MIRCEA ELIADE

•

PROZĂ FANTASTICĂ

II

PE STRADA MÂNTULEASA

PROZĂ FANTASTICĂ

I
DOMNIŞOARA CHRISTINA

II
PE STRADA MÂNTULEASA

III
LA UMBRA UNUI CRIN

MIRCEA ELIADE

•

PROZĂ FANTASTICĂ

II

PE STRADA MÂNTULEASA

Ediție și postfață
de
Eugen Simion

Editura MOLDOVA

ISBN 973 9146-26-0.
973 9146-28-7 (volumul II)

LA ȚIGĂNCI

În tramvai, căldura era încinsă, înăbuşitoare. Traversând grăbit coridorul, îşi spuse: „Eşti un om cu noroc, Gavrilescule!" Zărise un loc liber lângă o fereastră deschisă, la celălalt capăt al vagonului. După ce se aşeză, îşi scoase batista şi-şi şterse îndelung fruntea şi obrajii. Apoi înfăşură batista pe sub guler, în jurul gâtului, şi începu să-şi facă vânt cu pălăria de paie. Bătrânul din faţa lui îl privise tot timpul concentrat, parcă s-ar fi trudit să-şi aducă aminte unde îl mai văzuse. Pe genunchi ţinea cu mare grijă o cutie de tablă.

—E teribil de cald! spuse el deodată. Nu s-au mai pomenit aşa călduri din 1905!...

Gavrilescu clătină din cap, continuând să-şi facă vânt cu pălăria.

—E cald, într-adevăr, spuse. Dar când este omul cult, le suportă mai uşor pe toate. Colonelul Lawrence, bunăoară. Ştiţi ceva de colonelul Lawrence?

—Nu.

—Păcat. Nici eu nu prea ştiu mare lucru. Dacă s-ar fi urcat în tramvaiul ăsta, i-aş fi întrebat. Îmi place să intru în vorbă cu oameni culţi. Tinerii aceştia, domnul meu, erau desigur, studenţi. Studenţi eminenţi. Aşteptam cu ei în staţie şi i-am ascultat. Vorbeau despre un anume colonel Lawrence şi de aventurile lui în Arabia. Şi ce memorie! Recitau pe dinafară pagini întregi din cartea colonelui. Era o frază care mi-a plăcut, o frază foarte frumoasă, despre arşiţa care l-a întâmpinat pe el, pe colonel, undeva în Arabia şi care l-a lovit în creştet, l-a lovit ca o sabie... Păcat că nu pot să mi-o aduc aminte cuvânt cu cuvânt. Arşiţa aceea teribilă a Arabiei l-a lovit ca o sabie. L-a lovit în creştet ca o sabie, amuţindu-l.

Taxatorul îl ascultase zâmbind, apoi îi întinse biletul. Gavrilescu

îşi puse pălăria pe cap şi începu să se caute în buzunare.

—Îmi cer iertare, şopti el după câteva clipe, neizbutind să găsească portmoneul. Niciodată nu ştiu unde-l pun.

—Nu face nimic, spuse taxatorul cu o neaşteptată voie bună. Avem timp. Că n-am ajuns încă la ţigănci...

Şi, întorcându-se spre bătrân, îi făcu semn cu ochiul. Bătrânul roşi şi strânse nervos cu amândouă mâinile cutia de tablă. Gavrilescu întinse o bacnotă şi taxatorul începu să numere mărunţişul zâmbind.

—E o ruşine! şopti bătrânul câteva clipe în urmă. E nepermis!

—Toată lumea vorbeşte... spuse Gavrilescu reîncepând să-şi facă vânt cu pălăria. E drept, pare o casă frumoasă, şi ce grădină!... Ce grădină!... repetă el clătinând din cap cu admiraţie. Uitaţi-vă că începe să se zărească, adăugă aplecându-se puţin ca să vadă mai bine.

Câţiva bărbaţi apropiară ca din întâmplare frunţile de ferestre.

—E o ruşine! repetă bătrânul privind sever înaintea lui. Ar trebui interzis.

—Sunt nuci bătrâni, continuă Gavrilescu, de aceea e atâta umbră şi răcoare. Am auzit că nucul începe să dea umbră abia după treizeci, patruzeci de ani. O fi adevărat?

Dar bătrânul se făcu că nu aude. Gavrilescu se întoarse către unul din vecini, care privise îngândurat pe fereastră.

—Sunt nuci bătrâni de cel puţin cincizeci de ani începu el. De aceea e atâta umbră. Pe o arşiţă ca asta, e o plăcere. Ferice de ei...

—De ele, spuse vecinul fără să-şi ridice ochii. Sunt ţigănci...

—Aşa am auzit şi eu, continuă Gavrilescu. Umblu cu tramvaiul ăsta de trei ori pe săptămână. Şi vă dau cuvântul meu de onoare, nu s-a întâmplat o singură dată să nu aud vorbindu-se de ele, de ţigănci. Le cunoaşte cineva? Mă întreb de unde au venit?

—Au venit demult, spuse vecinul.

—Sunt aici de douăzeci şi unu de ani, îl întrerupse cineva. Când am venit eu întâi şi întâi în Bucureşti, ţigăncile astea erau tot aici. Dar grădina era mult mai mare. Nu se clădise încă liceul...

—Eu, cum vă spuneam, reîncepu Gavrilescu, trec regulat cu tramvaiul ăsta de trei ori pe săptămână. Pentru păcatele mele, sunt profesor de pian. Zic pentru păcatele mele, adăugă încercând să zâmbească, pentru că n-am fost făcut pentru asta. Eu am o fire de artist...

Atunci vă cunosc, spuse deodată bătrânul, întorcând capul. Sunteţi domnul Gavrilescu, profesor de pian. Am o nepoţică şi i-aţi dat lecţii acum cinci, şase ani. Mă tot întrebam de unde mi-e

cunoscută figura dumneavoastră...

—Da, eu sunt, reluă Gavrilescu. Dau lecții de pian, umblu mult cu tramvaiul. Primăvara, când nu e prea cald și adie vântul, e o plăcere. Stai la o fereastră ca asta și din fuga tramvaiului vezi tot grădini înflorite. Cum vă spuneam, pe linia asta umblu de trei ori pe săptămână. Și aud mereu vorbindu-se de țigănci. De multe ori mi-am pus întrebarea: „Gavrilescule, mi-am spus, să presupunem că sunt țigănci, mă rog, de unde au ele atâția bani? O casă ca asta, un adevărat palat, cu grădini, cu nuci bătrâni, asta reprezintă milioane."

—E o rușine! exclamă din nou bătrânul, întorcând capul cu dezgust.

—Și mi-am mai pus și o altă întrebare, continuă Gavrilescu. Judecând după cât câștig eu, o sută de lei lecția, ar trebui zece mii de lecții ca să facă un milion. Dar vedeți că lucrurile nu sunt atât de simple. Să presupunem că aș avea douăzeci de ore pe săptămână, tot mi-ar trebui cinci sute de săptămâni, adică aproape zece ani, și mi-ar trebui douăzeci de eleve cu douăzeci de piane. Dar problema vacanțelor de vară, când îmi rămân două, trei eleve? Dar vacanțele de Crăciun și de Paște? Toate orele acestea pierdute sunt pierdute și pentru milion. Așa că n-ar fi vorba de cinci sute de săptămâni cu douăzeci de ore, și 20 de eleve cu douăzeci de piane pe săptămână, ci mult mai mult, mult mai mult!

—E adevărat, spuse unul din vecini. În zilele noastre nu se mai învață la pian...

—Ah! exclamă deodată Gavrilescu, lovindu-se cu pălăria pe frunte. Simțeam că-mi lipsește ceva, și nu-mi dădeam seama ce. Servieta! Am uitat servieta cu partituri. M-am luat de vorbă cu madam Voitinovici, mătușa Otiliei, și-am uitat servieta... Ce ghinion!... adăugă scoțându-și batista de sub guler și băgând-o în buzunar. Pe arșița asta, ia-o Gavrilescu înapoi cu tramvaiul până în strada Preoteselor... Privi deznădăjduit în jurul lui, parcă ar fi așteptat să-l oprească cineva. Apoi se ridică brusc: Îmi pare bine de cunoștință spuse, scoțându-și pălăria și înclinându-se ușor din mijloc.

Apoi ieși repede pe platformă, chiar în clipa când se oprea tramvaiul. Coborând, Gavrilescu regăsi arșița și mirosul de asfalt topit. Traversă cu greutate strada ca să aștepte tramvaiul spre direcția opusă. „Gavrilescule, șopti, atenție! că parcă-parcă ai începe să îmbătrânești. Te ramolești, îți pierzi memoria. Repet: atenție! Că n-ai dreptul. La patruzeci și nouă de ani bărbatul este în floarea vârstei"... Dar se simțea obosit, istovit și se lăsă să cadă pe bancă, în plin soare.

Îşi scoase batista şi începu să se şteargă pe faţă. „Asta parcă îmi aduce aminte de ceva, îşi spuse, ca să-şi dea curaj. Un mic efort, Gavrilescule, un mic efort de memorie. Undeva, pe o bancă, fără un ban în buzunar. Nu era aşa de cald, dar era tot vară"... Privi în jurul lui strada pustie, casele cu obloanele trase, cu storurile lăsate, parcă ar fi fost părăsite. „Pleacă lumea la băi, îşi spuse, mâine-poimâine pleacă şi Otilia." Şi atunci îşi aminti: era la Charlottenburg; se afla, tot ca acum, pe o bancă, în soare, dar atunci era nemâncat, fără un ban în buzunar. „Când eşti tânăr şi eşti artist, le suporţi pe toate mai uşor", îşi spuse. Se ridică şi făcu câţiva paşi în stradă, să vadă dacă se zăreşte tramvaiul. Umblând, parcă arşiţa îşi pierdea din văpaie. Se întoarse şi, lipindu-se de zidul unei case, îşi scoase pălăria şi începu să-şi facă vânt.

La vreo sută de metri în susul străzii era parcă o oază de umbră. Dintr-o grădină se revărsau înalte, deasupra trotuarului ramuri stufoase, compacte, de tei. Gavrilescu le privea fascinat, şovăind. Întoarse încă o dată capul în direcţia tramvaiului, apoi porni hotărât, cu paşi mari, ţinându-se pe lângă ziduri. Când ajunse, umbra i se păru mai puţin deasă. Dar se simţea totuşi răcoarea grădinii şi Gavrilescu începu să respire adânc, dându-şi puţin capul pe spate. „Ce trebuie să fi fost acum o lună de zile, cu teii în floare", îşi spuse visător. Se apropie de poarta cu grilaj şi cercetă grădina. Pietrişul fusese udat de curând şi se vedeau rondurile cu flori, iar în fund un bazin înconjurat cu pitici. Auzi în acea clipă tramvaiul trecând cu un uruit uscat pe lângă el şi întoarse capul. „Prea târziu!" exclamă, zâmbind. „*Zuspät!*" adăugă şi, înălţând braţul, îi făcu semn cu pălăria multă vreme, ca în Gara de Nord, când, pe timpuri, Elsa pleca să petreacă o lună la familia ei, într-un sat de lângă München.

Apoi, cuminte, fără grabă, începu să înainteze. Ajuns la staţia următoare, îşi scoase haina şi se pregăti să aştepte, când îl lovi deodată mirosul amărui al frunzelor de nuc strivite între degete. Întoarse capul şi privi în jurul lui. Era singur. Cât putea vedea cu ochii, trotuarul era pustiu. Nu îndrăznea să privească cerul, dar simţea deasupra capului aceeaşi lumină albă, incandescentă, orbitoare, şi simţea văpaia fierbinte a străzii lovindu-l peste gură, peste obraji. Porni atunci la drum, resemnat, cu haina sub braţ, cu pălăria trasă apăsat pe frunte. Când zări de departe umbra deasă a nucilor, simţi cum începe să i se bată inima şi grăbi uşor pasul. Aproape ajunsese, când auzi tramvaiul gemând metalic în urma lui. Se opri şi-l salută lung cu pălăria. „Prea târziu..."

*

La umbra nucilor îl întâmpină o neașteptată, nefirească răcoare, și Gavrilescu rămase o clipă derutat, zâmbind. Parcă s-ar fi aflat dintr-o dată într-o pădure, la munte. Începu să privească uluit, aproape cu respect arborii înalți, zidul de piatră acoperit cu iederă și, pe nesimțite, îl cuprinse o infinită tristețe. Atâția ani trecuse cu tramvaiul prin fața acestei grădini, fără să aibă o singură dată curiozitatea să se coboare și s-o privească îndeaproape. Înainta încet, cu capul lăsat ușor pe spate, privind crestele înalte ale arborilor. Și deodată se trezi în fața porții și, acolo, parcă ascunsă de mult, pândindu-l, îi ieși în față o fată tânără, frumoasă și foarte oacheșă, cu salbă și cercei mari de aur. Apucându-l de braț, îl întrebă în șoaptă:

—Poftiți la țigănci?

Îi zâmbi cu toată gura și cu ochii și, văzându-l că șovăie, îl trase ușor de braț în curte. Gavrilescu o urmă fascinat: dar după câțiva pași se opri, parcă ar fi vrut să spună ceva.

—Nu vreți la țigănci? îl întrebă din nou fata, coborând și mai mult glasul.

Îl privi scurt, adânc în ochi, apoi îi luă mâna și-l conduse repede către o căsuță veche, pe care anevoie ar fi putut-o bănui acolo, ascunsă între tufe mari de liliac și boz. Deschise ușa și-l împinse ușor înainte. Gavrilescu pătrunse într-o penumbră curioasă, parcă ferestrele ar fi avut geamuri albastre și verzi. Auzi, depărtat, apropiindu-se tramvaiul și uruitul metalic i se păru atât de insuportabil, încât își duse mâna la frunte. Când zgomotul se pierdu, descoperi lângă el, așezată la o masă cu picioarele scurte, cu o ceașcă cu cafea înainte, o bătrână care-l privea curios, așteptând parcă să se trezească.

—Ce-ți dorește inima pe ziua de azi? îl întrebă ea. O țigancă, o grecoaică, o nemțoaică...

—Nu, o întrerupse Gavrilescu ridicând brațul. Nu nemțoaică.

—Atunci, o țigancă, o grecoaică, o ovreică, reluă bătrâna. Trei sute de lei, adăugă.

Gavrilescu zâmbi cu gravitate.

—Trei lecții de pian! exclamă el începând să se caute în buzunare. Fără să mai socotim tramvaiul dus și întors.

Bătrâna sorbi din cafea și rămase pe gânduri.

—Ești muzicant? îl întrebă ea deodată. Atunci are să-ți placă.

—Sunt artist, spuse Gavrilescu scoţând pe rând mai multe batiste umede dintr-un buzunar al pantalonilor şi trecându-le metodic, una câte una, în celălalt buzunar. Pentru păcatele mele am ajuns profesor de pian, dar idealul meu a fost, de totdeauna, arta pură. Trăiesc pentru suflet... Vă cer iertare, adăugă stânjenit, aşezându-şi pălăria pe măsuţă şi începând să depună în ea obiectele pe care le scotea din buzunare. Niciodată nu găsesc portmoneul când trebuie...

—Nu e grabă, spuse bătrâna. Avem timp. Nu e nici trei...

—Vă cer iertare dacă vă contrazic, o întrerupse Gavrilescu, dar cred că vă înşelaţi. Trebuie să fie aproape patru. La trei am terminat eu lecţia cu Otilia.

—Atunci să ştii că iar a stat ceasul, şopti bătrâna căzând din nou pe gânduri.

—Ah, în sfârşit! exclamă Gavrilescu, arătându-i triumfător portmoneul. Era acolo unde trebuia să fie...

Numără bancnotele şi i le întinse.

—Să-l duci la bordei, spuse bătrâna ridicând privirile. Gavrilescu se simţi apucat de mână şi, întorcând speriat capul, regăsi lângă el fata care-l ispitise în poartă. O urmă intimidat, purtând sub braţ pălăria încărcată de obiecte.

—Să le ţii bine minte, îi spuse fata. Să nu le încurci: o ţigancă, o grecoaică , o ovreică...

Traversară grădina, trecând prin faţa clădirii înalte cu acoperişul de olane roşii, pe care o zărise Gavrilescu din stradă.

Se opri şi, privindu-l o clipă adânc în ochi, izbucni într-un râs scurt, tăcut. Gavrilescu, tocmai începuse să-şi transporte diferitele obiecte din pălărie în buzunare.

—Ah! făcu el. Eu sunt artist. Dacă ar fi fost după mine, eu aş fi rămas aici, în boschetele astea, şi arătă cu pălăria spre copaci. Îmi place natura. Şi pe o arşiţă ca asta, să poţi respira aer curat, în răcoarea asta, ca la munte... Dar unde mergem? întrebă văzând că fata se apropie de un gard de lemn şi deschide portiţa.

—La bordei... Aşa a spus baba...

Îl apucă din nou de braţ şi-l trase după ea. Intrară într-o grădină neîngrijită, cu trandafiri şi crini pierduţi printre bălării şi tufe de măceş. Căldura începea să se simtă din nou şi Gavrilescu şovăi, dezamăgit.

—Îmi făcusem iluzii, spuse. Venisem pentru răcoare, pentru natură...

—Aşteaptă până oi intra în bordei, îl întrerupse fata, arătându-i cu

brațul o căsuță veche, părând pe jumătate părăginită, care se desluşea în fundul grădinii.

Gavrilescu îşi puse pălăria pe cap şi o urmă posomorât. Dar când ajunse în tindă, simți că inima începe să-i bată din ce în ce mai puternic şi se opri.

—Sunt emoționat, spuse, şi nu-mi dau seama de ce...

—Să nu bei prea multă cafea, şopti fata deschizând uşa şi împingându-l înăuntru.

Era o încăpere ale cărei margini nu le putea vedea, căci perdelele erau trase şi în semiîntuneric paravanele se confundau cu pereții. Începu să înainteze, călcând pe covoare din ce în ce mai groase şi mai moi, ca şi cum ar fi călcat pe saltele, şi cu fiecare pas bătaia inimii i se accelera, până ce îi fu frică să mai înainteze şi se opri. În acea clipă se simți deodată fericit, parcă ar fi fost din nou tânăr. Şi toată lumea ar fi fost a lui, şi Hildegard ar fi fost de asemenea a lui.

—Hildegard! exclamă el adresându-se fetei. Nu m-am gândit la ea de douăzeci de ani. A fost marea mea dragoste. A fost femeia vieții mele!...

Dar întorcând capul, îşi dădu seama că fata plecase. Simți atunci în nări un parfum sfios şi exotic şi odată auzi bătând din palme şi odaia începu să se lumineze într-un chip misterios, ca şi cum perdelele ar fi fost trase încet, foarte încet, una după alta, lăsând să pătrundă treptat lumina după-amiezii de vară. Dar Gavrilescu avu timp să observe că nici o perdea nu se mişcase înainte de a da cu ochii de trei fete tinere care se aflau la câțiva metri în faţa lui, bătând uşor din palme şi râzând.

—Aşa ne-ai ales, spuse una din ele. O ţigancă, o grecoaică, o ovreică...

—Dar să vedem dacă ai să ne ghiceşti, spuse a doua.

—Să vedem dacă ai să ştii care-i ţiganca, adăugă a treia.

Gravilescu lăsase să-i cadă pălăria de paie şi le privea fix, împietrit, ca şi cum nu le-ar fi văzut, ca şi cum ar fi privit altceva, dincolo de ele, dincolo de paravane.

—Mi-e sete! şopti el deodată şi-şi duse mâna la gât.

—Ți-a trimis baba cafea, spune una din fete.

Dispăru după paravan şi se întoarse cu o tavă rotundă de lemn, pe care se aflau o ceaşcă cu cafea şi un ibric. Gavrilescu apucă ceaşca şi o dădu peste cap, apoi i-o întinse zâmbind.

—Mi-e teribil de sete, şopti.

—Asta o să fie fierbinte, că e din ibric, spuse fata umplându-i

ceaşca. S-o bei încet...

Gavrilescu încercă să soarbă, dar cafeaua era atât de fierbinte, încât îşi fripse buzele, şi atunci aşeză descurajat ceaşca pe tavă.

—Mi-e sete! repetă el. Dacă aş putea să beau puţină apă.

Celelalte două fete dispărură după paravan şi se întoarseră repede cu două tăvi pline.

—Ţi-a trimis baba dulceaţă, spuse una din ele.

—Dulceaţă de trandafiri şi şerbet, adăugă cealaltă.

Dar Gavrilescu zări cana plină cu apă şi, deşi văzuse alături paharul gros de sticlă verde, brumată, apucă cu amândouă mâinile, cana şi o duse la gură. Bău îndelung, gâlgâind, dându-şi capul pe spate. Apoi, aşeză cana pe tavă şi scoase din buzunar una din batiste.

—Domnişoarelor, exclamă el încercând să se şteargă pe frunte, tare mi-a fost sete! Auzisem de unul, colonel Lawrence...

Fetele se priviră între ele cu înţeles, apoi izbucniră toate în râs. Râdeau de astă dată din toată inima şi din ce în ce mai tare. La început, Gavrilescu le privi mirat, apoi faţa i se lumină de un mare zâmbet, şi în cele din urmă începu şi el să râdă. Se şterse îndelung cu batista.

—Dacă-mi daţi voie să pun şi eu o întrebare, vorbi el târziu; aş fi curios să ştiu ce v-a apucat.

—Râdem că ne-ai spus domnişoare, vorbi una din ele. Şi aici suntem la ţigănci...

—Nu e adevărat! o întrerupse alta. Nu te lua după ea, că vrea să te păcălească. Râdeam că te-ai încurcat şi-ai băut din cană în loc să bei din pahar. Dacă ai fi băut din pahar...

—N-o asculta! o întrerupse a treia. Vrea să te păcălească. Să-ţi spun eu care e adevărul: Râdeam că ţi-a fost frică...

—Nu e adevărat! Nu e adevărat! izbucniră celelalte două. Vrea să te încerce, să vadă dacă ţi-a fost frică...

—I-a fost frică! I-a fost frică! repetă a treia.

Gavrilescu făcu un pas înainte şi înălţă solemn braţul:

—Domnişoarelor! strigă el jignit. Văd că nu ştiţi cu cine aveţi de-a face. Eu nu sunt un oarecine. Eu sunt Gavrilescu, artist. Şi înainte de a fi ajuns, pentru păcatele mele, un biet profesor de pian, eu am trăit un vis de poet. Domnişoarelor, exclamă patetic, după o pauză, la douăzeci de ani eu am cunoscut, m-am îndrăgostit şi am iubit pe Hildegard!

Una din fete îi apropie un fotoliu şi Gavrilescu se aşeză suspinând adânc.

—Ah! începu el după o lungă tăcere. De ce mi-ați adus aminte de tragedia vieții mele? Pentru că, ați înțeles, Hildegard n-a devenit niciodată soția mea. S-a întâmplat ceva, s-a întâmplat ceva teribil...

Fata îi întinse ceașca cu cafea și Gavrilescu începu să soarbă gânditor.

—S-a întâmplat ceva teribil, reluă el târziu. Dar ce? Ce s-a putut întâmpla? E curios că nu-mi aduc aminte. E adevărat, nu m-am mai gândit la Hildegard de foarte mulți ani. Mă învățasem cu ideea. Îmi spuneam: „Gavrilescule, ce-a fost , a fost" Așa sunt artiștii, fără noroc. Și deodată, adineauri, intrând aici la voi, mi-am adus aminte că am cunoscut și eu o pasiune nobilă, mi-am adus aminte că am iubit-o pe Hildegard!...

Fetele se priviră între ele și începură să bată din palme.

—Tot eu am avut dreptate, spuse a treia fată. I-a fost frică.

—Da, încuviințară celelalte. Ai avut dreptate: i-a fost frică...

Gavrilescu ridică ochii și le privi lung, melancolic.

—Nu înțeleg ce vreți să spuneți...

—Ți-e frică, rosti provocator una din fete, făcând un pas spre el. Ți-a fost frică de cum ai intrat...

—De aceea ți-a fost atât de sete, vorbi a doua.

—Și de atunci, schimbi mereu vorba, adăugă cealaltă. Tu ne-ai ales, dar ți-a fost frică să ne ghicești.

—Tot nu înțeleg, încercă Gavrilescu să se apere.

—Trebuia să ne ghicești de la început, continuă a treia fată. Să ghicești care-i țiganca, care-i grecoaica, care-i ovreica...

—Încearcă acum, dacă zici că nu ți-e frică, reluă cea dintâi. Ghicește. Care-i țiganca?

—Care-i țiganca? Care-i țigancă? auzi Gavrilescu ca un ecou vocile celorlalte.

Zâmbi și le măsură din nou cu privirile.

—Asta-mi place, începu el, simțindu-se deodată bine dispus. Vasăzică, dacă ați aflat că sunt artist, voi credeți că trăiesc în nori, că habar n-am cum arată o țigancă...

—Nu schimba iar vorba, îl întrerupse una din fete. Ghicește-ne!

—Vasăzică, reluă Gavrilescu cu încăpățânare, voi credeți că n-am nici atâta imaginație, încât să ghicesc cum arată o țigancă, mai ales când e tânără și frumoasă și goală...

Căci, firește, le ghicise de cum dăduse cu ochii de ele. Cea care făcuse un pas spre el, pe de-a-ntregul goală, foarte neagră, cu părul și ochii negrii, era fără îndoială țigancă. A doua, și ea goală, dar acoperită cu un voal verde-pal, avea un trup nefiresc de alb și

strălucitor ca sideful, iar în picioare purta papuci aurii. Asta nu putea fi decât grecoaica. A treia era fără îndoială ovreica: avea o fustă lungă de catifea vişinie, care-i strângea trupul până la mijloc, lăsându-i pieptul şi umerii goi, iar părul bogat roşu-aprins, era adunat şi împletit savant în creştetul capului.

—Ghiceşte-ne! Care-i ţiganca? Care-i ţiganca? strigară toate trei.

Gavrilescu se ridică brusc din fotoliu şi, întinzând braţul spre fata goală şi tuciurie din faţa lui, rosti solemn:

—Pentru că sunt artist, primesc să fiu pus la încercare, chiar la această încercare copilărească, şi răspund: Tu eşti ţiganca!

În clipa următoare se simţi prins de mâini, şi fetele începură să-l învârtească în cerc, strigând şi şuierând şi parcă vocile veneau de foarte departe.

—N-ai ghicit! N-ai ghicit! auzi el ca prin vis.

Încercă să se oprească, să se smulgă din mâinile acelea care-l învârteau în iureş, ca într-o horă de iele, dar îi fu peste putinţă să se desprindă. Simţea în nări dogoarea trupurilor tinere şi parfumul acela exotic, depărtat, şi auzea în el, dar şi în afara lui, pe covor, picioarele fetelor dănţuind. Simţea de asemenea că hora îl poartă uşor, printre fotolii şi paravane, către fundul încăperii, dar după câtva timp renunţă să se mai împotrivească şi nu-şi mai dădu seama de nimic.

*

Trezindu-se, dădu cu ochii de fata oacheşă şi goală îngenunchiată pe covor, în faţa divanului, şi se ridică în capul oaselor.

—Am dormit mult? o întrebă.

—Nici n-ai apucat să dormi, îl linişti fata. Doar ce-ai aţipit.

—Dar ce Dumnezeu mi-aţi făcut? întrebă el ducându-şi mâna la frunte. Mă simt cam ameţit.

Privi cu mirare în jurul lui. Parcă nu mai era aceeaşi încăpere, şi totuşi recunoştea, aşezate asimetric printre fotolii, divane sau oglinzi, paravanele care-l impresionaseră de cum intrase. Nu-şi putea da socoteala cum erau alcătuite. Unele foarte înalte, aproape atingând tavanul, s-ar fi confundat cu pereţii dacă pe alocuri nu s-ar fi întins, prin unghiuri ascuţite, până la mijlocul odăii. Altele, misterios luminate, păreau a fi ferestre, pe jumătate acoperite cu perdele, deschizându-se spre coridoare interioare. Alte paravane, multicolor şi curios pictate sau acoperite cu şaluri, şi broderii care cădeau în falduri pe covoare, confundându-se cu ele, alcătuiau, s-ar fi spus, prin felul cum erau aşezate, alcovuri de diferite forme şi mărimi. Dar i-a fost de ajuns să-şi oprească doar câteva clipe privirile asupra unui asemenea alcov ca să înţeleagă că era o iluzie, că de fapt ceea ce vedea el erau

doar două sau trei paravane separate care-şi împreunau imaginile într-o mare oglindă cu ape verzi-aurii. În clipa când îşi dădu seama de iluzie, Gavrilescu simţi că odaia începe să se învârtească în jurul lui şi-şi duse din nou mâna la frunte.

—Ce Dumnezeu mi-aţi făcut? repetă el.

—Nu m-ai ghicit, şopti fata cu un zâmbet întristat. Şi totuşi ţi-am făcut semn cu ochiul că nu eu sunt ţiganca. Eu sunt grecoaica.

—Grecia! exclamă Gavrilescu, ridicându-se brusc în picioare. Grecia eternă!...

Parcă oboseala i-ar fi pierit ca prin farmec. Îşi auzea bătăile inimii accelerându-i-se, o nemaipomenită beatitudine i se risipi ca un fior cald în tot trupul.

—Când eram în dragoste cu Hildegard, continuă exaltat, nu visam decât la asta, să facem împreună o călătorie în Grecia.

—Ai fost un prost, îl întrerupse fata. Nu trebuia să visezi, trebuia s-o iubeşti...

—Aveam douăzeci de ani şi ea nu împlinise încă optsprezece. Era frumoasă. Eram amândoi frumoşi, adăugă.

În acea clipă îşi dădu seama că era îmbrăcat într-un costum ciudat: avea pantaloni largi, asemenea şalvarilor, şi o tunică scurtă de mătase galben-aurie. Se privi mirat în oglindă, parcă i-ar fi fost greu să se recunoască.

—Visasem să mergem în Grecia, reluă el târziu cu un glas mai potolit. Nu, era mai mult decât un vis, era ceva care începuse să fie real, căci hotărâsem să plecăm în Grecia foarte curând după nuntă. Şi atunci s-a întâmplat ceva. Dar ce Dumnezeu s-a întâmplat? se întrebă după o pauză ducându-şi amândouă mâinile la tâmple. Era tot aşa, o zi caldă ca asta, o zi teribilă de vară. Am văzut o bancă şi m-am îndreptat spre ea, şi atunci am simţit arşiţa lovindu-mă în creştet, lovindu-mă ca o sabie în creştetul capului... Nu, asta e povestea colonelului Lawrence, asta am aflat-o azi de la studenţi, aşteptând tramvaiul. Ah! dacă aş avea un pian, exclamă el deznădăjduit.

Fata se înălţă sprintenă de pe covor şi, apucându-l de mână, îi şopti:

—Haide cu mine!...

Îl trase repede după ea printre paravane şi oglinzi şi, după câtva timp, grăbi într-atât pasul, încât Gavrilescu simţi curând că aleargă şi vru să se oprească o clipă, să-şi tragă răsuflarea, dar fata nu-l lăsă.

—E târziu, şopti ea din fugă, şi iarăşi i se păru că vocea e ca un şuierat care îi ajunge de foarte departe.

Dar de data asta nu ameţi, deşi trebui să ocolească, în fugă, nenumărate divane şi perne moi şi cufere, şi lădiţe acoperite cu covoare, şi oglinzi mari şi mărunte, tăiate uneori în forme ciudate, care apăreau din senin în faţa lor, parcă atunci ar fi fost aşezate pe covor. Pe neaşteptate, ieşind dintr-un fel de coridor alcătuit din două rânduri de paravane, pătrunseră într-o încăpere largă şi însorită. Acolo, rezemate de pian, îl aşteptau cele două fete.

—Ce-aţi întârziat? îi întrebă cea cu părul roşu. S-a răcit cafeaua.

Gavrilescu îşi trase răsuflarea şi, făcând un pas spre ea, ridică amândouă braţele în sus, ca şi cum ar fi vrut să se apere.

—Ah, nu, spuse, eu nu mai beau! Am băut destulă cafea. Eu, domnişoarelor, deşi fire de artist, duc o viaţă regulată. Nu-mi place să-mi pierd timpul prin cafenele.

Dar ca şi cum nu l-ar fi auzit, fata se întoarse spre grecoaică:

—De ce-aţi întârziat atât? întrebă din nou.

—Şi-a adus aminte de Hildegard.

—Nu trebuia să-l laşi, vorbi a treia fată.

—Pardon, daţi-mi voie, interveni Gavrilescu apropiindu-se de pian. Aceasta e o chestiune strict personală. Nu mă poate nimeni împiedica. A fost tragedia vieţii mele.

—Acum iar o să întârzie, spuse fata cu părul roşu. S-a încurcat din nou.

—Daţi-mi voie! izbucni Gavrilescu. Nu m-am încurcat deloc. A fost tragedia vieţii mele. Mi-am adus aminte de ea cum am intrat aici. Ascultaţi! exclamă apropiindu-se de pian. O să vă cânt ceva şi o să înţelegeţi.

—Nu trebuia să-l laşi, auzi el cele două fete şoptind. Acum n-o să ne mai ghicească niciodată...

Gavrilescu rămase câteva clipe concentrat, apoi îşi plecă umerii deasupra clapelor şi-şi pregăti mâinile, ca şi cum ar fi fost gata să atace cu brio.

Mi-am adus aminte! exclamă el deodată. Ştiu ce s-a întâmplat!

Se ridică nervos de pe scaun şi începu să se plimbe cu privirile plecate în covor.

Acum ştiu, repetă el de mai multe ori, în şoaptă. Era tot aşa ca acum, într-o vară. Hildegard plecase cu familia ei la Königsberg. Era teribil de cald. Locuiam în Charlottenburg şi ieşisem să mă plimb pe sub arbori. Erau arbori înalţi, bătrâni, cu umbra deasă. Şi era pustiu. Era prea cald. Nu îndrăznea nimeni să iasă din casă. Şi acolo, sub arbori, am zărit o fată tânără, care plângea cu hohote, plângea cu

obrazul ascuns în mâini. Şi m-a mirat mult, căci îşi scosese pantofii şi-şi rezema picioarele pe o mică valiză, aşezată înaintea ei, pe pietriş... „Gavrilescule, mi-am spus, iată o fiinţă nefericită." De unde să bănuiesc eu... Se opri din mers şi se întoarse brusc către fete: Domnişoarelor, exclamă patetic, eram tânăr, eram frumos şi aveam un suflet de artist! O fată abandonată îmi rupea inima. Am stat de vorbă, am încercat s-o consolez. Aşa a început tragedia vieţii mele.

—Şi acuma, ce-i de făcut? întrebă fata cu părul roşu, adresându-se celorlalte.

—Să mai aşteptăm, să vedem ce ne spune baba, vorbi grecoaica.

—Dacă mai aşteptăm, n-are să ne ghicească niciodată, spuse a treia fată.

—Da, tragedia vieţii mele... continuă Gavrilescu. O chema Elsa... Dar m-am resemnat. Mi-am spus: „Gavrilescule, aşa a fost să fie. Ceasul rău! Aşa sunt artiştii, fără noroc"...

—Vedeţi? vorbi din nou fata cu părul roşu. Acum iar se încurcă, şi n-o să mai ştie cum să iasă.

—Ah, destinul! exclamă Gavrilescu, ridicând amândouă braţele în aer şi întorcându-se spre grecoaică.

Fata îl privea zâmbind, cu braţele împreunate la spate.

—Grecia eternă! exclamă el. N-am mai apucat să te văd.

—Lasă asta! Lasă asta! strigară celelalte două fete apropiindu-se de el. Adu-ţi aminte cum ne-ai ales!...

—O ţigancă, o grecoaică, o ovreică, spuse grecoaica privindu-l cu înţeles, adânc, în ochi. Aşa ai vrut, aşa ne-ai ales...

—Ghiceşte-ne, strigă fata cu părul roşu, şi ai să vezi cât o să fie de frumos!

—Care-i ţiganca? Care-i ţiganca? întrebară toate trei deodată, înconjurându-l.

Gavrilescu se retrase repede şi se rezemă de pian.

—Vasăzică, începu el după o pauză, aşa-i povestea aici pe la voi. Artist sau muritor de rând, voi o ţineţi una şi bună: să vă ghicesc ţiganca. Şi de ce mă rog? Cine a dat ordin?

—Asta-i jocul nostru, aici, la ţigănci, spuse grecoaica. Încearcă şi ghiceşte. N-are să-ţi pară rău.

—Dar mie nu mi-e capul la joc, continuă Gavrilescu cu fervoare. Eu mi-am adus aminte de tragedia vieţii mele. Căci vedeţi, acum înţeleg foarte bine: dacă în seara aceea, la Charlottenburg, n-aş fi intrat cu Elsa într-o berărie... Sau, chiar dacă aş fi intrat, dar dacă aş fi avut bani cu mine şi aş fi putut plăti eu consumaţia, viaţa mea ar fi

fost alta. Dar s-a întâmplat că n-aveam bani şi a plătit Elsa. Şi a doua zi am umblat peste tot, să caut câteva mărci să-mi plătesc datoria. Dar n-am găsit. Toţi prietenii, toate cunoştinţele erau plecate în vacanţă. Era vară, era teribil de cald...

—Iar îi e frică, şopti fata cu părul roşu, plecându-şi privirile în covor.

—Ascultaţi, că nu v-am spus tot! strigă patetic Gavrilescu. Trei zile n-am găsit bani, şi mă duceam în fiecare seară s-o văd pe Elsa, la gazda ei; să mă scuz că nu găsisem bani. Şi pe urmă mergeam amândoi la berărie. Dacă măcar m-aş fi ţinut tare şi n-aş fi primit să merg cu ea la berărie! Dar, ce vreţi? Mi-era foame. Eram tânăr, eram frumos, Hildegard era plecată la băi şi mi-era foame. Vă spun drept, erau zile când mă culcam nemâncat. Viaţă de artist...

—Şi acum ce-i de făcut? îl întrebară fetele. Căci trece timpul, trece timpul.

—Acum? exclamă Gavrilescu ridicând din nou braţele. Acum e bine şi cald, şi-mi place la voi, că sunteţi tinere şi frumoase, şi staţi aici, în faţa mea, gata să mă serviţi cu dulceaţă şi cafea. Dar nu mai mi-e sete. Acum mă simt bine, mă simt perfect. Şi-mi spun: „Gavrilescule, fetele acestea aşteaptă ceva de la tine. Fă-le plăcerea. Dacă vor să le ghiceşti, ghiceşte-le. Dar, atenţie! Atenţie, Gavrilescule, că dacă iar greşeşti, te prind în hora lor şi nu te mai deştepţi până la ziuă"...

Ocoli zâmbind pianul în aşa fel încât să-l aibă pavăză între el şi fete.

—Vasăzică, voi vreţi să vă spun care-i ţiganca. Ei, bine, am să vă spun...

Fetele se aliniară emoţionate, fără să scoată un cuvânt, privindu-l în ochi.

—Am să vă spun, reluă el după o pauză.

Apoi întinse brusc, melodramatic braţul către fata acoperită cu voalul-verde pal şi aşteptă. Fetele împietriră, ca şi cum nu le-ar fi venit să creadă.

—Ce are? întrebă târziu cea cu părul roşu. De ce nu poate să ghicească?

—I s-a întâmplat ceva, spuse grecoaica. Şi-a adus aminte de ceva şi s-a pierdut, s-a rătăcit în trecut.

Fata pe care el o socotise ţigancă înaintă câţiva paşi, luă tava cu cafele şi, trecând prin faţa pianului, şopti zâmbind întristată:

—Eu sunt ovreica...

Apoi dispăru tăcută după un paravan.

—Ah! exclamă Gavrilescu lovindu-se cu palma pe frunte. Ar fi trebuit să înţeleg. Avea ceva în ochi care venea de foarte departe. Şi avea un voal prin care se întrezărea tot, dar exista totuşi un voal. Era ca în *Vechiul Testament*...

Brusc, fata cu părul roşu izbucni în râs.

—Nu ne-a ghicit boierul! strigă. N-a ghicit care-i ţiganca...

Îşi trecu mâna prin păr şi, scuturându-se de câteva ori, pletele îi căzură roşii, aprinse pe umeri. Începu să dănţuiască învârtindu-se încet, în cerc, bătând din palme şi cântând.

—Spune, grecoaico, cum ar fi fost? strigă ea scuturându-şi pletele.

—Dacă ai fi ghicit-o, ar fi fost foarte frumos, şopti grecoaica. Ţi-am fi cântat şi ţi-am fi dănţuit şi te-am fi plimbat prin toate odăile. Ar fi fost foarte frumos...

—Ar fi fost foarte frumos, repetă Gavrilescu cu un zâmbet trist.

—Spune-i, grecoaico! strigă ţiganca oprindu-se în faţa lor, dar continuând să bată ritmic din palme şi lovind tot mai puternic cu piciorul gol pe covor.

Grecoaica se furişă aproape de el şi începu să-i spună. Vorbea repede, în şoaptă, clătinând uneori din cap sau trecându-şi degetele peste gură, dar Gavrilescu nu izbutea s-o înţeleagă. O asculta zâmbind, cu privirile pierdute, şoptind la răstimpuri: „Ar fi fost frumos!"... Auzea tot mai puternic piciorul ţigăncii lovind în covor cu un sunet surd, subpământean, până ce ritmul acela necunoscut şi sălbatic i se păru peste putinţă de suportat şi atunci, cu un efort, se repezi la pian şi începu să cânte.

—Acum spune-i şi tu, ţiganco! strigă grecoaica.

O auzi cum se apropie, ca şi cum ar fi dănţuit pe o tobă uriaşă de bronz, şi câteva clipe în urmă îi simţi în spate respiraţia fierbinte. Gavrilescu se plecă mai mult asupra pianului şi-şi repezi mâinile cu toată puterea, aproape cu furie, parcă ar fi vrut să răscolească clapele, să le smulgă şi să-şi facă loc cu unghiile în pântecul pianului şi apoi mai departe, mai adânc.

*

Nu se mai gândea la nimic, furat de melodiile noi, necunoscute pe care le asculta parcă pentru întâia oară, deşi îi veneau una după alta în minte, ca şi cum şi le-ar fi amintit după multă vreme. Târziu, se opri şi

atunci își dădu seama că rămăsese singur și că în odaie se făcuse aproape întunerec.

—Unde sunteți? strigă el, ridicându-se speriat de pe scaun.

Șovăi câteva clipe, apoi se îndreptă spre paravanul după care dispăruse ovreica.

—Unde v-ați ascuns? strigă din nou.

Încet, călcând în vârful picioarelor, ca și cum ar fi vrut să le surprindă, se furișă după paravan. Aici s-ar fi spus că începe o altă odaie care părea că se prelungește într-un coridor întortocheat. Era o odaie curios alcătuită, cu tavanul scund și neregulat, cu pereții ușor ondulați dispărând și reapărând din întunerec. Gavrilescu făcu câțiva pași la întâmplare, apoi se opri să asculte. I se păru că, chiar în acea clipă auzise foșnete și pași repezi trecând foarte aproape de el pe covor.

—Unde sunteți? strigă.

Își ascultă ecoul, încercând să pătrundă cu privirile prin întunerec. I se păru că le zărește pe toate trei pitite într-un unghi al coridorului și porni într-acolo, cu brațele întinse înaintea lui, bâjbâind. Dar după câtva timp își dădu seama că apucase într-o direcție greșită, căci descoperi coridorul cotind departe, la câțiva metri pe mâna stângă, și se opri din nou.

—Degeaba v-ascundeți, că tot am să vă găsesc! strigă el. Mai bine arătați-vă de bunăvoie!...

Apoi ascultă încordat, cu ochii țintă asupra coridorului. Nu se mai auzea nimic. Dar parcă aici începea să se simtă căldura și hotărî să se întoarcă și să le aștepte cântând la pian. Își aducea foarte bine aminte direcția din care venise și știa că nu făcuse mai mult de douăzeci, treizeci de pași. Întinse brațele și înaintă încet, cu prudență. Dar după câțiva pași dădu cu mâinile de un paravan și se trase îndărăt speriat. Știa bine că, puține clipe în urmă, paravanul nu fusese acolo.

—Ce v-a apucat? strigă. Dați-mi drumul!...

I se păru că aude iarăși râsete înăbușite și foșnete și atunci prinse curaj.

—Poate credeți că mi-e frică, începu el după o scurtă pauză, silindu-se să pară cât mai bine dispus. Dați-mi voie, dați-mi voie!... adăugă grăbit, ca și cum s-ar fi așteptat să fie întrerupt. Dacă am acceptat să mă joc cu voi de-a v-ați ascunselea, am făcut-o pentru că mi-a fost milă de voi. Ăsta e adevărul: mi-a fost milă de voi. V-am văzut de la început, copile nevinovate, închise aici, într-un bordei, la țigănci, și mi-am spus: „Gavrilescule, fetele astea vor să-ți facă o

farsă. Prefă-te că te laşi păcălit. Lasă-le să creadă că nu ştii să ghiceşti care-i ţiganca. Aşa e jocul... Aşa e jocul strigă el cât putu mai tare. Şi-acum că ne-am jucat destul, ieşiţi la lumină."

Ascultă zâmbind, cu mâna dreaptă rezemându-se de paravan. În acea clipă, auzi paşi fugărindu-se în întunerec, foarte aproape de el. Se întoarse brusc şi întinse braţele înaintea lui.

—Să vedem care eşti, spuse. Să vedem pe cine am pus mâna. Oare am pus mâna pe ţigancă?

Dar, după ce-şi roti aşa, multă vreme, braţele în neştire, se opri să asculte şi de data aceasta nu mai ajungea până la el, de nicăieri, nici cel mai mic zgomot.

—Nu-i nimic spuse, ca şi cum ar fi ştiut că fetele se găsesc la câţiva paşi de el, ascunse în întunerec. Mai aşteptăm. Văd că nu ştiţi încă cu cine aveţi a face. Mai târziu o să vă pară rău. Aş fi putut să vă învăţ să cântaţi la pian. V-aţi fi îmbogăţit cultura muzicală. V-aş fi explicat *Liedurile* lui Schumann. Ce frumuseţe! exclamă el cu fervoare. Ce muzică divină!

Simţi din nou căldura, parcă mai puternică ca niciodată şi începu să se şteargă pe obraz cu mâneca tunicii. Apoi, descurajat, porni spre stânga, pipăind necontenit paravanul. Se oprea la răstimpuri şi asculta, apoi pornea iar, grăbind pasul.

—Cine m-a pus să-mi pun mintea cu nişte copile? izbucni deodată, cuprins brusc de furie. Pardon! Am spus copile din gentileţe. Voi sunteţi altceva. Ştiţi voi bine ce sunteţi. Sunteţi ţigănci. Fără nici o cultură. Analfabete. Care din voi ştie unde se află Arabia? Care din voi a auzit de colonelul Lawrence?

Paravanul părea că nu se mai sfârşeşte şi, cu cât înainta, cu atât căldura devenea mai insuportabilă. Îşi scoase tunica şi, după ce-şi şterse furios faţa şi grumazul, o puse pe umărul gol, ca un prosop, şi bâjbâi din nou cu braţul să regăsească paravanul. Dar de data aceasta întâlni un perete neted şi răcoros şi se lipi de el, întinzând amândouă braţele. Rămase multă vreme lipit de perete, respirând adânc. Apoi începu să se mişte încet, fără să se dezlipească de perete, târându-se de-a lungul lui. Câtva timp în urmă descoperi că-şi pierduse tunica şi, pentru că transpira mereu, se opri, îşi scoase şalvarii şi începu să se şteargă pe faţă şi pe tot corpul. În acea clipă i se păru că-l atinge ceva pe umăr şi, cu un ţipăt scurt, sări speriat în lături.

—Daţi-mi drumul! strigă. V-am spus să-mi daţi drumul!...

Din nou cineva, ceva, o fiinţă sau un obiect, cu neputinţă de precizat, îl atinse pe faţă, pe umeri şi atunci începu să se apere

învârtind orbește șalvarii deasupra capului. Îi era din ce în ce mai cald, simțea broboanele de sudoare prelingându-i-se pe obraji și gâfâia. Într-o smucitură prea bruscă, șalvarii îi scăpară din mână și dispărură undeva, departe, în întunerec. Gavrilescu rămase o clipă cu brațul ridicat, strângându-și spasmodic pumnul, ca și cum ar fi sperat să descopere, de la o clipă la alta, că se înșelase, că șalvarii erau încă în puterea lui. Se simți deodată gol și se făcu mic, lăsându-se pe vine, proptindu-și mâinile pe covor și plecându-și fruntea, parcă ar fi fost gata s-o ia la goană. Începu să înainteze pipăind cu palmele covorul în jurul lui, tot sperând că și-ar putea regăsi șalvarii. Descoperea la răstimpuri obiecte pe care îi era greu să le identifice; unele semănau la început cu o lădiță, dar se dovedeau a fi, pipăite mai bine, dovleci uriași înveliți în broboade; altele, care păreau la început perne sau suluri de divan, deveneau, corect tipărite, mingi, umbrele vechi umplute cu tărâțe, coșuri de rufe pline cu jurnale, dar nu apuca să hotărască ce-ar fi putut fi, pentru că descoperea necontenit alte obiecte în fața lui și începea să le pipăie. Uneori îi ieșeau în față mobile mari și Gavrilescu le ocolea prudent, căci nu le cunoștea formele și-i era teamă să nu le răstoarne.

Nu-și dădea seama de când umbla așa, în genunchi sau târându-se pe pântec, în întunerec. Renunțase la speranța că și-ar mai putea găsi șalvarii. Ceea ce îl supăra tot mai mult era căldura. Parcă ar fi umblat în podul unei case acoperite cu tablă, într-o după-amiază de mare arșiță. Simțea în nări aerul încins și obiectele deveneau parcă tot mai calde. Trupul tot îi era leoarcă și trebuia să se oprească la răstimpuri ca să se odihnească. Se întindea atunci cât putea mai mult, depărtându-și picioarele și mâinile în cruce, lipindu-și obrazul de covor, respirând adânc și agitat, gâfâind.

O dată i se păru că ațipise și-l trezi o adiere neașteptată, ca și cum s-ar fi deschis undeva o fereastră, lăsând să pătrundă răcoarea nopții. Dar înțelese repede că era altceva, ceva care nu semăna cu nimic cunoscut, și o clipă rămase încremenit, simțind cum i se răcește sudoarea pe spate. Nu-și putea aduce aminte ce s-a întâmplat după aceea. S-a speriat de strigătul pe care-l scosese și s-a trezit alergând nebunește în întunerec, lovindu-se de paravane, răsturnând oglinzi și tot felul de obiecte mărunte așezate curios pe covor, alunecând adesea și căzând, dar ridicându-se repede și pornind-o din nou la fugă. Se surprinse sărind peste lădițe și ocolind oglinzile și paravanele, și atunci își dădu seama că pătrunsese într-o zonă de semiîntunerec, în care începeau să se distingă contururile. În fundul coridorului,

neobişnuit de sus în perete, părea că se deschide o fereastră, prin care se revărsa lumina amurgului de vară. Când intră în coridor, căldura ajunse insuportabilă. Trebui să se oprească, să-şi poată trage răsuflarea şi, cu dosul palmei îşi culegea sudoarea de pe frunte, de pe obraji. Îşi auzea inima bătându-i-se să se spargă.

Înainte de a ajunge în dreptul ferestrei, se opri din nou, speriat. Ajungeau până la el voci, şi râsete, şi zgomot de scaune trase pe parchet, parcă un întreg grup s-ar fi ridicat de la masă şi s-ar fi îndreptat spre el. În acea clipă se văzu gol, mai slab decât se ştia, cu oasele ieşindu-i prin piele, şi totuşi cu pântecul umflat şi căzut, aşa cum nu se mai văzuse vreodată. Nu mai avea timp să fugă înapoi. Apucă la întâmplare o draperie şi începu să tragă. Simţi că draperia e gata să cedeze şi, proptindu-se cu picioarele în perete, se lăsă cu toată greutatea pe spate. Dar atunci se întâmplă ceva neaşteptat. Începu să simtă că draperia îl trage, cu o putere crescândă, spre ea, astfel că puţine clipe în urmă se trezi lipit de perete, şi, deşi încercă să se desprindă lăsând draperia din mâini, nu reuşi, şi foarte curând se simţi înfăşurat strâns din toate părţile ca şi cum ar fi fost legat şi împins într-un sac. Era din nou întunerec şi foarte cald, şi Gavrilescu înţelese că nu va putea rezista mult, că se va sufoca. Încercă să ţipe, dar gâtlejul îi era uscat, lemnos, şi sunetele păreau înecate în pâslă.

*

Auzi un glas care i se păru cunoscut.

—Ia spune, boierule, ia mai spune.

—Ce să vă mai spun? şopti el. V-am spus tot. Asta a fost tot. Am venit cu Elsa la Bucureşti. Eram săraci amândoi. Am început să dau lecţii de pian...

Ridică puţin capul de pe pernă şi dădu cu ochii de babă. Şedea la măsuţă cu ibricul de cafea în mână, gata să umple din nou ceştile.

—Nu, mulţumesc, eu nu mai beau! spuse ridicând braţul. Am băut destulă cafea. Mi-e teamă că n-am să mai dorm la noapte.

Baba îşi umplu ceaşca, apoi puse ibricul pe un colţ al măsuţei.

—Ia mai spune, stărui ea. Ce-ai mai făcut? Ce s-a mai întâmplat?

Gavrilescu rămase multă vreme pe gânduri, făcându-şi vânt cu pălăria.

—Apoi am început să ne jucăm de-a v-aţi ascunselea, vorbi deodată cu un glas schimbat, puţin sever. Firește, ele nu ştiau cu cine au de-a face. Eu sunt un om serios, sunt artist, profesor de pian. Eu

venisem aici din simplă curiozitate. Mă interesează lucrurile noi, necunoscute. Mi-am spus: „Gavrilescu, iată o ocazie să-ţi îmbogăţeşti cunoştinţele". N-am ştiut că e vorba de jocuri naive, copilăreşti. Vă închipuiţi, m-am văzut deodată gol şi auzeam voci, eram sigur că dintr-un moment în altul... Înţelegeţi ce vreau să spun...

Baba clătină din cap şi sorbi pe îndelete din cafea.

—Ce ţi-am mai căutat pălăria, vorbi ea. Au răscolit fetele tot bordeiul până au dat de ea.

—Da, recunosc a fost şi vina mea, continuă Gavrilescu. Nu ştiam că dacă nu le ghicesc la lumina zilei, va trebui să le caut, să le prind şi să le ghicesc pe întunerec. Nu-mi spusese nimeni nimic. Şi, repet, când m-am văzut gol şi am simţit draperia strângându-se în jurul meu, ca un giulgiu, vă dau cuvântul meu de onoare că era ca un giulgiu...

—Ce-am mai pătimit până te-am îmbrăcat, spuse baba. Că nu voiai deloc să te laşi îmbrăcat...

—Vă spun, draperia aceea era ca un giulgiu, mă strângea din toate părţile, mă înfăşurase şi mă strângea de nu mai puteam respira. Şi era o căldură! exclamă, făcându-şi mai tare vânt cu pălăria. Mă mir că nu m-am sufocat!...

—Da, a fost foarte cald, spuse baba.

În acea clipă se auzi, depărtat, uruitul metalic al tramvaiului. Gavrilescu îşi duse mâna la frunte.

—Ah! exclamă, ridicându-se anevoie de pe sofa. Cum trece timpul. M-am luat cu vorba şi, din una în alta, am uitat că trebuie să mă duc până în strada Preoteselor. Închipuiţi-vă că mi-am uitat servieta cu partituri. Îmi spuneam azi după-masă: „Gavrilescule, atenţie, că parcă, parcă"... Da, îmi spuneam ceva cam în felul acesta, dar nu-mi aduc bine aminte ce...

Făcu câţiva paşi spre uşă, apoi se întoarse, plecă puţin din umeri şi spuse, salutând cu pălăria:

—Mi-a părut bine de cunoştinţă.

În curte rămase neplăcut surprins. Deşi soarele apusese, era mai cald decât fusese în plină după-amiază. Gavrilescu îşi scoase haina, şi-o puse pe umăr şi, continuând să-şi facă vânt cu pălăria, traversă curtea şi ieşi. Depărtându-se de zidul adumbrit de arbori, regăsi căldura încinsă a caldarâmului şi mirosul de praf şi asfalt topit. Umbla abătut, cu umerii căzuţi, cu privirile risipite înaintea lui. În staţie nu mai aştepta nimeni. Când auzi tramvaiul apropiindu-se, înălţă braţul şi-i făcu semn cu mâna.

Vagonul era aproape gol şi avea toate ferestrele deschise. Se

aşează în faţa unui tânăr în cămaşă şi pentru că văzu taxatorul apropiindu-se, începu să-şi caute portofelul. Îl găsi mai repede decât s-ar fi aşteptat.

—E ceva nemaipomenit! exclamă. Vă dau cuvântul meu de onoare că e mai rău ca în Arabia. Dacă aţi auzit cumva de colonelul Lawrence...

Tânărul zâmbi distrat, apoi întoarse capul pe fereastră.

—Cam cât să fie ceasul? întrebă Gavrilescu pe taxator.

—Opt şi cinci.

—Ce ghinion! Am să le găsesc la masă. Au să creadă că tocmai d-aia am venit atât de târziu, ca să le găsesc la masă. Înţelegeţi, nu-mi convine să creadă că... Înţelegeţi ce vreau să spun. Pe de altă parte, dacă le spun unde am fost, madam Voitinovici e o persoană curioasă, are să mă ţină până la miezul nopţii ca să-i povestesc.

Taxatorul îl privise zâmbind şi făcu semn cu ochiul tânărului.

—Spuneţi-i c-aţi fost la ţigănci, şi o să vedeţi, n-o să vă mai întrebe nimic...

—Ah, nu, imposibil. O cunosc bine. E o femeie curioasă. Mai bine nu spun nimic.

La staţia următoare se urcară câteva perechi tinere, şi Gavrilescu se mută aproape de ei ca să poată asculta mai bine conversaţia. Când socoti că poate intra în vorbă, ridică uşor braţul:

—Dacă-mi daţi voie, am să vă contrazic. Eu, pentru păcatele mele, sunt profesor de pian, dar n-am fost făcut pentru asta...

—Strada Preoteselor, auzi el taxatorul, şi sculându-se brusc, salută şi traversă grăbit coridorul.

Porni agale, făcându-şi vânt cu pălăria. În dreptul numărului 18 se opri, îşi aranjă cravata, îşi trecu mâna prin păr şi intră. Urcă încet scările până la etajul I, apoi sună apăsat. Câteva clipe în urmă îl ajunse tânărul din tramvai.

—Ce coincidenţă, exclamă Gavrilescu, văzându-l că se opreşte lângă el.

Uşa se deschise brusc şi în prag apăru o femeie încă tânără, dar cu obrazul palid şi veştejit. Avea un şorţ de bucătărie şi în mână ţinea un borcan de muştar. Dând cu ochii de Gavrilescu se încruntă.

—Ce poftiţi? întrebă.

—Mi-am uitat servieta, începu Gavrilescu intimidat. M-am luat cu vorba şi am uitat-o. Am avut treburi prin oraş şi n-am putut veni mai devreme.

—Nu înţeleg. Ce fel de servietă?

—Dacă s-a aşezat la masă, n-o deranjaţi, continuă pripit

Gavrilescu. Ştiu unde am lăsat-o. E lângă pian...

Şi dădu să intre, dar femeia nu se clinti din prag.

—Pe cine căutaţi, dumneavoastră, domnule?

—Pe doamna Voitinovici. Eu sunt Gavrilescu, profesorul de pian al Otiliei. N-am avut plăcerea să vă întâlnesc, adăugă politicos.

—Aţi greşit adresa, spuse femeia. Aici e numărul 18.

—Daţi-mi voie, începu din nou Gavrilescu zâmbind. Cunosc apartamentul acesta de cinci ani. Pot spune că fac parte din familie. Vin aici de trei ori pe săptămână...

Tânărul ascultase conversaţia rezemat de perete.

—Cum spuneţi că o cheamă? îl întrebă.

—Doamna Voitinovici. E mătuşa Otiliei, Otilia Pandele.

—Nu stă aici, îl întrerupse tânărul. Aici locuim noi, familia Georgescu. Dânsa, doamna de faţă, e soţia tatălui meu. E născută Petrescu...

—Te rog să fii politicos, spuse femeia. Şi să nu-mi vii acasă cu tot felul de persoane...

Apoi întoarse spatele şi dispăru în coridor.

—Vă cer scuze pentru această scenă, spuse tânărul, încercând să zâmbească. E a treia soţie a tatălui meu. Poartă pe umerii ei toate erorile căsătoriilor anterioare. Cinci băieţi şi-o fată.

Gavrilescu îl asculta turburat, făcându-şi vânt cu pălăria.

—Regret, începu el, regret foarte sincer. N-am voit s-o supăr. E drept, ora e cam nepotrivită. E ora mesei. Dar, vedeţi, mâine dimineaţă am o lecţie în Dealul Spirii. Am nevoie de servietă. Am Czerny II şi III acolo. Sunt partiturile mele cu interpretările mele personale însemnate pe margini. De aceea le port totdeauna cu mine.

Tânărul îl privea, continuând să zâmbească.

—Nu cred că m-am făcut înţeles, îl întrerupse el. Ceea ce vreau să vă spun e că aici locuim noi, familia Georgescu. Locuim de patru ani.

—Imposibil! exclamă Gavrilescu. Am fost aici acum câteva ceasuri, am avut lecţia cu Otilia de la două la trei. Apoi m-am luat cu vorba cu doamna Voitinovici.

—În strada Preoteselor 18, etajul I? se miră tânărul, zâmbind amuzat.

—Exact. Cunosc foarte bine casa. Vă spun unde e pianul. Vă duc cu ochii închişi. E în salon, lângă fereastră.

—Noi n-avem pian, spuse tânărul. Încercaţi la alt etaj. Deşi vă asigur că n-o să găsiţi nici la etajul II. Acolo locuieşte familia căpitan Zamfir. Încercaţi la etajul III. Îmi pare rău, adăugă văzând că

Gavrilescu îl asculta speriat, făcându-şi tot mai agitat vânt cu pălăria. Mi-ar fi plăcut să existe şi o Otilie în casa asta...

Gavrilescu şovăi, privindu-l adânc în ochi.

—Vă mulţumesc, spuse el târziu. Să încerc şi la etajul III. Deşi, vă dau cuvântul meu de onoare că pe la trei, trei şi un sfert eram aici, şi întinse braţul cu fermitate, arătând spre coridor.

Începu să urce, răsuflând greu. La etajul III îşi şterse îndelung faţa cu una din batiste, apoi sună. Auzi paşi mărunţi, şi curând deschise uşa, un băieţel de vreo 5-6 ani.

—Ah, exclamă Gavrilescu, mi-e teamă că am confundat etajele. Căutam pe doamna Voitinovici...

Atunci apăru în uşă o femeie tânără, care-i zâmbi:

—Doamna Voitinovici locuia la etajul I, spuse, dar s-a mutat, a plecat în provincie.

—A plecat demult?

—Oh, da, demult. La toamnă se împlinesc opt ani. A plecat îndată ce s-a căsătorit Otilia.

Gavrilescu îşi duse mâna la frunte şi începu să se frece. Apoi căută privirile femeii şi-i zâmbi cât putu mai blajin.

—Cred că faceţi o confuzie, începu el. Eu vă vorbesc de Otilia Pandele din clasa a VI-a de liceu, nepoata doamnei Voitinovici.

—Le-am cunoscut bine pe amândouă, vorbi femeia. Când ne-am mutat noi aici. Otilia tocmai se logodise. Ştiţi, a fost la început încurcătura aceea cu maiorul. Doamna Voitinovici nu voia să-şi dea consimţământul şi avea dreptate, era prea mare diferenţa de vârstă. Otilia era un copil, nu împlinise încă 19 ani. Din fericire l-a întâlnit pe Frâncu, pe inginerul Frâncu, nu se poate să nu fi auzit dumneavoastră de el.

—Inginerul Frâncu? repetă Gavrilescu... Frâncu?

—Da, inventatorul. Au scris şi jurnalele...

—Inventatorul Frâncu, repetă Gavrilescu visător. Curios...

Apoi întinse mâna, mângâie băiatul pe cap şi, plecându-se scurt din mijloc, salută:

—Vă rog să mă iertaţi, spuse. Cred că am confundat etajele.

Tânărul îl aştepta fumând, rezemat de uşă.

—Aţi aflat ceva? îl întrebă.

—Doamna de sus pretinde că s-a măritat, dar vă asigur că e vorba de o confuzie. Otilia n-are nici 17 ani, e în clasa a VI-a de liceu. Am stat azi mult de vorbă cu doamna Voitinovici, am vorbit o sumă de lucruri, nu mi-a spus nimic.

—E curios...

—E chiar foarte curios, spuse Gavrilescu, prinzând curaj. De aceea, vă spun, nu cred nimic. Vă dau cuvântul meu de onoare. Dar, în sfârşit, ce să mai insist. E o confuzie la mijloc... Am să vin din nou mâine dimineaţă...

Şi după ce salută, începu să coboare hotărât scările.

„Gavrilescule, şopti îndată ce ajunse în stradă, atenţie, că începi să te ramoleşti. Începi să-ţi pierzi memoria. Confunzi adresele"... Zări tramvaiul apropiindu-se şi grăbi pasul. De-abia când se aşeză la fereastra deschisă începu să simtă o uşoare adiere.

—În sfârşit! exclamă el adresându-se doamnei din faţa lui. Parcă, parcă... Dar se trezi că nu ştie cum să continue fraza şi zâmbi încurcat: Da, reluă după o scurtă pauză. Spuneam adineaori unui prieten, parcă, parcă am fi fost în Arabia. Colonelul Lawrence, dacă aţi auzit de el...

Doamna continuă să privească pe fereastră...

—Acum, într-un ceas, două, reîncepe Gavrilescu, are să vină şi noaptea. Întunericul, vreau să spun. Răcoarea nopţii. În sfârşit... O să putem respira...

Taxatorul se oprise în faţa lui, aşteptând, şi Gavrilescu începu să se caute în buzunare.

—După miezul nopţii, o să putem respira, se adresă el taxatorului. Ce zi lungă! adăugă puţin nervos, nereuşind să-şi găsească portomoneul. Câte peripeţii!... Ah! În sfârşit, exclamă şi deschise portmoneul.

—Asta nu mai merge, spuse taxatorul înapoindu-i bancnota. O schimbaţi la Bancă...

—Dar ce are? întrebă Gavrilescu, învârtind mirat bancnota între degete.

—S-au scos din circulaţie acum un an. O schimbaţi la Bancă.

—Curios! făcu Gavrilescu privind bancnota cu mare atenţie. Azi-dimineaţă era bună. Şi la ţigănci le primeşte. Am avut încă trei ca asta şi la ţigănci le-a primit pe toate...

Doamna păli uşor şi, ridicându-se ostentativ, trecu la celălalt capăt al tramvaiului.

—Nu trebuia să vorbiţi de ţigănci în faţa unei doamne, îl mustră taxatorul.

—Toată lumea vorbeşte! se apără Gavrilescu. Trec de trei ori pe săptămână cu tramvaiul ăsta şi vă dau cuvântul meu de onoare...

—Da, e adevărat, interveni un pasager. Vorbim toţi, dar nu în faţa doamnelor. E o chestie de bună-cuviinţă. Mai ales acum, că au să-şi

facă şi iluminaţii. Da, da, şi-a dat şi municipalitatea consimţământul: au să facă iluminaţii în grădină. Eu, pot să spun, sunt un om fără prejudecăţi, dar iluminaţiile la ţigănci le consider o provocare...

—Curios, făcu Gavrilescu. N-am auzit nimic.

—Scrie în toate jurnalele, interveni un alt pasager. E o ruşine! exclamă, ridicând glasul. E nepermis!...

Câţiva întoarseră capetele, şi sub privirile lor mustrătoare, Gavrilescu îşi plecă ochii.

—Mai căutaţi, poate mai aveţi şi alţi bani, spuse taxatorul. Dacă nu, coborâţi la prima staţie.

Îmbujorat, neîndrăznind să-şi ridice privirile, Gavrilescu reîncepu să se caute prin buzunare. Din fericire, portofelul cu mărunţiş era chiar deasupra, între batiste. Gavrilescu numără câteva monede şi i le întinse.

—Mi-aţi dat numai cinci lei, spuse taxatorul arătându-i în palmă.

—Da, până la Vama Poştei.

—Nu importă până unde, dar biletul costă zece lei. Pe ce lume trăiţi dumneavoastră? adăugă taxatorul cu un glas sever.

—Trăiesc la Bucureşti, spuse Gavrilescu, ridicând cu mândrie privirile şi umblu cu tramvaiul de trei, patru ori pe zi şi fac asta de ani de zile şi întotdeauna am plătit cinci lei...

Aproape tot vagonul asculta acum cu interes conversaţia. Câţiva pasageri se apropiaseră şi se aşezară pe scaunele alăturate. Taxatorul săltă de mai multe ori monedele în palmă, apoi spuse:

—Dacă nu vreţi să-mi daţi şi restul, coborâţi la staţia următoare.

—Tramvaiul s-a scumpit de vreo trei, patru ani, vorbi cineva.

—De cinci ani, preciză taxatorul.

—Vă dau cuvântul meu de onoare... începu patetic Gavrilescu.

—Atunci coborâţi la prima staţie, îl întrerupse taxatorul.

—Mai bine plătiţi diferenţa, îl sfătui cineva, că până la Vama Poştei aveţi o bucată bună de mers.

Gavrilescu căută în portofel şi întinse încă cinci lei.

—Se petrec lucruri curioase în ţara asta, şopti el după ce se depărtă taxatorul. Se iau hotărâri peste noapte. În 24 de ceasuri. Mai exact, în şase ceasuri. Vă dau cuvântul meu de onoare... Dar, în sfârşit, ce să mai insist? A fost o zi teribilă. Şi ce e mai grav, e că nu putem trăi fără tramvai. Eu, cel puţin, sunt silit de viaţă să umblu de trei,patru ori pe zi cu tramvaiul. Şi totuşi o lecţie de pian e o sută de lei. O bancnotă ca asta. Şi acum, nici bancnota asta nu mai e bună. Trebuie să mă duc s-o schimb la Bancă...

—Daţi-mi-o mie, spuse un domn mai în vârstă. O schimb mâine la birou...

Scoase din portmoneu o bancnotă şi i-o întinse. Gavrilescu o apucă cu mare grijă şi o privi cu atenţie.

—E frumoasă, spuse. S-au pus demult în circulaţie?

Câţiva pasageri se priviră între ei zâmbind.

—De vreo trei ani, spuse unul.

—E curios că n-am văzut-o până acum. E drept, sunt cam distrat. Am fire de artist...

Aşeză bancnota în portmoneu, apoi îşi lăsă privirile pe fereastră.

—S-a făcut noapte, spuse. În sfârşit!...

Se simţi deodată obosit, istovit şi, rezemându-şi capul în palmă, închise ochii. Rămase aşa până la Vama Poştei.

*

Încercase zadarnic să deschidă uşa cu cheia, apoi apăsase îndelung pe butonul soneriei şi după ce bătuse de mai multe ori, când mai puternic când mai încet în ferestrele sufrageriei, se reîntoarse în faţa uşii de la intrare şi începu să bată cu pumnul. Curând la fereastra deschisă a unei case vecine apăru, din întunerec, un bărbat în cămaşă de noapte şi strigă răguşit:

—Ce e scandalul ăsta, domnule?... Ce te-a apucat?

—Scuzaţi, făcu Gavrilescu. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu nevastă-mea. Nu răspunde. Şi s-a stricat şi cheia, nu pot să intru în casă.

—Dar de ce să intri? Cine eşti dumneata?

Gavrilescu se îndreptă spre fereastră şi salută:

—Deşi suntem vecini, începu el, nu cred că am avut plăcerea să vă cunosc. Numele meu e Gavrilescu şi locuiesc aici cu soţia mea, Elsa...

—Atunci aţi greşit adresa. Aici locuieşte domnul Stănescu. Şi nu e acasă, a plecat la băi.

—Daţi-mi voie, îl întrerupse Gavrilescu. Îmi pare rău că trebuie să vă contrazic, dar cred că faceţi o confuzie. Aici, la numărul 101, locuim noi. Elsa şi cu mine. Locuim de patru ani.

—Dar încetaţi, domnilor o dată, că nu putem dormi! strigă cineva. Ce Dumnezeu?

—Pretinde că locuieşte în casa domnului Stănescu...

—Nu pretind! protestă Gavrilescu. Aici e casa mea, şi nu permit nimănui. Şi înainte de toate vreau să ştiu unde este Elsa, ce s-a întâmplat cu ea...

—Întrebați la comisariat, vorbi cineva de la etaj.

Gavrilescu ridică speriat capul.

—De ce la comisariat? Ce s-a întâmplat? strigă el emoționat. Știi ceva?

—Nu știu nimic, dar vreau să dorm. Și dacă dumneavoastră o să stați toată noaptea de vorbă...

—Îmi dați voie, făcu Gavrilescu. Și mie mi-e somn, sunt, pot spune, foarte obosit... Dar nu înțeleg ce s-a întâmplat cu Elsa. De ce nu răspunde? Poate i s-o fi făcut rău și-o fi leșinat.

Și, reîntorcându-se în fața ușii de la numărul 101, începu din nou să bată cu pumnul, tot mai puternic.

—Nu ți-am spus, domnule, că nu e acasă? Că domnul Stănescu a plecat la băi?

—Chemați poliția! se auzi o voce ascuțită de femeie. Chemați imediat poliția!

Gavrilescu se opri brusc și se rezemă de ușă, respirând greu. Se simți deodată foarte obosit și se așeză pe o treaptă, își prinse fruntea în palme. „Gavrilescule, șopti, atenție, că s-a întâmplat ceva foarte serios și nu vor să-ți spună. Ține-te bine, fă un efort de memorie"...

—Madam Trandafir! exclamă el. Trebuia să mă gândesc de la început. Madam Trandafir! strigă ridicându-se și îndreptându-se spre casa din față. Madam Trandafir!...

Cineva care rămăsese la fereastră spuse cu un glas mai potolit:

—Lăsați-o să doarmă, săraca...

—E urgent!

—Lăsați-o să doarmă, Dumnezeu s-o ierte, c-a murit demult.

—Imposibil! făcu Gavrilescu. Am vorbit cu ea azi dimineață.

—O confundați poate cu soră-sa, Ecaterina. Madam Trandafir a murit acum cinci ani.

Gavrilescu rămase o clipă împietrit, apoi băgă mâinile în buzunare și scoase câteva batiste.

—Curios, șopti el târziu.

Se întoarse agale și, urcând cele trei trepte de la numărul 101, își luă pălăria și și-o puse pe cap. Mai încercă o dată clanța, apoi coborî și se depărtă șovăitor. Umbla încet, fără gânduri, ștergându-se în neștire cu batista. Cârciuma din colț era încă deschisă, și după ce-i dădu târcoale, se hotărî să intre.

—Nu mai servim decât la pahar, spuse băiatul. Închidem la două.

—La două? se miră Gavrilescu. Dar cât e ceasul acum?

—E două. E chiar două trecute...

—E teribil de târziu, şopti Gavrilescu, mai mult pentru sine.

Apropiindu-se de tejghea, i se păru că recunoaşte figura cârciumarului, şi inima începu să-i bată.

—Nu sunteţi dumneavoastră domnul Costică? întrebă.

—Eu sunt, spuse cârciumarul, privindu-l lung. Parcă v-aş cunoaşte, adăugă după o pauză.

—Parcă, parcă... începu Gavrilescu, apoi îşi pierdu firul şi tăcu, zâmbind încurcat. Am fost pe aici mai demult, reluă el, aveam nişte prieteni. Madam Trandafir.

—Da, Dumnezeu s-o ierte...

—Madam Gavrilescu, Elsa...

—Ah, ce-a mai fost şi cu dânsa, îl întrerupse cârciumarul, nici până în ziua de azi nu se ştie ce s-a întâmplat. L-a căutat poliţia câteva luni şi n-a putut să dea de el, nici viu nici mort... Parcă ar fi intrat în pământ... Biata Madam Elsa l-a aşteptat ce l-a aşteptat şi până la urmă a plecat la familia ei, în Germania. Şi-a vândut lucrurile şi a plecat. N-aveau cine ştie ce, erau oameni săraci. Mă bătea gândul să cumpăr eu pianul.

—Vasăzică a plecat în Germania, spuse Gavrilescu visător. A plecat demult?

—Demult, demult. La câteva luni după ce a dispărut Gavrilescu. La toamnă se împlinesc 12 ani. A scris şi în ziare...

—Curios şopti Gavrilescu, începând să-şi facă vânt cu pălăria. Şi eu dacă ţi-aş spune dumitale, dacă ţi-aş spune că azi-dimineaţă, şi-ţi dau cuvântul meu de onoare că nu exagerez, azi-dimineaţă am stat cu ea de vorbă... Ceva mai mult. La prânz am mâncat împreună. Pot să-ţi spun şi ce-am mâncat...

—S-o fi întors, vorbi cârciumarul, privindu-l nedumerit.

—Nu, nu s-a întors. N-a plecat deloc. E la mijloc o confuzie. Acum sunt cam obosit, dar mâine dimineaţă am să-i dau eu de rost...

Se înclină uşor şi ieşi.

*

Înainta agale, cu pălăria într-o mână şi batista în cealaltă, oprindu-se îndelung pe fiecare bancă, să se odihnească. Era o noapte clară, fără lună, şi pe străzi începea să se reverse răcoarea grădinilor. Târziu îl ajunse din urmă o trăsură cu un cal.

—Încotro, boierule? întrebă birjarul.

—La ţigănci, răspunse Gavrilescu.

—Atunci urcaţi, că vă duc pe doi poli, spuse birjarul, oprind

trăsura.

—Îmi pare rău, dar nu prea am bani. Mi-a mai rămas o sută de lei şi ceva mărunţiş. Şi suta îmi trebuie ca să pot intra la ţigănci.

—E mai mult, vorbi birjarul, începând să râdă. Nu v-ajunge o sută de lei.

—Eu atât am plătit azi după-amiază. Noapte bună, adăugă el, pornind din nou.

Dar trăsura se ţinea după el la pas.

—Asta-i regina-nopţii, spuse birjarul aspirând adânc. Asta-i din grădina domnului general. D-aia îmi place să trec pe aici, noaptea. Am muşterii, n-am muşterii, eu trec pe-aici în fiecare noapte. Grozav ce-mi plac florile!

—Ai fire de artist, spuse Gavrilescu zâmbind.

Apoi se aşeză pe o bancă şi-l salută cu mâna. Dar birjarul opri brusc trăsura şi o aduse lângă el, în dreptul băncii. Îşi scoase tabachera şi începu să-şi răsucească o ţigară.

—Îmi plac florile, spuse. Caii şi florile. În tinereţe am fost dricar. Ce frumuseţe! Şase cai, îmbrăcaţi în negru şi înmuiaţi în aur, şi flori, flori, sumedenie de flori! Ei, a trecut tinereţea, s-au dus toate. Am îmbătrânit, am ajuns birjar de noapte, cu un singur cal.

Îşi aprinse ţigara şi trase un fum pe îndelete.

—Vasăzică, la ţigănci, începu el târziu.

—Da, e o chestie personală, se grăbi Gavrilescu să explice. Am fost azi după-amiază pe-acolo, şi a ieşit o sumă de încurcături.

—Ah, ţigăncile... făcu birjarul cu tristeţe. Dacă n-ar fi ţigăncile, adăugă el coborând glasul. Dacă n-ar fi...

—Da, spuse Gavrilescu, toată lumea vorbeşte. În tramvai, vreau să spun. Când trece tramvaiul prin faţa grădinii, toată lumea vorbeşte de ţigănci...

Se ridică de pe bancă şi porni din nou la drum, cu trăsura ţinându-se la pas după el.

—S-o luăm pe-aici, spuse birjarul arătând cu biciul o străduţă, că tăiem drumul... Şi pe-aici trecem pe la biserică. A înflorit şi-acolo regina-nopţii. E drept, nu e ca la general, dar o să vedeţi, n-o să vă pară rău...

—Ai fire de artist, spuse Gavrilescu visător.

În dreptul bisericii se opriră amândoi să respire parfumul florilor.

—Parcă ar mai fi şi altceva decât regina-nopţii, spuse Gavrilescu.

—Ah, sunt fel de fel de flori. Dacă a fost vreo înmormântare astăzi, au rămas flori multe. Şi acum spre dimineaţă, toate florile astea încep din nou să miroasă... veneam des aici, cu dricul. Era o

frumusețe!...

Își fluieră scurt calul și porni o dată cu Gavrilescu.

—Acum nu mai avem mult, spuse. De ce nu urcați?

—Îmi pare rău, dar n-am bani...

—Îmi dați din mărunțiș. Urcați...

Gavrilescu șovăi câteva clipe, apoi cu un efort, urcă. Dar îndată ce se urni trăsura, își lăsă capul pe pernă și adormi.

—Era frumos, începu birjarul. Era biserică bogată și tot lume bună... Tinerețe...

Întoarse capul și văzându-l că doarme, începu să fluiere ușor, și calul își înviora pasul.

—Am ajuns! strigă el, dându-se jos de pe capră. Dar sunt porțile închise...

Începu să-l scuture, și Gavrilescu se deșteptă tresărind.

—Sunt porțile închise, repetă birjarul. Trebuie să sunați...

Gavrilescu își luă pălăria, își aranjă cravata și coborî. Apoi începu să-și caute portofelul cu mărunțiș.

—Nu mai căutați, spuse birjarul. Îmi dați altă dată. Eu tot am să aștept aici, adăugă. La ora asta, dacă mai pică vreun mușteriu, tot pe-aici îl găsesc.

Gavrilescu îl salută cu pălăria, apoi se apropie de poartă, căută soneria și apăsă pe buton. Chiar în acea clipă poarta se deschise și intrând în curte, Gavrilescu se îndreptă spre boschet. Se mai zărea la fereastră o lumină plăpândă. Bătu sfios în ușă, și, văzând că nu-i răspunde nimeni, puse mâna pe clanță și intră. Baba adormise cu capul pe măsuță.

—Sunt eu, Gavrilescu, spuse, bătând-o ușor pe umăr. Mi-ați făcut o groază de încurcături, adăugă, văzând-o că se deșteaptă și începe să caște.

—E târziu, spuse baba, frecându-se la ochi. Nu mai e nimeni.

Dar privindu-l lung, îl recunoscu.

—Ah, tot dumneata ești muzicantul. Mai e doar nemțoaica. Ea nu doarme niciodată...

Gavrilescu își simți din nou inima bătându-i-se și începu ușor să tremure.

—Nemțoaica? repetă el.

—O sută de lei spuse baba.

Gavrilescu începu să-și caute portmoneul, dar mâinile îi tremurau tot mai tare și când îl găsi, între batiste, portmoneul îi alunecă pe covor.

—Vă cer iertare, spuse plecându-se cu greutate să-l ridice. Sunt

cam obosit. A fost o zi teribilă...

Baba luă bancnota, se ridică de pe scăunaş şi, din prag, îi arătă cu braţul casa cea mare:

—Vezi să nu te rătăceşti, îi spuse. Să ţii drept pe coridor şi să numeri şapte uşi. Şi când oi ajunge la a şaptea, să baţi de trei ori şi să spui: „Eu sunt, m-a trimis baba".

Apoi îşi opri un căscat, bătându-şi gura cu palma şi închise uşa. Respirând anevoie, Gavrilescu se îndreptă încet spre clădirea care strălucea argintie sub stele. Urcă treptele de marmură, deschise uşa şi rămase o clipă nehotărât. În faţa lui se întindea un coridor slab luminat, şi Gavrilescu simţi din nou cum inima începe să i se zbată parcă ar fi stat să se spargă. Începu să înainteze emoţionat, numărând cu glas tare uşile pe lângă care trecea. Curând se trezi că numără: treisprezece, paisprezece... şi se opri dezorientat. „Gavrilescule, şopti, atenţie, că iar ai făcut o încurcătură. Nu treisprezece, nu paisprezece, ci şapte. Aşa a spus baba, să numeri şapte uşi"...

Voi să se întoarcă şi să numere din nou, dar după câţiva paşi se simţi sleit de puteri şi, oprindu-se în faţa primei uşi la îndemână, bătu de trei ori şi intră. Era un salon mare şi simplu, aproape sărăcăcios mobilat, iar în dreptul ferestrei, privind spre grădină, se profila umbra unei femei tinere.

—Scuzaţi, începu Gavrilescu cu greutate. Am numărat greşit.

Umbra se dezlipi de fereastră şi se îndreptă spre el, cu paşi moi, şi un parfum uitat îi reveni deodată în amintire.

—Hildegard! exclamă, lăsând să-i cadă pălăria din mână.

—De când te-aştept, spuse fata apropiindu-se. Te-am căutat peste tot...

—Am fost la berărie, şopti Gavrilescu. Dacă n-aş fi fost cu ea la berărie, nu s-ar fi întâmplat nimic. Sau dacă aş fi avut ceva bani la mine... Dar aşa, a plătit ea, Elsa, şi înţelegi, m-am simţit obligat... şi acum e târziu, nu e aşa? E foarte târziu...

—Ce importanţă poate să mai aibă, spuse fata. Hai să mergem...

—Dar nu mai am nici casă, nu mai am nimic. A fost o zi teribilă... M-am luat cu vorba cu madam Voitinovici şi am uitat servieta cu partituri...

—Întotdeauna ai fost distrat, îl întrerupse fata. Să mergem...

—Dar unde? Unde? încercă Gavrilescu să strige. În casa mea s-a mutat cineva, i-am uitat numele, dar e cineva pe care nu-l cunosc... Şi nici măcar nu e acasă, ca să-i putem explica. E plecat la băi...

—Vino cu mine, spuse fata apucându-l de mână şi trăgându-l uşor

în coridor.

—Dar n-am nici bani, continuă Gavrilescu în şoaptă. Tocmai acum când s-au schimbat banii şi s-a scumpit tramvaiul...

—Ai rămas acelaşi, spuse fata, începând să râdă. Ţi-e frică...

—Dintre cunoscuţi n-a mai rămas nimeni, continuă Gavrilescu. Toată lumea e la băi. Şi madam Voitinovici, de la care m-aş fi putut împrumuta, lumea spune că ar fi plecat în provincie... Ah, pălăria, exclamă, şi voi să se întoarcă.

—Las-o, răspunse fata. N-o să mai ai nevoie de ea acum.

—Nu se ştie, nu se ştie, stărui Gavrilescu să-şi desprindă mâna din mâna fetei. E o pălărie foarte bună, e aproape nouă.

—E adevărat? se miră fata. Tu încă nu înţelegi? Nu înţelegi ce ţi s-a întâmplat, acum de curând, de foarte curând? E adevărat că nu înţelegi?

Gavrilescu o privi adânc în ochi şi oftă.

—Sunt cam obosit, spuse, iartă-mă. A fost o zi teribilă... Dar acum parcă încep să mă simt mai bine...

Fata îl trase uşor după ea. Traversară curtea şi ieşiră fără să mai deschidă poarta. Birjarul îi aştepta moţăind, şi fata îl trase tot atât de uşor după ea în trăsură.

—Dar îţi jur, începu Gavrilescu în şoaptă, îţi dau cuvântul meu de onoare că nu mai am nici un ban...

—Încotro, domnişoară? întrebă birjarul. Şi cum să vă duc? La pas sau mai repejor?

—Ia-o spre pădure, pe drumul al mai lung, spuse fata. Şi mână încet. Nu ne grăbim...

—Hei, tinereţe!... făcu birjarul fluierând uşor calul.

Îi ţinea mâna prinsă în mâinile ei, dar se rezemase cu capul de pernă, cu ochii pe cer. Gavrilescu o privea adânc, concentrat.

—Hildegard, începu el târziu. Se întâmplă ceva cu mine, şi nu ştiu bine ce. Dacă nu te-aş fi auzit vorbind cu birjarul, aş crede că visez...

Fata întoarse capul spre el şi-i zâmbi.

Toţi visăm, spuse. Aşa începe. Ca într-un vis...

Paris, iunie 1959

GHICITOR ÎN PIETRE

Îl văzu de departe, înaintând agale pe plajă. Avea un mers ciudat. Uneori călca atent, aproape cu teamă, oprindu-se, privind stăruitor nisipul din jurul lui, parcă ar fi căutat ceva, apoi schimba brusc direcţia, se îndrepta spre mare păşind pripit pe nisipul ud sau, dimpotrivă, apuca spre dâmb, acolo unde nisipul se amesteca cu lut şi printre pietre creşteau mărăcini cu palide flori albastre. Cînd se apropie, Emanuel descoperi cu mirare că era un bărbat destul de bătrân. Purta pe umeri o haină de vară decolorată, aproape albă, avea pantaloni de o culoare neprecisă, pantofi de tenis şi o pălărie de pânză, cu marginile întoarse, semănând de departe cu un beret de marinar. La vreo zece paşi de Emanuel se opri din nou şi aruncă o privire spre perechea care tocmai se ridicase şi urca spre dâmb, cu halatele de baie pe umeri. Apoi, cu mare atenţie, ca şi cum i-ar fi fost teamă c-ar putea călca pe ceva foarte preţios, începu să dea târcoale locului unde se distingeau încă urmele trupului. Se plecă, ridică o piatră, o privi cu atenţie şi zâmbi trist, clătinând din cap. Cercetă din nou urmele trupurilor pe nisip şi se posomorî. Rămase o clipă nehotărât, jucându-se cu piatra, săltând-o în aer, până ce se întoarse brusc spre mare şi o zvârli cât putu mai departe, peste valuri. Apoi scuipă şi se îndreptă spre Emanuel.

—Îi cunoaşteţi? îl întrebă, arătându-i cu mâna.

—Din vedere. Domnul şi doamna Vălimărescu. Cred, din Focşani. El e, mi se pare, avocat, iar doamna e profesoară.

—Păcat de ei, că sunt tineri, şi dacă nu se bucură acum de viaţă, la tinereţe, când or să se mai bucure?...

Întoarse capul spre mare şi scuipă din nou, cu necaz.

—Dar de ce? întrebă Emanuel. Li s-a întâmplat ceva?

—O să li se întâmple. N-au să mai stea mult pe-aici. Pleacă. Mâine, poimâine, pleacă...

Emanuel luă cartea din mână şi-l privi zâmbind.

—De-abia au venit, spuse. Au sosit sâmbăta trecută. Nici măcar o săptămână...

—Pleacă, repetă celălalt cu hotărâre. Primesc o telegramă şi pleacă.

—Vreo nenorocire în familie, spuse Emanuel fără interes.

—Nu, nu e asta. Pentru că, deşi pleacă amândoi, se despart repede şi el pleacă mai departe. Şi rămâne acolo mult timp. El nici cu gândul nu gândeşte cât de mult va rămâne acolo. Şi e mare păcat, că sunt amândoi tineri. Au să se vadă unul cu altul din an în Paşte...

—Atunci înţeleg. Şi s-ar putea să aveţi dreptate. Când am stat de vorbă cu el, am văzut că-i era frică de ceva: să nu fie concentrat.

—Atunci asta e! exclamă celălalt. D-aia pleacă...

—Spunea că a avut noroc în toate, numai când a tras sorţii la armată n-a avut. A căzut la antiaeriană şi până acum n-a scăpat de concentrări decât cu protecţie şi intervenţii. Dar am simţit că-i era frică...

—Acum nu mai scapă, făcu celălalt.

—Două, trei luni departe de nevastă... începu Emanuel zâmbind.

Celălalt clătină din cap.

—Nu e vorba de două, trei luni. Vă spun eu: tânărul acesta nu se mai întoarce acasă cu anii. Mâine, poimâine vine războiul şi dacă e la antiaeriană...

—Vine războiul? repetă Emanuel. Dar de ce mă mir? Asta o ştie toată lumea. Azi, mâine, într-un an, doi, vine războiul...

—La el e mai rău, pentru că va sta departe de nevastă şi înainte de a veni războiul. Şi va sta mult...

—Dar dumneavoastră de unde ştiţi? îl întrebă Emanuel ridicând brusc capul şi privindu-l fix.

Omul îşi scoase haina de pe umeri, o împături cu grijă, îşi roti privirile în jur şi făcu câţiva paşi spre o piatră mare, roşcată. Aşeză haina pe nisip, la umbra pietrei, se reîntoarse şi se aşeză şi el, în faţa lui Emanuel, cu spatele la mare. Emanuel îi întinse pachetul cu ţigări.

—Nu, mulţumesc, nu mai fumez de mult. Cînd fumam, în tinereţe fumam lulea. Ştiţi, am fost multă vreme marinar, adăugă. Apoi am fost, cinci ani, paznic la far, la Tuzla. Acum sunt un fel de rentier. Dar tot pe-aici îmi place să trăiesc, între Tuzla şi Mangalia. Îmi place Dobrogea, reluă după o pauză. Eu sunt Vasile Beldiman, nepotul lui Leonida Beldiman, vestitul Leonida Beldiman, dacă vă spune ceva

numele ăsta.

—Nu, făcu Emanuel încurcat.

—Înţeleg. Nu sunteţi din partea locului. Dar Beldimanii se numără printre cele mai vechi familii din Dobrogea. Vestitul Leonida Beldiman era bunică-meu. L-am apucat şi pe străbunică-meu, Hagi Anton. Şi pot spune că darul acesta l-am avut toţi din familie, de la Hagi Anton încoace. El l-a avut cel dintâi.

—Ce fel de dar?

—Ah, începu şovăitor Beldiman, cum să vă spun? E un dar curios. Zic că e dar, pentru că nu ne-a învăţat nimeni. Se întâmplă aşa, că pe la doisprezece-treisprezece ani unuia din băieţi încep să-i placă pietrele. Aşa a fost şi cu tată-meu: la doisprezece ani a îndrăgit pietrele. Fel de fel de pietre mai mari, mai mici, stânci, pietricele... Pietre de tot felul. Şi într-o zi a prins de veste tată-său, Leonida, şi a început să-l ajute. Dar nu pot spune că l-a învăţat, propriu-zis. L-a ajutat doar să le citească...

—Nu prea înţeleg, spuse Emanuel, zâmbind încurcat.

—Da, recunosc, pare curios. E un dar ciudat. Cum să vă spun? Sunt oameni care citesc în stele sau în drojdie de cafea, sau în boabe de porumb. Noi, Beldimanii, citim în pietre...

Un talaz crescu peste măsură, se sparse asurzitor şi se rostogoli alb pe plajă. Beldiman întoarse capul, privirile i se opriră pe copiii tăvălindu-se în spumă, şi zâmbi.

—Uite, bunăoară, cum se întâmplă adineauri cu prietenul dumneavoastră Vălimărescu, continuă el. I-am văzut pe amândoi şi, de departe, mi s-au părut tineri şi fericiţi şi am vrut să văd ce le pregăteşte viitorul. Am cercetat locul pe care stătuseră. Rareori se întâmplă să nu fie decât nisip curat, fără o singură piatră, fără pietricele. Mi-s de ajuns câteva pietre. Chiar pe locul unde se aşază omul sau pe alături. Uneori, pietrele cu tâlc se găsesc destul de departe de locul ales de cineva ca să se aşeze.

—Le caut din ochi şi când dau de ele, înţeleg ce se va întâmpla. Înţeleg după forma lor sau după anumite colţuri şi direcţia colţurilor, şi culorile pietrei, căci într-o parte e mai întunecată, în altele e mai luminoasă, colorată, vărgată. Şi atunci citesc în pietre şi înţeleg ce-l aşteaptă pe omul care s-a aşezat lângă ele sau, uneori, de-a dreptul pe ele. Pentru că, după câte m-am lămurit eu, niciodată omul nu se aşază la întâmplare. Fiecare se aşază după cum îi e scris. N-ai văzut? Te îndrepţi spre un loc, ţi se pare că e frumos, te pregăteşti să te aşezi acolo, şi apoi vezi că e mai frumos locul de alături.

Dar când te aşezi acolo, simţi că ceva nu-ţi prieşte şi iar te

schimbi, până ce te înseninezi deodată, şi te întinzi şi parcă toate sunt dintr-o dată bune şi frumoase, parcă toată lumea e a dumitale.Ţi-ai găsit locul care ţi-era scris şi care te aştepta.

Emanuel îşi stinse ţigarea strivind-o, afundând-o, încet în nisip, până ce-o îngropă în întregime.

—Bine să spunem că e aşa, făcu el, să spunem că fiecare îşi caută locul care i se potriveşte. Dar cum de poţi ghici *viitorul* cercetând pietrele?...

—Nici eu nu ştiu prea bine cum să vă explic. E un dar de la Dumnezeu. Mă uit la pietre, la pietricele şi încep să văd. Uite, începusem să vă povestesc de Vălimărescu, dar m-am luat cu vorba şi l-am uitat. Să vă spun cum a fost. Am cercetat locul şi am văzut deodată o piatră rea, piatră fără noroc. Sta pe jumătate îngropată în nisip, şi aşa cum se înfundase singură, cu colţul negru spre miazăzi, rânjind ca o piază-rea, am înţeles că tinerii aceştia nu vor sta mult pe aici. Dar de-abia după ce-am luat-o în mână şi am întors-o pe toate părţile, am văzut cât nenoroc se citea în ea. Azi, mâine primesc telegrama şi pleacă... Păcat! oftă trăgându-şi pălăria pe frunte.

Emanuel îl ascultase, privindu-l adânc în ochi, concentrat. Când tăcu, îşi lăsă amândouă mâinile în nisip şi începu să se joace, scormonind.

—E teribil să poţi citi lucrurile acestea triste şi tragice...

—Nu sunt întotdeauna triste, îl întrerupse Beldiman. Uite, bunăoară, când mă plimbam azi-dimineaţă m-a impresionat la capătul plajei figura unei femei tinere. Era singura care tăcea, într-un grup vesel şi vorbăreţ, tăcea cu ochii peste mare, şi la răstimpuri întorcea capul şi privea pe furiş o familie vecină, privea spre copii. M-am învârtit pe-acolo mai bine de un ceas, până ce-am văzut-o că se ridică şi pleacă singură. Şi atunci m-am apropiat de locul ei şi l-am cercetat. Simţeam că ceilalţi din grup mă privesc curioşi, că unii din ei râd pe înfundate şi-şi fac semne, dar la vârsta mea m-am învăţat cu multe. Şi deodată am înţeles, parcă aş fi citit într-o carte. Femeia aceea tânără era căsătorită de câţiva ani, nu avea copii. Voia să aibă, dar nu-i avea. Şi de curând, cineva, poate un doctor, îi spusese că s-ar putea să nu aibă niciodată copii. Dar se înşelau amândoi, şi ea şi doctorul. Are să aibă copii. Nu unul, nici doi. Patru... Aşa că, vedeţi, mai aflu câteodată şi veşti bune.

—N-aţi alergat după ea să-i spuneţi? îl întrebă Emanuel.

Beldiman clătină din cap, zâmbind.

—Nu. Asta nu se cade. Nu sunt ghicitor de meserie. Nu am

dreptul să m-amestec în viaţa altuia, necunoscut, şi să-i dau o veste pe care nu mi-a cerut-o. De altfel s-ar putea să mă înşel. Ştiu bine că m-am înşelat o dată. E drept era pe munte, pe Pietrele Arse. Stânci care nu s-au mai mişcat din loc de sute de ani. Dar şi-acolo credeam că după felul cum se aşează omul, cu faţa sau cu spatele la cutare stâncă, credeam că şi acolo aş putea vedea ceva. Am văzut, e drept mai multe lucruri, dar pe cel mai însemnat n-am ştiut cum să-l citesc, pot spune deci că nu l-am văzut. Eram cu un grup întreg. Nu erau prietenii mei. I-am întâlnit pe drum...

Dacă l-ar fi privit, şi-ar fi dat seama că Emanuel nu-l mai asculta. Îşi tot schimba poziţia, trăgea des, adânc din ţigară.

—Aşa că vedeţi, mă pot înşela, îşi încheie Beldiman povestea.

—N-aş vrea să mă înţelegeţi greşit, începu brusc Emanuel, să vă închipuiţi că sunt curios şi indiscret. Dar vedeţi, e pentru prima oară că mi se întâmplă acest lucru extraordinar, cum să vă spun? să întâlnesc un cititor în pietre...

—Ştiu ce vreţi, îl întrerupse Beldiman. Vreţi să vă ghicesc şi dumneavoastră.

—Exact.

—Da, dar nu ştiu dacă am dreptul, continuă Beldiman cu gravitate. Eu nu mă pot amesteca în destinul altora. Nu mi s-a dat acest drept. Pot citi în pietre ce se va întâmpla diferitelor persoane din apropierea mea, dar în afară de cazuri de forţă majoră, n-am destăinuit niciodată persoanei în chestiune ce-am aflat.

—Poate că şi de data aceasta e un caz de forţă majoră, stărui Emanuel. Mai stau doar câteva zile aici. Apoi plec în străinătate. Plec la Stockholm. Sunt în serviciul consular. Cine ştie când mă mai întorc în ţară...

Beldiman îşi dădu pălăria pe ceafă şi-l privi lung, cercetător.

—Bine, dacă este aşa... Dar, să ştiţi, adăugă repede, să ştiţi că nu vă spun decât începutul.

—Ce trebuie să fac?

—Ridicaţi-vă încet, păşiţi pe aici, spuse, arătându-i cu braţul pe unde s-o ia, şi aşezaţi-vă lângă mine...

Când îl văzu aşezat, Beldiman se ridică în genunchi şi se aplecă cât putu mai mult înainte, rezemându-se în mâini. Rămase aşa câtva timp, nemişcat. Apoi întinse braţul şi apucă volumul.

—*Drum pe ape*, citi el titlul cu glas tare. Ce e cu cartea asta? întrebă, întorcându-se spre Emanuel.

—E un roman. N-aveam nimic de citit şi l-am cumpărat la

Constanţa...

—Nu vă poartă noroc, spuse Beldiman, lăsând cartea să cadă pe nisip.

—Dar spuneaţi că citiţi numai pietre...

—E drept, dar aşa cum era aşezată cartea, cu scoica asta spartă spre miazăzi şi pietricelele astea tăind drumul norocului... E curios, adăugă încurcat, frecându-şi încet bărbia. Nu prea înţeleg nici eu bine ce se întâmplă. Pentru că *văd* două fete care vă poartă nenoroc, şi totuşi nu înţeleg de ce, pentru că nu vă îndrăgostiţi de nici una din ele. Dar sunt două fete care *într-adevăr* vă poartă nenoroc... Şi e curios, reluă după o pauză. Parcă pe una din ele aţi întâlnit-o undeva la un patinaj sau pe o stradă cu polei, şi ea alunecă, şi tocmai alergaţi spre ea, ca s-o ajutaţi, când din senin apare o a doua fată şi o ridică ea. Şi atunci vreţi să spuneţi ceva, dar în aceeaşi clipă fata care o ajutase spunea ea ceva şi atunci începeţi să râdeţi...

—Domnule Beldiman, strigă Emanuel, punându-i mâna pe umeri. Dumneavoastră sunteţi un om extraordinar! Sunteţi un magician sau un vizionar, un clarvăzător, cum să vă spun? Dar n-o să mă convingeţi niciodată că aţi citit lucrurile astea în pietricelele şi scoicile de aici...

Se opri, parcă i s-ar fi stins deodată glasul şi începu să înghită adânc. Pălise uşor şi-şi trecea în neştire mâna prin păr.

—Pentru că tot ce-mi spuneţi dumneavoastră acum, izbuti el să continue târziu, *s-a întâmplat deja...*

—Imposibil, îl întrerupse Beldiman. Absolut imposibil. Astea dacă s-au întâmplat cumva au să se mai întâmple a doua oară întocmai.

—Nu m-aţi înţeles, făcu Emanuel încercând să zâmbească. S-au întâmplat în vis, în imaginaţie...

Beldiman îşi trase din nou pălăria pe frunte şi-l privi curios, încruntându-se.

—Să vedeţi, începu Emanuel, după ce-şi aprinse o nouă ţigară. Acum vreo două, trei ceasuri, după ce-am venit la plajă şi am început să citesc romanul acesta, m-am trezit deodată că nu mai urmăream ce citeam. Nu ştiu dacă mi-era somn, dar m-am întins pe nisip şi am închis ochii. Şi deodată m-am văzut pe o stradă pe care o ştiu eu, la Bucureşti, în plină iarnă şi am văzut o fată căzând. Era o femeie tânără cu un palton albastru-închis şi un beret, şi când a căzut, i s-a desprins beretul şi a alunecat pe trotuar. Am traversat strada s-o ajut, dar dintr-o curte ieşise, tocmai atunci, o fată şi o ajuta ea să se ridice. Mă gândeam să-i spun, aşa în glumă :"Iată o femeie căzută", când aud

pe față spunându-i *exact aceleași cuvinte*. Am rămas o clipă dezorientat, apoi am început să râd în neștire... Și cu râsul acesta a luat sfârșit vedenia.

—O fi fost vedenie, spuse Beldiman, dar o să trăiți s-o vedeți și aievea. Și e păcat, căci fetele astea nu vă poartă noroc.

Emanuel îl privi lung, dar cu o expresie ciudată, ca și cum nu l-ar fi înțeles.

—Este extraordinar, spuse. Ați izbutit să *vedeți* ce mi-am imaginat eu cu două, trei ceasuri înainte. Prin ce minune ați putut vedea toate astea, nu înțeleg. Dar nu pot să cred că le-ați văzut în nisip și pietricele...

Beldiman tăcu câtva timp, căutând parcă cu ochii alte semne.

—Să dea Dumnezeu să mă fi înșelat, începu el târziu. În orice caz, dacă veți întâlni, curând de tot, două fete, una ajutând-o pe cealaltă să se ridice, să vă depărtați cât veți putea mai repede. Nu vă poartă noroc.

Se ridică încet și se duse să-și ia haina.

—Cum spuneați că vă cheamă? îl întrebă.

—Emanuel. Alexandru Emanuel. Dar evident, cei ai casei și prietenii îmi spun Sandi.

—Curios, făcu Beldiman, așezându-și haina pe umeri. Și fără să mai adauge ceva, fără să-l salute, se îndreptă agale spre mare.

*

Emanuel deschise întristat ferestrele. Cerul era cenușiu și jos și marea se pierdea în pâclă.

Coborî fără chef în *hall*. Aron, nepotul proprietarului, îi făcu semn de la birou.

—Este o telegramă pentru dumneavoastră, spuse. A sosit chiar acușica...

Emanuel o luă emoționat, citi cu neîncredere numele și adresa, apoi începu s-o răsucească între degete.

—N-a venit decât telegrama asta? întrebă. Vreau să spun, n-au mai sosit și alte telegrame, pentru alții? Pentru domnul Vălimărescu, bunăoară?

—Nu, n-am primit decât telegrama asta.

—Poate aseară, stărui Emanuel. Nu cumva domnul Vălimărescu a primit aseară o telegramă?

Aron rămase câteva clipe pe gânduri.

—Nu, spuse, nu-mi aduc aminte.

Emanuel puse telegrama în buzunar și se îndreptă spre ușă, dar după câțiva pași se întoarse.

—Cunoşti cumva pe un domn Beldiman? întrebă.

—Ah, l-aţi întâlnit şi dumneavoastră? Mare minune. Nu-i place să intre în vorbă cu vilegiaturişti. E cam mizantrop. Îi place să se plimbe singur.

—Dar ce fel de om e? Vreau să spun : ce se ştie despre el? Ce spun oamenii?

Aron ridică din umeri şi începu să se joace cu creionul, proptindu-şi-l când în bărbie, când sub buza de jos.

—Vă închipuiţi şi dumneavoastră, despre oameni ca el se spun multe. E un om curios. Unii spun că el şi-ar fi omorât nevasta, când era paznic la far, la Tuzla. Alţii, dimpotrivă, spun că de-atunci, de când i s-a înecat nevasta, a ajuns mizantrop şi puţin cam pe altă lume...

—Dar se ştie şi altceva despre el? stărui Emanuel. Bunăoară, dacă are vreo însuşire excepţională, vreun dar neobişnuit?...

—Ce fel de dar?

—Mai ştiu şi eu? Să spunem, dacă ştie să ghicească în... Dacă poate să cunoască viitorul...

Aron clătină hotărât din cap.

—Nu, de asta n-am auzit. Se spun de el fel de fel de lucruri, că ar fi moştenit o avere nemaipomenită şi ar fi putred de bogat, că femeia aceea care s-a înecat n-ar fi fost nevasta lui... Se spun tot felul de lucruri...

—Ceva în legătură cu pietrele? îl întrerupse Emanuel.

—În legătură cu pietrele? Ce fel de pietre? Pietre scumpe?

—Nu prea ştiu nici eu bine. Vă întrebam...

—S-ar putea să fie ceva şi cu pietrele, spuse, dacă e adevărat că ar fi moştenit averea aceea grozavă, în străinătate...

Emanuel zâmbi, îşi aprinse ţigara şi se îndreptă spre uşă. Pe trotuar, zăpuşeala îl lovi fierbinte în obraz. Şovăi o clipă, apoi luă drumul spre plajă. La vreo 200 de metri se opri din nou, trecu strada şi intră la Vidrighin. De-abia târziu, când băuse două cafele şi terminase de citit ziarele, scoase din buzunar telegrama şi o desfăcu. Se lumină deodată la faţă şi începu să râdă. Era de la Alessandrini, din Constanţa. Îl invita la masă pentru seara aceea. Nu-i era greu să ghicească de ce-l invita. Sosiseră, desigur, pe neaşteptate prieteni de la Bucureşti.

Când se reîntoarse la hotel, începuse să plouă. Picături mari, calde, repede înghiţite de praf. Mâncă distrat, fără poftă, ascultând cum se înteţeşte ploaia. Avea un autobuz la 5. Urcă la el în cameră şi se culcă.

*

Când se coborî în *hall*, ploua mărunt şi îndesat, ploaie de toamnă. Ca să nu aştepte autobuzul în ploaie, se aşeză pe o canapea, cu macferlanul pe genunchi şi-şi aprinse o ţigară. Căută din ochi o scrumieră, când zări, la uşă, băiatul de la poştă, scuturîndu-şi mantaua de ploaie. „A contramandat masa !" gândi Emanuel şi se îndreptă spre birou.

—Nu, nu e pentru dumneavoastră, spuse Aron. E pentru domnul Vălimărescu...

Emanuel îl privi zâmbind încurcat, apoi se reîntoarse pe canapea şi începu să fumeze, absent. Din când în când întorcea capul spre pendulă. Când bătu ora 5, răsuflă uşurat. Atârnă macferlanul pe speteaza canapelei şi se duse să-şi aleagă o revistă din teancul de numere vechi de pe masă. Începuse să se întunece şi Aron aprinse lampa cea mare suspendată chiar deasupra mesei cu reviste. În *hall* plutea acum o lumină mohorâtă, tristă, prăfuită. Vălimărescu coborî pe lângă el fără să-l vadă, îndreptându-se spre birou. Emanuel rămase cu o revistă în mână, neîndrăznind să se mişte.

—Am venit să vă anunţ că trebuie să plec, îl auzi.

Aron încercă să spună ceva, dar Vălimărescu îl întrerupse ridicând glasul, exasperat :

—Ştiu, ştiu. Aveţi dreptate. Dar nu e vina mea. E un caz de forţă majoră. Poftim, să vă arăt telegrama...

Emanuel luă un teanc întreg de reviste sub braţ şi se reîntoarse pe canapea. Începu să le răsfoiască absent, oprindu-se la răstimpuri în dreptul unei fotografii, privind-o îndelung, dar fără să înţeleagă despre ce era vorba. Brusc, trânti teancul de reviste pe canapea şi se îndreptă spre birou.

—Dacă am fi ştiut de azi-dimineaţă, spuse Aron plictisit. Am refuzat cinci clienţi azi-dimineaţă. Putea să-i sosească telegrama cu şase-şapte ceasuri mai devreme.

—Ordin de concentrare, rosti Emanuel cu oarecare gravitate.

—Poftiţi?

—Spuneam: a primit, desigur ordinul de concentrare...

—Nu, era altceva. Era o telegramă de la tribunal. Să se prezinte de urgenţă pe 20 august, la 8 dimineaţa la tribunal. Care va să zică, poimâine dimineaţă.

—La 8 dimineaţa, la tribunal, repeta mirat Emanuel. Dar credeam

că tribunalele sunt în vacanță, adăugă. Atunci pleacă el singur...

—Nu, pleacă amândoi, spuse enervat Aron.

Emanuel îl privi cum își propteşte bine brațul stâng pe registru, moaie adânc penița în călimară și începu să scrie încet, literă după literă, caligrafic.

—Doreați ceva? îl întrebă el târziu, ridicând capul din registru.

—Ah, da, făcu Emanuel, ca și cum s-ar fi trezit. Voiam să te întreb dacă știi cumva unde l-aș putea găsi pe domnul Beldiman.

—La ora asta? se miră Aron privind pendula. N-am idee...

Emanuel se întoarse la canapea, încărcă revistele sub braț, apucă macferlanul cu cealaltă mână și porni spre camera lui. Dar după ce urcă câteva trepte, se răzgândi, depuse revistele pe masă, îmbrăcă macferlanul și ieși în stradă. Ploaia continua, măruntă, și cele câteva felinare erau aprinse. Emanuel se îndreptă spre plajă. Marea părea înecată în negură, dar talazurile se rostogoleau mai grăbite ca de obicei. Nu era singur. Pe dig se plimbau, dezamăgite, două perechi. Un tânar tocmai ieșise din apă și-și îmbrăca mantaua de ploaie peste costumul ud. La câteva sute de metri în susul plajei, călcând cu pas robust, se depărta un bărbat. Își sumesese pantalonii și, în picioarele goale, mergea chiar pe pârtia de nisip bătută de valuri. Emanuel se opri, își scoase pantofii, își sumese pantalonii și începu să alerge după el. Când îl auzi la câțiva pași în urma lui, omul se întoarse brusc.

—Ah! făcu Emanuel, neizbutind să-și ascundă dezamăgirea. Credeam că sunteți domnul Beldiman. De departe, vă confundasem cu domnul Beldiman.

Omul zâmbi, dar nu-i răspunse.

—Bună seara! spuse Emanuel.

Când ajunse din nou pe dig, își scutură picioarele de nisip, își aranjă pantalonii și, cu pantofii într-o mână, se îndreptă spre Vidrighin. Terasa și cele două odăițe erau ticsite de vilegiaturiști. Câțiva îl priviră, zâmbind, urmărindu-l cum calcă, în picioarele goale, cu macferlanul peste costumul elegant și cu pantofii negri în mână. Nu mai era nici o masă liberă și Emanuel se îndreptă spre tejghea, se așeză pe un scăunaș și începu să-și șteargă picioarele cu batista. După ce se încălță, își scoase macferlanul, îl așeză pe marginea tejghelei și ceru o cafea. O bău pe scăunaș, fumând visător, privind cum se scurg picăturile din macferlan.

—Se face o masă liberă pe terasă, îi șopti Vidrighin când trecu pe lângă el. Mai doriți ceva?

—Adu-mi un coniac.

La masa de-alături, pe terasă, cineva dintr-un grup îi făcu semn cu

mâna. Emanuel salută zâmbind, dar nu se mişcă, aşteptând pe Vidrighin.

—Cunoşti pe un domn Beldiman? întrebă el scoţând portmoneul să plătească.

—Îl cunosc, dar nu ne avem bine, spuse Vidrighin. Dumnealui nu dă pe aici. Lucrează cu concurenţa, dacă înţelegeţi ce vreau să spun, adăugă făcând cu ochiul. E clientul lui Trandafir. Îl găsiţi la Trandafir.

Emanuel bău repede coniacul şi ieşi. Se întunecă bine şi lumina felinarelor părea mai puţin sinistră în ploaia rece şi măruntă. La Trandafir era lume mai puţină şi aproape numai localnici. Trandafir nu avea radio, ci gramofon. Când intră, Trandafir tocmai pusese o nouă placă, *Cer albastru.* Emanuel se opri în mijlocul sălii şi începu să cerceteze mesele, una după alta.

—Căutam pe domnul Beldiman, spuse el băiatului care se apropiase să ia comanda.

—Nu l-am văzut astăzi. Dacă-i vremea prea urâtă, nu vine pe la noi. Se duce la vilă... Ce-o să serviţi? întrebă.

—Un coniac.

Căută din ochi o masă mai retrasă şi se aşeză gânditor.

—Da, îi explică Trandafir, câteva minute în urmă, când plouă sau ninge sau e vreme rea, mai ales iarna, domnul Beldiman se duce la vila cea mare. Restul timpului îl găsiţi ori la el acasă, adică la casa primei lui neveste, lângă primărie, ori aici la noi, ori pe plajă...

—Dar unde-i vila? Poate mă reped până acolo şi-l găsesc.

—Ah, făcu Trandafir clătinând din cap, e departe, tocmai spre Tuzla. Şi acum, cu ploaia asta, nu vă duce nici o maşină. Sunt drumuri rele, fără felinare... E mare pustietate acolo, la vilă, adăugă.

—Dar el cum de poate ajunge până acolo?

—Ah, cu dânsul e altceva. Dânsul ştie când vine vremea rea, ploaie sau furtună şi pleacă din timp. Uneori urcă cu piciorul, alteori ia autobuzul de Tuzla, care-l lasă aproape...

—Dar cum de ştie când o să vină vremea rea?

—Ah, dar e o poveste lungă. Dânsul a fost marinar. A fost şi paznic de far, la Tuzla. Cunoaşte timpul, ştie ce se pregăteşte...

—Îl cunoaşteţi bine? întrebă Emanuel după o pauză.

—Îl cunosc de când trăia prima lui soţie. Care va să zică, mai bine de treizeci de ani.

—Ce fel de om e? stărui Emanuel. E adevărat că are daruri neobişnuite, că ştie să ghicească viitorul?

—Ah, făcu Trandafir cu un zâmbet plin de înţelesuri. Domnul Beldiman ştie toate. Vă spun, a fost marinar..

*

Trecuse de miezul nopții când se hotărî să se reîntoarcă la hotel. Ploaia se mai potolise, dar digul și plaja erau de mult pustii. Zadarnic se plimbase de la un capăt la altul al digului, așteptând să apară, cineva cu care să intre în vorbă. Nu se auzeau decât valurile, tot mai înfuriate, și la răstimpuri, geamătul geamandurii. Când ieșeau grupuri de la Vidrighin, ajungeau până la dig frânturi de muzică de jazz, glasuri tinere, râsete.

În fața hotelului tocmai se oprise o mașină și Emanuel grăbi pasul.

—Nu, îi spuse șoferul. Sunt din Constanța. Am adus pe un domn din Constanța și mă întorc.

—Asta vreau și eu! exclamă Emanuel cu emoție, aproape patetic. Să mă duci la Constanța.

Șoferul îl privi curios. I se păruse că rostise cuvintele cu oarecare efort.

—O să vă coste o avere, spuse. În ce parte a orașului?

—La domnul Alessandrini. E pe strada...

—Cunosc, spuse șoferul deschizând portiera. Poftiți.

Când au ajuns la Constanța, ploaia încetase. Luminile din port sticleau neobișnuit de clare, și pe străzi plutea un miros puternic de mare și iarbă udă. Casa lui Alessandrini era încă luminată. Emanuel plăti, urcă alergând cele câteva trepte de piatră și apăsă îndelung pe butonul soneriei. Târziu, o voce de femeie bătrână întrebă, cu neîncredere, cine este.

—Sunt eu, domnul Sandi. Sandi Emanuel..

Bucătăreasa răsuci cheia și deschise.

—V-a așteptat până mai adineauri, spuse. Acum s-au dus cu toții la „Albatros" .

—Cine sunt? Sunt de la București?

—Nu. Sunt artiști. Parcă am înțeles că unii din ei sunt pictori. Au sosit de la Balcic, azi-dimineață, cu iahtul.

—Câte doamne sau domnișoare sunt? întrebă Emanuel repede.

—Vreo două, trei.

—Ia gândește-te bine, stărui Emanuel. Două sau trei?

—Trei, spuse bucătăreasa după o scurtă pauză. Au venit întâi înainte de masă. Nici nu știu când a plecat...

—Vasăzică trei. Bine! și coborî grăbit treptele.

În fața „Albatrosului" șovăi câtva timp, plimbându-se pe trotuar, cu mâinile în buzunarele macferlanului. Când se hotărî să intre, ușa se deschise pe neașteptate și portarul împinse pe trotuar doi marinari beți. Emanuel întoarse repede spatele și traversă strada. Dar reveni câteva minute în urmă, intră, își lăsă macferlanul la garderobă și cumpără un pachet de „Lucky Strike".

—Cântă *mademoiselle* Odette, îi spuse portarul.

Își aprinse o țigară și aștepta, în dreptul ușii, sfârșitul cântecului. Când auzi aplauzele, intră în vârful picioarelor. Alessandrini era așezat la masa de onoare, înconjurat de bărbați și femei de toate vârstele, unii îmbrăcați sumar și multicolor, ca la plajă, alții exagerat de corect chiar elegant. Alessandrini îl zări și se ridică.

—Excelență! strigă el, făcându-i semn cu mâna.

Dar Emanuel se retrase brusc, își ceru macferlanul de la garderobă și apropiindu-se de portar, îi strecură o bancnotă în mână și-i oferi o țigară „Lucky Strike".

—Venisem să întâlnesc pe domnul Beldiman, șopti el, dar nu-l văd. Nu cumva a plecat?

—Nu cred c-a plecat, spuse portarul. Marieto, se adresă garderobierei, l-ai văzut cumva pe domnul Beldiman?

—A plecat, spuse garderobiera. A plecat pe la două. Dumnealui nu bea, nici nu fumează, adăugă zâmbind cu înțeles. Vine doar pentru program.

—Vă vorbesc de domnul Vasile Beldiman, explică Emanuel.

—Îl cunoaștem bine, spuse portarul. Când se plictisește la vilă, vine la Constanța, la casa dânsului din Porumbari, și cam la două, trei zile o dată vine și pe la noi. Vine pentru program...

Alessandrini deschise ușa și se opri spectacular în prag, cu brațele deschise, gata să-l îmbrățișeze.

—Excelență! exclamă el. În sfârșit!..

—Mă întorc imediat, spuse Emanuel dând să iasă. Trebuie să-l văd pe Beldiman.

—A fost cu noi, la masa noastră, spuse Alessandrini, rostind sacadat și cu oarecare greutate. Dacă veneai cu vreun ceas, două, mai devreme, îl găseai.

—Mă întorc imediat, repetă Emanuel și ieși în stradă.

Își ridică gulerul de la macferlan și începu să umble cu pasul repede, apucând pe străzi la întâmplare. După vreo jumătate de ceas, se opri, parcă și-ar fi adus aminte de ceva și se îndreptă spre promenadă. Când ajunse, auzi orologiul sunând ora 4, dar era încă întuneric și cerul părea tot atât de acoperit. Talazurile se apropiau

negre, înalte de dig, şi se spărgeau asurzindu-l. După ce le privi în neştire, timp îndelungat, căută o bancă şi se aşeză. Se făcuse frig şi ca să se dezmorţească, Emanuel suflă în mâini, apoi îşi aprinse o ţigară. Târziu, simţi că-l doboară oboseala şi îşi rezemă capul în mâini, pe speteaza băncii. Dar nu reuşi să adoarmă. La răstimpuri, valurile se spărgeau înalte, şi spuma îl stropea din belşug. Se ridică în picioare, se întinse din toate încheieturile, căscă adânc şi, cu pas hotărât, urcă spre „Albatros". Se mai uită încă o dată la ceas înainte de a intra. Era 5 fără un sfert.

Barul era pustiu. La o masă, cu faţa prinsă în palme, îl aştepta Alessandrini.

—Ah! exclamă el când îl văzu apropiindu-se.

Apoi tăcu, privindu-l lung, concentrat, în ochi.

—Te rog să nu te superi, dar e vorba de ceva realmente important, începu Emanuel, trăgând un scaun şi aşezându-se alături de el. Mă pot încrede în spiritul dumitale de observaţie şi în memoria dumitale? Îmi poţi jura că-ţi aduci aminte de *tot ce s-a întâmplat astă-seară?*

Alessandrini îl ascultase încruntat, dar pe nesimţite figura i se lumină şi zâmbi visător.

—Aşa vorbea şi ea, spuse. Parcă o aud vorbind.

—Cine vorbea aşa? îl întrerupse Emanuel, pălind uşor.

—Ea, Adriana, Ariana, şopti Alessandrini, continuând să zâmbească. A vorbit de altfel tot timpul. La început, credeam c-o cheamă Adina. Dar n-o chema aşa. O chema Ariana. Sau Adriana...

Emanuel scoase pachetul cu ţigări, dar se răzgândi şi-l aşeză resemnat pe masă.

—E ceva foarte important, începu el din nou. Te rog să-mi spui sincer dacă mă pot încrede în dumneata.

Alessandrini întoarse capul spre el şi izbucni pe neaşteptate în râs.

—Eşti extraordinar! exclamă el târziu, cu oarecare greutate. Eşti pur şi simplu extraordinar, repetă clătinând din cap.

Apoi zâmbetul i se stinse şi, încrucişându-şi braţele pe masă, plecă fruntea şi căzu din nou pe gânduri. Emanuel îl privi câtva timp în tăcere, şovăind. În cele din urmă apucă pachetul cu ţigări şi începu să-l învârtească nervos între degete.

—Alessandrini, reluă el cu gravitate, e vorba de ceva foarte important. Te rog să-mi spui doar atât, dacă astă-seară, aici la dumneata, la vilă, una din prietenele dumitale a alunecat şi a căzut, şi când cineva dintre dumneavoastră s-a repezit ş-o ridice, o altă doamnă sau domnişoară era *deja acolo* şi o ajutase să se ridice.

Alessandrini încercase să-l asculte, dar renunţă repede şi clătină

hotărât din cap.

—Nu, îl întrerupse el, nu m-ai înţeles. Nu era vorba de asta. Am vrut să spun altceva.

—Poate, dansând, a alunecat, continuă Emanuel emoţionat, sau poate cineva a împins-o din greşeală pe parchet, şi atunci s-a împiedicat şi a căzut.

—Nu, n-a căzut nimeni. Dar, stai, că povestea nu s-a terminat. N-au plecat încă. S-au dus la vilă, să facă un duş şi să se schimbe. Iahtul nu pleacă înainte de zece. Te aşteaptă pe dumneata.

—Pe mine? se miră Emanuel zâmbind. Dar eu nici nu-i cunosc...

—A fost ideea Adrianei, continuă Alessandrini visător. A Arianei. Te-a zărit când ai intrat aici, azi-noapte. Ah, excelenţă, exclamă aproape patetic, ce femeie extraordinară! Îţi spun, a fost destul să te zărească. O clipă! n-a avut nevoie mai mult de o clipă...

Emanuel desfăcu distrat pachetul şi scoase încet o ţigară.

—Nu prea înţeleg, spuse. Nu văd ce legătură poate să aibă.

—Doar ce te-a zărit, o singură clipă, şi-apoi ne-a vorbit un ceas de dumneata. Ce inteligenţă! Te-a ghicit imediat. Spunea: „Tânărului acestuia îi e frică de mine! Fuge de mine!"

Emanuel îşi aprinse ţigara şi trase primul fum cu sete.

—N-am de ce să fug de ea, spuse. Nici n-o cunosc. Nici nu ştiu cum arată la faţă.

—Ea te cunoaşte bine, reluă Alessandrini. Te-a ghicit imediat că ţi-e frică. Am vrut să trimit pe Gib să te caute, îmi închipuiam că trebuie să fii pe promenadă, dar ea, Adriana, nu m-a lăsat. „Nu-i nimic, mi-a spus, îl aşteptăm, şi mâine dimineaţă îl luăm cu noi la Balcic..."

—E absurd! făcu Emanuel, începând să râdă. Ştii bine că nu pot să vin, că în două săptămâni trebuie să fiu la Stockholm.

—Aşa spunea şi ea, Ariana, continuă Alessandrini zâmbind. Spunea:„ Iar dacă nu vrea să vină cu noi la Balcic, nu-i nimic; în două săptămâni ne întâlnim la Stockholm".

—La Stockholm? întrebă Emanuel. Dar ce caută ea la Stockholm?

—Nu ştiu. N-am întrebat-o. Dar ţi-am spus: e o femeie extraordinară. Te-a ghicit imediat... Bei o cafea? îl întrebă întorcându-se către el. Că eu trebuie să mai stau aici. Îl aştept pe Botgros.

Emanuel clătină absent din cap.

—Dar cine e ea? întrebă deodată, cu un glas schimbat, parcă s-ar fi trezit din somn. Cum o cheamă?

—Ah, făcu Alessandrini cu gravitate, asta n-o ştiu. Cred că mi-a

spus numele, dar nu l-am reținut. La început credeam că o cheamă Adina. Dar Adina era alta, era cea care a plecat. Cred, de altfel, c-a plecat la Movilă, să te caute, adăugă visător. Spunea că te cunoaşte, că te cunoaşte chiar foarte bine.

—Adina? se miră Emanuel. Adina şi mai cum?

Alessandrini ridică din umeri.

—Drept să-ţi spun, nu i-am reţinut numele. Dar spunea că te cunoaşte bine, că dacă n-ar fi intervenit un anumit eveniment în viaţa dumitale, v-aţi fi logodit.

—Atunci mă confundă cu altcineva! făcu Emanuel, luminându-se deodată la faţă.

—Nu, nu cred, continuă Alessandrini. Ne-a povestit o seamă de lucruri despre dumneata. Şi acum, că mă gândesc bine...

Dar nu apucă să-şi încheie fraza. Îl văzu pe Botgros, şi-i făcu semn cu mâna. Botgros se apropie agale, cu un pas legănat, zâmbind.

—Aşadar, dumneata eşti omul cu pricina, spuse aşezându-se şi privind cu interes spre Emanuel. Te închipuiam altfel...

—Poţi să-i spui tot, îl îndemnă Alessandrini. L-am pregătit.

Emanuel începu să râdă încurcat şi, neştiind ce să facă, întinse pachetul cu ţigări peste masă.

—Nu, mulţumesc, nu mai fumez, spuse Botgros. Am fumat toată noaptea... Vasăzică, dumneata eşti, adăugă el, continuând să-l privească cu un zâmbet misterios.

—Nu te mai codi, îl întrerupse Alessandrini. Ţi-am spus că l-am pregătit.

—Cucoane, începu Botgros, întorcându-se spre Alessandrini, să nu te încrezi niciodată în descrierile femeilor. Dacă vrei să ştii cum arată cineva, să întrebi întotdeauna şi un bărbat. Eu, bunăoară, dacă te-aş fi întrebat pe dumneata în loc s-o ascult pe Adina l-aş fi recunoscut imediat.

Alessandrini apucă braţul lui Emanuel şi-i şopti, arătând spre Botgros:

—Dacă am înţeles bine, Adina este logodnica lui.

—Oh, nu! făcu Botgros zâmbind amar. Ştiu că se spune asta, dar nu e adevărat. Poate că dacă n-ar fi intervenit un anumit eveniment în viaţa noastră... Dar, în sfârşit, ce-a fost a fost. Să nu mai vorbim de trecut.... A plecat la Movila să te caute, adăugă el după o scurtă pauză, întorcându-se spre Emanuel. Spunea că nu v-aţi mai văzut de mult. Se întreba dacă ai s-o mai recunoşti, după atâţia ani...

Emanuel asculta atent, silindu-se să înţeleagă. Îşi trecu mâna pe obraz, parcă ar fi încercat să se pipăie şi să se regăsească, apoi izbucni

din nou în râs.

—Cred că e o confuzie la mijloc, rosti el în cele din urmă, încercând să pară indiferent.

—Ce ţi-am spus? se adresă triumfător Alessandrini lui Botgros. Ţi-am spus că Adriana l-a ghicit imediat. I-a fost de ajuns o clipă.

—Da, e curios, reluă Botgros, fixându-şi din nou privirile, asupra lui Emanuel. Deşi l-a cunoscut atât de bine, Adina mi l-a descris în aşa fel, încât nu l-aş fi putut recunoaşte. Iar Împărăteasa, doar ce l-a zărit o clipă în prag...

—O fracţiune de secundă! interveni Alessandrini. Ce femeie extraordinară, exclamă. Ce inteligenţă!

—Împărăteasa? repetă Emanuel.

—Da, aşa îi spunem noi, în glumă, lămuri Botgros.

—Ariana, adăugă Alessandrini. Ţi-am explicat cine e.

—Dar cine e ea? Cum o cheamă? izbucni exasperat Emanuel.

—Adriana, reluă Botgros. Până mai acum câteva luni, era Adriana Palade, dar acum, că s-a transcris divorţul, a devenit din nou Adriana. Sau Împărăteasa cum îi spunem noi. E bună prietenă cu Adina. S-au cunoscut astă-iarnă la patinaj şi de-atunci sunt nedespărţite.

—E o femeie extraordinară! exclamă din nou Alessandrini.

Emanuel rămăsese cu privirile pierdute în gol.

—La patinaj, repetă el încet, mai mult pentru sine.

—Poţi să-i spui şi restul, stărui Alessandrini. L-am avertizat.

Cu un efort, Emanuel se ridică brusc de pe scaun.

—Trebuie să plec, spuse încercând să zâmbească. Am un autobuz la opt dimineaţa...

Dar Alessandrini îi prinsese braţul şi îl reţinu.

—Ce te-a apucat? Nu ţi-am spus că mergem cu toţii la Balcic?

Emanuel scutură cu îndârjire capul.

—Imposibil! spuse. Am cameră angajată la Movila. Mai am de stat doar o săptămână. Apoi, la Bucureşti, la datorie...

Cei doi izbucniră deodată în râs. Botgros râdea discret, cuminte, aproape fără zgomot, închizând uşor ochii, dar Alessandrini părea zguduit de o răbufneală adâncă, lăuntrică, până ce se înecă, şi începu să tuşească.

—Este pur şi simplu extraordinar! izbuti el în cele din urmă să rostească, istovit.

Începu să-şi şteargă lacrimile cu dosul palmei. Barmanul tocmai adusese tava cu cafele. Alessandrini apucă grăbit un pahar cu apă şi începu să bea.

—Da, făcu Botgros, plecându-şi stingherit privirile, este într-adevăr extraordinar. Sunt exact cuvintele Împărătesei.

Emanuel se îmbujorase şi învârtea în neştire pachetul cu ţigări între degete.

—Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, rosti el rar apăsând cuvintele.

—Excelenţă! izbucni Alessandrini cu un neaşteptat entuziasm. Este o femeie pur şi simplu extraordinară! Trebuie neapărat s-o cunoşti.

—Regret din suflet, spuse Emanuel, dar înainte de prânz trebuie să fiu la Movila.

Alessandrini se întoarse brusc spre Botgros.

—Atunci e din cauza Adinei, spuse. Aşa că până la urmă s-ar putea să aibă dreptate Adina...

Botgros zâmbi din nou, apoi începu să soarbă din cafea.

—În ceea ce mă priveşte, spuse fără să ridice privirile, Adina e liberă să ia orice hotărâre va voi. Ce-a fost în trecut nu mă interesează.

Emanuel încercă din nou să râdă.

—N-o cheamă Adina, rosti grav Botgros. Adina îi spunem noi, prietenii. Aşa i-a spus odată Gib, şi de-atunci i-a rămas numele de Adina.

—A confundat-o cu Adriana, interveni Alessandrini.

—Da. A confundat-o cu Împărăteasa. Şi totuşi nu seamănă deloc.

Emanuel rămăsese, încurcat, în picioare, umezindu-şi buzele, privind când spre unul, când spre celălalt.

—Dar ei i-a plăcut numele ăsta, continuă Botgros, şi de atunci a rămas Adina.

În acea clipă, Alessandrini ridică amândouă braţele în aer.

—Staţi! staţi! strigă el, adresându-se cuiva care se pregătea să intre. Nu veniţi cu toţii, că încă n-am terminat!

Emanuel păli şi întoarse alarmat capul spre uşă. Un tânăr blond, cu faţa plină de pistrui, se îndreptă spre masa lor Era îmbrăcat sumar parcă s-ar fi pregătit de plajă.

—M-a trimis Împărăteasa să vă spun că facem escală la Movila, vorbi el apropiindu-se.

Apoi întoarse capul spre Emanuel şi-l privi curios, zâmbind.

—Dumnealui e Ioniţă, explică repede Alessandrini. Pictor de talent.

Emanuel apucă mâna întinsă peste masă şi o strânse absent.

—Nu mi-l închipuiam aşa, vorbi Ioniţă. Mi-l închipuiam mai scund. Şi mai nervos, adăugă după ce-l cântări din nou cu privirea.

—Te-a influenţat Împărăteasa, spuse Botgros. Aşa cum ni-l descria ea azi-noapte...

—Nu, continuă Ioniţă fără să-şi ridice privirile de pe figura lui Emanuel. Mă luasem după descrierea Adinei.

Trase un scaun şi se aşeză.

—I-aţi povestit tot? îl întrebă.

—N-am avut timp, spuse Alessandrini. A sosit adineauri, pe la cinci.

—Împărăteasa insistă să-i povestiţi mai ales cum a încercat să scape sărind în apă şi înotând spre ţărm.

Alessandrini şi Botgros se priviră cu înţeles şi feţele li se luminară, cuprinse parcă de acelaşi zâmbet.

—Asta a fost partea cea mai frumoasă, şopti Botgros, închizând uşor ochii. Povesteşte dumneata, cucoane.

—Ah, nu! făcu Alessandrini, clătinând din cap. Sunt cam obosit. Şi eu nu ştiu să povestesc bine.

—Cum s-a înţeles cu Botgros să aducă iahtul cât mai aproape de ţărm, începu Ioniţă şi, la momentul potrivit, o sărutare, câteva cuvinte: „Adio! N-ai să ştii niciodată cât te-am iubit de mult!..." şi apoi zdruşti în apă...

Ioniţă începu să râdă, foarte bine dispus, şi privi din nou spre Emanuel.

—Dar ce-a fost mai pe urmă a fost şi mai frumos, interveni Alessandrini. Căci, după vreun kilometru, a obosit, a încercat să facă pluta şi, când i-a intrat apa în gură şi în nas, s-a speriat şi a început să strige după ajutor.

—Noroc c-a sărit şi ea, Împărăteasa, după el, şi înota în spatele lui, nevăzută, gata să intervină.

Botgros îşi îndreptă privirile, oarecum vinovat, spre Emanuel.

—Într-adevăr, asta a fost partea cea mai frumoasă, spuse. Păcat că nu era şi Adina s-o asculte...

—Ah, nu! exclamă Ioniţă. Dacă ar fi fost şi Adina de faţă, Împărăteasa n-ar fi îndrăznit. Adina pretinde că dumnealui înoată foarte bine. Pentru un bun înotător, un kilometru, doi e o nimica toată. Dacă era şi Adina de faţă, Împărăteasa n-ar fi putut spune că, numai după un kilometru, a obosit şi a strigat după ajutor.

—Îmi dai voie, îl întrerupse Alessandrini, Adriana ne-a explicat că era foarte obosit, şi avea dreptate. Uitaţi-vă la el cum arată acum şi nu e încă şase. Dar în câteva ceasuri? Aduceţi-vă aminte cum ni l-a descris Ariana, plimbându-se pe digul de la Movila în ploaie, şi apoi aici, de promenadă, fumând ţigară de la ţigară. Era extrem de obosit.

Emanuel îi ascultase încercând să pară absent, dar se îmbujorase de-a binelea.

—Despre cine vorbiţi? întrebă el cu voce uscată, tăioasă.

—Ei, parcă n-ai fi înţeles? exclamă Alessandrini. De cine altul am putea vorbi?...

—Ne-a povestit azi-noapte Împărăteasa ce se va întâmpla, îi explică Botgros. Cum ai să te întorci aici, ai să ne găseşti şi în cele din urmă ai să te laşi convins să vii cu noi, cu iahtul, la Balcic.

—Imposibil! îl întrerupse Emanuel. Alessandrini vă poate asigura că în nici un caz nu m-aş fi lăsat convins...

—Se vede că n-o cunoşti! exclamă Alessandrini

—Evident, n-o cunoaşte, întări Ioniţă.

—În orice caz, ai fi venit cu noi, cu iahtul, continuă Botgros. Dar sentimentul datoriei şi mai ales frica de Împărăteasă...

—Vă repet pentru ultima oară, începu Emanuel cu un glas sugrumat de emoţie.

—Te rog nu-l întrerupe! strigă Alessandrini, apucându-l de mână.

—Nu povesteşti bine, interveni Ioniţă. Ai uitat lucrurile cele mai importante: cum sta acolo în iaht, în costum de baie - costumul pe care i-l împrumutase şi dumneata cucoane - adăugă întorcându-se spre Alessandrini - tremurând de frig, dar neîndrăznind să facă vreo mişcare căci Împărăteasa îi înlănţuise umerii cu braţul şi îi şoptea...

—Ah, ce frumuseţe! exclamă Alessandrini, închizând ochii ca să-şi aducă mai bine aminte. Parcă eram acolo şi te vedeam. Căci şi eu aveam un rol în toată povestea asta. Telegrafiasem la hotel să-ţi expedieze bagajele la Balcic.

—Eu aveam rolul cel mai ingrat, spuse Botgros visător. Îmi era milă de dumneata, auzisem că pleci la Stockholm, viceconsul, că e primul dumitale post în străinătate, şi mi-a fost milă. Voiam să te ajut să ieşi din încurcătură. Eu eram la cârmă. Am adus iahtul la vreun kilometru, doi de ţărm...

Alessandrini îl apucă de braţ.

—Şi eu ţi-am strigat: „Hei Botgros, ţine cârma spre stânga, că ne duci în stânci. Spre stânga!..."

—Şi-atunci ai sărit în mare, continuă Botgros, şi ai încercat să înoţi spre plajă.

—Dar erai obosit, reluă Alessandrini, şi după vreun kilometru ai început să înghiţi apă, te-ai speriat şi ai strigat după ajutor.

—Împărăteasa sărise şi ea în apă, îl întrerupse Ioniţă dar n-o vedeai. Înota în urma dumitale.

—Noroc că era şi Beldiman acolo, continuă Alessandrini, şi te-a

văzut.

Emnauel se făcu deodată extraordinar de palid.

—Beldiman! strigă. Dar ce caută Beldiman în toată povestea asta?

—Era acolo, pe plajă, şi te-a văzut, continuă Alessandrini cu însufleţire. Ţi-a strigat să faci pluta, s-a dezbrăcat repede, a intrat în apă şi a înotat spre dumneata.

—Dar ce caută Beldiman în povestea asta? întrebă din nou Emanuel cu un glas aspru, răguşit. De unde ştiţi de Beldiman?

—Cum de unde ştim? se miră jignit Alessandrini. A fost cu noi aici, azi-noapte, la masa asta...

—Dar de unde îl cunoaşte ea, Adriana, Ariana?! strigă exasperat Emanuel. De unde îl cunoaşte ea pe Beldiman?

Cei trei rămaseră o clipă derutaţi, ca şi cum nu le-ar fi venit să-şi creadă urechilor.

—Ei, asta-i bună! exclamă Alessandrini lovind cu palma în masă. Asta-i cea mai bună!...

Şi izbucni într-un râs violent, cutremurându-se din tot trupul. Emanuel îl privi cu o expresie sălbatică, apoi întoarse spatele şi se depărtă grăbit de masă.

—La revedere! le strigă el din prag.

*

Ar fi putut prinde autobuzul de 8 dimineaţa, dar apropiindu-se de staţie, zări o femeie tânără şi i se păru că-l aşteaptă pe el, aşezată pe o bancă, prefăcându-se că citeşte. O văzu cum ridică mereu ochii din revistă şi cercetează curioasă în jurul ei, întorcând uneori capul spre mesele de pe trotuar. Emanuel apucă pe prima străduţă care-i ieşi în cale şi, pentru că, foarte curând, dădu cu ochii de o frizerie, intră înăuntru.

Când reveni pe la 8 jumătate, femeia era tot acolo pe bancă, răsfoind plictisită revista. Emanuel şovăi câteva clipe, apoi se reîntoarse şi căută o cafenea. Ceru un ceai şi-l bău pe îndelete gânditor. Cerul începea să se limpezească şi se vestea o dimineaţă caldă. După vreo jumătate de ceas se ridică şi porni agale spre staţia de autobuz. Fata se plimba enervată pe trotuar. Emanuel simţi cum inima începe să i se zbată, dar îşi continua drumul şi, privind fix înaintea lui, se îndreptă spre autobuz. Găsi un loc chiar în spatele şoferului şi se aşeză răsuflând uşurat.

Ajunse la hotel aproape de 11. Când îl văzu, Aron îi făcu semn cu

mâna.

—Aveţi o surpriză, şopti el după ce-şi roti cu atenţie privirile în *hall*. Nu pot să vă spun cine e, dar o să vă facă plăcere...

Şi zâmbi misterios, închizând uşor ochii...

—Cum o cheamă? întrebă sever Emanuel.

—Nu pot să vă spun că atunci o să ghiciţi... A venit de aseară şi v-a căutat peste tot, v-a căutat la Vidrighin, la Trandafir... Apoi v-a aşteptat aici în *hall*, până pe la două...

—Nu poţi să mi-o descrii?

—Nu, că e o surpriză. Nu s-a dus la plajă, ca să vă aştepte. Şi am rămas înţeleşi că, îndată ce veniţi, fără să vă spun ceva, să trimit pe Mariana la dânsa în cameră, s-o anunţe...

Emanuel îl privi lung, umezindu-şi buzele în neştire.

—Bine, spuse, am să mă întorc imediat.

Ieşi şi se îndreptă de-a dreptul spre plajă. Începea să se simtă arşiţa şi Emanuel înainta încet, oprindu-se la răstimpuri să se odihnească. Ajuns pe dig, îşi scoase haina şi se descălţă, îşi puse ciorapii în buzunar, apoi porni din nou, cu haina pe braţ şi cu pantofii în mână. După vreo sută de metri, se opri şi căută o batistă să-şi apere fruntea, dar se răzgândi şi se întoarse spre chioşc. Cumpără un ziar, îl împături în aşa fel încât să-l poată pune pe cap, ca un coif, şi porni din nou.

Dar curând se simţi peste măsură de obosit, istovit până la măduvă şi se aşeză pe marginea digului. Rămase acolo timp îndelungat, cu privirile pierdute peste mare.

Târziu, simţi că cineva se oprise în spatele lui, şi întoarse speriat capul. Dând cu ochii de Beldiman, se lumină la faţă şi oftă adânc.

—V-am căutat toată noaptea, începu el repede. V-am căutat şi la „Albatros". Voiam să vă spun c-aţi avut dreptate. A primit telegrama şi a plecat. Vălimărescu, adăugă el, văzând că Beldiman îl privea absent. O telegramă, să se prezinte de urgenţă la tribunal...

Beldiman îşi scoase haina şi se aşeză lângă el pe dig. Părea cufundat în gânduri.

—N-a fost ordinul de concentrare cum credeam noi, reluă Emanuel zâmbind.

Apoi, pentru că Beldiman continua să tacă, îl întrebă coborând brusc glasul.

—De ce nu mi-aţi spus? Dacă aţi ştiut, de ce nu mi-aţi spus?

Beldiman întoarse capul spre el şi-l măsură curios parcă atunci l-ar fi văzut prima oară.

—Ce trebuia să vă spun?

—Tot ce-a urmat. Toate încurcăturile acestea, cu Alessandrini, cu prietenii lui de la Balcic...

—Ah, făcu Beldiman, parcă şi-ar fi amintit deodată, vorbiţi de Alessandrini. L-am întâlnit azi-noapte la „Albatros"... Trebuie să pice şi el, dintr-un moment într-altul, adăugă arătând cu capul spre mare.

Emanuel îi urmări gestul şi văzu iahtul plutind lin, la vreun kilometru de ţărm.

—Dacă aţi ştiut, trebuia să mă avertizaţi, continuă el scoborând şi mai mult glasul. E vorba de ceva foarte important, e vorba de cariera mea. E primul meu post în străinătate, adăugă în şoaptă.

—Aşa cum îl vedeţi, vorbi Beldiman cu o licărire de orgoliu în priviri, costă, astăzi, zece, douăsprezece milioane. Şi eu l-am cumpărat acum doi ani cu mai puţin de patru milioane. Chilipir!

—E al dumneavoastră? întrebă turburat Emanuel.

—A fost al meu când l-am cumpărat. Dar nu l-am cumpărat pentru mine. L-am cumpărat pentru zănateca de Adriana. Păcatele bătrâneţelor! adăugă târziu în şoaptă.

Ca prin vis, Emanuel întinse mâna, îşi căută ciorapii şi începu să se încalţe.

—Să vă uitaţi acum, continuă Beldiman cu privirile ţintite asupra iahtului, că o să sară în mare şi o să vină până aici, la noi, înotând. Aşa face de când o ştiu. De aceea am ales locul ăsta, că nu sunt stânci. Uitaţi-vă acum! exclamă însufleţit. A sărit!

Emanuel rămăsese cu un pantof în mână, privind încordat peste valuri.

—N-o văd, spuse.

—Înoată pe sub apă. Dar o s-o vedeţi acum, în trei, patru minute, răsărind deodată, tocmai aici, în faţa noastră...

Tremurând, Emanuel îşi încălţă şi celalt pantof, îşi potrivi jurnalul în creştetul capului şi, cu greutate, se ridică.

—Păcatele bătrâneţelor! continuă Beldiman mai mult pentru sine. Bine a spus cine a spus: să nu faci copii la bătrâneţe...

Emanuel rămase lângă el, în picioare, ascultându-l.

—E fata dumneavoastră? întrebă el târziu.

Beldiman ridică mirat privirile şi zâmbi.

—Aşa pretinde lumea, spuse. Şi aşa îmi place şi mie să cred...

—I se spune Împărăteasa, adăugă Emanuel, încercând să zâmbească.

—Da, făcu Beldiman cu gravitate. E frumoasă ca o împărătească şi n-are frică de nimic, dar ce folos! Că trăieşte pe altă lume...

—Eu trebuie să mă duc, spuse deodată Emanuel.

—Pe altă lume, repetă Beldiman ca pentru sine.

—Mi-a părut bine că v-am întâlnit, spuse Emanuel pregătindu-se să plece. La revedere!

Dar o zărise deja, înotând neobişnuit de repede, la vreo douăzeci de metri de ţărm, şi nu mai îndrăzni să se mişte, parcă tot sângele i s-ar fi scurs deodată din vine. Nici nu-şi dădu seama când îşi scoase jurnalul de pe cap, şi-l lăsă să cadă, la picioarele lui, pe dig. Târziu, se trezi că o aşteaptă zâmbind şi fericit în acelaşi timp, dar când fata îi întâlni privirile şi le desprinse indiferentă, depărtată, ca şi cum nu l-ar fi recunoscut. Câteva clipe în urmă, figura toată i se lumină de un mare zâmbet şi începu să facă semn cu braţul spre capătul digului.

—Adina! strigă ea. Adina!..

Chicago, martie 1959

PODUL

—Se întâmplă tot felul de lucruri. Îmi amintesc de un motociclist. Stam în fața cabanei și-l urmăream cu privirile. Voiam să văd când se va plictisi. Urca pentru a patra oară coasta abruptă și, îndată ce ajungea în vârful dealului, întorcea motocicleta și cobora lin, fără zgomot, în vale. A cincea oară, era inevitabil, s-a întâmplat: accidentul, vreau să spun. L-am adus pe brațe în cabană, plin de sânge, inconștient. L-am stropit cu apă. S-a deșteptat și, spre mirarea mea, mă recunoaște. „Credeam că n-ai să mai vii, îmi spune. Te-am așteptat și anul trecut, tot cam pe timpul ăsta." Nu înțelegeam. „Cred că mă confunzi cu altcineva, îi spun. Cabana asta nu e a mea. Mi-a cedat-o, pentru o săptămână, un prieten." Zâmbea. „Știu că așa e regula jocului: să te prefaci că nu mă cunoști. Dar sunt eu Emanuel." Și începu să-mi povestească. Tot felul de întâmplări stranii, cu totul neverosimile. L-am întrerupt de mai multe ori. „Dar toate acestea *nu* sunt adevărate. Știi foarte bine că nu pot fi adevărate. Le-ai inventat dumneata." „Și accidentul? mă întrebă zâmbind. Tot eu am inventat și accidentul?" Își apăsă batista pe buza de sus, însângerată, și mă privea cu candoare, dar și cu o imperceptibilă ironie. Șovăiam. Îmi venea greu să-i spun adevărul, să-i spun că e amnezic. În cele din urmă, a trebuit să mă hotărăsc. Dacă ar fi leșinat din nou, aș fi fost obligat să-l duc la spital și s-ar fi ivit, atâtea complicații. „E o eroare la mijloc, i-am spus cu blândețe. Te afli aici printr-o eroare. Mă confunzi cu altcineva. Dumneata aparții altei lumi, altei societăți. Poate ești scriitor, poate aventurier, în orice caz, ești plin de taine, cu întâmplări fabuloase în trecutul și înaintea dumitale. Eu mă mișc într-o lume modestă, cuminte, neinteresantă. Nu aveai cum să mă cunoști. Îți repet, cabana asta nu e a mea; e a unui prieten. Vin aici pentru întâia

oară..." Continua să mă privească tamponându-şi buza cu batista. L-am lăsat să plece, deşi ştiam bine că se va pierde. Era amnezic. Ce şanse ar fi avut să regăsească pe cei care-l aşteptau, care-l aşteptaseră şi anul trecut? Era amnezic şi regula jocului - cred că aşa înţelesesem de la el - cerea să nu fie recunoscut de la început. Ar fi trebuit deci să revină, a doua sau chiar a treia oară, dar cum să ştie la cine fusese deja şi la cine nu fusese, dacă era amnezic? A plecat şi ştiam bine că se va pierde. Începuse parcă să-mi pară rău că-l lăsasem să plece. Era un om interesant. Răbdarea pe care o avusese să urce de atâtea ori dealul cu motocicleta şi să coboare până în vale, până jos în vale în dreptul podului...

—Da, se-ntâmplă tot felul de lucruri, mă întrerupse Onofrei. (Ştiam de ce mă întrerupe: din nebăgare de seamă, făcusem iar aluzie la pod.) Se întâmplă tot felul de lucruri. Treceam astă-primăvară pe strada Domniţei. Văd ieşind dintr-o curte un locotenent de roşiori. Am încremenit pe marginea trotuarului, privindu-l. Era atât de frumos, încât despre el nu se putea vorbi decât în termeni de teologie negativă. Zâmbeam. Aşa ar trebui să-l descrie cineva, îmi spuneam. Să întrebuinţeze şi alt limbaj decât cel de toate zilele. Limbajul teologiei, bunăoară, sau al metafizicii. Îmi spuneam: un locotenent de roşiori prezentat în termeni de teologie negativă constituie în el însuşi un mister, un paradox. *Coincidentia oppositorum*, ar fi spus Nicola din Cusa. Îmi plăcea cum gândeam. Mă înălţasem dintr-o dată într-altă lume, pătrundeam într-un Univers de esenţe şi arhetipuri. Zâmbeam fericit şi poate zâmbetul acesta l-a încurajat. Pe vecinul meu, tânărul de pe trotuar, vreau să spun, nu pe locotenent. Locotenentul trecuse mai departe. „L-am admirat şi eu, îmi spuse. (Mi-a fost de ajuns să-l privesc, ca să-mi dau seama că am de-a face cu un intelectual.) Pot să vă spun că e mai mult decât un bărbat frumos, atât de frumos, încât nu poate fi descris decât în termeni de teologie negativă. Îl cunosc. E însetat de cultură. Citeşte *Upanishadele*. Pot să vă spun şi altceva: caută o casă cu doi studenţi. Adică, nu vreau să mă înţelegeţi greşit: vrea să închirieze o casă cu doi studenţi; o casă întreagă, nu un apartament. O casă cu grădină, curte, verandă. Probabil că nu i-a plăcut casa asta, adăugă, după ce mai privi o dată faţada. Aşa cum îl cunosc, ar fi preferat o casă mai spaţioasă. Pentru conferinţe, pentru petreceri." Îl ascultam fascinat. Îl cunoştea atât de bine, îl înţelegea. „Evident, continuă, lui îi place să se întoarcă acasă călare, de aceea a şi ales un regiment de roşiori. Dar i-a interzis colonelul. Călare, un bărbat atât de frumos, în uniformă de roşiori, pe străzile acestea cu

atâtea frunze veştede, toamna, străzi atât de melancolice către apusul soarelui..." „ Şi toate fetele pândindu-l la ferestre, am adăugat eu. Avea dreptate colonelul..." „Nu, nu era asta, continuă el. Era din cauza melancoliei, a tristeţii amurgurilor bucureştene. Căci, dacă îmi daţi voie, domnul meu, mi se adresă el foarte politicos, avem norocul sau nenorocul să trăim în cel mai melancolic oraş din lume."

—Atunci îl cunosc! îl întrerupse Gologan. L-am întâlnit şi eu o dată. Îi place să intre în vorbă cu necunoscuţi, pe stradă. E un original.

—Eu îi sunt recunoscător, continuă Onofrei, pentru că prin el l-am cunoscut pe locotenent. Pe locotenent şi pe cei doi studenţi... Când am spus *coincidentia oppositorum*, n-am exagerat. Evident, Cusanus utiliza expresia asta ca să definească pe Dumnezeu. Dar, să ne înţelegem, eu nu spun că locotenentul seamănă sau că poate fi comparat, sau că participă la un mod de a fi asemănător lui Dumnezeu. Nu, nu spun asta. Dar vă asigur că despre felul lui de a fi nu se poate vorbi decât în termeni de teologie negativă. Nu numai că a citit *Upanishadele*. Dar de când le-a citit şi-a pus anumite probleme. Cred că înţelegeţi la ce fac aluzie: *neti! neti!* şi celelalte: realitatea ultimă, fiinţa, în sfârşit, *atman*. Când m-am dus să-l văd pentru întâia oară, condus de prietenul meu Blanduzia...

—Cred că nu-l cheamă aşa, îl întrerupse Gologan. Dacă este originalul de care vă vorbesc eu, cel cu melancoliile Bucureştiului şi celelalte, îl cheamă Gorovei, Iancu Gorovei.

—Vă asigur că-l cheamă Blanduzia, continuă Onofrei.

—În fond, n-are nici o importanţă, spuse Gologan ridicând din umeri.

—Eu, dimpotrivă, cred că are foarte mare importanţă. E bine să ştim dacă e vorba despre aceeaşi persoană. Or, eu vorbesc despre Blanduzia, prietenul meu şi al locotenentului. Când m-am dus să-l văd pentru întâia oară, în noua lor locuinţă din strada Preoteselor, am rămas profund impresionat. Trebuie să adaug că oamenii aceştia superiori, locotenentul şi cei doi studenţi, trăiesc o existenţă deosebită de a noastră. Pot merge mai departe şi spune că şi-au transformat existenţa într-un ritual. Bunăoară, toţi ştiu că locotenentului nu-i place să aştepte cu masa. Şi atunci au alcătuit de comun acord, acest ritual: seara, când se întoarce acasă de la regiment - v-am spus de ce nu se poate întoarce călare - ordonanţa îl aşteaptă la colţul străzii. Când îl zăreşte coborând din tramvai, o ia înapoi la fugă şi din curte, strigă: „Vine!" Primul student destupă atunci prima sticlă de vin. Al doilea student se repede la uşa salonului şi o încuie cu cheia. Trebuie să vă

spun şi de ce o încuie cu cheia: în salon, la ora aceea, se află trei, patru, cîteodată şi mai multe femei tinere, domnişoare, doamne - soţii, vreau să spun -, văduve, divorţate şi locotenentul, de acord cu toţi ai casei, a hotărât să... Ah, dar probabil că ăsta e un secret al lor, n-ar trebui să vi-l spun. Deşi, existenţa trăită ca ritual de aici începe. Ritual, în sens de taină, mister, sacrament... E curios, când stai şi te gândeşti...

Am aşteptat toţi, respectuoşi, curioşi, să continue, dar Onofrei zâmbea pierdut.

—E adevărat, se întâmplă fel de fel de lucruri, începu Zamfirescu. Lucruri pe care adesea le uităm. M-am trezit o dată privind o femeie bătrână. Cred că era oarbă; o ţinea de mână o fetiţă, o conducea. Dar cum o conducea? Abia ieşiseră pe poartă şi fetiţa s-a oprit. Avea o carte deschisă în mâna dreaptă, a ridicat cartea şi a început să citească. Bătrâna o asculta cu atenţie, încordată, aproape cu evlavie, trudindu-se să înţeleagă. O asculta ţinând-o de mâna stângă. Reflectam tocmai asupra faptului acestuia, că o ţinea de mâna stângă, când mi-am amintit deodată că toate acestea se întâmplaseră demult şi le uitasem. Într-adevăr, e aşa cum vă spun. Cu mult timp înainte - poate o lună, poate mai mult, câţiva ani, nu ştiu - mă trezisem o dată în faţa unei case. N-aş putea să vă spun de ce mă oprisem tocmai acolo, dar parcă aşteptam ceva. Abia mai târziu am înţeles. În casa aceea se afla o bătrână care trăgea să moară. Trăgea de mult să moară, dar nu putea muri printre străini. Voia să se întoarcă acasă, să moară la ea în ţară, să fie înmormântată acolo, în pământul lor. Dar cum să ajungă până acasă? Abia se putea mişca. Mă întrebam şi eu, îmi puneam şi eu această problemă - vreau să spun - când o fetiţă, fata unui vecin, o fată de vreo paisprezece, cincisprezece ani, îi spune că va merge cu ea, o va conduce ea. Şi atunci - într-un anumit fel pare de necrezut - bătrâna se dă jos din pat, apucă mâna fetei şi pornesc. Pornesc amândouă la drum. „Dar n-avem paşaport, spune fata. Trebuie să iau o hartă şi o carte. Să citesc din carte, să mă orientez." Domnii mei, aveam în faţa mea o scenă de o rară frumuseţe. Bătrâna obosise deja şi se aşezase pe un scăunaş. Şi fata îi citea din carte. O scenă de o rară frumuseţe. Fata citea admirabil, intonând fiecare cuvânt, ridicând uşor glasul de câte ori se vorbea despre casă. Da, cartea aceasta - nu ştiu ce titlu avea, nu ştiu cine o scrisese -, cartea aceasta avea în fond un subiect simplu. Era vorba despre casă, despre întoarcerea acasă - la tine acasă, vreau să spun, oriunde s-ar fi întâmplat să fi avut casa. Mi se părea că seamănă cu ceva cunoscut.

Câteva clipe m-am întrebat dacă nu e o nouă *Odisee*: nouă, adică mai frumoasă, scrisă anume pentru femei, bătrâni, copii. Dar mi-am dat repede seama că mă înşelasem. Şi iată cum: curând după aceea a apărut un tânăr. Trebuie să adaug că fetiţa care mi se păruse că avea paisprezece, cincisprezece ani, acum, la lumina zilei, arăta câţiva ani mai mult. Nu mai mult de nouăsprezece, douăzeci de ani, dar acum la lumina zilei, se făcuse foarte frumoasă. Şi, evident, tânărul acela, răsărit Dumnezeu ştie de unde, când a văzut-o citind dintr-o carte, s-a oprit curios, şi -l înţeleg foarte bine - într-un anumit fel, a început să-i facă curte. Spun într-un anumit fel, pentru că tânărul era foarte delicat. Îmi aduc perfect aminte cum a început: „Ah, a exclamat, sunteţi idealistă, profesoară, poetă! Vă place să citiţi. Am şi eu cărţi, a adăugat cu o discretă modestie. Am idei."

—Îl cunosc, l-a întrerupt Onofrei. E Blanduzia. Deşi e un tânăr de o rară modestie, nu ascunde faptul că are cărţi, are idei. Prietenia lui cu locotenentul de roşiori şi cu cei doi studenţi pe acest fapt se întemeiază: toţi au cultul lumilor nobile, al universurilor ideale. V-am spus că existenţa lor se desfăşoară pe un plan înalt, aş îndrăzni să-l numesc metafizic, teologic. Căci, în fond, ce caută tinerii aceştia, dacă nu realitatea ultimă, care, pentru noi, oamenii, e aburită, camflată sub atâtea iluzii şi erori? O caută şi, aş îndrăzni să adaug, uneori o găsesc. Să-l ascultaţi pe locotenent vorbindu-vă despre *atman* sau, încă şi mai tragic despre mitul lui Adonis! Aţi înţeles la ce fac aluzie. Nu la faptul că e tot atât de frumos ca Adonis, ci, din nefericire, la tragedia lui personală, o tragedie, de altfel, de ordin metafizic. Cred că v-am mai spus: totul a pornit de la *Upanishade*. Când locotenentul şi-a pus întrebarea: „Cine sunt eu?" şi a răspuns corect: „Eu, adevăratul eu, sunt *atman* " care e identic cu *brahman* (în sanscrită: *aham brahmasmiti* sau, folosind o altă expresie, *ayam atma brahma*), ceva s-a surpat în adâncurile fiinţei lui. Este ceea ce unii numesc ruptura metafizică. În cazul lui, traumatismul a fost total. Aşa cum Adonis a fost rănit de un mistreţ, adică indirect, castrat prin voinţa Afroditei, a unei mari zeiţe, al cărei amant, fiu sau soţ era, tot aşa locotenentul a fost traumatizat prin întâlnirea cu realitatea ultimă, cu acest mister al identităţii *brahman-atman*. Dar n-aş vrea să mă înţelegeţi greşit. N-aş vrea să credeţi că e vorba de un accident de ordin fiziologic sau chiar psihosomatic. V-am spus că tragedia lui e de ordin metafizic şi teologal. Nu interesează cu câte femei se culcă locotenentul. Când l-a cunoscut primul student, se culca cu douăsprezece. Acum, în urmă, când l-am cunoscut eu, se culca cu unsprezece. Dar vă rog să nu

vedeți în această diferență numerică o prevestire sinistră. Lucrul e mult mai grav. Continuând să se comporte ca un Don Juan, locotenentul se comportă ca un Adonis. Înțelegeți ce vreau să spun: sufletește e deja detașat. Or, la el, numai spiritul contează. Tragedia lui e de ordin spiritual. Dar, cum vă închipuiți, asta a adus o schimbare radicală în existența lor. Salonul, bunăoară, care era înainte consacrat petrecerilor și conferințelor, acum a devenit... Cum să vă spun? aș exagera dacă aș spune un sanctuar, dar e ceva cam în sensul acesta: un loc rezervat meditațiilor și ceremoniilor. Mă veți întreba: dar femeile, toate acele femei tinere și frumoase, domnișoare, doamne, soții, văduve, care-l așteptau acolo în salon, în fiecare seară, și pe care le închide cu cheia unul din studenți îndată ce aude ordonanța strigând din curte: „Vine!"? Ei bine, dacă știți să vă puneți corect această întrebare, implicit ați aflat și răspunsul. Vă rog să nu stăruiți asupra ușii, nici asupra cheii- simbolurile acestea sunt perimate pentru un om de statura spirituală a locotenentului. Răspunsul îl aveți în definiția de la care am plecat: locotenentul nu poate fi descris decât în termeni de teologie negativă. Răspunsul îl aveți în conceptul de *coincidentia oppositorum*. Meditați asupra acestui detaliu: unsprezece femei, dar detașat. Cu alte cuvinte...

Se opri din nou și zâmbi cu înțeles, mai mult pentru sine.

—Vi s-a întâmplat vreodată să vă aflați într-o situație absolut fără ieșire, într-o situație absurdă pentru că n-are început și, ca atare, nu poate avea sfârșit, nu-și poate găsi soluția pe nici unul din planurile realității imediate? Sau, ca să folosesc altă imagine, v-ați aflat vreodată într-o cameră fără absolut nici o ieșire, fără uși, fără ferestre, în care v-ați trezit fără să știți cum și din care, pe plan rațional, nu există nici o posibilitate de evadare?

Tăcu din nou și ne privi pe rând, continuând să zâmbească.

—Eu v-am întrebat doar. Răspunsul îl aștept de la dumneavoastră.

—Știu la ce faci aluzie, începu Gologan. Mi s-a întâmplat, într-adevăr, întocmai așa cum spui: să mă aflu într-o situație absolut fără ieșire. Eram cu mai mulți prieteni la cineva pe care nu l-ați cunoscut, la Stavroghin, faimosul Stavroghin, cel cu magazinul de coloniale și delicatese. Deși au trecut de atunci aproape treizeci de ani, îmi aduc foarte bine aminte. Eram adunați acolo mai mulți prieteni, după un botez. Botezul avusese loc în dimineața aceea, dar, evident, în altă casă, într-un alt mediu - profesori secundari, preoți, pensionari - mult mai departe, într-o mahala. Eram la Stavroghin acasă și cine nu l-a cunoscut, nu-și poate închipui ce însemna asta în

anii aceia. Trebuie doar să vă spun că magazinul de coloniale era la parter, la etajul I locuia o parte din familia lui Stavroghin - este prea complicat să vă spun de ce, cine şi cum - iar în celelalte două etaje, doi şi trei, locuia Stavroghin cu altă parte a familiei, dar locuia şi singur, pentru că, vedeţi, era un original, avea avere, avea şi magazinul de delicatese, în fond îşi putea permite orice. Ne aflam, deci, cum vă spun, mai mulţi prieteni la Stavroghin, după botez. Când, deodată, se aude soneria şi se duce să deschidă chiar stăpânul casei. Eram toţi curioşi. Cine ar fi putut să fie? Pentru că, înţelegeţi, nimeni nu ştia că suntem aici, la Stavroghin acasă. Toţi îşi închipuiau că suntem la botez, în celălalt mediu la capătul oraşului, la mahala. Deschide Stavroghin uşa şi, închipuiţi-vă, un bătrân foarte corect îmbrăcat, foarte politicos, ne priveşte pe rând şi se vedea bine că nu-i venea să-şi creadă ochilor. „Îmi permiteţi, se adresă el lui Stavroghin. Cu cine am onoarea?" „Stavroghin", se prezentă el. „Şi aceştia desigur, sunt prietenii dumneavoastră. Pot spune atunci că am avut noroc. Am încercat la toate celelalte etaje dar fără rezultat." „Ceilalţi sunt la botez ", explică Stavroghin. „Mi-am închipuit", vorbi bătrânul. Se apropie de fiecare din noi şi întinzându-ne mâna se prezintă: „Herghelie. Aici îmi dau, de obicei întâlnirile, adăugă el. Într-unul din aceste etaje. Anul trecut n-au putut veni toţi. Baronul, bunăoară, se afla în trenul care s-a înzăpezit la Valea Largă. Vă amintiţi cât s-a mai vorbit atunci." Evident, ne aminteam toţi foarte bine. „Baronul, deci, n-a putut veni. Dar am avut şi surprize la care nu ne aşteptam. Uite, doamna Pelican, pe care o vedeţi aici, a fost şi anul trecut, deşi ne scrisese că nu va putea veni. Se apropie de ea şi-i sărută politicos mâna. Apoi ne prezentă, oarecum în bloc: „Prietenii domnului Stavroghin", spuse. Ne-am apropiat pe rând, sărutându-i fiecare mâna şi ea, la rândul ei, ne prezenta prietenelor ei. Tot doamne de mare prestanţă, elegante, multe din ele străine. Era curios să auzi atâtea limbi străine în apartamentul lui Stavroghin. Dar vă închipuiţi în ce situaţie se găsea Stavroghin cu atâta lume bună, majoritatea străini, şi el abia vorbind franţuzeşte. (Ştia ceva mai bine greceşte, dar nu mult mai bine, ne-am dat seama mai ales în seara aceea.) Noroc că totul era pregătit de la botez: şampanie, icre negre şi toate celelalte. Curând, Stavroghin a coborât în magazin, cu doi dintre noi, şi a mai adus o ladă de şampanie, batog, trufandale. Toate scaunele, fotoliile şi canapelele erau acum ocupate, le cedaserăm doamnelor, iar noi, prietenii lui Stavroghin şi ceilalţi, stam pe lângă pereţi sau rezemaţi de mobile. Dar ce conversaţie interesantă! Prin ce case nu fuseseră

oamenii aceştia! Îşi dădeau de obicei întâlnire în case cu etaj. Şi mi-au explicat de ce. Dar e curios că acum, când vă povestesc, nu-mi amintesc bine de ce. Şi mai curios: am întâlnit o doamnă pe care o cunoscusem la legaţia Elveţiei, căreia pot să vă mărturisesc, încercasem să-i fac curte, dar fără succes. Evident, m-a recunoscut imediat şi a avut destul tact să nu-şi aducă aminte de curtea pe care încercasem să i-o fac. Dimpotrivă, de data aceasta mi s-a părut mult mai prietenoasă. „Văd că duceţi o viaţă foarte interesantă, i-am spus. Viaţă de ambasade, reuniuni mondene, tot cu oameni distinşi." „Oh, da, răspunse, am mare slăbiciune pentru casele cu etaj. Urci, cobori. Urci, cobori. Nu te saturi niciodată. *Nu te plictiseşti*, vreau să spun." Şi atunci mi-am adus deodată aminte că, de data aceasta, nu urcasem în apartamentul lui Stavroghin. Nu ştiu cum ajunsesem aici, dar ştiam bine că nu urcasem pe scări. M-am apropiat de Stavroghin. „Ia spune, am şoptit, cum am ajuns noi aici? După câte ştiu, voi n-aveţi ascensor." „Nu, n-avem, mărturisi Stavroghin. Şi mă tot întreb şi eu, cum am urcat. Îmi aduc foarte bine aminte cum am coborât adineauri în magazin; mi-aduc foarte bine aminte că am coborât pe scări, dar nu ştiu cum am urcat." „Vasăzică, de coborât, putem coborî oricând", i-am spus. „Poţi fi fără grijă." M-am liniştit pe loc. Totuşi, i-am spus: „Ce-ar fi dacă ne-am întoarce la botez?" „E departe, mi-a răspuns Stavroghin, e tocmai la capătul celălalt al oraşului." „Pot fi şi acolo oameni interesanţi" am încercat să-l conving. „Dar trebuie să mă ocup de ei " făcu Stavroghin arătându-mi odăile pline de oaspeţi. „A sosit Baronul, i-am spus. O să se ocupe Baronul." Şi până la urmă l-am convins. Dar înţelegeţi în ce situaţie ne aflam. Fără început şi fără sfârşit. Căci nimeni dintre noi nu-şi amintea să fi urcat pe scări. Noroc că de coborât puteam coborî fără grijă... Aşa că înţeleg la ce faci aluzie, adăugă privind spre Onofrei...

—Nu cred că e vorba de acelaşi lucru, spuse Onofrei. În cazul dumneavoastră exista o ieşire, pentru că puteaţi coborî.

—Nu numai asta, interveni Zamfirescu. Aţi avut de-a face cu o lume distinsă, lume mondenă, de ambasade, care era deja iniţiată. Vreau să spun, care descoperise deja secretul etajelor: să urci şi să cobori, să urci şi să cobori. Bătrâna, fata şi tânărul de care vă vorbeam erau, aş spune, pierduţi în lume, nu descoperiseră încă nimic. De aceea le era atât de greu... După nu ştiu câte luni de la întâmplarea aceea, i-am întâlnit din nou, într-o gară. Cred că aşteptau un tren. Bătrâna era tot pe scăunaş, ţinând fata de mână, de mâna stângă, şi fata îi citea. Oh, dar câte lucruri se petrecuseră între timp! Să fi

ascultat ce citea fata şi ţi se rupea inima de tristeţe. Câte nu se întâmplaseră de la plecarea lor! Băieţelul acela, care locuia cu ea în casă, cu care vorbea pe vremuri bătrâna, băieţelul acela crescuse, se făcuse acum mare, avea fel de fel de probleme, se lupta cu atâtea greutăţi. Evident, fata citea ca să se orienteze. Cum vă spuneam, n-aveau paşaport. Aveau, deci, nevoie de hartă, să fie sigure de direcţie. Din fericire, apucaseră direcţia cea bună. Dar câtă tristeţe în paginile pe care le citea atunci, aşteptând pe peronul gării... În plus, fata era acum singură. Tânărul care intrase în vorbă cu ea, acolo, în faţa casei, dispăruse.

—Nu dispăruse, îl întrerupse Onofrei. Dar el, Blanduzia, nu părăseşte niciodată Bucureştiul. Are mare slăbiciune pentru oraşul acesta, Bucureşti. Iar de când s-a împrietenit cu locotenentul şi cu cei doi studenţi, viaţa lui e aproape în întregime închinată desăvârşirii lăuntrice. Discuţiile la care am avut fericirea să asist nu le voi uita niciodată. Chiar aşa, cu toate femeile acelea închise cu cheia, în fiecare seară, în salon, şi totuşi atmosfera e înălţătoare. Zadarnic uneori femeile încep să bată cu pumnii în uşă, să strige, să ameninţe. Parcă nici nu le-ar auzi. Şi înţelegeţi de ce: viaţa acestor oameni superiori este zilnic sanctificată prin ritual. Când stau la masă, atenţia toată le e concentrată asupra cinei. Este, de altfel, singura lor masă împreună, pentru că locotenentul dejunează la regiment, iar studenţii la cantină. Dar masa de seară e un ritual şi nimeni n-are dreptul să-i distragă. V-aţi închipuit că la al doilea fel de mâncare, al doilea student va deschide o a doua sticlă de vin. Aşa mi-am închipuit şi eu, dar m-am înşelat. *A doua sticlă de vin o destupă locotenentul.* Ordonanţa stă lângă el, gata să-i ia sticla îndată ce-o destupă şi să umple paharele. Dar a doua sticlă trebuie să o deschidă locotenentul. Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie ... Vă întrebam adineauri dacă v-aţi găsit vreodată într-o situaţie absolut fără ieşire. Cea mai adecvată imagine este totuşi aceea a unei camere fără uşi, nici ferestre sau, încă şi mai sugestivă, imaginea aceasta: la capătul unui tunel te loveşti de peretele muntelui şi încerci atunci să te întorci dar nu izbuteşti. Nu izbuteşti să-ţi întorci nici măcar trupul, căci simţi peretele chiar acolo în spatele tău, te loveşti de el, şi-l simţi de asemenea deasupra craniului, parcă tot mai aproape, parcă ameninţând să te strivească, şi totuşi îţi spui: *trebuie să existe o ieşire!* Ei bine, domnilor, vă asigur că *există o ieşire.* Dar, evident, pe alt plan. Şi aş îndrăzni să precizez: pe un alt plan al *irealului.* Aţi înţeles la ce fac aluzie: numerele negative, paradoxul, în fond, negaţia

care neagă negaţia şi te scoate din nou la lumină chiar în clipa în care tu, biet om lipsit de imaginaţie, te socoteşti prins pentru vecie în acel sarcofag de piatră închis în cripta aceea strâmtă, îngheţată, din inima muntelui. Aţi înţeles acum de ce locotenentul destupă *a doua* sticlă de vin. V-am dat cheia: gândiţi-vă la istoria religiilor, la ceea ce aş putea numi taina primei repetiţii, la misterul acestei expresii: *a doua oară*, expresie aparent banalizată printr-o excesivă uzură, şi deci profanizare a limbajului, dar care păstrează totuşi, bine camuflate, fragmente dintr-o revelaţie primordială. *A doua oară*, adică născut a doua oară, re-născut, înviat din morţi, într-un cuvânt: *născut în lumea spiritului.* A doua sticlă de vin este calitativ deosebită atât de prima, cât şi de a treia sau a zecea sticlă. Nu interesează câte sticle de vin se golesc în fiecare seară în strada Preoteselor. Dar aţi înţeles că soluţia situaţiei aparent fără ieşire se află în a doua sticlă, pe care o deschide locotenentul. Dacă v-aş spune că e vorba de o transfigurare, aş exagera. Căci, aparent, nimic nu se transfigurează. Ordonanţa e tot acolo, cu tava cu pahare şi studenţii continuă să discute, ridicând uneori glasul, iar locotenentul şi-a descheiat gulerul tunicii şi uneori recită versuri, alteori meditează sau chiar evocă amintiri din copilărie. Dar, repet, toate acestea, numai aparent. În realitate, o dată destupată a doua sticlă, începi să simţi cum, treptat, totul se transformă în jurul tău. La început nu-ţi dai seama. Ţii paharul în mână, guşti cu o sinceră încântare, asculţi conversaţia şi se pare că ghiceşti ceva neobişnuit, oarecum ireal în jurul tău, mai sorbi o dată şi nu-ţi vine să crezi. Începi să auzi paşi, şoapte, hohote înfundate. Întorci capul mirat. În spatele tău nu e nimeni. Dar nu te linişteşti, priveşti în dreapta şi în stânga ta, priveşti în faţă, priveşti mai ales pe locotenent. Vorbeşte despre regiment, vorbeşte despre cai. Atunci începi să înţelegi. Să-l vezi trecând călare către casă, în amurg, frumos ca un luceafăr şi totuşi detaşat, rănit, să auzi paşii calului pe covorul de frunze veştede, când lumina scade pe nesimţite, şi se aprind felinarele, se aprind lămpile cu gaz, şi să te întrebi atunci: la ce bun? ce sens mai pot avea toate acestea? de ce ne-am născut dacă nu-l putem înţelege, dacă nu-l putem recunoaşte? Nu, colonelul a avut dreptate interzicându-i să se întoarcă acasă călare. Nu se poate lupta nepregătit, împotriva melancoliei... N-ai ştiut când ai mai sorbit din pahar şi asculţi mereu pe locotenent povestind şi te-ai aştepta să rămână acolo, la masă, încă un ceas, poate încă două ceasuri, atât pare de identificat cu propria lui încântare, când, deodată, îl vezi că-şi încheie tunica şi se ridică, uşor emoţionat, cu paharul în mână, şi

rosteşte: „Ne recunoaştem bătuţi. Arătaţi-vă!..." Şi încep toate să râdă, şi le vedem pe toate acolo, în spatele nostru, în faţa noastră, toate tinere şi frumoase, de te întrebi dacă sunt aievea, în carne şi oase şi te întrebi mai ales pe unde au intrat. Ritualul cere ca al doilea student să se ridice şi el, îmbujorându-se, şi să le arate, ţinând-o cât poate mai sus, cheia salonului. Şi atunci fetele izbucnesc din nou în râs. Evident, dacă nu eşti de-al casei, nu ştii că salonul comunică cu sufrageria, că le desparte doar o perdea. Nu ştii, pentru că nu îndrăzneşti să-ţi imaginezi. Doar dacă ai imaginaţie, vezi imediat perdeaua şi atunci înţelegi lucrul acesta atât de simplu, pe care totuşi, nimeni din noi nu-l poate înţelege neajutorat: înţelegi că există un prag, şi o perdea, chiar acolo în faţa noastră. Dar nu înţelegi asta decât *a doua oară*. Este ceea ce-mi place să *numesc misterul* primei repetiţii...

Zâmbea fericit şi parcă se abandonase ca o epifanie privirilor noastre curioase, fierbinţi.

—Da, e într-adevăr vorba de un mister. Ai dreptate: nu numai că se întâmplă lucruri, dar uneori se întâmplă a doua oară. Vă vorbeam de un motociclist. Îmi împrumutase un prieten cabana. Mi-o împrumutase pentru o săptămână şi mă pregăteam de plecare, când am auzit din nou motocicleta. Mi-era teamă să nu aibă un alt accident şi am alergat în marginea şoselei, am ridicat braţul şi l-am strigat: „Emanuel!" S-a oprit şi mi-a zâmbit cu aceeaşi candoare, dar cu o nedefinită ironie. „Vasăzică, mă recunoşti..." „Evident că te recunosc, i-am spus. Mi-a fost teamă că ai să te pierzi că n-ai să reuşeşti să-i găseşti..." Îşi plecă privirile. „E adevărat că nu i-am găsit, spuse. Am mai fost şi pe la alţii, tot cu motocicleta dar nu i-am găsit. Iar pe cei care i-am întâlnit întâmplător, pe la cabane, pe la hoteluri, nu m-au recunoscut." „Aş vrea să te ajut, i-am spus. Dar trebuie să ştiu mai mult despre dumneata, să ştiu din ce lume vii." M-a privit lung şi a zâmbit din nou. „Credeam că, în cazul nostru, întrebarea aceasta trebuia să ţi-o pun mai degrabă eu. Din ce lume vii, dacă, deşi ştii că sunt Emanuel, nu mă recunoşti? Credeam că dacă n-ai uitat regula jocului, ai să mă recunoşti..." Mi-am pus deodată mâna la ochi. Aş fi intrat în pământ de ruşine, dar şi de tristeţe, de părere de rău. „Vladimire! mi-am spus. Câţi ani ai?" Ştiam câţi aveam: 55 de ani. Viaţa mi se apropia repede, tot mai repede, de sfârşit. Într-un anumit sens, puteam spune că-mi trăisem viaţa. Era prea târziu acum. N-o mai puteam începe din nou. Şi o trăisem greşit, mai precis, o trăisem ca într-un vis, fără să-mi dau seama ce se întâmpla cu mine. Trăisem la întâmplare, deşi în adolescenţă, în primii ani ai tinereţii aflasem de

Iosafat şi începusem să-l învăţ. Ceva mai mult: câţiva ani, ei mai frumoşi, ajunsesem la partea a doua, cea care începe: „La moară la Iosafat." Îmi plăcea atât de mult, eram atât de fericit jucând-o, încât eram sigur că nu o voi uita niciodată, că, dimpotrivă, voi ajunge să joc şi partea a treia şi din ce în ce mai bine, că o voi juca până la sfârşitul vieţii. Şi acum mă apropiam repede, tot mai repede, de sfârşit şi m-am trezit că uitasem de mult de Iosafat, că-mi trăisem viaţa fără să-l joc că, în fond, nu trăisem eu, ci trăiseră alţii prin mine, mă lăsasem trăit laolaltă cu alţii, pentru alţii... Cât de total puteam uita esenţialul! Îl purtasem în braţele mele, plin de sânge până la cabană şi nu-l recunoscusem. Nu-l recunoscusem nici când mi-a spus că e Emanuel. Credeam că e amnezic. Mi-era milă de el. Mi-era teamă că se va rătăci, că se va pierde. Şi el venise să mă trezească pe mine, să-mi reamintească de Iosafat. Încercase totul ca să mă trezească. Urcase de cinci ori cu motocicleta panta aceea abruptă şi în cele din urmă recursese la accident. Îşi închipuia că poate sângele mă va trezi. Sau una din povestirile lui, evident, atât de neverosimile de fabuloase. Sau poate numele lui, Emanuel. Dar nu mă trezise nimic... Din fericire, a mai venit a doua oară, şi l-am recunoscut.

„Mai avem timp? l-am întrebat repede. Nu e prea târziu?" „E târziu şi timp avem puţin, mi-a răspuns. Dar partea a doua se joacă înainte şi, dacă vrei..." „Unde sunt ceilalţi? l-am întrerupt. Mi-aduc aminte de Prajan: avea o frunte frumoasă, iubea muzica, iubea pe Goethe, spunea că va compune un Divan... Îmi aduc aminte de Elina, care ne striga la sfârşitul părţii a doua: «Cine nu tăgăduieşte, nu-şi mai aminteşte.» Îmi aduc aminte de... " „S-au rătăcit toţi, spuse Emanuel. Au uitat. Unii au obosit şi s-au aşezat. Îţi aminteşti de regula morii: când, intrând în moară, vezi un scaun gol, să te întrebi cine ţi l-a pus acolo şi să treci mai departe. Cînd vezi pe cineva odihnindu-se pe scaun să întrebi... Ia să văd, îţi aminteşti ce trebuie să întrebi?" Îl ascultam şi simţeam cum îmi dogoresc obrajii. Nu-mi mai aduceam aminte. „Aproape nimeni nu-şi mai aminteşte către sfârşitul tinereţii, spuse el zâmbind. Dar partea a doua o joacă alţii. Unii uită câtva timp, dar apoi, deodată, îşi amintesc de partea a doua şi reîncep s-o joace. Dar, evident, cei care au fost de la început şi joacă acum partea a treia au trecut mai departe. Treci dintr-o grădină într-alta, dintr-o pădure într-alta, dar până ce nu ieşi din moară jocul e acelaşi, întâlneşti mereu alte perechi, alte grupuri şi dacă întârzii prea mult, sau uiţi una din regulile jocului, te rătăceşti..."

—E adevărat, îl întrerupse Zamfirescu. Dacă uiţi, te rătăceşti.

V-am spus că uitasem de întâmplarea cu bătrâna oarbă şi cu fata. Crezusem la început că era oarbă, crezusem asta pentru că uitasem. De fapt, aşa cum mi-am dat seama îndată ce mi-am amintit, bătrâna trăgea să moară. Şi de atunci, de câte ori îmi amintesc de amănuntul acesta, le întâlnesc. Evident, fata îi citeşte mereu şi astfel bătrâna află lucruri interesante, înţelege ce se întâmplă cu ea, îşi înţelege mai ales viaţa. Dar prin câte n-au trecut, sărmanele, de când le-am întâlnit pentru întâia oară, în faţa casei. Le zăresc uneori prin restaurante. Oamenii nu înţeleg de ce este vorba şi ating braţul fetei, îi zâmbesc cu milă şi îi strecoară o bancnotă între filele cărţii. Fata roşeşte, înclină uşor capul, mulţumindu-le cu un zâmbet şi trece mai departe, cu cartea într-o mână, trăgând uşor bătrâna după ea. E greu să refuze, pentru că oamenii au bancnotele gata pregătite, ar putea să se supere. Dar nici ea, nici bătrâna n-au intrat în restaurant ca să cerşească. Traversează restaurantele, după cum traversează băncile, şcolile, bisericile, spitalele, pentru că pe-acolo trece drumul lor, cel puţin drumul pe care-l arată harta. Uneori, traversările acestea dau loc la tot felul de încurcături. Bunăoară, în ziua când s-a pus piatra de temelie la Primăria de Verde. Vă amintiţi cât au vorbit ziarele, căci venise şi primul-ministru. Eu reprezentam Societatea. Îmi aduc aminte, tocmai îşi terminase primarul discursul şi primul-ministru apucase cărămida, când au apărut. Nu-mi dau seama pe unde au intrat. Veniseră probabil de-a dreptul din biserică. La ora aceea, biserica era goală. N-o mai păzea nimeni. Şi, în timp ce primul-ministru cântărea cărămida în mâna dreaptă, bătrâna s-a aşezat pe scaun chiar acolo, în faţa lui, la un pas de şanţul temeliei, ca şi când nu l-ar fi văzut. Şi fata a început imediat să-i citească din carte. S-au descoperit toţi, respectuoşi; se vedea bine că erau impresionaţi. Nu înţelegeau despre ce era vorba, dar îşi închipuiau că e ceva în legătură cu datinile strămoşeşti. Şi într-adevăr, fata citea admirabil. Şi ce text înălţător, era tocmai vorba despre apa Vavilonului, despre luntrile care ne aşteaptă acolo, la apa Vavilonului. Arhiereii plângeau ascultând-o citind şi oamenii politici căzuseră pe gânduri, cu ochii la fată. Parcă se făcuse acum şi mai frumoasă. Şi când a închis cartea şi a tras uşor bătrâna după ea, primul-ministru s-a repezit şi i-a sărutat mâna. Am ştiut că face asta din interes, pentru propagandă, dar nu e mai puţin adevărat că am fost impresionaţi. Ne-a plăcut gestul, vreau să spun. Însă câte încurcături n-au mai fost şi atunci! Întâi, că n-au mai găsit cărămida, piatra de temelie pe care se imprimase inscripţia; un text scurt, dar în legătură cu Primăria de Verde. Erau cărămizi destule acolo, la îndemâna

primului-ministru, dar se pierduse tocmai cărămida cu inscripția. Și oamenii, dându-se respectuoși la o parte, ca să facă loc bătrânei, se produsese confuzie. O parte din arhierei, în odăjdii, plecaseră după bătrână. Ar fi plecat și fanfara dacă cineva nu și-ar fi adus aminte că fanfara nu poate pleca înaintea primului-ministru și dacă nu i-ar fi oprit. Eu reprezentam Societatea, trebuia să rămân pe loc, lângă temelie, și-mi părea rău. Recunosc că eram emoționat. Aș fi vrut să mă iau după ele, să ascult fata citind. Știam că bătrâna obosește repede, și atunci se așeza pe scaun, și fata deschide cartea și-i citește. Dar nu puteam pleca până nu se găsea cărămida. Încercam să mă consolez, spunându-mi că am să le mai întâlnesc, că am să le mai întâlnesc, poate foarte curând.

—E adevărat, începu Gologan, asta e o consolare să știi că-i întâlnim mereu. Vă spuneam de Stavroghin. Stavroghin a murit demult, văduva lui s-a întors în Grecia, magazinul a trecut pe mâna unui nepot, dar prietenii lui Herghelie se întâlnesc mereu, prin casele mari, luxoase, case cu etaj și așa avem și noi prilejul să-i reîntâlnim, vreau să spun, noi, prietenii lui Stavroghin. La câțiva ani numai după botez, eram la Aristide. Sărbătorea nunta de argint și invitase, spunea el, trei sute de persoane. Noroc că n-au putut veni toți, căci, vă întreb, unde ar fi încăput? E adevărat, are și el parter și trei etaje, dar cine ar fi îndrăznit să urce până la etajul al treilea? Scara aceea largă, maiestuoasă, de marmoră, era ticsită. Cu greu, cerându-ți scuze, făcându-ți loc cu coatele, ajungeai - dar cum? cât de obosit! - până la etajul doi. De acolo, înainte, nu te mai încumetai. Nu se mai vorbea decât englezește și rusește. Domni cu barbișon, în frac și decorații, doamne în rochii lungi de seară, dar ce bijuterii, ce minunăție de bijuterii! Rămăsesem cu privirile pironite asupra unui diamant de o neobișnuită mărime și frumusețe, când cineva mă apucă de braț. Era Baronul. „Dacă ai ști că până acum vreo două ceasuri Madame de Chenier vindea bilete la cinema «Select» îmi șopti el zâmbind. Dar a făcut ce-a făcut și a venit. E drept, adăugă, la Aristide venim întotdeauna cu plăcere. Totul depinde de Herghelie: dacă are timp să ne anunțe cu o săptămână înainte, venim chiar din străinătate. Cum s-a întâmplat cu doamna Pelican. S-a întors alaltăieri de la Stokcholm." „Dar doamna, doamna aceea frumoasă, blondă - începui eu, stingherit că nu-mi aduceam aminte numele -, am întâlnit-o mai demult la legația Elveției..." „Evangelina, zâmbi el. Evangelina Farmaki. Trebuie să fie și ea pe aici. Mi s-a părut chiar că am zărit-o adineauri." Și întâmplarea a făcut să ne trezim față în față, câteva

clipe în urmă. I-am sărutat mâna cu o sinceră bucurie. „După cum văd, începui eu, duceți aceeași viață distinsă, strălucitoare." „Da, spuse, dar vezi că oamenii obosesc, încep să se plictisească și atunci încearcă altceva. Unii se instalează în orășelele de băi, rămân acolo zece, douăzeci de ani. Îmi închipui că îi atrage în primul rând confortul. Ascensoarele, odăile cu baie și duș, sălile de joc, dar mai ales terenurile de tenis. Mingile acelea neastâmpărate, rachetele, sunetele, căci nu e așa? când mingea e prinsă corect de rachetă, auzi un sunet inimitabil, sunet cu totul turburător, îți amintești de copilărie, de tinerețe, înțelegi atunci că sunt oameni în stare să asculte zece, douăzeci de ani mingile de tenis prinse în rachete, înțelegi că nu te mai saturi, același ritm, misterios, turburător, îți dă necontenit de gândit, ai putea privi și asculta zeci, sute de ani și să te tot întrebi: *„De ce? De ce?"* O ascultam fascinat. Nu mai mă săturam, ascultând-o vorbindu-mi de orășelele de băi, de viața lor mondenă, atât de interesantă, de strălucitoare...

—Te înțeleg, îl întrerupse Onofrei. Uneori, la anumiți oameni, sub aspectul celei mai stridente banalități, ți se revelează structurile profunde ale realului. Structuri care altminteri, rațional, vreau să spun, ne sunt inaccesibile. Cum îi mărturiseam lui Blanduzia, dacă de la presocratici încoace gândirea occidentală n-a mai făcut nici un progres ba, dimpotrivă, am putea spune chiar că s-a înfundat în văgăuni fără ieșire, asta se datorește în primul rând arbitrarei, monstruoasei importanțe acordate limbajului. S-a crezut, greșit, că realitatea nu poate fi înțeleasă decât prin concepte, și conceptele le făurim prin limbaj și nu le putem perfecționa decât perfecționând și purificând limbajul. Dar realitatea ultimă nu poate fi surprinsă în concepte și nici exprimată prin limbaj. Pentru mintea noastră, realitatea ultimă, *ființa*, e un mister și eu definesc misterul: ceea ce nu putem recunoaște, ceea ce este irecognoscibil. Asta însă poate însemna două lucruri: ori că nu putem cunoaște niciodată realitatea ultimă ori o putem cunoaște *oricând*, cu condiția să învățăm s-o recunoaștem sub infinitele ei *camuflări în aparențe*, în ceea ce numim realitatea imediată, în ceea ce indienii numesc *maya*, termen pe care l-aș putea traduce prin *irealitatea* imediată. Ați înțeles la ce fac aluzie: la întâmplări, la evenimente, la întâlniri fortuite, la ceea ce, aparent, ar putea să nu aibă nici o semnificație. Zic aparent. Dar dacă aparența asta e numai o cursă pe care ne-o întinde *maya*, vrăjitoarea cosmică, materia în devenire? De aceea vorbeam de o *coincidentia oppositorum*, de acest mister în care ființa poate coincide cu neființa.

Repet: *poate* coincide. Dar nu coincide întotdeauna căci, dacă ar fi coincis, nu s-ar mai fi numit mister. Şi locotenentul? mă veţi întreba. Cum a izbutit locotenentul, atât de tânăr, atât de frumos şi mai ales aşa cum e, Don Juan şi totodată Adonis, cum a putut locotenentul să-şi reveleze acest mister? Cred că v-am răspuns de mai multe ori la această întrebare. Dar am să mai răspund o dată. Când a înţeles că *atman* e identic cu *brahman*, locotenentul a înţeles că a murit pentru lume, căci s-a trezit deodată detaşat de tot şi de toate şi, deşi această moarte însemna libertatea lui, el era, aşa cum prea bine spun indienii, „un mort în viaţă", şi aşa cum se întâmplă în asemenea cazuri limită, uneori simţi viaţa dar alteori simţi mai degrabă moartea, şi într-un asemenea moment locotenentul s-a întrebat dacă nu există vreo ieşire. Şi evident exista o ieşire. Trebuie să moară *a doua oară* şi să redevină ceea ce fusese la început - locotenent de roşiori - continuând totuşi (căci aici stă paradoxul coincidenţei *oppositorum*) să rămână ce izbutise să devină prin *Upanishade: atman-brahman.* Dar cum? Cum să găsească această ieşire, cum să mai moară a doua oară, când, devenind spirit pur, devenise nemuritor? Dacă ştiţi să vă puneţi corect acestă întrebare, aţi aflat răspunsul. Vă vorbeam de o perdea, de un prag. Termenii aceştia v-au dat răspunsul. Vă vorbeam de un grup de femei tinere şi frumoase care apar deodată, din nevăzut, în sufragerie şi izbucnesc în râs. Femeile acestea v-au dat răspunsul. *Una din ele* este Magna Mater, marea zeiţă, spuneţi-i Afrodita dacă vreţi, deşi numele ei sunt fără număr. Una din ele, spun. Aproape întotdeauna, într-un grup de femei tinere şi frumoase, una din ele este o mare zeiţă, dar cum s-o recunoşti? Nu ştie nimeni asta, nu o ştie nici chiar ea însăşi. Şi acum vă dau din nou răspunsul: locotenentul se comportă ca şi cum n-ar şti că este el, locotenentul de roşiori, ca şi cum ar fi uitat că este un Adonis rănit de marea zeiţă, un Adonis agonizând lângă trunchiul de copac, un Adonis însângerat, trăgând să moară. Dar vedeţi, reluă Onofrei după o lungă tăcere, aici stă misterul, locotenentul nu ştie niciodată mai dinainte dacă va muri de-a binelea sau dacă va izbuti să reînvie. În fiecare seară deci, începând ritualul, ia acest risc: să nu se mai trezească, să nu mai reintegreze *lumea aceasta*, vreau să spun. Căci, evident, el - *atman* - fiind nemuritor, spiritul e indestructibil. Dar viaţa aceasta n-are nimic de-a face cu nemurirea. În viaţa aceasta nu ţi se cere să fii nemuritor, nici indestructibil; tot ce ţi se cere este să fii viu. Şi evident, viaţa, plenitudinea aceasta trupească, frumuseţea, virilitatea, fertilitatea, toate acestea nu le dobândeşti prin spirit, nu ţi le dă *atman*, ci marea

zeiță, spuneți-i dacă vreți Afrodita. Ea e izvorul vieții, al vieții *acesteia*, din lumea *aceasta*, lume în care, în fiecare seară, locotenentul riscă să nu se mai întoarcă. Înțelegeți la ce fac aluzie: dacă printre cele câteva femei frumoase se întâmplă să nu se afle și o mare zeiță? Pentru că, înainte de ritual, nimeni nu știe dacă marea zeiță este *acolo*, nici *cine* este ea. Nu știe nici ea asta. Femeile și fetele acelea cred că sunt doamne, domnișoare, văduve, divorțate. Încă și mai grav: ar continua să creadă asta până la sfârșitul vieții dacă n-ar fi cineva - în cazul nostru locotenentul - care să le reveleze adevărata lor identitate. Și care este adevărata lor identitate? Patru, cinci sau zece, douăsprezece sunt într-adevăr ceea ce arată a fi - doamne, domnișoare -, dar una se dovedește a fi marea zeiță. Mai precis, *în acea seară*, una din ele întrupează, fără s-o știe, fără ca nimeni altcineva s-o știe, o mare zeiță. Evident, în seara următoare poate fi o alta și aici stă misterul, că nimeni nu știe mai dinainte, nu o știe nici locotenentul. Din fericire...

Se opri, extenuat, și ne privi pe toți, zâmbind.

—Din fericire, adăugă după o pauză, Dumnezeu a lăsat pe lume, pentru păcatele noastre, strugurele roșu și vița-de-vie...

Tresării și mă pregăteam să-l lămuresc, să-i explic că mă înțelesese greșit, când Zamfirescu mi-o luă înainte:

—E curios să vorbești de vie și de vița-de-vie.

—E într-adevăr curios, spuse și Gologan.

—Spun că e curios, continuă Zamfirescu, pentru că ultima oară când le-am întâlnit s-a întâmplat tocmai așa, să le întâlnesc într-o vie, la via unui cumnat al meu, Eufrosin. Când să fi fost asta? Nu-mi amintesc bine, dar nu poate fi prea demult. Era după ce se născuse al doilea copil, deci acum vreo doi, trei ani. La un cules de vii, la ei la vie, lângă Târgoviște. Și evident, lume multă, prieteni, vecini, unii din Târgoviște, alții din București. Le-am recunoscut îndată: Bătrâna se așezase pe scaun, fata începuse să citească și pe nesimțite culegătorii se adunaseră în jurul lor. M-am apropiat și eu, emoționat, dornic mai ales s-o aud citind. Dar ce e mai curios, n-o mai auzeam. Sau, poate, o auzeam dar n-o mai înțelegeam. Nu înțelegeam ce citește. Toți ceilalți, culegători, lucrători, oaspeți, o ascultau cu evlavie, s-ar fi spus că o aud și o înțeleg. „Ce spune?" am întrebat, în șoaptă, pe cineva de lângă mine. S-a întors și m-a privit. Se vedea bine că era iritat. „Ascultă și dumneata, că e frumos." mi-a răspuns și mi-a întors spatele. Am mai rămas acolo câteva minute trudindu-mă s-o aud, s-o înțeleg și apoi m-am întors abătut spre conac. Dar l-am zărit pe

Eufrosin alergând şi m-am luat după el. M-am trezit că alerg şi eu căci, deşi îl strigam din urmă, nu mă auzea sau poate se prefăcea că nu mă aude. Dar când l-am ajuns, mi-a şoptit: „O să treacă pe la pod. Fata spune c-au să treacă pe-acolo."

—Ei, vezi?! îl întrerupse Onofrei, înflăcărându-se deodată. Se întâmplă aşa cum ar fi trebuit să mă aştept. Există întotdeauna o ieşire, există un prag, un pod, în cazul viei dumitale exista un pod. Dar eraţi acum fără grijă, pentru că eraţi în vie . Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie, ne întrebă privindu-ne pe rând. Vă aflaţi acolo *în mod natural*, într-un anumit sens inconştient, pentru că nu apucaserăţi să vă puneţi întrebarea. Dar ce ne facem noi care, punându-ne întrebarea, nu mai putem reintegra spontaneitatea pură, modul natural de a fi? Noi care am pierdut beatifica inconştienţă a copiilor şi a ignoranţilor? Noi *ştim* că trebuie să trecem podul. Repet: ştim, şi mai ştim şi ce ar putea însemna asta - să-l trecem şi să nu ne mai putem întoarce...

Aş fi vrut să-l întrerup, dar Gologan mi-o luă înainte:

—Aveţi perfectă dreptate, începu el turburat. Aveţi perfectă dreptate să vă puneţi această întrebare. Dacă Dumnezeu, pentru păcatele noastre, a lăsat viţa-de-vie, de ce, totuşi e atât de greu? De ce ne frământăm toţi, din zori până seara, şi nu mai prididim niciodată, o luăm întotdeauna de la început, în fiecare dimineaţă, acelaşi şi acelaşi lucru? Şi nu e greu numai pentru noi, oameni ca toţi oamenii, fiecare cu treburile şi necazurile noastre, dar şi pentru superiori, bunăoară prietenii lui Herghelie. Baronul, doamna Pelican, Evangelina şi toţi ceilalţi. Asta mi se pare de neînţeles . Că oameni superiori ca ei, oameni culţi, învârtindu-se tot în cercuri distinse, călătorind în străinătate, să nu se poată aşeza, cum ar dori, să nu se poată odihni. Bunăoară Baronul, care-mi spunea la un Sfântul Dumitru: „Nu zic, e frumos şi aici, că au parc cu havuz, casă încăpătoare, luxoasă, cu patru etaje, dar ia închipuieşte-ţi să fii acum la ţară, să te pregăteşti pentru culesul viei? Ia închipuieşte-ţi să ai via ta, cât ar fi ea de modestă, dar să ştii că e a ta, că o lucrezi tu, că din strugurii pe care-i culegi ai să-ţi pregăteşti vinul tău, şi apoi ai să te odihneşti acolo, în vie, să aştepţi, să nu te grăbeşti, ci să laşi să îmbătrânească vinul, să-l laşi aşa zece, douăzeci de ani, şi tu să stai lângă el, fără griji, fără gânduri..."

—M-aţi înţeles greşit, îl întrerupsei eu, adresându-mă mai ales lui Onofrei. Via aceasta la care mergem e la Gorgani, lângă mare. Şi e fără îndoială cea mai frumoasă vie din această parte a Dobrogei.

Acum vreo cincisprezece ani a voit s-o cumpere judeţul, s-o dăruiască reginei. Dar s-au opus unchii mei şi bine au făcut. E o minune. Acum, când se apropie culesul, parcă ar fi de pe altă lume. Să priviţi via de pe terasă, s-o priviţi cum se întinde pe deal, urcă, tot urcă mereu şi deodată parcă dispare, parcă s-ar fi prăvălit malul şi de acolo nu mai vezi decât marea, cât poţi cuprinde cu ochii, nu mai vezi decât marea...

—Îmi pare rău, vorbi Onofrei privindu-mă lung, dar am impresia că nu ne înţelegem. Pentru că, evident, ca să ajungem la mare, trebuie să trecem Dunărea. Şi o trecem pe un pod.

—Da, la Cernavodă.

—Asta voiam să vă spun. Există şi aici un pod. Şi acum, de vrem, de nu vrem, ne apropiem de el şi o să-l trecem. Dar noi ne-am pus întrebarea. Sau, ca să vorbesc numai pentru mine, eu mi-am pus întrebarea. Nu mai pot uita că mi-am pus întrebarea. Şi atunci, cine îmi garantează că, o dată trecut podul, am să mă mai pot întoarce?

—E un pod solid, începui.

—Ştiu ce vrei să spui, mă întrerupse Onofrei. Vrei să spui că nu e un pod simbolic. Dar eu nu m-am referit la un pod simbolic, nici la simbolismul podului. Nu prea mă prăpădesc după simboluri. Or fi având şi simbolurile rostul lor în economia spiritului, dar simbolismul, ca şi limbajul, te menţine într-un univers abstract. Or, toată problema este: cum să evadăm din universurile abstracte pe care ni le-am construit singuri? Nu simbolul în el însuşi e important, ci obiectul concret în care se manifestă. Aici stă tot misterul. Nu simbolismul viţei-de-vie interesează, ci o viţă-de-vie una singură, care ar putea fi şi altceva, care ar putea semnifica, bunăoară, prezenţa zeiţei, prezenţa ei reală, concretă, nu ideea, nici imaginea ei. Asta e, de fapt, problema locotenentului: cum să identifice marea zeiţă între cele cinci sau zece femei tinere şi frumoase care-l înconjoară în fiecare seară? Dar ţineţi seama de faptul că între viţa-de-vie, ciorchinele roşu şi marea zeiţă există o misterioasă solidaritate, că în anumite cazuri viţa-de-vie creşte chiar din trupul gol al zeiţei, iar, în alte cazuri ciorchinele roşu este chiar gura zeiţei, gura care dă viaţă, bogăţie, fertilitate, noroc, beatitudine, dacă ţineţi seama de toate acestea, aţi ghicit cum identifică locotenentul în fiecare seară, pe marea zeiţă camuflată printre atâtea doamne, văduve şi domnişoare. Este vorba de un ritual, nu de un simbol. Simbolismul n-are nimic de-a face cu drama pe care o retrăieşte zilnic locotenentul, şi anume: cum să reintegreze *lumea aceasta*, după ce a devenit spirit pur,

atman-brahman şi, deci implicit, după ce a cunoscut accidentul tragic al lui Adonis?

—Înţeleg foarte bine, am încercat să-l întrerup.

—Nu cred că înţelegi, a continuat Onofrei. Pentru că altminteri n-ai fi făcut aluzie la soliditatea podului de la Cernavodă. Dacă n-aş recunoaşte soliditatea podului peste Dunăre, n-aş trăi în lumea aceasta. Dar pe mine mă interesează în primul rând *lumea aceasta*, pentru că numai aici sunt camuflate misterele şi, ca atare, numai *aici*, într-o existenţă încarnată, avem oarecare şanse să ni le revelăm. Dar dacă, acceptăm principiul că misterele sunt camuflate în fiinţe şi obiecte, trebuie să acceptăm şi acest caz particular: că podul de la Cernavodă *ar putea camufla* un mister. Zic: *ar putea* şi adaug: cel puţin pentru unii din noi. Evident, nu putem şti asta mai dinainte. Acum, despre ce fel de mister ar putea fi vorba? Simbolismul te ajută oarecum, dar te ajută numai în parte. Simbolismul îţi spune că podul semnifică o trecere spre altceva, către o altă lume, către un alt mod de a fi. Dar simbolismul nu-ţi poate garanta mai dinainte ce fel de *altă lume* vei integra sau ce *alt mod de a fi* vei dobândi. Aţi înţeles, deci, de ce mă găsesc într-o situaţie comparabilă cu a locotenentului, într-o situaţie aparent fără ieşire. Pentru că, iată, ne apropiem de Pod, şi în câteva minute vom avea sub noi Dunărea. Iar în câteva ceasuri ne vom apropia de vie, la Gorgani, dar cum? în ce mod? Vreau să spun: în ce mod de a fi? Pentru că, în ceea ce mă priveşte, pe locurile acestea eu am mai fost, dar îmi amintesc vag de ele, mai exact îmi amintesc doar faptul că-mi amintesc. Să fi visat oare? Dacă aş izbuti să-mi amintesc, aş înţelege dacă am visat sau n-am visat. Dar, domnii mei, şi profit de acest prilej, ar putea fi ultimul, ca să vă spun cât am fost de încântat să vă cunosc, cu câtă plăcere vă voi reîntâlni la Bucureşti, domnii mei, acum, că vă privesc pe fiecare, simt o beatitudine adâncă şi fără motiv şi-mi reamintesc vag de călătoria pe care o făceam cândva, poate în vis, poate altădată, dar o călătorie întocmai ca aceasta de acum, tot aşa, noi patru, într-un compartiment de clasa I, şi tot aşa, ca şi acum, locomotiva îşi potoleşte suflul, pentru că ne apropiem de Pod. N-aş vrea să mă socotiţi un sentimental, dar îndrăznesc să vă spun că sunt fericit, tot mai fericit. Şi de asta m-a avertizat locotenentul, că simţi o indescriptibilă beatitudine în clipa când te cuprinde frica, te cuprinde deodată din toate părţile, izvorăşte din adânc, din inima vieţii şi dacă în clipa aceea nu-ţi spui: *trebuie să existe o ieşire!* eşti pierdut, nu te mai poţi întoarce, ai rămas îngropat de viu acolo, în cripta aceea din inima muntelui, în camera aceea

obscură, fără uşi şi fără ferestre. Simt această beatitudine, simt cum mă cuprinde frica şi îmi spun, şi vă spun şi dumneavoastră: *există o ieşire!*

Se opri brusc şi mă privi fără să mă vadă, cu ochii sticloşi. Cât a durat asta? Cât a durat? Dar l-am văzut că se ridică şi îşi caută servieta.

—Aş vrea să mai pot adăuga ceva, spuse. Dar, aşa cum mă aşteptam, nu se mai poate adăuga nimic. Căci iertaţi-mă dacă îmi permit să fiu sincer, ce-aţi putea înţelege mai mult decât aţi înţeles acum o jumătate de ceas, când vă spuneam că, pentru mine, misterul este irecognoscibil? Probabil că unii dintre dumneavoastră aţi privit pe fereastră şi aţi văzut-o. Dunărea vreau să spun. Aţi văzut Dunărea în timp ce o treceam, aţi văzut Podul, şi o să vedeţi via de la Gorgani. Într-un anumit sens vă invidiez, dar pe de altă parte... Ce-aş mai putea adăuga altceva? Acum, că am început să vă cunosc, nu vă pot spune decât atât: că ni se întâmplă, fiecăruia din noi, fel de fel de întâmplări, dar din nefericire le uităm. Iar când nu le uităm, nu ştim să le recunoaştem. Cu puţină imaginaţie, aş fi putut să vă recunosc, şi atunci mi-aş fi amintit şi eu tot ce-ar fi trebuit să-mi amintesc...

Îşi luă servieta, ne strânse mâna cu căldură şi ieşi pe culoar. Nu îndrăzneam să mai adaug ceva. Dar îl priveam toţi depărtându-se. Şi, ca din întâmplare, când a ajuns la capătul culoarului, trenul s-a oprit şi a coborât. Nu bănuisem că mai există o gară atât de aproape de Pod. Niciodată n-am mai reuşit să-mi amintesc numele ei.

Decembrie, 1963

ADIO!...

Dacă mă voi hotărî vreodată să scriu o piesă de teatru, iată cum aş face:

Un actor apare de după cortină şi, apropiindu-se de rampă, strigă: *„Adio!"* ... Îşi roteşte încet privirile în sală, ca şi cum ar căuta pe cineva şi strigă a doua oară: *„Adio!"*... Apoi, după o pauză lungă, apăsătoare, adaugă: *„Asta era tot ce aveam să vă spun: Adio!"*... Cu pricepere, cu emoţie (căci e actor), ridică braţele în sus, sau face un alt gest de rămas bun şi, discret, dar întristat (lăsând să se înţeleagă că nu există altă soluţie), se îndepărtează încet şi dispare în spatele cortinei.

Evident, publicul nu va înţelege. Va crede că asta face parte din piesă şi va aştepta să vadă ce se mai întâmplă. Unii vor întoarce capetele, vor privi până în fundul sălii, vor începe să vorbească între ei - aşteptând. Zadarnic. Cortina nu se va ridica. Dar vor începe să se audă zgomote pe scenă, în spatele cortinei şi curând se vor auzi voci, un strigăt de femeie, apoi alte voci, parcă mai mulţi bărbaţi ar fi rostit împreună acelaşi text, alcătuit din propoziţii scurte şi oarecum ameninţătoare. În fundul sălii, spectatorii, în majoritatea lor studenţi, vor începe să râdă. Unii se vor ridica în picioare, sperând, poate, că astfel ar putea să vadă ce se întâmplă. Dar ceilalţi vor protesta, vor striga: *„Staţi jos! Staţi jos!"* Şi apoi, deodată, cei din primele rânduri vor începe să aplauade şi, după ei, sala întreagă - ropote de aplauze, urale şi tinerii studenţi vor lovi ritmic podeaua cu amândouă picioarele.

Atunci, dintr-un colţ pe care încă nu l-am precizat, cineva, un bărbat între două vârste, dar cu o figură palidă, melancolică, se va îndrepta spre scenă. Aplauzele vor înceta o clipă, dar vor porni din

nou, furtunoase până ce omul va ridica braţele în sus şi, înainte de a se face pe deplin tăcere, va începe. (De aceea primele cuvinte nu vor fi auzite. Spectatorii se vor întreba unii pe alţii: „Ce-a spus? Ce-a spus?")

—În numele directorului dar şi în numele camarazilor mei, vă rog, vă rugăm să faceţi linişte. Este greu să vă explic de ce şi, dacă m-aţi crede, am încercat să mă recuz. „Trimiteţi pe altcineva, domnule director, i-am spus, l-am implorat chiar. Alegeţi pe cineva care să ştie să le vorbească direct - pe Darius, bunăoară, pe Melania. Dumnevoastră ştiţi - mă adresam eu directorului -, mă cunoaşteţi bine; nu mă pricep decât la limbajele indirecte. Puneţi-mă să le explic de ce acum, la începutul toamnei, soarele se înclină spre miazănoapte şi voi găsi zeci, nenumărate, felurite şi seducătoare aluzii şi imagini şi alegorii. Dar de ce tocmai pe mine, acum, *când încă n-am trecut de prima scenă?...*"

—Mai tare! Vorbeşte mai tare! a strigat cineva din fundul sălii.

—Îmi va fi greu, pentru că monologul meu... Pot să vă spun asta: pentru monologul din actul II am refuzat angajamentele în provincie, roluri de mare prestigiu...

—Mai tare! au strigat din nou.

—Vă spuneam că o să-mi fie greu, pentru că monologul de care vă vorbeam trebuie rostit aproape în *sotto voce*. Mă voi furişa printre butoaie, voi privi spre dumneavoastră şi voi monologa, dar n-o să mă auziţi. Şi nici de văzut nu mă veţi putea vedea, pentru că între noi şi voi se află cortina.

—Vorbeşte, domnule, mai tare! a ţipat o doamnă ridicându-se în picioare. (O doamnă în vârstă.)

Şi câţiva au izbucnit în râs, alţii au aplaudat. Dar s-a auzit din nou, cu severitate „Şşşt!.." şi sala a împietrit într-o nefirească tăcere, întreruptă câteva clipe în urmă de o voce puternică, străbătând de dincolo de cortină. Parcă ar fi poruncit ceva, pentru că s-au auzit urale depărtate, dar şi un hohot de plâns, foarte aproape de cortină. Plângea desigur o femeie. Actorul şi-a întors mirat capul.

—Cum trece timpul, aici la dumneavoastră! a exclamat. Parcă zboară! Am ajuns deja la scena a III-a, poate cea mai misterioasă. În orice caz, e cea mai tragică. Credeţi-mă, e greu, e greu... Cum să vă explic? Eu ştiu ce-ar fi vrut directorul. Ar fi vrut să vă spun, politicos, dar cu multă simpatie, că noi, aşa cum era convenit, am început spectacolul la opt treizeci şi să vă rog să fiţi înţelegători, să nu faceţi prea mult zgomot. E adevărat, cortina aceasta e veche, aşadar e solidă,

amortizează zgomotele. Dar dacă râdeți prea tare sau aplaudați, sau bateți cu picioarele în podea, se aude și dincolo de cortină. Și sunt scene de mare subtilitate, monologuri rostite aproape în șoaptă, dialoguri imperceptibile, căci de ce-am răspunde imediat când ni se adresează cineva necunoscut sau prea depărtat de noi? Răspundem când credem noi de cuviință. Avem timp. Vă repet: în aparență, spectacolul trebuie să se încheie la unsprezece și treizeci și cinci - dar în realitate *avem timp*. Nu ne grăbim...

Voia desigur, să zâmbească, dar se răzgândi și-și trecu palma pe buze, își mângâie bărbia. Și tocmai atunci cortina fremătă o clipă, de la un capăt la altul, parcă ar fi fost bătută de vânt, și se auzi un zgomot surd, peste putință de identificat.

—A căzut cineva! exclamă un tânăr din rândul I și voi să se ridice în picioare.

—Vedeți, tocmai asta voiam să vă spun, continuă actorul. Nu ne mai înțelegem. Am crezut întâi că e cortina de vină, că ne desparte cortina. Că, în fond, prin simplul fapt că dumneavoastră alcătuiți publicul, iar noi suntem actori, o prăpastie se deschide între noi. Dar nu e asta. Orice s-ar spune și de o parte și de cealaltă a cortinei suntem tot oameni. *Dar e din cauza Timpului.* Noi avem timp, nu ne grăbim și atunci, tot ce ne spunem *noi, între noi,* pur și simplu...

Ezită din nou și-și trecu palma pe bărbie.

—De fapt, nu e atât de simplu, adăugă. Dar nu ne înțelegem. Nu ne puteți înțelege, deși în aparență vorbim același limbaj. Cine dintre dumneavoastră n-a înțeles cuvântul acesta simplu, patetic, dacă nu chiar de-a dreptul tragic: *Adio?* Și totuși, când adineauri, camaradul meu v-a explicat că *asta era tot, că asta era tot ce aveam de spus*, ați izbucnit în râs, ați început să aplaudați și să bateți din picioare... Dar, încă o dată, și directorul, și noi, actorii, atâta vă rugăm: liniște. Sau, dacă nu aveți răbdare să așteptați sfârșitul spectacolului, la unsprezece treizeci și cinci puteți pleca, vă puteți întoarce acasă. Aveți desigur atâtea alte lucruri de făcut...

Se înclină, parcă ar fi vrut să se retragă. Dar deodată, din primele rânduri, s-au ridicat brusc spectatorii. Unul din ei a încercat să strige: *„Nu suntem public de rând!"* Avea o voce gravă, părea emoționat și cuvintele abia s-au auzit. Dar l-au susținut ceilalți, vecinii lui din rândul I.

—Nu suntem public de rând! au repetat ei. Am învățat, ne-am pregătit...

—În timpul verii, au continuat ceilalți. Am citit cărți grele.

—Am studiat, au adăugat vecinii lor. Ne-am pregătit.

—*Ca să vă înțelegem!* izbucni din nou domnul cu voce gravă. Așteptam toamna... *Așteptam toamna*, repetă el cu vocea cea sugrumată de emoție, dar nu izbuti să continue.

—Trecea vara, începu vecinul lui.

—Dar nu ne părea rău, continuară ceilalți.

—Ne spuneam: „Nu e nimic! Nu e nimic! La toamnă se redeschide teatrul"...

—Teatrul! strigară deodată, entuziasmați, câțiva studenți ridicându-se în picioare. *Viață, idei, imaginație!...*

—Când am citit titlul pe cel dintâi afiș, mărturisi cu fervoare o femeie tânără, *am înțeles!...*

—Am înțeles! repetară mai mulți ridicându-se în picioare.

Actorul îi asculta cu simpatie, dar absent, clătinând la răstimpuri din cap. Înălță amândouă brațele și, înainte de a se face tăcere, începu.

—Este exact așa cum l-am prevenit. Domnule director, i-am spus: „Scena V! Trebuie să ne pregătim pentru scena V", căci și ei s-au pregătit. Au avut toată vara înaintea lor ca să se pregătească. Poate au învățat sanscrita; în orice caz, au studiat antropologia, miturile, structurile. Mai ales la premieră o să avem un public cultivat, probabil foarte mulți studenți. Va trebui să ridicăm cortina...

În sală se făcuse din nou liniște, așa că ultimele cuvinte s-au auzit aproape în întregime. „Acum începe de-adevărat, a șoptit cineva. Acesta e începutul."(Evident, nu au înțeles toți. „Ce vrea să spună?" întreba, în șoaptă, dar insistent, o femeie tânără. „E un text dificil, i-a explicat tovarășul ei. Text poetic, plin de aluzii enigmatice.")

Actorul rămăsese în mijlocul scenei, cu privirile pierdute, parcă s-ar fi întrebat ce căuta acolo.

—*Pentru numele lui Dumnezeu!* s-a auzit, foarte clar, din spatele cortinei.

Aproape nimeni nu mai îndrăznea să respire. Încet, și parcă fără convingere, actorul începu să pipăie cortina. Găsi marginea pe care o căuta și începu să tragă cortina după el.

—Scena V, reluă el. Dintr-un anumit punct de vedere...

Dar nu-l mai asculta nimeni. Deși cortina se ridicase mai puțin de jumătate, esențialul era acolo: o femeie tânără, frumoasă, cu părul căzându-i pe umeri, ținând mâinile la spate, și foarte curând toți au înțeles că le ținea așa pentru că mâinile îi erau legate la spate. În fața ei, un bărbat aproape bătrân, încruntat, cu privirile pironite în pământ. Dar abia au apucat spectatorii să-l vadă, să înțeleagă că e încruntat, că

nu îndrăznește să-și ridice privirile și bătrânul dispare. Face doar câțiva pași și dispare în dosul cortinei. Fata parcă s-ar fi trezit din vis. Privește în jurul ei și, pe nesimțite, figura i se luminează. Zâmbește? s-au întrebat unii. Dar, înainte ca să poată răspunde, cortina, pe care actorul o ținea ridicată cu un efort, s-a coborât brusc, și sala întreagă a fremătat dezamăgită.

—Vă rog să nu aplaudați, începu actorul, apropiindu-se de rampă, pentru că scena V încă nu s-a terminat. Cum vă spuneam, și cum spunea și directorul...

—Mai tare! strigară câțiva studenți din fundul sălii.

Actorul ridică exasperat brațele în sus.

—Liniște, vă rog, vă rog! șopti. Acceptați și dumneavoastră acest sacrificiu. Nu va dura mult, dar pentru noi e o scenă capitală. Gândiți-vă la copilăria dumneavoastră, amintiți-vă de prietenii pe care i-ați pierdut...

În acea clipă, din spatele cortinei izbucniră urale prelungite. Actorul întoarse capul, vădit emoționat. S-au mai auzit câteva glasuri, înecate din nou în urale. Dar, dintr-o dată pe neașteptate, spectatorii și-au pierdut răbdarea și au început să aplaude, să bată cu picioarele în podea. Zadarnic îi implora actorul cu amândouă brațele ridicate în sus. Studenții se dezlănțuiseră. Atunci, din spatele cortinei își făcu loc, furtunos, fata.

—Ce se întâmplă aici? întrebă ea cu o voce aspră, neașteptat de groasă, aproape vulgară. Poate ați uitat că sunteți la teatru. Dacă nu înțelegeți. Dacă nu înțelegeți, nu aveți decât să ieșiți în vârful picioarelor. Treceți pe la casă și vi se va restitui costul biletelor.

—Ba înțelegem, vorbi un tânăr, calm și totuși amenințător. Până acum am înțeles foarte bine. E misterul Tatălui. Dar vrem să vedem ce se întâmplă mai departe. De ce-ați lăsat cortina?

Fata îl privi adânc, concentrat, parcă nu l-ar fi înțeles.

—Cine a lăsat cortina? întrebă.

—Camaradul dumneavoastră, spuse tânărul, intimidându-se deodată.

—Nu înțeleg ce vrei să spui, continuă fata. Noi nu țineam seama de cortină. Asta e de altfel marea noutate a piesei: că jucăm ca și când n-ar exista o cortină. Autorul a păstrat împărțirea pe scene și în acte, dar a suprimat cortina. Și e limpede de ce-a recurs la acest procedeu. E mai aproape de realitate, de viață. Viața cunoaște scene și se poate spune că e împărțită în acte, dar cortina se lasă o singură dată. Dacă nu înțelegeți nici măcar atâta...

Ridică din umeri şi nu mai adăugă nimic.

—Şi totuşi, reîncepu tânărul prinzând din nou curaj, totuşi *cineva a lăsat cortina.* Adineauri. Cortina pe care o aveţi în spatele dumneavoastră. Şi nu putea s-o lase decât cel care o ridicase, camaradul dumneavoastră!

Şi-l arătă cu degetul.

—Are dreptate! au izbucnit mai mulţi. L-am văzut şi noi. L-am văzut, i-a dat drumul din mână.

Fata se întoarse spre actor şi-l privi exasperată, întrebătoare.

—Le-am spus, începu el cu mare tristeţe în glas. Le-am spus că nu înţeleg. Zadarnic s-au pregătit în timpul verii şi au învăţat. Zadarnic: *orice am face, nu înţeleg!...*

—Sau poate înţeleg, şopti fata, dar înţeleg tocmai pe dos...

—Mai tare! Pentru numele lui Dumnezeu, vorbiţi mai tare! strigară studenţii.

Fata îşi scutură pletele pe umeri, îşi duse mâinile la spate şi, făcând un pas către rampă, începu:

—Ca şi camaradul meu, am încercat să mă recuz. „Nu mă pricep, domnule director, i-am spus. Vreţi să le explic, *dar cum să le explic?* Dacă m-aţi lăsa să dansez, ar fi uşor, le-aş explica. Dar ştiu, adăugă coborând glasul, nu vrea autorul. Spune că el e profesor, îi e teamă să nu fie rău înţeles"...

—Mai tare, domnişoară! strigară câţiva.

—În sfârşit, reluă fata, m-am rugat de el, l-am implorat. „Alegeţi pe altul, domnule director, alegeţi un bărbat, dacă se poate un bărbat cu profunde sentimente religioase, pe Darius, bunăoară. Cineva pe care să-l asculte, *pe care să-l audă*", strigă ea cât putu mai tare.

—Aşa! aşa, o încurajară studenţii din fundul sălii.

—*„Alegeţi pe Fiul lui Dumnezeu, născut, iar nu făcut!"* strigă fata din toate puterile. Dar îşi duse repede mâna la frunte şi apoi, foarte palidă, privi în jurul ei: Îmi cer iertare, şopti. Nu trebuia să vă spun asta. Asta era din scena XI...

—Da şi nu, preciză cineva. Mai întâi a fost în *Crezul* de la Niceea.

—Ce spune? ce spune? au întrebat mai mulţi.

—Cred într-un Dumnezeu, etcetera, *născut, iar nu făcut,* a repetat cel din banca I. (Bărbat încă tânăr, inteligent, erudit, cu mult umor.)

—Ei, şi ce-are a face? întrebă cineva.

—Are a face, pentru că domnişoara pretinde că e din scena XI. Dar, dacă e aşa, e un plagiat...

—Poate fi un citat...

—Depinde de context, spuse un student.

—Şi depinde mai ales cum e pronunţat, adăugă vecinul lui.

—Să ne spună cum îl pronunţă! strigară studenţii.

Fata îşi duse din nou mâinile la tâmple. Se vedea bine că era turburată. Poate de aceea în sală se făcu deodată tăcere.

—E foarte greu să vă explic, începu ea, încercând să zâmbească, să vă spun cum îl pronunţ. Pentru că ar trebui să cunoaşteţi, în prealabil, starea mea sufletească. Dar ca să înţelegeţi starea mea sufletească, ar trebui să cunoaşteţi trecutul meu, originea mea socială, problemele care mă frământă din fragedă copilărie. Căci din copilărie m-am simţit atrasă de tot ce-mi era necunoscut. Până ce într-o bună zi, da, îmi aduc foarte bine aminte, nu e mult de atunci, o zi de vară, de fapt, în vara aceasta. Treceam pe stradă şi am văzut că se anunţa o piesă, *Adio*! Am fost profund emoţionată. Am înţeles. Cineva, pe care nu-l cunoşteam, dar pe care-l aşteptam, pe care-l iubeam deja, poate fără să-mi dau seama, cineva care ar fi putut juca un rol hotărâtor în viaţa mea, care m-ar fi putut face fericită... Ah! mă exprim prost, nu e vorba de fericire, de ceea ce numim noi fericire, era ceva mai nobil şi mult mai profund... În sfârşit, acel cineva pe care încă nu apucasem să-l cunosc, deşi îl aşteptam şi poate chiar îl căutam, omul acela îmi spunea, *mie*, o necunoscută care se oprise în faţa afişului, cu ochii în lacrimi (căci titlul era tipărit cu litere enorme, care-ţi făceau rău, care te sugrumau), îmi spunea: *Adio!*... Am înţeles, şi am început să plâng, chiar acolo, în faţa afişului. Am înţeles că nu mai e nici o speranţă, că nu-l voi mai întâlni niciodată, căci şi-a luat rămas bun de la noi. A avut doar timpul să ne spună, să-mi spună, în primul rând *mie*, să-mi spună: *Adio!* Plângeam în faţa afişului, când s-a apropiat de mine. L-am recunoscut imediat: era directorul. M-a întrebat dacă nu vreau să joc rolul Melaniei şi mi l-a arătat pe afiş: îl juca, într-adevăr, Melania, căci aşa o chema, Melania. Şovăiam. „Ştiu la ce te gândeşti, mi-a spus directorul, dar nu e vorba de o dublură. Îţi propun rolul Melaniei. E un rol greu, dar plin de surprize." Şovăiam. „De felul meu sunt dansatoare, i-am spus. Mă exprim prin dans." M-a privit cu surprindere şi, mi s-a părut, decepţionat. „Atunci va fi greu, a adăugat. Va fi greu din cauza profesorului"... Dar, evident, eu nu ştiam nimic. Şi acum că stau şi mă gândesc, mă întreb cine ştia. Dumneavoastră ştiaţi? Spuneţi cinstit, ştiaţi?

În sală se făcu deodată tăcere. Dar era o tăcere grea, stingherită, aproape vinovată.

—Ce trebuia să ştim? se auzi, târziu, o voce timidă.

—Că va fi greu din cauza profesorului.

—Nu ştiam, au recunoscut foarte mulţi (dar aproape nimeni nu îndrăznea să ridice privirile).

—Evident! În afară de director nu ştia nimeni...

—Dar el, directorul, de unde ştia? întrebă domnul din rândul I.

Fata îl privi cu mirare.

—Toată lumea ştie că marea lui pasiune e istoria religiilor...

În sală se făcu din nou tăcere. De data aceasta, o tăcere gravă, reculeasă.

—Nu toată istoria religiilor, continuă Melania, dar esenţialul: India, bunăoară, Tibetul, Japonia. V-aţi dat seama şi dumneavoastră când aţi văzut cum a interpretat el scena V: nu e un simbol, cum ar fi vrut autorul, ci, ca o realitate imediată, *hic et nunc*, aşa cum o înţelege, bunăoară, Mahayana când afirmă că *nirvana* şi *samsara* sunt identice...

—N-am văzut nimic! strigă doamna în vârstă, ridicându-se brusc în picioare. Nimic! Absolut nimic! şi doar am studiat şi eu Mahayana şi pot să spun când e nirvana şi când nu e nirvana!

—Am studiat-o şi noi! strigară mai mulţi studenţi. Am studiat-o în original.

—Unde e directorul? continuă doamna. Să vină directorul, să stăm de vorbă cu el. Prea ne credeţi ignoranţi!

—Directorul? întrebă cineva din fundul sălii. În seara aceasta eu sunt directorul...

Şi se îndreptă agale spre scenă.

—Dar ce-aş putea să vă explic? Şi mai ales, când? adăugă privindu-şi ceasul. (Un cronometru de argint.) Antractul e pe sfârşite. În trei, patru minute începem actul II şi puţin timp după aceea o să vă rugăm din nou să faceţi linişte. Actul II e prin excelenţă un act interior, dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

—Înţelegem, au răspuns foarte mulţi.

—Tăceri lungi, apăsătoare, întrerupte de monologuri. Unele monologuri într-adevăr sublime, dar ce folos dacă nu le aude nimeni? *Sotto voce?...* E puţin spus. De fapt, sunt mai degrabă meditaţii. Şi, după cum îmi atrage atenţia autorul, unii eremiţi, chiar dintre cei mai iluştri, în timp ce meditează, adorm. Şi atunci nu mai ştiu nimic. Vreau să spun, nu mai ştiu ce se întâmplă cu ei: se reîntorc în neant, se pierd în inconştient, se întâlnesc faţă în faţă cu Dumnezeu?

Se rezemase de rampă şi, rostindu-şi întrebările, privea când

într-un colţ, când într-altul al sălii, ca şi cum ar fi aşteptat un răspuns. Dar nu îndrăznea nimeni să răspundă.

—Într-un anumit sens, reluă directorul, misterul e de nepătruns... Dar vă daţi seama ce înseamnă asta pentru un director de scenă. Cum să *arăţi* tăcerile, lungile, aridele tăceri care traversează istoria religiilor care, de fapt, alcătuiesc în bună parte istoria religiilor, ca şi, de altfel, oricare altă istorie în general?...

—Tăceri? pur şi simplu tăceri? întrebă cineva.

—... Când nimic important nu se mai spune, continuă directorul, când oamenii trăiesc cum au apucat să trăiască strămoşii lor, cu sute, cu mii de ani înainte, când nici un zeu şi nici o idee nu se mai inventează şi totul se repetă şi *se repetă mai ales tăcând?* Cum să prezinţi o *tăcere sterilă*, când nimic nou nu se mai spune pentru că nimeni nu mai simte nevoia sau nu mai are timp să spună ceva nou, semnificativ, fecund?... În textul pe care mi l-a dat de curând, profesorul sugerează acest decor: butoaie şi spânzurători.

—Butoaie şi ce altceva? întrebă o persoană tânără.

—Butoaie şi *spân-zu-ră-tori.* Dar mi se pare prea *direct* şi totodată prea *simbolic*, dacă înţelegeţi ce vreau să spun...

—Înţelegem! se auzi din mai multe locuri deodată.

—Adică: secole sau chiar milenii, nu se întâmplă nimic în lumea spiritului, nu se *creează* nimic, dar istoria continuă, oamenii beau şi petrec ca să uite, iar stăpânii spânzură ca să rămână stăpâni. E o imagine prea apăsată. Evident, teroarea istoriei e una din obsesiile profesorului. Dacă aţi citit *Le mythe de l'éternel retour,* vă aduceţi aminte.

—Butoaie, repetară câţiva, visători. Butoaie...

—Mai plicticos e că profesorul schimbă necontenit ordinea scenelor. Bunăoară, ce era alaltăieri scena III a devenit azi scena V, scena la care, după indicaţiile autorului, aţi participat şi dumneavoastră. Evident, înţeleg şi punctul lui de vedere: el e profesor şi ca atare se ţine la curent cu ultimele descoperiri şi publicaţii pentru că, o recunoaşte deschis, nu vrea să trădeze adevărul istoric...

—Şi, cu toate acestea, izbucni din nou doamna în vârstă, ce spune el că e Mahayana *nu* este Mahayana!

Directorul o privi cu mirare.

—Dar de unde ştiţi dumneavoastră ce spune el despre Mahayana? o întrebă.

—Din ce ne-aţi arătat adineauri când domnişoara stătea cu mâinile legate la spate, iar un domn în vârstă... În sfârşit, vă aduceţi

toţi aminte, adăugă, adresându-se de-a dreptul sălii.

—Ne aducem foarte bine aminte! s-au auzit de pretutindeni nenumărate voci.

—E adevărat că asta nu e Mahayana, recunoscu directorul. Scena V, fostă scena III, prezintă situaţia existenţială, dar nu mai puţin exemplară, a Indiei postvedice: deci, cu cel puţin o mie de ani înainte de Mahayana. Cred că era foarte clar...

—Misterul Tatălui! strigă tânărul. (După voce, ca şi după întregul lui comportament, se vedea bine că e un intelectual.)

—Aş spune mai degrabă misterul descoperirii spiritului, al fiinţei, misterul descoperirii lui *atman.* Bătrânul mâniat şi cu privirile pironite în pământ, reprezintă *lumea veche*, în cazul nostru politeismul vedic, ideologia şi praxiologia sacrificiului şi celelalte. E mâniat pentru că simte că istoria l-a scos din circulaţie. Şi l-aţi văzut: a dispărut după câteva clipe; exact după cinci secunde, corespunzând celor cinci secole care despart ultima creaţie vedică de prima *Upanishadă*...

Sala îl asculta înfiorată.

(„*Upanishadele!* s-a auzit din mai multe părţi deodată. Le-am citit. Sunt sublime!")

—Fata cu mâinile legate, Melania, reprezintă spiritul, mai precis *atman.* Spiritul care parcă s-ar deştepta dintr-un vis şi îşi dă seama că *i se părea numai* că e legat.Când se deşteaptă bine, Melania - adică spiritul, *atman* - înţelege că n-a fost niciodată legată, că în fond *atman* nu poate fi niciodată „legat", adică robit, de materie...

—Dar atunci, Mahayana? întrebă doamna cu o urmă de regret în glas. Când începe Mahayana?

Directorul cercetă din nou cronometrul. Închise o clipă ochii ca şi cum ar fi făcut repede socoteala în gând.

—Depinde de perspectiva temporală în care ne situăm, răspunse. Pentru noi, vreau să spun actorii care participăm la mister, Mahayana a avut loc exact acum un minut şi jumătate. Pentru dumneavoastră, publicul, Mahayana poate interveni oricând, depinde de pregătirea personală a fiecăruia dintre dumneavoastră ...

—Aşadar, putem spera? întrebă doamna.

—Eu aşa cred, o încurajă directorul.

(Dar mulţi au zâmbit, sceptici. Li s-a părut că directorul nu vorbise cu toată convingerea.)

—În fond, dacă am înţeles bine... începu cineva.

Dar directorul îi făcu semn cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să mai

adauge ceva. Într-adevăr, în clipa următoare începură să se audă din nou urale, de data aceasta mai timide, mai depărtate. Directorul le asculta cu o atenție încordată, clătinând încet din cap. Curând ecoul uralelor se stinse și directorul își privi cronometrul cu oarecare satisfacție.

—Și aceasta a fost o scenă interesantă, începu el, deși extrem de greu de jucat. Căci textul indică *în același timp*, monologuri interioare, deci meditații și urale. E adevărat, de data aceasta uralele sunt mai modeste. Și, exact cronometrate, nu trebuie să treacă de opt secunde. Mă grăbesc să adaug că, de data aceasta, nu e vorba de secole; secundele nu reprezintă secole, ci personaje istorice. Dar acum începe marea dificultate, pentru că textul fiind extrem de dens, nu poți fi niciodată sigur de care personaje istorice este vorba. Ați înțeles, cred, că mă refer la campania iconoclastă și antiiconoclastă și totodată la irupția Islamului în istorie.

—În fond, dacă am înțeles bine, se auzi din nou, avem de-a face cu o piesă inspirată din istoria religiilor.

—Nu inspirată, îl întrerupse directorul, îndreptându-se agale spre mijlocul sălii. Așa cum o spune, ba chiar o subliniază titlul, *Adio!*, rezumă și totodată explică întreaga istorie a religiilor. Era de altfel de așteptat, căci autorul - poate e bine s-o amintesc pentru unii dintre dumneavoastră - autorul este istoric al religiilor. Și ce poate scrie un autor decât despre *ce știe* sau, mai precis despre *ce este* el, ca vocație sau ca meserie? Un poet scrie poezie, un filozof scrie despre filozofie. Despre ce vreți să scrie un profesor de istoria religiilor, mai ales cînd se hotărăște să scrie teatru?

—Dacă am înțeles bine, vorbi cineva din rândul I, este ceva nou. Ceva care nu s-a mai încercat până acum...

—Nu s-a încercat în perspectiva în care se situează autorul, precizează directorul. După cum ați putut vedea până acum, autorul nu mai ține seamă de cortină. Și este ușor de înțeles de ce nu ține seamă. În concepția lui - concepție care este rezultatul studiilor lui de istoric al religiilor - cortina nu se poate lăsa decât *o singură dată*.

—Când murim, șopti cineva, poate mai mult pentru sine.

Dar directorul îl auzi și clătină dezamăgit din cap.

—Ah! nu, nu, nu! exclamă. Atunci nu ne înțelegem. Nu ne înțelegem chiar deloc...

Sala începu deodată să fremete.

—Ce se întâmplă cu noi, oamenii, continuă directorul, nu poate constitui subiectul unei piese de teatru, în care e condensată, și chiar

distilată, întreaga istorie a religiilor. După cum bine remarca adineauri cineva dintre dumneavoastră, avem de-a face cu ceva nou, cu ceva care nu s-a mai încercat până acum. Evident, datorită modului de a fi al acestei noutăți, nu ne putem da seama de ea. Înțelegeți ce vreau să spun...

Cei mai mulți clătinară din cap, unii cu oarecare gravitate.

—Refuzând să mai utilizeze cortina, autorul o *presupune* și în același timp o *ignoră.*

Directorul își roti ochii în sală, încurajând întrebările. Dar nimeni nu îndrăzni să-i întrerupă expunerea punându-i întrebări.

—Cu alte cuvinte, continuă, cortina este și nu este sau, mai precis, *există* și totodată *nu există.* Prin chiar faptul că ea există pentru dumneavoastră, spectatorii, ea încetează să existe pentru noi actorii. Înțelegeți?

—Eu nu înțeleg! strigă doamna în vârstă, ridicându-se din nou în picioare. Și nu înțeleg de ce întârziați atât, de ce nu ne arătați Mahayana.

—V-am spus, începu directorul încurcat, depinde de pregătirea dumneavoastră personală.

—Dar eu m-am pregătit! exclamă doamna. Și cred că mai sunt și alții ca mine, adăugă, adresându-se sălii.

—Evident că ne-am pregătit mai mulți.

—Am impresia că ne credeți niște ignoranți, continua doamna. Vă e teamă că textul e prea dificil pentru noi și de aceea nu ridicați cortina. Credeți că numai dumneavoastră, inițiații, actorii sunteți în stare să înțelegeți piesa.

Ultimele cuvinte au fost înecate de puternice urale. Se auzeau atât de aproape încât cortina începu să tremure. Directorul privi încruntat cronometrul. Mai mulți spectatori se ridicară în picioare, sperând probabil, că vor vedea ceva.

—Cortina! Cortina! începură să strige studenții.

Dar înainte ca tumultul să se înteţească, un actor apăru grăbit din stânga scenei. Era curios și, mai ales, fără gust îmbrăcat, pentru că pe deasupra costumului de epocă, pe care nu apucase să și-l scoată decât în parte, îmbrăcase, desigur în mare grabă, o pijama veche. Dar încă nu se demachiase și spectatorii l-au recunoscut cu ușurință: era Darius.

—În numele autorului, dar și în numele nostru, al actorilor, începu el, vă rugăm, vă implorăm: liniște! Ne apropiem de sfârșitul actului II, poate cel mai important pentru mulți dintre noi, mai ales

pentru cei tineri. Dacă aţi şti ce sacrificii am făcut când ne-am hotărât să jucăm *Adio!* Mai ales cei mai tineri dintre noi. La câte nu am renunţat! La critică, la public... Avem dreptul să vă cerem măcar atâta: linişte!...Nu mai avem mult...

—Unsprezece minute, preciză directorul din mijlocul sălii.

—Pentru dumneavoastră nu e mult, continuă Darius. De câte ori pe zi nu pierdeţi unsprezece minute? Dar pentru noi sunt minute decisive, esenţiale. În fond pentru asta trăim noi, actorii, mai ales actorii tineri: pentru ca să putem juca, o dată, de două ori în viaţă, o asemenea piesă...

O parte din sală îl ascultase cu simpatie, dar erau şi câţiva care rămăseseră neînduplecaţi.

—Ridicaţi cortina! sugeră domnul din rândul I.

—Ridicaţi-o măcar pe jumătate! strigară câţiva.

Melania şi primul actor alergară repede lângă Darius şi împreună, începură să facă semne cu mâinile. Probabil că cei mai mulţi n-au înţeles şi în sală s-a făcut din nou linişte.

—Nu se poate! începură actorii, vorbind când împreună, când pe rând. Nu se poate, pentru că e împotriva adevărului istoric. Pentru dumneavoastră, spectatorii, cortina *a fost lăsată înainte de a fi venit*, a fost lăsată azi după masă, pe la patru jumătate. Pentru că *acesta* e adevărul istoric. Dumneavoastră trăiţi în secolul XX, exact în 1964 şi *nu vă puteţi întoarce înapoi în Timp.* Noi putem, pentru că suntem actori, adică participăm la mister, retrăim, condensat, întreaga istorie a religiilor.

—Asta putem face şi noi! strigară mai mulţi.

—Vi se pare numai că asta puteţi face şi dumneavoastră! E o iluzie. Încercaţi să trăiţi în Evul Mediu, în chip *real*, adică în concretul istoric, nu ca noi, actorii, care jucăm tocmai pentru că suntem actori, suntem eliberaţi de contextul istoric. Dar dumneavoastră nu vă puteţi elibera, pentru că nu ştiţi - sau poate nu vreţi - să jucaţi. Dumneavoastră sunteţi persoane responsabile, adică asumaţi în deplină conştiinţă momentul dumneavoastră istoric. Dumneavoastră nu puteţi trăi *decât* în 1964...

—Ei, şi ce-are a face? Ce-are a face? începură să se audă voci din toate părţile.

Cei trei se priviră unii pe alţii, şovăind.

—Cum să le explicăm, domnule director? îl întrebă Darius. De unde să începem şi cum să le explicăm? Dacă am fi mai mulţi, poate ar înţelege...

—Mai aveţi şase minute, îi preveni directorul. Ar trebui să vă grăbiţi.

Cei trei prinseră curaj. Din dosul cortinei începură să apară, în grupuri mici, actori, actriţe, figuranţi, îmbrăcaţi în tot felul de costume, unele oarecum extravagante. (Aveau, bunăoară, coifuri, dar şi pistoale.) Melania îi privea cu căldură.

—I-aţi auzit, începu ea, arătându-i cu braţul. Toată vara am repetat împreună uralele. Şi, după fiecare repetiţie, aveam toţi ochii în lacrimi. Fiecare voce reprezintă ceva - un secol, un simbol, un profet. Niciodată nu s-au auzit urale mai semnificative, mai încărcate de mesaje, şi totuşi impecabil cronometrate. Nu judecaţi după ce-aţi auzit dumneavoastră aici, în sală. Uralele, ca şi monologurile interioare, ni se adresează nouă, actorilor.

—Bine, am înţeles asta, o întrerupse domnul din rândul I. Dar de ce-aţi lăsat cortina la patru jumătate?

—Pentru că *asta corespunde adevărului istoric!* strigă Melania, nemaiizbutind să-şi ascundă exasperarea. Vi s-a spus de atâtea ori că *Adio!* este o piesă istorică, adică rezumă întreaga istorie a religiilor.

—Gândiţi-vă la Nietzsche! strigă directorul din mijlocul sălii. Când a proclamat el pentru întâia oară moartea lui Dumnezeu? Pe la 1808-1882. Faceţi socoteala...

—Asta înseamnă? întrebă o doamnă, încă tânără, distinsă, ridicându-se în picioare.

—Asta înseamnă, continuă directorul, că pentru dumneavoastră, care faceţi parte din elita societăţii occidentale moderne, Dumnezeu a murit de mai bine de optzeci de ani. În concepţia autorului, cortina se lasă o singură dată, aţi înţeles când. Nu când moare un om, căci nu oamenii constituie obiectul istoriei religiilor. Ci când moare Dumnezeu, sau un dumnezeu, cum vreţi s-o luaţi. În orice caz, în ce priveşte dumnezeul dumneavoastră, moartea lui a fost deja proclamată, de aceea cortina a fost lăsată *înainte* ca dumneavoastră să fi pătruns în sală...

Doamna rămăsese în picioare, nehotărâtă, oarecum derutată.

—Atunci de ce nu ne-aţi spus? întrebă.

—Aduceţi-vă totuşi bine aminte, şopti Melania.

Dar aproape nimeni n-a auzit-o şi studenţii reîncepură să strige.

—Mai tare, domnişoară! Mai tare!

Directorul îşi privi cronometrul şi se lumină deodată la faţă.

—Suntem în antract, spuse, adresându-se Melaniei. Poţi vorbi cât de tare.

Câteva clipe în urmă, din spatele cortinei, au mai apărut câțiva actori. Unul din ei se apropie, obosit, istovit, de rampă.

—V-am spus, începu el. Am venit până aici, în fața dumneavoastră și v-am strigat *Adio!* V-am strigat chiar de trei ori.

—Dar de ce? de ce? întrebă de data aceasta iritat, domnul din rândul I.

—Trebuie să recunosc că acesta este singurul amănunt care nu corespunde adevărului istoric, interveni directorul. Pentru că nu avem absolut nici o dovadă că, înainte de a muri, Dumnezeu și-a luat rămas bun de la oameni. Nici unul dintre toți cei care au proclamat și demonstrat moartea lui Dumnezeu n-a pretins că l-a auzit spunându-i *Adio!* În fond, asta face parte din destinul civilizației occidentale, că Dumnezeu, fie că a murit de moarte bună, fie că l-am omorât noi, nu ne-a spus nimic când a murit, nici măcar un singur cuvânt. Ca și cum noi oamenii, făpturile lui, nici n-am fi existat! Și poate asta explică resentimentele și amărăciunea omului occidental modern. Căci, orice s-ar spune, e trist ca cineva în care ai crezut, la care te-ai rugat, *pe care contai*, să moară fără să-ți adreseze măcar un cuvânt. Chiar dacă explicația lui Nietzsche e justă, chiar dacă *noi*, oamenii, am ucis pe Dumnezeu, e totuși trist că nu ne-a spus nimic înainte de a se despărți de noi...

—Asta e foarte adevărat, se auzi din mai multe părți.

—Dar autorul e de altă părere, reluă directorul. El crede că anumiți oameni, îndeosebi copiii, dar și câteva femei, l-au auzit când le-a șoptit: *Adio!* Și cum cu acest cuvânt se încheie istoria religiilor, cel puțin pentru noi, aici, în Occident, *Adio!* a devenit și titlul piesei. Piesă în care, vă repet, e rezumată întreaga istorie a religiilor...

—Dar, atunci, uralele și monologurile interioare, și butoaiele? întrebă tânărul care menționase misterul Tatălui.

—Ah, făcu directorul, ridicând din umeri, asta e cu totul altceva! Astea s-au petrecut demult și, deci, le putem juca noi, actorii, între noi, pentru că noi suntem liberi să trăim - adică să jucăm - în orice secol, în orice epocă istorică. Iar pentru noi, lucrurile acestea sunt extraordinar de importante dar, evident, *noi jucăm,* deci ne putem permite să credem cu adevărat, să ne rugăm, să blestemăm...

—Dar Mahayana? întrebă, sfios, doamna în vârstă.

—V-am spus! Depinde de pregătirea dumneavoastră personală. Dar asta n-are nimic de-a face cu moartea lui Dumnezeu, fapt istoric, bine documentat. Și n-are nimic de-a face cu misterul dispariției lui fără să ne spună rămas bun sau, acceptând ipoteza autorului, spunând *Adio!* doar câtorva copii, câtorva femei...

—Dar de ce *de trei ori?* întrebă o doamnă. De ce-a spus de trei ori *Adio!?*

—De ce de trei ori? repetă directorul încurcat. De ce de trei ori? Nu m-am gândit niciodată la asta.

—Şi totuşi pare a fi important, stărui doamna.

—E un număr simbolic, vorbi cineva. E deci foarte important.

—Probabil că cifra trei e cheia de boltă a piesei...

—Este în orice caz o cheie...

—E curios că nu m-am gândit, recunoscu directorul. S-a gândit cineva dintre voi? se adresă el actorilor şi figuranţilor.

Clătinară toţi din cap; se vedea bine că erau şi ei încurcaţi.

—Şi totuşi e important, e chiar foarte important, repetară câţiva studenţi.

—Tot misterul teologiei trinitare la asta se reduce, la înţelegerea simbolică, teologică şi sacramentală a numărului trei...

—Acum, că vă ascult vorbind, începu directorul, îmi dau şi eu seama că, într-adevăr, e foarte important. Dar nu m-am gândit niciodată la asta. Să-l întrebăm pe autor, adăugă el, întorcându-se brusc către mine.

De câteva minute mă aşteptam la asta şi nu-mi mai găseam locul pe scaun. Dacă aş fi bănuit că se va ajunge aici, aş fi plecat cu zece minute mai devreme, îndată ce venise vorba despre moartea lui Dumnezeu. (S-ar fi crezut că părăsesc sala în semn de protest.)

—De ce de trei ori, domnule profesor? mă întrebă directorul zâmbind.

Se vede bine că era şi el curios, că-l interesa problema.

—Ah, începui, încurcat. E greu de spus...

—Mai tare! strigară din mai multe părţi deodată.

—Ar fi bine dacă v-aţi ridica în picioare, sugeră directorul. Şi puteţi vorbi oricât; avem timp. Suntem în antract.

Auzeam ca prin vis: „Ce spune? Ce spune?"

—E greu de spus, am repetat, ridicându-mă în picioare şi privind încurcat către actorii adunaţi în faţa cortinei. (Din fericire, îi cunoşteam pe toţi.)

—Evident că e greu, mă întrerupse domnul din rândul I. (Se ridicase şi el în picioare.) E greu, pentru că e simbolic. Dar de la un specialist ca dumneavoastră...

—Evident, încercai eu din nou, e simbolic. Dar de data aceasta, cum să vă spun? De data aceasta, recunosc, n-am plecat de la o idee precisă, de la un simbol precis, vreau să spun. M-am gândit, *în general*, m-am gândit că dacă eu, bunăoară, aş vrea să-mi iau rămas

bun de la cineva, aş repeta de mai multe ori cuvântul *Adio!* i-aş spune *Adio!...*

Mă oprii, încercând să zâmbesc.

—Dar acum aţi spus numai de două ori *Adio!* observă unul din vecinii mei.

—Numai de două ori? am exclamat surprins. Atunci am greşit. Dacă eu aş vrea să-mi iau rămas bun de la cineva aş repeta *Adio!* de cel puţin trei ori.

—Dar nu se pune aşa problema, mă întrerupse din nou domnul din rândul I. Nu discutăm ce-aţi face dumneavoastră, ci ce-a făcut Dumnezeu - sau reprezentantul lui Dumnezeu - în piesa dumneavoastră. De ce-a spus el de trei ori *Adio!?*

—E desigur un simbol, auzii din mai multe părţi.

—E un simbol, repetai.

—Asta ştim şi noi. Dar ce simbolizează? Cum trebuie interpretat?

Căutam cu deznădejde o interpretare. Dar nu mă puteam opri să nu ascult şoaptele din jurul meu.

—E partea cea mai interesantă, şi nici măcar nu ştie ce simbolizează...

—De fapt, era singura parte originală...

—Dar dacă n-o înţelege nici el...

—*Cum trebuie interpretat?* auzii grupul de studenţi din fund. (Se ridicaseră şi ei în picioare.)

M-am apropiat de director.

—Ştiam eu bine de ce nu voiam să scriu teatru, i-am şoptit. Eu sunt timid, nu ştiu să vorbesc în public. Publicul mă intimidează. Publicul savant, mai ales, publicul din zilele noastre cunoaşte atâtea lucruri, studiază, meditează. Simbolurile, sensurile profunde... Ştiam de ce nu voiam să scriu piesa asta...

Directorul mă privea zâmbind.

—Dacă nu vrei, n-o scrie...

Am răsuflat uşurat.

—Atunci n-o mai scriu, i-am spus.

Continua să zâmbească, dar îl ghiceam: era şi el dezamăgit.

[1969]

PE STRADA MÂNTULEASA

I

De câteva minute, bătrânul se plimba prin fața casei neîndrăznind să intre. Era o clădire cu multe etaje, sobră aproape severă, așa cum se clădea pe la începutul secolului. Pe trotuar, castanii păstrau încă oarecare umbră dar strada era încinsă; soarele lovea din plin, cu puterea nămiezii de vară. Bătrânul își scoase batista și și-o înfășură în jurul gâtului. Era un bărbat destul de înalt și foarte slab, cu o figură prelungă, osoasă, ștearsă, cu ochii cenușii, fără expresie; mustața, crescută neîngrijit, era aproape albă, ușor îngălbenită de tutun. Avea o pălărie veche de paie și era îmbrăcat în haine de vară, decolorate, foarte largi, parcă n-ar fi fost ale lui.

Văzu pe ofițer apropiindu-se de el și-l întâmpină de departe, scoțându-și pălăria.

—Îmi puteți spune cât e ceasul? întrebă el extrem de politicos.

—Două, răspunse ofițerul fără să se uite la ceas.

—Vă foarte mulțumesc, făcu bătrânul clătinând de mai multe ori din cap, și zâmbi.

Apoi se îndreptă hotărât spre poartă. Când puse mâna pe clanță, auzi pe ofițer în spatele lui:

—Trebuie să apăsați întâi pe buton.

Întoarse speriat capul.

—Și eu stau tot aici, spuse ofițerul întinzând mâna și apăsând pe buton. Pe cine căutați? îl întrebă el câteva clipe în urmă fără să-l privească.

—Pe domnul maior de la M.A.I., Borza.

—Nu știu dacă e acasă. La ora asta e de obicei la serviciu.

Vorbea cu un glas neutru, privind doar înaintea lui. Poarta se deschise şi ofiţerul îl lăsă să intre, dar tot fără să-l privească. Din penumbra *hall*-ului răsări un portar şi-l salută.

—Dumnealui caută pe tovarăşul maior, spuse ofiţerul şi trecu înainte, spre ascensor.

—Nu ştiu dacă e acasă, spuse portarul. Mai bine treceţi la comisariat.

—Am întâlnire cu dumnealui, spuse bătrânul. Vin din partea familiei. Mai bine zis, pentru dumnealui, domnul maior *sunt* o parte a familiei, adăugă cu înţeles. Sunt partea cea mai preţioasă: copilăria...

Portarul îl privea nedumerit, clătinând din cap.

—Încercaţi, spuse în cele din urmă. E la etajul IV. Dac-o fi acasă, adăugă repede.

Bătrânul îşi aşeză pălăria subţioară şi se îndreptă spre scări.

—Aşteptaţi o clipă şi puteţi lua ascensorul, îi strigă portarul din urmă.

Bătrânul se întoarse spre el şi se înclină de mai multe ori, cu respect.

—Vă foarte mulţumesc, spuse. Nu prea suport ascensorul. Prefer să urc scările. Mai ales când intru pentru întâia oară într-o casă, îmi place să urc scările, adăugă melancolic.

Începu să urce tacticos, fără grabă, ţinându-se cu mâna dreaptă de balustradă şi păstrând pălăria sub braţul stâng. Când ajunse în dreptul primului etaj, se opri şi se rezemă de perete, făcându-şi vânt cu pălăria. Auzi glasuri de copii, apoi uşa se deschise brusc şi o femeie fără vârstă ieşi grăbită cu o sticlă goală de bere în mână. Zâmbea, dar când dădu cu ochii de el, figura i se împietri deodată.

—Pe cine căutaţi?

—Mă odihneam o clipă, făcu bătrânul înclinându-se de mai multe ori politicos. Urc la etajul IV, la domnul maior de la M.A.I. Borza. Îl cunoaşteţi?

—Întrebaţi jos la intrare, vorbi femeia repede, învârtind în neştire sticla de bere între degete. E portarul acolo, vă puteţi informa.

Apoi dădu să coboare pe scări, dar se răzgândi şi se reîntoarse. Sună de mai multe ori, scurt, nervos, şi glasurile de copii se auziră din nou; apoi, câteva clipe în urmă, uşa se deschise şi cineva, pe care bătrânul nu avu timp să-l vadă, voi să scoată capul afară, dar femeia îl împinse, dispărând repede şi ea. Bătrânul zâmbi încurcat şi, reaşezându-şi pălăria sub braţ, porni mai departe. În dreptul etajului II, îl aştepta ofiţerul.

—Ziceai că-l cauţi pe maior, îi şopti. De ce n-ai luat ascensorul?

—Nu suport, răspunse intimidat bătrânul. Mai ales în timpul verii, pe călduri, mi se urcă la cap. Nu suport.

—Dar ce căutai atunci la etajul I? îl întrebă tot în şoaptă ofiţerul. Cunoşti vreo persoană la etajul I?

—Nu, nu cunosc pe nimeni. Mă oprisem doar să răsuflu. Şi tocmai atunci a ieşit o doamnă şi m-a întrebat...

—Ce te-a întrebat? îl întrerupse ofiţerul, aplecând capul spre el.

—Nu m-a întrebat nimica propriu-zis, m-a întrebat doar pe cine caut. Ei i-am răspuns...

—Am înţeles, îl întrerupse scurt ofiţerul.

Apoi după ce-şi zvârli privirile spre etajul de sus, se apropie mai mult de bătrân.

—Cunoşti bine pe maior? îl întrebă în şoaptă.

—Îl cunosc de când era de-o şchioapă, făcu bătrânul zâmbind şi arătă cu palma. Pot spune că fac parte din familie, poate chiar mai mult decât din familie...

—Aha, făcu ofiţerul, vasăzică îl cunoşti bine. De-aia i-ai aflat adresa, că de-abia s-a mutat aici. De altfel, îl cunosc şi eu bine, adăugă, am lucrat împreună. E un om solid, de încredere.

Se auzi zgomotul ascensorului şi ofiţerul rămase o clipă încurcat, apoi fără să mai adauge ceva, fără să salute, deschise uşa de la apartamentul din faţă şi intră. Bătrânul se rezemă de perete şi reîncepu să-şi facă vânt cu pălăria. Ascensorul trecu lin pe lângă el. Zări, în treacăt, o figură palidă, cu doi ochi mari vineţi, care-l priviră pătrunzător. Mai aşteptă câteva clipe, apoi se hotărî şi începu să urce. Ascensorul se oprise la etajul III şi tânărul pe care-l zărise îl aştepta, ţinând uşa ascensorului deschisă.

—Intraţi, îi spuse. Eu rămân aici.

—Vă foarte mulţumesc, începu bătrânul. N-am luat ascensorul pentru că nu prea îl suport. Prefer să urc cu piciorul. Încet, ca la munte, adăugă zâmbind.

—O să vă fie greu, încă trei etaje, spuse tânărul.

Avea o faţă neobişnuit de palidă.

—Din fericire, începu bătrânul făcându-şi vânt cu pălăria, pot spune că am ajuns.

—Veniţi la tovarăşul inginer? se miră celălalt, arătând cu mâna spre uşa din faţă. Nu cred c-o să-l găsiţi acasă. V-aţi anunţat jos, la portar? întrebă repede, scăzând brusc tonul.

Bătrânul clătină de mai multe ori din cap şi zâmbi încurcat.

—M-am exprimat greşit... Ar fi trebuit să spun: aproape am ajuns. Mă duceam la etajul IV.

Tânărul clipi des şi-şi scoase repede batista. Începu să-şi şteargă nervos mâinile.

—La tovarăşul maior? Numai de-o fi acasă. De obicei ia masa la serviciu. Îl cunoaşteţi bine? întrebă privindu-l adânc în ochi. Nu v-am mai văzut pe aici...

—De-abia s-a mutat, făcu bătrânul. Îl cunosc de când era de-o şchioapă...

Tânărul rămase o clipă nehotărât, continuând să-şi frământe batista între degete. Apoi apăsă pe butonul ascensorului şi-l trimise jos.

—Îi cunoaşteţi şi familia? întrebă el în şoaptă, după ce privi de câteva ori spre etajele superioare.

—Pot spune că fac parte din familie, începu bătrânul.

—Atunci, sunteţi din provincie, îl întrerupse tânărul. Familia lui e din provincie. Cunosc pe fratele lui de la „Parafina". E un element excepţional. Un vechi luptător. Îl cunosc foarte bine.

Voia, fără îndoială, să mai adauge ceva, căci se apropiase de bătrân cu un zâmbet misterios, dar auzi paşi pe scări şi se trase repede spre uşă, întoarse spatele şi începu să-şi caute nervos cheia.

—Îmi pare bine că v-am cunoscut, spuse bătrânul înclinându-se şi porni mai departe, cu mâna pe balustradă.

Pe scări întâlni o pereche şi o salută. Femeia avea părul tuns scurt, era îmbăcată într-un fel de uniformă şi purta o insignă. Bărbatul, mult mai tânăr ca ea, călca stânjenit ferindu-se parcă s-o privească. Dar după ce trecură, se opriră amândoi şi întoarseră capetele, să vadă ce va face. Bătrânul se opri în faţa uşii, îşi scoase batista şi-şi şterse faţa, apoi îşi netezi reverurile hainei cu dosul palmei. Părea că era gata să sune, când se răzgândi şi o porni înapoi pe scări, cu pas neobişnuit de sprinten. Se opri câteva trepte în faţa perechii care rămăsese surprinsă, lângă perete, şi se înclină politicos.

—Dacă nu v-aş supăra, îmi puteţi spune cât e ceasul? întrebă el adresându-se femeii.

—Două, două şi cinci, răspunse ea.

—Mulţumesc, şi toate scuzele mele. Am întâlnire pe la două.

Apoi urcă repede, grăbit, scările şi sună prelung. Îi deschise o femeie tânără, puternic şi nepriceput fardată.

—Sărut mâinile, coniţă, făcu bătrânul înclinându-se. Sper că n-am venit nici prea devreme, nici prea târziu. Mi-am zis: două şi cinci e

tocmai ora potrivită.

—E la masă, spuse femeia zâmbind, dezvăluindu-şi câţiva dinţi de aur. Vă aştepta pe la două şi-un sfert, două jumătate...

—Atunci aştept, aştept, făcu bătrânul, dând să se retragă.

—Nu, intraţi, că e mai răcoare aici. E apartament boieresc, adăugă zâmbind.

—Cunosc, cunosc, făcu bătrânul. De-abia s-a mutat.

—Cel dinainte, din Calea Rahovei, era prea departe de serviciu. Şi nu făcea de el, maior la M.A.I. şi tot cu misiuni importante. Era prea mic. N-avea pian, n-avea radio.

—Cunosc, cunosc, repetă bătrânul foarte bine dispus dintr-o dată. Iar pe el îl cunosc de când era atâtica şi scoborî mult palma deasupra covorului.

Femeia începu să râdă.

—Poftiţi în salon, spuse, conducându-l într-o încăpere spaţioasă, sobru şi elegant mobilată. Am să-i spun c-aţi venit.

Bătrânul se aşeză zâmbind pe canapea şi începu să-şi mângâie fericit genunchii cu palmele. Dar, câteva clipe în urmă, femeia reapăru şi-i făcu semn să se ridice.

—Spune să poftiţi în birou, că vine şi dumnealui acuşica.

Îl conduse în odaia alăturată şi-i arătă un fotoliu mare, de piele, din faţa bibliotecii. Bătrânul mulţumi din nou şi se aşeză, reîncepând să-şi mângâie genunchii. La răstimpuri îşi apropia capul de rafturi şi citea titlurile. Auzi uşa deschizându-se şi se ridică emoţionat. Din prag îl privea un bărbat oacheş, voinic, aproape gras, cu obrajii purpurii, cu părul negru, cu sprâncenele groase şi apropiate şi cu ochii foarte mici, oţeliţi, ascunşi între pleoapele umflate, vinete, pătate. Era în cămaşă şi bretele, cu mânecile suflecate. Intrase râzând, cu şervetul prins încă de cămaşă, dar dând cu ochii de bătrân, se întunecă deodată.

—Ce-i cu dumneata? întrebă cu un glas aspru, răguşit. Pe unde ai intrat?

—Nu mă mai cunoşti? se miră bătrânul, încercând să zâmbească. Eu te ţin minte de când erai de-o şchioapă, şi întinse palma înaintea lui, coborând-o cât putu mai mult deasupra covorului.

—Cum de-ai intrat? întrebă maiorul, apucând un capăt al şervetului şi începând să se şteargă pe gură şi pe obraz. Cum ţi-a dat drumul portarul?

—Mi-am spus că pe la două, două şi un sfert te găsesc sigur acasă, începu bătrânul, continuând să zâmbească.

—Dar cine eşti dumneata? întrebă maiorul.

—Vasăzică, nu mai mă recunoşti, făcu bătrânul clătinând din cap cu melancolie. E drept, au trecut peste treizeci de ani, dar eu te-am ţinut minte. Şi, când am aflat că te-ai mutat aici, mi-am spus: ce-ar fi să-i fac o vizită, să văd dacă mă mai recunoaşte?

—Dar cine eşti dumneata, domnule?! izbucni maiorul şi făcu, ameninţător, un pas spre el.

—Pe strada Mântuleasa, începu bătrânul clătinând din cap, nu era o şcoală pe strada Mântuleasa, cu castani în curte şi în fund o grădină, cu zarzări şi vişini?... Nu se poate să fi uitat asta. E aici, la doi paşi de dumneata, făcu întinzând capul spre fereastră. Parcă te văd şi-acum: aveai un costum de marinar şi transpirai, grozav ce transpirai...

Maiorul ieşi repede, trântind uşa în urma lui.

—Aneto! strigă trecând cu paşi mari prin salon. Aneto!

Femeia apăru într-o clipă.

—Tu l-ai introdus pe individul ăsta în birou? o întrebă coborând glasul. Nu ţi-am spus să nu primeşti pe nimeni, să-i trimiţi pe toţi la minister? Nu ţi-am spus că aştept un inspector, pe la două, două şi un sfert, două jumătate?

—Păi credeam că ăsta era, dacă l-a lăsat portarul. Şi parcă mi-a spus ceva, că te cunoaşte bine, că ar fi fost şi el inspector.

Maiorul traversă din nou, cu paşi mari, salonul şi intră în birou.

—Vasăzică, te-ai introdus prin fraudă! făcu micşorându-şi ochii. Ai spus nevesti-mi că eşti inspector!

—N-am spus, se apără cu demnitate bătrânul. Dar aş fi putut spune, pentru că sunt inspector. La pensie, dar se poate spune că tot inspector am rămas...

—Dar cine eşti dumneata, domnule? izbucni din nou maiorul, smulgându-şi şervetul de la gât şi începând să se joace cu el în mână, frământându-l şi strângându-l ca pe o curea.

—Tot nu-ţi aduci aminte? Strada Mântuleasa? Când îţi făceai şcoala primară pe strada Mântuleasa, şi în recreaţii te căţărai în vişini şi, odată ţi-ai spart capul căzând, şi te-a luat în braţe directorul şcolii, şi te-a dus în cancelarie, şi te-a pansat? Şi a doua zi era serbarea de Zece Mai, şi erai foarte mândru că veniseşi cu capul bandajat? Şi te-a întrebat directorul: „Cum îţi mai merge capul, mă, Borza?" Şi dumneata ai răspuns: „Mi-e teamă de poezii, domnule director, că nu-ţi plăcea deloc memorizarea, adăugă bătrânul zâmbind. Mi-e teamă, că n-o să le mai pot învăţa pe dinafară..." Ei bine, directorul eu sunt. Învăţătorul Fărâmă, Zaharia Fărâmă, cincisprezece ani directorul şcolii Mântuleasa şi apoi inspector şcolar clasa a II-a până am ieşit la

pensie... Tot nu-ţi aduci aminte?!

Maiorul îl ascultase atent, încruntându-se.

—Dumneata îţi baţi joc de mine, începu el şuierând cuvintele printre dinţi. Dacă n-ai fi om bătrân, te-aş aresta pe loc. Te-ai introdus în casa mea spunând că eşti inspector...

—N-am spus asta.

—Nu mă întrerupe când îţi vorbesc eu! făcu maiorul înaintând ameninţător spre el. Te-ai introdus în casa mea prin fraudă. Dar trebuie să fi avut dumneata vreun scop. Acum, spune repede, până nu mă supăr, spune: de ce-ai venit? cu ce scop?

Bătrânul îşi trecu o mână tremurândă pe faţă şi, fără voia lui, suspină.

—Vă rog să nu vă supăraţi, începu el cu glasul scăzut. N-am voit să vă supăr. Poate e la mijloc vreo confuzie şi atunci îmi fac toate scuzele. Dar nu sunteţi dumneavoastră domnul maior de la M.A.I Vasile I.Borza?

—Eu sunt ăla. Nu *domnul,* ci tovarăşul maior Borza I. Vasile. Ce-i cu el? Ce te interesează pe dumneata?

—Atunci, mă scuzaţi, dar aţi învăţat la mine la şcoală pe strada Mântuleasa. Vă pot spune şi anii: între 1912 şi 1915. Vedeţi că, deşi au trecut mai bine de treizeci de ani, eu tot îmi aduc aminte. Din fiecare clasă, mă legam de câţiva băieţi, nu întotdeauna premianţii, adăugă zâmbind dar băieţii pe care-i simţeam că au ceva deosebit. Şi apoi îi urmăream cât puteam, prin liceu, pe la universitate... E adevărat, dumneavoastră v-am pierdut urma, dar a venit războiul din 1916 şi asta explică multe. Am uitat că aţi fost plecat în provincie...

Maiorul îl ascultase atent, întorcând din când în când capul spre odaia alăturată.

—Ascultă, domnule director, începu el cu un ton mai puţin agresiv, dar tot atât de aspru. Eu nu sunt ăla pe care-l crezi dumneata, cu liceu şi universitate. Eu sunt din popor, am fost persecutat în viaţă, n-am avut timp şi bani şi privilegii să umblu prin şcoli înalte...

—Vă vorbeam de şcoala primară din Mântuleasa.

—Ţi-am spus să nu mă întrerupi când îţi vorbesc! făcu maiorul privindu-l adânc în ochi. Chestiile astea cu titluri şi şcoli înalte, cunoaştem noi povestea! Dar s-au dus timpurile alea, de privilegii, diplome şi baliverne! Am îngropat regimul dumneavoastră, adăugă, întorcând capul încă o dată spre odaia alăturată. Regim de exploatatori! strigă deodată ridicând glasul. Acum îşi spune cuvântul poporul muncitor! Bagă-ţi asta în cap cât mai e timp. M-ai înţeles?

—Am înţeles, făcu bătrânul înclinând din cap. Vă rog să mă iertaţi. A fost o confuzie, a fost fără voia mea...

Maiorul îl privi lung, apoi zâmbi.

—Sper c-a fost o confuzie, că altminteri o păţeai rău de tot. Şi acum, zi bogdaproste că nu m-am supărat, şi şterge-o!

Întinse brusc o mână scurtă spre uşă.

—Vă salut, făcu Fărâmă, vă salut cu respect. Vă rog încă o dată să mă iertaţi...

Ieşi de-a-ndăratelea şi traversă grăbit, speriat, salonul. Borza începu să râdă, dintr-o dată bine dispus.

—Aneto! strigă el din prag. Fă-ne repede cafeaua!

Apoi se apropie de cealaltă uşă şi o deschise.

—Ce zici, Dumitrescule, de drăcovenia asta?

Din sufragerie apăru un bărbat încă tânăr, cu părul castaniu, lins pe cap, cu o mustaţă tunsă mărunt, cu gura mică şi buzele surprinzător de subţiri, dând aproape impresia că n-are buze. Avea pleoapele palide şi ochii gălbui şi figura îi era pământie, bolnăvicioasă.

—Cam suspect, făcu Dumitrescu zâmbind în silă. Mi se pare cam suspect...

Borza se schimbă deodată la faţă.

—Aşa mi se pare şi mie, spuse. Pretindea că m-a confundat, dar poţi să-l crezi?

—Chestia cu confuzia mi se pare cusută cu aţă albă. Să fie doi Borza I.Vasile şi cam de aceeaşi vârstă, şi în acelaşi oraş, nu-mi prea vine să cred. Ăsta ştie ceva, adăugă zâmbind. Ăsta urmăreşte ceva. Vezi că-ţi cunoştea adresa, deşi de-abia te-ai mutat.

—Îl arestez! izbucni Borza. Îl arestez pe loc!...

—Stai, nu te pripi, făcu Dumitrescu îndreptându-se spre fereastră. Dacă urmăreşte ceva, e mai bine să-l urmărim noi întâi.

Trase perdeaua şi privi în stradă.

—N-a coborât încă, spuse. Mi se pare foarte suspect, adăugă, continuând să privească în stradă. Dar, în fond, poate că chestia e mai complicată. Poate că nu te confundă şi d-aia urmăreşte ceva, că ştie cine eşti. Poate o fi având dreptate. Oi fi învăţat la el la şcoală, pe strada Mântuleasa.

—Fii serios, domnule! se încruntă Borza. Mă ştie toată lumea că sunt din popor, că n-am mers la şcoală...

—Borza, făcu Dumitrescu fără să se întoarcă, nu e nici o ruşine dacă ai făcut şcoala primară pe strada Mântuleasa. Şcoala primară se mai putea face de oamenii săraci şi cinstiţi şi sub regimul trecut...

—Dar dacă-ţi spun că n-am fost la şcoală în strada Mântuleasa?! izbucni Borza. Nici măcar nu ştiu unde e.

—E aici lângă dumneata, spuse Dumitrescu lipindu-şi fruntea de geam.

—O fi, dar eu îţi spun şi-ţi repet că n-o cunosc. Eu am copilărit în Tei. Tata era căruţaş... Dar ce se întâmplă de nu mai soseşte cafeaua aia? şuieră mâniat printre dinţi şi dădu să iasă din odaie. Că acu vine inspectorul şi vreau să bem cafeaua în linişte.

—A coborât în stradă, spuse Dumitrescu deschizând fereastra şi plecându-şi capul. Ar trebui să telefonezi jos să-i ia urma... Nu te pripi, adăugă întorcându-se şi privind lung spre Borza. Ăsta ştie ceva, urmăreşte ceva. Fii cu băgare de seamă...

II

În zorii zilei următoare, Fărâmă fu trezit de un agent al Securităţii.

—Veniţi cu noi pentru nişte informaţii, îi spuse. Nu luaţi nimic cu dumneavoastră. N-o să staţi mult.

În curte mai erau câţiva agenţi, iar în faţa casei îi aştepta o maşină. Urcară fără să scoată un cuvânt. Fărâmă începu deodată să tremure.

—Zi de vară, spuse el târziu, şi încercă să zâmbească.

Maşina se opri în faţa Securităţii. Îl conduseră prin câteva coridoare lungi, apoi îl urcară într-un ascensor spaţios şi murdar, în care se transportau materiale la ultimul etaj, încă în lucru. Fărâmă nu-şi dădea seama la al câtelea etaj s-au oprit. Au ieşit pe uşa din partea opusă şi au pornit pe un coridor întunecat, cu câteva becuri slabe atârnând din loc în loc de tavan. Au coborât apoi câteva scări şi au pătruns într-un alt coridor, care parcă n-ar fi făcut parte din aceeaşi clădire: avea ferestre mari şi curate şi parchet nou şi lucios, iar pereţii erau proaspăt vopsiţi în alb. În faţa uneia din numeroasele uşi, unul din agenţi îi făcu semn să se oprească şi intră singur. Reveni după câtva timp, însoţit de un funcţionar încovoiat din umeri, purtând un teanc de dosare sub braţ. Au pornit din nou, ocolind tot coridorul, care parcă trasa un lung semicerc, apoi s-au oprit în faţa unui alt ascensor şi au coborât. Fărâmă ar fi voit să numere etajele, dar aşa cum se afla încadrat între doi agenţi şi în spatele funcţionarului cu dosare, nu-şi putea da seama de nimic. Când au ieşit, i-a întâmpinat un grup întreg,

care aştepta să le ia locul în ascensor. Cu coada ochiului, Fărâmă zări uniforma câtorva agenţi ai Securităţii, amestecaţi printre funcţionarii civili care purtau dosare sub braţ. De data aceasta n-au mai mers mult. Funcţionarul cu dosar se opri în faţa primei uşi pe dreapta şi intră fără să bată. Puţin timp în urmă, ieşi un tânăr cu ochelari, cu aer de intelectual, şi făcu semn unuia din agenţi să-l urmeze. Curând după aceea uşa se deschise din nou şi apăru funcţionarul care purtase dosarul. Îl privi pătrunzător în ochi şi-l întrebă:

—Dumneata spuneai că eşti Fărâmă Zaharia, fost director al Şcolii primare numărul 17, din strada Mântuleasa?

—Da, răspunse solemn Fărâmă. Am fost şi inspector şcolar clasa a II-a, adăugă, încercând să-şi dreagă glasul.

Funcţionarul îl mai privi o dată, încruntându-se uşor, şi exclamă, mai mult pentru sine:

—Curios!...

Apoi dispăru din nou. Nu reveni decât după mult timp, când Fărâmă simţea că încep să-l doară genunchii şi se rezema când într-un picior, când în celălalt.

—Poftește înăuntru, spuse funcţionarul.

Era un fel de cameră de aşteptare, cu câteva bănci lipite de pereţi, o singură fereastră şi mai multe uşi. Funcţionarul se îndreptă către cea de lângă fereastră şi-i spuse fără să se întoarcă:

—Vino cu mine.

Au intrat într-un birou cu o singură masă, pe care se aflau mai multe telefoane. Răsturnat pe speteaza scaunului, jucându-se cu un creion în mână, îl aştepta Dumitrescu.

—De când îl cunoşti pe tovarăşul Borza?

—De când era atâtica, făcu Fărâmă zâmbind şi întinse palma deasupra covorului. L-am avut elev la şcoala mea.

—Da' de unde ştii că era el?

Fărâmă începu să râdă, clătinând melancolic din cap.

—Vedeţi, că tocmai aici se încurcă lucrurile. Până ieri pe la amiază, puteam să jur că era dânsul, domnul maior Vasile I. Borza. Dar am fost pe la dumnealui şi dumnealui spune că nu-şi aduce aminte...

—Dar ce căutai la tovarăşul maior Borza? Cum de i-ai aflat adresa?

—Să vedeţi cum a fost, începu Fărâmă, pregătindu-se parcă pentru o lungă povestire. Mai acum câteva săptămâni, prin iunie, mă plimbam o dată pe bulevard, că eu tot pe-acolo îmi place să mă plimb,

pe lângă şcoală. Mă plimb de la statuia Pache Protopopescu, pe bulevard, şi mă întorc prin Mântuleasa. Mă odihneam pe o bancă şi am văzut un camion că se opreşte în dreptul numărului 138, chiar în faţa mea. S-au coborât câţiva tineri, câţiva milităieni, şi au început să descarce. Şi apoi a venit cineva din casă şi le-a strigat să încarce la loc. Le-a strigat: „La etajul IV vine tovarăşul maior Vasile Borza". Şi atunci mi-am adus deodată aminte de el, de când era mic: Borza I. Vasile. Şi mi-am adus aminte de întâmplarea lui cu băiatul rabinului.

—Ce întâmplare? îl întrerupse Dumitrescu.

—Ah, asta e o poveste lungă. O poveste lungă şi ciudată. Pot spune chiar misterioasă. Au scris ceva ziarele pe atunci, dar nu cred că i-a dat cineva de rost. Pot spune că a rămas un mister.

—Ce fel de întâmplare? insistă Dumitrescu. De ce crezi că a rămas un mister?

—A rămas mister, pentru că nu i-a dat nimeni de rost, începu Fărâmă, parcă înviorat dintr-o dată. Dar ca să înţelegeţi, trebuie să ştiţi că Borza n-a fost de la început acolo în pivniţă, cu băiatul rabinului, Darvari şi ceilalţi Darvari. Pătru, ăsta pot spune că era în miezul lucrurilor. Băiatul ăsta avea un spirit foarte inventiv. L-am urmărit până târziu în viaţă, până a dispărut cu avionul lui, între Insula Şerpilor şi Odessa, a dispărut fără urmă. Darvari ăsta, de care vă vorbesc, a descoperit că un prieten de-al lui, Aldea, de la altă şcoală de pe Calea Moşilor, cunoscuse cu un an mai înainte, la Tekirghiol, un băiat de tătar care-şi câştiga viaţa intrând din vilă în vilă şi exterminând muştele. Da, pot spune că ăsta e cuvântul potrivit: le extermina. Dacă nu l-aş fi văzut, n-aş fi crezut. Pentru că trebuie să vă spun că în anul următor am fost şi eu la Tekirghiol şi l-am cunoscut. Puiul ăsta de tătar era extraordinar. Parcă-l văd şi-acum: un băiat frumos, ras în cap, focos, cu ochii ca două mărgele de oţel. Parcă-l aud: „Aveţi muşte multe în casă? Vorbea perfect româneşte, că făcuse şcoala la Constanţa, dar vorbea cu accent tătărăsc. Aveţi muşte în casă?" întreba. Bătea întâi la uşă, ca să atragă atenţia, şi apoi întreba, de pe coridor, fără să intre: „Aveţi muşte multe?" Aşa întreba, cu un ton puţintel ironic, parcă ar fi vrut să le cumpere, dar aşa, pe nimica toată, chilipir. Să vă spun ce mi s-a întâmplat mie. Auzisem de el, dar nu-l văzusem încă. Îl aşteptam. Vila în care găsisem eu cameră în vara aceea era tocmai pe deal, era ultima vilă din sat. Vila „Cornelia", aşa-i spunea. De aceea tătarul a ajuns mai târziu la noi. Dar tot a ajuns, că asta îi era meseria, aşa îşi câştiga el viaţa, exterminând muştele. Era

după-masă pe la două. Dormeam. Şi deodată ce-l aud bătând în uşă: „Aveţi muşte?" întrebă. Am sărit din pat, că eram dornic să-l cunosc. Aveam şi eu muşte, ca toată lumea în Tekirghiol, dar mai mult mă interesa să-l cunosc pe el. „Am destule, i-am răspuns, ce vrei să faci cu ele?" „Le gonesc şi una nu mai vine timp de-o săptămână. Dacă mai vine una, nu-mi daţi nici un ban." „Câte parale?" l-am întrebat. „Un leu. O băncuţă acuma şi cealaltă după o săptămână. Dacă-mi arătaţi o singură muscă la dumneavoastră în odaie vă dau băncuţa înapoi." „Suntem înţeleşi, i-am spus. Să te văd!..." Şi acum, să mă iertaţi, dar dacă nu vă supăraţi, am să vă fac o rugăminte, adăugă Fărâmă cu un alt glas.

—Spune, îl încurajă Dumitrescu.

—V-aş ruga să-mi daţi voie să mă odihnesc o clipă pe scaun. Cad de oboseală. Sufăr de un fel de reumatisme.

—Stai jos, făcu Dumitrescu arătându-i cu capul un scaun.

Fărâmă se înclină şi se aşeză, răsuflând adânc.

—Vă foarte mulţumesc, spuse. Eu v-am văzut de la început că aveţi inimă bună. Semănaţi cu un bun prieten al meu, unul Dorobanţu.

—Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Te-am întrebat ce căutai la tovarăşul maior Borza. Ai luat-o cam pe departe, dar tot nu mi-ai răspuns.

—Să vedeţi, că tocmai asta voiam să vă spun. Eram acolo pe bancă, în dreptul numărului 138, şi mi-am adus aminte de el, de când era şcolar la mine, în Mântuleasa. Şi mi-am spus: Am să mă duc să-l văd. A ajuns bine acum, e maior. O să mai stăm de vorbă, o să ne mai amintim de când eram la şcoală. Am să-l întreb, să văd dacă mai ştie ceva de Lixandru. Că, în clasa a IV-a, se împrietenise cu Lixandru, erau ca fraţii. Lixandru ăsta era şi el un băiat ciudat, un visător, un fel de poet în felul lui de copil de 13-14 ani. Avea, în clasa a IV-a, vreo 13-14 ani, pentru că intrase târziu la şcoală. Fusese bolnav ani de-a rândul. Dar, când a venit la mine la şcoală, era sclipitor. Ar fi putut trece, nu două, ci trei clase într-un an, aşa cum a făcut, de altfel, mai târziu, în liceu... Voiam să-l întreb pe domnul maior dacă mai ştie ceva de el.

—Cum spuneai că-l cheamă? întrebă Dumitrescu tresărind, parcă s-ar fi trezit din somn.

—Lixandru. Gheorghiţă V. Lixandru.

—Ei, şi ce era cu el? Ce legături avea el cu tovarăşul Borza?

—Avea multe, făcu Fărâmă clătinând din cap. Erau ca fraţii. Când a fugit Lixandru de-acasă, Borza l-a ascuns. Nu la el acasă, bineînţeles, ci într-o pivniţă, pe maidan. Căci toţi băieţii ăştia, trebuie

să vă spun, prinseseră mare slăbiciune de pivniţe şi bordeie părăsite, de când cu întâmplarea de care vă vorbeam, întâmplarea cu băiatul rabinului. Era pe-atunci un maidan în faţa Universităţii, îi spunea Maidanul Primăriei şi se grămădiseră pe el blocurile de piatră din care s-a clădit după război aripa cea nouă a Universităţii. Parcă le văd şi-acum: blocuri mari de piatră albă-sinilie...

—Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Spuneai ceva de-o pivniţă şi mai spuneai adineaori de-un mister cu băiatul rabinului. Ce legătura are una cu alta?

—Are legătură, că băiatul rabinului a dispărut într-o pivniţă. A dispărut, ca şi cum n-ar fi fost niciodată pe suprafaţa pământului. Fără urmę. Parcă l-ar fi înghiţit pământul. Dar trebuie să precizez, ce e drept e drept: el, băiatul ăsta, lozi, ştia că are să dispară. Şi-a luat rămas bun de la toţi, s-a îmbrăţişat cu toţi, apoi s-a azvârlit în apă şi nimeni nu l-a mai văzut de atunci.

—Ce vorbeşti domnule?! Unde se întâmpla asta?

—Într-o pivniţă părăsită, de lângă Biserica cu Tei. Dar ca să înţelegeţi, trebuie să cunoaşteţi toată povestea. E o poveste lungă.. Îmi permiteţi să aprind o ţigară? întrebă cu un ton umil.

—Poftește.

—Vă foarte mulţumesc, spuse scoţându-şi tabachera din buzunar. Am fost mare fumător în viaţa mea, dar acum pot spune că m-am lăsat de fumat. Doar din când în când, câte o ţigară. Mi-o răsucesc singur, adăugă. Dumneavoastră, probabil, nu fumaţi?

—Nu.

—Aveţi toată dreptatea, făcu Fărâmă răsucindu-şi ţigara. Am auzit că tutunul provoacă şi cancer...

Îşi lipi ţigara, şi-o aprinse şi trase primul fum cu sete... Apoi zâmbi şi închise puţin ochii, visător.

—E o poveste lungă, începu el. Ca s-o înţelegeţi, trebuie să ştiţi că totul a început de la Abdul, puiul de tătar de care vă vorbeam adineaori. Cum vă spuneam, pe ăsta l-am văzut şi eu la lucru. A intrat în cameră, s-a aşezat turceşte pe podea, a scos din sân un fel de traistă de piele şi a început să murmure cuvinte neînţelese, în limba lui pe tătăreşte. Şi-atunci am văzut ce n-am văzut în viaţa mea; am văzut muştele adunându-se ca un roi negru deasupra capului lui şi, când s-au strâns toate ca într-un ghem, s-au zvârlit în traistă. Abdul a închis traista, a pus-o din nou în sân şi s-a ridicat zâmbind. I-am dat băncuţa şi trebuie să adaug că o săptămână întreagă, dar exact o săptămână n-am mai văzut o singură muscă la mine în cameră. Bâzâiau pe coridor, se mai opreau câteva pe la ferestre, dar de intrat, n-a intrat

una. După o săptămână, Abdul a venit ca să-şi ia băncuţa. A doua zi, adică a opta zi după vrăjitoria lui, au năvălit muştele în odaie, parcă şi mai numeroase. Bineînţeles că l-am chemat să mi le adune. A venit aşa de trei ori, în trei săptămâni cât am stat la vila „Cornelia"... Asta e ce-am văzut eu. Dar Aldea se împrietenise deja cu un an mai înainte cu Abdul. Nu ştiu ce i-a spus şi câte i-a spus. Dar mai târziu am aflat de la Lixandru că Aldea se întorsese toamna la Bucureşti cu un secret învăţat de la Abdul. După câte am înţeles, secretul era cam ăsta: că dac-or găsi vreodată o pivniţă părăsită, plină cu apă, să caute nu ştiu ce fel de semne şi, dacă găsesc semnele toate, să ştie că în pivniţa aceea e loc vrăjit, că pe-acolo se poate trece pe tărâmul celălalt.

—Ce vorbeşti, domnule?! exclamă zâmbind Dumitrescu.

—Da, aşa se pare că i-a învăţat Abdul. Poate i-o fi învăţat şi altele, dar mai mult nu mi-a spus Lixandru. Că eu toate astea le-am aflat mai târziu de la Lixandru. Aldea, Lixandru şi cu Iozi, băiatul rabinului din Calea Moşilor, au început în anul acela să umble pe maidane şi pe la marginile Bucureştiului, să caute pivniţe părăsite. Au găsit mai multe, dar numai două pline cu apă. Şi, cum spunea Lixandru, numai la una s-au potrivit semnele pe care le învăţase Aldea de la Abdul.

—Ce fel de semne? întrebă Dumitrescu.

—Asta n-o ştiu, că nu mi-au spus-o. Poate vreo măsurătoare, pentru că am aflat mai târziu că băieţii umblau cu un baston lung şi cu o traistă veche după ei. Bastonul l-au găsit rupt în două, dar de traistă nu i-au mai dat de urmă. Poate a luat-o băiatul rabinului cu el. Ce ştiu, că toate astea le-am aflat la anchetă şi au scris şi ziarele, ce ştiu e că Lixandru a sărit cel dintâi în apă, cu capul în jos, şi a stat aşa, sub apă, câteva minute. Iar când a ieşit, era alb la faţă şi tremura de frig şi le-a spus: „Dacă mai rămâneam puţin, nu mă mai vedeaţi. Apoi a adăugat: Dar să ştiţi că e frumos ca în basme." Apoi a sărit şi Darvari, tot cu capul în jos, dar a ieşit numaidecât, şi-i clănţăneau dinţii. „Eu mă cobor mâine, că acum e târziu", le-a spus. Apoi au sărit încă doi băieţi, Aldea şi cu Ionescu. Primul ştia să înoate pe sub apă, şi a rămas mult. Celălalt, Ionescu, ieşise repede, aproape îngheţat. Aldea, care ştia bine să înoate, s-a ridicat de mai multe ori deasupra apei şi le-a strigat:„N-o mai găsesc! O găsisem adineaori şi acum a pierit, s-a ascuns din nou. Era o lumină mare de tot..." S-a mai dat o dată la fund, a mai rămas câtva timp, apoi a ieşit, descurajat. „Era ca o peşteră de diamant, le-a spus, şi luminată de parcă ardeau o mie de făclii..." „Asta e! a strigat băiatul rabinului. O cunosc şi eu." Şi, după

ce şi-a luat rămas bun de la toţi şi s-a îmbrăţişat cu Aldea şi Lixandru, s-a zvârlit cu capul în jos şi n-a mai ieşit. Băieţii au aşteptat până seara, apoi s-au dus fiecare pe la casele lor, după ce s-au jurat să nu dezvăluie nimănui semnele pe care le ştiau. A doua zi, Lixandru s-a dus la rabin, să vadă dacă i s-a întors fecioru-su. Nu se întorsese şi poliţia îl căuta prin mahalale. Când a trecut şi a treia zi şi băiatul tot nu s-a întors, Lixandru a venit să-mi povestească întâmplarea. A venit cu Borza, deşi el nu fusese de faţă când se petrecuseră lucrurile. Apoi au început cercetările. Dar de la început s-au ivit dificultăţi. Căci băieţii spuneau toţi că apa era mare, peste doi metri, căci nu-i dădeau uşor de fund, iar când a venit poliţia, apa abia dacă era de un metru. Au căutat peste tot zadarnic. Apoi au adus o pompă şi au scos toată apa din pivniţă, dar tot zadarnic. Mai târziu, când s-a reluat ancheta, s-au făcut săpături în fundul pivniţei şi au dat de un zid vechi şi comisia arheologică a intervenit şi au lărgit aria săpăturilor; s-au găsit resturi de fortificaţie medievală, apoi, şi mai în adânc, urme de aşezări omeneşti şi mai vechi. Dar de băiatul rabinului, nici urmă.

—Când s-a întâmplat asta? întrebă Dumitrescu.

—În octombrie 1915, pe la începutul lunii, pe la 5, 6 octombrie.

Dumitrescu îşi însemnă data pe carnet.

—În ce parte a oraşului se găseşte pivniţa asta?

—Era aproape de Obor, pe maidanul care se întindea pe atunci între Obor şi începutul bulevardului Pache Protopopescu. Am văzut-o şi eu, am văzut şi săpăturile comisiei arheologice. Dar acum n-a mai rămas nimic. Când au intrat nemţii, în noiembrie 1916, au făcut acolo un depozit de muniţii, iar în retragere l-au aruncat în aer. N-a mai rămas nimic din tot şantierul. Apoi după război, s-a construit pe toate locurile acelea. Acum sunt numai case noi.

—Şi era şi Borza acolo, cu dumneata? întrebă Dumitrescu.

—Venise cu Lixandru. Ştia şi el, deşi nu fusese de faţă.

—Bine, spuse Dumitrescu zâmbind. Destul pentru astăzi. O să mai stăm de vorbă.

Apoi, cu un aer preocupat, apăsă pe un buton.

—Condu pe domnul director în sala B, se adresă miliţianului care intrase. Îi serveşti masa de la cantină.

—Vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă sculându-se de pe scaun şi înclinându-se de mai multe ori.

III

A patra zi, Dumitrescu dejună din nou la Borza. Când au ajuns la cafea, îi spuse în treacăt, jucându-se cu scobitoarea şi privind vag spre peretele din faţă, unde erau atârnate câteva talere de lemn şi farfurii ţărăneşti din Ardeal.

—Au fost cei de la Secţia a III-a la Biblioteca Academiei şi au cercetat colecţiile de ziare din 1915. Ştii că Fărâmă avea dreptate. Lucrurile s-au petrecut aşa cum ne-a spus Fărâmă: lozi, băiatul rabinului, s-a azvârlit în apă şi n-a mai ieşit. Şi nici nu i s-a mai găsit corpul. A dispărut fără urmă... N-ai auzit niciodată de povestea asta? Nu-ţi aminteşti nimic? întrebă întorcând capul şi privindu-l în ochi.

—Habar n-am despre cine vorbeşti, făcu Borza scoţându-şi şervetul şi ştergându-se cu el pe faţă.

—Vorbeam de directorul dumitale, Fărâmă, cel de la Şcoala Mântuleasa.

Borza îşi aşează tăcut şervetul pe masă şi se lăsă pe speteaza scaunului.

—Da, continuă Dumitrescu zâmbind. E la noi. L-am oprit pentru anchetă. Mi se părea suspect...

—Vasăzică... începu Borza îmbujorându-se. Vasăzică, de-aceea aţi schimbat şi portarul.

—N-are nici o legătură una cu alta, îl întrerupse Dumitrescu. I s-a încredinţat o altă misiune. Dar revenind la directorul dumitale, Fărâmă, pot să-ţi spun că e un om ciudat. Are o memorie extraordinară. Îşi aduce aminte de cele mai mici amănunte. Îmi povestea despre dumneata că, în clasa a IV-a primară...

—Dar nu ţi-am spus, domnule, că nu-l cunosc, că n-am făcut şcoala la el?! Nu ţi-am spus că eu sunt din Tei, că am copilărit acolo, în Tei!...

—Ei tocmai aici e buba. Pentru că ai adus dumneata vorba, pot să-ţi spun. Pe vremea dumitale, erau în Tei doar trei şcoli primare: două de băieţi şi una mixtă.

—Ei, şi ce-are a face una cu alta? îl întrerupse nervos Borza.

—Are a face, pentru că în nici una din şcolile astea nu s-a găsit înmatriculat numele dumitale.

—Da' de unde ştiţi?

—Pentru că s-au făcut cercetări...

Borza păli deodată, îl privi lung, apoi lovi cu pumnul în masă.

—Aneto! strigă. Fă repede nişte cafea şi adu şi sticla cu rom!

—Ţi-am spus că directorul mi se părea suspect, continuă Dumitrescu tot atât de blând. Şi atunci am făcut cercetări.

—Unde e, mama lui de director, că-l mănânc fript! izbucni Borza, lovind din nou cu pumnul în masă. Să mi-l daţi măcar pentru o noapte, că-i scot eu matricolele prin piele, îl învăţ eu minte să mai umble cu denunţuri şi intrigi!

Dumitrescu ridică din umeri şi zâmbi în silă.

—Tovarăşe Borza, începu cu un glas neutru, degeaba te superi pe director că cel puţin în chestia asta, el n-are nici o vină. Că e suspect, e altă poveste, şi când om descoperi ce urmărea el venind să te vadă, o să-ţi spunem şi ai să te bucuri... Dar, în chestia dumitale cu Şcoala Mântuleasa, el n-are nici o vină. Dumneata te găseşti înmatriculat la Şcoala Mântuleasa, între anii 1913-1916 şi nu te găseşti înmatriculat la nici o şcoală din Tei. Şi cum ai declarat că ai făcut şcoala primară, că fără şcoală primară nu puteai să fii numit direct maior clasa I, dumneata n-ai nici un interes să-l contrazici pe Fărâmă. De altfel, e foarte probabil că ţi-ai făcut şcoala la Mântuleasa şi ai uitat. Au trecut de-atunci peste treizeci de ani. Cine îşi mai aduce aminte de ce s-a întâmplat acum treizeci de ani?!

—Te pomeneşti că am uitat, făcu Borza căzând pe gânduri. Să ştii că ai dreptate: am uitat. Am avut o copilărie grea. Eram din popor. Am fost persecutat de societate.

—Dar ce ţi s-a mai întâmplat şi dumitale, domnule, e de speriat! exclamă Dumitrescu cu admiraţie. Ce prieteni aveai, ce tipuri curioase. Parcă aţi fi dintr-un roman.

—Ei, copii! făcu Borza, zâmbind încurcat.

—Nu, e altceva, continuă Dumitrescu cu o urmă de melancolie în glas. Aţi apucat alte timpuri, aţi copilărit înainte de războiul ălalt. Şi ai avut norocul să te împrieteneşti tot cu băieţi inteligenţi şi întreprinzători. Mai ales ăla, Lixandru, şi cum îi mai spune, ăla de trăgea cu arcul...

—Parcă îmi aduc ceva aminte, începu Borza visător. Dar să-ţi spun drept, adăugă, ce-a fost mai interesant am uitat. Acum, că-mi spui, parcă îmi aduc şi eu aminte de unul care trăgea cu arcul, dar atâta tot.

Aneta intră cu tava de cafele şi sticla de rom. Le aşeză pe masă şi dădu să se aşeze şi ea, dar Borza îi făcu semn cu ochiul şi, zâmbind încurcată, destupă sticla de rom, umplu două pahare şi se retrase. După ce dădu dùşcă pe gât paharul cu rom, Borza apucă sticla şi-l umplu repede la loc.

—Şi-acum ce aveţi de gând să faceţi? întrebă. Îl mai ţineţi mult?

Dumitrescu şovăi câtva timp, jucându-se cu scobitoarea între degete.

—Nu depinde de noi, spuse. Trebuie să-şi termine întâi de scris declaraţia. Pe măsură ce scrie, facem cercetările. Până la urmă, aflăm noi ce voia de la dumneata. Pentru că, un lucru e sigur: e suspect. Toate poveştile astea cu Şcoala Mântuleasa le spune ca să câştige timp. Nu-i nimic, adăugă zâmbind, îl lăsăm să spună. Noi avem timp. Nu ne grăbim.

—Mă tot întreb ce voia de la mine, făcu gânditor Borza.Când l-aţi întrebat, ce v-a spus?

—Ei, cred că aici a făcut prima greşeală, începu Dumitrescu, parcă înviorat dintr-o dată. Nu şi-a dat seama că a făcut-o, dar când am ascultat a doua oară placa, m-am convins că i-a scăpat ceva, că s-a trădat fără să vrea, şi ne-a dat un fir important. Spunea că venise să te vadă ca să mai staţi de vorbă, să vă mai amintiţi din copilărie şi să te întrebe *dacă mai ştii ceva de Lixandru.* Ei, nu ştiu dacă înţelegi...

—Parcă înţeleg ceva...

—Ei vezi?! Lixandru ăsta după spusele lui Fărâmă, se legase mult cu dumneata şi cu un alt băiat, unul Darvari. Şi Darvari, am verificat, a dispărut cu avionul lui, în 1930. Or, sunt indicaţii că ar fi putut fugi în Rusia. Şi asta, nu ştiu dacă înţelegi, în 1930. Acum facem cercetări... Dar e foarte probabil că Fărâmă l-a mai întâlnit, şi încă de mai multe ori, mulţi ani după ce-şi terminase şcoala militară, chiar după ce-şi luase brevetul de pilot căci, după propria mărturisire, Fărâmă se întâlnea des cu cel mai bun prieten al lui Darvari, cu Lixandru... Cred că pe aici trebuie căutat firul, adăugă Dumitrescu, clipind misterios din ochi.

—Nu mi-aduc deloc aminte! făcu Borza cu un aer deznădăjduit.

—Şi pe urmă, când mi-a povestit cum trăgeaţi cu arcul, m-am convins că pentru asta venise să te vadă: să te descoase de Lixandru şi Darvari, să afle dacă ai mai aflat ceva. Pentru că, de asta cred că-ţi aduci aminte, vă întâlneaţi cu toţi pe Maidanul Primăriei şi trăgeaţi cu arcul.

—Da. Trăgeam, făcu Borza clătinând din cap.

—Ei bine, nu ţi se pare curios că tocmai lui, lui Lixandru, i s-a întâmplat ce i s-a întâmplat? îl întrebă Dumitrescu privindu-l în ochi.

Borza înghiţi în sec, apoi apucă paharul cu rom şi-l dădu peste cap.

—Să mă trăsnească Dumnezeu dacă-mi aduc ceva aminte!

exclamă el şi începu să se şteargă cu şervetul pe obraz.

—Atunci eşti amnezic, spuse Dumitrescu zâmbind.Ţi-ai pierdut memoria.

—Să ştii că ai dreptate. Mi-am pierdut memoria din bătaie. Ţi-am spus cum am fost schingiuit în beciurile Prefecturii.

—Pentru că un lucru ca ăsta, chiar după treizeci de ani şi mai bine nu poate fi uitat, continuă Dumitrescu. Vă adunaţi pe maidan şi trăgeaţi cu arcul. Trăgeaţi, evident, în sus, de când v-aţi speriat pentru că nu mai găseaţi săgeata lui Lixandru. Asta v-a pus pe gânduri de la început: voi toţi trimiteaţi săgeata la 12-15 metri şi când a tras Lixandru, aţi văzut săgeata zburând pe deasupra blocurilor de piatră - alea care, îţi aduci aminte, erau acolo, pe maidan, pentru clădirea Universităţii - aţi văzut-o zburând peste blocuri, peste maidan şi îndreptându-se spre statuia Brătianu. V-aţi luat după ea, speriaţi că vă era teamă să nu fi lovit vreun trecător. Aţi căutat-o pe bulevard, pe la statuie, dar n-aţi mai găsit-o. Şi de-atunci trăgeaţi în sus. Trăgeaţi fiecare după puteri, la 12, 15, maximum la 20 de metri. Ei bine, când a venit rândul lui Lixandru, aţi văzut săgeata zburând, aţi urmărit-o cât aţi urmărit-o până ce vi s-a înţepenit la toţi ceafa, apoi n-aţi mai văzut-o şi v-aţi aşezat pe lângă pietre, aşteptând să cadă înapoi. Aşteptaţi cu frică, pentru că vă era teamă că are să cadă cu putere, şi şedeaţi pe lângă pietre, ca să vă feriţi. Dar aţi aşteptat aşa vreo două ceasuri şi săgeata n-a mai căzut.

—Nu mai spune! exclamă neîncrezător Borza. Când se întâmpla asta?

—După spusa lui Fărâmă, în primăvara 1916, probabil prin aprilie-mai 1916, în timpul vacanţei de Paşte. Ei, ce zici? îl întrebă zâmbind cu înţeles. Nu ţi se pare suspect? Nu vezi legătura?... De asta venise să te vadă, adăugă coborând brusc glasul.

—Să ştii că de asta, făcu Borza copleşit.

Dumitrescu începu să râdă, bine dispus, şi-şi umplu din nou paharul cu rom.

—Nu trebuie să-ţi faci sânge rău, spuse. Îi dăm noi de rost. Trebuie să avem puţină răbdare. L-am pus să scrie tot ce ştie despre Lixandru şi Darvari. A cerut până acum de două ori hârtie, de două ori în trei zile. Scrie frumos, curgător, artistic, dar are un scris greu de citit. Acum se bate la maşină ce-a scris până ieri. Dar a luat-o, după obiceiul lui, pe departe. Am citit toată dimineaţa şi încă n-am ajuns la Darvari. A scris o întreagă poveste cu o prietenă de-a voastră, una din Obor, Oana, dacă-ţi mai aduci aminte de ea, Oana, fată de cârciumar.

Teribilă femeie şi asta. Avea 2 metri şi 42. Fărâmă a început cu sfârşitul: cum, după ce s-a măritat Oana, târziu, cu estonul ei, şi-au donat amândoi scheletele Universităţii din Dorpat. Am cerut să se facă cercetări la Dorpat, să vedem ce e adevărat din toată povestea asta. Aşteptăm acum rezultatul.

IV

Toată săptămâna aceea, şi săptămâna care urmă, Fărâmă şi-o petrecu aplecat deasupra mesei de lemn, scriind. De a doua noapte i se dăduse o altă cameră, din aripa veche a clădirii, o odăiţă cu un pat de fier fără saltea, un scaun şi o masă. Avea o fereastră, dar nu vedea decât zidul cenuşiu din faţă. De două ori pe zi venea un gardian şi-i aducea masa de la cantină, apoi îl punea şi semna un bon. Când termina hârtia, se ridica de la masă şi bătea în uşă. Gardianul îi lua teancul de foi scrise şi, curând după aceea, se întorcea cu o altă testea de hârtie. Scria pe ambele feţe, căci aşa i se spusese după ce terminase pentru prima dată hârtia. De câte ori era chemat la interogatoriu, i se atrăgea atenţia să scrie mai citeţ şi Fărâmă îşi dădea toată silinţa, scriind literele una câte una, dar curând se lăsa furat de amintiri şi-şi regăsea grafia lui de totdeauna, anevoie descifrabilă.

Fărâmă bănuia că datorită scrierii lui ilizibile era chemat atât de des la interogatoriu. Uneori i se cerea să povestească noaptea ceea ce scrisese ziua. Venea să-l ia gardianul şi porneau amândoi, parcă niciodată pe acelaşi drum, căci treceau necontenit prin alte coridoare, coborau şi urcau alte scări, traversau săli mari, întunecate sau prea puternic luminate, în care nu zăreau decât un miliţian luptându-se cu somnul pe vreo bancă. Pe neaşteptate, gardianul îl oprea în dreptul unui perete şi apăsa pe buton. Curând, în spatele lor se oprea ascensorul şi coborau sau urcau mai multe etaje. Apoi gardianul bătea la o uşă şi-l introducea într-un birou puternic luminat. Din spatele biroului, jucându-se cu creionul, îl aştepta, zâmbind, Dumitrescu.

Aşa s-a întâmplat timp de două săptămâni. Apoi, într-o dimineaţă, gardianul deschise uşa şi-i strigă din prag:

—Poftiţi cu mine.

Fărâmă scria şi întoarse capul încurcat.

—De-abia m-apucasem să scriu, începu el cu glas umil. Aveam un chef grozav de scris...

—Ordin, repetă gardianul.

Fărâmă aşează corect tocul pe sugativă, astupă sticla de cerneală şi ieşi. De data aceasta au mers mai puţin ca de obicei. La capătul coridorului îi aştepta un miliţian. Gardianul i-l dădu în primire şi miliţianul îl conduse la un ascensor nou. Au coborât până în curte, au făcut câţiva paşi pe trotuarul de lângă zid, apoi au pătruns într-un alt corp al clădirii. La etajul I, gardianul s-a oprit în faţa unei uşi şi a bătut. I-a deschis un tinerel, cu o figură luminoasă care parcă tot zâmbea întruna...

—Dumneata eşti Fărâmă, directorul Şcolii Mântuleasa? l-a întrebat.

—Eu sunt, a răspuns el, înclinându-se politicos.

—Vino cu mine, a continuat tinerelul. Dumneata aşteaptă jos, a adăugat el adresându-se miliţianului.

Au traversat o sală, apoi tânărul a deschis o uşă şi i-a făcut semn să intre singur. Era o încăpere spaţioasă, cu multe ferestre şi luxos mobilată. La birou se afla un bărbat de vreo 50 de ani, cu tâmplele cărunte, cu nasul turtit şi buzele foarte subţiri.

—Ei, l-a întâmpinat jovial, ia spune, Fărâmă, ce-a fost cu Oana...

—E o poveste lungă, începu încurcat Fărâmă. Ca s-o înţelegeţi bine, ar trebui să cunoaşteţi întâi păţania lui bunică-său, pădurarul. După chibzuinţa mea, toate li s-au tras de-acolo, că bunică-său, care avea, când l-am cunoscut eu, prin 1915, aproape nouăzeci şi şase de ani, şi-a călcat legământul cu băiatul ăl mare al paşei din Silistra. Pădurarul ăsta, copil fiind, a fost prins de turci când încercase o dată să arunce în aer pulberăria garnizoanei din Silistra. A fost osândit să fie aruncat în Dunăre, legat într-un sac şi cu pietre la picioare, căci aşa făceau turcii cu copiii de ghiaur; nu-i spânzurau, nici nu-i tăiau, îi înecau. Şi pe copilul ăsta l-a scăpat băiatul ăl mare al paşei. L-a cerut să i-l dea lui rob. Dar erau cam de-o vârstă, s-au împrietenit repede şi au ajuns ca fraţii. Au rămas împreună vreo zece ani. Pe băiatul ăsta al paşei îl chema Selim, şi ar fi ajuns şi el om mare în ţara lui dacă nu şi-ar fi călcat pădurarul legământul. Dar ca să înţelegeţi cum s-au petrecut lucrurile, trebuie să vă spun că pe Selim îl însurase tată-său, paşa, când împlinise şaisprezece ani. Îl însurase cu două neveste deodată: o grecoaică turcită din Fanar şi o turcoaică...

—Nu, Fărâmă, îl întrerupse domnul de la birou. Lasă astea. Eu ţi-am pus o întrebare precisă: ce-a fost cu Oana?

—Are să-mi fie greu să vă povestesc, se scuză Fărâmă, pentru că, după chibzuinţa mea, toate li s-au tras de la pădurar...

—Lasă pe pădurar, îl întrerupse din nou celălalt, zâmbind. Spune ce ştii dumneata despre Oana. Când ai cunoscut-o? Cum era?

Fărâmă clătină deznădăjduit din cap, parcă s-ar fi întrebat cum îi va fi cu putinţă să se facă înţeles dacă nu e lăsat să povestească aşa cum s-au întâmplat lucrurile.

—Când am cunoscut-o eu, începu el deodată, în 1915, avea treisprezece ani şi aproape doi metri. Dar nu era numai înaltă. Era voinică, spătoasă şi frumoasă ca o statuie. Avea ochii negri, părul lung, bălai, lăsat pe spate, umbla cu picioarele goale şi sărea de-a dreptul pe cai, fără şa, ca o cazacă. Încăleca numai cai nărăvaşi. De copilă încă, o duceau geambaşii la iarmarocuri, să le încalece caii. Aşa am cunoscut-o eu pe Oana. Îmi aduc aminte şi-acum. A venit unul din părinţi la mine, un negustor din strada Armenească, să se plângă că fecioru-său zace la pat dintr-o bătaie cu băieţii. „Unde s-au luat la bătaie?" l-am întrebat. „Nu vrea să-mi spună" mi-a răspuns negustorul. „Lasă că vin eu cu dumneata şi aflu" i-am spus. Mi-am luat pălăria şi m-am dus cu el în strada Armenească. Am intrat singur în odaia băiatului. Zăcea la pat şi era palid. „Cu cine te-ai bătut puişor?" l-am întrebat. „Cu Oana, mi-a spus. Cu Oana lui nenea Fănică din Obor. Dar nu ne-am bătut. Ne-am luat doar la trântă, că eu sunt cel mai tare la trântă, şi m-au pus băieţii să mă înfrunt cu ea. Şi nici Oana n-a vrut să mă trântească, dar mă ridicase în spate şi mă tot învârtea mai mult în glumă până ce unul din băieţi a strigat: « Uitaţi-vă că n-are izmene!» şi atunci Oana m-a zvârlit peste cap şi-am căzut. Şi pe urmă m-au adus băieţii acasă." „Bine i-am spus, nu-i nimic, are să-ţi treacă." Şi când am dat cu ochii de tată-său, care mă aştepta pe coridor i-am spus: „Ţine-l acasă câteva zile că-i motivez eu absenţele. Dar n-ar fi rău să-l vadă şi un doctor." Şi pe urmă m-am dus în Obor... Şi acum, să mă iertaţi, dar dacă nu vă supăraţi, am să vă fac o rugăminte, adăugă Fărâmă, cu un alt ton.

—Spune.

—V-aş ruga să-mi daţi voie să mă odihnesc o clipă pe scaun. Sufăr de un fel de reumatisme.

—la loc, încuviinţă domnul de la birou.

—Vă foarte mulţumesc, făcu Fărâmă aşezându-se pe scaunul din stânga biroului şi începând să-şi mângâie cu palmele genunchii. Da, reluă el după câteva clipe, m-am dus la Obor, chiar în după-amiaza aceea. Am găsit repede cârciuma lui Fănică Tunsu, căci o cunoştea toată mahalaua. Am intrat întâi în cârciumă şi-am întrebat de Tunsu. Cârciumarul părea un om de treabă, zdravăn şi rumen în obraji, dar

altminteri om ca toți oamenii. „Dumneata ai o fată, Oana, am început eu. E cam năzdrăvană." „Eu și cu maică-sa am făcut cât și cum ne-am priceput, mi-a răspuns cârciumarul. Restul e de la Dumnezeu..." Nu prea am înțeles atunci pe loc ce voia să spună. Dar am ieșit în curte și m-am lămurit. Adevărat pot spune că restul era de la Dumnezeu. Se blagoslovise Dumnezeu din cale afară. Oana se luase la trântă cu un argat, un flăcău cât un munte. Omul își scosese cizmele și rămăsese în nădragi. Se opintea din toate puterile, dar se vedea că de-abia își mai trăgea răsuflarea. Îl prinsese Oana sus, de coate, și-l strângea să-l sugrume. Și-apoi, o dată s-a învârtit cu el de câteva ori și l-a trântit în praf, așezându-se și ea deasupra, ca să-l pună bine cu umerii la pământ. Și atunci am văzut și eu că băiatul avusese dreptate. Pe vremea aceea, femeile purtau încă un fel de pantaloni lungi. Dar Oana n-avea nimic pe dedesubt. Era ca o statuie, dacă înțelegeți ce vreau să spun.

—Și zici că era frumoasă? întrebă celălalt visător.

—Ca o statuie, repetă Fărâmă clătinând din cap. Că o statuie, dacă e bine făcută, nu te supără cât ar fi ea de mare. Așa era și Oana. Dacă ar fi umblat numai goală poate nici nu s-ar fi observat că era din cale afară de mare și de voinică. Dar, când o vedeai îmbrăcată, te cam speria. Părea o fată de uriaș. Și așa a început povestea Oanei, de la o trântă. E o poveste lungă... Îmi dați voie să aprind o țigară? întrebă el după o scurtă pauză.

—Poftește, răspunse celalt cu o voce depărtată, parcă s-ar fi trezit din amintiri.

—Vă foarte mulțumesc.

Își scoase pachetul și aprinse o țigară.

—De unde să încep? se întrebă el după ce trase, adânc, primul fum. V-am spus că e o poveste lungă care se prelungește mulți ani, până pe la 1930. Și dacă ar fi fost după mine, ar fi trebuit s-o încep pe la 1840. Căci e o poveste care ține aproape o sută de ani. Dar să zicem că cunoașteți începutul și că suntem acum în 1915, în anul când am cunoscut-o eu. Băieții o întâlniseră și se împrieteniseră cu ea câteva luni mai înainte, tot umblând pe la marginile orașului după pivnițe părăsite. Și dintre toți, Oana se împrietenise mai mult cu Lixandru și Darvari. Iar în vara următoare, în 1916, băieții veneau sâmbăta la Obor și Oana îi lua în brișcă și se duceau la bunică-său, în pădurea Paserea, și rămâneau acolo până luni dimineață. Oanei îi plăcea de ei, că erau toți băieți dezghețați și aveau imaginație. Căci imaginație avea și ea, și încă destulă deși, cum o să vedeți, o avea în felul ei. S-au

întâmplat multe acolo, nopțile, în pădurea Paserea. Nu le-am aflat nici eu pe toate. Dar ce-am aflat mi-a fost de-ajuns ca să înțeleg de ce-au pornit băieții ăștia pe căi atât de neobișnuite. Pentru că trebuie să știți că, în afară de Lixandru, care avea atunci vreo paisprezece ani, toți ceilalți cinci erau niște copii, aveau între unsprezece și doisprezece ani. De prima întâmplare am aflat de la Ionescu. Se pare că într-o noapte din vara aceea, pe la începutul lui iunie, Ionescu s-a trezit, că i-a fost sete, și a ieșit afară să caute donița cu apă. Băieții dormeau într-un fel de hambar, alături de casa pădurarului, chiar în inima pădurii. Și Ionescu, după ce a băut, a privit spre pădure și i s-a părut că vede o arătare și i-a fost frică. Dar și-a dat repede seama că era Oana și atunci, în picioarele goale, s-a luat după ea, că Ionescu ăsta era din fire un copil curios. Era lună și putea s-o urmărească de departe. Dar n-a mers mult. Oana s-a oprit la marginea unui luminiș și-a tras rochia de pe ea și-a rămas goală. A îngenuncheat întâi și a căutat ceva între buruieni, apoi s-a ridicat și a început să dănțuiască învârtindu-se în cerc, cântând și murmurând. Băiatul nu auzea tot, dar auzea refrenul: „Mătrăgună, doamnă bună, mărită-mă într-o lună!..." El, copil, nu-și dădea seama că e un descântec de dragoste, o vrajă de măritiș. Ședea acolo, ascuns după un copac, la câțiva metri, și se pregătea s-o sperie, când o văzu deodată pe Oana oprindu-se din dănțuit, punându-și mâinile în șold și strigând: „Mărită-mă, fă! că mi s-au înfierbântat creierii!..." Și în clipa următoare, băiatul a înlemnit, căci dintre buruieni s-a ridicat deodată o arătare, ca un fel de femeie bătrână, îmbrăcată în zdrențe, despletită și cu o salbă de aur la gât și s-a repezit amenințătoare spre Oana.„ Ho, nebuno! i-a strigat bătrâna. Ho, că n-ai împlinit încă paisprezece ani!..." Oana a căzut în genunchi și și-a plecat capul. „Potolește-te, a continuat bătrâna. Că ce ți-a fost ursit, eu nu pot dezlega. Când ți-o fi și-o fi de măritiș, să te duci la munte, că de-acolo îți vine bărbat. Năzdrăvan ca și tine, călare pe doi cai și cu o năframă roșie la gât..." Și apoi, spunea Ionescu, arătarea a pierit între buruieni. Dar asta a fost de-ajuns Oanei, că de-atunci nu i-a mai fost gândul decât la munte. Dar în toamna aceea a intrat și România în război și n-a mai ajuns să urce la munte, deși plecase într-acolo. Dar nu plecase singură. Luase cu ea pe băieți...

—Dar cum i-a dat tată-său voie să plece, așa, la paisprezece ani, singură, cu băieții pe munte? întrebă domnul de la birou.

—Ah, zâmbi Fărâmă, asta este o poveste lungă. Am scris o parte alaltăieri. Nu știu dacă ați avut ocazia să vă uitați prin ce-am scris. A lăsat-o tată-său să plece pentru că, în anul acela, venise din nou

Doftorul la pădurar şi Doftorul ăsta era înzestrat cu puteri ciudate.

—Doctorul şi mai cum? îl întrebă celalt. Cum spuneai că-l cheamă?

—Cum îl chema pe numele lui adevărat, asta n-a ştiut-o decât pădurarul, pentru că el îl cunoştea pe copil. Oamenii îi spuneau Doftorul pentru că se pricepea la fel de fel de leacuri şi tot umbla prin ţări străine, depărtate. Cunoştea multe limbi, nenumărate ştiinţe şi vindeca oamenii şi vitele cu leacuri simple, băbeşti. Dar marea lui slăbiciune era scamatoria. Era un prestidigitator neîntrecut, dar era şi iluzionist şi fakir, şi Dumnezeu ştie ce mai era altceva, căci făcea lucruri de necrezut. Făcea toate acestea pentru plăcerea lui şi numai la iarmaroace şi prin târguri mici, niciodată în Bucureşti. Avea pasiunea asta: lua câţiva copii cu el în două căruţe şi şase cai şi colindau satele timp de o lună, două, între Sfântul Petru şi Sfânta Maria. În anul acela, în 1916, a plecat cu Oana, Lixandru, Aldea şi Ionescu. Au plecat spre Câmpulung, şi de-acolo au luat-o spre munte. Dar n-au apucat să urce la munte pentru că între timp a intrat România în război... Mare scamator! exclamă Fărâmă, clătinând din cap.

—Dumneata l-ai văzut?

—L-am văzut de mai multe ori, la lucru vreau să spun, la scamatoriile lui. Întâia oară la pădurar, în curte. Şi m-am crucit. Era într-o duminică, pe seară şi aşteptam să se înhame caii la trăsuri, să ne întoarcem căci eram vreo zece şi aveam toţi treburi la Bucureşti a doua zi. „Ia mai staţi să vă arăt ceva!" strigă Doftorul şi bătu din palme, să se facă tăcere. Apoi începu să se plimbe prin faţa noastră, cu mâinile în buzunare, încruntat, pe gânduri. Deodată ridică mâna în aer şi prinse ceva. Ne uitarăm bine şi văzurăm că era un fel de linie lungă, dar de sticlă. O aşeză pe pământ şi începu să tragă de ea, s-o întindă, şi linia se făcu repede un geam lat şi înalt cam de vreun metru şi jumătate. Îl fixă bine în pământ, apoi apucă de-o latură şi iar începu să tragă şi geamul se întindea după el; în vreo două, trei minute, făcuse un bazin de sticlă de câţiva metri, un fel de acvarium enorm. Apoi văzurăm cum ţâşneşte apa din pământ, cu putere, şi bazinul se umplu până la vârf. Doftorul mai făcu câteva semne şi văzurăm fel de fel de peşti, mari şi colorati, înotând în bazin. Noi împietriserăm. Doftorul îşi aprinse o ţigară, apoi se întoarse spre noi şi ne spuse: „Apropiaţi-vă, uitaţi-vă bine la peşti şi spuneţi-mi pe care voiţi să vi-l dau." Ne-am apropiat şi-am ochit un peşte mare, cu coama albastră şi ochii roz. „Ha, spuse Doftorul, aţi ales bine; ăsta e *Ichtys columbarius*, peşte rar, din mările de sud." Şi, fără să-şi scoată ţigara din gură, intră prin sticlă, ca o umbră, şi pătrunse în bazin. A rămas

acolo, în mijlocul bazinului, în apă, printre peşti, câtva timp, ca să-l putem vedea bine cu toţii; se plimba cu ţigara în gură, fumând, apoi a întins mâna şi a prins pe *Columbarius*. A ieşit din bazin tot aşa cum a intrat, trecând prin sticlă, cu ţigara în colţul buzelor, cu peştele în mână şi ni l-a arătat. Ne-am uitat şi la peşte, aşa cum se zbătea în mâna lui, dar ne uitam mai ales la el, la Doftor: n-avea o picătură de apă pe el, nici pe faţă, nici pe haine. Unul dintre noi a luat peştele în mână, dar l-a scăpat imediat în iarbă şi-am sărit toţi să-l prindem. Doftorul râdea. A apucat peştele, s-a apropiat de bazin, a întins mâna prin sticlă şi i-a dat drumul în apă. Apoi a bătut din palme şi acvariul, cu peşti cu tot, a dispărut...

—Mare iluzionist! exclamă domnul de la birou.

—Mare de tot, spuse Fărâmă. Dar asta, ce vă povestii eu acum, n-a fost nimic pe lângă ce făcea el în târguri şi iarmaroace, mai ales în vara aceea, când luase pe Oana şi pe băieţi. Vă închipuiţi că, după ce-l văzusem la Paserea, nu mai aveam alt gând decât să-l văd din nou. M-am luat după ei, cu trenul, şi i-am ajuns la Domneşti, la vreo patruzeci de kilometri de Cîmpulung. Era acolo un mare târg de vite şi am rămas cu toţii cinci zile. Făcea scamatorii de două, trei ori pe zi şi întotdeauna altele. Şi de fiecare dată schimba şi ceremonialul. Căci îi plăcea grozav să facă lucrurile cu mare pompă, ca la un spectacol de gală. În prima zi, Lixandru a apărut pe un cal alb, împodobit ca un prinţ, şi a colindat tot târgul fără să scoată un cuvânt. Zic că era Lixandru, pentru că îl ştiam şi vorbisem cu el de dimineaţă. Altminteri, nu l-aş fi recunoscut. Pentru că, întâi şi întâi, în ziua aceea îl schimbase Doftorul, îl făcuse mai înalt şi voinic, ca un flăcău de douăzeci de ani, şi avea păr bogat, şi lăsat plete pe spate, aşa cum se purta pe vremuri, şi faţa, deşi nu i-o schimbase propriu-zis, parcă totuşi n-ar mai fi fost a lui, pentru că era mult mai frumos, şi avea altfel de priviri, adânci, nobile şi melancolice. Şi ce să vă mai spun cum era îmbrăcat, şi ce cal avea. S-a luat lumea după el şi s-au ţinut aşa câteva sute de oameni, până la cortul Doftorului. Era un cort uriaş, aşa cum obişnuiesc să aibă numai circurile mari de la oraşe. Cum îl purta Doftorul în cele două căruţe cu care colinda satele, n-am înţeles niciodată. Şi acolo, în faţa cortului, îi aştepta Ionescu, transformat şi el de nu-l mai recunoşteai. Era înalt şi gras, şi negru, buzat, ca un arap, îmbrăcat în şalvari, cu pieptul gol şi cu un iatagan, şi striga: „Intraţi, că muncim să strângem zestre pentru Oana!" Iar când intrau în cort, îi întâmpina Aldea, aşezat la o masă boierească, cu picioarele de aur, înconjurat cu saci de galbeni. „Cinci bani, cinci bani, striga Aldea, dar vă dăm restul!" Oamenii dădeau cinci bani şi primeau rest

un galben. „Dar să știți că nu mai sunt buni, n-au căutare", le spunea Aldea băgând mâna în sac și numărând galbenii.

—Mare iluzionist! exclamă domnul de la birou.

—Foarte mare! făcu Fărâmă. M-am uitat și eu în sacii cu galbeni! „Nu mai au căutare, domnule director", îmi spuse Aldea. Într-adevăr, erau taleri de pe vremea Mariei Tereza, și galbeni de-ai lui Petru cel Mare, și multe monede turcești... Dar asta nu era nimic pe lângă ce venea. Când s-a umplut cortul cu oameni, a apărut Doftorul după o perdea. Era îmbrăcat în frac, cu mănuși albe, și purta mușteți lungi, subțiri, foarte negre. A bătut din palme și după perdea a apărut și Oana. Ea singură era așa cum o știam că e; părea neschimbată, doar că era altfel îmbrăcată, într-un tricou alb, lipit de corp, de părea o statuie. Apoi Doftorul a ridicat mâna în sus și a prins, din aer, o cutiuță, nu mai mare ca o cutiuță de farmacie. A început s-o întindă, și cutia se mărea văzând cu ochii. A tot tras de ea, când dintr-o parte, când din alta, când de jos, când de sus, până ce-a făcut o ladă de vreo doi metri lungime și cam tot atâta în lărgime și înălțime. Apoi a luat-o și i-a dat-o Oanei s-o țină, cu amândouă mâinile, cât putea mai sus deasupra capului. Acum, cum sta Oana nemișcată, susținând lada cu amândouă mâinele, în aer, semăna și mai mult cu o statuie, părea o cariatidă. Doftorul a făcut câțiva pași, mulțumit, prin fața ei, apoi a întins din nou mâna în sus și a prins din aer o cutie cu chibrituri. A scos câteva chibrituri și le-a întins, le-a lungit, le-a îngroșat, până ce-a făcut din ele o scară, și s-a dus și a proptit-o de ladă. Apoi s-a îndreptat spre public și a strigat: „Să poftească autoritățile!" Și cum nu îndrăznea nimeni să se apropie, a început el să-i cheme pe nume, de parcă i-ar fi cunoscut de când lumea: „Domnule primar, poftiți, domnule primar, poftiți cu doamna primăriță. Luați și pe Ionel cu dumneavoastră... Să poftească și domnul șef de post, plotonier-major Nămolosu. Poftiți și dumneavoastră, domnule institutor cutare..." Și așa, pe rând, se adresă fiecăruia și-l poftea să iasă din mulțime. Îi lua de mână și-i îndemna să urce pe scări și să intre în ladă. Oamenii se cam codeau, dar odată ajunși sus, la gura lăzii, le era rușine să se întoarcă, și intrau. Așa au intrat primarul cu primărița și cu băiatul lor, Ionel, și institutorul, și șeful de post, și apoi ajutorul de primar cu întreaga familie, că venise cu trei cumnate, fiecare cu câțiva copii, și apoi au intrat oamenii la nimereală, după cum îi poftea el, Doftorul, chemându-i pe nume, au intrat așa încă vreo treizeci, patruzeci de persoane. Și în cele din urmă a zărit pe popă, care sosise tocmai atunci, și l-a poftit, făcând un pas spre mulțime: „Poftiți, părinte, poftiți și sfinția voastră..." Popa, la

început, nu voia: „Ce-i drăcovenia asta, Doftore? l-a întrebat el din mulțime. Ce le faci oamenilor?" „Poftiți și sfinția voastră, și o să vedeți!..." Și popa, care era bătrân și călca cam anevoie, dar altminteri era chipeș și voinic, s-a urcat încet pe scări și a dispărut și el în ladă. Oana rămăsese în tot timpul ăsta nemișcată, parcă ar fi ținut în mâini o năframă. După ce l-a văzut intrat și pe popă, Doftorul s-a suit pe scară și a început să potrivească lada. O strângea, o apăsa, când pe lături, când de sus în jos, până ce-a rămas la jumătate. Apoi s-a coborât cu ea în brațe și, în fața mulțimii, a reînceput s-o apese și s-o îndese. Și în câteva minute lada ajunsese ce fusese la început, o cutiuță ca de farmacie. Atunci a luat-o între degete, a mai învârtit-o de câteva ori, până ce s-a făcut măruntă ca un bob de mazăre, și a întrebat: „Cine-o vrea?" Și a răspuns un bătrân din fund: „Dă-mi-o, Doftore, că am toți nepoții în ea!..." Și Doftorul i-a făcut vânt cu unghia, dar era atât de măruntă încât, îndată ce-a zvârlit-o, a și dispărut, și în clipa următoare s-a auzit ca un pocnet, și toată lumea, cu popa și primarul și toți ceilalți, erau din nou la locurile lor, fiecare acolo unde fusese...

—Grozav iluzionist!

—Nemaipomenit, spuse Fărâmă clătinând din cap. Dar asta, ce vă povestesc eu acum, e nimic față de ce s-a întâmplat la Cîmpulung. Acolo, la Câmpulung, Doftorul a întrecut măsura, căci venise garnizoana întreagă, cu general cu tot, și cu familiile lor, și pentru că fusese o serbare chiar în după-amiaza aceea în Grădina Publică și generalul fusese mulțumit de cum ieșise, dăduse voie și trupei să vină, și se mai afla și muzica militară, și Doftorul i-a poftit pe toți să intre în ladă. Dar, după părerea mea, a făcut greșeala să pună fanfara să cânte în timp ce urca pe scări, și așa a urcat fanfara, suflând din alămuri și tromboane, cu gorniștii în frunte și toboșarii la urmă, până ce nu s-a mai auzit, în capul scării, decât unul singur, ultimul toboșar. Nu știu ce i s-a întâmplat ăstuia din urmă, dar, ajuns sus, continua să bată toba fără să îndrăznească să se coboare și el. Și atunci Doftorul i-a făcut semn să înceteze și l-a întrebat: „Ce-i, mă, cătană? tu de ce nu intri? Pentru tine nu mai e loc?" „Ba loc ar fi, răspunse toboșarul, că în ladă nu e nimeni..." Doftorul izbucni în râs și ridică mâna în sus, și în clipa următoare toți erau la locurile lor, și fanfara cânta imnul regimentului, și atunci s-a supărat generalul și a răcnit: „Cine v-a dat, mă, ordin să cântați?!..." Și așa s-a făcut că acolo, la Câmpulung, Doftorul n-a mai putut rămâne până la sfârșitul iarmarocului...

Fărâmă tăcu și căzu visător pe gânduri.

—Ei, şi pe urmă? îl întrebă celalt. Ce s-a mai întâmplat cu Oana?

—Ei, tocmai asta mă gândeam şi eu acum, începu Fărâmă frecându-şi încurcat genunchii. Cum să vă povestesc urmarea fără să mă întorc înapoi şi să vă vorbesc despre Lixandru şi Darvari, şi mai ales despre prietenii lor cei noi, întâlniţi în cârciuma lui Fănică Tunsu. Căci e o poveste lungă şi, ca s-o înţelegeţi, trebuie să ştiţi ce s-a întâmplat lui Dragomir şi Zamfirei...

Domnul de la birou izbucni într-un râs scurt, tăcut, şi apăsă pe buton.

—Bine, o să mai stăm noi de vorbă, spuse.

Uşa se deschise şi reapăru tânărul cu figura luminoasă.

—Vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă ridicându-se brusc şi înclinându-se de mai multe ori.

V

Fărâmă află chiar a doua zi că a fost la Economu, subsecretar de stat la Interne. Când Dumitrescu îl întâmpină din spatele biroului, îi spuse, mai posomorât ca de obicei:

—Am mai citit încă două sute de pagini şi tot n-am ajuns să ştiu ce e cu Darvari. Pe noi ne interesează Darvari, şi doar în subsidiar Lixandru şi toţi ceilalţi. Tovarăşul subsecretar de stat Economu are mare slăbiciune pentru literatură, dumnealui s-a pasionat de Oana. Dar pe noi ne interesează Darvari. Când ai venit la Borza, dumneata veniseşi să-l întrebi de Lixandru, nu veniseşi să-i vorbeşti de Oana. Întoarce-te la Lixandru şi la Darvari... Spuneai acum câteva zile că Lixandru se apucase să înveţe pe Darvari limba ebraică. Ce legătură are una cu alta? Darvari intrase la Şcoala Militară. Ce avea el nevoie să înveţe ebraica?

—Nu avea nevoie, începu Fărâmă intimidat. Dar cum vă spuneam, e o poveste lungă şi toate câte s-au întâmplat sunt în legătură cu Oana. Trebuie să ştiţi că Lixandru plecase din Bucureşti în toamna lui 1916 în retragere şi când s-a reîntors, în 1918, băiat de vreo şaisprezece-şaptesprezece ani, a intrat în clasa a VI-a la Liceul „Spiru Haret", că dăduse câteva clase în particular, la Iaşi. Un an mai târziu, Darvari intrase la Şcoala Militară de la Târgu Mureş. Dar, într-o bună zi, nu pot să-mi dau seama în urma căror împrejurări, Lixandru s-a dus la rabinul din Calea Moşilor şi i-a spus: „Dumneata

poate că nu mă mai recunoşti. Eu sunt Lixandru, prietenul lui Iozi. Şi vreau să ştiu ce s-a întâmplat cu Iozi, şi pentru asta am venit la dumneata. Dacă ar fi trăit Iozi, l-ai fi învăţat demult ebraica. Am venit la dumneata să mă înveţi pe mine, aşa cum l-ai fi învăţat pe Iozi." Rabinul n-a răspuns nimic, ci l-a privit aşa multă vreme pe gânduri. Pe urmă i-a spus: „Bine, am să te învăţ. Să vii la mine în fiecare dimineaţă, un ceas înainte de a merge la şcoală şi în fiecare după-amiază, un ceas înainte de a apune soarele." Aşa s-a făcut că Lixandru a început să înveţe ebraica, şi cum era un băiat inteligent şi silitor, în doi ani, când şi-a luat bacalaureatul, ştia atât de bine, încât traducea din cărţile Vechiului Testament, cum ar fi tradus dintr-unul din poeţii lui. Căci am uitat să vă spun că Lixandru, care încă din şcoala primară era visător şi se arăta aplecat spre poezie, în liceu nu mai făcea decât asta: citea pe poeţi. Dar avea şi aici, în poezie, gusturi ciudate. La şaisprezece ani citea pe Calderon, pe Camoens, pe Sa de Miranda...

—Lasă astea, îl întrerupse Dumitrescu. Spune-mi ce i-a venit lui să-l înveţe ebraica pe Darvari. Şi cum a acceptat Darvari, elev de Şcoala Militară, cu atâtea materii pe cap, să mai înveţe şi ebraica? La ce i-ar fi folosit lui ebraica? Mai ales că voia să se facă aviator.

—Tocmai de aici i-a venit ideea lui Lixandru, de când i-a spus Darvari că se va face aviator. „Atunci trebuie să vii şi tu cu mine, să-l căutăm pe Iozi, i-a spus. Şi pentru asta trebuie să înveţi ebraica. Că, a adăugat, să ştii tu, Iozi n-a murit. Dacă ar fi murit, i s-ar fi găsit până acum corpul. El trebuie să fie undeva pe aici, pe pământ, şi nu-l vedem, sau nu ştim să-l căutăm. Dar până la urmă eu tot am să aflu cum trebuie căutat..." Şi aşa s-a apucat să-l înveţe. Îi da lecţii numai în timpul vacanţelor, dar îi cumpărase gramatică şi dicţionar şi-l silea să înveţe şi cât era la Liceul Militar, la Târgu Mureş. Însă nu prea cred că Darvari a apucat să înveţe mare lucru. N-avea nici memoria lui Lixandru, nici tragerea lui de inimă. Şi mai era ceva. În anii aceia, 1919-1920, Lixandru şi cu băieţii o regăsiseră pe Oana şi veneau sâmbetele seara la cârciuma lui Tunsu, şi o luau pe Oana la plimbare, dar nu către oraş, ci tot către marginile de mahala, unde toţi o cunoşteau pe Oana şi ei, băieţii, nu se sfiau să fie văzuţi împreună. Se plimbau aşa peste maidane şi ajungeau până la câmpuri, acolo unde încep lanurile de grâu. Oana umbla în mijlocul lor, cu cozile pe umeri, cântând şi băieţii îi ţineau isonul. Iar când, în nopţile cu lună, se opreau să se odihnească printre bălării sau pe sub duzi, Lixandru îi striga: „Oana, am să scriu cu tine o nouă mitologie!..." Pentru că,

dintre toți, pe Lixandru îl îndrăgise mai mult Oana.

—Las-o pe Oana, îl întrerupse Dumitrescu. Ți-am spus că pe noi ne interesează întâi și întâi cazul Darvari.

—Despre el voiam și eu să vă povestesc, zâmbi încurcat Fărâmă. Pentru că, în vacanțe, și mai ales în vacanța de vară 1919 și cea de Paște din 1920, Darvari era nelipsit de la plimbările cu Oana, Lixandru și băieții. Și de la o asemenea plimbare i s-a tras o seamă de întâmplări și poate de-aceea n-a mai apucat să învețe bine ebraica. Băieții aveau toți între cincisprezece și șaptesprezece ani și marea lor slăbiciune era să se întoarcă târziu, după ce umblaseră ceasuri întregi, să se întoarcă și să petreacă la cârciuma lui Tunsu. Veneau uneori atât de târziu, pe la două-trei dimineața, încât cârciumarul pleca să se culce de cum îi vedea intrând și cârciuma rămânea pe seama Oanei și a lăutarilor, dacă n-apucaseră și aștia să plece. Rareori mai întârzia câte un bețiv dar se ferea să facă scandal, că știau toți de frica Oanei. Așa că rămâneau ei singuri stăpâni, băieții, în cârciumă, și petreceau. Beau toți, dar cu măsură, iar Lixandru abia de-atingea vinul, deși era cel mai neodihnit și mai înflăcărat. Se suia pe masă și, cu mâna pe umărul Oanei, mângâindu-i părul, recita din poeții lui, în special din poeții spanioli. Nu înțelegea nimeni spaniola, dar îl ascultau toți, cu ochii la el, iar Oana rămânea visătoare și pierdută, și adesea când o trezea Lixandru, i se părea că plânsese. Și așa s-a făcut că într-o noapte târziu, spre zori, când recita el cu brațul pe umărul Oanei, a intrat în cârciumă o pereche. El era un tânăr doar cu câțiva ani mai mare ca Lixandru, dar era foarte elegant îmbrăcat și avea o figură frumoasă, dar sumbră, cu un zâmbet provocător. Părea puțin ametit când intrase, și auzindu-l pe Lixandru recitând din Calderon,' a exclamat: „Dar, cum, voi nu sunteți români?" Iar femeia rămăsese cu ochii pe Oana. „Ea este! a strigat. Ea, statuia mea!..." Femeia asta, care intrase, era de o neasemuită frumusețe, dar avea ceva sălbatec în purtarea și îmbrăcămintea ei, părea, cum se spunea pe vremuri, excentrică, pentru că începu dintr-o dată să bată din palme și se apropie de Oana ca de o operă de artă, și imediat își scoase brățara și i-o întinse: „Umilă ofrandă din partea Zamfirei", îi spuse. Pe ea n-o chema așa, au aflat mai târziu băieții, dar îi plăcea să-și spună Zamfira, iar vărului ei, tânărul cu care venise, deși îl chema Dragomir, ea îi spunea Dionis. Tinerii ăștia, cum am aflat mai târziu, trecuseră prin multe în viața lor, iar familiile lor se trăgeau din boierul Calomfir. Și ca să înțelegeți ce li s-a întâmplat și mai ales ce are să urmeze, trebuie să cunoașteți viața acestui boier Calomfir...

—Fărâmă, îl întrerupse cu severitate Dumitrescu. Te-am tot lăsat să vorbeşti ca să văd până unde crezi dumneata că poţi întinde coarda fără să se rupă. Dumneata urmăreşti ceva, tot povestindu-ne verzi şi uscate, şi crezi că dacă ne porţi aşa cu vorba, ai să scapi mai uşor. Ţi-am spus să te mărgineşti la Darvari.

—Dar tocmai despre el voiam să vă povestesc, se scuză Fărâmă. Pentru că toate i s-au tras din noaptea aceea, când a întâlnit-o pe Zamfira. V-am spus că fata asta, ce-şi spunea Zamfira, era neasemuit de frumoasă. Darvari a încremenit cu ochii la ea şi s-a îndrăgostit pe loc, parcă l-ar fi vrăjit. Şi când Lixandru s-a adresat, politicos, dar foarte rece, tinerilor şi i-a întrebat: „Ce poftiţi?" iar Dragomir a răspuns: „Eu am venit să beau la cârciumă, dar dumneaei, frumoasa Zamfira, a venit să-şi caute modelul", iar Lixandru le-a spus: „Ne pare rău, dar acum, când e trei dimineaţa şi se coboară Dumnezeu pe pământ, ne place să petrecem singuri", Darvari i-a făcut semn lui Lixandru să-i lase, şi l-a văzut Zamfira, a venit lângă el, i-a luat mâna şi i-a spus: „Uite, vezi, că dumnealui e băiat bun şi ne primeşte şi pe noi să petrecem în cârciuma voastră." Darvari s-a făcut palid de fericire şi emoţie, şi a strigat: „Eu zic să-i lăsăm, Lixandre, că poate au şi ei semnele lor!..." Tânărul a adăugat, cu acelaşi zâmbet amar pe buze: „Dacă sunteţi puşi pe vrăjmăşie, aproape că nu-mi pasă, că pe voi, pe toţi, parcă-parcă, v-aş putea birui. Dar de model mi-e frică, şi ar trebui să trag cu revolverul, şi cine ştie unde o nimeresc, şi iese scandal..." Oana a început să râdă şi i-a strigat: „Nu mi-e frică de glonţ, boierule, că de mine nu se atinge plumbul..." „Dar nu sunt gloanţe cu plumb, a răspuns tânărul, sunt doar pocnituri şi cinci feluri de cerneală..." A scos revolverul din buzunar şi le-a arătat. Era întocmai ca un „Browning", dar în loc de gloanţe, avea doar o capsă puternică pentru pocnitură şi în vârf o bilă cu un lichid colorat. „L-am primit chiar acum de la Londra, a adăugat Dragomir. Poate servi pentru dueluri mondene, chiar în saloane. Are gloanţe cu cinci culori..." Şi aşa au rămas împreună în noaptea aceea, şi au băut şi au petrecut până ce a răsărit soarele şi s-a trezit cârciumarul. La plecare, Dragomir a scos un pachet cu bancnote din buzunar şi a vrut să plece, dar l-a oprit Oana. „După trei dimineaţa când, aşa cum v-a spus Lixandru, se coboară Dumnezeu pe pământ, sunteţi toţi oaspeţii mei..." În faţa cârciumii se afla trăsura cu care veniseră tinerii, şi au încărcat cât au putut, şi printre ei erau, firesţe, Lixandru şi Darvari. Şi curând după aceea s-a legat o mare prietenie între Dragomir şi Lixandru şi între Darvari şi Zamfira. Fata asta era tare ciudată. Nu se

pieptăna niciodată ca toată lumea, ci-şi lăsa părul nici prea lung, nici prea scurt, când pe umeri, când numai pe ceafă, şi nu se vopsea, şi şi alegea tot rochii după moda veche, dar le mai potrivea ea, şi în aşa fel încât până la urmă nu mai semănau cu nimic. Darvari era îndrăgostit nebun de ea, şi cum era îmbrăcat în uniforma elevilor de la Şcoala Militară, credea c-o impresionează, dar Zamfira îi spunea...

În clipa aceea sună telefonul şi Dumitrescu întinse mâna şi ridică receptorul. După primele cuvinte pe care le auzi, se îmbujoră.

—Da, e la mine, spuse şi iar începu să asculte. Bine, o să facem aşa cum doriţi. Am înţeles, adăugă el târziu şi aşeză receptorul în furcă. Destul pentru ziua de azi, se adresă el lui Fărâmă.

Părea preocupat, şi Fărâmă simţi deodată o mare simpatie pentru el.

—Ai să mai fii anchetat şi de alte persoane, începu Dumitrescu. E în interesul dumitale să nu mai aduci vorba de Borza. Mărgineşte-te la Lixandru şi Darvari. Borza ăsta nici n-a fost elevul dumitale la Mântuleasa. N-a făcut nici o şcoală, nici măcar şcoala primară. L-au descoperit că fusese multă vreme bătăuş în Tei şi agent de Siguranţă. Se introdusese prin fraudă în Partid. Cred că m-ai înţeles, adăugă după ce apăsă pe un buton.

—Am înţeles şi vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă ridicându-se brusc şi înclinându-se respectuos.

VI

În săptămâna aceea, comisarul Dumitrescu nu l-a mai chemat la interogatoriu, dar Fărâmă continua să scrie şi gardianul venea cu regularitate să-i ia foile scrise şi să-i aducă altele. Apoi, într-o dimineaţă, a intrat la el zâmbind şi i-a spus:

—Ia poftiţi până afară, că o să aveţi o surpriză...

Fărâmă îşi aşeză tocul pe sugativă, astupă sticla cu cerneală şi se ridică. Pe culoar, lângă uşă, îl aştepta un tânăr îmbrăcat elegant.

—Dumneata eşti Zaharia Fărâmă? îl întrebă.

—Eu sunt.

—Vino cu mine...

Coborâră în curte şi o traversară, pătrunzând într-un alt corp al clădirii. Au urcat în ascensor şi Fărâmă observă că tânărul îl priveşte curios, zâmbind întruna.

—Sunt şi eu scriitor, îi spuse când se opri ascensorul. Mă interesează mult amintirile dumitale.

Au parcurs câteva coridoare, apoi tânărul îl opri în faţa unei uşi masive, bătu şi îi făcu semn să intre. Fărâmă intră, după obiceiul lui, cu umerii încovoiaţi, cu capul puţintel plecat, dar când dădu cu ochii de femeia care-l privea, zâmbind trufaşă, de la birou, simţi că încep să-i tremure picioarele.

—Mă cunoşti? întrebă ea.

—Cum să nu vă cunosc? făcu Fărâmă înclinându-se adânc. Dumneavoastră sunteţi doamna Anca Vogel...

—Tovarăşa ministru, îl întrerupse femeia.

—Temuta Anca Vogel, adăugă Fărâmă, încercând să zâmbească. Aşa vă spune lumea: temuta luptătoare...

—Ştiu, făcu femeia şi ridică din umeri. Dar de ce le-o fi frică oamenilor de mine, n-am aflat încă. Eu sunt pâinea lui Dumnezeu. Nu sunt rea decât cu ai mei, şi nu întotdeauna...

Fărâmă o privi pentru prima oară în faţă, cu admiraţie. Era mai aprigă, parcă, decât o judecase el după fotografiile din ziar. Arăta o femeie de vreo 50 de ani, mare, mătăhăloasă, cu obrazul lătăreţ, tăiat de zbârcituri adânci, cu gura enormă, cu grumazul scurt şi gros, iar părul cenuşiu îl purta tăiat scurt, aproape băieţeşte. Fuma necontenit. Îi întinse un pachet de „Lucky Strike" pe deasupra biroului.

—Dumneata fumezi? îl întrebă. Stai jos şi ia o ţigară.

Fărâmă se înclină din nou şi se aşeză pe fotoliu. Cu teamă, apucă pachetul de „Lucky Strike".

—Ai bricheta lângă dumneata, îi spuse Anca Vogel. Nu bănuieşti de ce te-am chemat, continuă privindu-l în ochi şi zâmbind. Am citit vreo câteva zeci de pagini din declaraţia dumitale. N-am putut citi mai mult, pentru că eşti teribil de prolix şi eu nu prea am timp de citit. Dar mi-a plăcut ce-ai scris. Dacă ai şti să te stăpâneşti, să-ţi controlezi şuvoiul amintirilor, ai ajunge un mare scriitor. Numai că, vezi, nu ştii să te stăpâneşti, îţi pierzi firul şi te năpoleşti. Am cerut să mi se extragă toate pasagiile cu Oana, că voiam să-i cunosc povestea, de la început până la sfârşit, dar încă n-am izbutit să înţeleg ce s-a întâmplat ce ea. Eşti prolix...

—Poate că aveţi dreptate, începu Fărâmă plecându-şi capul, pentru că nu sunt scriitor şi scriu cum îmi vine sub condei. Dar povestea Oanei n-o puteţi înţelege aşa, de una singură, că nici ea, Oana, n-a fost singură pe lume: era fata lui Fănică Tunsu şi, mai ales, era nepoata pădurarului. Şi toate câte i s-au întâmplat ei, Oanei, se

datorau, s-au legat şi s-au urzit de când şi-a călcat el legământul cu băiatul ăl mare al paşei din Silistra...

—O să-mi povesteşti astea mai târziu, îl întrerupse Anca Vogel. Aş vrea să ştiu acum ce s-a întâmplat cu Oana după ce s-a terminat războiul şi ea porni spre munte. Când se petrecea asta?

—În vara anului 1920.

—Dumneata ai mai văzut-o atunci? Cum era?

—Era ca o statuie. Împlinise optsprezece ani şi avea aproape doi metri patruzeci.

—Şi era frumoasă?

—Era frumoasă ca o statuie de zeiţă. Era ca Venus. Avea părul bălai-roşcat, revărsat pe umeri - că umbla întotdeauna cu umerii goi- avea un piept crescut şi pietros, de nu puteai să-ţi iei ochii de pe el, şi faţa îi era blândă şi dulce, ca de zeiţă, cu buzele cărnoase, însângerate, şi ochii negri, arzători, de te făcea să tremuri. Dar, ce folos? că, vă spusei, avea doi metri şi patruzeci. Nu îndrăzneai să te apropii de ea. Aşa, îmbrăcată, te speria. Dacă ar fi umblat goală, te-ai fi obişnuit şi ai fi zis c-a fost croită ca o zeiţă mare peste tot...

—Ei, ia povesteşte! îl îndemnă Anca Vogel, aprinzându-şi o altă ţigară.

—Într-o bună zi s-a dus la taică-său şi i-a spus:

„Acum, că s-a apropiat sorocul, eu urc la munte, că de acolo are să-mi vină bărbat..." Şi a plecat. A luat trenul, dar au dat-o jos la Ploieşti, pentru că se legaseră nişte soldaţi de ea şi Oana i-a bătut şi i-a făcut pe toţi de ruşine. Fata asta avea o forţă herculeană, mult mai înfricoşătoare decât te-ai fi aşteptat chiar de la o uriaşă ca ea, o namilă de aproape doi metri jumătate. Zic că i-a făcut de ruşine, pentru că le-a dat pantalonii jos şi i-a bătut pe rând, cu palma, ca pe copii. Şi atunci au coborât-o din tren la Ploieşti. Dar ea a pornit mai departe cu piciorul, din sat în sat, cântând, cu traista pe umăr, şi aşa a ajuns, în mai puţin de o săptămână, în Carpaţi. Se oprea pe la cârciumi şi-şi cumpăra de-ale mâncării, căci îi dăduse taică-său bani destui, şi apoi o pornea iar, cântând, şi se scălda în râuri, îşi scotea rochia şi intra aşa goală, fără ruşine, ziua în nămiaza mare. O mai fugăreau copiii cu pietre, prin sate, mai aţâţau câinii după ea, dar Oanei puţin îi păsa. Ea cânta mereu şi urca spre munte. Degeaba o alungau dulăii, că ea numai ce se întorcea şi le făcea semn: „Cuţu cuţu!" şi se potoleau câinii şi se gudurau, săreau pe ea parcă ar fi cunoscut-o de când lumea. Şi, în a cincea seară după ce-a plecat, a ajuns la o stână sub Piatra Craiului. Ciobanii au înlemnit când au văzut-o apropiindu-se,

cu picioarele goale şi cu traista pe umăr, cântând. Au zmuţit ei câinii, dar Oana a intrat în stână cu dulăii gudurându-se la picioarele ei. S-a apropiat de baciu ăl bătrân şi i-a spus: „Să mă primeşti la dumneata, baciule, că eu îţi muncesc fără simbrie, îţi fac ce treabă m-ai pune să fac. Că eu îmi aştept bărbat pe aici, pe locurile astea,... La început, baciul n-a vrut s-o primească, zicea că lui nu-i trebuie namilă de femeie la munte, dar Oana a înnoptat pe-acolo prin apropiere, într-o văgăună, şi a doua zi a venit din nou la stână şi s-a apucat să deretice, aşa că baciul s-a făcut că nu o vede şi a lăsat-o. Iar seara, când s-au întors toţi ciobanii cu oile, Oana i-a poftit să se ia cu ea la trântă, ea în genunchi şi ei în picioare, şi-i punea cu umerii la pământ pe toţi, unul după altul. În săptămâna aceea s-a aflat venirea Oanei pe toţi munţii dimprejur şi se coborau ciobanii şi de la alte stâni şi se cruceau. Iar pe înserat, Oana se ducea la izvor şi se scălda, goală, şi ciobanii o priveau de departe, şi nu se mai săturau. Aşa i-a înfierbântat Oana, că unul după altul îşi luau inima în dinţi şi, nopţile, se apropiau de culcuşul ei şi încercau să şi-o facă ibovnică, dar Oana îi rostogolea pe fiecare de-a vale şi se culca la loc. Au încercat ei într-o noapte, cinci flăcăi laolaltă să-i vină de hac. Au tăbărât pe ea, în somn, şi au apucat-o de mâini şi de picioare, dar numai ce s-a trezit bine Oana, şi-a încordat braţele, şi-a săltat mijlocul şi i-a repezit pe rând, de-au luat-o la fugă văicărindu-se.

—Grozavă femeie! spuse Anca Vogel zâmbind.

—Grozavă, repetă Fărâmă clătinând din cap. Şi de-atunci n-au mai îndrăznit să se apropie. O pândeau, numai când pleca să se scalde, şi se luau toţi după ea şi se înfierbântau privind-o. Când era lună plină, Oana umbla goală, cu părul despletit pe spate, şi dănţuia, sărea, cânta, uneori îşi împreuna mâinile şi se ruga, dar ciobanii nu o auzeau întotdeauna ce spunea. Numai o dată baciul ăl bătrân s-a luat şi el după ea, s-a apropiat tupilindu-se şi a auzit-o şi s-a crucit baciul. „Mărită-mă, Cucoană-Mare, spune Oana ridicându-şi braţele spre lună. Găseşte-mi bărbat pe măsură, că mi s-a urât de fetie. Dumnezeu m-a greşit când m-a făcut şi-apoi m-a uitat. Dar dumneata, Cucoană-Mare, Lună, Sfinţia ta, te roteşti pe acolo pe cer, şi vezi şi de-aproape şi de departe. Cată bine şi găseşte-mi-l! Adu-mi om bine crescut, să mi-l iau bărbat cu cununie!..." Şi în noaptea aceea baciul s-a hotărât. A aşteptat să descrească luna, să nu mai iasă Oana la scăldat în toiul nopţii, şi într-o seară s-a dus la ea. „Oana!" a strigat-o. Fata s-a trezit şi s-a apropiat de el, dar călca la nimereală, că era încă somnoroasă. Şi deodată a lovit-o baciul cu o vână de bou peste gât, şi

Oana s-a prăvălit moale la picioarele lui. Baciul a tras-o de mâini până la culcuş şi şi-a făcut-o ibovnică. Apoi a ieşit şi a strigat către stână: „Ia veniţi, mă!" Şi au venit toţi ciobanii şi şi-au făcut-o pe rând ibovnică. Iar către dimineaţă s-a trezit şi Oana şi s-a dus să se scalde. Apoi i-a spus ciobanului: „Mulţumesc dumitale, baciule, că păţania asta mi-o fi de învăţătură..." Şi a început să râdă.

—Amarnică femeie! făcu Anca Vogel.

—Grozavă. Dar de la întâmplarea asta i s-a tras pacostea baciului. Pentru că începând de a doua noapte, Oana chema ciobanii, pe rând, la ea în culcuş, şi-i muncea pe toţi, până dimineaţa, iar ziua ciobanii erau somnoroşi, numai ce aşteptau să iasă din stână şi să se culce, şi oile rămăseseră pe seama câinilor. Dar Oana pleca după ei, pe munte, şi acolo unde găsea vreun cioban tolănit la umbră, îl trezea şi-l muncea. Începuseră ciobanii să se cam codească nopţile, dar Oana nu-i slăbea deloc. Îi cunoştea mai bine acum, şi nu-i ierta. „Tu care eşti, mă?" întreba ea prin întunerec când ciobanul se ruga să-i dea drumul să se întoarcă la stână, să se culce. „Eu sunt Dumitru" răspundea ciobanul. „Dar pe Pătru nu l-am zărit astă seară" spunea Oana. „Era cam bolnav" spunea ciobanul. „Să te duci să mi-l aduci pe Pătru, că de nu, nu-ţi dau drumul până dimineaţă" îl ameninţa Oana. Dumitru se ducea la stână: „Scoală mă, frăţioare, că de nu vii şi tu mă munceşte Oana numai pe mine şi nu mai apuc dimineaţa". „Eu sunt cam obosit, spunea Pătru. Ia-l pe Mărin..." „Mărin a fost mai devreme, răspundea celalt. Vino tu, că eşti mai odihnit..." Şi aşa îl aducea. În două săptămâni Oana îi vlăguise pe toţi şi acum se fereau ciobanii de ea, se ascundeau prin coclauri şi văgăuni să nu-i găsească Oana şi să poată dormi, iar serile nu se mai întorceau la stână decât ca s-aducă oile. De mai multe ori venise Oana, nopţile, la culcuşul baciului, dar baciul îi prinsese repede de frică şi adormea cu vâna de bou lângă el. „Să nu te apropii, fată mare, îi striga, că eu sunt om bătrân şi vreau să-mi văd copiii, să mă îngroape ei, la noi în sat, în vale. Să nu te apropii că te pocnesc!... Şi Oanei i se făcea milă de bătrâneţile lui şi-l ierta. Şi pornea, noaptea, pe munte, să-i găsească pe ceilalţi, pe ciobani. Curând s-a aflat de năravul Oanei pe toţi munţii dimprejur, şi veneau ciobanii, iar Oana îi muncea pe toţi în culcuşul ei şi dimineaţa nu mai apucau să se întoarcă la stânele lor, ci adormeau pe unde nimereau. Oile rămăseseră pe seama câinilor şi se împrăştiau, şi rătăceau, alunecau pe povârnişuri, behăiau părăsite, de nu se mai auzeau pe toţi munţii decât câinii urlând a pustiu şi tânguire de oi rănite şi uitate de Dumnezeu, trăgând să moară prin râpe. Se aflase de

întâmplările astea şi în vale, şi urcau oamenii fruntaşi şi fuduli, şi Oana îi primea pe rând, şi-i muncea, de coborau a doua sau a treia zi vlăguiţi şi istoviţi, iar unii nici nu mai apucau să ajungă în satele lor, că rămâneau pe câte o margine de drum şi dormeau câte o zi şi-o noapte, parcă ar fi zăcut după boală grea. Se speriaseră femeile prin sate şi multe intraseră la gânduri că-şi pierduseră de-a binelea bărbaţii, aşa de neputincioşi îi lăsase Oana după ce-i muncise câteva zile şi nopţi sus, pe munte în culcuşul ei.

Atunci s-au hotărât nevestele să-i facă farmece: s-o ameţească şi apoi s-o bată, s-o frământe sub picioare, s-o schingiuiască. S-au urcat vreo cincizeci de neveste din toate satele din vale, şi când au văzut-o, frumoasă şi goală, scăldându-se la izvor, şi cu ochii fugindu-i peste stânci şi printre ierburi, să mai găsească bărbat neînceput, au împietrit femeile şi şi-au făcut cruce. Oana le-a ieşit înainte, aşa cum era, goală - doar că-şi adunase cozile peste piept, că avea păr lung - şi le-a întrebat: „Ce-i cu dumneavoastră, jupâneselor?" Atunci a ieşit una din rând şi i-a spus: „Veniserăm să-ţi facem farmece, fată mare, să ne laşi bărbaţii în pace. Dar acum, că te-am văzut, geaba ţi-am mai face farmece. Că tu nu eşti ca noi, femei nevoiaşe, făpturi de-ale lui Dumnezeu, ci eşti sămânţă de uriaş. Pasă-mi-te, tu te tragi din Uriaşi Jidovi, ăi de l-au schingiuit pe domnul nostru Isus Christos, că doar ăia erau atât de mari şi de puternici de l-au putut schingiui chiar pe el, Fiul lui Dumnezeu. Iar dacă este aşa, degeaba ţi-am face farmece, că tot nu s-ar prinde. Dar te rugăm să ne laşi bărbaţii în pace, că, ăştia, sărmanii, nu-s de tine, ăştia abia că-s buni de noi, femei cu frica lui Dumnezeu; tu să te înapoiezi acolo de unde ai venit, să-ţi cauţi pe-acolo bărbat de seama ta, că tot prin locurile unde te-ai născut se va fi găsind fecior de uriaş, cu care să te însoţeşti şi să te potriveşti la toate!... Dar Oana i-a răspuns: „Eu, jupâneselor, dacă am venit la munte, am făcut-o cu chibzuială. Căci aşa mi-a fost ursit mie să-mi caut bărbat pe munte şi mi-a fost spus şi cum am să-l recunosc, că are să coboare într-o zi spre mine, călare pe doi cai deodată... Şi dacă baciul nu m-ar fi pocnit cu vâna de bou peste gât, eu n-aş fi cunoscut bărbat, că nici unul din toţi ciobanii care au voit să mă prididească nu se învrednicise să mă doboare. Dar aşa, prin tâlhărie, m-au făcut să cunosc bărbat şi acum nu-i vina mea dacă vreau să-i cunosc pe toţi, căci nici eu nu sunt făcută din piatră..." „Fată mare, strigă una din femei, bărbat călare pe doi cai nu se găseşte pe la faţa locului. Dar tu, dacă eşti sămânţă de uriaş, să-ţi cauţi un zmeu. Să umbli pe dealuri, goală, aşa cum eşti, şi-ai să vezi c-o să răsară un zmeu pe lângă tine, şi

cu el ai să te potriveşti..." Oana a privit-o lung şi a zâmbit: „Mulţumesc dumitale, jupâneasă, că vorbele ce mi-ai vorbit mi-or fi de învăţătură..." Aşa s-a făcut că Oana a pornit, chiar a doua zi, spre un sat din vale. Şi-a îmbrăcat bruma de rochie ce-i mai rămăsese, şi-a luat traista pe umăr, a mulţumit baciului şi a plecat, întovărăşită până departe de câini. Şi spre seară, nici n-apucase să intre în sat, a zărit de departe, pe o movilă, un taur grozav. A zărit-o şi taurul, a întors capul spre ea şi şi-a plecat fruntea vrăjmăşeşte, pregătindu-se s-o înfrunte. Era un taur grozav, nemaipomenit. Un adevărat taur. Ca din poveste, adăugă Fărâmă şi tuşi încurcat.

—Ia o ţigară, îl îndemnă Anca Vogel.

—Vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă, înclinându-se de câteva ori.

Îşi aprinse ţigara şi, după ce înghiţi primul fum, zâmbi.

—Aşa s-a întâmplat, continuă el. Din seara aceea, n-a mai voit taurul să se despartă de ea. Se ţinea ca umbra de ea şi nu lăsa pe nimeni să se mai apropie. Era pe la sfârşitul lui iulie şi vara aceea a fost neobişnuit de fierbinte. Oana a zvârlit treanţa de rochie de pe ea şi umbla goală, zi şi noapte. Iar în nopţile cu lună, mugea taurul de se auzea în şapte văi, şi se trezeau oamenii înfricoşaţi, şi aşa s-a făcut de au văzut-o toţi alergând goală peste dealuri, cu părul fâlfâindu-i pe umeri, şi cu taurul în urma ei. Şi au văzut-o cum se oprea pe neaşteptate, se încovoia puţin din şale, şi apoi răcnea, că o pătrundea taurul, şi rămâneau aşa, împreunaţi, vreme îndelungată, cu taurul în spinarea ei mugind şi scăpărând din copite.

—Grozavă femeie! exclamă Anca Vogel.

—Nemaipomenită! făcu Fărâmă. Dar s-a zvonit repede prin satele dimprejur de năravul Oanei, şi zvonul a ajuns şi la Bucureşti, şi a aflat de el *pădurarul*. Şi-atunci şi-a făcut cruce şi a spus: „Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat zile îndeajuns să văd că s-a împlinit blestemul lui Selim". Şi apoi s-a dus la mânăstire, s-a spovedit, şi s-a împărtăşit. Şi a mai spus: „Acum deşi sunt cam bătrân, m-o ajuta Dumnezeu de mi-oi găsi o nevastă tânără, să sădesc altă tulpină, că nu mai mi-e frică de blestem..." Împlinise pădurarul o sută de ani dar era încă zdravăn şi chiar în toamna aia s-a însurat cu o văduvă tânără, de vreo treizeci de ani. Dar nu l-a mai învrednicit Dumnezeu cu un alt copil. Văduva asta, Floarea, era din Ţigăneşti, şi avea şi ea povestea ei...

—Lasă văduva în pace, îl întrerupse Anca Vogel. Povesteşte-mi ce s-a întâmplat cu Oana.

—Au aflat autorităţile şi a trimis legiunea de jandarmi patrule pe

toate dealurile, şi au ieşit şi oamenii, cu furci şi ciomege, fiecare cu ce găsise la îndemână, şi în zorii zilei au dat de ei, ascunşi într-o râpă, unde îşi făcuse Oana culcuşul. Taurul s-a repezit de departe, să-i ia în coarne, să-i sfărâme, dar au tras jandarmii şi l-au răpus. Oana n-a spus nimic. S-a acoperit cu ce-i mai rămăsese din rochie, şi-a luat traista pe umăr şi, când au vrut jandarmii să-i pună cătuşe le-a spus: „Nu mă legaţi, că vin de bunăvoie". Şi aşa a coborât între jandarmi huiduită de oameni, dar ea călca semeaţă, zâmbind, cu capul sus, cu ochii către răsărit parcă ar fi aşteptat soarele. O huiduiau şi-i strigau că e curvă şi nelegiuită, şi ea, din când în când, le răspundea „Nu e vina mea. Aşa m-au povăţuit jupânesele." Răsărise soarele când au ajuns în sat unde-i aşteptau primarul şi căpitanul de jandarmi. Dar n-apucară s-o ia în primărie. Oana încremeni deodată privind în susul şoselei. Venea dintr-acolo o arătare nemaivăzută, o matahală de bărbat, tânăr, bălai, călare pe doi cai. Oana s-a repezit şi i-a căzut în genunchi, în praf, apucând cu mâinile amândoi caii de căpăstru şi oprindu-i. Jandarmii s-au luat după ea, dar bărbatul a descălecat într-o clipă şi a ridicat-o pe Oana din praf. Când l-au văzut jandarmii cât era de mare şi înalt, s-au ferit toţi în lături. Tânărul ăsta o întrecea pe Oana cu o palmă. Avea o barbă mică, foarte blondă, şi era îmbrăcat ciudat, nici ca la ţară, nici ca la oraş. A luat-o pe Oana de mână şi s-a apropiat de autorităţi. „Sunt doctorul Cornelius Tarvastu, a început el în româneşte, şi sunt profesor de limbi romanice la Universitatea din Dorpat. Am venit să studiez graiul din Carpaţi, dar am auzit de Oana la o stână, şi am coborât s-o iau. Dacă nu vă supăraţi, acum e nevasta mea..." Oana rămăsese lângă el şi plângea. Oamenii nu ştiau ce să facă. Nu îndrăznea să vorbească nici unul. Şi atunci s-a apropiat primarul şi le-a spus: „Să fie într-un ceas bun, domnule profesor, dar să nu faceţi nunta la noi". „D-aia am venit cu doi cai, a răspuns profesorul, ca să putem pleca mai departe..." Dar n-au plecat pe cai, adăugă Fărâmă zâmbind, că le era frică să nu-i strivească sub ei. Au plecat pe jos, ţinându-se de mână, şi caii, la pas după ei...

—Grozavă femeie, făcu Anca Vogel visătoare. Şi aşa au plecat din ţară?

—N-au plecat numaidecât, că Oana l-a dus întâi în Obor să-l cunoască taică-său, cârciumarul, şi au făcut nunta la mânăstirea Paserea. Dar Oana îl adusese la Bucureşti mai ales ca să-l cunoască băieţii. Căci ea se legase acum şi cu prietenii cei noi ai lui Lixandru, şi aşa s-a făcut că tot ce s-a întâmplat în urmă li s-a tras de-acolo, că printre prietenii ăi noi ai lui Lixandru era şi unul Dragomir

Calomfirescu, băiat ciudat şi ăsta.

—Bine, asta ai să mi-o povesteşti altă dată. Ia pachetul de ţigări cu dumneata, adăugă după ce apăsă pe un buton. Şi dacă ai vreo dorinţă, nu te codi şi spune-mi-o...

—Aş avea doar o rugăminte, începu Fărâmă din nou intimidat. Să mi se dea voie să-mi aduc nişte haine mai groase de-acasă, că s-a făcut cam frig...

—Bine, spuse Anca Vogel scriind câteva rânduri pe blocul din faţa ei. Să dai asta gardianului.

—Vă foarte mulţumesc, făcu Fărâmă ridicându-se brusc din fotoliu. Şi vă mulţumesc şi pentru ţigări...!

VII

Vreo două săptămâni, n-a mai fost chemat la interogatoriu. A doua zi i se adusese o haină veche, dar mai groasă, de-acasă. Plouase câteva zile şi cerul era încă pe jumătate acoperit. Aşezat la masă, plecat peste hârtii, Fărâmă scria. Dar nu mai scria atât de repede şi de abundent ca înainte. Uneori, rămânea ceasuri întregi cu fruntea prinsă în mâini, trudindu-se să-şi amintească dacă mai scrisese o anumită întâmplare sau o povestise numai în numeroasele interogatorii pe care i le luase la început Dumitrescu. Şi pentru că nu reuşea întotdeauna să-şi amintească, o scria din nou.

Apoi într-o noapte, pe la 11, fu trezit de gardian.

—Îmbrăcaţi-vă, îi spuse, cu un ton mult mai respectuos ca în nopţile când îl trezea pentru interogatoriu. Îmbrăcaţi-vă cât puteţi de repede...

Încă somnoros, Fărâmă începu să se îmbrace cu oarecare greutate, căci îi tremurau mâinile.

—S-a făcut frig deodată, spuse el căutând privirea gardianului, parcă ar fi vrut să se scuze.

—N-ar fi trebuit să vă spun, şopti gardianul, dar vă aşteaptă maşina. Grăbiţi-vă...

Fărâmă începu deodată să tremure din toate încheieturile. De abia când, între gardieni, coborî în stradă şi zări maşina aşteptându-l se linişti. „N-o să mi se întâmple mai rău" îşi spuse. Doi agenţi civili se urcară cu el în maşină fără să scoată un cuvânt.

—A venit şi toamna, şopti târziu Fărâmă ca şi cum şi-ar fi vorbit

sieşi, necutezând să privească spre agenţi. S-a făcut deodată frig, parcă ar fi nins la munte... Drept răspuns, agentul din dreapta lui îi întinse un pachet de ţigări şi-i spuse:

—la o ţigară, poate te mai încălzeşti...

—Vă foarte mulţumesc, făcu Fărâmă înclinând de mai multe ori capul după obiceiul lui. Să vă spun, adormisem şi visam. Nu mai mi-aduc aminte ce visam, dar m-a trezit deodată gardianul şi m-a luat cu frig. Asta trebuie să fie: am sărit brusc din pat şi a intrat frigul în mine...

Apoi zâmbi împăcat şi-şi aprinse ţigara. După vreo zece minute, maşina fu oprită de un cordon de miliţieni înarmaţi cu puşti mitraliere şi câţiva se apropiară de şofer. Unul din agenţi scoase repede capul pe fereastră şi şopti ceva, câteva cuvinte pe care Fărâmă nu le putu înţelege. Apoi maşina porni mai departe, înaintând încet, şi Fărâmă zărea necontenit grupuri de miliţieni înarmaţi făcând de strajă în dreptul vilelor. Înţelese că se află în cartierul rezervat ierarhiei partidului şi începu din nou să tremure. Tremurând coborî când maşina se opri şi agenţii îl conduseră în faţa unei uşi zăvorâte, între două gherete cu miliţieni. Toată strada era puternic luminată. Unul din agenţi se apropie de poartă, sună şi agentul spuse ceva, şi în cele din urmă poarta se dădu la o parte, lăsându-i să intre. Câţiva miliţieni îi aşteptau în *hall*. Cineva, pe care Fărâmă nu-l văzu de la început căci stătuse pe un scaun, ascuns între miliţieni, se apropie repede de el şi începu să-i pipăie hainele. Apoi, fără să scoată un cuvânt, îi făcu semn să-l urmeze. Îl conduse într-o încăpere spaţioasă şi puternic luminată, apoi pe o scară interioară, urcară într-un fel de *loggia*. Acolo îi făcu semn să rămână pe loc, iar el bătu scurt, de câteva ori. O voce de femeie îi răspunse : „Intră!" Omul îl apucă pe Fărâmă de braţ şi, deschizând uşa, îl împinse înăuntru.

—Bună seara, îi spuse Anca Vogel ridicând ochii din teancul de hârtii pe care-l avea în faţă. Apropie-te şi stai jos...

Fărâmă înaintă emoţionat şi, odată ajuns în faţa biroului, începu să se clatine.

—Stai jos şi aprinde o ţigară, îi spuse Anca Vogel.

Încăperea era tapisată cu biblioteci elegante. Pe birou erau mai multe pachete de ţigări „Lucky Strike", câteva scrumiere şi un vas mare de flori. Alături, pe o măsuţă joasă, se aflau două sticle de şampanie, două pahare şi o pomieră cu fructe.

—Te-am chemat aici, continuă Anca Vogel, pentru că la minister am prea puţin timp să te ascult. Şi acolo am şi lucruri mai serioase de

făcut, adăugă zâmbind. Mi-ar fi plăcut să te poată asculta şi câţiva scriitori de-ai noştri. Dar asta, poate, mai târziu. Deocamdată, bea un pahar cu şampanie, să-ţi mai vii în fire...

Apucă sticla şi-i umplu paharul.

—Vă foarte mulţumesc, spuse Fărâmă ridicându-se brusc să şi-l ia şi, cu paharul în mână, se înclină de mai multe ori. După cum văd, este şampanie „Veuve Clicquot" şi din asta n-am mai gustat dinainte de război. Şi-mi aduc aminte ce-mi spunea Doftorul: „Boier Zaharia, îmi spunea el, de câte ori oi vedea şi oi bea şampanie «Veuve Clicquot», să ştii că şampania asta poate schimba soarta unui om..." Eu ştiam la ce făcea aluzie, adăugă Fărâmă reaşezându-se în fotoliu şi lăsând paharul pe marginea biroului. O ştiam mai mult din ghicite, dar se cheamă că tot o ştiam, pentru că, ce nu-mi spusese pădurarul, ghicisem eu. Asta i se întâmplase lui, Doftorului: Mama lui era grecoaică din Smirna, iar tată-său avea moşie pe Bărăgan, pe la Dor Mărunt. Maică-sa ţinea morţiş să-l însoare tot cu o grecoaică, o nepoată de-a ei, una Caliopi, şi ea tot din Smirna. Şi pentru asta îl trimitea în fiecare iarnă, de Crăciun, la Smirna, să-i cunoască mai bine familia. Doftorul, după câte am înţeles eu, se îndrăgostise de Caliopi şi se hotărî chiar logodna, aşteptau doar să-i sosească părinţii din România. Dar până în cele din urmă n-a sosit decât maică-sa, grecoaica, pentru că taică-său nu se îndura să se despartă de Monte-Carlo. În seara logodnei, Doftorul, care avea aproape treizeci de ani şi umblase mult prin lume, comandase şampanie „Veuve Clicquot". Dar se nimerise acolo, la logodnă, şi un prieten mai bătrân al părinţilor lui Caliopi, nu ştiu dacă era tot grec sau armean sau ce-o fi fost, dar era un om înzestrat cu puteri neobişnuite şi se amuza, prin saloane, să facă fel de fel de farse şi scamatorii. Când ciocneau cu toţii paharele, bătrânul acesta s-a apropiat de Doftor şi l-a întrebat: „Dar dumitale de ce nu ţi-au dat şampanie rozé?..." Se uită Doftorul în pahar, se uită şi ceilalţi, şi aşa era: el avea şampanie albă-aurie, aşa cum sunt toate celelalte şampanii. Familia lui Caliopi, care-l ştia pe bătrân, n-a zis nimic. A cerut să i se aducă alt pahar şi i-au turnat din nou, dar şampania lui tot aurie era. Şi pentru că îl vedeau că rămăsese gânditor şi posomorât, cei ai casei au izbucnit în râs şi i-au spus: „Asta e o farsă a lui cutare. El e mare meşter iluzionist..." Şi când privi Doftorul paharul, văzu că e plin cu şampanie rozé. „Dar cum ai făcut, domnule?" îl întrebă, foarte curios. „Asta e o poveste lungă şi cere multă învăţătură şi bătaie de cap", îi răspunse bătrânul. „Dar eu sunt dornic să învăţ", insistă Doftorul. „Acum e prea târziu, răspunse

celalt mai mult în glumă, că mâine, poimâine, te însori şi n-o să mai ai timp de altceva decât să-ţi dezmierzi soţia." „Ba nu, spuse Doftorul, o să facem tocmai dimpotrivă. Întîi mă înveţi şi pe urmă mă însor. Că şi eu şi Caliopi suntem tineri şi avem timp să mai aşteptăm. Nu-i aşa Caliopi?" se întoarse el spre logodnică. Dar Caliopi izbucni în plâns şi fugi repede din salon. A intervenit maică-sa, au intervenit toţi ceilalţi pe rând, dar Doftorul o ţinea una şi bună: întâi învaţă să schimbe culorile şampaniei şi pe urmă se însoară... Şi aşa s-a întâmplat de nu s-a mai însurat cu Caliopi, deşi multă vreme maică-sa nu pierduse încă speranţa, mai ales după ce bătrânul, silit de familie, începuse să-i dea lecţii şi era uimit de repeziciunea cu care învăţa toate trucurile lui de prestidigitator şi iluzionist. Caliopi declarase că nu-l aşteaptă mai mult de un an. El însă a mai cerut un an şi, poate totuşi s-ar fi căsătorit până la urmă, dacă întâmplarea nu făcea ca ea, Caliopi, să se îndrăgostească de un alt văr al ei, sosit tocmai atunci din Grecia, iar el Doftorul să întâlnească un marinar olandez din Extremul Orient şi să se îmbarce pe vaporul lui. Numai că, din toată întâmplarea asta, tot biata Caliopi a suferit mai mult pentru că bărbatul cu care se măritase ea a ajuns, mai târziu, omul de încredere al unui mare armator, Leonida, şi ăsta avea şi el o întreagă poveste...

—Fărâmă, îl întrerupse Anca Vogel, bea-ţi şampania, că se încălzeşte.

Fărâmă înclină respectuos capul şi bău tot paharul dintr-o singură înghiţitură. Apoi se ridică, se înclină de mai multe ori, puse paharul pe tavă şi se reaşeză intimidat în fotoliu.

—Şi acum, până nu te iei cu vorba, continuă Anca Vogel, vreau să ştii că dacă îmi place să ascult toate poveştile dumitale, îmi place mai ales să aflu ce s-a întâmplat cu Oana, cu bărbatul ei, profesorul estonian, şi cu Lixandru...

—La asta voiam şi eu să ajung, începu Fărâmă zâmbind încurcat, că la nunta lor a povestit Doftorul câte ceva din păţaniile lui, şi de nunta asta se leagă multe întâmplări. Dar ca să înţelegeţi, trebuie să ştiţi că Lixandru se împrietenise în ultima vreme cu unul tânăr ceva mai mare ca el, de vreo douăzeci de ani, unul Dragomir Calomfirescu. Le plăcea să se plimbe nopţile, pe străzi, numai ei doi. Căci Dragomir era din firea lui tăcut şi melancolic, iar Lixandru, când nu se pornea să recite versuri, nu prea vorbea nici el. Şi într-o noapte, după ce se plimbaseră mult timp în tăcere, Lixandru a exclamat deodată: „Dacă aş şti unde a dispărut săgeata şi unde se află lozi *aş şti tot*". Dragomir nu cunoştea decât frânturi din întâmplările astea şi Lixandru i le-a

povestit în întregime. Când a terminat, Dragomir a zâmbit amar şi i-a spus: „În copilăria mea eu n-am avut norocul să mi se întâmple asemenea aventuri ciudate. Tot ce-a fost straniu şi extraordinar în viaţa mea s-a întâmplat înainte de a mă naşte şi mult timp după ce nu mai eram copil. Dar îmi aduc totuşi aminte de un amănunt: la opt ani, am avut scarlatină şi am fost internat la spital. Mi se aduceau tot felul de cărţi cu poveşti şi aventuri. Probabil că le-am citit pe toate şi le-am uitat. Dar nu voi uita niciodată o poveste a lui Carmen Sylva pe care n-am apucat s-o sfârşesc, pentru că în dimineaţa următoare am ieşit din spital şi toate cărţile pe care le atinsesem, neputând fi dezinfectate la etuvă, au fost arse. La drept vorbind, din povestirea aceea nu mai mi-amintesc decât amănunte stinghere şi, poate, fără însemnătate: o fată nespus de frumoasă care umbla pe un elefant alb, un templu vechi, undeva în India. Cam asta e tot, dar pentru mine e cea mai preţioasă amintire din copilărie. Ani de zile m-am luptat cu ispita de a căuta şi a sfârşi de citit povestea începută în spital. Dar am învins şi acum sunt sigur că nu voi afla niciodată cine era acea fată nespus de frumoasă, de ce umbla pe un elefant alb şi ce căuta ea într-un templu din India... Dumneata, adăugă Dragomir, ai învăţat ebraica pentru ca să înţelegi o aventură din copilărie. Foarte bine ai făcut. Dar, bagă bine de seamă: *opreşte-te aici!...*" Sublinie cu atâta putere cuvintele că Lixandru se opri şi-l întrebă: „Ce vrei să spui?" Dragomir îi luă braţul şi-l sili să se întoarcă. Se aflau pe bulevardul Ferdinand, la câteva sute de metri de Foişorul de Foc. „Priveşte bine înapoi, îi spuse, până la al treilea felinar, în faţa casei cu balcoane albe. Vezi casa?" „O văd" făcu Lixandru. „Ei bine, acum hai cu mine. Nu e decât miezul nopţii, mai avem timp..." Şi, fără să mai adauge ceva, porni spre Foişor, cu pasul repede, ţinându-l de braţ pe Lixandru. Când au ajuns la Foişor, l-a oprit şi l-a întors pe mâna dreaptă. „Cât de departe poţi vedea?" l-a întrebat. „Văd până aproape de curtea bisericii", i-a răspuns Lixandru. „Bine..." Şi iar au pornit, au ieşit pe bulevardul Pache Protopopescu, au trecut pe Mântuleasa şi au ajuns în Popa Soare. „Să ne oprim aici, îi spuse. Cunosc eu o bancă pe aici, am timp să fumez o ţigară." Se aşezară pe bancă şi Dragomir îşi scoase tabachera şi-şi alese o ţigară. După ce şi-o aprinse, Lixandru nu se mai putu stăpâni şi-l întrebă: „Ei bine? Ce-a fost asta?" „Toate locurile astea, începu Dragomir, au fost cândva ale noastre, erau toate pământurile lui Calomfir. Şi acum, în afară de casele pe care le ştii, nu ne-a mai rămas nimic, pentru că un străbun de-al meu, un nepot al lui Calomfir, a voit să afle, ca şi dumneata, unde şi cum stau cei care stau

pe sub pământ." „Nu prea înțeleg" făcu Lixandru. „Haide cu mine și am să-ți explic", spuse Dragomir.

Fărâmă se opri și-și aprinse o țigară.

—Trebuie să știți, reluă el zâmbind, că prin anii aceia exista pe Popa Soare o cârciumă rară, de mare soi, cu o grădiniță în față, ascunsă sub un tei. Verile, venea acolo o fată, nu frumoasă din cale afară, dar o drăcoaică; oamenii îi spuneau Leana, dar ea clătina din cap și răspundea: „Nu mă cheamă așa!", mai mult nu voia să spună, că avea slăbiciunea să se înconjoare de mister. Fata asta, Leana, cânta, și veneau s-o asculte oameni din alte mahalale pentru că cunoștea cântece vechi, uitate de alții, și le cânta acompaniindu-se singură cu o alăută, ceea ce pe vremea aceea nu se mai obișnuia. La cârciuma aceea l-a dus Dragomir pe Lixandru, și au stat acolo până spre dimineață. Leana le cânta doar lor, dar mai mult n-o ascultau, pentru că Dragomir îi tot povestea din viața lui Iorgu Calomfir. Din când în când, Leana se oprea din cântat, își lăsa alăuta pe genunchi și asculta și ea. Dragomir o poftise să bea cu ei și Leana, cu cana de vin în față, ascultând, cădea uneori pe gânduri și zâmbea, visătoare. Apoi se ridica brusc, își lipea lăuta de sân și reîncepea să cânte... Vă spun toate acestea, adăugă Fărâmă încurcat, pentru că fata asta, Leana, avea și ea o poveste a ei, și dacă Lixandru n-a apucat niciodată să-i afle sfârșitul, multe i s-au mai întâmplat doar pentru că a cunoscut-o în noaptea aceea, când l-a dus Dragomir să-i povestească viața lui Iorgu Calomfir. Trebuie să știți că acest Iorgu Calomfir era bărbatul Arghirei, al preafrumoasei Arghira, cum i se spunea pe timpul ei, pe la 1700. Femeia aceasta dăruită de Dumnezeu cu toate darurile: era frumoasă de i se dusese vestea până peste Dunăre, la turci, și a rămas de pomină în București aproape un veac după moartea ei, căci pe Arghira o cântau încă lăutarii pe la 1850. Și nu era numai frumoasă: lucru rar pentru vremea ei, îi plăceau teatrul și poeții, era învățată și știa, în afară de românește și grecește, italiana, spaniola și franceza. Dar avea un singur mare defect: era foarte mioapă, aproape că nu vedea. Tată-său, vornicul și apoi bărbatu-său, Iorgu Calomfir, au cheltuit o avere cu doctorii și oculiștii, aducându-i în țară de la Stambul sau din Apus. În casele lor, care se aflau pe atunci undeva între bulevardul Pache Protopopescu și strada Popa Soare, erau întotdeauna doctori și meșteri în lentile, căci veniseră cu micul lor atelier și instalaseră chiar un laborator, unde se încercau fel de fel de sticle și lentile. Poate că de la unul din acești meșteri apuseni a auzit Iorgu pentru întâia oară de legendele și credințele în legătură cu

cristalele şi pietrele scumpe care stau vrăjite pe sub pământ şi nu pot fi găsite decât cu mare trudă şi numai de către anumiţi oameni. Poate că, la început, gândul acesta de a cunoaşte lumea pe sub pământ i-a născocit iubirea cea mare care o purta Arghirei. Şi-o fi zis că dacă credinţele acestea sunt adevărate, l-o ajuta Dumnezeu şi pe el să găsească cristalul potrivit ca să redea vederea Arghirei. Dar mai târziu, fără îndoială că dorinţa asta de a cunoaşte viaţa de sub pământ a ajuns să-l stăpânească ca o patimă, pentru că, între timp, după ce Iorgu îşi construise un fel de laborator într-una din pivniţe şi începuse cercetările, sfătuit şi ajutat de câţiva meşteri străini, între timp spun Arghira şi-a recăpătat vederea. Cum şi-a recăpătat-o e o altă poveste, dar fără îndoială că în noaptea aceea de iulie, în cârciuma din Popa Soare, Dragomir, n-a avut timp s-o povestească, pentru că Lixandru era nerăbdător să afle păţania lui Iorgu Calomfir, căzut în patima tainelor de sub pământ. După ce-a ascultat el toate legendele şi toate credinţele pe care i le-au povestit meşterii din Apus, despre cum se alcătuiesc minereurile şi nestematele sub înrâurirea soarelui şi a lunei, cum cresc filoanele metalice în munte şi cum sunt ele păzite de cobolzi şi zâne şi alte asemenea legende, Iorgu şi-a adus aminte că ţăranii români zvârlă, la Paşte, cojile de ouă roşii în gârle, şi spun că apele le vor duce în Ţara Blajinilor, fiinţe vrăjite care trăiesc undeva pe sub pământ, şi că cojile vestesc Blajinilor că a venit Paştele.

Şi atunci a lăsat meşterii şi minerii apuseni şi a început să umble pe la ţară, pe la moşiile lui, cercetând bătrânii şi babele şi punându-i să-i povestească tot ce ştiau despre Blajini şi despre ţara lor de sub pământ. Dar nici ei nu ştiau mai mult, decât ce ştia toată lumea: că, adică, aceşti Blajini sunt nişte făpturi blânde şi milostive şi că acolo, sub pământ, se hrănesc cu ce rămâne de la oameni, şi se roagă întruna. Dar se mai ştie că Blajinii au trăit cândva pe faţa pământului şi că numai după o anumită întâmplare s-au retras ei sub pământ. Or, Iorgu îşi făcuse părerea că credinţa aceasta ascunde un adevăr cutremurător şi că cine izbuteşte să-i înţeleagă tâlcul nu numai că află pe unde se poate coborî în lumea Blajinilor, dar înţelege în acelaşi timp toate celelalte taine pe care Biserica nu are îngăduinţa să le dezvăluie. Şi atunci s-a întors de la ţară şi s-a închis o zi întreagă în laboratorul lui din pivniţă. Apoi a poruncit să i se facă o uşă de fier şi i-a mai pus un lacăt, ca să fie sigur că nimeni nu coboară în pivniţă fără ştirea lui. Ce făcea el acolo, în laborator, n-a ştiut niciodată nimeni. Doar că într-o zi a început să izvorască acolo în pivniţă, o apă, şi Iorgu a ieşit afară înspăimântat, şi a poruncit să vină oamenii cu găleţi şi donițe, să

scoată apa. O săptămână întreagă au scos oamenii, zi şi noapte, dar apa izvora şi mai cu putere, iar Iorgu se da de ceasul morţii, şi nedormit, cu barba sălbăticită, sta în capul scării şi le striga: „Mai repede!" Dar tot degeaba. După o săptămână, apa umpluse toată pivniţa, până la scări. Şi atunci Iorgu a ridicat braţul şi a strigat: „Opriţi, că nu m-a ajutat Dumnezeu!..." Era palid, slăbit şi ochii îi ardeau de nesomn şi oboseală. S-a lăsat să cadă în jilţ, şi-a luat obrajii în palme şi a început să plângă. „Nu m-a ajutat Dumnezeu!" a repetat de câteva ori.

Fărâmă s-a oprit şi a luat, înclinându-se, paharul cu şampanie pe care i-l întinsese Anca Vogel pe birou. Apoi şi-a aprins o altă ţigară.

—Acum, reluă el după o pauză, trebuie să vă spun că toate astea eu le-am aflat a doua zi, la şcoală. La prânz, mă pomenesc cu Lixandru în cancelarie. Intrase grăbit şi ochii îi ardeau de parcă ar fi avut febră. Întoarse capul spre uşă, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-l urmărească cineva, şi se apropie de mine. „Domnule director, începu el în şoaptă, vă rog să nu vă supăraţi şi să nu mă întrebaţi, dar aş vrea să mă lăsaţi să cobor singur în pivniţa şcolii. Să nu râdeţi de mine şi să nu mă întrebaţi mai mult", adăugă el văzând că-l priveam nedumerit. Dar, în clipa următoare, uşa se deschise brusc şi în cancelarie năvăli o fată tânără. Se repezi la mine şi-mi apucă amândouă mâinile: „Să nu-l lăsaţi, domnule director, strigă ea, să nu-l lăsaţi să coboare în pivniţă, că-i păcat de tinereţea lui!... " „Dar cine eşti dumneata? o întrebai, încercând să-mi smulg mâinile din strânsoarea ei. Cum îndrăzneşti să intri în casă de oameni fără să baţi la uşă?" „Dacă aţi şti toate câte le ştiu eu, m-aţi ierta, făcu ea. Mie îmi spun oamenii Leana, dar numele meu e altul. Pentru păcatele mele m-a pedepsit Dumnezeu să cânt prin cârciumi, dar n-am fost crescută pentru asta. Şi acum cânt la «Floarea Soarelui», aici, lângă şcoala dumitale. Dar aseară le-am cântat lor, că mi-au fost dragi amândoi, de cum au intrat, şi-am ascultat ce-i povestea celalt, nepotul boierului. Şi eu cunosc primejdia ce-l paşte, dacă-l lăsaţi să coboare în pivniţă..." Lixandru pălise ascultând-o. „Nu vă luaţi după ea, domnule director, spuse. Leana asta e o exaltată; vede peste tot primejdii şi farmece. Daţi-o afară şi lăsaţi-o să intre a doua oară numai după ce-o bate frumos la uşă..." „Nu înţeleg nimic! am strigat eu. Aşezaţi-vă amândoi şi povestiţi-mi despre ce e vorba. Începe dumneata", m-am adresat femeii. „N-o ascultaţi, domnule director, a sărit Lixandru, că Leana asta, în loc să distreze publicul, le ascultă confidenţele şi nu le înţelege bine..." M-am întors o dată spre el şi l-am privit aspru.

Lixandru s-a îmbujorat, dar n-a mai zis nimic. „N-am dormit toată noaptea, a început Leana. După ce-am înțeles ce are de gând să facă, m-am cutremurat, căci mi-a fost milă de tinerețea lui. L-am văzut numaidecât că e o fire înflăcărată și când am ghicit ce-l așteaptă mi-am zis că e păcat de Dumnezeu să piară așa, băiat tânăr, fără să fi apucat măcar să cunoască și el dragostea. Așa că n-am dormit, ci l-am pândit pe stradă, pe lângă școală. Știam că are să vină și când l-am văzut intrând, m-am luat după el. Și, vă rog, domnule director, ca pe un Dumnezeu vă rog, să nu-l lăsați să coboare în pivniță!" „Dar de ce?" am exclamat eu, că nu înțelegeam nimic. „Să vă spună dumnealui" a făcut Leana. „Am să vă spun, începu Lixandru. Dar numai dumneavoastră singur. Cu Leana am să stau eu mai târziu de vorbă, dar ceea ce am de spus, vreau să vă spun numai dumneavoastră..." „Eu nu plec, domnule director, sări atunci Leana, decât dacă-mi jurați că nu-l lăsați să coboare în pivniță." „Asta nu pot s-o fac, am răspuns eu, pentru că nu știu despre ce este vorba. Dar fii sigură că nu-l las să coboare înainte de a te asculta din nou pe dumneata. Acum, fii bună și lasă-ne singuri și du-te de ne așteaptă în grădină..." Așa a și fost, reluă Fărâmă după o pauză. Rămas singur, Lixandru mi-a povestit întâmplările lui Iorgu Calomfir, pe care le aflase în noaptea aceea. Se pare că după ce-a stat câteva ceasuri în jilț, la gura pivniței, privind cum creșteau mereu apele, Iorgu a chemat pe chelar și l-a întrebat: „Chelarule, câți din neamul nostru au murit aici?" și i-a arătat încăperile de deasupra pivniței. „În casele astea, boierule, n-a murit nimeni, i-a răspuns chelarul. Dumnealui, Calomfir, s-a prăpădit la vie, iar boierii ăi bătrâni, bunicii dumitale, au murit acolo, în casele cele vechi", și a întins mâna și i-a arătat clădirea din față. „Mi-a luat Dumnezeu mințile!" a strigat Iorgu și și-a dat cu palma peste frunte. Apoi s-a ridicat din jilț și a spus oamenilor: „Nu vă mai fie frică, pentru că apele au să scadă..." Și, într-adevăr, așa a fost: din noaptea aceea au început să scadă și într-o săptămână au dispărut cu totul. Ce s-o mai fi ales din laboratorul lui Iorgu, nu se știe, pentru că îndată ce s-au scurs apele a pătruns singur în pivniță, a închis porțile după el, și când a ieșit, ducea se pare, doar o lădiță în mâini. Restul, ce mai fusese, îl distrusese cu ciocanul. Dar curând după aceea a început să facă cercetări în pivnița caselor vechi. A poruncit de i s-au adus porți de fier și se închidea acolo zi și noapte. Dar, după câteva luni, s-a repetat aceeași poveste. A izbucnit pe scări țipând să vină oamenii cu găleți și donițe și au tot scos la apă zi și noapte, până ce Iorgu le-a făcut semn să se oprească, și-a prins din

nou obrazul în palme, descurajat. „Nu mă ajută Dumnezeu!" a şoptit el. Şi totuşi, câteva luni în urmă, a încercat pentru a treia oară, în fundul grădinii, acolo unde, pe vremuri, fuseseră nişte aşezări şi le dărâmase un străbun al lui când cumpărase tot locul acela ca să facă grajduri. Într-adevăr, sub grajduri au dat de urma unei pivniţe şi lorgu şi-a instalat acolo laboratorul. Ce s-a mai întâmplat pe urmă nu mai ştiu, pentru că nici Lixandru nu mi-a spus. Dar fără îndoială că nici de data aceasta n-a reuşit, căci foarte curând după aceea lorgu a vândut o parte din locurile pe care le avea şi a plecat în străinătate. „Astea toate mi le-a povestit Dragomir azi-noapte, a încheiat Lixandru, dar nu ştiam că le asculta şi Leana. Şi acum, eu vă rog doar atât: să-mi daţi voie să cobor în pivniţă. Pentru că, nu ştiu dacă ştiţi, dar locul pe care s-a clădit şcoala era tot al boierului Calomfir." Locurile astea şi toate casele vecine, i-am răspuns eu, erau ale lui Mântuleasa." „Ştiu, mi-a spus Lixandru, şi cunosc chiar şi povestea cum le-a avut. Dar pe mine mă bate gândul că pe undeva pe strada asta şi poate chiar aici, pe locul şcolii, au rămas semne." „Ce fel de semne, Lixandru?", l-am întrebat. „Asta, mă iertaţi, nu v-o pot spune", domnule director, a făcut Lixandru roşind. „Bine, nu mi-o spune..." M-am ridicat, s-a ridicat şi Lixandru şi am ieşit în curte. Leana, cum ne-a zărit, a alergat spre noi. „Ei ce spuneţi?!" m-a întrebat. „Coborâm cu toţii în pivniţă", i-am răspuns. Leana a căzut în genunchi şi mi-a înlănţuit picioarele: „Nu-l lăsaţi, domnule director, că e păcat de tinereţea lui!" a strigat. „Nu-ţi fie teamă, fetiţo, am liniştit-o eu ridicând-o. În pivniţa noastră n-a fost niciodată apă." „Asta n-aveţi de unde ştiţ" a strigat Leana. Dar nu m-am lăsat impresionat, am căutat cheia de la pivniţă, am luat trei lumânări, că nu era decât un singur bec, în prima sală, la intrare, şi am coborât. Leana se ţinea de Lixandru la un pas în urma lui, gata să-l prindă în braţe dacă l-ar fi ameninţat vreo primejdie. Am umblat aşa prin pivniţă mai bine de un sfert de ceas. Lixandru foarte palid, cu buzele strânse, privind când spre un zid, când spre altul, apropiindu-şi flacăra lumânării de nisipul de pe jos, atingând cu mâna pereţii, trecându-şi încet palma, parcă ar fi căutat cine ştie ce semne. Apoi deodată s-a întors spre mine şi mi-a spus: „Nu e aici. Putem să ne întoarcem..." Şi atunci Leana s-a repezit la el, l-a prins în braţe şi l-a sărutat pe amândoi obrajii, strigând: „Să-mi trăieşti boierule!" Apoi mi-a luat mâna şi, fără să prind de veste, mi-a sărutat-o: „Să vă dea Dumnezeu noroc, după inima dumneavoastră bună" mi-a spus... Apoi şi-a stins lumânarea şi a urcat grăbită scările... Aşa am cunoscut-o eu pe Leana, făcu Fărâmă zâmbind. Chiar în seara aceea m-am dus la

grădina „Floarea Soarelui" s-o ascult, şi de-atunci am îndrăgit-o, şi mai târziu i-am aflat şi ei povestea. Ce-o fi speriat-o pe ea în întâmplările povestite de Dragomir, nu ştiu. Dar pot spune că degeaba se bucurase şi-l sărutase pe Lixandru. Pentru că băiatul nu se potolise. De-a doua zi începuse să umble prin vecini, rugându-se să i se dea voie să coboare în pivniţe. Leana n-a aflat de asta decât prea târziu. Şi câte li s-au mai tras, la amândoi, din dorinţa lui Lixandru de a cerceta pivniţele oamenilor, nu se pot povesti în multe nopţi.

—Odihneşte-te şi mai bea un pahar cu şampanie, îi spuse Anca Vogel întinzându-i sticla pe deasupra biroului.

Fărâmă sări emoţionat în picioare, apucă sticla şi-şi umplu paharul. Apoi ocoli biroul şi, cu mare grijă, reaşeză sticla în găleata de argint.

—Bea-l acum, insistă Anca Vogel, că iar se încălzeşte.

Zâmbind, înclinând necontenit capul, Fărâmă sorbi şampania şi, fără să vrea, oftă. Îşi aprinse o ţigară şi, câteva clipe, fumă visător, cu ochii aproape închişi.

—Da, începu el deodată, Lixandru a rămas multă vreme cu patima asta: intra pe la oameni, în toată mahalaua mea, şi îi ruga frumos să îi dea voie să coboare în pivniţe. Cei mai mulţi îl luau la goană, ba chiar îl ameninţau că-l dau pe mâna sergentului, dar erau şi unii care-l lăsau. Şi Lixandru cobora în pivniţă, cu lumânări şi o lampă electrică de buzunar, şi cerceta zidurile, rămânea uneori mai mult de o jumătate de oră, dacă i se părea că mucegaiul e bătrân şi arată cine ştie ce semne, numai de el ştiute, şi apoi ieşea de-acolo din întuneric, cu figura parcă şi mai palidă, mulţumea frumos oamenilor şi, ca răsplată, se oprea în prag şi le recita câteva poezii. Începea întotdeauna cu *Melancolia* lui Eminescu, iar dacă i se părea că oamenilor din casă le-au plăcut versurile, se apuca să le recite din sonetele lui Camoens, şi mai ales *Mintha alma gentil!*... Rămânea acolo, în prag, şi cu o mână pe piept, iar cealaltă rezemată de uşă, recita. Mulţi nu ştiau ce e cu el, şi-l priveau cu amărăciune şi părere de rău, căci Lixandru se făcuse acum băiat frumos, şi când îl vedeau aşa cum sta, palid, murdar de praf şi mucegai pe mâini, acolo, în pragul lor, recitând din Eminescu şi Camoens li se închideau şi mai mult inimile. Multe fete şi servitoare s-au îndrăgostit de el şi multe femei suspinau când îl zăreau trecând pe aceleaşi străzi, în dimineţile de primăvară târzie, sau verile către seară, imediat după apusul soarelui, când credea el că oamenii sunt mai blânzi şi că s-ar putea să fie primit acolo unde, cu săptămâni sau luni mai înainte, îl izgoniseră şi-l ameninţaseră cu

poliția. Îl zăream uneori și eu din cancelarie cum trecea, gânditor și melancolic, pe sub zarzării în floare, căci pe lângă școală, adăugă Fărâmă zâmbind, erau pe vremea aceea mulți zarzări și caiși, și primăvara, diminețile, arborii aceia păreau ninși. Când aveam timp, îl strigam sau coboram chiar eu, și stam cu el de vorbă în stradă. „Tot nu te lași, Lixandre?" îl întrebam așa, zâmbind mai mult în glumă. Dar el se aprindea repede și mă sfredelea cu ochii, sclipitori și adânciți de insomnii. „Dacă ați ști ce știu eu, domnule director, n-ați mai râde, îmi spunea. Eu am aflat, tot iscodindu-l pe Dragomir, și simt că semnele sunt pe aici, undeva pe aici, între bulevard, Popa Soare și Calea Moșilor, și întindea brațul și-l rotea de mai multe ori. Dacă aș avea un miliard, aș cumpăra toate casele astea și le-aș dărâma, îmi spuse el o dată. V-ați cruci și dumneavoastră, și istoricii, și arheologii de tot ce-aș găsi eu pe aici, pe sub pământ, pe sub trotuarele astea, și bătea deznădăjduit cu călcâiul în piatră. Așezări omenești cu mult mai vechi decât bănuiți dumneavoastră. Nu că m-ar interesa, că eu nu asta caut, dar v-ar interesa pe dumneavoastră, pe toți, să aflați câte taine zac ascunse pe sub pământ, pe sub pietrele și casele astea..." „Bine, mă Lixandre, l-am întrerupt eu. Tu ești acum băiat mare, cu știință de carte, nu mai ești copil. Cum îți închipui tu, la vârsta ta, că ai să-l găsești pe lozi, după atâția ani, trăind ascuns pe sub pământ? Cum poți crede tu una ca asta?!..."Lixandru m-a privit lung, cercetător, și apoi a zâmbit trist: „Îmi pare rău, domnule director, mi-a răspuns, că dumneavoastră mă credeți ori puțin smintit la minte ori rămas la mintea copiilor. Știu foarte bine că lozi trăiește, dar nu aici și nici sub pământ, sub picioarele noastre, adăugă bătând din nou cu călcâiul pe trotuar. Dar semnele de care vă vorbeam trebuiesc căutate întâi sub pământ..." „Ce fel de semne, mă Lixandre?" l-am întrebat. „Vedeți, mi-a răspuns el zâmbind, că asta nu v-o pot spune. Pentru că, ca să înțelegeți semnele, trebuie întâi să le cunoașteți..." M-a salutat și a pornit mai departe, pe sub zarzării în floare. Îl întâlneam uneori la cârciuma din Popa Soare, ascultând-o pe Leana. Venea de obicei cu Dragomir. Dar o dată, când venise singur, m-a luat de o parte, și mi-a spus: „Oricât vi s-ar părea de curios, domnule director, Leana asta ascunde o mare taină. Altminteri de unde ar cunoaște și ea semnele? Pentru că m-am convins că le cunoaște. Vă aduceți aminte când a dat Leana peste noi în cancelarie? De unde ar fi putut bănui că e mare primejdie să cobor în pivniță? Dumneavoastră, ca și ceilalți, nu v-ați speriat. De ce s-a speriat ea? Fata asta știe ceva. O ascult și adesea cântă numai pentru noi doi, pentru Dragomir și pentru mine. Și apoi

vine lângă noi şi surâde cu înţeles, după un anumit cântec. *După un anumit cântec*, sublinie el cuvintele. Dar de unde-l ştie, şi cine o fi învăţat-o, nu spune." „Ce cântec, Lixandre?" l-am întrebat. „Ascultaţi-o şi dumneavoastră, domnule director, şi-o să-l ghiciţi. Că-l cântă în fiecare noapte..." „Şi aşa s-a făcut că am căzut şi eu în patima cârciumii din Popa Soare şi veneam de câte ori puteam s-o ascult pe Leana, de începuse să-mi umble vorbele în mahala că mi-am pierdut minţile după Leana. Dar asta nu era adevărat. Îmi era dragă Leana aşa cum îmi erau dragi atâţia alţii, adolescenţi şi tineri în prima tinereţe, visătorii, îndrăzneţii şi toţi cei care aveau ceva deosebit, care vedeau şi altceva în viaţă decât vedem noi oamenii munciţi şi necăjiţi. Dar mai veneam s-o ascult pe Leana şi pentru că îndrăgisem cârciuma unde cânta. Aveam mare slăbiciune pentru toată strada Popa Soare. Pentru că trebuie să ştiţi că acest cartier al meu, Mântuleasa şi Popa Soare...

Anca Vogel începu deodată să râdă.

—Nu, Fărâmă, făcu ea turnându-şi încă un pahar cu şampanie. Nu aşa, pentru că ne apucă dimineaţa. Puţină ordine în amintiri. Spune-mi întâi cum a fost la nunta Oanei şi ce li s-a întâmplat după aceea, ei şi estonianului ei...

—La asta mă gândeam şi eu să mă întorc, începu Fărâmă zâmbind, la nunta Oanei. Dar, ca să înţelegeţi cum a fost, trebuie să ştiţi că vara lui Dragomir, fata aceea frumoasă şi ciudată, ce-şi zicea Zamfira, prinsese mare slăbiciune de Oana, şi venea mereu la cârciuma lui taică-său, venea uneori şi în timpul zilei, cu albumul ei, şi făcea schiţe. Dar ca să înţelegeţi ce voia de la Oana, trebuie să-i cunoaşteţi povestea.

Se opri deodată, intimidat, şi privi spre Anca Vogel.

—Povestea Zamfirei! exclamă ea visătoare. Zici că trebuie să cunosc şi povestea Zamfirei. Cât durează? întrebă zâmbind.

—Adevărata ei poveste, începu senin Fărâmă, durează ceva mai mult de două sute de ani, căci toate câte i s-au întâmplat, de-acolo i s-au întâmplat, că i se părea ei că trebuie să semene cu Zamfira, cu fata aceea de vă spuneam că redase vederea Arghirei.

Anca Vogel începu din nou să râdă.

—Fărâmă! exclamă clătinând din cap. Dumneata eşti un om curios... la pachetul de ţigări în buzunar, căci o să-ţi prindă bine. Îţi mulţumesc pentru astă-seară, şi poate ne vom mai revedea. Noapte bună!

Îi întinse mâna pe deasupra biroului. Fărâmă sări brusc în

picioare, i-o prinse şi i-o sărută din vârful buzelor.

—Vă foarte mulţumesc, spuse, vă foarte mulţumesc pentru ţigări şi pentru încredere...

VIII

Continua să scrie în fiecare zi, dar scria acum cu mare grijă, pe îndelete, şi recitea concentrat paginile înainte de a le încredinţa gardianului. Ştia că, fără voia lui, revenea necontenit asupra întâmplărilor care i se păreau esenţiale, dar nu-i era teamă de inevitabile repetări, ci de confuziile la care puteau da naştere variantele aceleiaşi naraţiuni prezentate în perspective diferite. Fărâmă înţelesese asta când, după multe săptămâni, se trezise într-o zi adus din nou în biroul lui Dumitrescu.

—S-ar spune că-ţi vreau binele, îl întâmpinase Dumitrescu, şi mă întreb şi de ce. Că eu nu sunt scriitor şi nici nu mă prăpădesc cu firea după artişti şi scriitori ca atâţia alţii de pe aici. Poate ai înţeles, adăugă cu un zâmbet amar, că povestirile dumitale au trecut prin multe mâini şi le-au citit chiar oameni de mare răspundere, ca să nu mai vorbesc de atâţia scriitori de seamă, tineri şi bătrâni.

—Nu ştiam, începu Fărâmă îmbujorându-se la faţă. Nu ştiam că...

—Ai s-o ştii de acum înainte, îl întrerupse Dumitrescu. Dar eu vreau să-ţi atrag atenţia că, în ceea ce mă priveşte, valoarea literară a declaraţiilor dumitale n-are nici o importanţă. Pe mine mă interesează exclusiv mersul anchetei şi tocmai de asta vream să-ţi vorbesc. Din multele, prea multele sute de pagini pe care le-ai scris până acum şi din toate declaraţiile verbale pe care le-ai făcut, nu s-au înţeles încă limpede legăturile lui Lixandru cu Darvari.

—Au fost prieteni din şcoala primară...

—Eu nu-ţi vorbesc de şcoala primară, îl întrerupse Dumitrescu, şi nici de prietenia lor cu Oana, şi Zamfira, şi ceilalţi. Eu îţi vorbesc de legătura lor în 1930, când Darvari a dispărut cu avionul în Rusia.

—Erau şi atunci prieteni...

—Asta nu reiese clar din declaraţiile dumitale. Şi nu reiese clar pentru că, cel puţin aşa ar părea la prima vedere, te contrazici. Am să-ţi arăt odată extrase din declaraţiile dumitale şi ai să vezi şi dumneata că eşti confuz şi uneori te contrazici. Poate că n-ar trebui să ţi-o spun, reluă după o pauză, dar poate că, fără să-mi dau seama, îţi

vreau binele. Mă întreb: te contrazici pentru că nu-ţi mai aminteşti cu de-amănuntul cum s-au petrecut lucrurile sau pentru că vrei să *ascunzi ceva?* Dacă într-adevăr vrei să-mi ascunzi ceva, tot ce-ţi pot spune este că-ţi faci iluzii. Şi-ar fi păcat de bătrâneţile dumitale să-ţi mai faci iluzii...

Tăcură amândoi câteva clipe.

—Am înţeles, vorbi Fărâmă silindu-se să zâmbească. Am înţeles şi vă foarte mulţumesc. Nu încerc să ascund nimic. Dar ştiu la ce faceţi aluzie: când lucrurile nu sunt povestite aşa cum trebuie, uneori par confuze şi *unele amănunte par că ar contrazice întregul*, ca să mă exprim ca la şcoală. De aceea am să fiu cât se poate de atent de aici înainte şi am să scriu cât voi putea de limpede.

—E în interesul dumitale, spuse Dumitrescu întinzând mâna şi apăsând pe buton. *À propos*, adăugă căutându-i privirile, îţi mai pot spune un lucru, pe care probabil n-aveai de unde să-l ştii: Darvari n-a ajuns niciodată în Rusia. Şi nici avionul cu care fugise el n-a fost găsit, deşi s-au făcut cercetări îndelungi şi de către ruşi şi de către ai noştri. Cred că înţelegi ce înseamnă asta...

În ziua aceea Fărâmă nu scrisese aproape nimic. Rămase mult timp cu mâinile la tâmple în faţa hârtiei şi apoi se hotărâse brusc: începu să însemne date: 1700 (Arghira), 1840 (Selim), octombrie 1915 (Iozi), toamna 1920 (nunta Oanei), 1919-1925 (Marina -Darvari) 1930... Se întrerupse şi privi în neştire cifrele. În cele din urmă începu să le şteargă una câte una, cu mare grijă, meticulos, înmuindu-şi peniţa în cerneală.

A doua zi se apucă să scrie din nou, dar concis, şi cât putu mai clar, întâmplările din anii 1914-1915, până la dispariţia lui Iozi. Şi de-atunci rezuma în fiecare zi, din ce în ce mai sec, ca într-un raport ministerial, o serie de evenimente care precedaseră dispariţia băiatului rabinului, dar care, toate, aveau direct sau indirect legătură cu strada Mântuleasa.

După vreo săptămână îl trezi gardianul din somn.

—Poftiţi, că a venit maşina. Poftiţi la plimbare, adăugă el zâmbind.

Ajunse la vilă aproape la miezul nopţii şi o găsi pe Anca Vogel aşezată la birou, fumând, cu un teanc de dosare în faţa ei, cu cele două sticle de şampanie pe măsuţa de alături.

—Bună seara, Fărâmă! îi strigă. Stai jos şi aprinde o ţigară.

Îi întinse pachetul de „Lucky Strike" pe deasupra biroului.

—Odihneşte-te o clipă şi bea un pahar cu şampanie, adăugă apucând sticla şi umplând paharele.

—Vă foarte mulţumesc, repetă Fărâmă înclinându-se de mai multe ori.

—Şi după ce te-oi odihni, să-mi povesteşti. Dar nu aşa, la întâmplare, cum îţi place, ci pe alese, dacă înţelegi ce vreau să spun. Alege din tot ce ştii ce-i mai frumos. Bunăoară, astă seară, nunta Oanei.

—Dacă o să-mi daţi voie, am să încep cu povestea Zamfirei...

—Spuneai că ţine două sute de ani, îl întrerupse Anca Vogel zâmbind.

—Am s-o rezum cât voi putea mai mult. Dar fără să ştiţi ce s-a întâmplat acum două sute şi mai bine de ani, n-o să înţelegeţi nunta Oanei şi nici ce s-a mai întâmplat după aceea .

Anca Vogel zâmbi din nou, ridică din umeri şi-şi umplu paharul cu şampanie.

—Poate vă mai aduceţi aminte, începu Fărâmă, că soţia boierului Iorgu Calomfir, preafrumoasa Arghira cum i se spunea, avea vederea foarte slabă. Deşi îi plăcea să citească şi iubea cărţile, nu le putea citi cu ochii ei, ci doar le lua între degete, le mângâia, le apropia de obraz, ca să le poată descifra titlurile, şi apoi le trecea doamnei ei de companie, o grecoaică, să i le citească. În afară de poezii şi de romane şi tot felul de cărţi de călătorie, Arghirei îi plăcea teatrul. Avea o adevărată pasiune pentru teatru şi îndată ce s-a căsătorit cu Calomfir, i-a cerut să spargă peretele între două mari încăperi, să-l înlocuiască cu coloane, şi şi-a alcătuit acolo o sală de teatru. Dar ea, deşi i-ar fi plăcut, era prea mioapă ca să joace. Aşa că se mulţumea să-şi îmbrace prietenele şi copiii prietenelor în costume croite după fantezia ei şi-i punea să joace. Îi plăcea să inventeze costume în culori tari, spectaculare, şi ea singură alegea stofele, catifelele şi mătăsurile, le alegea în aşa fel, încât să le poată vedea, tot catifele roşii aprinse, şi borangicuri albe ca zăpada, şi stofe bătute cu aur, şi mătăsuri turceşti, verzi, albastre, portocalii. Când îşi îmbrăcau actorii costumele, ea se apropia şi parcă le-ar fi pipăit, dar asta o făcea ca să-şi dea seama dacă fuseseră croite după indicaţiile ei, căci culorile le vedea chiar fără să se apropie. Iar când începea spectacolul, ea era acolo, pe un jilţ, chiar în faţa scenei, şi urmărea textul, pentru că de cele mai multe ori îl ştia pe dinafară. Soţul ei, cum v-am mai spus, cheltuise o avere cu doctorii şi maeştrii de lentile, dar zadarnic îi aduceau fel de fel de ochelari, pentru că îndată ce-i punea, începea să lăcrămeze. Nici un doctor nu izbutise să afle pricina pentru care ochii Arghirei nu puteau îndura nici un fel de lentile. Veneau tot felul de vraci şi lecuitori, îşi

încercau pe rând farmecele şi leacurile, dar tot fără folos. Până ce, într-o dimineaţă de duminică, după liturghie, urcă la ea în foişor o fată tânără, venită dintr-un alt sat şi-i spuse: „Eu sunt Zamfira. Să te speli pe faţă cu apa asta, şi are să-ţi dea Dumnezeu lumina ochilor..." Şi cât ar părea de curios, aşa s-a întâmplat. Arghira s-a spălat cu apa aceea şi a văzut, aşa cum văd toţi oamenii. A îmbrăţişat-o pe Zamfira, i-a făcut daruri şi în fiecare zi o chema la ea în foişor. Curând după aceea a măritat-o cu un om de încredere al lui taică-său, Mântuleasa, şi i-a dăruit casele şi locurile pe care s-a croit mai târziu strada Mântuleasa, dar asta e o altă poveste, şi poate am să v-o povestesc şi pe ea o dată, cu un alt prilej... Ceea ce voiam să vă spun acum, reluă după ce-şi aprinse o altă ţigară, e că vara lui Dragomir, sculptoriţa, pe numele ei adevărat Marina, aflase de copilă toate întâmplările pe care vi le povestii eu acum, şi i se păruse că Zamfira fusese în felul ei o sfântă, şi i se mai păruse că ea, Marina, îi semăna şi că poate ar fi chiar Zamfira, reîntoarsă pe pământ după două sute de ani, dar nu ca să redea lumina ochilor Arghirei, ci ca să înveţe oamenii *cum să vadă.* Pentru că, gândea Marina, oamenii nu mai ştiu să vadă, să privească în jurul lor, şi toate relele şi păcatele de-acolo se trag, că, în zilele noastre, oamenii sunt aproape orbi. Iar ca să-i vindece, nu e alt mijloc decât să-i înveţe să privească operele de artă, şi în primul rând sculpturile. De aceea avea ea mare slăbiciune pentru Oana, şi venea mereu la cârciuma lui Tunsu, s-o deseneze, şi umplea albume întregi cu schiţe. Spunea că singură Oana e vrednică să servească de model pentru o zeiţă.

—Nu, Fărâmă, îl întrerupse Anca Vogel ridicând brusc braţul. Toate astea nu mă interesează. Te-am rugat să-mi povesteşti nunta Oanei.

—Acolo ajungeam în câteva minute, spuse Fărâmă îmbujorându-se. Pentru că la nunta Oanei, la mânăstirea Paserea, a fost şi Marina, şi cu toţi ceilalţi, prietenii ei şi ai Oanei.

—Când a fost nunta?

—În toamna lui 1920.

—Şi tot ce-mi povesteai adineaori, cu Marina care-şi spunea Zamfira când se întâmpla?

—Cu vreun an mai înainte, prin 1919.

—Ei bine, lasă astea şi vino direct la nuntă.

Fărâmă îşi plecă fruntea şi începu să-şi mângâie, nervos, genunchii.'

—Dacă doriţi, aşa am să fac. Am să vă mai cer numai câteva

secunde, ca să precizez că Marina de-abia începuse să sculpteze *Naşterea Venerei* când Oana şi-a cerut voie de la tată-său şi a plecat spre munte. Aşa că în vara aceea Marina rămăsese fără model. În deznădejde, aduna băieţii la ea acasă, şi petreceau toţi, noapte după noapte. Trebuie să vă spun că nici unul din ei nu intrase până atunci într-o asemenea casă bogată şi boierească.

—Au trecut de mult cele câteva secunde, îl întrerupse zâmbind Anca Vogel.

—Vă cer iertare. Dar este curios că nu pot sări peste anumite amănunte, care, la prima vedere, par fără importanţă, şi sunt totuşi hotărâtoare pentru ce se va întâmpla mai târziu. Trebuie să amintesc de această casă veche şi bogată pentru că trăiau acolo mătuşile Marinei, două bătrâne care păreau a nu mai avea de mult mintea întreagă, dar *păreau* numai...

—Ei şi ce-are a face? îl întrerupse cu oarecare asprime Anca Vogel.

—Are a face, pentru că bătrânele acestea le tot spuneau băieţilor, deşi, vă daţi seama, atunci, în vara aceea, nici unul din băieţi nu împlinise douăzeci de ani, le tot spuneau: „Să nu cumva să vă îndrăgostiţi de Marina, căci ea e ursita lui Dragomir. Ea pe Dragomir trebuie să-l ia, căci altminteri ni se stinge neamul..."

Se întrerupse deodată, speriat nu atât de telefonul care începuse să sune, cât de schimbarea bruscă pe care o surprinse pe faţa femeii. Anca Vogel îl privi încruntată şi stinse nervos ţigara abia începută. Apoi ridică receptorul şi-l apropie de ureche, silindu-se să zâmbească. Fărâmă simţi cum începe să i se facă frică şi întoarse ochii spre una din biblioteci.

—Bine, o auzi şoptind.

Apoi, după o pauză, adăugă câteva cuvinte în ruseşte şi aşeză receptorul în furcă.

—Fărâmă, începu cu un glas parcă schimbat, dumneata eşti un om cu noroc.

Îşi umplu paharul cu şampanie, îl bău până la fund şi-şi aprinse o nouă ţigară.

—Dar nu ştiu dacă porţi şi altora noroc. O să vedem asta mai târziu, adăugă zâmbind. În orice caz, s-ar putea să fie chiar mai misterios decât ai bănuit dumneata când ai început să inventezi poveştile astea cu Oana şi Zamfira.

—Vă dau cuvântul meu de onoare, şopti pălind Fărâmă.

—Te rog nu mă întrerupe. Că ai inventat sau nu pe de-a-ntregul

aventurile pe care le tot scrii şi le povesteşti, mi-este cu totul indiferent. Dar se pune o mică problemă psihologică, şi aş vrea să ştiu cum trebuie rezolvată. Se pune această problemă: de ce inventezi dumneata lumea asta pe măsură ce-o povesteşti? O faci numai de frică, sperând că aşa ai putea scăpa mai uşor? Dar atunci, nu înţeleg *de ce ţi-e frică*, nu înţeleg primejdia de care vrei *să scapi*...

Fărâmă pălise şi mai mult şi-şi mângâia în neştire genunchii, dar nu îndrăzni să mai spună ceva, deşi Anca Vogel îl privise câteva clipe curioasă, parcă ar fi aşteptat un răspuns.

—În orice caz, reluă ea după ce-şi umplu iarăşi paharul, eşti un om norocos. Căci nu bănuieşti ce surpriză pregătisem pentru noaptea asta. Nici cu gândul nu gândeşti! adăugă, izbutind din nou să zâmbească. Ne aşteaptă afară o limuzină şi plănuisem să ne plimbăm, după ora trei, când, după spusa dumitale, coboară Dumnezeu pe pământ, să ne plimbăm amândoi pe strada Mântuleasa. Ca să-mi arăţi şi mie şcoala dumitale şi cârciumile şi casele cu pivniţe adânci...

—S-o vedeţi vara! izbucni deodată Fărâmă, cu o neobişnuită fervoare în glas, s-o vedeţi cu vişinii şi zarzării încărcaţi...

Femeia îl privi din nou adânc, apoi începu să soarbă gânditoare din şampanie.

—Dar cum spuneam, eşti un om cu noroc. N-am să ştiu niciodată dacă ai inventat, nici cât ai inventat. Pentru că pe strada Mântuleasa nu se mai poate trece...

Se opri şi izbucni în râs văzându-l pe Fărâmă sărind speriat în picioare.

—Mai precis, continuă, nu se poate trece în noaptea asta; sau, cel puţin, nu putem trece noi. *Noi doi*. Aşa că, vezi, lucrurile sunt chiar mai complicate decât reieşeau din povestirile dumitale...

Apăsase pe buton rostind ultimele cuvinte şi în clipa următoare intră agentul.

—Dă-i nişte ţigări, îi spuse, şi urcă-l repede în maşină.

Se ridică brusc de la birou şi se îndreptă grăbită către capătul opus al salonului, acolo unde se distingea, printre perdele, un balcon. Cu un efort, încercând să-şi stăpânească tremuratul, Fărâmă se înclină adânc. Simţi braţul agentului şi se lăsă purtat fără împotrivire. Dar, odată ajuns în curte şi văzându-se aşteptat de un grup de bărbaţi îmbrăcaţi în mantăi lungi şi nerecunoscând nici o figură, simţi cum i se moaie picioarele. Ar fi căzut dacă nu l-ar fi sprijinit agentul.

—Ce-a mai spus? întrebă unul din bărbaţi, care-şi ţinea amândouă mâinile în buzunarul mantalei.

—A spus să-i dau nişte ţigări.

IX

Se trezi aşezat pe un scaun, într-o încăpere insuficient şi straniu luminată, căci nu vedea decât biroul din faţa lui şi, înapoia biroului, doi necunoscuţi, privindu-l cu curiozitate şi totuşi parcă fără interes.

—Vă rog să mă scuzaţi, începu Fărâmă, după ce-şi rotise uluit privirile în jurul lui. Am fost foarte obosit. Nu prea ştiu cum am ajuns aici. Avusesem cinstea să fiu invitat de tovarăşa ministru Anca Vogel.

—Tocmai în legătură cu asta voiam să vă punem câteva întrebări, îl întrerupse unul din bărbaţi.

Avea părul rar şi lipit cu grijă pe creştet, ochelari fumurii, şi-şi ţinea mâinile încleştate deasupra unui dosar.

—Înainte de toate, continuă rostind rar şi apăsat cuvintele, am vrea să ştim dacă tovarăşa Vogel v-a vorbit ceva despre Economu.

—Despre subsecretarul de stat de la Interne? întrebă Fărâmă.

—Nu mai este subsecretar de stat. Noi vrem să ştim dacă tovarăşa Vogel v-a vorbit ceva despre Vasile Economu. Încercaţi să vă aduceţi bine aminte, adăugă văzând că Fărâmă clătinase viguros din cap. E foarte important şi vă uşurează simţitor situaţia.

În clipa aceea, celalt îi întinse pachetul cu ţigări şi bricheta. Avea dinţii rari, îngălbeniţi şi-i descoperea necontenit, într-un zâmbet silit şi melancolic. Fărâmă luă o ţigară şi şi-o aprinse repede, încercând să-şi domolească tremuratul mâinii.

—Vă pot asigura că niciodată, în convorbirile pe care am avut onoarea să le am cu tovarăşa ministru Vogel, niciodată n-am auzit-o rostind numele domnului Economu.

—Şi, totuşi, aţi fost chemat la tovarăşa Vogel după ce-aţi avut o lungă conversaţie cu Vasile Economu, pe vremea aceea subsecretar de stat la Interne.

—N-aş putea spune c-am avut o lungă discuţie, începu Fărâmă după ce trase adânc din ţigară. De fapt, nu ştiu dacă domnul Economu a avut prilejul să rostească mai mult decât câteva cuvinte. Mă chemase anume ca să-i povestesc câte ceva despre Oana, fata unui cârciumar din Obor. Eu îi povesteam şi domnul Economu mă asculta.

—Asta vrem să ştim şi noi, îl întrerupse din nou cel cu ochelari fumurii, de ce *după ce* i-aţi povestit lui Economu anumite lucruri despre Oana, tovarăşa Vogel v-a chemat la ea ca să i le mai povestiţi o

dată? Sau, poate, adăugă după o pauză, privindu-l adânc în ochi, poate că Economu lăsase să se înțeleagă că s-ar putea afla și *alte* lucruri despre Oana, lucruri care ar putea interesa *direct* pe tovarășa Vogel?

Fărâmă își plecase privirile.

—Ce fel de lucruri? Ce lucruri ar fi putut-o interesa pe tovarășa ministru Vogel într-o poveste veche, pe care nici măcar nu o credea, pe care bănuia că am inventat-o eu?

—De unde știți că n-o credea?

—Mi-a spus-o chiar dânsa, astă-seară sau când o fi fost asta, noaptea trecută, în sfârșit, când am fost ultima oară la dânsa...

—Dar când v-a mărturisit că nu crede? Înainte sau după ce-a fost chemată la telefon?

Fărâmă păli și-și stinse încurcat țigara în scrumieră.

—După, șopti. După ce-a vorbit la telefon.

Cei doi se priviră în treacăt, fără să-și zâmbească.

—Evident, *după*. Dar până atunci nu dăduse nici un semn că pune la îndoială veracitatea povestirii. Și noi tocmai asta vrem să știm: de ce, după ce Economu a aflat de povestea Oanei, a crezut că *anumite* lucruri, sau poate numai un *anumit* lucru, în legătură cu această poveste, ar putea-o interesa direct pe tovarășa Vogel? Sau, ca să fiu mai precis: încercați să vă aduceți aminte dacă, povestind lui Economu pățaniile Oanei, i-ați povestit și nunta ei, la mânăstirea Paserea. Cu alte cuvinte dacă i-ați relatat visul Oanei, visul pe care l-a povestit ea atunci, la mânăstirea Paserea.

Fărâmă își duse amândouă mâinile la tâmplă și rămase câtva timp nemișcat.

—Pe cât îmi aduc aminte, șopti, domnului Economu n-am apucat să-i povestesc decât adolescența Oanei și întâmplări cu Doftorul, când, împreună cu alți prieteni ai ei, întovărășeau pe Doftor în călătoriile lui prin târgurile Munteniei.

—Adică, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii deschizând dosarul, întâmplări din 1916.

—Exact. Vara lui 1916, înainte de a intra România în război.

—Deci, lucruri care nu ne interesează. Inutil să insistăm asupra lor. Să revenim însă la nunta Oanei. Puteți să ne descrieți reacția tovarășei Vogel în timp ce vă asculta povestindu-i nunta Oanei?

Fărâmă zâmbi.

—Tot ce vă pot spune, începu el bine dispus, este că, spre păcatele mele, n-am apucat să povestesc tovarășei ministru această nuntă fabuloasă, în pofida faptului că de mai multe ori mi-a cerut-o

chiar dânsa, şi mi-a cerut-o cu oarecare insistenţă. Şi asta nu pentru că n-aş fi vrut să-i povestesc nunta Oanei. Dar, aşa cum am repetat-o de mai multe ori, şi nu numai tovarăşei ministru Vogel, ca să poată înţelege ce-a însemnat nunta Oanei pentru ea şi pentru toţi prietenii ei, trebuia să se cunoască în prealabil tot ce s-a întâmplat pe de o parte de vreo sută de ani încoace, iar pe de altă parte, de vreo două sute şi ceva de ani încoace.

—Fiţi mai explicit, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii, răsfoind atent dosarul.

Celalt îi întinse din nou pachetul cu ţigări şi zâmbi.

—Mă refeream la povestea lui Selim, spuse Fărâmă după ce-şi aprinse ţigara, şi la povestirea boierului Calomfir.

—Aţi scris de mai multe ori despre astea, dar nu se înţelege legătura dintre ele. Iată ce-aţi scris. Rezum: prin 1835, Selim, fiul paşei din Silistra, scapă viaţa unui băiat de vreo paisprezece, cincisprezece ani; băieţii se leagă între ei ca fraţii. Selim se însoară de tânăr cu o turcoaică şi o grecoaică turcită. Dar descoperă foarte curând că prietenul lui îl înşală cu amândouă nevestele şi îl blesteamă. Prietenul îşi schimbă numele în Tunsu, fuge în Ardeal şi de-acolo în Muntenia. Asta se întâmpla în 1848. Tunsu iubea femeile şi avea mare căutare la femei, dar se temea de însurătoare. Aşa a dus-o până pe la 1870, când împlinise cincizeci de ani. Atunci se însoară cu o văduvă cu trei copii... Nu văd nici o legătură cu nunta Oanei, adăugă întrerupându-se din citit.

—Şi totuşi *legătură este*. Poate că n-am scris eu destul de limpede. Dar, vedeţi, blestemul lui Selim acesta a fost: pentru că îl trădase prietenul lui cel mai bun, omul căruia îi scăpase viaţa, l-a blestemat ca neam de neamul lui să le fugă nevestele, iar fetele lor să se împreuneze cu dobitoacele. Şi aşa s-a şi întâmplat. Tunsu s-a însurat la cincizeci de ani, dar după ce l-a avut pe Fănică, singurul lor copil, nevasta i-a fugit cu un argat. De-atunci Tunsu a trăit singuratec, într-o pădure de lângă mânăstirea Paserea. Băiatul lui, Fănică Tunsu, ajunge cârciumar în Obor, se însoară şi are pe Oana, dar îi fuge şi lui nevasta; oamenii spun că l-a lăsat şi a fugit în lume după ce-a văzut cât de năpraznic creşte Oana şi a aflat de la bărbată-său de blestemul lui Selim. Iar Oana, săraca de ea, deşi era cuminte şi nu ştia de rele, şi-a împlinit şi ea blestemul, căci, în sfârşit, poate că ştiţi şi dumneavoastră povestea...

—Ştim, şi tocmai în legătură cu această poveste - căci foarte probabil e o poveste, pe care au scornit-o oamenii de la munte, sau

poate soţiile lor - tocmai în legătură cu această poveste am dori să ne relataţi reacţiile tovarăşei Vogel. Ce-a spus? Ce comentarii a făcut? Vă mai aduceţi aminte?

—A exclamat de mai multe ori, ascultând-o: „Grozavă femeie!"

Cei doi se priviră din nou, fără expresie, cu oarecare oboseală.

—Să trecem acum la alt punct, tot în legătură cu nunta Oanei. Spuneaţi că şi cealaltă poveste, a lui Calomfir, care începe pe la 1700, ar fi tot atât de importantă. Dar din tot ce-aţi scris şi aţi declarat verbal, nu reiese asta.

Deschise din nou dosarul, scoase o pagină dactilografiată şi, parcurgând-o în grabă, continuă, foarte rar:

—A fost greu de rezumat povestirile în legătură cu Calomfir pentru că săriţi necontenit de la Arghira şi Zamfira, fata care i-a redat vederea pe la începutul secolului optsprezece, la sculptoriţa care voia să i se spună Zamfira, deşi pe ea o chema Marina, şi, care, dacă ar trăi, ar avea astăzi, după spusa dumneavoastră, când aproape şaizeci de ani, când zece-cincisprezece ani mai puţin, când mult mai mult. Pentru că, adăugă, ridicându-şi ochii din pagina dactilografiată şi privindu-l cu o bine subliniată ironie, pe cât sunt de exacte, în majoritatea lor, datele în legătură cu celelalte personagii din zilele noastre sau din alte secole, vârsta Marinei variază, în declaraţiile dumneavoastră, într-un chip aproape spectacular.

—E adevărat, făcu Fărâmă gânditor. Pentru mine, femeia aceasta, Marina, a rămas până astăzi un mister.

—O să revenim îndată la acest mister, şi poate o să-l dezlegăm. Spuneam că e greu de rezumat acest ciclu al Calomfireştilor pentru că săriţi necontenit de la un secol la altul. Săriţi de la Calomfir şi Arghira la Dragomir şi vara lui, Marina, fără să pomeniţi decât în treacăt despre Mântuleasa...

Fără să-şi dea seama, Fărâmă începu să-şi frece nervos genunchii.

—Tot ce-aţi spus, şi aţi repetat-o de mai multe ori, este că Arghira a căsătorit pe Zamfira cu un om de la curte, Mântuleasa, şi le-a dat locul pe care s-a tăiat mai târziu strada cu acelaşi nume. Este posibil să vă amintiţi atât de puţin tocmai despre *această* familie, mult mai aproape de dumneavoastră, decât familia boierului Calomfir şi a lui Dragomir Calomfirescu?

—N-am ştiut niciodată prea mult despre familia Mântuleasa, se scuză Fărâmă plecând ochii. Vedeţi, pentru mine, numai şcoala conta, şi ce era în jurul şcolii - casele, grădinile, grădinile de vară...

Cei doi se priviră în tăcere. Cel cu dinţii rari şi îngălbeniţi zâmbi

trist, ridică din umeri şi întinse din nou pachetul de ţigări peste birou.

—Să lăsăm deci asta, pentru un moment, reluă celalt, parcurgând distrat pagina dactilografiată. Să revenim la nunta Oanei... Dar înainte de asta, aş vrea să vă mai întreb ceva, tot în legătură cu Mântuleasa. Când aţi văzut-o pentru ultima oară pe tovarăşa Vogel, v-a vorbit ceva de Mântuleasa? Sau, poate, de *strada Mântuleasa?* adăugă după o scurtă pauză.

Fărâmă zâmbi visător.

—Nu numai că mi-a vorbit, spuse cu o greu stăpânită mândrie, dar îmi pregătise chiar o surpriză şi anume: să ne plimbăm amândoi cu limuzina, după trei dimineaţa, pe strada Mântuleasa, ca să-i descopere şi dânsa farmecele... Evident, i-am spus că acum în pragul iernii, nu prea erau multe de văzut. Am poftit-o să vină s-o vadă când înfloresc zarzării şi se rumenesc caisele.

Cei doi se priveau cu interes, aproape turburaţi.

—Şi cu toate acestea, nu v-aţi plimbat, vorbi târziu cel cu ochelarii fumurii. De ce? Ce explicaţie v-a dat?

—Mi-a spus că în noaptea asta nu ne putem plimba pe strada Mântuleasa: cel puţin, nu ne putem plimba *noi doi*...

—Evident, v-a spus asta după ce-a fost chemată la telefon. Şi n-a mai adăugat nimic altceva?

—Nu. Nimic altceva.

—Să revenim atunci la nunta Oanei. Sunt două lucruri care ne interesează îndeosebi: visul pe care l-a povestit atunci Oana şi purtarea curioasă a Marinei. Cele trei relatări succesive - la distanţă doar de câteva luni - prezintă variante simţitoare. Să începem cu visul Oanei pe care aţi declarat adineaori, adăugă ridicând ochii din pagina dactilografiată şi privindu-l cu înţeles, aţi declarat că *nu l-aţi povestit nici lui Vasile Economu, nici tovarăşei Vogel.* Înainte de a-l analiza, aş vrea să ne mai povestiţi încă o dată acest vis, cât puteţi mai exact, şi cu toate amănuntele de care vă duceţi aminte. Căci pentru noi în primul rând amănuntele contează.

Fărâmă oftă şi-şi aşeză obosit amândouă mâinile pe genunchi.

—Numai visul? întrebă el în şoaptă. Nu şi ce-a fost înainte?

—Numai visul. Ce-a fost mai înainte prezintă mai puţin interes.

Fărâmă rămase câteva clipe cu privirile în gol, parcă ar fi încercat să-şi amintească.

—S-a întâmplat aşa, începu el deodată. În noaptea aceea, adică sâmbătă înainte de nuntă, Oana a avut acest vis, pe care ni l-a povestit la ospăţ, duminică seara. Eram toţi aşezaţi în jurul mesei, la dreapta ei

mirele, profesorul estonian, la stânga taică-său, şi deodată Oana a strigat, adresându-se lui Lixandru: „Ascultă, Lixandre, ascultă încoace şi dezleagă-mi visul. Se făcea, a început Oana, că înotam în Dunăre, dar înotam în susul apei, până ce, după nu ştiu câtă vreme, am ajuns la izvor, la izvorul Dunării. Şi acolo m-am pomenit deodată că pătrund sub pământ şi ajung într-o peşteră fără sfârşit, sclipitoare, cu pereţii bătuţi cu pietre scumpe şi luminate de mii de lumânări. Şi un preot care era acolo, lângă mine, a şoptit: «E Paştele, de aceea am aprins atâtea lumânări». Dar eu am auzit în acea clipă un glas din nevăzut: «Pe aici nu e Paşte, pentru că pe tărâmul acesta suntem încă în Vechiul Testament!» Şi am simţit o mare bucurie privind toate lumânările, şi luminile, şi pietrele acelea scumpe; şi-mi spuneam: m-am învrednicit şi eu să înţeleg cât este de sfânt Vechiul Testament, cât de mult a iubit Dumnezeu oamenii aceia care au trăit în vremea Vechiului Testament. Şi-atunci m-am deşteptat..." Acesta a fost visul pe care ni l-a povestit Oana.

—Spuneţi mai departe, îl îndemnă celalt, văzând că Fărâmă tăcea. Căci ce vine acum e tot atât de important.

—Mai departe, repetă Fărâmă căzând pe gânduri. S-au întâmplat mai multe lucruri în noaptea aceea.

—Ne interesează să ştim, în cele mai mici amănunte, reacţiile lui Lixandru, Darvari şi Marina.

—Aşa mă gândeam şi eu să încep, reluă Fărâmă. Mă aflam lângă Lixandru şi m-a izbit paloarea, şi apoi agitaţia lui. A sărit ca ars de la masă şi s-a repezit la Oana, i-a apucat mâna: „Ţi s-au arătat şi ţie semnele! a exclamat. Ţi s-au arătat în vis. Asta-i peştera de sub apă, pe care am văzut-o şi eu, demult, şi acolo trăieşte şi acuma lozi. Dacă nu te-ai fi deşteptat, l-ai fi întâlnit! Şi poate ţi-ar fi spus şi pentru noi, cum să mai găsim a doua oară trecătoarea..." Apoi, parcă şi-ar fi dat seama că n-ar fi trebuit să spună toate astea chiar acolo, la nuntă, cu atâta lume împrejur, şi s-a fâstâcit, şi-a cerut iertare şi s-a întors tăcut la locul lui, lângă mine. Dar n-a mai putut scăpa de Marina, care-l ascultase fermecată şi i-a strigat de la celalt capăt al mesei să le explice semnele. Şi văzând că Lixandru tace, zâmbind fericit, Marina a venit lângă el, l-a cuprins de mijloc, l-a ţinut toată noaptea lângă ea, deşi îl vedea pe Darvari că se dă de ceasul morţii. Şi au fost mulţi care au crezut că în noaptea aceea s-a stricat prietenia între Darvari şi Lixandru. Dar asta nu era adevărat...

—O să vă ascultăm mai târziu explicându-ne de ce nu era adevărat, deşi din propriile dumneavoastră declaraţii reiese contrariul,

îl întrerupse cel cu ochelari fumurii. Deocamdată, aș vrea să subliniez acest lucru: din toate cele trei versiuni pe care le avem la dosar, ca și din ce-ați spus adineaori, se desprind aceste elemente esențiale: 1 peștera puternic luminată, parcă ar fi avut pereții bătuți cu pietre scumpe; 2 aluzia la Vechiul Testament și 3, faptul că visul a fost povestit la mânăstirea Paserea. Or, știind ce știm și ținând seama de tot ce s-a întâmplat, este *absolut imposibil* ca visul să nu fi fost cunoscut de către Economu, care l-a povestit îndată tovarășei Vogel, sugerându-i să vă cheme ca să i-l mai povestiți și ei, cu care prilej poate ar mai fi aflat și *alte* amănunte.

—Și totuși nu l-am povestit, șopti Fărâmă

Asta rămâne de verificat. În orice caz, conținutul visului îi era accesibil lui Economu din textul dactilografiat al declarațiilor dumneavoastră, text care s-a găsit, de altfel, în biroul lui.

—Nu înțeleg legătura, făcu Fărâmă privindu-i pe rând.

—Ei, tocmai asta pare greu de crezut, interveni brusc cel cu dinții îngălbeniți, după ce-i mai oferi o țigară. Chiar *foarte greu de crezut.* Pentru că, altminteri ar trebui să presupunem o serie de coincidențe atât de extraordinare, încât ar egala misterul dispariției lui Iozi și alte miracole din povestirile dumitale.

—Nu prea înțeleg la ce faceți aluzie...

—Dacă e adevărat ce spuneți, înseamnă că sunteți încă foarte obosit. Căci e clar ca lumina zilei. Într-adevăr, numai dacă Economu și tovarășa Vogel au cunoscut visul se explică de ce Economu, care era unul din puținii care știau că în pădurea de la Paserea fusese îngropată, în toamna lui 1939, o parte din tezaurul polonez, dar, mai ales, era singurul care știa, de asemenea, că mai rămăseseră acolo, nedescoperite, mari cantități de aur și bijuterii, numai așa se explică, spun, de ce Economu s-a hotărât să transporte pe ascuns, într-o noapte, această comoară în pivnița casei lui din strada Calomfirescu, casă pe care a rechiziționat-o astă-primăvară; lucru pe care, adaug în paranteză, este imposibil să nu-l fi aflat la timp, pentru că, așa cum ați repetat-o de mai multe ori și așa cum a fost confirmat de mulți martori în ancheta paralelă, obișnuiați să vă plimbați, *în fiecare zi*, în tot cartierul Mântuleasa, și de câte ori se întâmpla să aibă loc vreo mutare, încercați prin diferite mijloace să aflați *cine* se mută.

Fărâmă îl asculta speriat, cu mâinile uitate pe genunchi, fără să-și mai poată desprinde privirile de zâmbetul obosit, melancolic, al vorbitorului.

—Și numai așa se explică de ce, cu puține săptămâni înainte, sub

pretextul apei care ar fi început să izvorască în pivniță, pretext pe care l-a împrumutat din povestirile dumneavoastră, Economu a adus câțiva lucrători care-i erau devotați și a săpat o ascunzătoare în fundul pivniței în care trebuiau să fie depozitate aurul și bijuteriile de la Paserea. Nu știam precis care-i erau intențiile, dar e probabil că, profitând de poziția pe care o avea, ar fi expediat în străinătate rămășițele tezaurului polonez. Poate că spera s-o intereseze și pe tovarășa Vogel în planurile lui, de aceea i-a sugerat să vă cheme ca să-i povestiți despre Oana, în primul rând să-i povestiți visul Oanei, cu acea subliniată aluzie la *beatitudinea Vechiului Testament*. Nu știu în ce măsură tovarășa Vogel s-a lăsat ademenită de acest plan, dar e totuși surprinzător că se hotărâse să vă plimbați împreună, *după ora trei*, exact în noaptea în care trebuia transportat tezaurul de la mânăstirea Paserea în strada Calomfirescu, adică la doi pași de strada Mântuleasa. Și nu e mai puțin surprinzător că, aflând întâmplător că a fost descoperit, Economu se sinucide în biroul lui la 1.25, iar numai câteva minute în urmă tovarășa Vogel este chemată la telefon de o *sursă străină* și este informată că o parte din cartierul Mântuleasa va fi izolat și cercetat de către serviciile speciale, și astfel renunță la plimbarea proiectată, și tot din acel moment se îndoiește de veracitatea povestirilor dumneavoastră. E greu să ne convingeți că toate aceste întâmplări n-au nici o legătură între ele. Dimpotrivă, cred că oboseala v-a împiedicat până acum să vă amintiți exact, în amănunte, convorbirile pe care le-ați avut cu Economu și tovarășa Vogel. Situația dumneavoastră ar fi simțitor îmbunătățită dacă ne-ați confirma printr-o declarație limpede și fermă legăturile între Economu și tovarășa Vogel pe care desigur le-ați surprins în timp ce fiecare din ei vă asculta povestind nunta Oanei.

Fărâmă îl privea în ochi, speriat și rugător totodată, parcă l-ar fi implorat să continue.

—Și toate acestea, șopti el târziu, toate acestea s-au întâmplat adineauri, acum câteva ceasuri...

—Nu, îl întrerupse cel cu ochelari fumurii. Ați fost, și sunteți încă, foarte obosit, de aceea nu vă mai aduceți aminte. Astea s-au întâmplat acum trei zile. Dar pentru că ați fost adus aici într-o stare de mare slăbiciune, de totală epuizare, doctorul v-a făcut o injecție, și de-atunci ați dormit întruna.

—Dar să n-aveți nici o grijă, adăugă celalt, zâmbind. Ați fost tot timpul acesta alimentat artificial. Dacă regimul s-ar mai fi prelungit o săptămână, ați fi câștigat cel puțin două kilograme...

—...vedeți, începu el să audă deodată, lucrurile se limpezesc, se lămuresc unele pe altele, alcătuiesc împreună o configurație, și-și dezvăluiesc sensul numai dacă plecăm de la această ipoteză: pe de o parte, voiați să ascundeți ceva, să păstrați un secret, iar pe de altă parte, memoria dumneavoastră, ca orice memorie, vă trădează, adică nu reține amănunte esențiale și păstrează cu o precizie aproape fotografică episoade periferice. Era suficient, deci, să examinăm cu rigoare necesară aceste episoade periferice ca să găsim cifrul prin care pot fi identificate acțiunile, personagiile, ideile pe care voiați să le țineți secrete. Acest examen riguros a fost făcut și am să vă citez câteva din concluziile la care s-a ajuns. Pentru motive care rămân a fi lămurite, încercați cu tot dinadinsul să nu dezvăluiți relațiile *reale* dintre Darvari, Lixandru și Marina, relații pe care dacă le-am fi cunoscut, ne-ar fi permis să înțelegem motivul pentru care Darvari s-a hotărât să fugă în Rusia. Voi reveni îndată asupra acestui complex, pe care îl voi numi complexul nr.1. A doua concluzie la care s-a ajuns este aceasta: iarăși pentru motive care rămân a fi precizate, nu voiați să dezvăluiți faptul că Lixandru, curând după fuga lui Darvari în Rusia, prin 1931-32, a hotărât și el să dispară, dar în felul lui, iar nu ca Iozi, nici ca Darvari, și anume *schimbându-și identitatea,* adică numele, meseria și, probabil, înfățișarea. Într-adevăr, după 1932 Lixandru nu mai apare nicăieri unde fusese cunoscut până atunci sub acest nume: la Casa de Depuneri, la Biblioteca Academiei Române, la Asociația de Șah, ca să nu mai vorbesc de restaurantele și grădinile de vară pe care le frecventa și unde nimeni nu-și mai amintește să-l fi văzut după 1932. Pe de altă parte, avem dovezi că Lixandru n-a murit, nici n-a părăsit țara în chip definitiv. Nu este exclus să fi plecat în străinătate în 1932 și să se fi întors mai târziu sub un alt nume. Fapt este că nicăieri pe teritoriul țării, și la nici un consulat din străinătate, nu s-a înregistrat vreun deces sub numele de Gheorghe P. Lixandru. Ceva mai mult, din propriile dumneavoastră declarații, reiese că l-ați mai întâlnit întâmplător, după 1932, dar nu spuneți sub ce înfățișare, nici ce-ați vorbit, nici cât timp ați rămas împreună, dacă numai câteva minute sau câteva ceasuri, sau o zi întreagă. Că nici dumneavoastră nu l-ați mai văzut de mult, reiese din încercarea disperată pe care ați făcut-o astă-vară de a întreba pe Borza, pe care-l credeați fostul dumneavoastră elev, dacă mai știe ceva despre Lixandru. Dar, evident, asta ar putea fi numai o *feinte*; cu alte cuvinte, voiați să vă convingeți dacă și alții știu ceva despre Lixandru, *așa cum știați dumneavoastră.* Repet, asta este numai o ipoteză... Nu păreți prea

convins de reconstituirea complexului nr.2, adăugă după o pauză, zâmbind.

—Nu-mi dau seama, şopti Fărâmă. Vă rog să mă credeţi, parcă tot aş visa. Îmi aduc foarte bine aminte, înţeleg tot, şi apoi parcă se face un gol şi nu mai înţeleg nimic.

—Aţi fost foarte obosit, reluă celalt, dar îngrijirea specială care vi se dă îşi va arăta foarte curând efectele. Să începem cu complexul nr.1, a cărui cheie ne este dată prin analiza diferitelor variante ale nunţii Oanei. Nu insist asupra variantelor în legătură cu acea prodigioasă performanţă de sugestie colectivă, iluzionism, fachirism sau ce-o fi fost, pe care a făcut-o Doftorul în zorii zilei. Şi nu insist nici asupra variantelor în legătură cu prima întâlnire între Doftor şi pădurar, cu douăzeci de ani mai înainte, aventură tot atât de fabuloasă ca pătania boierului Calomfir, dispariţia lui Iozi sau altele de acest fel. Nu insist asupra acestor variante pentru că ele sunt minime şi, pentru noi, lipsite de importanţă. Dar ia să venim la relaţiile Darvari, Lixandru, Marina. Aţi spus că prietenia între Lixandru şi Darvari n-a fost zdruncinată în acea noapte, deşi multă lume a crezut contrariul. Şi cu toate acestea, reluă deschizând dosarul, într-o declaraţie precedentă povestiţi că în noaptea aceea, Marina i-ar fi spus lui Darvari, citez „Să nu te faci aviator, că nu te mai întorci!" Dar Darvari *i-a privit pe amândoi* şi a răspuns: „Nu mi-e frică de moarte". „Nu-ţi vorbeam de moarte, a adăugat Marina. Îţi spun *că nu te mai întorci*"! Şi atunci, amândoi tinerii au izbucnit în râs. „Ca săgeata lui Lixandru!" a spus Darvari privindu-l. Dar Lixandru a redevenit deodată serios şi a încercat să schimbe vorba. „Azi e nunta Oanei, a exclamat el, azi s-au împlinit toate câte au fost ursite, şi ar fi păcat să ispitim pe Dumnezeu cu alte taine şi prevestiri!" Dar Darvari nu s-a lăsat convins aşa de uşor. „Poate că şi Marina ştie ceva, poate că şi ea, în felul ei, cunoaşte semnele, de ce n-o laşi să ne spună ce înseamnă că n-am *să mă mai întorc*?" Vedeţi dar că există o discrepanţă între ce-aţi spus acum câteva zile şi ce-aţi scris la 20 august, pe de o parte. Lixandru, Darvari şi Marina au vorbit destul împreună şi au vorbit lucruri importante; pe de altă parte, reiese din textul scris la 20 august o tensiune crescândă între cei doi prieteni. S-ar putea spune, chiar, că Darvari caută să contrazică pe Lixandru orice ar fi spus acesta din urmă şi să facă exact contrariul decât ar fi vrut Lixandru.

* —Astea, tot ce-aţi amintit acum, vorbi cu oarecare efort Fărâmă, se întâmplau *înainte* ca Oana să le fi povestit visul. E adevărat, mai târziu, văzând că Marina nu se mai despărţea de Lixandru, Darvari era

posac şi arţăgos. Dar, vă asigur, au rămas tot atât de buni prieteni ca şi până atunci.

—Evident, *în aparenţă*, au rămas tot atât de buni prieteni. Dar este sigur că în adânc ceva s-a schimbat. Marina şi-a dat seama de asta, căci numai aşa se explică de ce, după ce rămăsese tot timpul alături de Lixandru, în zorii zilei, când s-au trezit din vrăjitoria Doctorului, citez, „l-a cuprins pe Darvari în braţe şi i-a strigat, în auzul tuturor: «Dacă mă iubeşti atât de mult precât spui, ai să mă aştepţi zece ani?» «Te aştept cât vrei, i-a răspuns Darvari, te aştept nu zece, ci douăzeci, cincizeci de ani!...» «Atunci pofteşte toată lumea asta la nunta noastră, de azi în zece ani, septembrie 1930, tot aici, la mânăstire, şi-o să ne cunune Lixandru şi cu Oana.» « Nu Lixandru, a întrerupt-o Darvari, ci Doftorul şi cu Oana...»" În declaraţia dumneavoastră din 20 august, din care am citat, nu spuneţi care a fost reacţia lui Lixandru. Dar fără îndoială că a fost mâhnit, căci Marina, adresându-se lui Darvari, a adăugat repede: „Dar trebuie să ştii că sunt prea bătrână pentru tine. Tu crezi că am doar cinci, şase ani mai mult decât tine, dar am douăzeci. Mă apropii de patruzeci de ani!..." Toată lumea a izbucnit atunci în râs, crezând că era doar o glumă, dar Darvari a strigat: „Chiar dacă ai avea cincizeci de ani, tot am să te aştept, pentru că în 1930, ai să ai numai vreo şaizeci de ani, şi eu ştiu că am să te iubesc până dincolo de bătrâneţe!"

—Într-adevăr, aşa a spus, şopti deodată Fărâmă, parcă trezit din somn.

—Dar e evident că această nuntă, care ar fi trebuit să aibă loc peste zece ani, era o glumă, în care Marina nu crezuse, şi nici nu putea crede. Pe de o parte, ea însăşi îl avertizase pe Darvari să nu se facă aviator, „că nu se mai întoarce". Pe de altă parte, se afla acolo, la ospăţ, vărul ei, Dragomir, şi toţi ştiau că sunt oarecum logodiţi încă de copii, căci aşa hotărâse familia, ca „să nu le piară neamul". O singură concluzie se impune: Marina a făcut toate astea ca să-l îmbuneze pe Darvari. Deci, ea simţise ruptura între Darvari şi Lixandru.

—Şi cu toate acestea, începu Fărâmă, îmi aduc aminte de o observaţie a tovarăşei ministru Vogel...

—Tovarăşa Vogel nu mai este ministru. A primit o altă însărcinare.

Fărâmă amuţi.

—Să revenim, deci, la complexul nr.1. Deşi era o glumă, Darvari a luat ca bună făgăduinţa Marinei. Dar de-aici înainte, lucrurile nu mai sunt clare. Şi ne întrebăm de ce: deficienţă a memoriei?

dezinteresare față de tot ce s-a întâmplat din 1920 până la dispariția lui Darvari, după zece ani, în vara lui 1930? Sau pur și simplu hotărârea dumneavoastră de a *tăinui* cu orice preț anumite întâmplări, care, cunoscute, ne-ar fi dezvăluit nu numai motivele fugii lui Darvari, dar ne-ar fi indicat și sensul metamorfozei lui Lixandru. Personal, înclin spre această ultimă ipoteză, și am să încerc să vă demonstrez de ce. În fond, ce ne-ați spus, în atâtea interogatorii și în atâtea sute de pagini scrise, despre legătura între Darvari, Lixandru și Marina între 1920-1930? Cam aceleași lucruri, foarte puține, pe care le-ați reluat și le-ați repovestit de nenumărate ori. Să le rezum. Spuneați că, de mai multe ori, Marina i-a mărturisit lui Darvari că într-adevăr are douăzeci (sau chiar treizeci!) de ani mai mult ca el. Citez: „De aceea Dragomir nu îndrăznește să se însoare cu mine, i-ar fi spus. El îmi cunoaște vârsta." O dată, prin 1925-26, i-a arătat certificatul de naștere (și precizați că actul fusese eliberat în străinătate), din care reieșea că ar fi avut atunci aproape șaizeci de ani. Darvari a privit-o speriat - și adăugați - „nu pentru că îi aflase vârsta, dar pentru că privind-o a văzut deodată că era într-adevăr bătrână". „Dacă mă iubești încă după ce-ai aflat că voi împlini curând șaizeci de ani, îți dau voie să mă săruți!" Darvari, scrieți, se făcuse palid și împietrise, cu privirile pironite asupra ei. Și Marina izbucni deodată, cu o mare exaltare în glas: „Vezi, asta e dragostea bărbaților! Legată numai de trup. Spiritul, pentru voi, pâlpâie exclusiv în preajma formelor tinere!" În clipa următoare fuge din salon, trece alături și se reîntoarce, după câteva minute, tot atât de tânără pe cât fusese în noaptea când Darvari o zărise pentru întâia oară în cârciuma lui Fănică Tunsu, în 1919. Darvari îi cade în genunchi, dar ea nu-i mai îngăduie s-o sărute. „Totuși am să te iert și de data asta, i-a spus zâmbind. Pentru că, naiv fiind ca toți bărbații, tu crezi că m-am machiat în femeie bătrână și, după ce te-am speriat mi-a fost milă de tine și mi-am spălat fața. Dar eu îți repet că sunt într-adevăr bătrână așa cum ți-o dovedește și certificatul de naștere..." Darvari o asculta fericit, pentru că, *atunci*, avea în fața lui o femeie de douăzeci, douăzeci și cinci de ani. Din declarațiile dumneavoastră nu reiese clar ce s-a întâmplat. Spuneți doar că Marinei îi plăcea teatrul, imitând și în acest punct pe străbuna ei, Arghira. Spuneți că obișnuia să se îmbrace curios, excentric, și uneori părea într-adevăr bătrână pentru că își pudra părul sau se farda așa cum se fardează femeile bătrâne când vor să pară tinere. Credeți, deci, că atunci când i-a arătat actul de naștere, se fardase ca să pară într-adevăr de șaizeci de ani?

—Aşa am crezut multă vreme, vorbi foarte încet Fărâmă. Dar mă înşelasem.

—Probabil că vă înşelaşeţi. Pentru că din propria dumneavoastră relatare reiese că, în acea zi, Darvari n-a văzut-o *de la început* cât este de bătrână. N-a văzut asta decât *după* ce i-a arătat certificatul de naştere. Era, deci, vorba de altceva, de o tehnică specială pe care o avea Marina de a-şi schimba înfăţişarea după voie. Şi acum ajungem la ultimul şi cel mai important episod, pe care, din nefericire, l-aţi relatat întotdeauna foarte succint. E vorba de aceea noapte din vara lui 1930, când, pentru motive neînţelese, Marina îl opreşte pe Darvari să doarmă la ea şi se culcă pentru prima dată împreună. Zic pentru motive neînţelese, pentru că ne-am putea întreba de ce n-a făcut-o până atunci, de ce a aşteptat zece ani ca să se culce cu Darvari, şi de ce-a făcut-o doar cu câteva săptămâni înainte de nuntă. În orice caz, reiese din naraţiunile dumneavoastră succesive că, în acea seară, tinerii au petrecut până târziu, numai ei doi, într-o grădină de lângă Cotroceni, şi Darvari părea mai îndrăgostit ca oricând, pentru că în acea seară Marina era îmbrăcată ca niciodată, cu o extraordinară, deşi discretă, eleganţă, şi arăta poate mai tânără decât o cunoscuse el cu unsprezece ani mai înainte, avea obrazul unei copile, fără pic de pudră, fără urmă de fard. Am rezumat textul dumneavoastră din 20 august. Şi pe urmă, nu prea se înţelege ce s-a întâmplat. Tinerii au petrecut noaptea împreună. Dar, spre dimineaţă, Darvari s-a trezit şi s-a aplecat spre iubita lui s-o sărute. Dar în lumina nesigură a zorilor, scrieţi, a văzut, cu groază, că Marina era o femeie bătrână, chiar mult mai bătrână decât o descoperise el cu câţiva ani mai înainte, după ce văzuse certificatul de naştere. Scrieţi că a rămas împietrit, multă vreme, şi apoi s-a ridicat din pat şi, cu mare grijă, ca să n-o trezească, a început să se îmbrace. Când era aproape îmbrăcat, şi-a dat deodată seama că Marina îl priveşte zâmbind. „Eu ştiu ce ai de gând să faci, i-ar fi spus Marina. Dar să n-o faci banal, ca toţi ceilalţi. Să încerci marea fugă, să urci, să urci necontenit! Şi apoi, strigă cu o neînţeleasă exaltare în glas: Am să-ţi dau un talisman, şi ai să întâlneşti la un moment dat săgeata lui Lixandru!..." Dar nu e sigur că Darvari a auzit ultimele cuvinte. Ieşise tăcut, închizând cu grijă uşa în urma lui. Toate acestea, spuneţi, le-aţi aflat mai târziu de la Lixandru, şi Lixandru le aflase de la Marina chiar în ziua aceea. Pentru că, dacă am înţeles bine, Marina s-a îmbrăcat şi ea pe loc şi a plecat să-l caute pe Lixandru, dar nu l-a găsit decât târziu, pe la amiază, şi după ce i-a povestit toate câte se întâmplaseră, a adăugat: „Încearcă şi opreşte-l, pentru că bănuiesc că vrea să fugă cu avionul, şi e în mare primejdie,

pentru că nu ştie ce face". „E în primejdie pentru că n-ai apucat să-i dai talismanul? " a întrebat-o Lixandru (e greu de ghicit dacă serios sau în glumă). „Nu, asta era doar o metaforă pe care el n-a înţeles-o, i-ar fi răspuns Marina. Nu am nici un talisman, şi tot ce i-am spus despre «marea fugă» era doar ca să-l pun la încercare să-l învăţ să nu se mai lase vrăjit de aparenţe. Căci nici azi-noapte n-aveam douăzeci de ani, aşa cum a crezut el, nici azi-dimineaţă nu treceam de şaizeci cum i s-a părut. Am vârsta pe care o am..." (Şi adăugaţi că Lixandru, privind-o, îi dădea, ca totdeauna până atunci, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani.) În orice caz, Lixandru a ajuns prea târziu la aeroport, şi nici acolo n-a izbutit să vorbească cu şeful escadrilei decât după câteva ceasuri de aşteptare. Între timp, Darvari aterizase la Constanţa, îşi umpluse din nou rezervoarele cu benzină şi zburase mai departe, spre Răsărit... Dacă ar fi fost aşa, reluă după o pauză, ar fi fost mai frumos ca un basm şi mai trist decât cea mai tristă poveste de dragoste... Dar vedeţi, dumneavoastră aţi declarat că ştiţi toate acestea de la Lixandru şi *numai* de la el. Pe Marina n-aţi mai întâlnit-o de prin 1925-26. (Într-o redactare spuneţi că l-aţi întâlnit cam tot atunci pe Darvari, care v-ar fi dat ceva de înţeles despre, citez, „vrăjitoria şi farmecele Marinei", asigurându-vă totuşi că el tot îndrăgostit a rămas, şi v-a amintit că sunteţi poftit la nuntă, în septembrie 1930.) Dar sunt o seamă de amănunte care contrazic versiunea Lixandru. În primul rând, era imposibil, chiar în 1930, ca un pilot să se ducă la aeroport, să se urce în avion şi să-şi ia zborul, fără ordine şi instrucţiuni precise. Dacă a putut-o face, înseamnă că premeditase fuga şi, mai ales, că avea complici la Bucureşti şi la Constanţa. Or, dacă nu mai există nici o îndoială că e vorba de premeditare, căci asta a reieşit de la anchetă, complicaţiile n-au putut fi niciodată descoperite. *Pentru noi*, lucrul acesta prezintă o deosebită importanţă. Pot fi propuse mai multe ipoteze. Cea dintâi, şi cea mai plauzibilă, ar fi următoarea: Darvari pune la cale fuga în cele mai mici amănunte, cu complicaţiile pe care nu le ştim, dar pe care bănuim unde trebuie să le căutăm. Nu putem şti cu precizie misiunea pe care o avea Darvari, dar ţinând seama de data fugii - *august 1930* - ştim măcar *sensul* acestei misiuni. Deşi prietenia lor nu mai era ce fusese înainte, Darvari dezvăluie lui Lixandru, în ultimul moment, hotărârea pe care o luase. Care a fost rolul lui Lixandru în dispariţia lui Darvari, nu ştim deocamdată. Şi nu vom putea şti până când nu vom rezolva complexul nr.2; adică dacă nu vom afla *noua identitat*e pe care şi-o luase Lixandru după 1932. Căci numai ştiind *cine a devenit* el după 1932, vom şti rolul pe care l-a jucat în fuga şi dispariţia lui Darvari. Şi atunci vom mai şti şi altceva:

dacă a fost *cu noi* sau *contra* noastră. Şi acum, eu vă pun o întrebare, o singură întrebare, la care, probabil, nu veţi accepta să răspundeţi pe loc, dar la care, până la urmă, tot vom afla răspunsul. Dumneavoastră cunoaşteţi, de mult, noua identitate a lui Lixandru. Dar mai ştiţi şi altceva: ştiţi că această nouă identitate îl ascunde atât de bine, încât Lixandru a devenit absolut irecognoscibil pentru toţi acei care n-au fost martorii *ambelor identităţi*, şi, mai ales, n-au asistat la, i-aş spune, metamorfoza tânărului care fusese până atunci, prin 1931-32, în cel care a devenit după această dată. Se întâmplă că dumneavoastră sunteţi *singurul* martor al acestei metamorfoze. De aceea ne sunteţi în afară din cale de preţios. Pentru că, dacă Lixandru a ajuns irecognoscibil pentru toţi ceilalţi, el *poate fi oricine* în această ţară, poate fi chiar unul dintre oamenii noştri cei mai de seamă care conduc astăzi destinele poporului nostru. Ei bine, întrebarea mea e aceasta: *cine* este Lixandru, *acum şi aici*, în acest oraş, poate chiar în această clădire? Dumneavoastră îl cunoaşteţi. Spuneţi-ne: *cine este?*

X

În acel an, vara a venit neaşteptat de timpuriu. Când Fărâmă pornea să se plimbe, la începutul după-amiezii, se ţinea tot pe lângă garduri, la umbra pomilor, aruncându-şi privirile în grădini, oprindu-se câteodată în faţa caişilor şi vişinilor încărcaţi, parcă tot ar fi aşteptat să vadă copii căţărându-se. Se trezea târziu, şi atunci grăbea pasul, îndreptându-se către una din băncile pe care-i plăcea să se odihnească. Dacă se mai afla cineva, îşi scotea pălăria de pai şi, politicos, îşi cerea voie să se aşeze şi el pe bancă. După câteva clipe, întreba cât e ceasul, mulţumea tot atât de politicos, dar nu încuraja convorbirile. Dacă celalt continua să vorbească, îl asculta câtva timp clătinând încet din cap, apoi se ridica, saluta scoţându-şi pălăria şi pleca mai departe.

Într-o după-amiază fierbinte de la începutul lui iulie, văzu de departe banca goală şi se bucură, căci se simţea obosit. Se aşeză cu un efort, îşi scoase batista şi şi-o înfăşură în jurul gâtului, apoi începu să-şi facă vânt cu pălăria. Strada era pustie. Curând îl aprinse aromeala şi îşi aşeză pălăria lângă el, pe bancă, îşi rezemă capul în palma dreaptă şi închise ochii. Dar se trezi câteva clipe în urmă tresărind. Lângă el, pe bancă, se afla un bărbat a cărui faţă nu i-o putea vedea, pentru că se aşezase cu spatele.

—Vă rog să mă iertați, spuse Fărâmă. Probabil că aţipisem. E foarte cald, adăugă, reîncepând să-şi facă vânt cu pălăria.

Necunoscutul întoarse capul şi-i zâmbi, dar îşi reluă repede lectura revistei pe care o ţinea în mână. Câteva clipe în urmă, trecu prin faţa lor un băiat cu mâinile şi gura înnegrite de agude şi Fărâmă îl urmări cu privirea, zâmbind.

—Nu vă supăraţi, întrebă el târziu, dar îmi puteţi spune cât e ceasul?

—Două, două şi cinci, răspunse celalt fără să se întoarcă.

—Vă foarte mulţumesc. Am întâlnire pe la două şi un sfert, două jumătate. Mai mă pot odihni aici o clipă. E foarte cald...

Necunoscutul se întoarse spre el şi-i zâmbi din nou, clătinând din cap. Îşi reluă lectura, dar o clipă în urmă se întrerupse brusc şi-l privi pe Fărâmă cu nedumerire. Apoi redeschise revista.

—V-aţi schimbat mult de când nu v-am văzut, domnule director, şopti el fără să-şi ridice ochii din revistă. Probabil că aţi trecut şi dumneavoastră prin multe. Abia dacă v-am recunoscut...

Fărâmă tăcea, continuând să-şi facă vânt cu pălăria.

—Nu vă mai aduceţi aminte de mine... V-am fost elev, la Şcoala Mântuleasa, acum mulţi, foarte mulţi ani. N-aveţi cum să vă mai amintiţi de mine. Eu sunt Borza, Borza I. Vasile.

—Borza? Borza I. Vasile? repetă Fărâmă aşezându-şi pălăria pe genunchi. Ce curios! spuse oftând.

—Vă mai aduceţi aminte cum mi-am spart o dată capul căzând dintr-un zarzăr şi dumneavoastră m-aţi luat în braţe şi m-aţi dus în cancelarie ca să mă pansaţi?... Şi a doua zi era serbarea de 10 Mai?

—Da, da, făcu Fărâmă, parcă mi-aduc aminte. Dar mă întreb, o fi adevărat?...

Se ridică cu un efort şi se înclină de mai multe ori.

—Din păcate, trebuie să plec, că am întâlnire pe la două şi un sfert, două jumătate. Şi s-a făcut teribil de cald... Mi-a părut bine de cunoştinţă, adăugă.

Necunoscutul aşeză revista alături de el, pe bancă, şi-şi aprinse gânditor o ţigară. După ce Fărâmă dispăru după colţul străzii, cineva ieşi dintr-o curte vecină şi se îndreptă spre bancă.

—Ai aflat ceva? întrebă fără să se aşeze.

—Nu. S-a făcut că nu mă recunoaşte. Nici nu era greu, adăugă ridicându-se şi încercând să-şi bage revista în buzunarul hainei. Am repetat câteva fraze pe de rost, şi probabil că nu l-am convins. Sau

poate a aflat între timp că Borza nu mai trăieşte, şi atunci i-am devenit de la început suspect.

Mergeau alături.

—Şi cu toate acestea, vorbi celalt, foarte încet, trebuie să-i recăpătăm încrederea. A fost acolo, la Anca, în noaptea când s-au întâmplat toate. Şi pe urmă a fost anchetat de nr.1 şi de nr.3. Ştie o sumă de lucruri. Şi este *singurul* care le ştie. Trebuie să mai încercăm o dată...

S-au oprit la colţul străzii.

—Încearcă tu, Lixandre, şopti celalt.

Täsch, august 1955
Chicago, noiembrie 1967

ÎN CURTE LA DIONIS

Pentru Lisette

—...S-o fi văzut acum vreo zece ani, continuă Hrisanti, s-o fi văzut prin 1920-22, când cânta la „Floarea-soarelui"! Nu, n-ai de unde s-o ştii. Era o cârciumă măruntă, tăinuită, pe strada Popa Soare, dar avea şi grădină, şi în fiecare vară venea să cânte acolo Leana. Aşa-i spuneam, şi aşa îi plăcea şi ei să-şi spună: Leana. Dar nu uita niciodată să adauge: „Nu mă cheamă aşa. Pentru păcatele mele am ajuns să cânt prin cârciumi şi oamenii îmi spun Leana. Dar eu n-am fost făcută pentru asta." Şi poate, uneori, îţi lua paharul, îl ducea la buze, şi uneori sorbea din el. Zic *poate*, pentru că nu făcea asta decât arareori, şi numai dacă îi plăcea de tine, dacă te vedea că eşti tânăr şi i se părea ei că eşti frumos sau melancolic şi visător. Doar ce-şi atingea buzele de pahar, dar nu era unul de la masa ei şi de la mesele vecine să n-o urmărească avid, sorbind-o din ochi pentru că, cum să-ţi spun? când atingea Leana paharul, toată faţa i se lumina de un zâmbet nemaivăzut şi neînchipuit. Nu putea fi comparat cu nimic, nu semăna cu nimic - nici cu zâmbetul celor mai frumoase femei, nici cu al copiilor şi nici cu zâmbetul îngerilor. Da. Nu semăna cu nimic zâmbetul ei când îşi apropia paharul de buze, cu ochii în ochii băiatului. Şi zic într-adins „băiatului", pentru că nu cred că am văzut-o vreodată luând paharul vreunui tânăr trecut de douăzeci de ani. Pe-atunci, prin 1920-22, Leana părea că are vreo douăzeci şi cinci de ani, poate, chiar, un an, doi mai mult.

—Cam tot atât pare să aibă şi astă-seară, îl întrerupse Cladova.

—Da, nu prea s-a schimbat. Dar, în fond, zece ani, la vârsta asta, mai ales la o femeie ca ea, nu prea contează.... În orice caz, reluă,

după ce umplu paharele, cine n-a văzut-o atunci, n-a văzut-o. Nu i-a văzut *adevăratul* ei zâmbet, vreau să spun. Căci altminteri, Leana zâmbește întruna, și zâmbește în atâtea feluri - când tace, când te privește în ochi și te ascultă, chiar când cântă cântecele ei cele mai triste... Dar începusem să-ți vorbesc de „Floarea-soarelui" pentru că, pe atunci, Leana cânta acompaniindu-se cu vioara. Da, cu o vioară, pe care o sprijinea într-un chip ciudat, așa cum n-am văzut pe nimeni altcineva, o sprijinea când de sân, când de coapsă, când parcă ar fi ținut-o în aer, dar atunci se mulțumea să-și tremure arcușul pe ultimele coarde. De fapt, nici nu știu dacă era o vioară ca toate celelalte. Pe cât mă pricepeam eu, mi se părea că sunetele seamănă mai degrabă cu cele de violoncel. Și totuși era o vioară mică, dar parcă ar fi avut altfel de coarde, cu sunete joase, grave, melancolice. Și mai ales asta a făcut-o repede celebră la „Floarea-soarelui" - melancolia ei, melancolia cântecelor ei. Nu știu de unde, nici de la cine le învățase, căci erau cântece vechi, mai de nimeni cunoscute. Dar nu era numai asta, numai faptul că știa cântece și balade atât de vetuste, și melodii arhaice: *le crea din nou*, le cânta așa cum trebuiau ele cântate ca să ne placă nouă, tinerii de pe-atunci, după război.

—Păcat, vorbi absent Cladova, fără să-l privească. Păcat că a renunțat la vioară. Mi-ar fi plăcut s-o văd și eu...

—Dar mai era și altceva. Era farmecul ei, melancolia aceea atât de discretă, aproape neînțeleasă. Te întrebai: Leana asta, de unde o fi venit, din ce mediu? Nimeni nu știa unde locuiește, și nici dacă are sau nu familie; nu știa de ce dispărea așa, pe neașteptate, și nu mai da pe la „Floarea-soarelui", cu săptămânile, și nici de ce se întorcea. Enache, patronul, știa și el tot atât de puțin ca și noi. Sau, poate, pretindea numai că nu știe. De câte ori îl întrebau unii și alții, repeta aceeași poveste: că s-a pomenit într-o bună zi cu ea, când el, Enache, tocmai se pregătea să așeze mesele în grădină, căci seara se vestea caldă, și Leana l-a rugat să-i dea voie să cânte, adăugând repede că nu cere nici un ban și că nu va trece cu cheta pe la mese. „Am cu ce trăi, i-a spus. Dar dacă o să vă placă, să mă lăsați să vin aici, serile, căci așa mi-a fost scris mie. Pentru păcatele mele, mi-a fost scris să cânt prin cârciumi."

—Pentru păcatele ei, repetă Cladova visător. Cine știe ce-o fi vrut să spună prin asta...

—Așa răspundea când o întrebam: că așa i-a fost ei sortit, să cânte prin cârciumi.

—Fără bani...

—Spunea că are cu ce să trăiască... Şi câţi n-au încercat să-i facă curte, câţi fanţi de mahala, şi ofiţeri, şi negustori cu stare n-au încercat, în tot felul, s-o ademenească, şi uneori rămâneau mult timp după ce plecase şi ultimul client, aşteptând-o. Ştiau că nu doarme la „Floarea-soarelui." Îşi închipuiau că va trebui să se ducă acasă şi o aşteptau. Dar o aşteptau zadarnic. În noaptea aceea, ca şi cum ar fi presimţit, Leana plecase mai devreme, dispăruse fără ca nimeni să prindă de veste. Poate o aştepta vreo trăsură, pe una din străzile vecine, şi se făcea nevăzută. Căci nici unul din toţi cei care îşi puseseră ochii pe ea, şi care, uneori văzând că nu se reîntoarce în grădină, porniseră s-o caute pe străzi, nici unul nu izbutise vreodată să dea de ea, de Leana...

—Avea desigur pe cineva. Sau era îndrăgostită.

—Aşa spunea şi ea, când vreunul din noi îi mărturisea, poate mai mult în glumă, dar poate şi serios, că e îndrăgostit de ea. „Sunt de mult îndrăgostită, spunea. De când mă ştiu sunt îndrăgostită. *De acelaşi*", repeta ea râzând, dacă vreunul din noi îi punea vreo întrebare obraznică.

—Şi nu l-aţi văzut niciodată? îl întrerupse Cladova, devenit parcă dintr-o dată curios. Vreau să spun, nu venea şi el acolo, tânărul de care era îndrăgostită Leana, nu venea s-o asculte?... Sau poate era acolo, la „Floarea-soarelui", şi n-aţi ştiut să-l identificaţi...

—Nu era, reluă după o pauză Hrisanti, zâmbind. Nu era nici la „Floarea-soarelui", şi nici într-altă parte. Aşa cel puţin mărturisea Leana, şi cât ar părea de curios, o credeam. „Pentru păcatele mele, spunea, nu-l cunosc încă, *deşi ştiu cine este şi-l iubesc*. Îl iubesc de mult, şi nu mai pot iubi pe altul..." „Spune-ne măcar cum este, stăruia unul din noi. Spune-ne dacă e frumos sau sclipitor, şi cu ce daruri e înzestrat, ca să ştim şi noi şi să-l invidiem." „Nu l-am întâlnit încă, răspundea Leana. Nu ştiu cum arată. Dar când îl voi întâlni, am să vi-l aduc aici, să-l cunoaşteţi şi voi."

—Ciudat, spuse Cladova, întorcând capul spre zidul acoperit cu iederă şi zorele, care se prelungea, dincolo de boschete, până la bucătării. Foarte ciudat.

—Nu, nu vine încă, îl linişti Hrisanti. N-a trecut jumătate de ceas. Aici la „Platani", am observat asta mai demult, revine întâia oară după treizeci de minute, iar a doua oară, după vreo cincisprezece . Nu ştiu dacă astea au fost condiţiile ei de la început, dar aşa face. Iancu, patronul, e mut, parcă ar fi ferecat. Despre Leana, despre identitatea ei, sau condiţiile contractului, şi toate celelalte, nu scoate o vorbă.

—Poate că nici aici nu ia nici un ban.

—S-ar putea şi asta. Căci şi aici face ca la „Floarea -soarelui": din când în când dispare, şi dacă grădina e plină până la ultimul loc, Iancu se dă de ceasul morţii. Umblă din masă în masă, se scuză faţă de clienţi şi improvizează şi el cum poate. Acum două săptămâni, când am mai fost pe-aici, adusese un taraf de lăutari. Probabil că l-a costat o avere...

—Probabil că asta e explicaţia, îl întrerupse Cladova. Mă tot întrebam, după ce-am ascultat-o, cum se face că fata asta, Leana, nu e încă celebră. Acum înţeleg de ce: nu are continuitate, nu se ocupă de ea, de cariera ei, vreau să spun. A fost şi a rămas o amatoare... Dar din ce-o fi trăind? Cine-o fi întreţinând-o?

Hrisanti zâmbi, încurcat, cu privirile pierdute în gol.

—Nu ştiu. Poate nu ştie nimeni. Ea o ţine una şi bună: că e îndrăgostită de acelaşi bărbat pe care-l iubea de la începutul începutului şi de care ne vorbea acum vreo zece ani, la „Floarea-soarelui". Dar, pretinde, încă nu l-a întâlnit, deşi *acum* tot a mai aflat ceva, pe care nu-l ştia la „Floarea-soarelui". Când am întâlnit-o, în iunie, şi s-a aşezat la masa noastră, şi m-a recunoscut - sau, poate, s-a prefăcut numai că mă recunoaşte, pentru că îi vorbisem de „Floarea-soarelui"- când am întrebat-o, mi-a spus că e poet şi-l cheamă Adrian.

—Adrian şi mai cum?

—Nu ştia. Sau poate n-a vrut să-mi spună. Mi-a spus doar că e îndrăgostită tot de el, de Adrian. Şi părea fericită că-l cheamă aşa, Adrian, şi că e poet...

*

Adrian plăti şi coborî grăbit din maşină. În faţa hotelului mai privi o dată ceasul, apoi îşi făcu loc într-una din uşile turnante. Pătrunzând în *hall,* clipi din ochi ca şi cum ar fi trebuit să se obişnuiască cu lumina artificială. Se îndreptă spre recepţie grăbind pasul.

—Am o întâlnire la patru şi treizeci, spuse. Sunt puţin în întârziere. Taxiul. Şi nici măcar n-am scuza unui accident...

Se opri brusc şi zâmbi. Bătrânul din faţa lui clătină încet din cap şi-i întoarse zâmbetul.

—Ce e mai curios... adăugă după un răstimp.

Continuând să zâmbească (dar parcă într-un fel mai secret, ca şi cum s-ar fi aşteptat la o surpriză), băgă mâna dreaptă în buzunar şi, cu

mare atenție, începu să caute.

—Ce e mai curios, repetă, îmi scapă numele persoanei. Am, probabil, un lapsus. Dar să nu vă fie teamă, mi s-a mai întâmplat asta. Am, aș putea spune, perioade de amnezie parțială. Din fericire, destul de scurte...

—La patru și treizeci? întrebă bătrânul cu oarecare interes.

—Exact. La patru și treizeci. O voce clară, distinsă: o auzeam pentru întâia oară, și încă la telefon, unde adesea vocile sunt desfigurate, năclăite în materie. Cineva care *exista* în mod plenar, și *știa* asta, mi-am dat imediat seama.

Își scoase portmoneul și răsfoi câteva hârtiuțe. Alese una din ele și o parcurse repede din ochi, ezită o clipă apoi o mototoli între degete. Era gata s-o zvârle, dar se răzgândi și o bagă în buzunar.

—Nu e asta. Eram de altfel aproape sigur că nu l-am notat. De ce mi-aș fi dat osteneala să-l notez? Un nume simplu, *manifest*. Aș putea spune chiar *fanic*, pentru că se arăta pe de-a-ntregul, nu ascundea nimic. De ce l-aș fi notat? N-am notat nici data, nici adresa. Și, totuși, uite că numele îmi scapă din minte. Baraj, adăugă zâmbind din nou. Lapsus.

Un grup se apropiase de birou, și Adrian se dădu în lături, lăsându-i să vorbească cu bătrânul. Apoi întoarse capul și făcu câțiva pași, la întâmplare. De-abia acum *hall*-ul i se dezvăluia în toată vastitatea lui, luminat în chip misterios, parcă prin tavan și volutele coloanelor, căci nu se vedeau, nicăieri, ferestre, iar lumina zilei, care ar fi trebuit să se reverse prin cele două mari uși turnante, părea depărtată și palidă. Cât putea cuprinde cu ochii, se întindea un singur covor gros, roșu-aprins, a cărui dogoare era întreruptă doar de fotoliile și măsuțele joase, în jurul cărora așteptau, absenți, sau dormitau bătrâni și bătrâne de toate vârstele. La răstimpuri treceau și femei tinere. Priveau doar înaintea lor, acolo unde, departe, zăreau oglinzile.

—Era totuși un nume foarte simplu, transparent, prin excelență *fanic*, șopti deodată Adrian, rostind rar și bine articulat cuvintele. Ceva cam ca Theodor, Constantin, William...

Se apropie din nou de birou și arătă cu mâna condica pe care bătrânul tocmai o consultase.

—Nu aveți cumva pe un domn Constantin sau Theodor, sau poate William, mai ales William?

Bătrânul ridică ochii și-l privi, fără surpriză, dar și fără interes.

—A venit de mult?

Adrian înalță din umeri.

—Ah, exclamă, asta nu știu! V-am spus, m-a impresionat vocea la telefon, când m-a rugat să vin să-l văd, azi după-amiază, la 4, 30 și mi-a dat adresa. Și tot ce mi-a spus atunci m-a interesat în chip prodigios. Ca să vă dați seama: niciodată în viața mea n-am acceptat o întâlnire cu un necunoscut, vreau să spun, o *întâlnire aranjată la telefon*. Chiar dacă ar fi fost critic literar, sau ziarist eminent, sau director de revistă. Chiar dacă ar fi fost un mare editor. Cu femei necunoscute e altceva, e întotdeauna ceva neprevăzut.

Se opri și zâmbi încurcat, dându-și seama că o pereche tânără, ajunsă poate mai demult în spatele lui, îl asculta.

—Vă rog, le spuse el, trăgându-se deoparte și invitându-i să se apropie de birou.

Începu din nou să se caute în buzunare. Găsi foița pe care o mototolise cu puțin timp mai înainte, o desfăcu cu grijă, o întinse și o frecă încet între palme, ca s-o netezească. Apoi o reciti cu neașteptată curiozitate și încântare. Fața i se lumină și, înseninat, se rezemă de birou, hotărât să aștepte.

—Cred că e Willliam, spuse îndată ce tânăra pereche se depărtă. William, Williams, sau poate Theodor...

Bătrânul nu-și mai ridică privirile. Doar clătină din cap.

—Nu e la noi, spuse. Avem pe doamna William, la anexă, dar e văduvă.

—Nu poate să fie ea, îl întrerupse Adrian. V-am spus, era o voce de bărbat, matură, inteligentă, curtenitoare. Și tot ce mi-a vorbit, tot ce mi-a anunțat, mai ales că are să-mi vorbească, m-a interesat în cel mai mare grad. Ca să mă repet, este prima dată în viață mea când...

Bătrânul ridică brusc fruntea.

—Dar ce v-a spus? întrebă. În legătură cu ce?

—Lucruri de o excepțională importanță. Importante nu numai pentru noi, artiștii, scriitorii sau, să spunem elita, inteligența, ci pentru orice om viu și întreg. Pentru orice om care vrea să rămână așa cum s-a visat el întâi, precizâ, luminându-se din nou la față.

—Afaceri? întrebă celalt, coborând ușor glasul.

—Da. Adică, da și nu. Mai mult mă anunța ce are să-mi comunice astăzi, la 4, 30, și s-a scuzat că nu poate *el* să vină să mă vadă, dar avea nu știu ce întâlnire de afaceri.

—De afaceri? repetă bătrânul, scăzând și mai mult glasul.

—Adică, mai precis, nu s-a exprimat așa, n-a spus „de afaceri", dar am înțeles din context că era reținut la o ședință de lucru, poate o ședință de comitet. Pentru că lucrurile de care mi-a vorbit implică o

organizație întreagă, comitete, manifeste, semnături...

Dar bătrânul nu-l mai asculta. Apucase receptorul, ceru un număr, apoi ridică ușor capul.

—E domnul Orlando, spuse.

Adrian îl privi ușor dezamăgit.

—Parcă nu-i spunea așa. Era un nume mai simplu: Constantin, Theodor, cam așa ceva...

—E un domn, aici, începu bătrânul, apropiindu-și mai mult receptorul de buze. Avea întâlnire la 4, 30. Dar nu era sigur că... Bine. Perfect. Îl trimit.

Atârnă receptorul și ridică triumfător privirile.

—Eram sigur, șopti parcă mai mult pentru sine. Vă așteaptă, continuă cu o voce fermă. E chiar nerăbdător.Vă așteaptă de un sfert de ceas. Domnul Orlando, etajul 11, camera 1029. Luați primul ascensor pe dreapta.

Întinse brațul, dar inutil, căci în acea clipă un grup întreg se îndreptă compact în direcția ascensorului. Adrian mulțumi și grăbi pasul să-i ajungă din urmă. Aproape toți vorbeau tare și vorbeau laolaltă. În fața lui se afla un domn purtând sub braț un teanc enorm de reviste.

—Aș fi putut jura, îi spuse Adrian, că nu-l cheamă Orlando. Orice alt nume. Căci avea un nume simplu, direct...

Se simți împins de la spate, și atunci înaintă și el cu pas mai hotărât. Domnul cu teancul de reviste sub braț îl privea cu simpatie și deschise chiar gura, parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Dar în clipa următoare Adrian se simți îmbrâncit cu o neașteptată forță și, înveselindu-se deodată, fără motiv, se trezi, strivit din toate părțile, în ascensor.

*

Cladova tresări și întoarse brusc capul. Femeia tocmai se apropiase de ușă.

—Evident, ea este, Leana, șopti Hrisanti zâmbind misterios. N-am vrut să spun nimic, să văd dacă ți-o mai amintești și dacă o recunoști. E drept, n-ai apucat s-o vezi de multe ori, pentru că s-a dat repede la fund. Și, ca de obicei, nimeni n-a înțeles de ce.

—Marea pasiune, poate. Mai știi? Nu s-a vorbit de ea, acum câțiva ani, că se îndrăgostise de doctorul Visarion? Se spunea că ies tot timpul împreună, că erau nedespărțiți...

Cu un gest scurt, Hrisanti îşi trase scaunul mai aproape de masă.

—Nu e nimic adevărat, spuse. Ştiu foarte bine asta. Şi o ştiu şi alţii. O ştie -şi o spune- chiar doctorul Visarion. Evident, nu înseamnă nimic că o spune şi el. Doctorul e un om discret. Dar n-aveai decât să te uiţi la el când erau împreună, şi înţelegeai. Doctorul, sărac, era îndrăgostit ca un adolescent, şi poate de aceea îi plăcea Leanei, că se purta ca un adolescent îndrăgostit pentru întâia oară, cast şi exaltat, şi puţin fantast, ca într-un roman englezesc. Oricine îi vedea împreună, la vreun restaurant, la teatru, chiar la el acasă, la recepţiile acelea spectaculare, oricine îi vedea înţelegea că între ei nu era nimic, şi nici nu fusese vreodată. Mai grav: ghicea că niciodată nu va fi nimic între ei. Şi faimoasa, mult lăudata stăpânire de sine a doctorului..., ei bine, îmi cer iertare că aş putea părea indiscret, dar ai să înţelegi de ce trebuie să spun asta, ei bine, sunt prieteni care ţi-ar putea povesti multe scene de deznădejde, când bietul om nu-şi mai putea stăpâni nici măcar lacrimile. Pentru că, toată lumea înţelesese asta, doctorul era îndrăgostit aşa cum nu fusese niciodată, şi trecuse acum de patruzeci de ani, avea tot ce-ar fi putut să aibă un bărbat atât de inteligent, şi de interesant ca el: glorie, şi avere, şi prestigiu, şi influenţă, avea tot. Dar, din nefericire pentru el, exista Adrian. Cineva, un necunoscut, despre care Leana afirma că e poet, deşi nu-l întâlnise încă. Dar se purta şi faţă de doctor, şi faţă de ceilalţi, ca şi cum într-adevăr acest inaccesibil poet, Adrian, ar fi existat în carne şi oase...

—Şi poate că într-adevăr exista...

—Aşa se pare că ar fi crezut şi doctorul. Probabil că a pus s-o urmărească, fără ştirea ei, bineînţeles, să afle ce făcea, unde se ducea, pe cine vedea, dar până la urmă s-a convins şi el că, oriunde ar fi existat acest Adrian, el nu se afla în Bucureşti. Evident, doctorul ştia - şi ştia asta de mult, de când se împrieteniseră - unde locuieşte Leana. Probabil că era unul din puţinii care-i călcaseră în casă. Dar nici el n-a spus nimic, adăugă cu un alt glas, unul din lucrurile cele mai misterioase ale acestei poveşti e şi faptul că n-am aflat niciodată *în ce fel de casă locuieşte Leana*, dacă e o magherniţă sau o vilă la Şosea, dacă e o mansardă sau o pensiune de familie, sau o căsuţă de mahala, cu lămpi de gaz, şi podele vopsite în roşu, care scârţâie când intră cineva, dar scârţâie şi singure, nopţile, de umezeală, de plictiseală, de deznădejde sau Dumnezeu ştie de ce...

Întinse brusc braţul şi-şi umplu iar paharul, dar cu multă grijă, ca şi cum i-ar fi fost teamă că-i va tremura mâna.

—...Să nu ştiu nimiç despre fata aceasta, de care, crede-mă, n-am fost niciodată îndrăgostit, dar care-mi plăcea, care, într-un anumit fel mă fascinează, poate şi pentru că se leagă de ea amintirile adolescenţei şi tinereţii mele, să nu fi izbutit să aflu nimic de cincisprezece-şaisprezece ani de când o cunosc, să ştiu că nimeni n-a aflat nimic în afară de ce ne-a spus ea în prima noapte, când s-a oprit la masa noastră, la „Floarea-soarelui"- eram cu Calomfir şi cu un alt tânăr, pe care nu l-ai cunoscut, căci a dispărut şi el de vreo câţiva ani - şi atunci, în acea noapte, când am întâlnit-o eu, mi-a spus, mi-a spus *mie*, pentru că pe ceilalţi îi cunoştea de mult, mi-a spus că n-o cheamă Leana şi că pentru păcatele ei a ajuns să cânte prin cârciumi...

Cladova ridică din umeri neîncrezător şi totuşi turburat.

—Şi cu toate acestea, spuse zâmbind, nu cântă întotdeauna. Şi dacă n-a cântat atâţia ani, foarte probabil că o întreţine doctorul, oricare ar fi fost legătura între ei...

—Nici de data asta nu sunt atât de sigur, continuă Hrisanti. De când o ştiu, întotdeauna a spus că are din ce trăi... Dar de ce cântă atunci prin cârciumi şi grădini de mahala, fără să ia bani, de ce nu încearcă să se lanseze, cum se zice, într-un local cunoscut, la vreo grădină de vară mai selectă, nu înţeleg, şi nu înţelege nimeni. Dacă am fi aflat ceva despre familia ei, dacă am şti şi în ce fel de casă locuieşte, de pildă, dacă doarme într-o odaie a *ei*, în care să se răsfrângă ceva din personalitatea şi biografia *ei*, în care să existe, bunăoară anumite tablouri, un anumit fel de cărţi, sau mai ştiu eu ce, bunăoară vioara aceea cu care se acompania la „Floarea-soarelui". De unde o fi fost vioara aceea? din ce ţară, din ce veac? Căci în nici un caz nu semăna cu viorile care puteau fi cumpărate la Bucureşti acum treizeci-patruzeci de ani... Şi câte altele n-am fi înţeles dacă *am fi aflat ceva precis* despre familia ei, despre copilăria ei. De ce-i plăcea să cânte, atunci la „Floarea-soarelui, ", numai cântece care păreau a fi de pe vremea duducăi Ralu şi a lui Anton Pann? Cum le descoperise? Cine o învăţase? Acum în urmă, ai văzut, numai arareori mai cântă asemenea romanţe vetuste. Şi cu toate acestea, repertoriul ei nu seamănă cu al nimănui. Iar când vreun cântec devenea cu adevărat popular, de-l auzeai în toate grădinile de vară, Leana refuza să-l mai cânte, deşi într-un anumit fel era cântecul *ei*, ea îl descoperise. Ai mai auzit-o cântând de-atunci, din prima seară când ne-am dus la „Platani", ai mai auzit-o cântând „În curte la Dionis"? Şi totuşi ea îl lansase, în vara aceea. Nimeni nu ştie al cui e cântecul, cine l-a compus. Nu se ştie nici măcar dacă e cântec popular sau de origine

lăutărească, sau e vreo romanță veche, readaptată de Leana. Și așa cum s-a întâmplat cu „În curte la Dionis", s-a petrecut și cu altele...

Cladova își clătină cu îndârjire capul, ca și cum ar fi vrut să se trezească.

—Și cu toate acestea, trebuie să existe o explicație, începu cu o greu stăpânită iritare în glas. Vreau să spun, o explicație la toate aceste bizarerii și mistere sau pseudomistere. N-am avut norocul s-o cunosc, dar de câte ori am ascultat-o, mi-a lăsat impresia unui om perfect normal. O femeie tânără, frumoasă, echilibrată, trăind în lumea noastră aici, pe pământ - cu toată melancolia ei, cu toată purtarea ei curioasă, neobișnuită, aproape stranie. Nu părea deloc exaltată, n-avea nimic neurotic în ea... Deși, adăugă după o pauză căzând pe gânduri, când, acum vreo doi ani, începuse să se îmbrace numai în negru, și nu se mai farda deloc, de i se spunea în glumă „văduva"...

—Știu, știu, îl întrerupse Hrisanti, dar nu era nimic neurotic. Și ca să înțelegi toată povestea, trebuie să știi că nici măcar n-a fost ideea ei. Doctorul a *silit-o,* da pot spune foarte sincer a silit-o *să se îmbrace în negru.* Și nici doctorul n-a făcut-o așa din senin, sau din vreo dorință ascunsă de răzbunare. Ca să dezlege ce se numea pe-atunci, acum câțiva ani, în cercul intimilor lui Visarion, „misterul Adrian" sau „complexul Poetului", doctorul a încercat o experiență, a încercat-o ca să verifice ipoteza la care ajunsese. Anume, își închipuia că Leana *cunoscuse și iubise cu adevărat* pe cineva, un tânăr poet, Adrian, și acesta, foarte probabil, murise sau dispăruse, dispăruse pentru totdeauna din viața Leanei. Doctorul își închipuia că Leana suferise un șoc, un soi de traumatism, nimic grav, credea el - căci ajunsese acum s-o cunoască bine pe Leana și se convinsese de *normalitatea* ei - dar, totuși, traumatismul i-ar fi provocat o anumită amnezie. Leana pur și simplu *nu voia* să recunoască pierderea lui Adrian, moartea lui în vreun accident, sau dispariția lui, sau ce-o fi fost. Și atunci, doctorul a încercat s-o convingă că numai *negru* îi șade bine. A vrut să vadă dacă Leana *se teme de negru, de doliu.* Și i-a dăruit câteva superbe, somptuoase rochii de mătase neagră, de catifea neagră. Leana le-a purtat cu încântare, și le-a purtat întruna, câtva timp, deși până la urmă le modificase pe toate, le adaptase propriului ei gen de eleganță...

Cladova îl ascultase zâmbind, pe gânduri.

—Deci, asta a fost *la Veuve, l'inconsolée...*

—Și *la Veuve*, și *Die traurige Witwe*, și *Jalea îi stă bine Electrei,*

şi *la Vedova...*

Obrazul îi tremură o clipă, şi se îmbujoră, ca şi cum ar fi fost gata să izbucnească în râs, dar parcă şi-ar fi adus brusc aminte de ceva, şi se mulţumi să zâmbească, ridicând din umeri. Apoi apucă sticla şi umplu amândouă paharele.

*

Nu ar fi trebuit să intre mai mult de opt persoane, dar pătrunseră deja unsprezece, şi poate s-ar mai fi urcat şi alţii dacă uşile ascensorului nu s-ar fi închis pe neaşteptate. O femeie scânci uşor, câţiva izbucniră în râs, şi un bărbat gros, aproape pleşuv, deşi tânăr, începu să întrebe şi să apese pe diferite butoane: 8, 10, 11, 14, 15. Mai strigă o dată „15"!, apoi întoarse capul spre uşă şi răsuflă adânc.

La etajul 15, ultimii doi pasageri ieşiră. Adrian voi să-i urmeze, dar uşa se închise şi ascensorul îşi continuă urcuşul. Pe ecranul electric numerele se aprindeau şi se stingeau parcă tot mai repede: 16, 17, 18, 19...Apoi ascensorul se opri, uşile se deschiseră şi Adrian se lipi de perete, să lase să intre pe eventualii pasageri. Dar în faţa ascensorului nu era nimeni. Coridorul părea destul de slab luminat şi Adrian şovăi câtva timp, nehotărât. Ieşi în ultima clipă, simţind uşile ascensorului închizându-se chiar în spatele lui.

Coridorul părea nesfârşit, aşa cum se întindea de o parte şi de alta, pierzându-se parcă foarte departe, în penumbră. Chiar în faţa ascensorului era o oglindă, prea mare pentru locul unde se afla, şi uşor înclinată. Adrian se privi câteva clipe cu o secretă satisfacţie, potrivindu-şi nodul cravatei. Apoi îşi apropie obrazul de luciul rece al oglinzii. Arăta, aşa cum îi spuneau toţi, ca de 30 de ani, cu 15 ani mai puţin decât avea. Şi credea că ştie de ce: era înalt, zvelt, blond *şi-şi păstrase părul aşa cum îl avusese în liceu:* căzându-i rebel pe frunte. Frumos ca Îngerul Morţii, îi spusese cineva. Fără îndoială, o fată. Dar cine? *Cine?*

Îl trezi o uşă care se deschise undeva, destul de departe, pe coridor şi-şi desprinse repede capul de oglindă . Paşii aproape nu se auzeau, şi totuşi, fără să privească, Adrian ştiu că două femei se îndreaptă spre el. Băgă mâna în buzunar, scoase hârtiuţa şi începu s-o învârtească între degete. Inutil să mai citească textul: îl ştia pe dinafară. Îl repetă încă o dată, încet, cu oarecare emfază, ca pe un început de poem.

Una din femei se oprise în faţa lui şi-i zâmbea.

—Căutați pe cineva? îl întrebă.

Avea o voce atât de blândă, de melodioasă, încât Adrian o privi câteva clipe fascinat, parcă nu i-ar fi înțeles întrebarea.

—Am o întâlnire, la 4, 30, începu el brusc. Dar, cum îi spuneam și venerabilului domn de la recepție, am probabil un lapsus. Pentru că, vedeți, deși nu era Constantin, nici Theodor, și nici William, Williams, bătrânul dumneavoastră tot l-a identificat. A vorbit cu el la telefon și am înțeles că mă așteaptă nerăbdător, că începuse chiar să-și piardă răbdarea... Dar de ce nu mai spuneți ceva? întrebă.

Femeia zâmbi din nou, de data aceasta cu un efort, parcă ar fi obosit deodată.

—V-a spus că e la etajul nostru? La 21?

—Suntem la 21? se miră Adrian. Ar fi trebuit să-mi dau seama de asta. Dar m-am învățat. Și nu trebuie să-mi pierd firea. Știu că orice aș face e inutil. E ca un baraj. Numele domnului care mă așteaptă, vreau să spun. Imposibil să mi-l reamintesc! Zadarnic l-a identificat la recepție, zadarnic mi-a spus numărul camerei. Au dispărut. Probabil că au dispărut în timp ce mă aflam în ascensor. Evident, n-au dispărut propriu-zis, ci s-au ascuns doar, s-au camuflat. *Au ajuns irecognoscibile...*

—Atunci nu poate să fie la 21, îl întrerupse femeia. Poate la anexă? se întoarse întrebătoare către tovarășa ei.

Se întoarse și Adrian și o privi mai bine. Era înaltă, cu o față oarecare, fără vârstă, și răsucea distrat între degete un inel cu chei. Era, ca și cealaltă, îmbrăcată în cenușiu, cu un mic șorț verde, care, la lumina palidă a coridorului, părea decolorat.

—Depinde, rosti în cele din urmă, foarte încet, parcă ar fi șoptit. La care anexă?

—În orice caz, o întrerupse Adrian, nu e la cea cu văduva... l-am uitat numele, dar știu că e văduvă. Să-i spunem Văduva. Sau chiar *la Vedova,* cu majusculă și încărcată de simbol, ca la Dante.

Femeia îl privi adânc, încruntându-se, apoi se depărtă severă, fără să mai adauge un cuvânt.

—Ați jignit-o fără să vă dați seama, șopti cealaltă. Este și ea văduvă, adăugă urmărind-o cu privirile. Și, cum e de origine italiană, unii îi spun *la Vedova.*

Adrian o asculta fericit.

—Mai vorbiți, mai vorbiți! insistă el, văzând că femeia tăcuse și-l privea cu același zâmbet obosit. Căci este pur și simplu extraordinar.

—Ce să vă mai spun? Sunt și eu italiancă. Am citit pe Dante, dar

demult. Sunt destui italieni pe aici. Uneori, vin şi ocupă un etaj întreg. Dar nu la 21. Aproape nimeni nu mai vine la 21. A tot încercat direcţia... Dar vă rog să nu spuneţi la nimeni... Pe mine mă cheamă Sylvia, continuă după o scurtă pauză. Am fost şi eu cineva în viaţa mea. Am fost călugăriţă. Uite c-a venit ascensorul, adăugă. Întrebaţi jos, la recepţie, are să vă dea toate informaţiile...

Continua să zâmbească, tot atât de obosit, când uşile ascensorului s-au închis pe neaşteptate. Adrian se întoarse către tânărul care-l privea distrat, poate fără să-l vadă, fredonând foarte încet o romanţă.

—Dacă sunteţi şi dumneavoastră italian, începu, felicitările mele. Sunteţi un neam extraordinar. Şi apoi, aţi avut pe Dante. Îl cunoştea şi compatrioata dumneavoastră, cu care m-am întreţinut o clipă la etajul 21. Evident, a fost călugăriţă, a avut o altă educaţie. Şi păcat că n-aţi avut timp s-o priviţi pe îndelete - o rară, nobilă frumuseţe bolnavă -, şi mai ales, păcat că nu i-aţi auzit vocea, n-aţi auzit rostind: *Sylvia, Dante, la Vedova...*

Tânărul încetase să fredoneze şi-l asculta clipind des din ochi, parcă ar fi încercat să se trezească. Adrian se apropie şi-i puse familiar mâna pe umăr.

—Deşi mă întreb dacă a înţeles toată semnificaţia secretă, şi evident polemică, a expresiei danteşti *la Vedova.* Ştiţi, în limbajul lui secret, poate împrumutat de la *I Fedeli d'amore,* Dante se referea la Biserica romano-catolică. Biserica lui Petru, lăsa el să se înţeleagă, *rămăsese „văduvă"...*

Ascensorul se opri şi Adrian se retrase ca să facă loc noilor veniţi, două doamne şi o foarte tânără fată, şi doi bărbaţi, aproape bătrâni, dar încercând zgomotos să-şi ascundă vârsta.

—Coborâm? întrebă Adrian pe unul din ei, cu oarecare mirare.

—Aşa s-ar spune. Voiaţi să urcaţi?

—Ah, făcu Adrian ridicând din umeri, asta e greu de spus. Cine ar îndrăzni, întrebat dacă vrea să urce, cine ar îndrăzni să răspundă: Nu?

Una din doamne izbucni în râs şi-l privi cu o subtilă cordialitate.

—Asta înseamnă că n-aţi aflat de legendă, i se adresă ea. Ori spui „jos", ori spui „sus"...

—Ori urcăm, ori coborâm, o întrerupse jovial vecinul ei, *e acelaşi lucru...*

—Pentru că ascensorul *rămâne acelaşi,* continuă doamna, corect şi totuşi detaşat, parcă ar fi fost un joc de societate. Numai *direcţia* variază...

Adrian zâmbea fericit.

—Admirabil! exclamă. Admirabil! Dar nu văd de ce-i spuneţi

legendă.

Ascensorul se oprise, uşile se deschiseră lin, dar nimeni nu urcă, nici nu coborî.

—Nu e legendă, interveni cealaltă doamnă, e autentică. S-au scris şi articole, unele cu fotografii. Dacă vă interesează, le puteţi cere la direcţie.

De-abia atunci Adrian îşi dădu seama că are gene enorme artificiale. Îi văzuse, la început, numai ochii: erau verzi, adânci, lăsându-i impresia că i-a mai văzut o dată, de foarte aproape, dar când? *Când?*

—Întrebaţi de pictor, continuă doamna uşor intimidată. Artistul laureat al hotelului, i s-a spus mai târziu, evident, în glumă...

—Sau, şi mai bine, o întrerupse tovarăşa ei, căutaţi vitrina de lângă Sala catalană, vitrina în care s-au păstrat lucruri de-ale lui - caiete cu schiţe, obiecte de artă, măşti, toate de el...

Adrian le privise pe rând pe amândouă, şi faţa i se lumină de un mare zâmbet.

—Nu ştiu despre cine vorbiţi, dar sunt sigur că *mi se fac semne.* Le simt, le presimt. Aşa începe întotdeauna miraculosul proces de anamnesis: mă întâlnesc cu cineva, cunoscut sau necunoscut, nu pot să-mi dau seama, dar uneori de la primele cuvinte pe care mi le adresează simt că mi se fac semne...

Uşile ascensorului se deschiseră din nou şi Adrian ieşi pe coridor ca să facă loc tinerei fete. Două perechi aşteptau.

—Îndrăzniţi! Îndrăzniţi! strigă unul din domni. Avem loc!

Dar nu îndrăzni decât prima pereche.

—Intraţi, îi îndemnă zâmbind Adrian. Mai e loc!

În acea clipă uşile ascensorului se închiseră şi perechea rămasă pe coridor izbucni în râs.

—Este a treia oară când mi se întâmplă acelaşi lucru! exclamă tânărul. Imposibil să coborâm împreună, cel puţin în hotelul acesta.

—Îmi pare rău, făcu Adrian, fără să mai încerce să-şi ascundă dezamăgirea. Una din doamne începuse să ne povestească o foarte interesantă legendă cu un artist laureat... Poate că dacă aţi încerca la celălalt ascensor, adăugă căutându-l cu privirile.

—E mai simplu pe scări, îl sfătui tânărul. Asta o să facem şi noi, de altfel. Nu sunt decât cinci etaje.

Luă braţul tovarăşei şi porni repede pe coridor. De-abia atunci Adrian îşi dădu seama că tânăra fată care, în ascensor îl ascultase fermecată, rămăsese lângă el, parcă l-ar fi aşteptat.

—Îmi pare *realmente* rău, îi spuse, după ce o privi cu un zâmbet

întristat. A fost adineaori, în ascensor, a fost o clipă, o singură clipă, când am ştiut că *mi se fac semne*. Eram aproape sigur că o să-mi reamintesc deodată numele şi eram gata să mă uit la ceas, să văd cu cât am întârziat... Şi apoi, nu ştiu ce s-a întâmplat dar s-a întâmplat ceva şi am pierdut momentul...

Tăcu şi, fără voia lui, oftă.

—Locuiţi în hotel? îl întrebă fata îmbujorându-se.

—Oh, nu, am venit aici pentru o întâlnire. Aveam o întâlnire la patru treizeci. Dar mi-e absolut imposibil să-mi amintesc numele. Mi-a telefonat acum câteva zile. O voce extraordinară, care m-a cucerit. Şi m-a cucerit mai ales *mesajul*. Aveam foarte limpede impresia că am fost chemat ca să mi se încredinţeze un mesaj de o extraordinară importanţă. Şi ţin să precizez, important *nu numai pentru mine*; deşi fără falsă modestie, aş putea adăuga...

Se opri şi, poate fără să-şi dea seama, apucă mâna fetei şi i-o strânse, scuturându-i-o cu o bruscă fervoare.

—Ah, domnişoară! exclamă. Nici nu îndrăznesc să mă uit la ceas! sosisem deja cu întârziere, şi nu din vina mea, ci din vina şoferului. E o poveste întreagă, pe care prefer să nu mi-o reamintesc, în măsura în care mi-aş putea-o reaminti. Pentru că mi-am dat mai demult seama de asta, un lapsus aduce pe celalt, amnezia devine progresivă, şi dacă acel misterios proces de anamnesis nu intervine la timp, nici nu îndrăznesc să-mi imaginez ce s-ar putea întâmpla.

—Ar trebui să întrebaţi la direcţie, vorbi fata. Vreau să spun să întrebaţi de artist...

—Dar ce legătură ar fi putut avea el, artistul laureat, cu ascensorul? o întrerupse Adrian cu un început de exasperare în glas.

—Doamna spunea că ascensorul rămâne acelaşi, şi numai *direcţia* variază...

Adrian o privi lung, pe gânduri.

—E adevărat, aşa a spus, îmi aduc foarte bine aminte. În cazul acesta, adăugă melancolic, mă întreb de ce-mi făcusem iluzii... Deşi... *Deşi...*

Strânse încă o dată mâna fetei, de data aceasta camaradereşte, şi apoi porni cu pas repede în direcţia în care văzuse dispărând tânăra pereche.

*

—...E ca basmul cu Cocoşul Roşu, reluă Hrisanti după ce închise patefonul. Când credeam toţi că se hotărâse, cu adevărat, să-şi vadă de cariera ei, se dă din nou la fund. Dispare. Şi, evident, când, după un an, doi, se răspândeşte zvonul că a reapărut, trebuie să te duci, ca s-o asculţi, la cine ştie ce cârciumă de mahala sau la o grădină de vară din marginea oraşului. Aşa a fost, vă amintiţi, acum vreo doi ani, când se spunea că e la „Albatros", iar ea, Leana, cânta într-o grădină din Grant, „La trei ochi sub plapumă". S-ar zice că nu vrea, cu nici un chip, să se lanseze, că-i place s-o ia întotdeauna de la început. Să fie cumva nostalgia debutului ei de acum aproape douăzeci de ani? Sau crede că numai într-o asemenea grădină de vară, undeva, pe la marginile oraşului, îl va regăsi pe el, pe ursitul ei, poetul, pe Adrian? Sau să fie pur şi simplu timiditate, indiferenţă, sau poate, chiar un început de neurastenie?

—În orice caz, îl întrerupse Cladova, nu s-a schimbat prea mult. De când am văzut-o întâia oară, parcă ar fi rămas aceeaşi...

—Cred că te înşeli. În ultimii ani s-a schimbat destul de mult. Nu pot spune că a îmbătrânit, dar nu mai e Leana de prin 1930 sau 1935. Nu vă mai vorbesc de cum era prin 1920-21, la „Floarea-soarelui", când se oprea pe la mese şi uneori sorbea din paharul vreunui tinerel. Pe Leana de-atunci n-aţi apucat-o nici unul din voi. Dar amintiţi-vă cum era în 1930, când s-a auzit prima oară numele ei după ce debutase la „Platani". Şi atunci trecea pe la mese, şi sta de vorbă cu cei care i se păreau interesanţi, şi *numai* cu ei, dar foarte rar mai lua paharul cuiva, şi cine nu i-a văzut *acel* zâmbet, n-o cunoaşte pe Leana. Dar atunci, la „Platani" spunea că e îndrăgostită de Adrian că nu-l întâlnise încă, deşi ştia că e poet, iar câţiva ani în urmă, la „Dorul Ancuţii" şi la „Scrânciob", spunea că-l *caută* şi se putea înţelege, aşa cum am înţeles eu, că între timp întâlnise pe acest fabulos poet, pe Adrian (dar *când? când?* şi *unde*?). Dar mai e ceva: felul ei de a fi şi de a cânta. Evident, *stilul* i-a rămas aproape acelaşi; dar pe nesimţite şi-a schimbat repertoriul: în ultima vară cânta mai mult melodii adaptate de ea pe versuri de poeţi contemporani. Şi apoi amintiţi-vă cum era la „Platani", amintiţi-vă melancolia ei de-atunci, care, într-un anumit fel, prelungea melancolia care ne fermecase pe toţi, cu zece ani mai înainte, la „Floarea-soarelui". Acum în urmă răzbate parcă din toată fiinţa ei o infinită tristeţe, o tristeţe care ar părea tragică, peste

putință de suportat, și cu totul la nelocul ei într-o grădină de vară, dacă n-ar fi atât de discretă, de „împăcată", încât sunt sigur că majoritatea publicului nici nu o remarcă...

—Nu, nu, nu! îl întrerupse Cladova, ridicându-se brusc din fotoliu și începând să se plimbe cu pași grei, hotărâți. Te înșeli! Mitologizezi, ca să folosesc una din expresiile dumitale favorite. Și mitologizezi într-o direcție cu totul greșită. Pentru că, recunosc, în cazul Leanei *se poate vorbi* de mitologie, dar nu în sensul în care te-ai aventurat dumneata. Într-adevăr, a existat un fel de mitologie a Leanei, acum câțiva ani, prin 1936-37, când se lansaseră primele discuri: „În curte la Dionis" și celelalte pe care le-am ascultat astă-seară. Zic mitologie, pentru că fel de fel de zvonuri pe seama ei - că era protejată de cutare ministru, că era marea pasiune a unui foarte distins ambasador, și rechemarea lui neașteptată n-a făcut decât să confirme acest zvon, că era invitată să cânte la Palat...

—E adevărat că a fost la Palat, îl întrerupse Hrisanti, dar trebuie să cunoști întreaga poveste.

Cladova se opri brusc în mijlocul odăii și ridică brațul.

—Dă-mi voie, te rog, ca să mă explic. Exista zic, o mitologie a Leanei, din care fiecare accepta ce-i plăcea, sau ce-i convenea. Dar mitologia aceasta se întemeia pe câteva date reale, abil, chiar fabulos elaborate de acel grup de scriitori și artiști care se entuziasmaseră de Leana și începuseră să vorbească despre ea prin cenacluri, să scrie prin reviste și gazete...

—Asta a fost ideea lui Mavrogheni, interveni Bărăgan. El a descoperit-o. De la el au început toate, de la Mavrogheni.

Hrisanti întoarse surprins capul și-l privi lung, ca și cum nu i-ar fi venit să creadă apoi zâmbi și ridică din umeri.

—Cred că vă înșelați amândoi, spuse, dar, în sfârșit...

—Ce vreau să spun, continuă Cladova, este că Leana *nu* s-a schimbat în sensul în care vorbeai dumneata adineaori. Nu o cunosc decât de vreo zece ani, dar nu cred că se poate vorbi de tristețe, de o tristețe tragică. E pur și simplu o chestiune de stil. A izbutit, adică, să-și controleze comportamentul, să-l transfigureze în expresie artistică. Nu mi se pare deloc tristă, nici tragică. Își domină însă melancolia, și melancolia ei este într-adevăr reală, autentică, face parte din ființa ei, poate din destinul ei. În ceea ce privește legenda cu poetul invizibil, Adrian, nu e decât o foarte frumoasă, și destul de abilă, legendă. Că acest poet există sau nu, că l-a așteptat mult până să-l cunoască, iar acum îl caută pentru că, interpretează unii, ar fi

dispărut foarte repede după ce l-a găsit, nu putem şti, şi poate nici nu e atât de interesant de ştiut. Ce se va întâmpla în ziua când vom afla *ce este adevărat* din toată povestea asta, la care Leana se referă de atâţia ani, dar pe care nu o *povesteşte* niciodată? Ce se va întâmpla, zic? *Nimic decisiv.* Leana e interesantă în ea însăşi, în felul ei de interpreta, şi e interesantă ca om: o femeie încă tânără care se decide să trăiască o anumită existenţă, şi nu se lasă antrenată în facilitate şi promiscuitate, nici nu se lasă cumpărată de milionari sau oameni politici, şi face asta conştientă fiind de toate riscurile pe care şi le asumă. Vă mărturisesc că o admir. A izbutit să-şi păstreze independenţa, să cânte când şi unde îi place ei, cu riscul de a fi azi cea mai răsfăţată vedetă a Capitalei, şi mâine pe jumătate uitată. Cum ar fi fost, desigur, dacă n-ar fi existat discurile. Şi, de asemenea, înţeleg foarte bine discreţia ei aproape sălbatică, înţeleg de ce foarte puţini îi cunosc adresa şi poate nimeni nu-i cunoaşte familia, nici biografia... Dar anumite lucruri tot se cunosc, adăugă, întorcându-se către Hrisanti, şi ce se cunoaşte e de-ajuns ca să infirme mitologia pe care o construiai adineaori. Nu e adevărat, de pildă, că e cu totul insensibilă la onoruri şi adulaţii. A acceptat, bunăoară, să cânte la Palat. Te rog lasă-mă să termin, spuse înălţând braţul. Nu mai am mult. Şi nu e adevărat că nu trăieşte decât cu gândul la enigmaticul, insesizabilul poet Adrian. Dovadă legăturile care i se cunosc.

—Ce legături? întrebă Hrisanti.

—Să-ţi amintesc numai pe cea importantă: doctorul Visarion. Că a fost o legătură, iar nu doar amiciţie, cum ştiu că-ţi place dumitale să crezi, o dovedeşte şi faptul că s-au despărţit. Mai precis: *nu se mai văd deloc.* Şi doctorul are grijă să nu frecventeze acele cercuri în care ştie că ar risca s-o întâlnească pe Leana.

Hrisanti ascultase ultimele cuvinte cu sticla de coniac în mână. O aşează grăbit, alături de paharul gol, şi se îndreptă spre canapea.

—Îmi pare rău, spuse, dar eşti greşit informat. Prietenia cu doctorul şi despărţirea atât de radicală care a urmat dovedesc tocmai contrariul: dovedesc că niciodată n-a existat *nimic* între ei. Se întâmplă că cunosc chiar de la sursă cauza despărţirii. În aparenţă, e foarte simplă; în fond, aşa cum poate era de aşteptat de la o fiinţă ca Leana, pare de neînţeles. Pentru că lucrurile s-au petrecut aşa: trebuia să se întâlnească o dată, nu ştiu dacă la o expoziţie sau în altă parte, şi Leana, după ce l-a aşteptat vreo jumătate de ceas, a plecat. Puţin timp după aceea, doctorul suna la ea, cu un braţ de liliac alb. Leana i-a deschis, dar a rămas în prag. „Te rog să nu te superi, i-ar fi spus, nu

vreau să te superi, căci nu s-a schimbat nimic între noi. Îţi voi rămâne până la sfârşitul vieţii aceeaşi bună prietenă. *Dar nu ne mai putem întâlni.* Mi-e peste putinţă să-ţi explic de ce. Dar dacă e adevărat că ţii la mine, te rog nu insista. Ar trebui atunci să dispar, să plec cu adevărat, şi pentru totdeauna. Şi mi-ar părea rău, pentru că îmi place oraşul acesta, îmi place să trăiesc în Bucureşti..."

—Nu ştiu cât era de sinceră, îl întrerupse Bărăgan, dar până la urmă, tot a plecat. De aproape doi ani nu se mai ştie nimic despre ea, parcă ar fi intrat în pământ. Sau poate şi-a spus că azi, mâine dă şi peste noi războiul şi s-a pus la adăpost...

—Da, reluă Hrisanti, dar asta s-a întâmplat acum, de curând, de vreun an şi jumătate. Şi despărţirea de doctor a avut loc acum vreo patru ani. În orice caz, cauza reală a despărţirii n-o ştie şi nici măcar n-o bănuieşte nimeni. Leana continua să vorbească de doctor ca de „cel mai bun prieten al ei", dar adăuga întotdeauna că se hotărâseră amândoi *să nu se mai vadă.* Ce este mai curios, doctorul a crezut la început că un asemenea incident ar putea contribui la soluţionarea „complexului Adrian". Îşi spunea, probabil, că în trecutul Leanei exista un traumatism *provocat de o aşteptare.* Şi acum i se părea că are un element *concret,* de la care poate porni... Şi, cine ştie, adăugă Hrisanti după o pauză, poate, până la urmă, ar fi izbutit să afle ceva dacă nu s-ar fi întâmplat un lucru la care nu se aştepta nimeni. Într-o bună zi, şase, şapte luni după ce n-o mai văzuse, doctorul s-a trezit, cum se spune, detaşat de Leana, completamente detaşat. În fond, nu fac o indiscreţie, pentru că toate acestea s-au cam aflat. Socotind că traumatismul „aşteptării" se leagă de originea „complexului Adrian", doctorul se hotărâse să caute pe toţi cei care o cunoscuseră pe Leana la „Floarea-soarelui". El, evident nu avea timp pentru asta. Îmi închipui că a însărcinat pe vreun intim, şi acesta, foarte probabil, s-a adresat vreunei agenţii specializate în asemenea cercetări. În orice caz, ştiu de la Calomfir, pe care l-am întâlnit scurtă vreme după aceea, că fusese şi el „contactat" şi că, până la urmă, detectivul care fusese însărcinat cu ancheta descoperise că există cineva, în acel cartier al străzii Popa Soare, care cunoştea povestea Leanei de la începutul începutului. Omul era destul de bătrân, dar avea o memorie extraordinară şi-i plăcea să povestească. Fusese pe vremuri institutor sau cam aşa ceva şi se spunea că după ce-o ascultase pe Leana la „Floarea-soarelui", venea acolo în fiecare seară, şi, fiind om în vârstă, Leana se împrietenise cu el şi-i povestise multe. Dar când detectivul l-a rugat să-i spună ce-şi mai aduce aminte de Leana, omul s-a codit.

Îşi închipuia, poate, că e vorba de o anchetă judiciară şi-i era teamă că va fi implicat în cine ştie ce proces. Până la urmă, detectivul i-a mărturisit de ce e vorba şi bătrânul a acceptat. Dar, a stăruit, va povesti tot ce ştie lui Visarion şi numai dacă doctorul îi va făgădui că tot ce-i va spune va rămâne între ei. Evident, chiar în seara aceea, detectivul, sau cine o fi fost omul care fusese însărcinat cu ancheta, s-a prezentat doctorului să-i aducă marea veste . Doctorul i-a mulţumit, l-a răsplătit împărăteşte, dar a mărturisit că nu-l mai interesează complexele sau traumatismele Leanei. Probabil că a folosit altă formulă; o fi spus, poate, că acum îşi dă seama de riscurile pe care le comportă pentru Leana o reîntoarcere în trecut, sau cam aşa ceva.

Cladova se ridică brusc, parcă înveselit deodată.

—E ca într-un roman de aventuri, spuse, şi mă îndoiesc că lucrurile s-au întâmplat aşa, dar mi-a făcut plăcere să te ascult. Aveam impresia că trăiesc într-o altă epocă.

—E foarte adevărat, reluă Hrisanti. Toate acestea s-au întâmplat într-o altă epocă. Şi într-un anumit sens mi se pare firesc că Leana a dispărut dintre noi acum un an, un an şi jumătate, în preajma războiului.

—Ţi-e teamă că nu s-ar fi putut adapta împrejurărilor? întrebă Cladova cu o falsă mirare, ca şi cum s-ar fi silit să nu pară sarcastic. Te asigur că te înşeli. Leana e o femeie originală şi o mare artistă, dar ştie să facă deosebire între fantezie şi autenticitate... şi sinucidere. Dovadă, cum spuneam adineaori, că a acceptat să cânte la Palat...

—Dar când a acceptat să cânte? izbucni Hrisanti. Şi în ce condiţii? A acceptat numai pentru că stăruiseră prietenii ei, grupul acela de scriitori şi artişti care se întâlneau la Mavrogheni, şi după succesul primei serii de conferinţe şi şezători literare, aveau planuri mari, voiau să organizeze expoziţii, să scoată o revistă. Şi, evident, când Mavrogheni a fost invitat de generalul Drăghici să repete una din acele faimoase şezători literare la Palat, nu putea renunţa în nici un chip la Leana. Fără cântecele Leanei, şezătoarea ar fi fost ce sunt de obicei şezătorile literare. Multă vreme, Leana nici n-a vrut să audă, dar au înduplecat-o ei. Îşi spuneau pe bună dreptate, că sub protecţia Palatului îşi vor putea realiza toate proiectele, şi aveau proiecte grandioase...

—Fără îndoială că s-au înşelat, interveni Bărăgan, pentru că n-au realizat nimic. Sau, poate, adăugă zâmbind, poate spectacolul lor n-a prea făcut impresie la Palat.

—Dimpotrivă, a făcut o impresie extraordinară, spuse Cladova. De asta sunt foarte sigur, am auzit-o din multe părți.

—Dar nici revista n-a apărut, continuă Bărăgan, și nici de cenaclul Mavrogheni nu se mai vorbește nimic de multă vreme. Vreau să spun, mult râvnita protecție a Palatului n-a dat nici un rezultat.

Hrisanti îi ascultase pe amândoi cu un zâmbet misterios. Apucă sticla și-și umplu încet, cu multă grijă, paharul.

—Asta e altă poveste, spuse Cladova.

—Este totuși vorba de aceeași poveste, reluă Hrisanti fără să încerce să-și ascundă satisfacția. Pentru că, într-adevăr, șezătoarea, sau cum vreți să-i spuneți, a avut mult succes. Datorită, evident, în primul rând Leanei, care a fost nevoită să cânte nu cele trei, patru cântece care erau în program, ci zece, douăsprezece. Și acest succes al Leanei i-a dat, cum se spune, idei lui Drăghici. Anume, Drăghici i-a cerut lui Mavrogheni să caute artiști, cântăreți, dansatori de la Operă și de la reviste și să organizeze un fel de serată la Palat; bunăoară, spunea, o serie de scene și tablouri pe o temă romantică sau exotică, ceva în sensul *Povestirilor lui Hoffmann* sau *Sheherezadei* sau *Balului mascat*, dar într-un gen deosebit, nu prea știa nici el să spună ce înțelegea prin „gen deosebit", dar stăruia ca *rolul principal* să-l joace Leana. Și, cum era de așteptat - dar asta n-a aflat-o lumea - Leana a refuzat. Le-a spus că nu poate cânta decât ce știe și așa cum știe ea. Că în nici un caz nu acceptă să se costumeze, nici să poarte mască pentru că ea nu e artistă de operă, ea nu poate să facă decât ce-a apucat: să cânte prin cârciumi.

—Și probabil că a mai adăugat ceva, îl întrerupse Bărăgan cu o prefăcută naivitate. Le-a mai spus că n-o cheamă Leana, dar că așa a fost ea blestemată, să cânte prin cârciumi...

Hrisanti întoarse brusc capul și-l privi cu mirare.

—Dar de unde știi de asta? îl întrebă. Astea le spunea Leana la „Floarea-soarelui", acum aproape douăzeci de ani.

—Toată lumea le știe, continuă Bărăgan zâmbind. Și mulți pretind că au auzit-o și ei, cu urechile lor.

—În orice caz, reluă Hrisanti, de data aceasta Leana nu s-a mai lăsat înduplecată. Și curând după aceea s-a dat la fund. A dispărut.

—S-a pus la adăpost, repetă Bărăgan cu melancolie. A ghicit ce ne-așteaptă.

Hrisanti ridică din umeri și se așeză pe fotoliu.

—Nu știu, spuse. S-ar putea să ne pomenim într-o bună zi cu ea, în cine știe ce cârciumă necunoscută. Dar dacă nu reapare într-un an, doi, îi va fi greu. S-au schimbat oamenii, s-au schimbat și gusturile.

Va trebui s-o ia iarăşi de la început. Dar va mai putea ajunge atât de sus cât ajunsese ultima oară? După părerea mea, a trecut de patruzeci şi cinci de ani, şi poate se apropie de cincizeci. Va mai putea începe *încă o dată* la cincizeci de ani?

—O femeie ca ea poate începe oricând, spuse Cladova.

—Nu, nu-ţi vorbeam de Leana ca femeie, continuă Hrisanti cu o neaşteptată oboseală în glas. Mă gândeam la ea ca *artistă*.

Rămase o clipă pe gânduri, cu paharul la buze, parcă nu s-ar fi putut hotărî să soarbă.

—Poate mă înşel, adăugă absent. Poate voiam să spun altceva... Începu să soarbă, pe gânduri.

*

Când ajunse în *hall*, clipi, ca să-şi obişnuiască ochii cu lumina, apoi se apropie de un *piccolo* şi-l întrebă de Sala catalană. Nu era departe; trebuia să ocolească rotonda cu oglinzi, către care păreau că se îndreaptă toate femeile, şi să traverseze apoi coridorul care conducea la anexă. Adrian porni, cu pasul repede, dar, trecând pe lângă scaunele ispititor aranjate în jurul unei măsuţe, se răzgândi şi se lăsă să cadă într-unul din fotolii. Răsuflă adânc, parcă cuprins deodată de o blândă oboseală, apoi închise ochii. Dar lumina aceea artificială, deşi nu părea puternică, pătrundea şi prin pleoape, silindu-l să rămână treaz, şi după câteva clipe deschise ochii. În fotoliul din faţa lui, un bătrân îi zâmbea. Nu-l văzuse venind, şi Adrian privi mirat în jurul lui.

—Ceilalţi au plecat la bar, spuse bătrânul, continuând să zâmbească. Eu mai aştept.

Şi-i arătă ţigara de foi, de-abia începută.

—Mă duceam spre Sala catalană, începu Adrian, pregătindu-se să se ridice. Dar acum mă întreb dacă mai merită osteneala. Deşi...

Se întrerupse şi se aşeză din nou în fotoliu. Apoi îşi privi concentrat tovarăşul, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască.

—Deşi, continuă, când adineoari, în ascensor, am auzit pentru întâia oară de pictor, de artistul laureat, am simţit cum mi se fac semne. *Semne*, repetă el, subliniind cuvântul, şi, vă asigur, nu mă înşel niciodată: le simt şi le presimt de departe, deşi nu le înţeleg numaidecât, vreau să spun, nu le descifrez pe loc mesajul. Pentru că, domnul meu, continuă însufleţindu-se deodată, vă mărturisesc că mă aflu într-o situaţie cu totul singulară: ştiu că mă aşteaptă aici cineva, *aici*, într-una din sutele de camere ale acestui hotel, mă aşteaptă

cineva, necunoscut, cu care am vorbit sumar la telefon, care mi-a fixat întâlnirea astăzi, la 4, 30, şi al cărui nume nu mi-l pot reaminti. Ştiu doar că este un nume *care nu ascunde nimic*...

Se opri tot atât de brusc şi căzu pe gânduri.

—Sala catalană? întrebă bătrânul. Cred că am văzut-o şi eu. Nu poate fi departe, adăugă, îndreptându-şi privirile către oglinzi.

—Ştiu unde e, reluă Adrian. Şi mi s-a vorbit şi de o vitrină în care sunt expuse diferite obiecte ale pictorului laureat. Mă veţi întreba de ce mă interesează pe mine, *poet*, obiectele unui pictor. E greu să vă explic, pentru că, deocamdată, simpatia aceasta constituie şi pentru mine o taină, un mister. Dar am simţit că mi se fac semne, şi am simţit asta în ascensor, când o doamnă frumoasă mi-a vorbit de pictor, de certitudinea lui - dar poate că e mai mult decât o certitudine, poate că e o legendă - în sfârşit, de proverbiala lui butadă că într-un ascensor, ori urci, ori cobori, *e acelaşi lucru*, căci numai direcţia variază. Dar asta, evident, nu este adevărat, sau, cel puţin, nu este adevărat sub forma în care mi-a fost transmisă mie. E drept, şi Heraclit a spus ceva în acelaşi sens, dar...

Se întrerupse din nou şi zâmbi amar, urmărind cu ochii un rotocol de fum înălţându-se molatec deasupra lor.

—Ce e teribil în amnezia unui poet, reluă după o lungă tăcere, este faptul că, pe măsură ce memoria personală dispare, o altă memorie, i-aş spune culturală, răzbeşte din adâncuri, şi dacă un miracol nu intervine, până la urmă îl stăpâneşte complet. Domnul meu, rosti cu gravitate, sunt ameninţat să fiu redus la *cultură*, să devin un ins eminamente cultural! Şi nici nu îndrăznesc să-mi închipui ce s-ar putea întâmpla mai târziu, când chiar şi memoria culturală se va elibera de matca ei istorică şi voi rămâne *om în general*... Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie? întrebă, coborând uşor glasul.

—Vorbeaţi de Heraclit...

—Exact. Mă refeream la acel fragment în care Heraclit afirma că „drumul în sus şi drumul în jos sunt, de fapt, unul şi acelaşi lucru". Evident, citisem şi eu, ca toată lumea, fragmentele lui Heraclit, *dar când?* în prima tinereţe. Şi vă asigur că ieri, alaltăieri, nu aş fi putut să reproduc fragmentul, şi poate nici nu mi-aş fi amintit că Heraclit a spus aşa ceva... Dar astăzi, în timp ce nu reuşesc să-mi amintesc un nume atât de simplu, şi atât de important pentru mine - numele celui care mă aşteaptă ca să-mi transmită un mesaj - astăzi, domnul meu, întrebaţi-mă ce vreţi, din tot ce-am citit, şi vi le spun pe toate pe de rost...

—Totuşi, spuse bătrânul răsucindu-şi trabucul între degete şi privindu-l de foarte aproape, totuşi nu văd legătura. Legătura între Heraclit, persoana care v-a dat întâlnire aici şi vitrina de lângă Sala catalană.

Adrian îl ascultase cu emoţie.

—Aveţi dreptate! exclamă după o lungă tăcere. Aveţi perfectă dreptate, şi vă mulţumesc că, poate fără să vreţi, m-aţi ajutat să prind din nou firul. Pentru că undeva, nu ştiu când, probabil când mi-am dat seama că am întârziat şi i-am spus şoferului să mâne mai repede, *s-a rupt firul.* Şi când doamna din ascensor a adus vorba de pictorul laureat şi de vitrina de lângă Sala catalană, eram gata-gata să prind firul, dar s-a întâmplat ceva şi iar s-a rupt. Dar acum, dumneavoastră, şi nici nu ştiu cum să vă mulţumesc, dumneavoastră aţi ghicit că *este* o legătură, deşi mărturisiţi că *n-o vedeţi.* Dar poate am s-o descopăr eu...

Se ridică brusc, se înclină în faţa bătrânului şi se îndreptă hotărât către rotonda cu oglinzi.

*

La capătul *hall*-ului îl întâmpină un grup masiv de invitaţi, ieşind gălăgioşi dintr-o sală învecinată. Adrian voi să-i lase să treacă, dar după câteva minute îşi pierdu răbdarea şi, cerându-şi scuze, îşi făcu loc printre ei. Se trezi dincolo de rotonda cu oglinzi şi rămase o clipă nehotărât. În faţa lui se întindea un alt *hall,* cu acelaşi covor gros, roşu-aprins, cu aceleaşi fotolii şi măsuţe joase. Doar lumina părea aici mai puţin obositoare. Adrian căută din ochi un *piccolo.* Când îl zări şi se îndreptă spre el grăbind pasul, îl auzi strigând: „Domnul Orlando!" şi se opri emoţionat, aşteptând să i se potolească bătăile inimii. „Domnul Orlando! mai strigă o dată *piccolo* şi se îndreptă spre una din săli, cea cu uşile larg deschise. Adrian îl ajunse din urmă.

—Cine îl caută pe domnul Orlando? întrebă.

Piccolo-ul îl privi cu un zâmbet secret, amuzat, apoi şopti.

—Nu pot să vă spun. E o surpriză.

Adrian îl bătu pe umăr şi-l lăsă să plece. Dar, de departe încercând să nu se trădeze, îl urmărea. Auzindu-se strigat, un bărbat între două vârste, cu ochelari *pince-nez* şi figura severă, închise dosarul pe care-l citea şi, ridicându-se plictisit din scaun, întrebă:

—Ce s-a mai întâmplat şi de data asta? Ce s-a mai întâmplat?

—Domnul Orlando, şopti *piccolo,* zâmbind misterios. Sunteţi aşteptat.

Orlando îl urmă morocănos. Grăbind pasul, Adrian se apropie de el.

—Îmi daţi voie, începu, n-am avut onoarea să vă fiu prezentat, dar cred că e la mijloc o eroare.

Orlando îşi continuă mersul fără să întoarcă capul, ca şi cum nu l-ar fi auzit.

—Într-un chip destul de misterios, reluă Adrian, am fost introdus într-un circuit care mi-a fost comunicat la recepţie, dar desigur din eroare. E drept, i-am spus că aveam întâlnire la 4,30.

Orlando se opri, îşi potrivi ochelarii şi-l privi lung fără expresie.

—Ce este cu 4,30? întrebă. Cine ţi-a spus de 4,30?

—Ah, făcu Adrian, zâmbind amar, e o poveste lungă! Lungă şi tragică.

Orlando îl mai privi, pătrunzător, apoi îşi reluă mersul.

—Vino cu mine, spuse.

—Aş veni cu cea mai mare plăcere, se scuză Adrian, întovărăşindu-l, dar tocmai căutam Sala catalană, voiam să examinez vitrina.

—Ai s-o examinezi mai târziu, îl întrerupse Orlando fără să se întoarcă. De unde ştiai de 4, 30?

—Asta a fost ora pe care mi-a fixat-o.

—Cine? întrebă surprins Orlando, oprindu-se din mers.

—Ah, dacă aş şti! exclamă Adrian. Dacă aş izbuti să-mi amintesc numele! Era un nume foarte simplu, cum să vă spun? Simplu. *Prea simplu chiar.* Poate că de aceea mi-a scăpat din minte. Dar m-a impresionat vocea aceea clară, senină, fără nici un fel de patos, şi totuşi gravă, *urgentă.*

Orlando îl privea bănuitor, umezindu-şi încet buzele.

—Şi mesajul, continuă Adrian, tot ce mă lăsa să înţeleg că are să-mi transmită astăzi, la 4, 30.

—Ce fel de mesaj? îl întrerupse din nou Orlando, coborând uşor glasul şi trecându-şi dosarul dintr-o mână în cealaltă.

—Ah, dacă aş şti, dacă aş şti! repetă Adrian, cuprins parcă de deznădejde. Ştiu doar că mă privea direct, şi ne privea direct pe fiecare din noi în parte, pe dumneavoastră, pe doamnele din ascensor, pe venerabilul bătrân de la recepţie, ne privea pe toţi...

Orlando îşi potrivi nervos ochelarii, apoi se întoarse către *piccolo,* care îl aştepta la câţiva paşi.

—Cine ai spus că mă cheamă? îl întrebă.

—Nu pot să vă spun. E o surpriză.

—Bine. Du-te şi spune-le să mă aştepte. Să mă aştepte cu

surpriza.

Se apropie de Adrian, îi luă braţul cu o neaşteptată cordialitate şi-i şopti:

—Haidem la Sala catalană. Ce te interesează mai mult: fete? băieţi?

—În primul rând, vitrina cu obiectele artistului. Şi vă spun asta cu deznădejde, aproape cu teroare. Este ultima mea şansă. Poate că mă aşteaptă încă.

—Dar dacă nu te mai aşteaptă? şopti din nou Orlando.

—Ah, atunci, răspunse Adrian înălţând resemnat din umeri, atunci nu mai e nimic de făcut. Deşi, deşi, adăugă după câteva clipe. Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles...

Intrară într-o sală nu prea spaţioasă, slab luminată, care părea a fi bar, bodegă şi totodată cafenea. Orlando îl conduse direct către ultima masă din fund. Îndată ce-l văzuse intrând, barmanul se luă după el.

—Dă-ne ce ne trebuie, îi spuse Orlando fără să întoarcă capul.

Îl lăsă pe Adrian pe canapea şi se aşeză pe scaun, în faţa lui. Îi arătă dosarul.

—Ştii ce am aici? întrebă zâmbind. Milioane. Îţi spun asta ca să ştii, să fii informat. Şi acum spune, te ascult.

Adrian îl privea cu simpatie, aproape cu căldură.

—De unde să încep? întrebă. .

—Ia-o de la început. De la începutul începutului.

Adrian rămase câteva clipe pe gânduri.

—Evident, în ceea ce mă priveşte, spuse, *începutul începutului* îl constituie revelaţia poeziei. Ce-am fost înainte de a fi poet nu mai mi-aduc aminte şi nici nu mă interesează. Probabil că am fost carnivor. Asta sunt şi acum, dar *ştiu* că *sunt* carnivor. Vedeţi diferenţa?... Aşadar, cum vă spuneam, totul a început prin poezie.

—Ce fel de poezie? îl întrerupse Orlando.

—Ei bine, continuă Adrian, aşa cum probabil aţi ghicit deja, trebuie să recunosc că, pentru mine, poezia e mai mult decât o tehnică mistică sau un instrument de cunoaştere. Poezia este prin excelenţă o metodă politică; şi, din nefericire, este ultima metodă politică pe care o mai avem la îndemână. Dacă nici ea nu reuşeşte, nu mai avem nici o speranţă. Dispărem sau ne întoarcem acolo unde ne aflam acum multe sute de mii de ani. La un moment dat Dumnezeu se va apropia de unii din noi, cei care vom mai rămâne treji şi ne va spune: *Messieurs, on ferme!*

Barmanul adusese o ceaşcă mare cu cafea şi un pahar pe jumătate

plin, cu o sticlă de sifon alături.

—Nu ştiu ce este, spuse Adrian, umplându-şi paharul cu sifon, dar orice ar fi, e binevenit. Mi-e sete.

Bău fericit, închizând pe jumătate ochii.

—Vino la subiect, îi spuse Orlando. Ce facem cu politica?

—Dacă nici poezia nu reuşeşte, nu mai e nimic de făcut. Am încercat tot: religie, morală, profetism, revoluţie, ştiinţă, tehnologie. Am încercat, pe rând sau împreună, toate aceste metode, şi nici una n-a reuşit. N-am putut schimba omul. Mai precis, nu l-am putut transforma în *om adevărat.* Dintr-un anumit punct de vedere - şi este singurul punct de vedere care mă interesează - am rămas aşa cum eram când Orfeu încă nu venise printre noi, printre lupi, mistreţi şi traci.

—Orfeu? se miră încruntându-se Orlando. Orfeu din Infern?

—Trebuie să precizez că nu mă refer atât la traci, cât la fiarele sălbatece. Vă aduceţi aminte cum le-a îmblânzit Orfeu, cântându-le şi acompaniindu-se din harfă. Că a civilizat pe traci nu e atât de important. Mult mai important este faptul că a îmblânzit lupii, urşii şi mistreţii prin muzică şi poezie. Mai ales prin poezie, pentru că magia supremă o constituie verbul.

—Vino la subiect! îl întrerupse Orlando.

—Înţelegeţi la ce fac aluzie: fiarele sălbatece sunt oamenii în starea lor naturală şi, puteţi adăuga, vă invit chiar să adăugaţi, chiar şi oamenii în condiţia lor culturală. Tot sălbateci sunt, dacă n-au acces la *logos,* dacă, adică, n-au fost confruntaţi cu singura magie susceptibilă de a le schimba radical modul lor de a fi: magia verbului, poezia...

—Dar ce facem cu politica? îl întrerupse din nou Orlando.

—Trebuie să-i îmblânzim. Şi traduc imediat; aşteptăm pe Orfeu, aşteptăm pe acel poet de geniu al cărui verb *va sili* omul să se deschidă către spirit; cu alte cuvinte, va precipita mutaţia pe care au râvnit-o toate religiile şi toate filozofiile din lume. Cine îi va mai putea rezista, lui, poetului? Vă întreb: ce mistreţ a mai putut rămâne el însuşi, mistreţ în toată firea, ascultându-l pe Orfeu?

—Dar atunci, îl întrerupse Orlando, întinzând mâna pe deasupra mesei şi apucându-l de braţ, atunci ce căuta el, Orfeu, în Infern?

Adrian nu-şi putu ascunde un zâmbet de secretă satisfacţie.

—Mă aşteptam la întrebarea asta, o simţeam de mult apropiindu-se, pregătindu-se să-mi frângă aripile. Pentru că, îngăduiţi-mi să fiu sincer, o asemenea întrebare e făcută să mă

descurajeze, cum spuneam: să-mi frângă aripile. Şi, din nefericire, nu sunteţi singurul; chiar şi poeţii sunt obsedaţi de acest episod. Dar, credeţi-mă, este vorba de un simplu episod, e adevărat, patetic, dar şi destul de banal, un episod care, în orice caz, nu poate deveni exemplar pentru noi, cei din ziua de azi.

—Mă rog, îl întrerupse din nou Orlando, a fost sau n-a fost în Infern?

—Evident c-a fost, dar de ce? Ca să-şi salveze soţia, pe Euridice. E foarte frumos, e, cum spuneam, patetic, dar este doar o dovadă de dragoste conjugală. Câţi din noi n-am face acelaşi lucru dacă am avea prestigiile lui la dispoziţie? Dar, recunoaşteţi, Orfeu a coborât în Infern ca să salveze *o singură* fiinţă şi încă o fiinţă *mult iubită*, pe propria lui soţie. Nici măcar n-a coborât pentru o necunoscută sau un ins oarecare, un bătrân, sau un copil, mai ales un copil, căci în primul rând copiii mor muşcaţi de şerpi. Dar Christos a coborât în Infern, pentru toţi oamenii, pentru toţi cei care muriseră de la Adam încoace, milioane şi milioane de necunoscuţi şi de necunoscute, a coborât în Infern ca să-i mântuiască. Şi cu toate acestea, adăugă cu gravitate şi melancolie, nici creştinismul, Biserica lui Christos, n-a izbutit să schimbe oamenii. De ce să mai vorbim, atunci, de Orfeu în Infern? E un simplu episod care nu-mi revelează nimic. Şi ştiu şi de ce nu-mi revelează nimic: pentru că poetul nu e implicat în acet *descensus ad Inferos*. În timp ce Orfeu în Tracia, Orfeu printre lupi, urşi şi mistreţi...

—Unde vrei să ajungi? îl întrebă Orlando bănuitor, aproape cu teamă.

—Mă întorc de unde am plecat. Vă spuneam că aşteptăm poetul, că asta e ultima noastră speranţă. Poetul, repetă Adrian cu fervoare, mai mare decât Eschil, şi Shakespeare, şi toţi ceilalţi laolaltă. Profet şi taumaturg în adevăratul sens al acestor cuvinte, adică în sensul lor *politic*.

Aşeză paharul gol pe tavă şi căzu pe gânduri.

—Şi acum, vino la subiect, îl trezi Orlando. De unde ştiai de întâlnirea de la 4,30?

—De la 4,30? întrebă Adrian privindu-l turburat. Nu. Eu vă vorbeam de poetul pe care-l aşteptăm şi de misiunea lui politică.

—Lasă astea, îl întrerupse nerăbdător Orlando. Mi-ai spus în *hall* că ai venit pentru că aveai o întâlnire cu uń necunoscut . O întâlnire fixată pentru 4,30.

Adrian îl ascultase concentrat, cu mâna dreaptă la tâmplă.

—Evident! evident! exclamă. Acum îmi aduc foarte bine aminte şi vă mulţumesc că m-aţi ajutat să recuperez acest amănunt care, din motive încă misterioase pentru mine, pare a fi deosebit de important.

Orlando îl privi câtva timp nehotărât, apoi insistă:

—Şi cu toate acestea, adineaori, în *hall*, mi-ai vorbit de o întâlnire la 4,30, cu un necunoscut, al cărui nume îl uitaseşi, dar care te chemase special ca să-ţi transmită un mesaj. Un mesaj care...

—Evident! îl întrerupse Adrian cu exaltare. Acum îmi aduc perfect de bine aminte. O voce extraordinară, pe care n-am s-o uit niciodată. Şi-mi spunea: „Inutil să-ţi explic toate acestea la telefon, dar o să stăm pe îndelete de vorbă". Evident, am înţeles imediat: era vorba de un mesaj...

—Ei bine, asta te întreb şi eu. Despre ce mesaj era vorba?

—Nu mi l-a spus, dar bănuiesc că l-am ghicit. Ni se adresa nouă, tuturora, mai precis: ni se adresa fiecăruia din noi în parte, fiecărui mod specific de a fi. În cazul meu, bunăoară, se adresa poetului...

—Dar de unde ştia el că eşti poet? îl întrerupse Orlando. De unde ştia el că eşti poet înainte de a te cunoaşte?

Adrian îl privea adânc, concentrat, ca şi cum s-ar fi trudit să-l înţeleagă.

—Cum să vă spun? începu el târziu, turburat. Nu existam, pentru el, decât în măsura în care eram poet. Căci nu am altă identitate. Ce l-ar fi putut interesa pe el - de fapt, ce te-ar putea interesa pe dumneata sau pe oricine altul - ce sunt eu *în afară* de poet? Şi, în primul rând cum am putea şti cine sunt când nu sunt poet? Cum am putea cunoaşte ceva care nu aparţine sferei cunoaşterii? Este ca şi cum m-ai întreba ce gândeşte acum ficatul sau rinichiul meu. Există un singur răspuns posibil: aceste foarte utile organe nu gândesc nimic. Îşi văd doar de treaba lor, de o importanţă capitală pentru mine, dar care n-are nimic de-a face cu gândirea. Din fericire, adăugă zâmbind împăcat.

Orlando izbucni deodată într-un râs scurt, îşi scoase ochelarii şi începu să-i şteargă migălos cu batista.

—Eşti dat dracului!, spuse cu o vădită satisfacţie. Dar să ştii că nici Orlando nu se lasă mai prejos. Hai cu mine, că m-aşteaptă o surpriză...

*

—Care e? îl întrebă.

Băiatul întinse brațul și i-o arătă. Femeia înainta încet, pe gânduri, și oarecum la întâmplare, parcă n-ar fi știut încotro să se îndrepte. La răstimpuri întorcea brusc capul, ca și cum s-ar fi trezit sau i s-ar fi părut că se aude chemată.

—Nu, n-o cunosc, spuse bătrâna. Dar de ce credeai că o cunosc?

Băiatul își mișcă încurcat, de mai multe ori, sprâncenele și apoi își așeză cuminte amândouă mâinile pe genunchi.

—Se plimbă pe aici, pe lângă noi, de o jumătate de ceas. Credeam că te cunoaște, dar nu îndrăznește să se apropie pentru că te vedea citind...

Bătrâna îi căută ochii, îl privi adânc și zâmbi.

—Cu alte cuvinte, te plictisești.

—Da, mărturisi băiatul, susținându-i privirile.

—Spune drept, când ai băgat de seamă că doamna aceea se tot plimbă pe lângă noi?

—Când am văzut că se întoarce a treia oară și parcă ar fi venit direct către noi. Dar te vedea citind mereu și nu îndrăznea...

—Nu, n-o cunosc, repetă bătrâna.

Luase revista în mână, dar se răzgândi și o așeză alături, pe canapea.

—Și-acum, îl întrebă, zâmbind, după ce-și mai privi o dată ceasul, cum vrei să ne distrăm? Pentru că mai avem de așteptat încă cel puțin douăzeci de minute...

*

Femeia se oprise în fața vitrinei.

—Nu, nu e asta, auzi pe cineva în spatele ei. Nu e vitrina artistului laureat...

—Dar, în fond, despre ce este vorba? de ce-i spune artistul laureat?

—Era un pictor. A venit aici, demult, pentru câteva zile, și a rămas. Nu se mai îndura să plece. Îi plăcea să se plimbe cu ascensorul. Pentru că, afirma el, ori spui „jos", ori spui „sus", ori urci, ori cobori este totuna...

—Evident, interveni altcineva, n-a mai rămas mult. L-au evacuát.

Dar i-au păstrat lucrurile...

Femeia se depărtă încet, dar după câțiva pași întoarse ca din întâmplare capul și privi grupul care rămăsese încă în fața vitrinei. Zâmbetul care-i luminase fața o clipă i se stinse și-și reluă plimbarea.

După ce se mai întoarse o dată în primul salon, șovăind în fața vitrinelor, se îndreptă hotărâtă către ascensor și apăsă pe buton. Câteva clipe în urmă, ușa ascensorului se deschise, și era gata să intre, când auzi șoapte precipitate în spatele ei. Femeia deschise repede poșeta și, ca și când și-ar fi dat seama că a uitat ceva, se întoarse brusc, îndreptându-se grăbită spre bar. Privi ca din întâmplare femeia palidă, cu un mic șorț verde, care-și stăpânea anevoie emoția, și tânărul care-i vorbea în șoaptă, agitat. Alături, un bărbat înalt, cu o figură severă, își ținea amândouă mâinile la spate, silindu-se să privească drept înaintea lui.

*

Întovărășindu-l, Adrian continua să-i vorbească:

—Mă leagă de dumneata admirație și recunoștință, pentru că m-ai ajutat să recuperez poate ce-a fost mai important: întâlnirea și mesajul. Să reconstituim, deci, esențialul: dacă, așa cum spuneam, poezia e prin excelență o tehnică politică, și dacă poetul adevărat, pe care-l așteptăm, este - și nu poate să fie decât asta - un nou Orfeu în Tracia, mesajul de care vă vorbeam mă privește *în primul rând pe mine...*

Orlando se opri în fața unei uși masive și, punându-și degetul la gură, îi făcu semn să tacă.

—Pentru că, continuă Adrian în șoaptă, în acest habitat, după câte știu, numai eu sunt poet. Cu alte cuvinte...

Dar Orlando îl dădu prietenește la o parte și-și apropie urechea de ușă. Ascultă câteva clipe, apoi o deschise cu multă luare aminte. Surprins de întunerecul și tăcerea din sală, făcu un pas și strigă:

—*Il Comandante!*

Atunci se auzi, foarte încet, ca venind de departe, o orchestră, și în sală, în mai multe părți deodată, începură să pâlpâie lumini palide, parcă de lumânări și de vetuste lămpi cu gaz.

—Cu alte cuvinte, reluă Adrian, apropiindu-se din nou de Orlando, numai unul ca mine, un poet conștient de misiunea lui politică a poeziei e susceptibil să înțeleagă mesajul...

—*Il Comandante!* strigă încă o dată Orlando.

Orchestra se auzea acum mai deslușit și lumina candelabrelor

creştea lin, dar încontinuu, lăsând să se vadă o mare sală de bal, o estradă şi nenumărate mese, în jurul cărora aşteptau, tăcute, parcă adormite în scaunele lor de epocă, figuri excentric costumate. Adrian privi fascinat în jurul lui.

—Admirabil! exclamă el, îndreptându-se agale spre estradă. Admirabil! Aşa cum a fost şi aşa cum o să mai fie.

Un bărbat scund şi brun, tânăr încă şi neaşteptat de agil pentru proporţiile lui, venise aproape alergând din fundul sălii.

—Ce-i asta? îl întrebă Orlando. Ce v-a apucat?

—Surpriza. Veneţia, Casanova, *Il ballo in maschera.*

—Nu-mi place, făcu Orlando, schimbându-şi dosarul în cealaltă mână. Sunt enervat. N-a venit, adăugă coborând glasul. Şi nici un semn, nici un telefon...

—N-a venit? repetă în şoaptă *Il Comandante.*

Întoarse capul şi-l căută cu ochii pe Adrian.

—Nu e el, continuă nervos Orlando. Şi nici măcar nu ştiu cine e. Se preface, se ascunde. Spune că e poet, dar vorbeşte tot timpul de politică. Şi totuşi ştie ceva. Ştia de întâlnire...

Il Comandante întoarse din nou capul către Adrian. Îl zări apropiindu-se de un grup de lângă estradă.

—Vasăzică ştia, repetă, zâmbind cu înţeles.

—Dă-i ce trebuie, reluă Orlando, şi vezi dacă afli ceva.

—Ce-i place? fete? băieţi?

—Dar cine poate să ştie? Vorbea de Orfeu. Încearcă să afli ce-i cu el, adăugă, coborând şi mai mult glasul. Dar fără *super* şi fără *extra.* Mi-e simpatic şi pare deştept. Păcat că nu ştie ce vrea. Spune că-i poet.

La mese se aprinseseră acum lămpi minuscule de diferite culori, şi figurile mascate păreau că încep să se învioreze. Orlando îşi trecu dosarul din nou dintr-o mână în cealaltă şi porni, fără chef, către estrada unde se oprise Adrian. Văzându-l apropiindu-se, muzicanţii, îmbrăcaţi şi ei în costume veneţiene, se ridicară în picioare, şi câteva clipe în urmă sala se însufleţi brusc. Măştile din jurul meselor începură să vorbească toate deodată, femeile izbucneau pe rând în râs, şi din mai multe părţi, perechi extravagant costumate se ridicau cu meticuloasă eleganţă, pregătindu-se de dans.

—Spune-le să cânte mai încet, spuse Orlando, şi să facă mai puţin zgomot. Sunt enervat!

Il Comandante porni alergând spre orchestră, ridicând amândouă braţele în aer şi lăsându-le de mai multe ori în jos, din ce în ce mai

lent.

—*Piano! Piano!* strigă el.

Perechile care se apropiaseră de parchet, aşteptând semnalul priveau întrebătoare.

—*Allegria, ma non troppo!* şopti *Il Comandante*, strecurându-se cu agilitate printre mese.

Apoi se apropie de Adrian, chiar în clipa când Orlando îi luase braţul.

—*Maestro!* începu el cu brio.

—Nu te mai osteni, îl întrerupse Orlando. I-am explicat tot. Dă-ne ce ne trebuie.

Il Comandante îi întovărăşi până la masa unde-i aşteptau intimidate cele trei femei mascate, apoi dispăru.

—Ar putea fi aceleaşi, spuse Adrian, înclinându-se şi sărutându-le ceremonios mâna. Căci, după cum se vede, măştile, deşi diferite, *sunt aceleaşi.* Ca să le identific, mai am la îndemână un mijloc, unul singur: *o întrebare.* Dar încă n-am s-o pun... Pentru că, în fond, ce fel de identitate aş descoperi? Cea care mă interesează pe mine e aceeaşi, sub orice mască.

Fetele începură să râdă, oarecum stingherite, privindu-se una pe alta, şi, pe furiş, privind spre Orlando, care părea foarte abătut, cufundat în gânduri. Adrian râse şi el, cu poftă, foarte bine dispus, parcă veselia fetelor ar fi fost irezistibilă şi molipsitoare.

—Sunteţi aşadar *aceleaşi,* spuse, şi atunci nu mai mă repet. Continui deci de unde m-am oprit când am fost întrerupt de amabilul nostru amfitrion. Dacă, aşa cum spuneam, poezia e prin excelenţă metodă politică, şi este ultima metodă politică pe care o mai putem încerca, poezia este într-un anumit fel o soteriologie, o doctrină a salvării. În acest caz, întâlnirea de astăzi echivalează, pentru mine - şi, repet, numai *pentru mine,* care sunt poet - echivalează cu o revelaţie.

Il Comandante se întoarse, urmat de trei chelneri costumaţi, purtând imense tăvi de argint, încărcate cu sticle şi pahare de felurite mărimi şi culori.

—Ascultă aici, îi spuse Orlando. Ascultă, că e interesant.

—Nu vă speriaţi de cuvinte, continuă Adrian. Nu orice revelaţie trebuie să semene cu revelaţiile pe care le cunoaştem din cele două Testamente. Revelaţia adresată unui poet, bunăoară, poate rămâne pentru toţi ceilalţi incomprehensibilă.

Tăcuţi, chelnerii se apropiau de fiecare cu o altă sticlă şi le umpleau paharele. *Il Comandante* părea gata pentru un toast, dar

Orlando îl privise scurt, şi atunci se mulţumi să spună:

—*Salute!*

—*Salute!* repetară fetele.

—Nu ştiu ce e, spuse Adrian, dar orice ar fi e binevenit. Mi-e sete!

Sorbi la început cu măsură, apoi bău spornic şi goli paharul. Orlando întoarse capul către cele câteva perechi care dansau parcă absente, căci orchestra se auzea acum în surdină, iar la mese toţi vorbeau în şoaptă, privind pe furiş către masa lor.

—Ce plictiseală! exclamă deodată, întorcându-se către *Il Comandante*. Unde i-ai găsit? Veneau de la vreo înmormântare?

Il Comandante se sculă brusc şi, de departe, făcu semn orchestrei ridicându-şi şi tremurându-şi energic braţele. Apoi trecu printre mese, şoptind.

—*Allegria! Allegria!*

De pretutindeni perechile se ridicară speriate, îndreptându-se cu grabă spre parchet, iar cei rămaşi începură să râdă şi să vorbească tare, să-şi mişte scaunele.

—Extraordinar! exclamă fermecat Adrian, după ce una din fete îi umplu din nou paharul. Extraordinar şi peste putinţă de înţeles. Căci sunt *aceiaşi* şi *aceleaşi,* şi fac asta de mii de ani, poate de zeci de mii de ani! E un mister că nu-şi aminteşte nimeni. Sau poate nu e un mister, adăugă, apropiindu-şi paharul de buze, poate e numai un miracol.

—Lasă astea, îl întrerupse Orlando. Întoarce-te la subiect. Vorbeai de întâlnirea de astăzi. Spuneai că era de o mare importanţă, că era o revelaţie. De ce?

—V-am spus de ce: pentru că întâlnirea făcea posibilă transmiterea unui mesaj.

Il Comandante tocmai se aşezase pe scaun şi apucase paharul.

—Ascultă aici, îi atrase atenţia Orlando. Ascultă, că acum devine interesant. Vorbeşte de mesaj. La întâlnirea de astăzi, spune, aştepta un mesaj. Înţelegi? La 4,30, *aştepta un mesaj.*

—Un mesaj? repetă încurcat *Il Comandante.* De la cine?

Adrian îl privi o clipă, cercetător, apoi apucă paharul şi bău îndelung, parcă ar fi încercat să amâne răspunsul.

—Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles, începu el târziu. Un mesaj presupune un mesager, iar mesagerul e trimis întotdeauna de *altcineva...*

—Asta vreau să ştiu şi eu, îl întrerupse Orlando, pierzându-şi

răbdarea. De cine?

—Trebuie să existe un răspuns pentru fiecare din noi, continuă Adrian. Nu ştiu în ce măsură răspunsul pe care-l voi primi eu va fi valabil şi pentru dumneata...

—Lasă astea, îl întrerupse din nou Orlando. Dacă e valabil sau nu, am să-ţi spun eu mai târziu. Deocamdată, spune-ne *cine* l-a trimis şi *de ce? De ce* la 4,30?

Fredonând, schiţând mişcări de dans şi bătând ritmic din palme, mai multe măşti se apropiau de masa lor, dar Orlando apucă brusc dosarul şi, fâlfâindu-l ameninţător, le făcu semn să se depărteze.

—La 4,30? repetă Adrian, frecându-şi fruntea. Într-adevăr, de ce la 4,30? Trebuie să existe un răspuns. Dar ca să-l găsesc, trebuie mai întâi să identific pe *celalt*, pe cel care se află înapoia mesagerului. Înţelegeţi la ce fac aluzie, adăugă, întorcându-se către vecinele lui. Ca să folosesc limbajul teologic - şi precizez că-l folosesc numai ca *limbaj*, căci altminteri teologia mi-e indiferentă şi poate chiar inaccesibilă - ca să folosesc limbajul teologic, nici mesajul, nici purtătorul lui, mesagerul, nu te pot mântui. Mesagerul te *trezeşte* numai, te pregăteşte să descifrezi sensul *personal* al revelaţiei care este pe cale să ţi se facă...

În acea clipă uşa se deschise şi un bărbat înalt se opri în prag. Îşi ţinea mâinile la spate şi începu să cerceteze sala cu privirile, corect, fără grabă. Adrian îl privi mirat, încruntându-se, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască. Omul se îndreptă spre masa lor, hotărât şi totuşi cu discreţie. Când ajunse, se aplecă spre urechea lui Orlando şi-i şopti câteva cuvinte.

—*Piano! Piano!* exclamă *Il Comandante*, ridicându-se brusc şi îndreptându-se, aproape în fugă, spre orchestră. *Piano!*

Nedumerite, câteva perechi se opriră brusc şi se aşezară, tăcute, la mese. Dar cele mai multe îşi continuară dansul depărtându-se lent, şovăitor, îndreptându-se către colţurile întunecate.

—La douăzeci şi unu? întrebă plictisit Orlando. Eşti sigur c-a fost la douăzeci şi unu? Dar cine l-a pus să urce la douăzeci şi unu? Aveam întâlnire la mine în apartament. Şi când am văzut că se face cinci şi nu mai vine, mi-am luat dosarul şi am coborât. Credeam că s-a oprit la bar...

Fetele îşi apropiară capetele şi începură să şoptească.

—*La Vedova*, auzi Adrian pe vecina lui din dreapta.

Apucă paharul plin şi începu să soarbă.

—Accident! Şi tot la douăzeci şi unu!... i se păru că mai aude

tocmai în clipa când *Il Comandante* se întoarse, ştergându-şi fruntea cu batista şi zâmbind întruna.

—N-a fost nici un accident, interveni el, încruntându-se brusc. S-a oprit iar ascensorul între etaje, s-a oprit la douăzeci şi unu. Asta a fost tot...

Era gata să se aşeze pe scaun, când Orlando se ridică şi, fără să privească pe cineva, cu dosarul sub braţ, se îndreptă spre uşă. *Il Comandante* se grăbi să-l ajungă din urmă. Urmărindu-i cu privirile, Adrian văzu uşa deschizându-se din nou. Femeia şovăi în semiîntunerec şi se lipi încet de perete. Brusc, Adrian îşi puse mâna la inimă.

—*Chi é costui che senza morte*

Va per lo regno della morta gente?

şopti el, întorcându-se către vecina lui.

Fetele îl priveau zâmbind, stingherite, neîndrăznind să râdă. Orchestra, care cântase ultimele minute în surdină, încetă.

—A început iar să se zbată, spuse Adrian, apăsându-şi palma pe inimă. *Mi se fac semne.* Dacă nu mai mă întorc, să nu vă neliniştiţi. Nu mi se poate întâmpla nimic. Ca şi voi toţi, sunt nemuritor...

*

Femeia îl privea apropiindu-se, cu un mare zâmbet luminându-i faţa.

—Mă aştepţi de mult? îl întrebă. Am întârziat. N-a fost vina mea.

Adrian se înclină, apoi făcu încă un pas, apropiindu-se mai mult de ea.

—Ce e mai curios, spuse, e că înţeleg limba. O înţeleg chiar foarte bine. Parcă aş cunoaşte-o de totdeauna...

Femeia continua să-l privească, zâmbind.

—Este limba ta, Adrian.

—Şi e curios că-mi cunoşti şi numele...

—Cine nu-l cunoaşte? îl întrerupse ea cu emoţie. De la „Floarea-soarelui" la „Platani", de la „Scrânciob" la „Albatros" şi „Dor mărunt", în grădini şi sub atâţia arbori, în parcuri, pe străzi, după miezul nopţii, cine nu-l cunoaşte, numele tău, Adrian?

Adrian continua să-şi ţină mâna dreaptă sub haină, apăsând-o pe inimă.

—Îmi place să te ascult vorbind, spuse. Nu te înţeleg întotdeauna, dar simt că mi se fac semne. *Semne*, repetă coborând uşor glasul, şi parcă vin de foarte departe...

—Într-adevăr, de foarte departe, spuse femeia luându-i mâna. Sunt obosită.

Se aşezară la cea dintâi masă, de lângă perete. Adrian îşi trecu palma pe frunte, îşi frecă ochii, apoi, pe deasupra mesei, îşi plecă puţin capul, cercetând-o.

—Mai spune ceva, începu el târziu. Vorbeşte. Vorbeşte-mi. Îmi place să te ascult.

Femeia îşi apropiase pleoapele, parcă s-ar fi trudit să-şi amintească. Brusc, în şoaptă, începu să recite:

...Pe vântiri ascult
Orficul tumult
Când şi-ardică struna
Fata verde, Una...

Adrian întinse braţul pe deasupra mesei şi o întrerupse:

—Eu le-am scris? întrebă . Sunt versurile mele?

—Nu. Le-a scris cel care a venit după tine. Dar le-a scris pentru tine, adăugă, căutându-i ochii şi privindu-l adânc. Le-a scris ca să-ţi mulţumească. Pentru că înaintea lui tu scriseseşi „În curte la Dionis". Îţi mai aduci aminte cum începe „În curte la Dionis"?

Parcă ar fi stat gata să recite, dar Adrian îi apucă emoţionat mâna.

—Dar asta a fost demult, asta a fost la început. *La începutul începutului.* Şi nimeni n-a înţeles. N-au înţeles că poemul era scris sub semnul lui Orfeu, că era vorba de Dionysos, şi vesteam acolo beatitudinea fără nume, când vom fi toţi lângă el, alături de el, la curţile lui, ale împăratului, la curţile zmeului...

Femeia îl asculta emoţionată, silindu-se să nu-i scape privirile din privirile ei.

—Nu ştii cât a fost de greu, continuă Adrian. Zadarnic le explicam. Nimeni nu înţelegea că era vorba de Dionysos. Nu-ţi mai aduci aminte de fata aceea frumoasă, căreia noi îi spuneam Leana...

—Nu mă cheamă aşa, şopti femeia. Oamenii îmi spun aşa, dar...

—„...dar pentru păcatele mele, continuă Adrian, am ajuns să cânt prin cârciumi. Dar eu n-am fost făcută pentru asta..."

Femeia îi apucă mâna şi i-o sărută.

—Adrian, Măria ta, pentru tine n-am fost niciodată Leana...

Adrian se ridică turburat şi se apropie de ea.

—Eu ştiu cine eşti, şopti. Ştiam de mult că se va întâmpla aşa. Şi, te rog să mă crezi, nu mi-e frică. Ştiam că un mesager e trimis întotdeauna de *altcineva.* Când vrei, am să te urmez. Nu mi-e frică.

Dar înainte de a pleca, aş vrea doar să te mai întreb: versurile mele, Leana, *versurile mele, toate câte au fost?*

—Le auzi pe străzi, Adrian, le auzi în întunerec, după miezul nopţii, în grădini şi în cârciumi, pretutindeni unde m-ai trimis să le cânt...

—...Toate câte au fost, repetă emoţionat Adrian, versurile toate, de la *începutul începutului...*

—Am făcut cum m-ai învăţat, continuă Leana. Le-am împărţit. Le-am risipit. Mi-ai spus să le cânt noaptea...

—Numai noaptea, o întrerupse Adrian. Ca să-i îmblânzim. Căci noaptea oamenii, şi numai unii din ei, mai pot fi îmblânziţi. Dar, deşi le-ai cântat nopţile, adăugă cu un zâmbet întristat, deşi le-ai cântat noapte după noapte, n-au înţeles. Nu m-au înţeles.

—Acum te înţeleg. Şi dacă într-o zi ai să le spui cine eşti...

Parcă sleit deodată de puteri, Adrian se aşează pe scaun.

—Le-ai spus tu, şopti. Şi le-ai spus de atâtea ori. Le-ai repetat atâţia ani...

—Eu le-am spus doar ce m-ai învăţat: că sunt îndrăgostită de tine, că eşti poet şi că te cheamă Adrian...

—Ce-aş mai fi putut adăuga altceva? întrebă Adrian, ridicând brusc fruntea, ca şi cum ar fi încercat să-şi ascundă deznădejdea. Nu sunt decât asta. Şi niciodată n-am fost altceva decât asta: Adrian, poetul pe care-l aştepta el însuşi, Adrian de care s-a îndrăgostit prea curând, oh! *prea curând*, îngerul lui păzitor, Îngerul Morţii.

Leana continua să zâmbească, lăsându-şi lacrimile să lunece, mari, fără grabă, la întâmplare.

—Pentru păcatele mele, şopti, aşa mi-a fost ursit. Am ştiut asta înainte de a şti altceva. Am ştiut că n-ai să fii fericit. Am ştiut că singurul om pe care-l voi iubi, îl voi iubi toată viaţa, şi va fi singurul pe care n-am să-l pot face fericit...

Adrian îi apucă repede mâna şi i-o sărută, păstrând-o apoi între mâinile lui, mângâind-o.

—Nu, iubirea mea, n-am vrut să spun asta. Cum aş fi putut fi ce sunt dacă n-aş fi fost fericit? Şi cum aş fi putut fi fericit, dacă nu mă găseai tu, îngerul meu păzitor? Dar acum, după ce mi s-au făcut atâtea semne, cum aş mai putea *să nu înţeleg*? Ţi-am spus, iubirea mea: nu mi-e frică. Avea o voce clară, curtenitoare, fermă. Am înţeles de la început, dar m-am prefăcut că nu înţeleg. Şi a intervenit, ca de obicei, la început un lapsus, apoi altul, apoi amnezia, şi poate nu-mi părea rău, căci, uitându-i numele, uitasem şi mesajul. Dar acum înţeleg. Şi

se întâmplă aşa cum am ştiut că se va întâmpla. Îngerul meu păzitor, tu, iubirea mea. Leana, tot tu vei fi şi Îngerul Morţii...

Cu un efort, Leana se ridică de la masă şi, apropiindu-se de el, îi luă braţul.

—Şi Îngerul Morţii, şopti, pentru că, atunci când ne va fi dat, tot împreună o să plecăm...

Cu mare grijă, parcă i-ar fi fost teamă că s-ar putea prăbuşi, strângându-i braţul foarte aproape de ea, îl conduse către uşă.

—Şi tot eu am să merg înaintea ta, adăugă în şoaptă, zâmbind.

Adrian o urmase tăcut. Dar după câţiva paşi se opri brusc şi, întinzând mâna, i-o trecu blând pe obraji, ştergându-i lacrimile. Atunci dădu cu ochii de măştile care-i priveau împietrite, de la mese, de la estradă.

—Ce se întâmplă cu ei? întrebă turburat. De ce-au rămas aşa? De ce ne privesc?

Leana îl trase după ea, cu fermitate.

—Adrian, Măria ta, *să nu te mai uiţi înapoi*, şopti apropiindu-şi buzele de urechea lui. Să priveşti tot înainte că iar ne pierdem şi cine ştie dacă ne va mai fi dat să ne regăsim...

Deschise uşa, dar rămaseră amândoi în prag, orbiţi de lumina puternică, uniformă, care se revărsa de nu înţelegeai unde pe covoarele roşii.

—Ţi-am spus că nu mi-e frică, începu Adrian cu o voce clară, gravă. Spune-mi drept: asta trebuie să se întâmple *acum*, în câteva clipe? Sau poate s-a întâmplat deja şi nu-mi dau încă seama. Spune-mi drept: *am murit?*

Leana îşi trecu mâna pe ochi, dar nu încercă să-şi şteargă lacrimile.

—Nu, şopti. Numai şoferul a murit. Dar, Adrian, *asta a fost demult! Demult!* repetă ea cu glas neaşteptat de ferm, căutându-i ochii şi privindu-l adânc, cu deznădejde, ca şi cum ar fi voit să-l trezească.

—Şi totuşi l-am văzut, continuă precipitat Adrian. *L-am văzut!* Mai mult decât atât...

—Nu trebuia să te uiţi înapoi, îl întrerupse Leana. Adrian, *să nu te uiţi niciodată înapoi.* Că, dacă te mai uiţi o dată înapoi, ne pierdem. Ne pierdem pentru totdeauna...

Înaintau amândoi tăcuţi, îndreptându-se spre rotonda cu oglinzi.

—Acum îmi aduc foarte bine aminte, începu deodată Adrian. Avea o voce clară, distinsă, curtenitoare...

—Aşa ne plimbam amândoi, îl întrerupse Leana, aşa călcam tot ca acum, pe covoare groase, într-un hotel ca acesta şi ne ţineam strânşi

unul într-altul şi-ţi spuneam: „Adrian, ce importanţă pot avea toate acestea? E destul că te-am întâlnit, şi tu m-ai iubit, şi m-ai ajutat să-mi uit ursita învăţându-mă să cânt şi să spun versuri - şi, chiar dacă iubirea aceasta a noastră va răzbate numai o vară, va fi de-ajuns, îmi va fi de-ajuns..."

—Îmi aduc foarte bine aminte, continuă Adrian. Atunci, la Viena, ţi-am mai spus: Leana, degeaba cântă toţi, cântă după tine „În curte la Dionis". Nimeni n-a înţeles. Şi poate nici nu e vina lor. Căci nimeni n-a înţeles până acum adevăratul sens al mitului orfic. Mesajul lui Orfeu acesta a fost: că schimbarea omului, mutaţia lui nu poate începe de sus, prin elite, *ci de foarte jos*, de la oamenii de rând, cei care petrec noaptea în grădini şi în restaurante...

Leana se opri brusc şi, cuprinzându-l în braţe, îl sărută lung.

—Iubirea mea, şopti. E adevărat. Asta s-a întâmplat la Viena. *Îţi aduci aminte...*

—...Şi-ţi explicam de ce e *atât de greu,* continuă Adrian, zâmbind. Pentru că, neînţelegând sensul mesajului lui Orfeu, nimeni nu înţelegea că poezia este nu numai o soteriologie, dar şi o tehnică politică. Numai poezia ne mai poate mântui, mai poate schimba omul...

—Iubirea mea, şopti Leana, strângându-se aproape de el.

—Dar ştii ce i s-a întâmplat lui Orfeu. Ştie toată lumea. Ştiam şi eu asta, de mult. Şi, ţi-am spus, nu mi-era frică. Aşteptam. Şi, acum câteva zile, l-am auzit: avea o voce clară, pe care n-am s-o uit niciodată. Şi mi-a fixat întâlnirea, aici, astăzi, la patru treizeci...

— Nu, iubirea mea, îl întrerupse Leana. Astea s-au întâmplat demult. *Demult!* repetă ea, strângându-i braţul. Când ai avut accidentul şi ai scăpat ca prin minune. Adu-ţi bine aminte. Ştiai că nu-mi place să aştept, şi *aveam întâlnire* la patru treizeci, şi multă vreme n-ai găsit taxi, căci începuse să plouă...

Adrian îşi desprinse încet braţul şi o privi adânc.

—Vasăzică, e adevărat, şopti.

—Da, e adevărat. Ţi-am spus că aşa am fost eu blestemată. Am ştiut asta de când te-am întâlnit. Ţi-am spus atunci că eşti frumos ca Îngerul Morţii. Şi tu ai zâmbit; ai zâmbit numai. N-ai vrut să spui nimic. Ai ştiut şi tu, de-atunci. Ai ştiut cine îţi va fi Îngerul Morţii.

—La patru treizeci, repetă Adrian.

—Da. A fost vina mea. Ştiai că nu-mi place să aştept. Te uitai mereu la ceas. Era târziu, se făcuse foarte târziu, dar tu îţi spuneai: la patru treizeci. *Am o întâlnire la patru treizeci!...* Aşa a fost, adăugă foarte încet. Aşa a început...

[1977]

IVAN

L-a zărit întâi Zamfira. Îşi trecu carabina în mâna stângă şi se apropie de el. Îl atinse uşor cu vârful bocancului.

—Trage să moară, spuse fără să întoarcă capul.

Rănitul îl privea cu ochii foarte mari, deschişi. Era tânăr, bălai, plin de pistrui, şi buzele îi tremurau necontenit, parcă tot s-ar fi trudit să zâmbească. Zamfira oftă adânc, apoi îngenunche lângă el.

—Ivan! îl strigă. Ivan!

Desprinse bidonul şi-l apropie cu grijă de buzele rănitului. Darie se oprise în spatele lui. Îşi scoase casca şi începu să-şi şteargă fruntea cu mâneca tunicii.

—Trage să moară, spuse. Păcat de apă.

Cu o mişcare bruscă, speriată, braţul rănitului se desprinse de trup şi se zbătu în aer, ca şi cum ar fi căutat ceva, apoi căzu inert, şi degetele i se încleştară pe un bulgăre de pământ. Căzuse prea departe de buzunar. Zamfira întinse mâna, scoase revolverul şi zâmbi.

—E pentru dumneavoastră, domnule elev, spuse. Poate îl păstraţi ca amintire...

Darie îşi reaşezase casca. Apucă revolverul şi-l cântări în mână.

—Nu mai are gloanţe, spuse. Nu mai e bun de nimic.

Se pregătea să-l zvârle în porumbişte, dar se răzgândi. Continua să-l cântărească în mână, nehotărât.

Iliescu îi ajunse din urmă.

—Trage să moară, rosti rar, clătinând din cap. Fără lumânare ca un câine. Ca şi ceilalţi, adăugă coborând glasul.

Întoarse capul şi scuipă în lături. Darie mai privi o dată revolverul, apoi îl lăsă să cadă. Căzu, cu un sunet surd, între bulgări, lângă braţul rănitului.

—Dacă vă e milă de el, spuse, mai bine împuşcaţi-l. Să nu se mai chinuie...

Făcu câţiva paşi spre porumbişte, privind obosit în jurul lui, ca şi cum ar fi căutat un loc mai ferit de arşiţă, să se odihnească. Dar se întoarse curând, posomorât, cu ţigara neaprinsă în colţul gurii.

—S-o luăm din loc, spuse.

Zamfira se ridicase în picioare, dar nu-şi desprindea privirile din ochii rănitului.

—Dacă am şti ruseşte, i-am cere să ne binecuvânteze, vorbi încet, parcă mai mult pentru sine. Aşa se spunea pe la noi: dacă te binecuvântează cineva când trage să moară îţi aduce noroc.

—Aşa am auzit şi eu, îl întrerupse Iliescu. Dar îţi aduce noroc numai dacă te binecuvântează cu inimă bună... Şi ăsta-i bolşevic...

—Orice-o fi, doar să te binecuvânteze pe legea lui, în limba lui...

Întoarse capul spre Darie.

—Poate dumneavoastră, domnule elev, care ştiţi atâtea limbi...

Darie îşi aprinse ţigara. Ridică descurajat din umeri, încercând zadarnic să zâmbească.

—Nu ştiu. Acum îmi pare rău. Ar fi trebuit să învăţ ruseşte... Se întrerupse, cu ochii la rănit, şi trase adânc din ţigară. Dar poate înţelege el, adăugă. Poate cunoaşte el alte limbi...

Şovăi câteva clipe, apoi înălţă din nou din umeri.

—Încercaţi, domnule elev, îl auzi şoptind pe Zamfira. Încercaţi, că poate înţelege...

Darie zvârli ţigară, se apropie neîncrezător, îi căută ochii deodată, cu un glas uscat, înăbuşit:

—*Nous sommes foutus, Ivan! Nous sommes des pauvres types! Save our souls! Bless our hearts, Ivan! Car nous sommes foutus!...*

Rănitul gemu stins, şi în acea clipă gura i se lumină deodată, parcă ar fi zâmbit. Îi privi pe rând, întrebător.

—*Blagoslovenie!* strigă Zamfira îngenunchind lângă el. *Boje, Christu!* Binecuvântează-ne, Ivane...

Îşi făcu cruce, cât putu mai încet, ridică ochii spre cer, îşi împreună mâinile şi închise puţin ochii, ca şi cum s-ar fi rugat, apoi îl privi din nou, adânc, cercetător.

—Fă şi tu aşa, Ivan! strigă. Fă cruce după mine. *Boje, Christu!...*

Apoi tăcu, şi toţi trei îşi pironiră privirile pe faţa rănitului, aşteptând.

—Nu mă înţelege, oftă târziu Zamfira. Dacă i-am fi putut vorbi pe limba lui...

—Grijania lui de bolşevic, izbucni Iliescu printre dinţi. Se preface

că nu ne înțelege...

Darie întoarse capul și-l privi, zâmbind încurcat:

—Dacă-l înjuri, cum o să te binecuvânteze?

—N-are a face. Când omul trage să moară, nu mai înțelege și iartă tot. Îngenunche și se aplecă ușor spre urechea rănitului. Iartă, Ivane, iartă! șopti.

Atunci își dădu seama că nu-l mai privea și, întorcând capul, văzu câinele, la câțiva metri de ei, în marginea porumbiștii.

—E din sat, spuse Iliescu ridicându-se în picioare și fluierându-l prietenește. Trebuie să fie satul pe-aproape.

Era un câine slab, hămesit, cu părul arămiu decolorat de praf. Se apropie sfios de ei, neîndrăznind să se gudure. Rănitul întoarse capul și-l aștepta. Tremurul buzelor încetase brusc, și fața arăta acum streină, împietrită.

—Dacă e bolșevic și nu l-a învățat nimenea, n-are de unde să știe, vorbi Zamfira ridicându-se în picioare. Dar de Dumnezeu și Isus Christos tot trebuie c-a auzit el, și cruce nu se poate să nu știe să facă.

Se trase un pas înapoi și-l strigă: „Ivan!" Apoi își depărtă cât putu mai mult brațele și rămase așa, nemișcat, cu ochii la rănit.

—*Christu!* strigă din nou. Christos pe cruce. Fă și tu cruce. Ridică trei degete în sus și binecuvântează-ne...

Fața rănitului se luminase din nou, înmuiată de un mare zâmbet. Câinele se apropiase și-i lingea mâna încremenită pe bulgărele de pământ.

—Se preface că nu înțelege, spuse Iliescu, și scuipă cu furie în lături.

Zamfira intră în porumbiște și câteva clipe în urmă se întoarse cu doi coceni.

—Ivan, strigă el căutându-i ochii, privește încoace, Ivan! adăugă așezând cocenii de-a curmezișul în formă de cruce. Privește bine și adu-ți aminte. Asta e crucea lui Isus Christos. Mântuitorul Lumii. Christos care a fost răstignit pe cruce. Acum înțelegi? întrebă apropiindu-se și arătându-i cocenii. Îți aduci aminte?

Rănitul îi urmărise mișcările cu un neașteptat interes, dar și cu teamă. Încercă să-și ridice capul, dar gemu și, de durere, închise ochii. Îi deschise după câteva clipe și zâmbi, văzând-o pe Zamfira așteptând acolo, în fața lui, cu cei doi coceni încrucișați.

—*Christu!* rosti el târziu. *Christu!*

—Minunea lui Dumnezeu! șopti Zamfira îngenunchind din nou lângă el și punându-i mâna pe frunte. Ai înțeles ce te rugasem.

Binecuvântează-ne!...

—*Bénis-nous, Ivan!* izbucni cu fervoare Darie. *Bénis-nous, bless our hearts! Tu t'envoles au Ciel. Au Paradis, Ivan, auprès du Dieu Père. Auprès de la Vierge,* adăugă cu o bruscă, neînțeleasă oboseală în glas. Maică Preacurată și pururea Fecioară Maria...

Rănitul îl ascultase tremurând ușor. Apoi își roti ochii de la unul la altul. Nu mai îndrăzni să-și ridice capul, dar își mișca acum degetele, parcă ar fi încercat să arate ceva.

—Maria! izbuti el să rostească în cele din urmă, Maria...

—Înțelege, șopti Iliescu.

Îi urmări privirile și văzu câinele depărtându-se încet, cu capul plecat.

—Poate cunoaște câinele, adăugă. Poate o fi și el din sat.

Rănitul începuse să șoptească, mișcându-și tot mai nervos degetele închizând la răstimpuri ochii, apoi deschizându-i brusc, parcă tot mai înspăimântat că-i regăsește acolo, lângă el.

—Eu zic să încercăm să-l ducem până în sat, vorbi Zamfira.

Darie îl privi lung, neîncrezător.

—Are să fie greu, spuse. Trage să moară.

—Ar fi păcat, că acum înțelege, spuse Iliescu, și dacă ar mai duce-o un ceas, două, până în sat, poate ne binecuvântează...

Câinele se oprise la vreo zece metri, în marginea porumbiștii, așteptându-i.

*

Îl purtau pe carabine. Darie le luase ranițele și le atârnase de carabina lui, pe care o proptise pieziș pe umeri. Rănitul tremura, gemând înfundat, închizând și deschizând necontenit ochii. La răstimpuri, Zaharia îi striga.

—Binecuvântează-ne, Ivane, că te ducem acasă!... Nu te-am lăsat să mori pe marginea drumului.

—Zi măcat atât, încercă Iliescu, zi Christos! Christos! Maria!

După vreo sută de metri, se opriră să-și tragă răsuflarea, dar nu-și lăsară povara din mâini. Rănitul încerca scâncind, să se zvârcolească. Își pironise privirile, rugător, în ochii lui Zamfira.

—Vorbiți-i dumneavoastră, domnule elev. Spuneți-i ceva să vadă că-i vrem binele...

Darie își săltă ranițele în spate cu un gest scurt, de furie și deznădejde.

—Ce să-i spun? Pe ce limbă să-i vorbesc? Dacă nu ştiu ruseşte, cum o să mă înţeleagă?

—Vorbiţi-i orice, îl încurajă Zamfira. Numai să vadă că ne dăm osteneala, că nu-l lăsăm să moară ca un câine. Vorbiţi-i în orice limbă, că dumneavoastră sunteţi filozof...

Darie oftă fără voia lui şi-şi trase chipiul pe frunte.

—Cu adevărat filozof! exclamă, încercând să zâmbească. Ivan! izbucni întorcându-se spre rănit şi căutându-i ochii. Îţi mai aduci aminte de *Faust?*

Habe nun, ach! Philosophie,
Juristerei und Medicin,
Und leider! auch Theologie
Durchaus studiert...

Acesta sunt eu, Ivan, cel care-ţi vorbesc acum. *Filozoful.* Mă auzi?

—Ziceţi-i înainte, îl încurajă Iliescu pornind la drum. Vorbiţi-i, că vă ascultă, şi asta-i de-ajuns.

—Dacă vă ascultă, nu moare adăugă Zamfira.

—...Aş putea să-ţi povestesc multe, Ivan, căci ce nu poate povesti un proaspăt licenţiat în filozofie? Câte nu i-au trecut prin minte? Câte aventuri în două, trei volume, ba chiar în douăzeci şi două - Proust, bunăoară, nu are douăzeci şi două de volume? Sau poate mă înşel, poate am calculat greşit, am numărat şi operele din tinereţe; ştii la ce fac aluzie, *Pastiches et mélanges* şi celelalte...

—Ziceţi-i înainte, domnule elev; că-i ziceţi bine, îl încurajă Iliescu.

Apoi întoarse capul şi scuipă cu putere, departe, către porumbişte.

—Ivan! exclamă emoţionat Darie. Aş putea să-ţi vorbesc o noapte întreagă numai despre probele inexistenţei lui Dumnezeu. Iar despre Isus Christos, de care probabil n-ai mai auzit de când ai intrat în şcoala primară, despre Mântuitorul vostru şi al nostru, al tuturor şi despre a lui enigmatică existenţă istorică, sau ineficienţă politică, ţi-aş putea vorbi mai multe nopţi, numai noi doi, fără comisari şi fără teologi, căci simţi şi tu asta Ivan, *nous sommes foutus, nous sommes tous foutus!* Şi noi, şi voi. Dar mai ales noi, care ne tragem din bădica Traian... Şi dacă mi-ar părea rău să mor acum, curând după tine, sau poate înaintea ta, să mor la douăzeci şi doi de ani, este şi pentru că n-am să mai apuc să văd cum o să-i ridicaţi statuie lui bădica Traian.

Căci lui i s-a năzărit să ne zămislească aici, la marginea pământului, parcă ar fi ştiut anume că într-o bună zi o să veniţi şi voi, obosiţi după atâta rătăcire în stepă, şi o să daţi peste noi, frumoşi, deştepţi şi bogaţi, şi o să vă fie foame şi sete, aşa cum ne este şi nouă acum...

—Ziceţi-i înainte, domnule elev, că vă ascultă, îl încurajă Zamfira, văzând că Darie se întrerupse şi-şi ştergea obrazul cu mâneca tunicii.

—...Şi câte altele n-aş putea să-ţi povestesc... Deşi, mă întreb, aş îndrăzni să-ţi povestesc vreodată aventurile din 13 martie, din 8 noiembrie, şi toate câte au mai urmat? Sunt întâmplări prea intime, Ivan, care m-au făcut şi m-au desfăcut, şi m-au făcut din nou, aşa cum mă vezi acum, filozof itinerant, ţinându-ţi de urât cât s-o mai îndura de noi Dumnezeu şi brandurile voastre, *car nous sommes foutus, Ivan, il n'y a plus d'espoir. Nous sommes tous foutus!* Ca într-o nuvelă celebră, pe care încă n-a scris-o nimeni, dar care va fi desigur scrisă într-o zi, pentru că e prea *adevărată*, dacă înţelegi la ce fac aluzie, prea seamănă cu tot ce s-a întâmplat în zilele noastre, şi seamănă şi cu ce ni se întâmplă şi nouă acum şi mă întreb cum va mai îndrăzni autorul nuvelei să dea ochii, să spunem, cu soţia şi copiii lui, ba chiar cu vecinii lui, cum va îndrăzni să mai iasă pe stradă, pentru că ai ghicit la ce fac aluzie, fiecare se va recunoaşte în personajul principal al nuvelei, şi cum ar mai putea trăi cineva după aceea, cum s-ar mai putea bucura de viaţă după ce va înţelege că e *condamnat*, că nu există nici o ieşire, că nu *poate* exista nici o ieşire, pentru că, pentru fiecare din noi, a existat, înaintea noastră, un împărat Traian, oricum s-o fi numit el, un Traian în Africa, unul sau mai mulţi în China, oriunde îţi arunci privirile nu vezi decât oameni condamnaţi pentru că cineva, un împărat Traian, mult înaintea lor, cu mii şi mii de ani înaintea lor, a hotărât să-i zămislească tot în locuri nepotrivite...

Se opri brusc şi-şi trecu, tremurând, palma pe faţă.

—Ziceţi-i înainte, domnule elev, şopti Zamfira, dar mai rar, mai rar, ca să vă înţeleagă...

Darie îl privi zâmbind, parcă l-ar fi recunoscut deodată, şi-şi săltă ranitele pe umăr cu o tinerească deznădejde.

—...S-o luăm, deci, de la început, Ivan, s-o luăm de la 13 martie. Căci de-acolo a început tot începutul. Dacă aş fi murit la 12 martie, aş fi fost un om fericit, pentru că mă duceam în Cer; *au Ciel, Ivan, auprès de la Sainte Trinité*, acolo unde, cu ajutorul preotului - dacă o mai fi rămas vreunul - ai să ajungi şi tu, curând. Dar dacă îmi va fi dat să mor azi, mâine, poimâine, eu unde mă voi duce? În nici un caz, nu

în Cer, pentru că la 13 martie am aflat că Cerul *pur și simplu nu există*. Nu mai există, Ivan! Din clipa când înțelegi, cum am înțeles eu la 13 martie, că Cerul e doar o iluzie, totul s-a terminat. Nu mai există nici Cer, nici sus, nici jos căci Universul e infinit, n-are nici început, nici sfârșit. Și atunci te întreb, *eu unde mă duc?...* Știu, te întreb degeaba, pentru că te-ai hotărât să nu răspunzi. Dar îți răspund tot eu. Și îți răspund cu 8 noiembrie, cu al doilea început. Pentru că la 8 noiembrie, cred că ai ghicit asta, am înțeles ceva poate chiar mai important. Am înțeles că nu e nevoie să te duci undeva, pentru că *ești deja acolo*. La nemărginire, Ivan, răspund cu o altă nemărginire. Pentru că, ascultă-mă bine, eu, ca și tine, ca și toți ceilalți, eu, noi, oamenii, suntem *indestructibili*. Nici brandurile voastre, nici avioanele nemțești nu ne pot distruge. Suntem aici de la începutul Lumii, și vom fi chiar după ce se va stinge și ultima stea din ultima galaxie. Și atunci, îți dai seama, Ivan, *nous sommes foutus, et sommes foutus pour l'éternité*. Pentru că, dacă sunt indestructibil, unde mă duc, azi, mâine, poimâine, când mi-o veni și mie rândul? Nu mă pot duce nicăieri, pentru că sunt deja acolo, și sunt peste tot, în același timp. Dar asta e îngrozitor, să fii peste tot și totuși, într-un anumit fel, să *nu* fii, pentru că nu mai ești viu. E îngrozitor, să nu te poți odihni niciodată, cum se odihneau moșii și strămoșii noștri. Căci ei se duceau unde le era scris, unii în Cer, alții sub pământ, alții la marginile Pământului, dar înțelegi, ei se puteau odihni. Dar *noi*, Ivan, ce se va întâmpla cu *noi?...*

Își săltă din nou ranițele pe umăr și grăbi și mai mult pasul.

—...Și acum, dacă *te-ai hotărî să rupi jurământul tăcerii*, fără îndoială că m-ai întreba: dar *după* 8 noiembrie, ce s-a întâmplat *după* 8 noiembrie. Și pentru că legea războiului ne cere să fim sinceri și deschiși unii față de alții, aș fi obligat să-ți răspund. Dar mă vei înțelege? Pentru că ne lovim deodată de *o serie de evidențe mutual contradictorii*, dacă mă pot exprima astfel...

Se auzi strigat din urmă, și de-abia atunci își dădu seama că o pornise singur înainte, cu câinele lângă el. Cei doi așezaseră rănitul la umbra rară a unui salcâm, își scoseseră căștile și se ștergeau pe obraz. Darie se apropie stânjenit, silindu-se să zâmbească.

—A bolborosit mereu pe limba lui, în ruseşte, făcu Iliescu.

—Parcă ar fi cerut apă, îl întrerupse Zamfira, dar nu mai avem. Și când i-am arătat bucățelele de zahăr, a închis ochii. Nu vrea.

Luă din palma deschisă o bucată de zahăr și începu s-o sugă.

—Cât îl vedeți de tinerel și de slab, e greu, reluă Iliescu, și am obosit. Ne-am gândit să ne odihnim aici, la umbră. Că satul tot nu se

vede.

—Poate că își vine și el în fire, adăugă Zamfira.

Darie așezase rănițele pe iarba arsă, prăfuită, și îngenunchease lângă rănit, ascultându-i încordat răsuflarea grea, precipitată.

—Mă întreb cum de mai trăiește, vorbi târziu. De-abia își mai trage sufletul...

Întinse brațul, apucă una din rănițe și începu să caute. Rănitul îl urmări cu privirea, tresărind la răstimpuri din tot trupul, parcă ar fi fost scuturat de friguri.

Darie întoarse capul spre Zamfira și-l întrebă, coborând glasul:

—Ce facem cu el? Că nu-l mai putem duce, și e târziu. Îl lăsăm să se chinuie aici, sau îl ajutăm noi să moară?

Zamfira se codi și-și plecă privirile.

—Dacă ne-am trudit și l-am dus până aici... Poate se îndură Dumnezeu și-i dă putere să ne binecuvânteze. Pentru că, îmi dau eu cu părerea, acum *vrea* să ne binecuvânteze...

—L-am auzit și eu, interveni Iliescu. L-am auzit când a spus *Christu*. Dacă-l mai ținem de vorbă, poate o mai duce un ceas. Că satul nu e departe.

Darie își aprinse țigara și-i privi pe toți trei, pe rând, zâmbind.

—Nu se vede nimic, spuse. Unde te uiți, numai lanuri de porumb, numai lanuri...

Câinele se oprise la câțiva metri, scâncind sfios, cu ochii ațintiți asupra bucățelelor de zahăr. Zamfira oftă.

—Să-i mai spunem de-ale noastre, că poate pe astea le înțelege mai bine. Cât ne-am odihni noi aici, să-l ținem de vorbă, să-i spunem cum o să fie în sat.

Iliescu se întoarse cu tot trupul spre rănit și începu deodată, cu un glas nou, necunoscut, parcă ar fi vorbit unui copil bolnav:

—Ivan, nu mai e mult și ajungem în sat. Și o să fie bine la voi în sat, o să fie ca la noi în sat...

—Spune-i ce-o să-i dăm, îl întrerupse Zamfira. Apă proaspătă din belșug...

—Ivan, continuă Iliescu apropiindu-și și mai mult fața de el, la voi în sat sunt livezi cu tot felul de poame, cu prune, și pere, și câte altele, și-o să-ți aducem câte vrei...

—O să-ți spele femeile obrazul, îl întrerupse Zamfira, o să te culce în pat.

Rănitul închisese ochii și-și mișca buzele parcă cu un mare efort, dar totuși din ce în ce mai repede.

—Doar să-ți aduci și tu aminte de noi, continuă Zamfira, să-ți

aduci aminte de ce te-am rugat...

—O să-şi aducă aminte, reluă Iliescu, nu se poate să nu-şi aducă aminte. Că ne-am ostenit pentru el, i-am fost prieteni. *Priatin!* Ivan, *priatin!* strigă zâmbind cu toată faţa. O să-ţi aduci aminte, Ivan, şi-o să-ţi ridici braţul, o să-ţi ridici braţul către noi, şi ai să ne binecuvântezi.

Câinele începu deodată să geamă, apoi privi speriat în jurul lui şi, tremurând, cu părul zburlit, o luă la goană pe marginea drumului. Rănitul deschisese ochii, dar nu mai avu putere să întoarcă capul şi să-l privească. Privea acum de-a dreptul către cer, şi cu atâta intensitate încât nici lumina grea a după-amiezii de august, nici pulberea fină care plutea deasupra ca o nesfârşită pânză de păianjen nu-l turburau. Tăcură toţi, câteva clipe. Darie se apropie de rănit, îi puse mâna pe frunte şi-l privi adânc în ochi.

—Mi-e teamă c-a murit, şopti. Dumnezeu să-l ierte! adăugă ridicându-se anevoie în picioare.

Zamfira îi puse şi el mâna pe frunte, apoi îl bătu uşor pe obraz, îi scuturâ braţul.

—*Dumnezeu să-l ierte!* rosti făcându-şi cruce. O să-l ierte Dumnezeu pentru că ne-a binecuvântat, şi asta o să ne poarte noroc.

—Asta făcea când îşi mişca buzele adineaori, spuse Iliescu. Ne binecuvânta...

Darie îşi săltă raniţa în spate şi privi obosit drumul pe care apucase câinele:

—S-o luăm din loc, spuse. Am întârziat destul.

—Îndurați-vă încă puţintel, domnule elev, şopti timid Zamfira desprinzând din raniţă o lopată scurtă. Nu-l putem lăsa aici, să-l sfârtece corbii. Până mai fumaţi dumneavoastră o ţigară, i-am săpat groapa...

Darie îl privea uluit, parcă nu l-ar fi înţeles.

—Îndurați-vă, domnule elev, interveni Iliescu. Că e pământ sărac şi groapa e gata cât ați bate din palme...

—Mă băieţi, voi sunteţi nebuni, vorbi târziu Darie. Sunteţi nebuni de-a binelea... Dar e şi vina mea, adăugă mai mult pentru sine, îndreptându-se spre porumbişte. E şi vina mea...

Târziu întoarse capul şi-i văzu cum săpau grăbiţi, suflând greu, fără să-şi vorbească. Şi în acea clipă i se părea că visează, pentru că săpau la o distanţă de peste doi metri unul de altul, ca şi cum s-ar fi hotărât să sape o groapă în care să încapă câteva trupuri, şi tot atunci auzi şuieratul ascuţit al avioanelor de vânătoare germane zburând

foarte jos, iar în spatele lui, dincolo de lanurile de porumb în care se afundaseră în zori, poate chiar din şoseaua pe care se retrăsese compania întreagă cu o noapte mai înainte, auzi pocnetele scurte, surde, înfundate, ale brandurilor ruseşti.

*

—Evident, continuă desfăcând un nou pachet de ţigări, atunci mi-am dat seama că visez şi m-am deşteptat. Dar am să vă mai spun ceva, deşi poate n-o să mă credeţi, ce m-a impresionat mai mult, şi m-a trezit, n-au fost avioanele nemţeşti, nici brandurile, ci groapa aceea nefiresc de mare, pe care începuseră s-o sape Iliescu şi Zamfira. În fond, mă întreb, unde le-o fi fost gândul când s-au apucat să sape. Căci v-am spus, eram toţi însetaţi, înfometaţi şi extraordinar de obosiţi. De ce voiau să-şi mai complice truda?

—În orice caz, îl întrerupse locotenentul privindu-l cu simpatie, aproape cu căldură, vina a fost, de la început, a dumitale. Nu trebuia să-i laşi să-l transporte. Eraţi în retragere, şi orice moment pierdut vă putea fi fatal. Dacă le-a fost milă de Ivan, trebuia să-l împuşte pe loc...

—Nu crezi că putea fi salvat? îl întrebă Laura.

—Nu. V-am spus, când am dat cu ochii de el trăgea să moară. Mă întreb cum a mai putut trăi atât. Evident, în vis lucrurile se întâmplă altfel...

—După cele şase zile de foc, îl întrerupse locotenentul, aveai destulă experienţă. Nu mai aveai, ca la început, scuza că nu îndrăzneşti să comanzi unor soldaţi care luptaseră de un an, doi, în linia întâi.

—E adevărat, vorbi Darie zâmbind absent. Dar pe de altă parte, de câte ori îndrăznisem să comand, în acele şase zile, ieşise prost. Plecasem cu un pluton, şi, din comandă în comandă, rămăsesem trei...

—Ştiu la ce faci aluzie, îl întrerupse din nou locotenentul, dar n-a fost vina dumitale. Toată Ucraina era împânzită de partizani şi de detaşamente speciale admirabil camuflate. Îndată ce o unitate se despărţea de grosul diviziei risca să fie înconjurată şi decimată. Aţi avut noroc dacă din şaisprezece aţi scăpat trei.

—În orice caz, reluă Darie, de data aceasta nu mai voiam să-mi iau răspunderea. Şi acum, pentru că suntem între noi, mai vă pot spune ceva. Cum mă credeam urmărit de nenoroc şi piază rea, şi mi-era teamă să nu-i pierd şi pe ei, pe ultimii doi, mă hotărâsem să le mai dau un singur ordin: să ne despărţim; să ne îndreptăm spre sate, ei

pe un drum, şi eu pe altul... De-aceea, poate, m-am lăsat ispitit de speranţa lor absurdă: că binecuvântarea lui Ivan, care trăgea să moară, ne va purta noroc...

Doamna Machedon veni dinspre bucătărie cu o farfurie mare fumegândă, urmată de Adela, purtând o tavă cu multe păhăruţe şi o sticlă de ţuică.

—Luaţi-le repede, cât sunt fierbinţi, şopti doamna Machedon oprindu-se în mijlocul grupului.

—Eu mă tot gândesc, începu judecătorul, cine-o fi fost Ivan? Ce fel de om? Şi, mai ales, mă tot întreb: o fi înţeles ce voiaţi de la el? Şi, până la urmă, vă va fi binecuvântat?

—Fără îndoială că i-a înţeles şi i-a binecuvântat, răspunse Laura. Dovada că le-a purtat noroc, şi au scăpat.

—Se cunosc cazuri şi mai extraordinare, spuse cineva rezemat de perete, pe care Darie nu-l văzuse până atunci. Soldaţi care au reuşit să scape de la Stalingrad şi au ajuns pe jos, după nu ştiu câte luni, în ţară. Şi mă întreb dacă i-o fi binecuvântat şi pe ei vreun Ivan care trăgea să moară...

Darie îl ascultase cu încordare, privindu-l mirat, cercetător.

—Nu cred că ne-am întâlnit până acum, continuă celalt stânjenit, parcă ar fi încercat să se scuze. Numele meu este Procopie. Medic, dar am ciupit şi eu ceva filozofie, pe vremuri, când eram student. Mi-a plăcut filozofia...

Locotenentul îi privi pe amândoi surprins, aproape indignat.

—Dar cum se poate că nu v-aţi întâlnit până acum? Aţi fost în acelaşi regiment...

Darie întoarse capul către Laura şi zâmbi cu înţeles, parcă ar fi aşteptat un semn, să-l încurajeze să continue.

—Ce e mai curios, începu el deodată, este că am avut de la început impresia că ne-am mai întâlnit. Dar nu îndrăzneam să recunosc că impresia asta se datora întâmplării pe care v-am povestit-o adineaori. Într-adevăr, cu cât vă privesc mai bine, domnule doctor, cu atât mi se pare că semănaţi cu Ivan...

Câţiva izbucniră în râs şi-i priviră pe rând, încercând să pară surprinşi. Darie continua să zâmbească.

—Este în orice caz curios, exclamă Laura, pentru că nu mi-l închipuiam aşa pe Ivan. Îl vedeam un tinerel de optsprezece, nouăsprezece ani, foarte blond şi plin de pistrui. Şi doctorul e aşa cum îl vedeţi: brun, fără pistrui şi cu doi băieţi la şcoală.

Darie începu să se frece pe frunte, parcă ar fi încercat să-şi amintească un amănunt care, în clipa aceea, i se părea hotărâtor.

—În fond, asta n-are nici o importanță, continuă Laura. Important este faptul că ție ți se pare că seamănă cu Ivan. Și în cazul acesta, îl putem întreba ce s-a întâmplat în mintea lui Ivan atunci când îl purtați pe carabine. Credeți că i-a binecuvântat, domnule doctor?

Procopie ridică încurcat din umeri.

—Cum să spun? După câte pot judeca, aș răspunde: da și nu. Este greu de închipuit că Ivan nu ghicise ce voiau de la el. Dovadă că a rostit cuvântul *Christu.* Așa că, probabil, le-a vorbit, șoptind cuvinte pe care ei nu le puteau înțelege, pentru că nu știau ruseşte. Cuvinte, foarte probabil, de prietenie, poate chiar de dragoste, creştină sau altfel, în sfârşit, de dragoste între oameni. Dar, evident, nu asta așteptau Zamfira și Iliescu de la el; în fond, nici nu era o binecuvântare propriu-zisă...

Darie ridică brusc fruntea și privi agitat în jurul lui.

—Acum mi-am adus aminte! exclamă. Mi-am adus aminte de ce mi-am spus la un moment dat, când, turburat de credința și nădejdea lui Zamfira, l-am implorat: *Bless our hearts, Ivan! Save our souls!...* Mi-am spus: dacă ar fi *adevărat*, dacă Ivan, așa cum este el, paralizat, aproape mut, trăgând să moară într-o margine de drum, dacă Ivan *ne poate mântui cu adevărat,* atunci ascunde un mister impenetrabil și cutremurător, căci, într-un anumit fel, incomprehensibil minții mele, el reprezintă, sau exprimă, pe Dumnezeul necunoscut, *agnostos theos*, de care vorbea Sfântul Pavel. Dar dacă a fost sau nu a fost așa, nu voi ști niciodată. Pentru că niciodată nu voi putea fi sigur că binecuvântarea sau dragostea lui a avut sau nu vreo importanță în existența noastră...

Doamna Machedon se apropie de soba de zid, o deschise cu grijă și zvârli ce mai rămăsese din butucul despicat în după-amiaza aceea.

—Parcă s-a lăsat deodată frig, spuse.

—E deschisă fereastra de la baie, explică Adela. Era prea mult fum, și am deschis fereastra...

—Nu ne întrerupeți! strigă Laura întorcând capul. Să vedem ce spune doctorul. Căci ideea aceasta cu Dumnezeul necunoscut aduce un element nou pe care nu-l bănuiam până acum. Dumneata ce spui, domnule doctor?

Procopie ridică din nou din umeri și-și trecu palma peste buze, parcă ar fi încercat să-și ascundă un zâmbet.

—E curios că și eu mă întrebam cu ce seamănă toată întâmplarea asta. Căci seamănă cu ceva care mi se pare cunoscut, dar nu reușesc să-mi amintesc cu ce. În orice caz, dacă ar fi fost o nouă epifanie a Dumnezeului necunoscut, nu putea fi *agnostos theos* din Atena

Sfântului Pavel. Nu seamănă deloc cu un Dumnezeu imaginat de greci...

Darie clătina nerăbdător din cap.

—Evident, evident, dar sunt fel de fel de zei şi dumnezei necunoscuţi...

—Să lăsăm asta, îl întrerupse Laura. Eu regret un singur lucru: că n-ai apucat să-i explici lui Ivan ce înţelegeai prin acea expresie misterioasă: „o serie de evidenţe mutual contradictorii..."

Darie tresări şi o privi, zâmbind cu o secretă fervoare.

—Cred că a fost cea mai profundă, dar şi mai nemiloasă autoanaliză din toate câte am încercat în viaţa mea. Simţeam atunci că intuisem ceva care îmi rămăsese întotdeauna inaccesibil, că ghicisem, cum să spun? însuşi principiul existenţei mele, poate nu numai al existenţei mele, adăugă coborând glasul. Simţeam că ghicisem misterul însuşi al oricărei existenţe umane. Şi expresia aceea aproximativă - „o serie de evidenţe mutual contradictorii" - era o primă încercare de traducere a misterului pe care tocmai îl pătrunsesem şi eram pe cale de a-l analiza şi formula. Dar, evident, aşa cum se întâmplă mai întotdeauna în vis acum nu mai mi-aduc nimic aminte...

Privi în jurul lui şi i se păru că, în afară de Laura şi Procopie, ceilalţi îl ascultaseră mai mult din politeţe. Tocmai fuseseră chemaţi la masă când Laura intervenise cu ultima întrebare şi fuseseră obligaţi să-l asculte, cei mai mulţi în picioare, unii din ei chiar lângă uşa sufrageriei. Ar fi trebuit să se ridice şi el, să arate limpede că s-a pus capăt discuţiei, dar parcă o stranie, deşi plăcută, oboseală îl pironea acolo, în fotoliu. Zâmbea în neştire, încercând să înţeleagă ce se întâmplă cu el. Laura îi puse mâna pe braţ:

—Haide, c-am rămas ultimii, şopti. E târziu...

*

Nu s-a ridicat decât când s-a simţit tras, cu putere, de braţ.

—E târziu, domnule elev, vorbi Zamfira zâmbindu-i. Înnoptează...

Darie privi buimac în jurul lui şi începu să-şi frece ochii. Apoi privi din nou, clipind repede, încercând să se trezească. Erau în porumbişte, şi parcă niciodată nu auzise atâţia greieri deodată. Deasupra lor, cerul pălise, dar stelele încă nu se desluşeau.

—Unde-i Ivan? întrebă Darie.

—Odihneşte sub pământ, vorbi Zamfira. Numai cruce n-am avut

de unde să-i punem.

—Ne-a purtat noroc, adăugă Iliescu. Ce-a mai fost şi pe-aici! Mai rău ca alaltăieri, la pod. Şi dumneavoastră dormeaţi dus, iar noi ne-am văzut de treabă...

Zamfira întinse braţul peste porumbişte.

—Zburau atât de jos avioanele nemţeşti, de mi-era teamă că au să-şi încurce aripile în ştiuleţi. Mitraliau porumbiştea, credeau că erau ascunşi ruşii acolo. Pe noi ne-au lăsat în pace, să ne vedem de treabă... Credeau, poate, că îngropăm pe unul de-ai noştri.

—Iar dintr-acolo, îl întrerupse Iliescu întinzând braţul în direcţia opusă, începuseră ruşii cu brandurile. Noroc că n-au ajuns până aici. Au bătut ce-au bătut cu brandurile, şi apoi nu s-au mai auzit. Ori că i-au mitraliat avioanele de vânătoare - că erau vreo douăzeci - ori au schimbat direcţia. Că dacă au trimis nemţii atâtea avioane, desigur că tot pe-aici se retrage şi ce-a mai rămas din divizia lor... Mai bine le trimiteau alaltăieri, la pod, adăugă întorcând capul şi scuipând cu necaz. N-ar mai fi fost atâta măcel...

Cu un gest scurt, Darie se aplecă şi îşi apucă ranita.

—Şi acum, începu Zamfira ajutându-l să şi-o salte în spate, cum o vrea Dumnezeu. Că dacă au schimbat ruşii direcţia, ne-au tăiat drumul, şi trebuie să ne strecurăm tot prin spatele lor, până dăm de batalion.

—N-avea grijă, îl întrerupse Iliescu, că ne strecurăm. Scăpăm noi şi de data asta...

Ieşiră într-o cărare largă, noduroasă, care părea că se întinde până foarte departe printre lanurile de porumb.

—Am visat, începu Darie fără să-l privească. Se făcea că eram la Iaşi, iarna, cu prietenii, şi le povesteam de Ivan...

—Aţi visat frumos, spuse Iliescu văzând că tăcerea se prelungeşte.

—Dacă aţi visat pe Ivan, poartă noroc, adăugă Zamfira.

—Ce e mai curios e că domnul locotenent spunea că rău am făcut, că am pierdut prea mult timp. Că, spunea, dacă ne-a fost milă de el, ar fi trebuit să-l împuşcăm, să nu se mai chinuie. Dar nu trebuia să-l purtăm cu noi.

—Aşa sunt ordinele, spuse Iliescu. Dar, aţi văzut şi dumneavoastră, ne-a purtat noroc...

—Ce e drept, ne-am dat şi noi osteneala, îl întrerupse Zamfira. I-am vorbit, i-am povestit.

Darie se opri deodată şi-i privi pe rând.

—Mă băieţi, mi se pare mie sau sunt pe-aici milioane de greieri? M-au asurzit...

—Sunt greieri, domnule elev, spuse Zamfira. Sunt mulţi, dar aşa sunt totdeauna la vremea asta... Poate n-aţi mai fost de mult pe la ţară, vara, adăugă zâmbind.

Darie îşi scosese casca şi-l privi câtva timp nehotărât. Apoi, brusc, se întoarse şi porni din nou.

—Curios vis, reîncepu după o lungă tăcere. Nu-i pot da de rost. De ce mi s-o fi părut mie atunci, *în vis,* că ce mă pregăteam să-i spun lui Ivan, *aici,* acum câteva ceasuri, când m-aţi strigat voi din urmă, era atât de important? E curios, nu e aşa? întrebă întorcând capul spre Zamfira.

—Visuri, spuse Zamfira. Cine poate să le dea de rost?

—Au şi visele tâlcul lor, dacă ştii cum să le tălmăceşti, vorbi Iliescu.

Darie clătină din cap gânditor, şi grăbi brusc pasul.

—Nu, eu mă gândeam la altceva, de-aceea spusesem că e curios. E curios pentru că *în vis* eram convins, pe de o parte, că acele câteva cuvinte pe care începusem să i le spun lui Ivan anunţau lucruri foarte profunde, pe care n-am mai apucat să i le spun pentru că m-aţi strigat voi, iar, pe de altă parte, tot acolo, în vis, nu mai mi-aduceam aminte de acele lucruri atât de importante, nu mi-aminteam decât de început: „o serie de evidenţe mutual contradictorii". Ce revelaţie extraordinară anunţa această expresie care, acum, mi se pare destul de banală şi stilistic incertă! Pentru că ştiu foarte bine la ce mă refeream. Şi dacă nu m-aţi fi strigat, i-aş fi povestit lui Ivan măcar câteva din asemenea „evidenţe mutual contradictorii". Bunăoară, Laura, fata aceea de la Iaşi. Avea, şi are încă, modul ei propriu de a fi *evidentă.* Dar nu era numai ea. Era, bunăoară... Era... Era, bunăoară, să zicem, pasiunea mea pentru filozofie...

Se întrerupse brusc şi-şi trecu mâna prin păr. Apoi începu să se frece, absent, pe frunte.

—E grea, începu Zamfira, e grea filozofia.

—Este cea mai grea, continuă Iliescu. Şi este cea mai grea pentru că n-ai cum să-i dai de rost...

Darie îşi aşezase absent casca pe cap.

—Ce e mai curios, începu el cu o voce gravă, aproape severă, este că *atunci,* în vis, aveam dreptate. *Am uitat.* Am uitat ce mă pregăteam să-i spun lui Ivan. Probabil că mă inspirase, ca să spun aşa, prezenţa lui, agonia lui neverosimilă, aşa cum se stingea, zidit din toate părţile

în singurătatea lui absolută. Probabil că *exemplul* lui Ivan îmi revelase propria mea condiție umană, deși, evident, nu-mi dădeam seama de asta. Voiam, pur și simplu, să fac cum mi-ați spus voi, să-l țin de vorbă, să-i vorbesc, *orice*, numai să nu moară...

Se întrerupse brusc, dându-și seama că lăsase cărarea și umbla acum, călcând anevoie, printre porumbi. Întoarse capul și-l zări pe Zamfira la câțiva pași în urmă.

—Mă, băieți, spuse, da voi știți unde mergem? Pe-aici ne afundăm în porumbiște...

—Pe-aici e drumul, domule elev, spuse Zamfira apropiindu-se. Că dacă am umbla pe cărare, poate dă peste noi vreo patrulă rusească. O ținem tot pe-aici, prin porumb, până către miezul nopții, și numai după aceea, cu ajutorul lui Dumnezeu, ieșim în șosea în spatele rușilor, și ne luăm după ei până ce se luminează. După aceea ne înfundăm din nou în porumbiște, și ne odihnim.

Iliescu se oprise la câțiva pași, pe stânga, și le făcu semn, ridicând brațul.

—Să fim mai cu băgare de seamă, șopti. Să mergem răsfirați, ca să nu răscolim porumbiștea . Asta până ce se înnoptează bine. După aceea, ne-om lăsa mai în voie... Domnule elev, adăugă apropiindu-se, dumneavoastră vă țineți la mijloc, între noi. Vă uitați când la stânga, când la dreapta, și urmăriți cum se clatină porumbii. Când vreți să vă odihniți o clipă, să vă trageți răsuflarea, ne fluierați ușor, și ne oprim și noi și vă așteptăm...

Pe aici, își dădu seama Darie, greierii se împuținaseră, sau poate amuțeau la apropierea lor. Se întunecase, dar nu pătrundea de nicăieri nici o adiere, și văzduhul era încă încins, și din foile uscate de porumb pe care le atingea se ridica o pulbere înecăcioasă, amăruie. Încerca să se strecoare printre porumbi fără să-i scuture prea violent, dar ranița și carabina îl încurcau și se lovea necontenit de bulgări uscați de pământ, și uneori bocancul îi rămânea prins în vreo buruiană cu multe lujere, subțiri întortocheate, și smucindu-și piciorul, smulgea buruiana din rădăcini, clătinând puternic porumbul, și-l năpădea pulberea, îl loveau în față fluturii mărunți de noapte.

După vreun sfert de ceas, se auzi fluierat și se opri. Privi în dreapta și în stânga lui, dar nu deslușì nimic. Răsuflă adânc, apoi își lăsă capul pe spate și regăsi cerul. Se acoperise cu stele și începuse să se limpezească. Răsuflă rar, adânc, așteptând. Apoi auzi din nou fluieratul și, de foarte aproape, din stânga lui, glasul lui Iliescu:

—O luăm din loc, domnule elev.

*

—Am umblat aşa până după miezul nopţii. Că eram obosit, înfometat, însetat, n-ar fi fost nimic, dar mă întrebam necontenit ce se va întâmpla cu noi în zori, sau a doua zi, în cel mai bun caz a treia zi. De când intrasem în porumbişte, avusesem impresia că ne întoarcem înapoi, ne îndreptăm spre pod, de unde scăpasem ca prin minune în viaţă cu o zi mai înainte. Înţelesesem că nu mai putem intra în sat, dacă ipoteza lui Zamfira era justă, şi anume că ruşii schimbaseră direcţia după atacul aviaţiei germane. Grosul coloanei ruseşti părăsise şoseaua principală şi se răsfirase prin satele din apropiere. Dar nu înţelegeam de ce trebuia să ne întoarcem înapoi spre pod. Evident, mă încredeam în simţul lor de orientare. Amândoi erau siguri că mergem în direcţia cea bună. Zamfira mă avertizase că va trebui să ne strecurăm în spatele ruşilor, dar în loc să ne ţinem după ei, mi se părea că ne întoarcem acum înapoi... Îi mai aşteptăm şi pe ceilalţi, sau o pornim înainte? întrebă după ce întoarse capul spre brazii crescuţi la întâmplare printre stânci. Nu se vedea nici unul.

—Eu zic să-i aşteptăm, spune Arhip rezemându-şi capul pe rucsac. Să-ţi spun drept, peretele ăsta din urmă m-a secătuit. N-am mai luat drumul ăsta de câţiva ani. Urcam Piatra Craiului pe la Omul. Uitasem că pe aici urcuşul e atât de abrupt... Şi aş vrea să ascult şi sfârşitul povestirii, adăugă. M-ai făcut curios...

Darie îşi căută pachetul cu ţigări.

—Evident, Laura e convinsă, că, într-un fel sau altul, Ivan ne-a binecuvântat, şi binecuvântarea lui ne-a purtat noroc.

—Nu mai aprinde ţigara, îl întrerupse Arhip. Mai aşteaptă. Eşti încă obosit. Te-a obosit şi pe dumneata urcuşul.

—Ce este mai curios, continuă Darie punându-şi cuminte pachetul cu ţigări în buzunar, este că o singură clipă nu m-am întrebat ce căuta acolo Ivan, atât de grav rănit, singur în mijlocul lanurilor de porumb, unde nu fuseseră lupte, locuri pe care avioanele germane nu apucaseră încă să le mitralieze. Cine l-ar fi putut răni atât de grav, încât nu se mai putea mişca şi abia dacă-şi mai putea mişca buzele? Şi cum de nu pierduse mai mult sânge, căci lângă el pământul era abia umezit? Şi unde îi era puşca, unde îi era raniţa? Nu avea, în buzunarul pantalonului, decât un revolver, şi acela fără gloanţe. Altceva nimic, pentru că l-a căutat Zamfira. Spera să găsească ceva, un act de identitate, vreo scrisoare, vreo fotografie. Cum era sigur că ne binecuvântase, voia să-i afle numele, să anunţe mai târziu familia, să

le spună unde l-am îngropat. Dar n-a găsit nimic. Şi nici unul din noi, adăugă după o pauză, scoţându-şi din nou pachetul cu ţigări, nici unul din noi nu s-a întrebat: *ce căuta acolo Ivan?* cum ajunsese el acolo?

—Fiecare lume cu structura şi logica ei, spuse Arhip. Cum ştiţi prea bine, contradicţiile sau inconsecvenţele sunt de două moduri: cele evidente chiar *dinlăuntrul* sistemului de referinţă, şi cele care ni se descoperă ca atare, ni se arată că sunt contradicţii sau inconsecvenţe numai când le privim *din afara sistemului.*

Darie îl ascultase pe gânduri, fumând absent.

—E curios, începu el târziu, dar acum, că te privesc mai bine, îmi dau seama cât de mult semeni cu Ivan. Cu toate că, aparent, nu ai nimic cu Ivan. Dar repet, şi subliniez: asta numai *în aparenţă*...

Arhip îşi ridică capul de pe rucsac şi-l privi, parcă pentru întâia oară, serios, cu interes.

—Aş putea spune că mă aşteptam la observaţia asta, începu zâmbind. Într-un anumit fel, dumneata eşti încă obsedat de taina lui Ivan şi, conştient sau inconştient, încerci prin orice mijloace să-i pătrunzi secretul, să-i descifrezi mesajul. Dar cum Ivan ţi-este inaccesibil - nu pentru că a murit, ci pentru că, viu fiind, aproape nu mai putea vorbi, şi acele puţine cuvinte pe care le-a rostit îţi erau pecetluite cu şapte peceţi, pentru că nu ştiai ruseşte - cum Ivan îţi este inaccesibil, încerci să-l regăseşti în fiecare necunoscut pe care-l întâlneşti. Ultimul necunoscut pe care l-ai întâlnit, de foarte curând, acum cinci - şase ceasuri sunt eu. Aşa că înţeleg foarte bine: erai gata să mă întrebi ce cred eu că s-a petrecut în mintea lui Ivan. Nu mă supăr. Întreabă-mă, şi am să încerc să-ţi răspund...

Darie râse încurcat, apoi ridică din umeri şi întoarse capul căutând o piatră pe care să-şi stingă ţigara.

—Dumneavoastră, tehnologii, sociologii, psihologii, sunteţi oameni foarte ciudaţi. Dar nu cred că lucrurile sunt întotdeauna atât de simple pe cât le vedeţi dumneavoastră. Ca să fiu sincer, când ţi-am spus că semeni cu Ivan, ce mă turbura mai mult în această bruscă descoperire nu era speranţa că, prin dumneata, aş fi putut ghici ce se petrecuse în mintea lui Ivan, ci speranţa că omologarea aceasta simbolică a dumitale cu Ivan mi-ar fi îngăduit *mie* să regăsesc contextul acelei misterioase formule: „o serie de evidenţe mutual contradictorii". Formula pe care i-o spusesem lui Ivan ca să-i explic ce s-a întâmplat cu mine după 8 noiembrie. Şi în care, mi se părea atunci, surprinsesem, ca într-o ecuaţie de gradul I simplă, secretul condiţiei umane...

—Tot despre Ivan vorbiţi? îi întrebă Laura, răsărind deodată din

spatele lor. Unde ați ajuns?

—Dar tu pe unde ai venit? o întrebă surprins Darie. Cum de nu te-am văzut?

—Am fost după cumpărături, spuse Laura așezându-se cu un suspin de ușurare. Sunt frântă de oboseală...

—Dar ceilalți unde sunt? întrebă Darie întorcând capul.

—Vin și ei într-o clipă. Adela s-a oprit la chioșc, să cumpere ziare, și doctorul cu mama și ceilalți au trecut pe la vecini, să vadă dacă ne mai împrumută ceva lemne. Că s-a făcut frig, și parcă stă să ningă...

Darie își dădu seama că mângâie cu amândouă palmele spetezele fotoliului și zâmbi misterios.

—Va trebui să-mi destăinuiți și mie într-o zi povestea acestui fotoliu, spuse. Am impresia că de câte ori îmi aduc aminte de Ivan, mai precis, de câte ori îmi aduc aminte de el *în acest fotoliu*, ori visez, ori mă trezesc din vis...

—De data aceasta n-a fost nici una, nici alta, îl întrerupse Arhip.

—Ce vrei să spui? îl întrebă Darie turburat, privindu-l fix.

Arhip ridică din umeri.

—Cum s-ar mai putea spune altfel? Ai încercat formula „o serie de evidențe mutual contradictorii", dar nu păreai prea entuziasmat. Atunci, să mai căutăm, adăugă depărtându-se, să mai căutăm...

Îl privea cum se depărtează, mâhnit și furios totodată că nu mai poate adăuga nimic.

Alors, nous sommes foutus! șopti. *Il n'y a plus d'espoir. Foutus pour l'éternité!...*

*

—*Nous sommes foutus!* repetă Darie printre dinți când Zamfira le făcu semn de plecare. *Foutus pour l'éternité!*

Ieșiseră la un drum prost, de căruțe, șerpuind, zdrențuit de gropi, printre lanurile de porumb. Se auzi din nou, izbucnind parcă din toate părțile o dată, larma greierilor. Acum, că scăpaseră din porumbiște, își scoseseră căștile; Darie o ținea în mână, și ceilalți le atârnaseră de ranițe. Cerul începuse să sticlească, dar nu se simțea încă răcoarea nopții.

—Nu mai spuneți nimic, domnule elev, vorbi Zamfira. Trebuie că sunteți ostenit...

—Acum, că a trecut de miezul nopții, putem vorbi mai cu curaj,

adăugă Iliescu. Până om da de şosea. Acolo, iar trebuie să fim cu băgare de seamă...

Darie regăsise batista în buzunarul de sus al tunicii şi începu să-şi şteargă în neştire fruntea şi obrazul.

—Măi băieţi, întrebă el târziu, voi ştiţi bine că ăsta-i drumul?

—Acesta-i, domnule elev, îl linişti Zamfira. Uitaţi-vă la stele. Am făcut doar un ocol ca să nu cădem în sat, dar încolo mergem bine. Ne ţinem după ruşi...

Darie privi în treacăt cadranul fosforescent.

—Acum e unu fără douăzeci şi cinci de minute, spuse. Dacă dăm curând de şosea, şi totul iese bine, putem mărşălui până aproape de patru. După aceea, spuneaţi, trebuie să ne ascundem iarăşi în porumbişte. Dar dacă încep pe-acolo, peste zece-doisprezece kilometri, lanurile de grâu şi ovăz şi rapiţă, sau mai ştiu eu ce? Acolo cum ne ascundem?

—N-aveţi dumneavoastră grijă, domnule elev, spuse Iliescu. Eu am mai fost pe-aici astă-primăvară, când ieşeau grânele. Toată Ucraina e aşa cum o vedeţi: porumb, pe câţiva kilometri, şi alături grâu, sau secară, sau ce-o mai fi, pe alţi kilometri, şi apoi iar porumb.

—O s-o ducem mai greu cu apa, adăugă Zamfira. Poate n-o să găsim apă, vreun puţ părăsit pe câmp, vreo băltoacă, poate n-o să găsim nimic o zi sau două. O să fie greu la început dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, ieşim la capăt. Cunosc eu ierburi, şi mai sunt şi rădăcini, şi uneori poate mai dăm de un porumb crud de lapte... Ieşim noi la capăt, n-aveţi grijă, repetă.

—De mâncat, o să mâncăm ce-am mâncat în noaptea asta, reluă Iliescu. Porumb. Păcat că e cam trecut şi nu putem face jăratec să-l coacem, dar e bun şi aşa. Ţine de foame.

Darie se hotărî să-şi vâre batista în buzunar, tocmai când bocancul i se afundă într-o groapă. Era gata să cadă, cu raniţa alunecându-i brusc pe ceafă, când îl prinse de braţ Zamfira.

—Doamne-ajută! că dacă vă scrânteaţi piciorul tocmai acum, nu era bine.

—Când aluneci într-o groapă şi nu cazi, se spune că e semn bun, îşi aminti Iliescu.

Darie îşi îndesă batista în buzunar.

—Pentru că veni vorba de groapă, începu el zâmbind, voiam mai demult să vă întreb de ce v-aţi căznit să-i săpaţi lui Ivan o groapă atât de somptuoasă, vreau să spun atât de mare?

—Nu era mare, domnule elev, făcu Zamfira. Groapă de creştin, ca

toate gropile.

—Când aţi început să săpaţi, îl întrerupse Darie, eraţi la doi metri şi mai bine unul de altul. S-ar fi spus că vă pregăteaţi să îngropaţi o patrulă întreagă...

Şi începu să râdă dintr-o dată bine dispus, ca şi cum şi setea şi oboseala i-ar fi dispărut ca prin farmec. Râseră şi ei deşi, înţelese Darie, râdeau mai mult ca să-i facă plăcere.

—Doamne fereşte! spuse târziu Zamfira. Dar să ştiţi că n-avea doi metri...

—Acum că stau şi mă gândesc, începu Iliescu, dumneavoastră n-aveaţi cum s-o vedeţi, domnule elev, pentru că intraserăţi în porumbişte.

—Asta a fost mai târziu, când am văzut apropiindu-se avioanele germane. Dar în clipa când le-am zărit de departe, şi am auzit şi brandurile ruseşti, vă vedeam pe voi cum săpaţi. Îmi aduc foarte bine aminte.

—Să vă spună Zamfira, îndrăzni târziu Iliescu. Să vă spună el cum a fost. Doar ce încercasem pământul cu lopeţile, şi când am văzut primele avioane germane, le-am făcut semn, că începuseră să mitralieze în marginea porumbiştei. Şi v-am căutat, să vedem de nu v-a atins cumva vreun glonte. V-am găsit acolo unde v-am trezit mai târziu. V-am lăsat să vă odihniţi, şi de-abia *după aceea* ne-am întors şi-am săpat groapa. Când a trecut al doilea val de avioane, poate un sfert de ceas mai târziu, groapa era aproape gata, şi le-am făcut semn de departe, cu lopeţile, dar ne văzuseră şi ei şi n-au mai mitraliat pe lângă noi... N-a fost aşa Zamfira?

—Aşa a fost, cum spune Iliescu, întări Zamfira.

Darie începu din nou să râdă.

—Cu atât mai bine. Asta înseamnă că începusem să visez înainte de a adormi. Mi s-a mai întâmplat şi altă dată, adăugă.

Apoi tăcu, absent. După vreun sfert de ceas, Iliescu porni repede înainte, plecându-se uşor din spate, căci porumbii începuseră să fie mai rari şi mai piperniciţi. Le făcu semn cu mâna să se apropie cu grijă.

—Am ajuns în câmp, şopti Zamfira. Şoseaua trebuie să fie chiar în faţa noastră, şi nu prea departe. Lăsaţi-mă să trec eu înainte, domnule elev...

*

De două ceasuri mergeau răsfirați pe câmp. Găsiseră repede șoseaua, dar o traversară în goană, căci din spate se auzeau înaintând spre ei, cu farurile stinse, o coloană nesfârșită de camioane ruseşti. Noaptea era aici limpede şi rece. Cerul parcă se apropiase deodată, scăpărând de stele, cu un singur nor, transparent, plutind departe, în fața lor, spre apus. La răstimpuri, ajungea până la ei o adiere leneşă de vânt, cu miros de iarbă uscată şi benzină.

Zărise de departe arborele crescut singuratec şi îi fluieră scurt, să se îndrepte într-acolo, să se odihnească. Dar Zamfira îi făcu semn cu brațul să meargă înainte, după el.

—*Nous sommes foutus!* şuieră Darie printre dinți.

Ar fi vrut să poată scuipa, ca Iliescu, dar gura îi era uscată, şi în acea clipă simți, cu surprindere, aproape cu spaimă, că i se face dintr-o dată frig. Încercă să grăbească pasul, dar aproape nu-şi mai dădea seama cât de repede înaintează. Se trezi că fuge, cu carabina în mâna dreaptă, şi cu stânga ținându-şi rana, să nu-i salte în spate. Se opri obosit şi respiră adânc, de mai multe ori.

—De ce v-a fost frică, domnule filozof? se auzi întrebat în şoaptă.

Întoarse speriat capul şi dădu cu ochii de Procopie. Îl aştepta lângă pom, cu cîinele lângă el. Zâmbea.

—De ce v-a fost frică? îl întrebă văzând că Darie rămăsese cu privirile pironite asupra lui.

—Dar ce-i cu dumneavoastră, aici, domnule doctor? Cum ați ajuns aici?

Oboseala îi pierise deodată şi se apropie de el repede, înviorat.

—Unde vă este unitatea? întrebă din nou, ajuns în fața lui. În aceeaşi clipă îşi dădu seama de confuzie şi încercă să se scuze, încurcat: E întunerec, nu v-am recunoscut. Sunteți d-l Arhip. Dar tot nu înțeleg ce căutați aici. Tot căutați formula, tot o mai căutați?

Celalt îl privea cu acelaşi zâmbet senin şi totodată ironic.

—Eu v-am pus o întrebare, domnule filozof, şi văd că nu voiți să răspundeți. Îmi spuneați că suntem indestructibili. Atunci de ce v-a fost frică?

—Ivan! şopti Darie.

—Nu mă cheamă aşa, dar nu mă sperie. Spuneți-mi cum vreți. Spuneți-mi Ivan.

Darie făcu încă un pas spre el.

—Aşadar, ştiai româneşte, şi nu ne-ai spus nimic. Ne-ai lăsat să ne chinuim...

—Acum înţelegem toate limbile, îl întrerupse Ivan. Dar nu mai are importanţă, că nu mai avem nevoie de ele... Spuneaţi totuşi că suntem indestructibili. Nu trebuia să vă fie frică...

Darie îşi trecu încurcat mâna pe frunte.

—Nu mi-a fost frică. M-a luat deodată cu frig şi nu ştiam ce am şi atunci am început să fug... Asta a fost tot...

Ivan îl privi lung, cu simpatie, şi zâmbi din nou.

—Mi-aţi vorbit frumos adineaori, ieri, alaltăieri, când o fi fost asta. Mi-a plăcut mai ales pentru că aţi înţeles, atât de tânăr! că suntem indestructibili.

—Vasăzică, *ai înţeles tot*, şopti Darie.

—Ce n-am înţeles, continuă Ivan, a fost deznădejdea dumitale, domnule filozof, frica dumitale că nu te vei odihni niciodată. Dar de ce vrei să te odihneşti? De-abia am început. Ce-aveam în spatele nostru? Poate nici un milion de ani, şi încă! Dacă începem să numărăm de la *homo sapiens*, doar câteva zeci de mii de ani. Şi uită-te în faţa noastră: miliarde şi miliarde de ani!...

Darie îl ascultase surprins, concentrat.

—Miliarde de ani, repetă în şoaptă. Ştiu, ştiu, dar ce să facem cu ele, cu miliardele de ani?

—Să însufleţim Pământul, şi apoi sistemul solar, şi galaxiile, şi tot ce-o mai fi pe-acolo, şi pe care nu le ştim încă. Să le însufleţim, adică să le aducem la viaţă şi să trezim spiritul care zace alienat în orice viaţă. Să binecuvântăm întreaga Creaţie, aşa cum vă place la unii dintre dumneavoastră să spuneţi.

—Vasăzică, Zamfira avea dreptate. Ne-ai binecuvântat şi pe noi.

—Da şi nu. Cum prea bine spunea doctorul Procopie...

—Dar de unde ştii dumneata de Procopie? îl întrerupse Darie.

Ivan îl privi curios, aproape cu surprindere, apoi zâmbi, ridicând din umeri.

—Acum ştim tot. Mai exact, tot ce ne interesează. Şi dumneata mă interesezi, pentru că ţi-a fost milă de mine şi mi-ai vorbit. Şi de asemenea mă interesează Zamfira şi Iliescu, pentru că s-au ostenit să mă ducă în sat, şi apoi m-au îngropat; nu că nu mi-ar fi păsat dacă sunt sau nu îngropat, dar m-a mişcat gândul lor...

Darie începu deodată să se frece pe frunte.

—Băieţii! şopti. Unde-or fi băieţii?

—Sunt mai încolo, pe câmp, te aşteaptă. N-ai grijă; se odihnesc şi

ei. De altfel, n-am să te țin nici eu prea mult, că în curând trebuie să plec mai departe. Dar voiam să mai stăm de vorbă. Ne-am întâlnit atât de rar în ultimul timp, în marginea porumbiștii, dar atunci nu ne-am recunoscut, nu puteam vorbi, la doamna Machedon, apoi pe munte, sub Piatra Craiului... Erau timpuri când ne întâlneam mai des.

Darie își dădu deodată seama că râde.

—Îmi pare rău dacă te contrazic, începu încurcat, dar sunt sigur că te înșeli. Pe Procopie și Arhip i-am cunoscut de curând, iar pe dumneata te-am întâlnit ieri, alaltăieri, cum spuneai, în marginea porumbiștii.

—Ne cunoaștem de mult, îl întrerupse Ivan, nici nu îndrăznesc să-ți spun de când ne cunoaștem. Dar nu ne recunoaștem decât când e prea târziu.

Darie îl privea adânc, concentrat. Și, ca de obicei când îl interesa discuția, băgă automat mâna în buzunar, să-și caute pachetul de țigări. Dar de data aceasta gestul îi fusese de-ajuns.

—Cred că înțeleg ce vrei să spui, șopti clătinând din cap. În fond, o viață, o întreagă existență umană se poate dezvolta, împlini și încheia în câteva luni, uneori poate și mai puțin.

—Și e curios, aceleași probleme reveneau necontenit în discuțiile noastre, continuă Ivan. Bunăoară, seria de evidențe mutual contradictorii. De câte ori și în câte limbi nu mi-ai vorbit de asta...

—Ce e mai grav, adăugă Darie cu melancolie, ce e mai grav e că nu mi-aduc aminte ce voiam să spun cu asta. Mai precis, nu mai mi-aduc aminte de *urmare*. Începusem fraza aceasta, mă pregăteam să-ți prezint un întreg sistem, când m-au chemat băieții și am pierdut firul.

—Ai spus tot ce trebuia spus. Ce trebuia spus *deocamdată*, sublinie cu înțeles. Restul ai să-l spui mai târziu. Mi l-ai mai spus, și ai să vezi că are să-ți placă și dumitale când l-oi descoperi din nou...

Îl privi cu căldură, și totuși cu ironie, aproape provocator.

—Când te ascult, Ivan, am impresia că ascult pe Arhip. Ultima oară când am vorbit cu el...

—Când a fost asta? îl întrerupse Ivan. Acum câte sute de ani, sau câte luni? În ce viață?... Nu trebuie să mă înțelegi greșit, adăugă văzând că Darie îl privește încruntat, nedumerit. Nu e vorba de *timp*, ci de decalajul între evidențele mutual contradictorii, cum îți place dumitale să spui. Îmi pare rău că te-am întrerupt, reluă după un răstimp, căci Darie continua să tacă. Te-am mai întrerupt o dată, nu-ți mai aduci aminte acum, pentru că e prea mare decalajul între

evidențe, te-am întrerupt tocmai când te pregăteai să ne explici în ce sens folosiseşi expresia *agnostos theos*. Dumneata aveai în față, ca pe un ecran interior, imaginea lui Ivan oarecum înmormântat în propriul lui trup. Şi voiai să spui că așa arată uneori Dumnezeu, Spiritul Suprem, capturat, închis de Materie, orbit, alienat, ignorându-şi propria lui identitate. Dar ce Dumnezeu era acesta? În orice caz, nu Dumnezeul lui Pavel, şi nici al grecilor. Dumneata te gândeai la miturile gnostice, la concepțiile indiene despre Spirit şi Materie.

—Evident, evident. Asta a remarcat şi Procopie.

—Şi, cu toate acestea, ceva era adevărat în comparația dumitale, dar numai dacă privim lucrurile dintr-o cu totul altă perspectivă. Spiritul e *întotdeauna* camuflat în Materie, dar rostul lui acolo - dacă e prizonier, sau se află acolo provizoriu, pentru că e activ, şi câte altele - rostul lui ai să-l afli mai târziu. Asta e de altfel Enigma - Enigma cu majusculă - care ne confruntă pe toți, ghicitoarea care se pune, inexorabil, oricărui om: cum să recunosc Spiritul dacă e camuflat, adică, în fond, dacă e *irecognoscibil?* Şi atunci suntem şi noi, noi toți, domnule filozof: nu numai indestructibili, cum spuneai, ci şi irecognoscibili... Dar văd că eşti aşteptat, adăugă întorcând capul.

În semiîntunericul care prevestea zorile, Darie zări la vreo douăzeci de metri, în plin câmp, o siluetă familiară, pe care nu izbutea totuşi s-o identifice. Mult mai departe, în direcția şoselei pe care o traversaseră în noaptea aceea, se întrezăreau grupuri răzlețe, înaintând încet, parcă ar fi şovăit.

—Şi trebuie să mă duc şi eu, continuă Ivan. Mă aşteaptă şi pe mine, acolo.

Întinse mâna spre răsărit, dar deşi Darie cercetă încordat zarea, nu desluşi nimic. Câinele pornise înainte, fără grabă, cu capul plecat, şi atunci Darie îl recunoscu deodată şi zâmbi fericit. I-l arătă lui Ivan.

—El te-a recunoscut, şopti. El a fost singurul care te-a recunoscut...

—Încearcă şi dumneata, domnule filozof, spuse Ivan privindu-l adânc în ochi, cu gravitate. Încearcă data viitoare - când va fi asta? În vreun salon la Iaşi, la Tokio, sau pe munte, sau într-un spital, sau într-o altă planetă? Dacă te-aş recunoaşte eu întâi, ți-aş face semn, dar nici eu n-am să te recunosc, iar dacă totuşi te-aş recunoaşte şi ți-aş face semn, nu mă vei înțelege. Asta-i povestea, domnule filozof: suntem irecognoscibili şi față de noi înşine, şi unul față de altul...

Înainta încet, parcă pierdut în gânduri, şi văzând că Darie îl urma, se opri.

—Nu, adăugă zâmbind, acesta-i drumul nostru. Drumul dumitale

este de cealaltă parte, şi înalţă braţul înapoi, spre apus. Grăbeşte-te. Eşti aşteptat...

Îl salută cu un gest scurt, apoi se întoarse şi se îndreptă spre câmpie, călcând agale, cu câinele înaintea lui.

*

Îşi aduse deodată aminte de Zamfira şi Iliescu şi grăbi pasul. Simţea că dintr-un moment în altul se va face ziuă, căci câmpia se vedea acum destul de limpede, întinzându-se, nesfârşită, în toate părţile. Cerul era turbure, fără stele, semănând mai mult cu o negură de munte. Şi deodată, apropiindu-se de pom, dădu cu ochii de locotenent.

—Nu v-am recunoscut adineaori, domnule locotenent, începu încurcat. Era încă întunerec.

—Nu mă grăbeam. V-am ascultat discutând, şi mă interesa şi pe mine. Ai învăţat multe de la Ivan. Probabil c-a fost şi el, cândva, filozof, adăugă zâmbind. Dar de-acum înainte trebuie să ne grăbim. Ne aşteaptă ceilalţi.

Porniră amândoi, îndreptându-se spre şosea.

—Într-adevăr, de ce mi-o fi fost frică? exclamă deodată Darie. Ştiam de mult că suntem indestructibili. Şi, totuşi, reluă el după o pauză, gânditor, şi totuşi...

Atunci îşi recunoscu plutonul şi se opri, fiindu-i teamă să nu-l copleşească emoţia.

—Vasăzică, veniţi şi dumneavoastră, domnule elev, începu Manole, zâmbind. Cum vedeţi, ne-am adunat din nou, aproape toţi...

În acea clipă, îşi aduse din nou aminte de Iliescu şi Zamfira şi întoarse capul.

—Băieţii! şopti el agitat.

—Au luat-o înainte, îl linişti locotenentul. Fiecare se întoarce acasă cum poate, adăugă melancolic. Noi ne îndreptăm întâi spre fluviu, ne concentrăm acolo...

Darie îşi dădu seama că mergeau cu toţii, de câtva timp, dar nu înţelegea când porniseră. Ridică din umeri, bine dispus, şi grăbi pasul. Se trezi în dreptul plutonului. Nu-i auzea vorbind, şi totuşi ştia că vorbesc, pentru că înţelegea ce-şi spun între ei. Cerul rămăsese tot atât de turbure, dar era destulă lumină, şi oriunde privea, înainte, la stânga sau la dreapta lui, în urmă descoperea alte grupuri răsfirate, înaintând tăcut, cu acelaşi pas măsurat şi totuşi, i se părea, neînţeles de repede.

Se opri de mai multe ori să privească în urmă. Cât putu pătrunde cu ochii, câmpia părea a fi aceeaşi, întinzându-se nesfârşită sub cerul aburit şi turbure, cu câtiva arbori crescuţi singuratici la mari distanţe unul de altul. Şi i se păru deodată curios că nu aude paseri, nici avioane, nici măcar uruitul surd al camioanelor ruseşti pe care le văzuse de curând trecând pe şosea.

—Asta-i Ucraina, îl auzi lângă el pe locotenent. O fi frumoasă pentru ei, pentru că e ţara lor. Dar să vezi cum o să arate când o să ajungem la noi.

—Mai avem mult? întrebă Darie, şi în aceeaşi clipă îşi dădu seama că pusese o întrebare fără rost, pentru că ştia că, într-un anumit fel, sunt deja acolo.

Ar fi vrut să râdă, să-şi ceară iertare, când îl auzi vorbind:

—Este mult, şi totuşi nu este. Va fi mai greu la fluviu, aşa s-a spus. Dar, ştii, divizia noastră e din Oltenia. Oamenii vor să se întoarcă acasă, fiecare în satul lui... Să se odihnească, adăugă zâmbind din nou.

—Dar după aceea, domnule locotenent, întrebă Darie cu o nestăpânită fervoare, ce se întâmplă cu noi după ce ajungem acasă, unii la Iaşi, alţii la Bucureşti, alţii în Oltenia? Căci v-am spus, suntem indestructibili. Îi spuneam asta şi lui Ivan, şi-mi dădea dreptate. Şi i-am mai spus-o lui Zamfira, şi Zamfira, în felul lui, Zamfira şi Iliescu...

Se întrerupse brusc, văzându-i la vreo douăzeci de metri înaintea lui, înaintând încet, cu un imens efort, căci purtau rănitul pe carabine, şi drumul din marginea porumbiştei era zdrenţuit de gropi, şi-i îneca praful fierbinte al nămiezii de vară. Alergă după ei şi le strigă:

—Măi băieţi, voi sunteţi nebuni de-a binelea! O luaţi de la început? Nu v-a fost de-ajuns Ivan, aţi găsit acum un altul?

Se apropie de ei şi împietri văzându-se încovoiat pe cele două carabine, cu o batistă plină de sânge pe faţă, cu tunica descheiată, lăsând să se vadă cămaşa însângerată, sfâşiată.

—Ce s-a întâmplat? şopti. Ce-i cu mine?

În acea clipă se opriră şi, cu grijă, îl aşezară pe marginea drumului. Zamfira îşi făcu cruce.

—A dat Dumnezeu şi v-aţi venit în fire, domnule elev, şopti, răsuflând greu.

—A fost aşa cum am spus eu, îl întrerupse Iliescu. Vodca lui Ivan.

—Am avut noroc, reluă Zamfira, că am dat peste ei dormind, beţi, şi le-am luat tot ce-am găsit la îndemână - şi apă, şi vodcă, şi tutun.

—Dar ce s-a întâmplat cu mine? întrebă Darie în şoaptă, speriat. M-a rănit cineva?

—Ceasul rău, continuă Zamfira. V-aţi împiedicat, aţi căzut şi s-a descărcat carabina. Glontele v-a trecut prin subţioară. Nimica toată, dar aţi leşinat, şi până am dat de dumneavoastră, aţi pierdut mult sânge. Dacă v-am fi legat braţul pe loc, era ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat...

Darie privi în jurul lui. Se aflau între lanurile de porumb, pe marginea drumului, şi deasupra lor plutea aceeaşi pulbere fină şi aspră, înecăcioasă, pe care o cunoştea parcă de totdeauna, dar acum mai încinsă ca niciodată. Cu mâna validă căută în buzunar pachetul de ţigări. Îl găsi rupt, teşit, dar Iliescu îi întinse pachetul cu ţigări ruseşti, aşteptă să-şi aleagă una, apoi i-o aprinse.

—Mă băieţi, începu după ce trase câteva fumuri. Voi sunteţi oameni foarte buni şi devotaţi şi v-aţi dat destulă osteneală cu mine. Acum o să ascultaţi de ordinul meu: trebuie să-l ascultaţi, căci va fi ultimul meu ordin...

Se întrerupse brusc şi trase repede din ţigară, ca să-şi ascundă emoţia.

—Suntem ostaşi, începu din nou, am văzut toţi moartea. Eu, cel puţin, pot spune c-am văzut-o cu ochii. Vă vorbesc foarte sincer: nu mi-e teamă de moarte. Pe de altă parte, am să vă fac şi această mărturisire: eu n-am noroc, pe mine, de când mă ştiu, mă urmăreşte piaza-rea.

—Da, interveni Laura, a fost destul să le vorbească despre nenoroc şi piază-rea, ca să-l întrerupă amândoi deodată, ridicând speriaţi braţele în sus, parcă ar fi rostit un sacrilegiu. Aveau, de altfel, dreptate, adăugă întorcând capul şi privindu-l. Căci ne cunoscusem de trei ani, eram într-un anumit fel logodiţi. Dacă domnul filozof numeşte asta nenoroc şi piază-rea...

—Fapt este, continuă Darie, că nu voiau să mai mă asculte când le-am cerut să mă împuşte, sau să-mi încarce carabina şi să mi-o dea mie. Le-am spus că, dacă vor cu orice preţ, le îngădui şi asta: să-mi sape groapa, cum i-au săpat-o lui Ivan. Şi câte altele nu le-am mai propus: să rămânem de vorbă până seara, să le explic ce trebuie să spună la Iaşi, când vor ajunge, cu cine trebuie să vorbească întâi... Zadarnic. Şi atunci mi-e teamă că mi-am pierdut cumpătul şi am început să-i ameninţ.

Luase a doua ţigară, şi Iliescu i-o aprinse umil, cu ochii umezi.

—Vă mănâncă Curtea Marţială, reîncepu cu un glas neaşteptat de

ferm. Dacă ajungem batalionul, cer imediat să fiți trimiși în fața Curții Marțiale pentru nerespectarea ordinului și insulta superiorului.

—Cum o vrea Dumnezeu, făcu Zamfira, neîndrăznind să-și ridice privirile. Sunt și-acolo oameni buni, la Curtea Marțială. O să le spunem că ne-am făcut datoria.

—Că dumneavoastră pierduserăți prea mult sânge și aveați febră, și poate de aceea ne-ați cerut să reîncărcăm carabina că nu mai știați pe ce lume sunteți, slăbit și nemâncat și ostenit.

Darie îi mai privi o dată, cu o mută exasperare, apoi zvârli țigara și se ridică brusc. Se îndreptă către locotenent.

—Ce ne facem cu ei, domnule locotenent, că acum nu mai ascultă ordinele?...

Locotenentul îl privi lung, ca și cum ar fi încercat să-l recunoască, apoi înălță din umeri și porni mai departe. Darie grăbi pasul și-l ajunse din urmă.

—Eu sunt Darie, domnule locotenent; elevul T.R. Darie Constantin din compania dumneavoastră. Mă cunoașteți bine. Am stat de vorbă și azi-noapte, în câmpie, după ce m-am despărțit de Ivan.

Locotenentul se opri și-l privi cu căldură, și totuși sever.

—Darie, vorbi el rar, subliniind fiecare cuvânt, *după șase zile de foc* dumneata ar fi trebuit să știi ce înseamnă un ordin.

—Și asta mi se pare fraza cea mai grea de înțeles, interveni din nou Laura. Ce-o fi vrut să spună că trebuia să știi ce înseamnă un ordin?...

*

—... Strada Toamnei, numărul 11, Iași. Strada Toamnei numărul 11! De câte ori nu le-am repetat adresa asta, de teamă ca nu cumva s-o uite, sau s-o confunde cu atâtea alte adrese pe care le șoptiseră atâția alți răniți, trăgând să moară, în ultimele luni. Căci ei erau în al doilea an de front, și făcuseră parte, pe rând, din nu știu câte plutoane, decimate unul după altul, până în iulie, când se alcătuise, din rămășițe, plutonul pe care-l comandam eu, și care avea să fie și el decimat, după numai șase zile de foc, cum spunea locotenentul. Iași, strada Toamnei, numărul 11, numărul 11...

—La domnișoara Laura, clătină din cap, zâmbind, Zamfira. Să n-aveți grijă, domnule elev, că dacă ajungem noi înaintea dumneavoastră, acolo mergem întâi. Și-i spunem că veniți curând, curând, și veniți cu galoane de sublocotenent.

—Să nu-i spuneți asta, îl întrerupse Darie, să nu-i spuneți de galoane. Să-i spuneți ce v-am rugat eu, adăugă.

Se simți deodată sleit de puteri și-și privi brațul rănit. I se părea mereu că sângerează, și uneori i se părea că hemoragia începuse demult, că era, sub tunică, leoarcă de sânge, și tot aștepta să vadă șiroaie de sânge scurgându-se, calde, pe pământ.

—Dacă n-o să țineți tot minte, reluă târziu, aproape în șoaptă, să-i spuneți măcar esențialul. Că deși ne-am cunoscut numai trei ani, ne-am cunoscut de totdeauna, și am fost fericiți, de la începutul lumii, și tot așa vom fi până ce se va stinge ultima stea din ultima galaxie. Țineți bine minte ce vă spun eu acum, că lucrul acesta e cel mai important: să-i spuneți că teiul pe care-l știm noi, la Iași, teiul acela *ne-a fost de-ajuns*. Noaptea dintâi, când ne-am oprit acolo, a rămas cu noi și va rămâne așa, noaptea noastră, până la sfârșitul lumii. Teiul nu-și va scutura niciodată florile. *Nu și le mai poate scutura*. E al nostru, și tot ce-i al nostru nu-i în timp, n-are durată...

—Spunem, domnule elev, îl liniști Zamfira udând batista și ștergându-l încet, cu mare grijă, pe buze, pe față, pe frunte. Dar acum să vă odihniți, că au început să se aprindă stelele, și curând după miezul nopții trebuie s-o pornim din nou...

Erau, ca de obicei, ascunși în porumbiște, cu pulberea fină, amăruie, mirosind a fum, deasupra lor, vorbind în șoaptă și neîndrăznind să ridice glasul numai când îi asurzea larma greierilor.

—Este extraordinar cum au rezistat, atâtea zile, interveni din nou Laura. Și este de neînchipuit cum au izbutit să se strecoare printre trupele rusești, cum au reușit să găsească apă, și chiar rachiu, ca să-i spele rana, și au avut întotdeauna de mâncare...

—Porumb uscat, rădăcini, câțiva pesmeți, o întrerupse Darie zâmbind. În a cincea zi, o bucată de ciocolată, pe care a găsit-o Iliescu în buzunarul unui soldat german, mort. Treceau convoaie de prizonieri pe șosea; și erau mulți răniți, cădeau și rămâneau pe marginea șoselei, până se îndura Dumnezeu sau vreo santinelă din convoiul următor și nu se mai chinuiau. Iliescu învățase acum unde să caute și cum să găsească lucrurile folositoare: apă, pesmeți, chibrituri, tutun. Numai pâine nu găsea.

—Cum de nu s-au rătăcit? exclamă Laura. Cum de-au izbutit, atâtea zile să nu se întâlnească, față în față, cu oamenii din sat? Căci începuse culesul porumbului.

—Am avut desigur noroc, continuă Darie. Dar Zamfira avea instinct de jivină sălbatecă, parcă simțea de departe apropierea omului și ne ascundeam pe loc. Am stat ascunși o zi întreagă, într-o claie de fân, și auzeam cum lucrează femeile la câteva sute de metri în

preajma noastră... Dar ce mă tortura mai mult era accidentul meu. Nu știu cum au reușit să mă transporte atâtea nopți, când pe carabine, când într-o manta rusească. Nu-mi mai amintesc. Probabil că leșinam, sau eram atât de secătuit, încât nu-mi mai dădeam seama de nimic. Dar mă gândeam la Ivan, la discuția noastră, care mă impresionase atât. Unde i-a fost binecuvântarea? Că pe el l-au purtat mai puțin de un ceas, iar pe mine, după norocul pe care ni-l adusese binecuvântarea lui Ivan, mă purtau noapte după noapte. Mi-aduc aminte că m-am întrebat o dată dacă nu cumva Ivan *a dorit* accidentul, numai ca să mă poată întâlni și să-mi spună tot ce avea de spus. Dar ce erau de vină Iliescu și Zamfira în toată controversa aceasta filozofică?...

—N-a fost filozofie, domnule elev, șopti Zamfira. Ceasul rău...

*

—Iar au început să se adune corbii, spuse târziu Iliescu. Ce semn o mai fi și ăsta?

Darie privi, cu mâna streașină la ochi, căci cerul era încins și lumina difuză îl orbea.

—Sunt avioane, spuse.

—Sunt și avioane, dar zboară sus, foarte sus, adăugă Zamfira. Corbii sunt pe-aci, pe-aproape...

Darie căzu pe gânduri și zâmbi.

—În fond, asta facem și noi. Ne ținem după ei, după ai noștri, dar de departe, tot mai de departe... La câte zeci de kilometri credeți că se află acum frontul? Căci de câteva zile nu se mai aud nici brandurile, nici artileria noastră...

—Dacă se dezlănțuie curând cotraatacul german, făcu Iliescu, ne pomenim cu frontul peste noi într-o zi, două.

—*Nous sommes foutus!* șuieră printre dinți Darie. *Foutus pour l'éternité!*

Încercă să adoarmă din nou, dar arșița i se părea mai înăbușitoare ca altădată, și oricum ar fi încercat să se așeze între porumbi, brațul rănit zvâcnea, parcă tot mai plin de sânge, și auzea sângele zvâcnind în tâmple, bătându-i să se spargă în urechi. Ceilalți adormiseră, cu batista pe față, cu mâna pe carabină, dar se auzeau pe rând, la răstimpuri scurte, și-l cercetau cu privirile, câteva clipe. Târziu, după apusul soarelui, Darie își dădu seama de ce nu poate dormi. Se aflau în aceeași porumbiște în care intraseră cu multe zile înainte, nu-și mai putea aminti cu câte; se aflau la câteva sute de metri, sau poate mai puțin, de locul unde fusese îngropat Ivan. Recunoscuse porumbiștea în zori, când se tupilaseră istoviți, suflând greu, înaintând cu teamă

printre porumbi. O recunoscuse, dar era prea extenuat ca să mai vorbească. În noaptea aceea încercase pentru întâia oară să meargă, sprijinindu-se într-un fel de baston rupt dintr-un băţ de cort, gros şi solid, pe care-l găsise Iliescu. Umblase anevoie, călcând cu frică, pe marginea şoselei, ajutat la răstimpuri de unul din ei, şi odihnindu-se la fiecare cinci, zece minute. În aproape cinci ceasuri de mers, nu făcuseră nici zece kilometri, dar tot făcuseră mai mult decât în celelalte nopţi, când îl purtaseră ei.

—Ne-am întors de unde am plecat, şopti cât putu mai încet, ca să nu-l trezească. Ne-am întors lângă Ivan.

Aproape că-i venea să râdă, atât de absurdă i se păru deodată aventura lor. Dacă ar fi fost sigur că nu-i trezeşte, s-ar fi furişat printre porumbi şi i-ar fi aşteptat acolo, pe groapa lui Ivan.

—În fond, n-are nici o importanţă, şopti din nou. Nimic n-are importanţă. *Nous sommes foutus!* Din toate punctele de vedere. Ştiam asta de la început. Tot ce s-a întâmplat după 8 noiembrie...

Altă dată, într-o seară, tot în porumbişte - dar când? *când?* - tresărise auzindu-l pe Zamfira întrebând:

—Ce s-a întâmplat după 8 noiembrie, domnule elev?

—Tot felul de lucruri, începuse el zâmbind. Lucruri care m-au făcut şi m-au desfăcut, şi m-au făcut din nou...

—Dar recunoaşte că n-ai îndrăznit să le vorbeşti *de mine*. Le-ai vorbit de Laura lui Petrarca, şi mă tot întreb ce-au înţeles ei din acea lungă şi laborioasă fenomenologie a Muzei, mai ales că aveai febră. Nu că n-ar fi putut înţelege, dar ce i-ar fi putut interesa pe ei o romanţă de la începutul Renaşterii italiene? Dacă le-ai fi vorbit de *mine*, de Iaşi, de strada Toamnei, numărul 11, ar fi fost altfel. I-ar fi interesat, pentru că, foarte probabil, asta era şi povestea lor...

—O luăm din loc, domnule elev, şopti Zamfira.

Se ridică anevoie, ajutat de Iliescu, dar deşi se simţea mai obosit ca de obicei, porni hotărât, aproape nerăbdător. La un pas înaintea lui, Zamfira îi înlesnea trecerea printre porumbi. Pentru întâia oară cerul nu mai era acoperit de stele, şi totuşi nu se ghiceau norii, ci numai o boare fumurie plutind foarte sus. Şi pentru întâia oară nu se mai auzeau greierii. La răstimpuri, foile de porumb tresăreau cu un sunet surd, metalic, ca atinse de o adiere pe care ei n-o simţeau.

—Nu pe-acolo, domnule elev, făcu Zamfira văzându-l că se îndreaptă hotărât, grăbind pasul, către un luminiş între lanurile de porumb, străjuit de doi arbori singurateci. Pe-acolo ieşim în drumul de căruţă pe care am venit azi-dimineaţă.

—Asta voiam şi eu să vă arăt, spuse Darie fără să se oprească. Să vă arăt că ne-am întors acolo de unde am plecat, acum zece,

douăsprezece zile, când o fi fost asta. Uite, la câțiva metri mai sus, pe stânga, în dreptul pomului, acolo i-ați săpat voi groapa. Groapa lui Ivan, adăugă simțind că Zamfira îi prinde brațul sănătos ca să-l oprească.

—Nu e asta groapa, domnule elev, șopti el. Ivan odihnește la mulți kilometri în spatele nostru, spre răsărit. Cel puțin la patruzeci de kilometri...

—Și totuși, acolo v-am văzut săpând, reluă Darie. Veniți cu mine, să v-o arăt, că nu e departe.

După câțiva metri, se opriră toți. Groapa nu era adâncă. Parcă cei care o săpaseră și-ar fi dat seama că era prea mare și renunțaseră s-o termine. Sau poate nu mai avuseseră timp.

—Asta nu e groapa, domnule elev, vorbi târziu Zamfira, în șoaptă. Asta a fost săpată pentru altceva. Pentru ce, nu-mi pot da seama. Dar nu vedeți, e mai lungă de trei metri, și acolo, alături, este încă una la fel, dar s-ar zice că nu e dreaptă, parcă ar coti, parcă s-ar desface în cruce. Și poate mai sunt și altele, mai departe, dar nu le vedem de aici.

—S-o luăm din loc, șopti Iliescu, după ce mai cercetă o dată cerul. Să nu ne apuce ploaia.

*

N-a început să bureze decât după ce-au ajuns în șosea, și au traversat-o ca să nu-i ajungă din urmă camioanele rusești. Umblau la vreo două sute de metri, pe un drum îngust, paralel cu șoseaua.

—Dacă se întețește ploaia, șopti Iliescu la o haltă, avem noroc că găsim mai ușor apă. Dar dacă plouă câteva zile în șir, cresc apele, se umflă fluviul și o să fie mai greu la trecere.

Ploua mărunt, lin, fără grabă, și Darie înainta tot mai greu, încleștându-și dinții ca să nu geamă. Zamfira umbla alături de el, Iliescu la vreo douăzeci de metri înainte. Târziu, aproape de 3, le făcu semn să rămână pe loc. Se întoarse repede, aproape alergând.

—Intrăm în sat, șopti. Trebuie să traversăm din nou șoseaua și să încercăm pe dincolo, arătă întinzând brațul.

Darie își îngăduia acum să sufle greu, dar își stăpânea cu furie geamătul.

—Ne apropiem cu băgare de seamă de șosea, continuă Iliescu, și stăm la pândă. E o cotitură în spatele nostru, și când ne vine, între două camioane, traversăm șoseaua în fugă. Eu o iau înainte, adăugă depărtându-se.

Așteptau, îngenuncheați sub ploaie, la câțiva metri de șosea,

ascunşi sub bălării, pipernicite. Camioanele treceau, parcă tot mai rar, cu farurile stinse. După vreo zece minute, Iliescu se ridică brusc şi, plecat din şale, începu să alerge. Îl văzură cum se pierde în întunerec.

—Să fiţi gata, domnule elev, şopti Zamfira, că acum e rândul dumneavoastră. Să lăsăm să treacă şi camionul ăsta... Acum! şopti el din nou câteva clipe în urmă. Acum! Săriţi, domnule elev!...

Cu efort, gemând de durere, Darie se înălţă brusc şi porni, cât putu mai repede, spre şosea. Ţinea strâns în pumn bastonul, gata să se sprijine de va fi nevoie, dar foarte curând îşi dădu seama că poate alerga şi, dându-i drumul din mână, o porni la goană peste câmpie. Zărise de departe fluviul şi ar fi continuat să alerge dacă nu s-ar fi auzit strigat de locotenent. Se opri, întoarse capul şi dădu cu ochii de el.

—Am ajuns, domnule locotenent, îi spuse apropiindu-se. Am ajuns la timp. Dar unde e podul! întrebă.

Locotenentul zâmbi şi întinse braţul. Fluviul curgea lin, maiestuos, tăcut, la câteva sute de metri în faţa lor. Nu i se zărea celalt mal, căci ploaia continua să cadă măruntă, ţesând parcă o perdea de negură, pe care lumina incertă, palidă, în care se ghiceau deja zorile, nu izbutea s-o străpungă. Din spatele lor, apăreau necontenit grupuri risipite, şovăiau câteva clipe, apoi coborau spre mal, unde se alcătuiseră deja convoaiele, aşteptând parcă semnalul de plecare.

—Dar unde e podul? întrebă din nou Darie. Nu se vede nimic...

Locotenentul ridică din umeri.

—Uită-te mai bine, Darie. Sunt fel de fel de poduri pe lume. Acesta de-aici, din faţa dumitale, duce la noi acasă.

—Acasă, repetă Darie. Duce la noi acasă. Şi după ce ajungem acasă, *ce se întâmplă cu noi*, domnule locotenent? V-am mai întrebat o dată, şi nu mi-aţi răspuns. Ce se întâmplă după ce ajungem acasă? Ar fi îngrozitor să nu ne putem odihni niciodată...

Cobora alături de locotenent, şi când ajunse foarte aproape îşi dădu seama că mulţimea aceea tăcută, ale cărei convorbiri le auzea totuşi, convoaiele acelea care i se păruseră că aşteaptă semnalul de plecare se mişcau deja, înaintau, şi încă destul de repede, pe deasupra fluviului, ca şi cum ar fi trecut pe un pod nevăzut. Ajunsese acum chiar pe marginea fluviului.

—Vii şi dumneata, Darie? îl întrebă locotenentul.

Apoi se îndreptă către un grup care-i aştepta, neîncercând să-şi ascundă nerăbdarea, deşi îi priveau pe amândoi cu căldură, aproape cu fervoare, zâmbindu-le. Cei dintâi începuseră să treacă, şi atunci parcă

soarele răsări din toate părţile, căci lumina îl orbi, şi văzu podul pe care ceilalţi înaintau din ce în ce mai repede, pod crescut parcă chiar din lumina aceea de aur care-l orbise, şi tot în acea clipă îl asurzi o explozie sonoră, nefiresc alcătuită, parcă din sunete de gigantice clopote de cristal, şi talgere de aramă, şi flaute, şi ţiuit de greieri.

Simţi mâna Laurei pe frunte, se auzi strigat, dar nu deschise ochii.

—Nu mă trezi, Laura, şopti. Mai lasă-mă să-i văd. Să-i văd trecând podul...

—Nu e domnişoara Laura, domnule elev. Suntem noi, Iliescu şi Zamfira, din plutonul dumneavoastră.

—Vasăzică, e adevărat? întrebă Darie fără să deschidă ochii. De data asta *e adevărat?*...

—E adevărat, domnule elev, şopti Zamfira cu vocea sugrumată de emoţie. Ce să-i spunem domnişoarei Laura?

—Să-i spuneţi să nu-i fie frică. Că toate sunt aşa cum trebuie să fie, şi e frumos. Să-i spuneţi că e foarte frumos. E ca o lumină mare. E ca în strada Toamnei...

Se ridică brusc şi, fără să-i privească, porni din nou, repede, aproape alergând. Nu mai era lumina de aur de la pod, şi nici fluviul nu părea atât de aproape. Îl zărea, îl ghicea mai mult, departe, în faţa lui, spre apus. Dar alerga cu o bucurie uitată, copilăroasă, simţindu-se copleşit de o beatitudine totală, fără înţeles. Şi atunci îşi aminti: *Nu i-am binecuvântat*...

Se opri, aproape cu părere de rău. Auzea cum i se bate inima din ce în ce mai puternic. Mai privi o dată către fluviu şi i se păru că începe să se topească încet în negură. Şovăi câtva timp, apoi întoarse hotărât spatele şi se îndreptă, încercând să grăbească pasul către lanul de porumb unde-l ascunseseră - *dar când? când? în ce viaţă?*...

[1977]

UNIFORME DE GENERAL

Înaintau amândoi în vârful picioarelor, cu mare grijă, şi, de câte ori podeaua scârţâia mai puternic, se opreau brusc, ţinându-şi răsuflarea. Şi în acea clipă, aproape fără să-şi dea seama, Ieronim apăsa butonul lămpii de buzunar şi rămâneau pe întuneric.

—Să nu-ţi fie teamă, îi şopti când, puţin timp în urmă, se împiedică de o frânghie pe care nu o putuse vedea şi, rezemându-se, ca să nu cadă, de un dulap, una din uşi se deschise încet, scârţâind prelung, ca un geamăt înfundat. Să nu-ţi fie teamă. Nu e nimeni în toată casa...

—Atunci de ce vorbeşti atât de încet? îl întrebă celalt.

Ieronim reaprinse lanterna şi roti de câteva ori conul de lumină în jurul băiatului, fără să-l înalţe totuşi până în dreptul figurii. Dar nu avea nevoie. O vedea destul de bine: faţa ofilită de licean cu ochii adânciţi nefiresc în orbite, buzele subţiri şi părul tuns scurt, cu un început de breton pe frunte.

—Spuneai că te cheamă Vlad, nu e aşa?

—Vlad. Vladimir Iconaru.

—Află de la mine, amice Iconaru, spuse apropiindu-şi puţin capul, că niciodată, nimeni, în nici o piesă de teatru, în nici un roman, în nici o poezie, nimeni, repet, n-a cutezat să vorbească cu glas normal când se introduce noaptea în podul unei case streine şi se introduce, ca noi, cu un scop bine precizat : să găsească lada în care văduva eroului de război, generalul Iancu Calomfir, a păstrat cu pietate uniformele de gală ale soţului ei; să găsească, zic, lada, să-i spargă lacătul şi să fure cele două uniforme. Repet *să fure* două uniforme de general.

—Dar spuneai că sunteţi rude...

—Suntem. Mai mult: tatăl meu era nepotul favorit al văduvei general Iancu Calomfir. Dar ce-are a face? Ne-am introdus în acest

pod cu chei false, la căderea nopții ca să căutăm un anumit obiect și *să-l furăm.* E adevărat, un obiect de artă poate de un anumit interes istoric dar fără valoare: două uniforme.

—Și o colecție de coleoptere, adăogă Vladimir...

Ieronim își înălță din nou lanterna și, de data aceasta își concentră lumina deasupra capului băiatului, apoi îi făcu semn să-l urmeze. Dar după câțiva pași se opri.

—N-am mai fost de mulți ani în acest pod, începu cu un glas neutru. Dar îmi aduc foarte bine aminte toate obiectele, toate aceste dulapuri, lăzi și cufere, și i le arătă plimbându-și lanterna de-a lungul pereților. Îmi aduc, de asemenea foarte bine aminte de poziția lăzii cu uniforme: este acolo la vreo zece metri în fața noastră, deși n-o putem încă vedea pentru că e ascunsă de nenumărate alte lăzi, cufere și multe, foarte multe pachete cu ziare vechi. Dar un singur lucru nu-mi aduc aminte, Vladimir Iconaru: nu-mi aduc aminte să-ți fi vorbit de o colecție de coleoptere. Ți-am spus doar atât: *că în această casă* există multe insectare, că există mai ales o foarte bogată colecție de fluturi...

—Păcat! Și fluturii sunt frumoși, dar marea mea pasiune sunt coleopterele...

Ieronim își lăsă ușor capul pe spate și-l privi surprins, cercetător.

—Interesant, continuă după câteva clipe, și trebuie să recunosc, nu mă așteptam. Dacă aș scrie vreodată un tratat de morală, ar trebui să discut și cazul d-tale. Căci ești un caz interesant; într-un cuvânt accepți cu entuziasm condiția de spărgător pentru o colecție de coleoptere, dar eziți sau mai precis, ești turburat de scrupule, când afli că e vorba numai de fluturi...

—Nu ezit, protestă Iconaru îmbujorându-se. Pentru că de fapt nu e furt. Sunteți rude. E vorba de aceeași familie... Și apoi, adăogă coborând glasul, toți sunt morți.

—De ce spui *toți*?

—Toți care au trăit în casa asta, generalul și văduva lui, și copiii pe care i-au avut, și care au murit pe rând, unii în război, alții în bombardament. Nu mi-ai spus alaltăieri că au murit toți, și casa e pustie, iar dacă n-a luat-o nimeni până acum este pentru că a rămas șubredă de la bombardament și că poate au s-o dărâme la primăvară?...

Ieronim îl privi din nou lung cu o mare tristețe, apoi stinse lanterna.

—Așa este, șopti. Toți au murit. Sau, adăogă după o pauză ca să fiu foarte precis, aproape toți. Dar ce-are a face? Nu avem dreptul să

pierdem speranța. Când te-am zărit alaltăieri dimineața...

Aprinse lanterna și-i îndreptă lumina direct spre fruntea celuilalt. Băiatul își duse repede palma la ochi.

—Iartă-mă, continuă Ieronim după ce stinse lanterna. N-am vrut să-ți fac rău. Dar a trebuit să-ți privesc încă o dată ochii înainte de a-mi aminti. Nu, nu e vorba de amintire, ci de *evocare*. Așa cum îmi place mie să-mi închipui, e ca și cum am asculta Corul într-o tragedie greacă. Corul care rezumă, evocă sau prevestește acțiunea eroilor și pedeapsa zeilor... Și acum, nu te mișca și ascultă. Decorul e simplu, îl cunoști. O stradă din Bucureștii anilor 1950. Început de toamnă. În fund, un maidan. Către acel maidan mă îndreptam eu, cu un anumit scop, când am văzut venind un licean cu un porumbel în mână...

—Era rănit...

—Te rog, nu mă întrerupe. Ți-am spus că acum vorbește Corul... Venea un licean zgribulit, cu obrazul palid, ținând un porumbel în mâna dreaptă și mângâindu-l la răstimpuri cu palma stângă...

—Era rănit și mi-era teamă să nu-l mănânce pisicile...

—Așa mi-ai spus și atunci. Dar eu te-am recunoscut imediat, căci *duceai un porumbel în mînă*... Și am știut ce știam de mult: că nu avem dreptul să pierdem speranța... Mai trăiește? întrebă după o clipă.

—Avea doar aripa stângă pe jumătate ruptă. Îl lovise vreun derbedeu cu praștia. Dar se vindecă. Se vindecă repede ca toate păsările...

—În orice caz, continuă Ieronim, acesta a fost începutul aventurii noastre. Pentru că, recunoaște, nu ți-am ascuns din prima clipă că e vorba de o aventură.

—Mi-ai spus că știi de un pod, într-o casă părăsită, un pod plin cu lăzi și cufere, și lucruri de tot felul, săbii și coifuri, și jucării, și reviste ilustrate vechi...

Ieronim își trecu nervos mâna prin păr, ca și cum ar fi încercat să-și potolească nerăbdarea.

—Și câte altele, și câte altele, adăugă, și vorbindu-ți, te priveam. Dacă ai ști cum te priveam, să ghicesc ce te-ar fi putut atrage sau interesa... Și totuși, din când în când, îmi zvârleam privirile, pe furiș asupra porumbelului...

—Îl găsisem pe maidan. Îl lovise cineva cu o piatră...

Ieronim întinse brusc brațul prin întuneric și-i puse mâna pe umăr.

—Să nu-ți închipui cumva că voiam să te pun la încercare sau să te ispitesc. Dar pentru mine, care trăiesc numai pentru teatru, scena era prea excepțională ca să nu ghicesc că făcea parte din acel scenariu

misterios, pe care mă trudesc necontenit, *şi totuşi zadarnic*, să-l reconstituiesc dacă înţelegi ce vreau să spun...

Îşi retrase mâna de pe umărul băiatului şi continuă cu un alt glas:

—Ascultă: să pot urca cu el, după ce-l văzusem venind dinspre maidan *cu un porumbel în mână*, să pot urca scările acestui pod, noaptea pe întunerec, şi să-l simt acolo, lângă mine, când am să încerc cheile, una după alta, şi apoi, deodată, una din chei se va potrivi şi uşa se va deschide gemând, şi vom pătrunde aici, în acest pod, unde n-a mai intrat nimeni de foarte mulţi ani, de când a murit şi ultimul băiat al văduvei generalului Calomfir... Ascultă, nu mă întrerupe! spuse ridicând braţul, căci abia acum ne apropiem de scena cu adevărat dramatică. Ascultă şi imaginează-ţi! Am fi intrat încet, încet, îndreptându-ne spre fund, acolo unde se găseşte lada. Şi câte nu s-ar fi putut întâmpla! Dumnezeule, *câte nu s-ar fi putut întâmpla!* O biată lanternă electrică de buzunar. Abia mai luminează, căci o am din timpul războiului, de când eram cercetaş. În orice clipă s-ar fi putut stinge, şi am fi rămas pe întunerec. Şi nici măcar nu eram unul lângă altul. Eu o luasem înainte grăbind pasul, căci presimţeam că bateria e pe sfârşite. Şi ne-am fi trezit deodată pe întunerec, pierduţi aici, în acest pod plin cu lăzi şi cufere acoperite de praf şi pânze de păianjen, şi nici n-aş fi îndrăznit să strig, să te chem. Şopteam doar: Vlad, parcă Vlad sau Vladimir te cheamă, nu e aşa? Vladimir, mă auzi?... Dar nu mă puteai auzi, pentru că rămăseseşi mult în urma mea şi orbecăind prin întunerec, te depărtai tot mai mult de mine, şi nu mă puteai auzi. Chiar dacă aş fi îndrăznit să ridic glasul, tot nu m-ai fi putut auzi, pentru că tocmai atunci începuse să bată vântul, şi aici, în podul acesta, dărăpănat de la bombardament, unde vântul se aude sinistru, ca la teatru, când se pregăteşte să izbucnească furtuna...

Se opri brusc, suflând greu, extenuat.

—Nu m-aş fi rătăcit, vorbi calm celalt. Nu m-aş fi rătăcit, pentru că sunt obişnuit cu întunerecul. Am copilărit la munte. Nu mi-e frică de întunerec, nici de vânt...

—Vasăzică, numai *asta* ai înţeles? îl întrerupse Ieronim cu o neaşteptată tristeţe în glas. Ai înţeles că aş fi vrut să te sperii, să te pun la încercare *în întunerec*? Elev Iconaru Vladimir, nu ai imaginaţie. Nu eşti singurul, de altfel. Aproape nimeni nu mai are imaginaţie. Trăim vremuri grele. Cine mai are timp să-şi imagineze o altă lume, cu *altfel* de oameni, o lume mai poetică, şi deci mai *adevărată*?...

—Dacă credeai că m-aş fi speriat lăsându-mă singur în

întunerec...

—Te rog nu mă întrerupe, căci acum suntem la teatru şi ne apropiem de scena capitală... Până la urmă te-aş fi găsit. Te-aş fi găsit lipit de unul din dulapurile acestea şi atunci ai fi înţeles ce se întâmplă, ai fi înţeles de ce mă depărtasem şi de ce te lăsasem să crezi că se terminase bateria. Acolo, lipiţi amândoi de dulap, ţi-aş fi povestit istoria acestei case, care e de fapt istoria generalului Calomfir, adevărata lui istorie, pe care nu o mai cunoaşte nimeni pentru că, aşa cum bine ai ghicit, au murit aproape toţi...

—Atunci, de ce nu mi-ai povestit?

Ieronim ridică din umeri obosit

—A intervenit ceva. O nimica toată...

—Puteai să-mi povesteşti, continuă Vladimir, căci nu mi-ar fi fost frică. Şi acum poţi să-mi povesteşti. Îmi place să ascult pe alţii povestindu-mi. Mă întreb atunci, mă tot întreb: Când o să-mi vină şi mie rândul, eu ce-am să povestesc? Să le spun ce mi s-a întâmplat, o dată, noaptea, la stână?

Ieronim îşi trecu din nou mâna, nervos, prin păr.

—A intervenit ceva, şi *spectacolul* a dispărut. S-a reîntors în neant. A lăsat loc altor probleme, unele mai banale, altele, mai precis una din ele, extrem de importantă, capitală. Nu ghiceşti? Ai făcut să intervină, recunosc, fără voia d-tale, ideea morală: diferenţa între coleoptere şi fluturi.

—... Şi lepidoptere, preciză Iconaru.

Ieronim reaprinse lanterna şi, cu grijă, ca să nu-l orbească, îl privi lung.

—Să ne grăbim, spuse pornind brusc înainte. Că a început să se facă frig.

Se simţea urmărit şi încetinise pasul, aşteptând din clipă în clipă să se audă strigat din spate. Dar necunoscuta şovăia. Atunci îşi rezemă cutia violoncelului de peretele coridorului şi, alene, începu să-şi caute batista. Începu prin a-şi descheia laborios pardesiul.

—Maestre! auzi deodată, în spatele lui, o voce neaşteptat de limpede şi robustă, de contraltă. Maestre, e adevărat că nu mai daţi lecţii particulare?

Antim întoarse capul şi o privi, încercând să pară surprins. Îşi scoase batista, şi-o trecu, absent, pe frunte, apoi rămase cu ea în mână.

—E adevărat, spuse. M-am hotărât să nu mai dau lecţii particulare

pentru că...

În clipa aceea parcă ar fi văzut-o pentru întâia oară şi o privi adânc, mirat, aproape în panică. Începu să se şteargă repede cu batista pe frunte, pe obraji.

—Să nu crezi că-mi tremură mâna, spuse, încercând să zâmbească.

—Sunteţi obosit, Maestre...

—E şi oboseala dar e şi altceva. Mi s-a părut că am mai zărit undeva figura asta, figura d-tale, vreau să spun...

Fata se apropie mai mult de el, plecându-şi uşor umerii.

—Nu mi-a scăpat nici un concert, Maestre! Vă urmăresc de cinci ani, de când eram încă la Conservator... Şi din toată orchestra, nu vă privesc - *şi nu vă ascult!* - decât pe d-stră!...

—Nu, nu mă gândeam la asta, o întrerupse, continuând s-o privească şi trecându-şi batista dintr-o mână într-alta. Eşti româncă? Vreau să spun, ai trăit aici, în Bucureşti?

Fata se îmbujoră brusc.

—Părinţii mei sunt din provincie, dar eu am fost crescută aici.

—Ah, deci am avut dreptate. Într-un anumit sens, eşti străină, vii din altă parte...

Fata clătină din cap, zâmbind încurcată. În acea clipă, Antim observă cu emoţie că are gura foarte mare şi dinţii neregulaţi - şi asta îi dădea un aer de frumuseţe sălbatică, ameninţătoare, aproape agresivă.

—Auzisem dar nu-mi venea să cred. Ar fi îngrozitor, îmi spuneam, ar fi îngrozitor să fie adevărat că Maestrul nu mai dă lecţii particulare, tocmai acùm, când mi-am găsit slujbă şi am bani. Tocmai acum, când puteam lua şi eu lecţii. Măcar câteva. Măcar o lecţie, două pe lună, adăogă văzându-l că tace privind-o neliniştit, parcă nici n-ar fi ascultat-o, ci i-ar fi urmărit doar mişcările buzelor şi lumina, când umedă, când mată, a dinţilor.

Îşi împături batista, o puse în buzunar şi începu să-şi încheie nasturii de la pardesiu.

—Îmi pare rău, spuse apucând cutia violoncelului. M-am hotărât să renunţ la lecţiile particulare când mi-am dat seama că *nu izbutesc*. Nu izbutesc nici în doi ani, nici în patru sau cinci: pur şi simplu, *nu izbutesc*...

Întoarse capul şi văzu că, în fundul coridorului, luminile începeau să se stingă.

—Trebuie să mergem, adăogă, că altminteri riscăm să găsim

poarta încuiată.

Înainta totuşi agale, ţinându-şi violoncelul în mâna stângă şi încercând, cu dreapta, să-şi ridice gulerul pardesiului.

—Înţelegi ce vreau să spun. Într-o bună zi mi-am dat seama că nu izbutesc să-i ajut, adică să-i fac *să mă întreacă*...

Fata izbucni deodată în râs, şi cu un gest scurt familiar se apropie de el şi-i luă braţul.

—Maestre, începu cu fervoare, nici nu bănuiţi cât sunt de fericită!... Auzisem atâtea despre d-stră. Ce nu se spunea, ce nu se povestea despre Maestrul Manolache Antim? Dar asta nu mi-a spus-o nimeni, şi nu aveam cum s-o ghicesc. Ştiam doar atât: că, într-un anumit fel, nici d-stră n-aţi avut noroc.

Antim se opri şi o privi din nou, pe deasupra ochelarilor, derutat.

—N-aţi avut noroc de elevi, Maestre. Cine a venit să înveţe cu d-stră? Tot felul de premianţi. Premiul I şi Premiul II. Poate chiar şi câţiva cu Premiul III. Dar ceilalţi, Maestre? *Ceilalţi?* repetă ea subliniind cuvântul şi apropiindu-şi mai mult faţa de el.

—Adică cum, ceilalţi?

—Da, Maestre, ceilalţi, cei mistuiţi de ambiţie şi urmăriţi de nenoroc, cei mai numeroşi de altfel. Ca Horia Grădişteanu bunăoară, de care n-a auzit nimeni pentru că s-a sinucis la optsprezece ani. Sau ca Maria Da Maria. Asta, Maria Daria Maria, sunt eu, adăogă coborând glasul. Dar la şcoală mi se spunea Maria Da Maria...

—Trebuie să ne grăbim, că altminteri riscăm să...

—Lăsaţi-mă pe mine să duc violoncelul, îl întrerupse.

Gestul fusese atât de neaşteptat, încât nu se împotrivi. Încurcat, îşi duse amândouă mâinile în jurul gâtului, încercând să-şi potrivească fularul sub gulerul ridicat al pardesiului.

—Dacă aş fi avut cu zece ani mai puţin, m-aş fi supărat, spusese.

—V-aţi fi supărat şi acum, îl întrerupse ea din nou, dacă ar fi fost altcineva, un alt gen de femeie, vreau să spun. N-are importanţă dacă ar fi fost tânără sau mai puţin tânără. Diferenţa nu trebuie căutată în vârsta femeilor, ci în destinul lor.

Se opri brusc şi strânse violoncelul cu amândouă braţele, lipindu-l de corp.

—Maestre! exclamă cu un glas sugrumat, parcă ar fi fost gata să izbucnească în plâns. Maestre, dacă nu l-aţi cunoscut pe Horia, atunci aveţi în faţa dumneavoastră fiinţa cea mai înzestrată şi orgolioasă, aproape bolnavă de ambiţie, dar şi cea mai urmărită de nenoroc pe care aţi întâlnit-o vreodată în viaţa dumneavoastră. Au fost zile întregi

când nici nu îndrăzneam să trec strada: *știam* că are să mă răstoarne o mașină; Maestre, *simțeam* mașina de departe, de la zeci de metri, o simțeam cum mă răstoarnă și-mi strivește degetele. *Degetele*, Maestre, degetele astea pe care, dacă nu m-ar fi urmărit nenorocul... pentru că de ani de zile căutam o slujbă care să-mi îngăduie să iau câteva lecții particulare cu dumneavoastră, orice fel de slujbă, cât ar fi fost de anostă sau dezgustătoare, numai degetele să mi le cruțe; ani de zile am tot căutat, și între timp trăiam din mila unuia și altuia, căci nici garderobieră la un local de noapte n-au voit să mă țină... Și doar acum, de curând, de săptămâna trecută, mi-am găsit o slujbă, dar ce folos? Dacă nu m-ar fi urmărit nenorocul, aș fi găsit slujba acum două, trei luni, și atunci degetele acestea, le-ați fi văzut ce pot face, și credeți-mă, Maestre, v-ați fi simțit minunat!...

Cu un efort, Antim o împinse încet către ușă, încercând să pară amabil și totuși detașat, prefăcându-se că nu-i vedea lacrimile alunecându-i lin pe obraji.

—Noapte bună, Vasile, se adresă portarului. Iartă-ne că am cam întârziat, adăogă strângându-și din nou fularul în jurul gâtului. Nu prea m-am simțit bine în antract. M-a luat cu frig. A venit deodată toamna!...

După ce rupseseră pânzele de păienjeni cu suluri făcute la repezeală din ziare vechi, încercaseră să scuture praful de pe capacul lăzii. Dar curând, Ieronim își dădu seama că praful se lipise ca un strat de noroi, neted și uscat, și zvârli sulul printre pachetele de lângă perete. Încredință lanterna lui Iconaru și scoase din buzunar o verigă cu chei vechi. Începu să le încerce la nemereală, fără prea mare convingere. La răstimpuri, scutura cu putere lacătul, parcă ar fi vrut să verifice dacă era cu adevărat încuiat.

—Fii mai cu băgare de seamă, șopti Iconaru, că faci prea mult zgomot. Și poate ne aude cineva...

Ieronim îl privi surprins, încruntându-se, apoi clătină din cap, ca și cum și-ar fi dat deodată seama că băiatul avea dreptate.

—Atunci, stinge lumina, spuse cât putu mai încet. Și să nu vorbim, să nu ne mișcăm câteva minute. Să vedem dacă se aude ceva...

La început, nu se auzi decât vântul, așa cum îl auzeau de câte ori rămâneau pe întunerec, tăcând amândoi. Dar curând ajunse până la ei un geamăt surd, ca un suspin prelungit peste măsură, și apoi brusc sugrumat. După câteva secunde, parcă mai aproape de ei, geamătul se

auzi din nou, de astă dată mai profund, urmat de un gâfâit scurt, speriat, ca şi cum cineva ar fi trecut repede pe lângă ei şi s-ar fi îndreptat grăbit spre uşa podului.

—Nu e nimeni, şopti Ieronim. Nici un duh, nici o stafie, vreau să spun. Toate zgomotele pe care le auzi vin de sus, de la lucarna care nu se mai închide bine şi o clatină vântul...

—Şşşt! îl întrerupse Iconaru, apucându-i braţul. Ascultă acum!...

Se auzi din nou geamătul, dar se auzeau de asemenea, dinspre uşa podului, altfel de zgomote, mai puternice, parcă cineva ar fi înaintat anevoie pe podeaua veche şi şubredă, trăgând după el un sac cu lemne şi uscături.

—Poate au prins de veste, continuă Iconaru, coborând şi mai mult glasul, şi vin să ne caute...

Tăcură amândoi, ţinându-şi răsuflarea.

—Dacă ne surprinde cineva, începu brusc Ieronim silindu-se să nu ridice glasul, le spui adevărul. Ne-am întâlnit întâmplător alaltăieri şi ţi-am vorbit de o colecţie de fluturi. Dar ţi-am vorbit mai ales de teatru, de tainele artei dramatice. Le spui de uniforme, că venisem hotărât să le iau - poţi chiar să precizezi că venisem hotărât să le iau cu împrumut, pentru o săptămână, două, căci cine ar vrea să păstreze, *pentru totdeauna,* două uniforme de general? Deci, suntem bine înţeleşi: venisem să le iau cu împrumut, dar nu le spui de ce, cu ce scop. *Teatrul,* le spui. E în legătură cu concepţia lui despre teatru. Eşti elev de liceu, adăogă după o scurtă pauză, cu un aer aproape solemn, ştii să păstrezi un secret. Nu le spui decât asta: uniformele sunt în legătură cu...

—Degeaba încerci să mă sperii, îl întrerupse Iconaru, aprinzând brusc lanterna. Pentru că m-ai văzut cu un porumbel rănit în mână, crezi că sunt un biet băiat de la ţară incult şi prostănac!...

Ieronim îl ascultase surprins, mâhnit, cu palma dreaptă acoperindu-şi ochii.

—Să nu mai vorbeşti aşa, că făptuieşti un sacrilegiu, şopti. Nu trebuie să vorbeşti aşa despre un porumbel rănit...

—Atunci, de ce vrei să mă sperii că poate vine cineva şi ne prinde aici, în pod, şi ne dă pe mâna poliţiei?

Ieronim îşi retrase încet palma de pe ochi şi zâmbi.

—Nu mi-am gândit o singură clipă să te sperii. Am voit doar să-mi închipui o scenă *posibilă,* nu un *eveniment*...

— Dacă crezi că mi-e frică de stafii sau de poliţie...

Ieronim ridică din umeri şi începu să examineze cheile, una după

alta.

—Îmi aduc foarte bine aminte... şopti.

Dar se întrerupse brusc, privi una din chei, apropiind-o mult de ochi, o şterse, frecând-o cu batista, şi o încercă, atent, aproape cu emoţie.

—Asta era, spuse. Acum ţine-te bine...

Scoase lacătul, îl aşeză pe un pachet de jurnale şi încercă uşor capacul. Făcu semn cu capul, şi Iconaru, trecând lanterna în mâna stângă, îl ajută cu dreapta să deschidă lada. Scârţâia atât de strident, încât se opriră de mai multe ori, speriaţi de aceste ţipete neaşteptat de puternice, metalice, sinistre. În cele din urmă, izbutiră să ridice capacul. Îi surprinse albul imaculat al cearceafului şi un miros pătrunzător de camfor, naftalină şi busuioc.

—Cum se vede şi aici, ca în cele mai mici amănunte, mâna Generălesei! Aşeza lucrurile într-o ladă, aşa cum alţii, altădată, zideau mânăstiri sau ridicau piramide. Ia priveşte ce frumuseţe de cearceaf, alb şi bine întins, parcă l-ar fi aşternut ieri, alaltăieri şi, uite, pune mâna şi vezi cât e de mătăsos, parcă ar fi un giulgiu...

Cu grijă, aproape cu emoţie, Ieronim trase încet cearceaful, înfăşurându-l şi strângându-l într-un colţ. Vladimir apropiase mai mult lanterna şi-i plimba conul de lumină de la un capăt la altul al lăzii. Ieronim nu-şi putu reţine un strigăt de surpriză:

—Numai la asta nu mă aşteptam!... Şi, totuşi, ar fi trebuit să mă gândesc...

Câteva clipe, priviră amândoi, în tăcere, rochia verde-pal, cu gulerul înalt, de dantelă neagră.

—E neatinsă, şopti Ieronim, aşa cum i-o adusese croitoreasa cu puţine zile înainte. N-a mai apucat s-o îmbrace la serata de binefacere. O comandase special pentru serată, căci, ea, Caty, era una din vicepreşedintele societăţii. Dar avea groază de bombardamente şi, când s-a dat alarma, şi-a luat copiii şi s-au dus în adăpostul antiaerian din capătul străzii, colţ cu Popa Nan. Se opri şi respiră adânc, de mai multe ori, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi înăbuşe suspinul. Praful şi pulberea s-a ales de toţi, adăogă. Covor de bombe. N-a mai rămas o casă în picioare din Popa Nan şi până aici, lângă noi, la vreo două sute de metri. Zadarnic s-a luptat Generăleasa, s-a dus până la Palat, să obţină o echipă specială, să dezgroape adăpostul şi să-i caute. Să-i găsească măcar fata. Voia cu orice preţ s-o înmormânteze cu rochia ei cea nouă. Cu rochia asta, adăogă apucându-i gulerul cu sfială şi trăgând-o încet spre el. Zadarnic. Nu s-a mai găsit nimic. Doar cenuşă...

Întinse brațul cât putu mai mult, înălțând rochia, iar Iconaru o lumină întreagă, plimbându-și lanterna de sus în jos.

—Dar, vezi, trebuia să mă gândesc, reluă Ieronim împăturind rochia și așezând-o peste cearceaf. Trebuia să-mi închipui că Generăleasa o va păstra cu sfințenie, căci asta era tot ceea ce-i rămăsese de la Caty, de la fata ei cea mai mică, și, până atunci cea mai norocoasă, căci avea patru copii și fusese singura fericită în căsătorie. (Atunci, în ziua bombardamentului, nu știa că soțul ei, Vanghele, căpitanul Vanghele, trăgea să moară într-un spital din Iași.) Celelalte două fete nu avuseseră noroc în căsnicie. Una divorțase și trăia la Craiova; se încurcase cu un subdirector de Bancă. Iar cealaltă, Voica, mai bine să nu-mi mai amintesc de ea. În cele din urmă și-a pus capăt zilelor...

—Dumnezeu s-o ierte, spuse Iconaru și-și făcu cruce.

—Dumnezeu să le ierte pe toate, șopti Ieronim. Pe toate și pe toți, adăogă mai mult pentru sine, pentru că aproape nu i se auziră cuvintele. Parcă a fost blestem, ca într-o tragedie antică. N-a scăpat nici unul... Își îndreptă deodată umerii și-și ridică fruntea. Dar ce frumos ar fi fost să fie, doar așa, ca într-o tragedie antică, vorbi deodată cu un glas neașteptat de ferm. Să fie doar *spectacol*, dacă înțelegi ce vreau să spun. Toate astea să fi făcut doar parte dintr-o dramă, pe care mi-aș fi închipuit-o eu. Și, evident, pentru că aș fi inventat-o eu, ar fi fost mai adevărată decât tot ce s-a întâmplat. De aceea teatrul e mai *adevărat*, pentru că poți ieși dintr-o dramă și poți trece în alta. Sau poți ieși chiar din spectacol. Oricând m-aș fi putut adresa Corului, și le-aș fi spus: „Acum, destul! V-am ascultat destul. E prea mult, prea multă tragedie! Să ne ducem cu toții la Caty și să-i cerem iertare:«*Tante Caty*, iartă-mă, i-aș fi spus, că iar te-am omorât; de astă dată te-am omorât cu toți copiii, într-un bombardament!... »"

Se încruntă și se aplecă mult deasupra lăzii. Începu să răscolească grăbit, concentrat, dând la o parte bluze țărănești, marame de borangic și broboade de lână, fote, brâuri.

—Asta era marea lor pasiune, să se deghizeze în țărănci. Au adunat costume din toate provinciile țării, căci au fost crescute în cultul unității neamului românesc. De aceea trebuie să le respectăm această pasiune, cât ar părea ea de naivă. Cel puțin, nu se costumau, ca aristocrații occidentali din secolul XVIII, în păstori și păstorițe, în speranța, ridicolă, că ar putea recupera beatitudinea vieții pastorale, în mijlocul naturii, adică în preajma grotelor artificiale, a fântânilor arteziene și a ruinelor preromantice...

Își dădu deodată seama că lui Iconaru îi tremură brațul.

—Te-a luat cu frig, nu e aşa?

Căută printre costume, alese două broboade şi i le aşează pe umeri.

—Încă puţină răbdare şi, când ajungem la uniforme, le îmbrăcăm...

—Dar fluturii? întrebă Iconaru strângându-şi una din broboade în jurul gâtului. Când ajungem la fluturi?

Câtva timp, Ieronim nu-i răspunse, căutând tot mai nervos şi mai repede, dând la o parte rochii de fetiţe, şaluri de dantelă, bluze şi tricouri de toate culorile.

—Cutia cu fluturi, repetă Iconaru. Căci în ceea ce mă priveşte, eu pentru asta am venit...

—Mai precis, cutiile cu fluturi, căci sunt multe, foarte multe.

Vorbind, Ieronim apucase cu emoţie o rochie de mireasă, înălţând-o cât putu de sus, în bătaia lanternei ca s-o poată admira mai bine.

—Asta oare a cui să fi fost? se întrebă, curios şi totuşi cu o urmă de tristeţe în glas. După formă şi material, a fost utilizată cu mult înaintea vremii mele... Tot ţi-e frig? se adresă lui Vladimir. Stai, să-ţi mai pun ceva pe spate.

Găsi o fotă ardelenească şi i-o aşează ca o pelerină pe umeri. Ar fi vrut să mai adaoge ceva, dar zări un păianjen negru, uriaş, răsărit parcă atunci de sub ladă, şi, întinzând repede piciorul, îl ajunse din urmă şi-l strivi.

—Mă rog, cutiile cu fluturi, insistă Iconaru.

—Sunt jos într-una din camere. Şi nu e niciodată închisă cu cheia... Doar ce îmbrăcăm uniformele de general, ne încingem şi cu câte o sabie, dacă le mai găsim la locul lor în dulap - şi i-l arătă, întinzând braţul către uşă - şi coborâm. Să nu-ţi fie frică, nu ne poate surprinde nimeni. El, *Maestro,* e o rudă depărtată de-a mea, un fel de unchi. *Oncle Vania,* aşa-i spun eu. Şi îi cunosc bine obiceiurile. Nu se întoarce niciodată înainte de două, trei dimineaţa, după ce se închide berăria. Dar trebuie să fim cu băgare de seamă, să nu aprindem luminile, căci ne-ar putea observa vecinii. Trebuie să ne mulţumim cu lanterna asta...

Se întrerupse şi-şi mişcă repede picioarele, urmărind cu o neobişnuită dexteritate, unul după altul, şi strivindu-i, trei mari păianjeni negri care se avântaseră, în mici salturi ce păreau aeriene, în direcţii deosebite.

—E păcat, şopti Iconaru. Nu trebuia să-i omori. Nu-ţi făceau nici un rău...

De mai multe ori în fața cafenelei, Antim încercase zadarnic să-i ia violoncelul din mână. În cele din urmă, ridicase exasperat brațele în aer și, deschizându-i larg ușa, o poftise să intre. Spre mirarea lui, fata intrase cu pasul sigur, cu fruntea sus, zâmbind și rotindu-și privirile în toate părțile, parcă ar fi căutat pe cineva, sau poate doar ca să se convingă că nu era intimidată. Când au intrat, abia trecuse de zece și cafeneaua, care era totodată berărie, căci serile se puteau comanda crenvurști și omletă, era aproape plină. De la câteva mese, Antim se auzi strigat, dar se prefăcu că nu aude și se îndreptă direct spre fundul sălii.

—*Bravos, Maestro!* îl felicită Iliescu, căruia nu i se încredințase nici un rol în stagiunea de toamnă și, ca nu cumva să creadă lumea că suferă, venea în fiecare seară la cafenea, întovărășit de un grup gălăgios de fete tinere.

Antim înălțase din umeri și făcu cu brațul stâng un gest vag, de plictiseală și resemnare.

—Sunt cam obosit, îi spuse. E o elevă de-a mea...

Fata înainta tot atât de sigură, grăbind pasul, căci zărise o masă liberă în fund, într-un colț retras.

—Bravo, Maestre! se auzi din nou strigat. Să știi că te prinde bine...

—E o elevă de-a mea, răspunse cu un zâmbet amar. Ultima mea elevă. O să auziți curând despre ea...

Când se așezară, unul în fața altuia, Maria îi luă repede mâna între mâinile ei și-i șopti:

—Vă mulțumesc, Maestre. Vă mulțumesc pentru tot...

Își retrase încet mâna și, întorcând capul, făcu semn chelnerului.

—Nu-mi mulțumi, spuse, pentru că nu știi ce urmează...

Zâmbind misterios, își scoase fularul, apoi își căută batista și-și șterse ochelarii. Chelnerul voi să-l ajute să-și dezbrace pardesiul, dar se împotrivi.

—Îl mai păstrez puțin, până ce mai mă încălzesc. Apoi întoarse capul spre fată: Pentru domnișoara... începu.

—Mie, un ceai, spuse Maria. Și dacă mai aveți un *sandwich*, cu șuncă sau cu brânză. Sau cu orice, adăogă repede, zâmbind, fără să-și plece privirile.

—Iar pentru mine, o dată cu ceaiul, îmi aduci și un coniac. M-a cam luat cu frig...

Își potrivi ochelarii și o privi din nou, concentrat, cercetător.

—Vasăzică, ești *străină*. Îți repet asta pentru că întotdeauna am

simțit că veștile importante, noutățile semnificative le aflu de la străini, de la oameni veniți din altă parte. În imaginația mea, vin din *altă lume*, - chiar dacă vin doar de la Iași sau de la Ploiești. De aceea mă bucur că ne-am întâlnit. Fără să vrei, fără să știi, ai să-mi aduci o veste. Sunt foarte curios să știu ce fel de veste? Ce noutate? Ce revelație?

Fata se îmbujoră brusc, apoi zâmbi.

—Eu, Maestre?

—Nu zâmbi. Nu crede că sunt un bătrân maniac. Nu sunt nici chiar așa de bătrân, deși mă simt cam șubred de la o vreme, și sigur nu sunt maniac. Dar asta a fost viața mea: *exclusiv* rezultatul unor întâlniri cu străini și străine. E prea lung ca să ți le povestesc pe toate într-o seară. Dar trebuie să-ți spun măcar atât: toate femeile de care am crezut că sunt îndrăgostit erau *străine*, erau din altă parte...

Fata plecase brusc privirile, căci i se păru că cei de la masa vecină se pregăteau ca să-i asculte.

—Poate să fie numai o întâmplare, continuă Antim. Dar ce sfranie întâmplare îți voi spune că nici una din aceste dragoste nu s-a împlinit. Mai mult, am rupt, deși nu din vina mea, trei logodne. Și toate astea, *pentru o povestire*. Da, Maria Daria Maria, spuse ridicând ochii și privind-o, brusc emoționat, pur și simplu pentru o povestire. E adevărat, o povestire cam stranie și probabil scrisă de un autor destul de obscur, pentru că i-am uitat demult numele și nimeni nu auzise nici de el, nici de povestirea aceasta, spune-i, dacă vrei, nuvelă, deși era destul de scurtă, era mai degrabă o schiță...

Se întrerupse, privind visător, aproape absent, cum chelnerul așază cestile de ceai și farfuria cu *sandwich*-uri.

—Mulțumesc, Petrache, spuse când chelnerul, clipind din ochi cu înțeles, apropie cu mare atenție paharul cu coniac plin până în vârf. Te rog, nu te jena; adăogă văzând că fata rămăsese cu ochii ațintiți asupra farfuriei. Încearcă întâi unul cu șuncă...

Sorbea, pe rând, o linguriță de ceai și câteva picături de coniac.

—Cred că am citit-o în liceu, când aveam vreo 14, 15 ani, începu după ce-și roti privirile în jurul lui, parcă ar fi vrut să mai verifice încă o dată că nu se află nici o figură cunoscută. Nici nu bănuiam atunci că am să fiu muzicant de meserie, deși cântam la vioară de la cinci ani, și curând după aceea descoperisem violoncelul. Dar eram pasionat de științele naturale, îndeosebi de entomologie, în primul rând de fluturi. Și de pasiunea aceasta nu m-am lecuit nici până în ziua de azi. Dar, după ce-am citit povestirea de care-ți vorbesc, viața mea a fost schimbată. A *trebuit* să devin muzicant. Am simțit, am știut

că numai arta, în cazul meu muzica, mă va putea vindeca de obsesie. Căci în fond, asta era: o obsesie. Mă regăsisem de la început până la sfârşit, în eroul povestirii. Parcă mi se întâmplaseră mie toate aventurile lui. Şi despre ce era vorba? Pare absurd ce-ţi spun: era vorba despre ce se întâmplase într-o viaţă anterioară...

—Într-o viaţă anterioară? îl întrerupse Maria, privindu-l adânc în ochi nedumerită, cu oarecare teamă. Era, deci, o poveste cu metempsihoză?

Antim apucase ceaşca cu ceai, dar se răzgândi şi o aşeză încet, cu mare grijă, în farfurie.

—Sunt multe poveşti cu metempsihoză pe lume, spuse ridicând din umeri, şi zâmbi. Dar asta mă impresionase: că lucrurile se întâmplaseră într-o altă viaţă. Ce mă impresionase pe mine era acest amănunt, în aparenţă simplu şi aproape banal, că doi îndrăgostiţi au rupt logodna pentru că el, tânărul, fără să vrea, făcuse într-o zi o descoperire. Şi, evident, se grăbise s-o povestească logodnicei care, din motive greu de înţeles, s-a simţit jignită şi l-a părăsit. Mi-e peste putinţă să înţeleg ce s-a întâmplat, de ce s-a supărat fata...

Fără să-şi dea seama, Maria se îmbujorase.

—Povestea, îţi repet, e foarte simplă, continuă Antim ridicând ochii şi privind-o, aşa cum abia muşcase din al doilea sandwich şi rămăsese încurcată, neîndrăznind să mestece. Într-un cuvânt, lucrurile se petreceau câteva secole în urmă, probabil în Evul Mediu, în Occident. Şi eroul povestirii era un *jongleur,* un saltimbanc, un prestidigitator, cum vrei să-i spui...

Se întrerupse, ca să soarbă mai spornic din coniac, îşi şterse din nou ochelarii, apoi rămase o clipă visător, privind drept înaintea lui, fără s-o vadă.

—Şi acum, când ai să asculţi povestea, începu cu un ton ferm, ai să te miri că m-a putut impresiona atât. Tânărul acela, logodnicul fetei, era, cum îţi spuneam un *jongleur*, un saltimbanc. Îmi aduc şi acum aminte scena decisivă: era costumat şi-şi pregătea masca, îşi punea vopselele acelea pe obraz şi auzea voci şi râsete, nu prea departe de el; se afla, probabil, într-un bâlci oarecare, într-un cort, ascuns după o perdea, gata să apară din nou în faţa spectatorilor şi să-i facă să râdă cu acrobaţiile şi jongleriile lui. Şi deodată, spune autorul, tânărul şi-a dat seama de *decăderea* lui, într-un anumit sens de *trădarea* lui. Deodată, în clipa aceea, a înţeles că un *jongleur* şi un saltimbanc ca el fusese făcut să *distreze zeii*, să-i amuze prin acrobaţiile şi prestidigitaţiile lui, iar acum el, ca şi toţi cei ca el, distrau pe *oameni*...

—Nu înţeleg, şopti Maria, pălind uşor.

—E greu de înţeles, continuă Antim, făcând semn de departe chelnerului, pentru că asta nu se ştia pe atunci, în secolele XIV—XV, şi mă întreb cum a descoperit-o el, *jongleurul.* În fond, lucrul acesta nu-l ştie nici astăzi toată lumea. Dar aşa a fost. Toate acrobaţiile, jongleriile şi glumele saltimbancilor fuseseră la începutul începuturilor inventate pentru a distra pe zei.

Se întrerupse, aşteptând să se apropie chelnerul.

—Acelaşi lucru, dar poate că vrea şi domnişoara un coniac.

—Nu, mulţumesc, Maestre, vorbi repede Maria. Poate, cel mult, puţin rom în ceai. Dar de ce-or fi avut nevoie zeii de jongleriile noastre? adăogă zâmbind, câteva clipe în urmă.

—Nu mă întreba, pentru că n-aş şti ce să-ţi răspund. Ce este *sigur* este că toate artele, muzica vocală şi instrumentală, dansul, sculptura, pictura, toate au fost inventate ca să omagieze şi să slujească pe zei...

—Muzica, dansul, teatrul, asta înţeleg, vorbi Maria.

—Dar nu asta constituia, propriu-zis, subiectul nuvelei, o întrerupse Antim. Adevărata dramă a început după aceea, după ce tânărul i-a povestit logodnicei descoperirea pe care o făcuse: că el, faimosul artist, neîntrecutul saltimbanc şi *jongleur*, îşi trădase adevărata lui *vocaţie,* care era, într-un anumit sens, *religioasă* şi ajunsese, ca toţi cei din breasla lui, un simplu meşteşugar de bâlci, flatat şi fericit că poate amuza oameni de tot felul, de la castelani şi castelane la argaţii şi slugile lor...

—Şi atunci, întrebă nedumerită Maria, ce s-a întâmplat? De ce s-au despărţit?

—Tocmai asta nu înţeleg prea bine. Poate nu mai mi-aduc aminte sfârşitul povestirii. Logodnica, scria autorul, l-a părăsit chiar în noaptea aceea, a plecat în lumea largă...

—Dar de ce? stărui Maria.

—I-o fi fost teamă că, în urma acelei descoperiri, în fond o descoperire tragică, el, logodnicul, nu va mai fi, cum se spune, la înălţime? Nu va mai fi artistul neîntrecut, admirat şi adulat de până atunci?... Nu ştiu. Nu-mi dau seama.

Tăcu câtva timp, zâmbind visător.

—Mi-ar fi plăcut să mai urmeze ceva, ceva mai dramatic, chiar melodramatic; bunăoară, el s-o fi surprins când se pregătea să fugă şi să-i spună că-l va căuta tot restul vieţii şi, dacă nu-l va găsi, îl va căuta în alte vieţi şi, până nu va da de el, nu se va linişti...

Se întrerupse, privind cu atenţie, aproape cu admiraţie, îndemânarea cu care chelnerul îi pusese în faţă paharul cu coniac, fără

să verse o picătură.

—Mulțumesc, Petrache. Ești formidabil!...

Își apropie buzele și sorbi cu grijă. Apoi se întoarse spre Maria.

—... Dar nu i-a spus nimic, adăogă. Sau, în orice caz, dacă i-o fi spus, nu mai mi-aduc aminte. Sfârșitul povestirii era destul de banal. Probabil că de aceea l-am uitat...

—Păcat, șopti Maria.

—Pe câți n-am întrebat! continuă Antim însuflețindu-se. Când eram tânăr, nu apucam să cunosc bine pe cineva, și-l întrebam dacă a citit povestirea asta. Și i-o rezumam, uneori foarte emoționat, căci dacă vedeam că mă ascultă cu atenție, încruntându-se parcă ar fi încercat să-și amintească, începeam să sper: poate că de data asta am noroc să aflu numele autorului sau titlul nuvelei, sau măcar sfârșitul... Ajunsesem de pomină, atunci prin 1914, în preajma războiului, adăogă zâmbind.

Sorbi din ceașca cu ceai, apoi apucă paharul cu coniac și-l păstră mult timp în palmă.

—Dar, cum ți-am spus, povestirea aceasta mi-a schimbat viața. Nu numai pentru că *a trebuit* să devin muzicant. Dar mai ales pentru că - pare atât de absurd, de ridicol, încât nici nu-ți vine să crezi - pentru că, îți vorbesc foarte serios, toate femeile de care mă îndrăgosteam și cărora, evident, nu puteam să nu le povestesc descoperirea pe care o făcuse acel personaj de nuvelă, mă părăseau; nu *chiar pe loc,* ca în nuvelă, dar scurtă vreme după aceea...

Maria îl ascultase fascinată, când foarte palidă, când îmbujorându-se.

—De ce s-or fi supărat? M-or fi crezut naiv sau sentimental sau poate prost de-a binelea, căci cine ar fi putut lua în serios o povestire scrisă de un autor obscur și atât de absurdă?

—N-a fost chiar atât de absurdă, șopti Maria, dacă v-a schimbat viața...

Pentru întâia oară, Antim izbucni în râs. Râdea împăcat și totuși amar, așa cum râd uneori bătrânii.

—Îmi pare bine că te-am convins și te-am convins atât de repede, vorbi continuând să zâmbească. Nici nu-ți dai seama câtă dreptate ai!... Pe de o parte, nu mi-am putut lega viața de nici una din femeile pe care le-am iubit și care, îți repet, erau toate *străine.* Pe de altă parte, povestirea aceea m-a smuls dintre fluturii mei și m-a făcut, în cele din urmă violoncelist; întâi într-un cuartet din Viena și apoi aici, în orchestra Filarmonicii. Dar de ce numai atât? De ce n-am ajuns ce

mi se prezicea în tinereţe, ce mi-a prezis chiar Casals, prin 1926? Unul din cei mari, din primii doi, trei celişti ai lumii?

—Ba da, Maestre, îl întrerupse Maria, aţi ajuns! Asta sunteţi: unul din cei mari.

—Eu ştiu ce-ţi spun, continuă Antim zâmbind amar. Vorbeai de ambiţie, spuneai că eşti mistuită de o ambiţie aproape maladivă. Felicitările mele Maria Daria! Dacă crezi în geniul dumitale, aşa trebuie să fii: bolnavă de ambiţie...

—Dar în cazul meu...

—Nu mă întrerupe, că nu ştii ce voiam să-ţi spun mai departe. Poate că, într-un anumit fel, eram şi eu ambiţios. Căci, în fond, acceptasem să dau concerte, încercasem, cum se spune, *să mă manifest.* Dar asta nu era de-ajuns. Nu mă interesa succesul - nici de critică, nici de public. Nu mă interesa pentru simplul motiv că *nu puteam cânta pentru oameni.* Povestirea aceea îmi schimbase radical concepţia despre artă. Nu puteam cânta pentru semenii mei, pentru oameni. Dar atunci, pentru cine? Pentru zei? Dar nu există. Pentru Dumnezeu? Dar dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu, ar fi o impietate să cânţi muzică profană, să-i cânţi, *Lui,* lieduri, valsuri şi romanţe, ca oricărui bogătaş. Iar dacă nu crezi în Dumnezeu, cum mi-e teamă că e cazul meu, atunci *pentru cine?*

—Pentru îngeri, Maestre! exclamă emoţionată, aproape patetic, Maria. Pentru îngeri!...

Antim izbucni din nou în râs. Îmbujorându-se, Maria întinse braţul peste masă şi-i apucă mâna.

—Nu m-aţi înţeles, Maestre. Când spun: pentru îngeri, nu mă gândesc la îngerii din biserici sau din cer, din muzee sau din cărţile poştale. Cântăm pentru îngerii din noi. Căci fiecare om are în el un înger, nu îngerul păzitor, ci îngerul care geme închis în întunecimile sufletului fiecăruia din noi, şi pe care arareori, numai rareori, izbutim să-l descătuşăm, să-l lăsăm liber să-şi ia zborul, să se înalţe, şi atunci, o dată cu el, se purifică, şi se înalţă, şi sufletul nostru, sufletul fiecăruia din noi.

Antim o ascultase turburat, clipind la răstimpuri din ochi, parcă s-ar fi trudit să se trezească dintr-un vis.

—Te rog, taci! izbucni deodată cu un glas sugrumat, aproape de nerecunoscut. Taci! repetă.

Maria îşi retrăsese mâna şi rămase stingherită, cu privirile plecate. În acea clipă, Antim îşi dădu seama că-i ascultaseră toţi vecinii şi, cu un efort, zâmbi.

—E greu să-ţi explic, spuse. Nu e vorba despre mine...

Îmbrăcaseră amândoi uniformele de general şi Ieronim începuse să aşeze lucrurile în ladă, grăbit şi totuşi concentrat, cu mare grijă.

—Dumitale ţi se potriveşte de minune, şoptise Vladimir. Parcă e turnată. Dar pe mine atârnă ca pe un pui de bogdaproste...

—Ţine cald, îl consolase Ieronim. E ca un palton căptuşit cu lână.

—Dar uite cum atârnă! Îmi ajunge aproape de genunchi. Şi ia te uită la mâneci, adăogă întinzând braţul.

—Ţi-am spus: ţine cald. O scoţi după ce coborâm în salon. E mai uşor s-o porţi în spate decât s-o duci în mână... Nu mai avem mult, adăogă.

Aşezase rochia de mireasă, dar îşi dădu seama cu mirare că nu încăpea în ladă, şi rămăsese câtva timp derutat.

—Poate ar fi mai bine să-mi suflec mânecile, spuse Vladimir. Dacă ţii o clipă lanterna...

Ieronim i-o luase şi, cu mâna stângă, distrat, începu să preseze franjurile rochiei.

—Şi totuşi, îmi aduc foarte bine aminte că nu era nici împăturită şi nici îndoită...

Cu mânecile tunicii bine sumese, Vladimir îi luă lanterna şi examinară, din nou, amândoi, poziţia rochiei.

—Cum tot n-o să mai servească, începu Vladimir, eu zic s-o aşezăm cum s-o nimeri... Că se face târziu...

Ieronim continua să încerce strângând când poalele rochiei, când partea de sus.

—Mă întreb cum a aşezat-o Generăleasa în ladă, fără s-o îndoaie. Că, uite, orice am face, cât de mult am strânge-o, tot rămâne ceva pe dinafară...

—Eu zic să nu mai pierdem vremea, începu Vladimir.

Dar se întrerupse speriat, făcu semn lui Ieronim să tacă, apăsându-şi degetul pe buze şi stinse lumina. Se aude ceva, şopti cât putu mai încet.

După primele măsuri, Antim închisese ochii şi i se păru deodată că visează, că se află din nou lângă el, lângă Casals, în acea după-amiază din mai 1926, când, fără să se anunţe, bătuse timid la uşă şi-i spusese: „Vă rog să mă iertaţi, eu sunt entomolog... "Probabil că aşa reuşise să-l dezarmeze, căci un sfert de ceas mai târziu, Casals îl ascultase, concentrat şi, după obiceiul lui, încruntându-se, şi îl felicitase. „Ai făcut bine că te-ai lăsat de entomologie", îi spusese râzând. Apoi apucase violoncelul şi, privindu-l cu simpatie, făcându-i cu ochiul, ca unui băieţandru, reluase aceeaşi bucată. Şi acum cânta

din nou Casals, cânta tot opus 56 şi cânta aici, în acest salon rece şi umed, sărăcăcios luminat, părăginit, pe jumătate ruinat.

—S-a întors *Oncle Vania*, şopti Ieronim. Nu ştiu ce s-o fi întâmplat, căci de obicei nu se întoarce înainte de două, trei dimineaţă... De altfel, nu cântă el, adăogă. Nu cântă niciodată după concert.

—Ce ne facem? întrebă, cu sfială, Vladimir. Dacă ne aude?...

—Nu-ţi fie teamă. Când ascultă muzică, nu mai aude nimic altceva. O fi venit cu cineva din orchestră, ca să verifice vreun pasaj... Şi atunci nu rămâne mult. Îl aşteaptă ceilalţi, la cafenea. Îl aşteaptă ca să joace şah...

Adăogase ultimele cuvinte foarte încet, mai mult pentru sine, dar fără să-şi poată stăpâni iritarea. Parcă l-ar fi auzit din nou pe Caimata, pretenţios şi protector, şi vorbindu-i totuşi cu veneraţie, aproape cu evlavie. De câte ori îl întâlnea, nu-i putea vorbi de altceva: „Degeaba, Ieronime tată, începea punându-i mâna lui grea pe umeri. Cât o fi de genial conu Manolache în muzică, nu-l întrece nimeni în şah. Ar fi putut ajunge oricând campion pe ţară. *Oricând!* Dar nu vrea. Nu-l interesează. În finală se lasă bătut, parcă ar vrea să ne facă în necaz nouă; *nouă*, prietenii şi admiratorii lui!... "

Antim deschisese de mult ochii, dar nu îndrăznea s-o privească. Uşor aplecată asupra violoncelului, Maria zâmbea trist, ca în somn. Aceste măsuri inimitabile, care pregăteau finalul fără ca totuşi să-l anunţe, întrecuseră tot ce înţelesese el până atunci, şi când ecoul ultimei note se stinse, sări brusc în picioare, se apropie de faţă, o sărută pe amândoi obrajii, apoi îi sărută mâinile.

—Ai avut dreptate, Maria, începu emoţionat. Degetele astea...

Îi fu teamă că-l vor podidi lacrimile şi atunci se dădu câţiva paşi înapoi şi începu să-şi descheie nasturii de la pardesiu, ca şi cum s-ar fi hotărât, brusc, să şi-l scoată.

—Să nu răciţi, Maestre, spuse Maria. Că aici, în salon, e mai frig ca afară...

Antim rămase câteva clipe nehotărât, cu pardesiul numai pe jumătate descheiat.

—Ai avut dreptate, repetă coborând glasul. N-am avut noroc nici eu nici dumneata. Am pierdut atâta timp... Trebuia de mult să mă cauţi şi să vii să mă vezi. Ai fi fost astăzi celebră...

—Vă mulţumesc, Maestre, şopti Maria, ştergându-şi sfioasă lacrimile cu podul palmei.

—Nu vrei să mai cânţi ceva? Încă una din bucăţile dumitale

preferate?

Maria îl privi cu un mare zâmbet luminându-i fața, apoi se plecă ușor asupra violoncelului și așteptă.

—Am putea așeza lucrurile în ladă, șopti Iconaru, chiar așa, pe întunerec. Că sunt doar lucruri de cucoane și nu fac zgomot...

„Sunt entomolog, îi repetase, dar când aveam vreo 14, 15 ani, am citit o povestire ciudată, destul de stranie, o poveste într-un anumit fel absurdă, și povestea asta m-a *silit* să devin muzicant... " Casals îl ascultase zâmbind tot timpul și, spre mirarea lui, nu părea surprins. „În fond, asta se întâmplă cu noi toți, cu toți artiștii, îi spusese. Pe de o parte, *trădăm,* trădăm un ideal, căci orice ideal, în cele din urmă, este inaccesibil. Dar pe de altă parte... "

Fata se oprise brusc și ridicase, speriată, privirile spre tavan.

—Iertați-mă, Maestre, dar nu mai pot... Mi-e frică! Mi se pare că umblă cineva prin pod...

Antim începu să râdă, fără să reușească totuși să-și ascundă turburarea.

—Așa se aude întotdeauna, nopțile, mai ales acum, toamna, când bate vântul. Casa asta e pe jumătate ruinată... O vezi bine, de altfel, adăogă întinzând brațul spre fundul salonului.

În penumbră, se zăreau câteva scânduri bătute de-a lungul peretelui, neîndemânatec acoperite cu draperii decolorate, zdrențuite, mâncate de molii.

—Nu mai cântă, șopti Ieronim. Asta înseamnă că se pregătesc de plecare. Ia dă-mi o clipă lanterna.

O aprinse și, voalându-i lumina cu palma stângă, se îndreptă în vârful picioarelor spre ușă.

—Nu e vântul, Maestre, spuse Maria ascultând cu capul ușor dat pe spate. Umblă cineva prin pod... Și adineauri mi s-a părut că am auzit și șoapte...

Antim ascultă și el câtva timp, apoi ieși brusc și, după ce aprinse lumina pe coridor, se îndreptă spre scara de lemn ce ducea la pod și strigă, cu un ton surprinzător de sever:

—Ieronim, te rog coboară imediat jos! *Tu entends?* Imediat! repetă.

Se întoarse cu el de mână și i-l prezentă:

—Nepotul meu, Ieronim Thanase. Poate ai mai auzit de el, acum vreo zece ani, când era copil-minune și juca la Teatrul Municipal. Cel mai precoce actor pe care l-am avut vreodată...

Ieronim pășea drept, cu fruntea sus, zâmbind, dar în fața Mariei se

plecă şi, cu o exagerată politeţe, îi sărută mâna.

—Sărută-i amândouă mâinile, adăogă Antim, căci este o foarte mare artistă. Maria Daria Maria, de azi înainte eleva mea, dar elevă numai cu numele, căci m-a întrecut înainte de a mă cunoaşte...

—Maestre... începu încurcată Maria.

—Şi este, evident, *străină.* Părinţii ei sunt din provincie. Când am cunoscut-o, astă seară, mă tot întrebam ce revelaţie îmi va face. Nu bănuiam că are să fie chiar asta: geniul...

—Maestre, şopti din nou Maria.

Ieronim continua să-i sărute, cu delicateţe, dar insistent, când o mână, când cealaltă.

—Acum, destul, îi spuse Antim râzând. *Ça suffit!* Ai s-o asculţi şi tu şi ai să te convingi: va fi, dacă nu este deja, cea mai strălucită celistă a timpului...

Îşi potrivi ochelarii şi-l privi deodată curios, măsurându-l din cap până în picioare.

—Dar ce ţi-a venit să te îmbraci cu uniforma Generalului?

Ieronim întoarse capul spre Maria şi o cercetă lung, cu gravitate.

—Puteţi păstra un secret? o întrebă. Măcar pentru o săptămână, două, până la spectacol? Apoi, fără să-i asculte răspunsul, se întoarse spre Antim: Căci într-o săptămână, două, jucăm *Hamlet* la Teatrul Experimental, la teatrul *nostru.* Eu voi interpreta pe tatăl lui Hamlet, şi cum aş putea exprima mai clar condiţia de fantomă decât îmbrăcând această uniformă de general român, uniforma unui erou din primul război mondial?

—E absurd! îl întrerupse Antim, zâmbind amuzat. E absurd, dar de la tine nu mai mă miră nimic...

Ieronim se îndreptă hotărât, aproape ameninţător, spre Maria:

—Să fie oare atât de absurd? o întrebă privind-o în ochi. Pur şi simplu pentru că nu seamănă cu ce s-a făcut până acum? Dar o uniformă de general român ne spune mai direct decât orice alt costum baroc, costum aşa-zis de principe dintr-o Danemarcă fictivă, ne spune că e vorba de un mort, mai precis de *moarte,* de ceva care a fost şi nu mai poate fi; care a fost şi nu mai poate fi pentru că a intervenit *tragedia...*

Maria îl privise şi-l ascultase zâmbind.

—Are să fie greu, vorbi cu o voce neaşteptat de blândă. Are să fie greu să convingi spectatorii că eşti fantoma regelui asasinat. Aşa cum arăţi acum, în uniforma asta de general român, tânăr şi zvelt, şi, o ştii şi dumneata, mai frumos decât are dreptul să fie un bărbat, semeni

mai degrabă cu un erou romantic, din Byron sau din Puşkin.

Ieronim păli uşor şi o stranie tristeţe îi întunecă deodată privirile.

—Vasăzică, numai atâta ai înţeles: că voi apărea pe scenă în rolul fantomei şi mă voi plimba în uniforma asta de general, aşa cum mă vedeţi acum!... Şi doar am precizat că montăm *Hamlet* în teatrul *nostru,* care e un teatru experimental. Nu v-a trecut o clipă prin minte că voi fi mascat, în aşa fel încât să nu-mi recunoască nimeni figura... Dar dacă vă voi spune că tot eu voi juca pe Hamlet şi, după cum vă aduceţi aminte, la începutul actului I ne vom afla *amândoi* pe scenă, Hamlet şi fantoma tatălui, adică voi fi *eu* de două ori, şi în acelaşi timp... Se apropie de ea şi-i luă mâna, i-o strânse cu emoţie în mâinile lui:

—Domniţă Marie, *Oncle Vania* spune că ai geniu. Atunci înţelegeţi ce mi s-a întâmplat, dacă am fost atâţia ani răsfăţatul copil minune la Teatrul Municipal. M-au distrus, Maria Daria, mi-au secătuit orice urmă de talent. Şi doar pentru asta m-am născut: pentru *spectacol.* Dar mi-au mutilat imaginaţia, mi-au năclăit inteligenţa, mi-au alterat toate darurile cu care mă copleşiseră ursitoarele în leagăn. Blestemată precocitate!... Când n-am mai putut fi copil minune, pentru că trecusem de un metru şaizeci, m-au silit să fiu june prim... A fost prima dată când m-a ispitit gândul sinuciderii. Dar atunci m-am revoltat şi am părăsit tot, am încercat să uit tot ce mă învăţaseră *ei,* şi, te asigur, domniţă, am izbutit să uit. Am redevenit mai ignorant, mai naiv şi mai *pur* decât a fost vreodată un actor în toată istoria teatrului... Şi după aceea am luat totul de la început. Am recreat spectacolul, am reinventat arta dramatică.

Începu să se plimbe nervos, agitat, prin faţa lor. Aşa cum trebuie să facem fiecare din noi, oamenii de azi, din a doua jumătate a secolului XX: să reinventăm totul, de la limbaj la pariul lui Pascal, de la dragoste la instituţii, la etică şi gimnastică.

—Iartă-mă, îl întrerupse Maria. Nu voiam să te jignesc. Nu te cunoşteam, şi când am încercat să te închipui în fantoma unui rege asasinat... Dar acum, încep să te înţeleg...

—Te felicit, spuse Antim aşezându-se în fotoliu şi zâmbind foarte bine dispus. Cât de mult îi admir eu inteligenţa, nu mă pot lăuda că îl înţeleg întotdeauna...

Ieronim se opri în faţa lui şi schiţă în glumă o genuflexiune:

—Pentru că dumitale, *Oncle Vania,* nu-ţi place drama, spectacolul pur, într-un cuvânt, *tragedia,* cu toate că noi doi am trăit-o ca puţini alţii dintre contemporanii noştri. Nu-ţi place tragedia, deşi continui să locuieşti aici, în *casa asta* şi arătă, cu braţul întins, spre fundul

salonului. De aceea iubeşti atât de mult şahul. Când joci şah, gândeşti, îţi imaginezi, faci mişcări corecte sau eronate, şi eroarea se plăteşte, şi atunci pierzi partida. Dar asta *nu* e tragedie...

Antim continua să zâmbească.

—Bine, bine, m-ai convins! încercă să-l întrerupă. De altfel, tu ştii de ce joc şah: joc din deznădejde. Ca şi toţi ceilalţi, adăogă coborând glasul.

Ieronim se apropie cu paşi uşori de el, căutându-i privirile.

—Asta îţi reproşez şi eu, că faci ce fac şi ceilalţi. Dar ce avem *noi* în comun cu ceilalţi? De ce-am supravieţuit numai *noi doi*, dintr-o familie de treizeci şi nouă de membri?

Antim încercă din nou să-l întrerupă şi ridică amândouă braţele, ca şi cum ar fi vrut să oprească, de departe, un mânz nărăvaş care s-ar fi îndreptat în goană spre el.

—Acum, te rog, la ora asta înaintată, *je t'en supplie,* nu te apuca să dezvăluieşti secretele familiei!...

—Îmi cer iertare, vorbi Ieronim îndreptându-se spre Maria, punându-şi mâna în dreptul inimii şi frângându-se din mijloc. La răstimpuri, sufăr de accese de indiscreţie, de cea mai vulgară specie de indiscreţie. Dar adineaori voiam să spun numai atât: că noi doi, *Maestro* şi cu mine, singurii supravieţuitori ai familiilor Calomfir, Antim şi Thanase, suntem - şi desigur nu din întâmplare - singurii *artişti* răsăriţi din neamul nostru.

Se întoarse brusc spre Antim, încercând să zâmbească:

—Dar această nobilă vocaţie ne obligă, *Oncle* Manolache. Lasă-i pe alţii, de alde Caimata şi Zamfir, să joace şah *din deznădejde.* Noi trebuie să ne înfruntăm destinul, să acceptăm deci tragedia ca singurul mod de existenţă vrednic de un artist dăruit cu atâţia morţi; morţi pe care, vrând-nevrând, îi purtăm în spate. Prea ne-a strâns în braţe destinul, prea ne-a urmărit nenorocul...

Maria roşi brusc şi căută speriată privirile lui Antim.

—Te rog, nu vorbi de nenoroc, încercă din nou Antim să-l întrerupă. Îl cunoaştem prea bine şi-l cunoaşte şi Maria...

—Încă un motiv ca s-o admir! exclamă Ieronim apropiindu-se brusc şi sărutându-i mâna. Dar nu e destul să *cunoaştem nenorocul, Oncle Vania,* continuă cu fervoare. Degeaba îl cunoaştem dacă nu ştim ce să facem cu el, dacă nu îndrăznim să-l asumăm.

Se apropie mai mult de Maria şi o privi scrutător, cu gravitate:

—*Princesse,* dacă ai geniul de care vorbeşte Maestrul, nu se poate să nu-mi dai dreptate. Nu trebuie să ne fie frică de destine tragice şi

de nenoroc. Astea sunt condițiile prealabile ale geniului nostru creator. Cel puțin *nouă*, celor de prin părțile astea, nu ni s-au pus la dispoziție alte condiții prealabile. Și atunci, ce putem face? Să ne bucurăm că le avem și pe acestea; ar fi putut să fie mai rău, ar fi putut să ne fi fost ursită neființa, moartea. Să ne bucurăm, deci, că le avem și le asumăm!

—Ieronim, îmi sperii fata! se prefăcu mânios Antim, încruntându-se.

Ieronim îi privi pe amândoi, derutat.

—Un geniu, o principesă a Spiritului, să se sperie numai de atât? exclamă cu emfază. Când...

—Eu știu ce este nenorocul, îl întrerupse calmă Maria. De când mă cunosc mă urmărește nenorocul. Cum îi spuneam și Maestrului...

Tăcu, pălind brusc. În prag, cu uniforma de general atârnându-i până aproape de genunchi, dar cu mânecile mult sumese și părând prea scurte, cu fața mânjită de praf și de funingine, o asculta Iconaru. Din câțiva pași, Ieronim fu lângă el și-i cuprinse umărul cu brațul.

—El este Iconaru Vladimir, de care tocmai mă pregăteam să vă vorbesc. L-am întâlnit alaltăieri pe stradă, *ducea un porumbel rănit în mână*...

—Îl rănise vreun derbedeu cu praștia. Mi-a fost teamă să nu-l mănânce pisicile...

Continuând să-i cuprindă umărul cu brațul, Ieronim îl aduse încet în salon.

—Îl auziți? El nici măcar nu-și dă seama că purta în mâinile lui o întreagă teologie, că purta credința și speranța întregului neam românesc...

—Nu mai râde de mine, îl întrerupse Iconaru roșind. Că dacă m-ai văzut că sunt de la țară...

—Vladimir Iconaru! exclamă patetic Ieronim. Cum aș fi îndrăznit să râd de tine, când te-am văzut cu porumbelul rănit și chiar în clipa aceea m-a ispitit *îndoiala* și mi-am spus: s-ar putea ca totul să nu fie decât o iluzie, o nălucire de-a noastră, s-ar putea ca totul să nu fie decât *asta*: un licean milos care adună porumbeii răniți pe maidane...

—Îl lovise cineva cu piatra...

Antim se ridicase din fotoliu și încerca să-și potrivească mai bine ochelarii.

—Acum, explicați-mi și mie ce se întâmplă, spuse. Cine e tânărul?

Iconaru făcu câțiva pași spre el, se opri, apropiindu-și milităreşte

călcâiele, şi se prezentă:

—Mă numesc Iconaru Vladimir, elev în clasa a VII-a la liceul „Gheorghe Lazăr". M-am născut în satul Adunaţi, judeţul Olt. Tatăl meu era învăţător, dar a rămas invalid din război şi a murit acum un an. Vreau să studiez ştiinţele naturale...

Ieronim îl întrerupse apucându-i braţul:

—El crede, şi spune, că e entomolog, dar, evident, este altceva, şi *altcineva:* este băiatul care ducea un porumbel rănit în mână... V-am spus că trebuie să reinventăm pariul lui Pascal, adăogă căutând pe rând privirile Mariei şi ale lui Antim.

—Dar de ce l-ai îmbrăcat şi pe el în uniformă de general? întrebă Antim.

—Pentru că îi era frig şi începuse să tremure acolo, în pod, în faţa lăzii... Se întoarse brusc spre Iconaru: Ce haină bună, caldă şi grea! exclamă visător. Ce haină grea, frate Vladimir, parcă ar fi un trup cald, care te-a cuprins în braţe ca să te apere de frig!

Pe neaşteptate, din câţiva paşi, care aminteau elanul unui patinor, Ieronim străbătuse o parte din salon, apoi se întoarse tot atât de brusc şi se opri în faţa lui Antim.

—Ca în *Stăpân şi slugă,* îţi mai aduci aminte, *Oncle Vania?* când Vasile Andreici s-a culcat, în zăpadă, peste Nikita, ca să-l apere de îngheţ. Şi l-a apărat, scăpându-i viaţa cu preţul vieţii lui... Cum de-a ghicit Tolstoi ce se va întâmpla în Rusia, patruzeci, cincizeci de ani după ce scrisese *Stăpân şi slugă*: că boierimea şi boieraşii vor fi sacrificaţi până la unul, dar ţărănimea se va salva? Cum a ghicit, *şi asta,* Tolstoi?...

—Nu prea înţeleg analogia, spuse Antim întorcându-se şi reaşezându-se în fotoliu, încercând să-şi ascundă oboseala.

Ieronim ridică braţul drept în aer.

—Nici nu trebuie s-o înţelegi, căci e o interpretare sociologizantă şi nu se potriveşte uniformelor noastre de general. Pentru că, Domniţă, adăogă întorcându-se spre Maria, uniforma asta de general care îmi ţine cald este, pentru mine, arta, geniul ludic, iar pentru Iconaru Vladimir este pur şi simplu un costum de gală, un costum de bal mascat. Cât timp ne vom putea costuma şi vom putea *juca,* suntem salvaţi!

Maria întoarse privirile spre Antim şi zâmbi încurcată.

—S-a făcut târziu, spuse, şi poate Maestrul e obosit...

—Dimpotrivă, dimpotrivă! protestă Antim. De-abia de acum înainte încep să mă simt bine. Când îl ascult pe Ieronim, îmi regăsesc

tinerețea.

Ieronim se apropie emoționat de el și schiță din nou o genuflexiune.

—Tinerețea mea ești dumneata, *Oncle Vania*, spuse coborând glasul. Dar ce ne-am face, amândoi, dacă destinul nu ne-ar fi scos în cale, acum, *când aveam amândoi nevoie*, pe Iconaru Vladimir? Pentru că, oricât vi l-aș descrie eu de bine, tot nu reușesc să prezint misterul apariției lui. Căci, *Oncle* Manolache, lui *nu i-e frică!* Nu îi e frică de păianjenii mari și negri...

—Nu fac nici un rău, întrerupse zâmbind, Iconaru. Au și ei rosturile lor...

—Și nu i-a fost frică nici când a trecut pe lângă noi moș Vasile Chelaru, trăgându-și sacul cu surcele, continuă Ieronim însufletindu-se, *nici când a auzit* pe Veronica gemând, speriată, și apoi fugind spre ușă, șoptind, printre suspine: „Nu vreau să mor; mamă, spuneți-le că nu vreau să mor!... " Dar poate nu i-a auzit vorbele, căci Veronica fugea prea repede, se grăbea, sărmana, să ajungă la ușa podului. Și, de zărit, sunt sigur că n-a zărit pe nici unul din ei, deși se tot învârteau pe lângă noi.

—Nu e adevărat! strigă Vladimir. Inventezi ca să mă sperii. Nu era nici o stafie. Bătea doar vântul!...

Ieronim îl privi absent, visător.

—*Au fost*, frate Iconaru, dar pentru că n-ai vrut să crezi în existența lor de sărmane duhuri, blestemate să cutreiere podul casei Calomfir, au încetat să fie; pur și simplu s-au reîntors în neființă...

Antim își scoase nervos ochelarii și, ținându-i strâns între degete, ridică mâna, amenințător:

—Ieronim! șopti. Te rog, încetează. *Ça suffit!*

Ieronim se repezi spre fotoliu și, înainte ca Antim să prindă de veste îngenunchie, apucă mâna și i-o sărută.

—Iertare, moș Manolache! exclamă emoționat. Dar ce să fac dacă m-au blestemat și pe mine ursitoarele să *văd*, să-mi *imaginez, să creez?*... Recunosc, nu era nimeni. În podul casei noastre nu mai e nimeni. Nu se aude decât vântul prin lucarnă. Dar spune, *Maestro*, n-ar fi fost frumos *să fi crezut* că auzim pe moș Vasile Chelaru și pe Veronica? Să fi înghețat de frică, să fi cunoscut atât de tânăr - iar el, Vladimir, e încă un copil -, să fi cunoscut amândoi teroarea fără nume, clipa aceea fără început și fără sfârșit când noi, oamenii, vom descoperi că n-am fost niciodată *singuri?*

Ce imaginație maladivă! izbucni deodată Maria cu o greu

stăpânită exasperare în glas. Un artist tânăr şi cultivat ca dumneata, să-ţi inventezi singur obsesiile teroarei!...

Ieronim se ridicase în picioare şi o privea turburat.

—Din păcate, spuse, n-am inventat nimic. Eu însumi sunt produsul teroarei... Şi atunci, mă apăr cum pot, mă apăr *jucând teatru*, transformând obsesia şi nenorocul în spectacol...

Maria se oprise la un pas în faţa lui şi-l privea sălbatec, respirând cu greutate, tremurând.

—Cu numele cu care te-ai născut, cu talentul, îndrăzneala şi frumuseţea dumitale, nu ai dreptul să vorbeşti de nenoroc! Dacă ţi-au siluit inteligenţa şi talentul când erai copil-minune, ai izbutit să te vindeci singur, aşa cum ai recunoscut-o adineaori... Dar chiar atunci, când erai copil-minune, nimeni n-a încercat să te desfigureze, în aşa fel încât să nu mai poţi juca niciodată teatru. *Niciodată!* Se întrerupse, foarte palidă, şi încercă să-şi înăbuşe un suspin respirând adânc. Aşa cum au vrut să-mi facă mie, la şcoală, când mă băteau cu varga şi-mi loveau îndeosebi degetele, doar de mi-or rupe vreunul... Aşa cum era să mi se întâmple la maşina de treierat, deşi îi imploram să mă lase să fac altceva, le spuneam că iubesc violoncelul, că viaţa mea e asta: violoncelul, şi-i imploram în genunchi să-mi cruţe degetele... Şi de-atunci mă trezesc aproape în fiecare noapte ţipând de groază şi-mi pipăi degetele, aprind lumina şi le privesc, unul câte unul. Şi de frică, nu mai îndrăznesc să mă culc şi stau cu capul în palme, plângând, şi-mi sărut degetele, şi ani de zile n-am avut alt gust în gură decât gustul lacrimilor pe care le culegeam sărutându-mi degetele!...

Iconaru rămăsese cu cutia pe genunchi. O strângea bine, cu amândouă mâinile, şi deşi învăţase acum pe dinafară locul fiecăreia din aceste fabuloase coleoptere din Africa Centrală - *Fangosoma Centaurus*, cu cornul lui excentric, se afla chiar în mijlocul cutiei, având în stânga lui un *Macrorhinia*, verde, cu coarne asemenea cerbului, iar la dreapta, acel *Steramtonnis virescens*, alb cu dungi verzi, în faţa căruia se oprea întotdeauna să-l privească la muzeul de la Şosea („Dar exemplarul meu e mai bine conservat!" îi spusese Antim), urmând, în rândul al doilea, o *Cetonia scaraboidae*, apoi *Taurina longiceps*, cu elitrele de un verde sclipitor, de piatră scumpă, apoi *Phryneta leprosa*, pe care nu o văzuse până acum decât în fotografie - deşi le învăţase pe dinafară locurile, încă nu putea crede că această comoară era a lui. „Eu nu mai mă ocup de mult de coleoptere, îi spusese Antim conducându-l către fundul salonului.

Uite, vezi, se oprise ca să-i arate locul, aici fusese cândva o oglindă mare şi înaltă cât aproape tot peretele. Dar în ziua când a murit generalul Calomfir, văduva, Generăleasa, a acoperit-o cu o draperie de catifea... Pasiunea mea au fost fluturii, continuă deschizând cu efort o uşă pe jumătate înţepenită şi, luîndu-l de mână, îl conduse încet, cu grijă, prin întunerec. Aici a fost la început sufrageria, dar după ce-au vândut mobila, au transformat-o în birou, dar acum e aproape goală, şi s-a stricat şi lumina; nu ştiu ce are, pentru că ori de câte ori atinge cineva comutatorul, se face un scurt circuit. Şi acuma, că am ajuns, să nu te miri că n-o să-ţi dau voie să priveşti vitrinele", adăogă. În acea clipă, lumina i se păru orbitoare, căci cădea din tavan şi se revărsa şi din lămpile mari şi înalte aşezate în cele patru colţuri. Se trezi în mijlocul unei vaste încăperi, cu pereţii acoperiţi cu cutii, prin geamul cărora se vedeau cei mai mari, mai frumoşi, mai extravagant coloraţi fluturi, aşa cum nu văzuse nici la muzeu. „Nu te apropia, pentru că n-o să te mai înduri să pleci şi ne-aşteaptă Maria Daria Maria... Şi acum, ce să-ţi dau? Ce să-ţi dau? se întrebă el rotindu-şi privirile pe deasupra meselor şi măsuţelor încărcate cu insectare. Să începem cu Africa Centrală. Pentru coleoptere, Africa Centrală e renumită..."

Strângea cutia cu amândouă mâinile, dar nu-şi putea lua ochii de la degetele Mariei. Parcă acum le vedea pentru prima dată, aşa cum săltau, mângâind coardele sau apăsându-le, ameninţătoare, parcă ar fi încercat să le plesnească. Nu mai ajungeau pînă la el sunetele. Nu vedea decât degetele, şi începuse să-i fie frică; dintr-o clipă într-alta ar fi putut să plesnească una din coarde sau să greşească o singură mişcare a arcuşului, arcuşul acesta pe care-l ţinea strâns în pumn, ca o vargă, şi atunci unul din degete, şi mai ales cel mai mic...

Nu o putea asculta şi, după câteva clipe, nu mai îndrăznea nici măcar să-i privească degetele. O văzuse alergând desfigurată de groază, urmărită de mulţimea aceea compactă, rea, fără figură. Le auzea strigătele şi, din când în când, cineva se oprea lângă el, îl apuca de braţ şi îl întreba, ameninţător: „Încotro a fugit? Spune repede, încotro a fugit? Unde s-a ascuns?..."

Înghiţind anevoie, clipind des ca să alunge viziunea, Ieronim implora Corul: „E absurd! Nu e vorba de ea. Spuneţi-le că s-au înşelat!..."

Zadarnic. Vedea şi auzea tot mai clar, tot mai puternic, mulţimea aceea care-l înconjura, continuând să alerge parcă împinsă de vijelie,

şi purtându-l pe el, înghesuit din toate părţile, împins mereu din spate, şi îi auzea vorbind între ei, şi totuşi i se adresau lui: „Căutăm pe cineva, cum Dumnezeu îl cheamă? E cineva cunoscut, îl cunoaşte toată lumea. S-a vorbit mult de el. Nu-ţi aduci aminte numele? A fugit tocmai când începuseră să-l bată cu vergile şi îi sfărâmau degetele, unul după altul, deget după deget, a fugit cu mâinile însângerate şi s-a făcut nevăzut."... „Abia apucaseră s-o răstignească, vorbi cineva, dar când i-au zdrobit mâinile, a ţipat atât de puternic încât s-au trezit şi atunci n-au mai văzut-o, şi aşa a putut să coboare de pe cruce, dar anevoie, căci avea mâinile sfărâmate, a coborât şi a fugit şi de-atunci o tot căutăm, dar nu mai dăm de ea..." „E absurd, e o eroare! exclamă Ieronim. Aţi confundat-o cu altcineva". „Nu e nici o confuzie! auzi strigând pe cineva. Toată lumea îl ştie, s-a vorbit mult de el. Cum Dumnezeu îl cheamă?" „Ea n-are nici o vină, stărui Ieronim. E o mare artistă. Cruţaţi-i mâinile, cântă la violoncel..." Şi exasperat, ameninţă Corul: „Ce v-a apucat? V-aţi pierdut minţile? E o confuzie la mijloc, e o eroare. Treziţi-vă! Ea n-are nici o vină. Uitaţi-vă la ea, este aici, în faţa voastră, uitaţi-vă bine la ea. La început nu voia, era prea emoţionată, îi tremurau mâinile, nu-şi mai putea stăpâni lacrimile, dar a rugat-o *Maestro,* a insistat. E o zi mare, spunea, nu trebuie să pleci din casa asta supărată..."

Parcă vântul se înteţise şi îi părea rău, în primul rând pentru Maria, pentru că anumite note îşi pierdeau puritatea. Dar când nu se auzea vântul, toamna, către miezul nopţii, în casa aceasta pustie, cu mai toate ferestrele sparte, lipite cu jurnale sau acoperite cu cartoane şi în care aproape nici o uşă nu se închidea bine?... Poate că niciodată nu-i simţise mai apăsător tristeţea ca în noaptea când veniseră să-l caute la cafenea, se apropiaseră de masa unde juca şah (era în semifinală, cu Zamfir) şi, plecându-se mult spre el, ca să nu-l audă ceilalţi, Gherghel îi şoptise că Generăleasa e pe moarte, că ar trebui să vină imediat dacă vrea s-o mai găsească în viaţă. Cu o jumătate de ceas mai înainte, chemase preotul, se spovedise şi se împărtăşise, şi asta îi speriase pe toţi. Dar lui Antim nu-i venea să creadă. Tot trăgea să moară de multe săptămâni, de când orbise. Şi de câte ori se apropia de ea şi o întreba cum se simte, Generăleasa asculta atentă, cu mîinile împreunate, ca de obicei, deasupra plăpumii, apoi, deodată, şoptea: „Dar ce se aude Manolache De unde e melodia aceasta? Parcă nu mi-ai mai cântat-o niciodată până acum. Bine ai făcut că ţi-ai adus violoncelul!..." „Nu, *mon Général,* nu l-am adus. Dar dacă vrei..."

„Stai mai bine aici, lângă mine, şi ascultă..."

De data aceasta, intrând în odaia în care ardea, ca totdeauna, o singură candelă, şi văzând-o cum strânge, parcă cu un mare efort, cu deznădejde, lumânarea aprinsă în amândouă mâinile, a ştiut că sfârşitul e aproape. Îngenunchie lângă ea şi-i şopti:

—Am venit, *mon Général*. Sunt eu, Manolache...

Fără să-şi mişte capul de pe pernă, cu o voce slabă, dar surprinzător de limpede, îl întrebă:

—Câţi am mai rămas Manolache?

—Cinci, *mon Général*...

Tăcut multă vreme, parcă s-ar fi trudit să numere în gând.

—Păziţi-vă bine, vorbi deodată, păziţi-vă bine, că ni se stinge neamul...

Apoi, spre uimirea tuturor, ceru să fie lăsată singură cu Ieronim. Au ieşit, unul după altul, păşind în vârful picioarelor, rudele, vecinii, doctorul, preotul. Un sfert de ceas mai târziu, uşa se deschise, şi Ieronim apăru în prag şi rămase nemişcat, ca o statuie.

—S-a sfârşit, spuse privind drept înaintea lui, fără să-i vadă. A apucat să-mi spună ce avea de spus şi şi-a dat duhul...

—Dumnezeu s-o ierte! izbucniră toţi, făcându-şi cruce şi îmbulzindu-se în odaie.

Apoi începuseră să aprindă lumânări.

De mai multe ori, chiar în noaptea aceea, în timp ce o vegheau, fusese ispitit să-l întrebe ce-i spusese, dar nu îndrăznise. Pentru întâia dată Ieronim, care nu împlinise încă şaptesprezece ani, îl intimida. Parcă devenise deodată un alt om. Îngenunchease lîngă pat, cu ochii deschişi, dar parcă nu vedea pe nimeni. Se ridica la răstimpuri şi se ducea în salon, se plimba de la un capăt la altul, tăcut, palid, cu figura împietrită.

Când, câteva zile după înmormântare, s-a dus la el în cameră şi l-a întrebat, Ieronim s-a făcut deodată palid.

—Iartă-mă, *Oncle Vania*, i-am jurat că voi face aşa cum mi-a cerut. Mi-a cerut să jur că nu voi spune nimănui, nu voi spune decât băiatului meu, când va avea vârsta pe care o am eu acum. Am îndrăznit s-o întreb: „Şi dacă nu voi avea un băiat?..." „Atunci taina aceasta va muri o dată cu tine", mi-a răspuns. Iartă-mă, *Oncle Vania*, a adăogat zâmbind trist. Am jurat!...

Dar nu renunţase şi, în cei doi ani cât Ieronim continua să locuiască aici, cu ei (nu murise încă Luchian), de mai multe ori, serile, încerca să-l descoase.

—Înţeleg foarte bine că, dacă ai jurat, trebuie să-ţi ţii cuvântul. Dar nu-ţi cer să-mi spui tot şi nici măcar esenţialul. Vreau să ştiu doar atât: dacă ce ţi-a spus era în legătură cu povestea pe care am citit-o eu, când aveam vreo paisprezece, cincisprezece ani...

—Cunosc povestea, îl întrerupse Ieronim, mi-ai povestit-o chiar dumneata. Povestea aceea cu saltimbancul din Evul Mediu...

—Exact. Te întreb asta, pentru că Generăleasa avea ideile ei. Generăleasa credea că vina n-o purta logodnica, ci vina era a mea, adică, vreau să spun, eroului din povestire. Generăleasa credea că *el* îşi părăsise logodnica, şi de câte ori stam de vorbă pe chestia aceasta, încerca să mă convingă...

—Nu, moş Manolache, îţi dau cuvântul meu de onoare că taina pe care mi-a cerut s-o păstrez nu avea nici o legătură cu povestirea dumitale.

Nu se putea împiedica să nu-l privească lung, cercetător, şi să nu adaoge, în şoaptă, mai mult pentru el:

—Curios, foarte curios!...

Abia sosiseră în Bucureşti, şi Generăleasa ceruse să-l vadă.

—Tu eşti Ieronim, băiatul lui Thanase şi al Marinei?

—*Oui, grande-mère!... Pardon, grande tante!*

—Cu mine vorbeşti româneşte, îl întrerupse. Şi nu-mi spui nici *grande-mère*, nici *grande-tante*. Îmi spui, ca toată lumea, *mon Général*. Nu *ma Général*, ci *mon Général*, aşa cum mi se spune de la moartea lui Calomfir. Ai înţeles?

—*Oui, mon Général*! dar se corectase pe loc: Am înţeles, *mon Général*.

Apoi îl luase de mână şi-l aduse până aproape de oglinda cea mare din salon, ascunsă sub draperii.

—Mi-a spus Marina că-ţi place să înveţi tot felul de jocuri şi dansuri, că te pricepi să te deghizezi şi ştii să cânţi şi să reciţi poezii. E adevărat?

—E adevărat, *mon Général*.

—Câţi ani ai?

—Astă-toamnă am împlinit şase ani.

—Eşti, deci, băiat mare, pot vorbi serios cu tine. Înţelegi ce-ţi spun? Înţelegi toate cuvintele?

—Înţeleg, *mon Général*.

Întinse braţul şi apucă, între două degete, marginea draperiei.

—Îmi închipui că ai aflat de ce-am acoperit oglinda. Dar din când

în când, la sărbători, în ocazii solemne, cum va fi mâine, la onomastica mea, îmi place să dau draperiile la o parte... Numai că, vezi, ținute în întuneric de atâția ani apele oglinzii nu mai sunt ce-au fost. Treptat, treptat își pierd transparența și tot felul de forme ciudate, din diferite culori, încep să apară în fundul oglinzii. Unele din aceste forme sunt de o rară frumusețe de parcă n-ar fi de pe lumea asta... Înțelegi ce vreau să spun?

—Înțeleg, *mon Général*.

—În timp ce altele par mai stranii, seamănă cu peșterile de munte sau cu rocile din fundul mării sau cu vreo gură de vulcan după erupție... Înțelegi toate cuvintele?

—Înțeleg, *mon Général*.

—Și când vom da draperia la o parte și te vei trezi deodată în fața atâtor forme necunoscute și te vei vedea și pe tine mișcându-te între ele - dar foarte probabil, cel puțin la început, nu te vei recunoaște, căci ți-am spus, oglinda nu mai e ce-a fost și uneori amplifică, lungește sau lărgește sau chiar desfigurează - n-o să-ți fie frică?

Îl privise cu neobișnuită intensitate, ca și cum de răspunsul lui ar fi atârnat cine știe ce decizie importantă. El zâmbi suav, aproape ironic.

—N-are să-mi fie frică, *mon Général*.

—Bine. Și iată acum ce surpriză vreau să le fac. Evident, ăsta e un secret, nu spui nimic acasă. Mâine seară, după ce se va servi șampania și ne vom aduna toți aici, în salon...

N-a putut uita niciodată tăcerea înghețată care a urmat șoaptelor, râsetelor înăbușite, ciocănitului discret al paharelor de cristal, când Vasile Chelaru și Anuța au tras încet draperia și oglinda i-a privit pe toți, așa cum se strânseseră, la cererea Generălesei, înghesuiți, în fundul salonului. Parcă nu mai îndrăznea nimeni să respire. Și atunci, dintr-un fald al draperiei, a apărut el, așa cum îi plăcuse să se deghizeze: cu pletele blonde, dar cu figura arsă de soare, îndelung bătută de vânt, cu o cămașă ruptă, decolorată prin care se vedeau umerii și pieptul, în picioarele goale, și cu pantalonii scurți pe care și-i suflecase și mai mult, ca și cum s-ar fi pregătit să treacă prin apă, a apărut, parcă ar fi ieșit din peștera verde a oglinzii și, fără ca nimic să fi pregătit această mișcare, își dădu deodată capul pe spate, își împreună mâinile la ceafă și începu să râdă. Era un râs pe care nu și-l cunoscuse până atunci, un hohot continuu, cristalin, irezistibil, pe care, chiar dacă ar fi încercat, nu și-l mai putea opri. Începuse să se plimbe prin fața oglinzii, descoperind necontenit alte scorburi și alte

stânci, şi liane cu flori nemaiîntâlnite şi, printre ele, siluete neverosimile ale invitaţilor, cu paharele de şampanie (înalte cât o cizmă sau largi cât găleata) în mână, având în mijlocul lor jilţul în care se odihnea, hieratic, Generăleasa, şi acum râdeau şi ei, un râs la început timid, puţin speriat, dar devenind repede contagios, râdeau acum cu toţii, şi în oglindă îi vedea cum se privesc unii pe alţii, încântaţi şi totuşi neliniştiţi, căci nu prea înţelegeau ce li se întâmplă, până când, iarăşi fără ca nimic să fi pregătit acest gest, Ieronim ridicase amândouă braţele în sus, făcându-le semn să tacă, şi începuse să danseze, cântând în surdină o melodie pe care o descoperea atunci. Apoi începuse să recite, dar niciodată n-a ştiut dacă recitase vreuna din poeziile, nenumărate, pe care le învăţase pe dinafară sau improvizase, fără să-şi dea seama, vers după vers, aşa cum îi cerea melodia şi îl sileau mişcările de dans, mereu altele, când lente, maiestuoase aproape liturgice, când abrupte, sălbatece, ireverenţioase.

De ce s-a oprit, la un moment dat, şi depărtându-se la un pas de la oglindă, s-a înclinat, plecându-se mult din mijloc, cu pletele căzându-i peste faţă, n-a înţeles, pentru că nu era obosit. I-ar fi plăcut să-şi continue dansul, să inventeze alte melodii şi versuri.

—*Encore! encore!* au început să strige toţi, în fundul salonului, bătând din palme, unii cu oarecare greutate, căci aveau încă paharul gol în mână.

—Bravo, Ieronim! strigase Generăleasa. *Encore!* adăogase şi ea, cucerită de entuziasmul general.

Ce s-a întâmplat exact, n-a putut afla de la nimeni. Îşi aducea doar aminte că se retrase încet spre colţul din stânga, apucase draperia, apoi, trăgând-o anevoie după el, începu s-o legene şi faldurile, înfiorându-se, adumbreau şi luminau mereu alte peşteri submarine, în timp ce el vorbea ca în vis, cu o voce - i-au spus mai târziu - din altă lume, căci nu semăna cu nici o voce omenească, şi deşi de o incomparabilă suavitate, îi paralizase pe toţi, evident, nu numai vocea, ci şi cuvintele pe care le spunea, pentru că nu înţelegeau întotdeauna prea bine ce voia să spună, înţelegeau doar că el Ieronim, oricând se poate furişa aici, în fundul peşterii, în adâncul mării şi se poate reîntoarce cu prietenii lui, care sunt mulţi, de la delfinii şi caii-de-mare cu care se joacă în fiecare dimineaţă, până la fiinţele nevăzute pe care, din fericire, numai el le poate vedea. Eglantina, cu ochii de sticlă şi buzele de porţelan, şi chiar Mironclai, deşi umblă pe picioroange cât casa de înalte dar altminteri e prietenos şi râde întruna, şi cine nu l-a auzit râzând la douăzeci, douăzeci şi cinci de

metri deasupra lui nu cunoaşte bucuria râsului...; da, poate unii din aceştia le-ar plăcea dar când vor da cu ochii de Maremore, care nu e nici şopârlă, nici pasăre, dar cântă mai frumos ca privighetoarea, sau ca Paralene, care se caţără cu unsprezece picioare deodată ca păianjenii, deşi are ochii mari, albaştri, de domnişoară, şi genele atât de lungi încât...

—Ne-ai tras o spaimă! îi spuneau mai târziu. Tăceam toţi, înlemnisem, parcă ne-ai fi vrăjit, şi nimeni nu îndrăznea să strige la tine, să te oprească. Nici măcar Generăleasa, precizase o dată, mult mai târziu, Antim. Împietrise şi ea, fermecată.

—Dar ce-am spus, *Oncle Vania?* Ce v-am spus? întrebase atunci, cu aceeaşi exasperare în glas, pentru că începuse să creadă că se înţeleseseră cu toţii să nu-i povestească niciodată nimic precis.

—Cine le mai ţine minte? răspunse Antim, Căci, îţi repet, nu erau fraze şi cuvinte de copil, cât ar fi fost el de precoce, ci parcă ar fi vorbit altcineva prin tine, vreun semizeu sau eroul mitologic sau unul din personajele acelea fabuloase care pretindeai că-ţi erau prieteni şi cu care te întâlneai când voiai şi unde voiai, nu numai în oglindă... Şi, acum pot să-ţi spun, adăogase odată Antim, mulţi ani în urmă, mi-a fost frică şi nu numai mie, ne-a fost frică să nu ţi se întâmple ceva, să nu-ţi pierzi minţile, căci o asemenea precocitate, profundă şi extravagantă în acelaşi timp, se plăteşte...

—Şi aţi avut dreptate, îl întrerupse Ieronim zâmbind amar. Am plătit cu vârf şi îndesat. Căci în noaptea aceea familia a decretat că sunt copilul-minune al secolului, şi tot atunci, s-a decis să mă prezint neîntârziat directorului Teatrului Municipal, Şi, spre nefericirea mea, Theodorini era *bun prieten* cu directorul teatrului... Am plătit, *Oncle Vania* pentru spaima pe care v-am tras-o în noaptea aceea de Sfântul Ioan, am plătit mai mult decât era drept să i se ceară să plătească unui copil, chiar unui copil-minune...

Îşi aminti deodată că aria aceasta îi plăcea mult Melaniei şi, fără să-şi dea seama, zâmbi. Când venise să-i anunţe logodna, Generăleasa se odihnea, ca de obicei, în jilţul ei favorit din mijlocul salonului.

—O cheamă Melania, începu el după ce-i sărută mâna. Este evident, *străină*. Inutil să adaog că e foarte frumoasă şi inteligentă şi, pe cât pot judeca, eu, care nu mă pricep în literatură, a citit imens!...

—Manolache, îl întrerupse Generăleasa, eu ştiu la ce te gândeşti tu. Tu îţi închipui sau măcar speri, că de data aceasta este *ea*.

Reuşise să râdă, dar jovialitatea i se păruse atât de stridentă, încât se opri şi ridică din umeri, prefăcându-se mirat.

—Cum o să-mi închipui asta, *mon Général?* exclamase. Cum am

să amestec un personaj dintr-o povestire, spune-i, dacă vrei, nuvelă, cu o ființă vie, din zilele noastre? E drept, *străină*, dar e o ființă în carne și oase...

Generăleasa îl privise tot timpul zâmbind blând și totuși distant, așa cum numai ea putea să zâmbească.

—Și, evident, i-ai rezumat și ei nuvela, cu speranța, nemărturisită, că, poate, cine știe? printre miile de cărți pe care le-a citit, poate a dat și peste povestea vieții tale...

Nu mai încercase să râdă și, încurcat, își scoase ochelarii și-și căuta acum batista ca să-i șteargă.

—Nu știu dacă o pot numi povestea vieții mele, începuse el târziu. Dar trebuie să recunosc că...

—Greșeala ta, Manolache, îl întrerupse Generăleasa, este că nu vrei să-ți recunoști marea ta calitate, care este totodată și marea ta slăbiciune: modestia. Ești prea modest. Ai descoperit într-o zi că ar fi păcat să-ți cheltuiești viața studiind insectele, când ești atât de înzestrat pentru muzică, și ai descoperit în același timp că nu te poți desăvârși în nici o artă, dar mai ales în muzică, dacă nu privești în sus, către cer, în loc să te uiți în jurul tău, să vezi ce fac oamenii și ce zic vecinii. Ai făcut această mare descoperire, de care suntem mândri noi toți, întreaga familie, când erai aproape un copil. Dar, modest fiind, ai pus-o pe seama altuia, pe seama unui personaj dintr-o nuvelă, care trăia acum nu știu câte sute de ani...

—*Mon Général*...

—Ascultă, că n-am terminat. Modestia este o însușire rară, mai ales, în zilele noastre, și mai cu seamă în familia noastră. Foarte bine dacă vrei cu orice preț să-ți justifici concepția ta despre artă și viață pe care ai decis s-o trăiești printr-un model literar... Unde nu te mai înțeleg, continuă după o scurtă tăcere, este legătura pe care o faci tu între idealul tău artistic și *Ea*, femeia aceea care te-a părăsit acum câteva sute de ani...

—Asta se întâmplă în *nuvelă*, încercase Antim s-o întrerupă.

—Totuna e. Este vorba de logodnica aceea necunoscută și inaccesibilă, pe care o tot aștepți, dar pe care n-ai încercat niciodată *s-o cauți*. Asta nu înțeleg, adăogă gânditoare. Nu înțeleg de ce nu-ți cauți ursita, dacă *știi* că există undeva pe lume și te așteaptă. Nu trebuie s-o cauți prea departe. Poate este pe aici, pe lângă noi, și dacă n-o vezi încă este pentru că o ascunde soarele sau umbra sau oamenii. Dar dacă te hotărăști s-o cauți...

Toate acestea le știa sau le bănuia de mult. I le mai spusese,

uneori direct, ca acum, alteori pe foarte departe, referindu-se la cei cinci fraţi aproape legendari, strămoşii ei, care plecaseră dintr-un sat din Pind, fiecare în altă direcţie, ca să-şi caute miresele. Ce i se părea de astă dată curios şi chiar jignitor era faptul că Generăleasa îl mustra că nu-şi căuta ursita *acum*, mai puţin de un sfert de ceas după ce o anunţase că se logodise.

—În felul meu, vorbi cu o neaşteptată fermitate, o caut şi eu. Deşi poate o caut cu discreţie exagerată. Dar de câte ori întâlnesc o *străină*, deschid ochii în patru, stau mult de vorbă cu ea, o descos, cântăresc tot ce-mi spune, şi chiar ce nu-mi spune... Aşa cum s-a întâmplat cu Melania, îndată ce-am aflat că e străină...

—*Străină*, repetă Generăleasa cu o uşoară tristeţe în glas. Manolache, pentru un *bărbat*, nici o femeie nu e *străină*. Bărbaţii întâlnesc o singură dată în viaţă Străina şi atunci, în orice caz, e prea târziu. Şi despre asemenea întâlniri e bine să nu mai vorbim...

Antim continua să-şi şteargă ochelarii, fără s-o privească.

—Eu pentru asta venisem, vorbi târziu. Venisem să-ţi spun că duminica viitoare mă logodesc cu Melania...

Aşa i se întâmpla şi altădată când lăsa uşa deschisă şi-l asculta pe Antim exersând aici, în salon. După câteva minute se trezea că ascultă Corul, povestindu-i ce se va întâmpla în scena următoare sau cum ar fi trebuit să se întâmple lucrurile în piesa pe care o citise chiar în ziua aceea. Pe malul mării. O plajă pustie pe malul Mării Negre, anunţa Corul. Într-o seară de noiembrie... Şi, totuşi, intervenea Ieronim, autorul scrie limpede că scena reprezintă curtea unei case de ţară, într-o dimineaţă de iunie, şi la ridicarea cortinei se aude, de departe, vocea unui bărbat... E o plajă pustie, pe malul Mării Negre, într-o seară de noiembrie, continua Corul. Şi mult timp după ridicarea cortinei nu se aude decât vântul.

—Vasăzică, aicea erai? îl trezea vocea lui Luchian. Tot îl asculţi, îl asculţi mereu? Nu te plictiseşti să asculţi mereu aceeaşi melodie?

Se oprea în prag şi numai arareori intra în odaie. Avea obiceiul să spună repede ce avea de spus, în prag, şi apoi dispărea, îşi continua plimbarea lui leneşă, melancolică, din încăpere în încăpere, prin toată casa.

—Iar am visat-o pe Veronica, îi spusese în ziua aceea. Ascultă-mă pe mine: n-o mai duc mult. Îmi vine şi mie rândul. Curând, curând o să rămâneţi numai voi doi, singuri pe lume. Şi atunci, mă tot întreb: ce-o să vă faceţi fără mine?...

Dispăruse înainte ca să aibă timp să spună ceva. Şi aşa cum se

aştepta, Corul răspundea în locul lui. „De ce ţi-e frică de moarte, Luchian? Adu-ţi aminte ce ne spunea Generăleasa: «Îmi place de voi, că nu vă e frică de nimic, nici de moarte nici de dragoste. Se vede că sunteţi nepoţi de erou...» " Îi mai spusese asta odată, după ce orbise: „Îmi place de tine, Ieronim, că nu ţi-e frică de nimic!..." O repetase şi lui Antim.

Intrase odată la el în odaie, cu un zâmbet misterios luminându-i faţa:

—Ieronim, ştii ce mi-a spus despre tine Generăleasa pe patul de moarte? Mi-a spus: „Cum se vede că Ieronim e nepot de erou!..."

—Ştiu, mi-a spus-o şi mie. N-am voit s-o contrazic, pentru că asta îi face plăcere. Dar adevărul este altul, *Oncle Vania.* Nu mi-e frică de nimic şi, în primul rând, nu mi-e frică nici de dragoste, nici de moarte, pentru că, după tot ce ni s-a întâmplat, şi *mi* s-a întâmplat, am redescoperit sensul şi funcţia spectacolului, aşa cum le ştiam de copil...

Ar fi vrut să continue, dar auzi deodată Corul: „Acestea nu sunt informaţii de toate zilele, asemenea celor pe care le ceri şi le afli la orice ghişeu de poştă, de bancă sau de gară. Acesta este adevărul, Ieronim. Adevărul!"

Şi, totuşi, foarte curând după aceea, a încercat să-i explice. Intrând pe neaşteptate în salon, îl găsise pe Antim cu violoncelul rezemat de genunchiul stâng, privind absent în faţa lui. Stătea aşa, probabil, de mult timp, pentru că Ieronim, văzând că tăcerea se prelungeşte, crezuse că Antim plecase în oraş. Dar îl găsise la locul lui obişnuit, cu violoncelul lângă el, cu privirile pierdute.

—Încep să îmbătrânesc, îi spuse încercând să zâmbească. Am prea multe amintiri...

—Un artist nu îmbătrâneşte niciodată, *Oncle Vania,* îl întrerupse Ieronim, brusc emoţionat. Dacă ne-a pedepsit şi pe noi Dumnezeu cu ceva, ne-a pedepsit cu tinereţe fără de bătrâneţe. Recunosc, pedeapsa e grea, dar ce putem face? Asta ne-a fost ursita...

—Tinereţe fără de bătrâneţe, repetă Antim zâmbind. Uşor de spus la vârsta ta...

—Avem amândoi aceeaşi vârstă, *Oncle Vania,* continuă Ieronim, îngenunchind lângă el. Numai că dumneata ai amintiri, iar eu mi le *imaginez.* Şi dacă ţi-aş spune că amintirile mele întrec de *multe sute de ori* pe ale dumitale, pur şi simplu pentru că mi le-am imaginat, n-ai să mă crezi...

Antim îşi aşeză violoncelul alături şi, pe neaşteptate, începu să

râdă.

—Spune-mi şi mie cum faci, îl întrebă. Cum faci să-ţi imaginezi amintirile...

—Întâi le imaginez şi apoi mi le amintesc. Probabil că şi dumneata ţi-ai imaginat multe în viaţa dumitale, dar le-ai uitat. Nu-ţi aminteşti decât ce ţi s-a întâmplat, cum se spune, *personal,* dar astea, *Maestro,* pentru noi, artiştii, nu au valoarea care o au pentru ceilalţi...

Se ridică brusc în picioare şi, aşa cum îi era obiceiul atunci când presimţea că va spune lucruri pe care le evitase până atunci, începu să se plimbe cu paşi mari prin salon.

—Îţi mărturiseam o dată că dacă nu mi-e frică de nimic, nu este pentru că sunt nepot de erou, ci pentru că am redescoperit sensul şi funcţia spectacolului. Dar nu ţi-am spus ce înseamnă asta pentru mine. A nu-ţi fi frică de nimic înseamnă a privi tot ce se petrece în lume ca *spectacol.* Asta înseamnă că putem interveni oricând, prin imaginaţie, şi putem modifica *spectacolul* aşa cum vrem noi...

—Prin imaginaţie, repetă Antim tot mai bine dispus. Adică, în mintea noastră... Dar asta nu schimbă realitatea, ce se întâmplă *cu adevărat* în noi şi în jurul nostru...

Ieronim se opri în faţa lui şi-l privi surprins, ca şi cum n-ar fi fost sigur că l-a auzit bine.

—Depinde ce înţelegi prin *realitate,* spuse. Pentru mine *realitatea este* adevărul total, adică ceea ce ne este dat să cunoaştem numai după moarte. Dar arta, şi în special teatrul, *spectacolul,* ne revelează acest adevăr în tot ce se întâmplă în jurul nostru, şi mai ales în tot ce ne putem imagina că se întâmplă. În fond, teatrul, ca şi filosofia, este o pregătire pentru moarte. Cu deosebirea, pentru mine capitală, că *spectacolul* anticipează revelaţia morţii, pentru că îţi arată toate acestea *aici,* pe pământ, în viaţa de toate zilele...

—Ieronim, nu te mai înţeleg...

Şi i se păru că zâmbetul care-i luminase figura începe să se şteargă, şi privirile se pregătesc să se depărteze, gata să se piardă, absente, în gol.

—Pentru că dumneata, *Oncle Vania,* continuă Ieronim cu un alt glas, mai blând şi totuşi mai solemn, dumneata te încăpăţânezi să reduci *înţelegerea* la exerciţiul raţiunii, ca la şah. Dar ştii foarte bine că nici arta, nici viaţa nu pot fi înţelese *numai* prin raţiune. Orice se întâmplă în jurul nostru ar putea camufla un mister, aşadar o revelaţie decisivă, un adevăr cutremurător. Bunăoară, *orice* porumbel ar putea camufla...

—Vasăzică, iar v-aţi apucat de filosofie, îl auzi pe Luchian din

prag. Ferice de voi, adăogase îndreptându-se agale spre fotoliul Generălesei.

Se aşeză, oftând adânc.

—Nu ştiu ce am, spuse. Nu mă simt bine... Dar voi vedeţi-vă de treabă, continuaţi-vă discuţia...

De-atunci, îl tot auzea! „Nu ştiu ce am. Nu mă doare nimic, dar mă simt obosit. Foarte obosit..."

De când nu se mai plimba din încăpere în încăpere, prin toată casa, îi plăcea şi lui să lase uşa deschisă, să-l asculte pe Antim. Apoi, într-o seară, când Ieronim se apropiase de patul lui cu cartea deschisă, să-şi continue lectura întreruptă cu o jumătate de ceas mai înainte, Luchian îi făcu semn, mişcând încet, obosit, mâna dreaptă.

—Ieronim, şopti, eu nu mai am mult. Îţi spun asta foarte simplu, pentru că, aşa cum ştii şi tu, nu mi-a fost frică de dragoste şi nu mi-e frică nici de moarte. Dar vreau să-ţi dau un sfat. Şi vreau de asemenea să te rog ceva. Sfatul e acesta: când eu n-oi mai fi, te duci şi locuieşti în casa lui Thanase, acolo unde ai copilărit. M-am înţeles cu chiriaşii. Ei vor fi bucuroşi să-ţi cedeze cele două odăi de la etaj, că tot riscă să le ocupe altcineva şi, evident, te preferă pe tine, care într-un anumit fel eşti încă proprietar...

—Şi Oncle Vania?...

—N-o să mai apuce să rămână nici el multă vreme aici, căci e lucru hotărât: casa se dărâmă. O fi în primăvara asta sau la toamnă sau în primăvara următoare, nu se ştie, dar sigur se dărâmă. Şi atunci Manolache va veni la tine, şi-i dai una din camere. Altminteri, rămâne pe drumuri... Îmi făgăduieşti? Pot conta pe tine?

Nici nu mai asculta Corul strigându-i: „Ieronim fii tare, fii ca stânca de cremene! Nici o lacrimă. Şi vocea, Ieronim, vocea să nu-ţi tremure, căci nu se va întâmpla nimic altceva decât ce-ai tot învăţat în ultima vreme. Moartea. Moartea şi dragostea..."

—Pot conta pe tine? întrebă încă o dată Luchian.

Ieronim zâmbi şi, luîndu-i mâna, i-o mângâie.

—Am făgăduit, Luchian. Poţi conta pe mine...

—Şi acum am să-ţi fac o rugăminte. Ultima mea rugăminte...

Tăcu multă vreme cu privirile ţintite în tavan.

—Ce ţi-a spus Generăleasa atunci, înainte să moară, când aţi rămas numai voi doi singuri?...

Ieronim se dădu un pas înapoi, ca şi cum ar fi încercat să-l vadă mai bine.

—Luchian! exclamă. Ştii ce i-am făgăduit: că voi păstra secretul, că nu-l voi spune decât băiatului meu când va împlini 17 ani.

—Ştiam asta, îl întrerupse calm Luchian. Dar pe mine mă poţi deja elimina din numărul celor vii...

Ieronim se apropie din nou de pat.

—Dar Luchian, începu el încercând să-şi stăpânească emoţia, eu, din noaptea aceea, de când m-a chemat Generăleasa lângă ea, nu fac decât asta: să vă vorbesc despre ce mi-a destăinuit ea. Dar pentru că am jurat, nu le pot spune aşa cum mi-au fost spuse mie cu limbă de moarte, ci le destăinuiesc în parabole şi legende, în anecdote şi imagini. De când s-a prăpădit Generăleasa, eu nu fac altceva, *nu pot face altceva* decât să vă spun, dar voalate ca într-o oglindă veche, cum a fost oglinda noastră, nu pot face altceva decât să vorbesc, în imagini şi parabole, de taina care mi-a fost încredinţată. Şi nu numai vouă, familiei şi prietenilor, ci şi celor pe care îi întâlnesc din întâmplare. Sunt uneori ispitit să opresc oamenii pe stradă, evident, nu pe oricine, dar anumiţi oameni, în care mi se pare că ghicesc un anumit semn. În sfârşit, asta e altă poveste. Dar, Luchian, eu numai despre asta vorbesc! Dacă n-aş fi vorbit, mi-aş fi pierdut minţile!...

Luchian îl ascultase turburat şi totuşi un zâmbet se ivi timid, pe buze.

—Atunci, trebuie să-mi dau silinţa să te ascult cu mai multă atenţie, şopti continuând să zâmbească, şi să încerc să descifrez enigmele. Dar nu ştiu dacă voi mai avea timp. Mă simt foarte obosit...

—Tinereţe, tinereţe fără de bătrâneţe! repeta Antim.

Abia apucase s-o sărute pe amândoi obrajii, şi Iconaru, cu cutia sub braţ, se repezise spre el, îi mulţumi strângându-i mâna şi plecându-şi respectuos fruntea. Dar aproape de uşă Ieronim îl ajunse din urmă şi-l opri.

—Cum, vrei să pleci?

—Poate îl mai găsesc pe Borban lucrând şi îmi deschide pe din dos...

—Vrei să pleci, îl întrerupse Ieronim, când încă nici n-am intrat în miezul problemei, n-am discutat nici măcar existenţa lui Dumnezeu?

—E târziu şi gazda se face foc dacă-l trezim din somn...

—În nici un caz nu poţi umbla noaptea, pe stradă, îmbrăcat în uniforma asta de general! Dacă te vede vreun sergent, te arestează. Trebuie să-ţi găsim alte haine...

Îl auziră urcând în goană scara spre pod, apoi îi auziră paşii călcând de astă dată fără grijă şi în mare grabă, şi câteva minute în urmă se întoarse cu braţele încărcate. Cu un oftat de uşurare, îşi

revărsă poverile pe canapea. Adusese fotele, maramele şi broboadele pe care le examinase, pe îndelete, cu două ceasuri mai înainte, dar adusese şi rochia de mireasă.

—Asta este pentru dumneata, *Princesse,* se adresă Mariei întinzându-i rochia la picioare, ca un covor. Este aproape o piesă de muzeu, aşa că-i poţi neglija simbolismul. A fost croită cândva ca să împodobească o mireasă, dar în noaptea asta, potrivită cu oarecare imaginaţie în jurul umerilor dumitale, îţi va ţine cald...

—Ieronim, iar ai s-o superi! spuse în glumă Antim.

Maria îşi ştersese ultimele lacrimi cu podul palmei şi zâmbi.

—Nu mai mă supăr, Maestre, şopti. Într-o zi ca asta, nu mă pot supăra...

Iconaru continua să caute, fără entuziasm, prin maldărul de stofe.

—Toate astea le cunosc, vorbi dezamăgit. Sunt doar pentru cucoane...

—Dar ţin de cald, îl întrerupse Ieronim, alegându-i una din fote şi aşezându-i-o pe umeri. Iar pe deasupra ca să nu se vadă...

Ieşi iar pe coridor şi curând se întoarse cu o pelerină.

—Pe deasupra, continuă, punem pelerina asta. E drept, cam veche şi, probabil, prăfuită, dacă nu cumva găurită de molii...

Începu s-o scuture, cercetând-o îndeaproape.

—Se face târziu, spuse Iconaru, luându-şi iarăşi cutia sub braţ. Nu stau departe şi, dacă pornesc în pas alergător, nu răcesc...

Ca şi cum nu l-ar fi auzit, Ieronim îi potrivi, cu îndemânare, pelerina peste fota care-i acoperea umerii.

—Îl ducem întâi pe el acasă, se adresă Mariei, ca să vedem dacă mai poate intra...

—Dacă Borban n-a stins lumina, îl întrerupse Iconaru, îmi deschide pe din dos...

—Iar noi, continuă Ieronim, noi plecăm apoi să ne plimbăm pe străzi. Avem atâtea de discutat...

Cu gesturi scurte, înfăşură rochia de mireasă şi, asemenea unui mare şal, i-o încolăci în jurul umerilor. Apoi izbucniră toţi în râs.

—Tinereţe! exclamă încă o dată Antim, însoţindu-i în coridor.

Încuind uşa, îl auzi pe Ieronim:

—*Princesse*, dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu...

De-abia după ce se aşezase, istovit, în fotoliul Generălesei, îşi aduse aminte că uitase să le ofere, în paharele minuscule, rezervate numai pentru asemenea ocazii, faimosul Grand Armagnac, 1908, din ultima sticlă care-i mai rămăsese.

—Tinereţe fără de bătrâneţe! îşi repetă ironic, clătinând din cap. Fără de bătrâneţe...

Voi să se ridice, să caute în dulap şi să-şi umple măcar paharul lui, să bea, singur, în sănătatea lor, dar îşi simţea picioarele grele, ca de plumb, şi se hotărî să se odihnească puţin, doar câteva clipe. Zâmbind, îşi rezemă capul de spetează jilţului şi-şi apropie pleoapele. Va trebui să procedeze ca în ocaziile mari, solemne, să aplice, cum îi plăcea să spună, ceremonialul, adică, să ţină, câteva secunde, paharul de cristal în dreptul ochilor, privind prin licoarea de aur şi aramă, apoi să-l înalţe şi, urându-le noroc, să-l apropie de buze şi să soarbă cât va putea mai încet.

Puţin timp în urmă deschise brusc ochii şi-l surprinse lumina în salon. „A dat Dumnezeu şi au reparat prizele!" îşi spuse, dar în acelaşi timp o văzu pe Maria Daria îndreptându-se încet spre el, şi se ridică speriat din fotoliu.

—Ce s-a întâmplat? o întrebă. Ai uitat ceva? Sau te-ai certat din nou cu Ieronim pe drum?

Fata se oprise la un pas în faţa lui şi-l privea, zâmbind trist. Şi de-abia atunci o văzu cât este de frumoasă, ce lumină neobişnuită îi însufleţea figura.

—Maria Daria, începu el emoţionat, te-ai făcut deodată foarte frumoasă. Ce s-a întâmplat?

Fata continua să-l privească, adânc, în ochi, cu acelaşi zâmbet trist uitat pe buze.

—Nu mă mai recunoşti, Maestre, spuse foarte încet. E adevărat, a trecut atâta timp, adăogă.

Tăcu o clipă, apoi începu să recite:

Manole, Manole,
Meştere Manole...

—Melania! exclamă Antim. Ce e cu tine? De ce-ai venit?

Fată îi prinse mâna.

—Manole, Manole, meştere Manole, n-ai uitat numai logodnica, ai uitat şi de logodnă... Îl trase încet spre ea: Trebuie să ne grăbim că ne aşteaptă...

Se lăsă dus ca un copil, întrebându-se ce i-ar putea spune, acum, după atâţia ani, când, ajunşi la capătul salonului, dădu deodată cu ochii de oglindă, sclipind scăldată în lumină, aşa cum nu se întâmpla decât când toate candelabrele erau aprinse, şi se opri speriat şi fericit

totodată. Dar fata continua să-l tragă după ea.

—Unde vrei să mergem? exclamă foarte bine dispus. Vrei să trecem prin oglindă?

Fata începu să râdă şi întoarse capul.

—Oglinda e înapoia noastră, Manole. N-o vezi? şi i-o arătă întinzând uşor braţul.

Întoarse şi el capul. Oglinda era într-adevăr acolo, departe, în celălalt capăt al salonului, şi când fata îl trase brusc după ea, nu se mai împotrivi, şi pătrunse ca într-o ramă de lumină.

—Să ne grăbim, o auzi din nou, că ne aşteaptă...

Se lăsă dus şi curând îşi dădu seama că traversau o mare sală, puternic luminată, şi fata îl trăgea tot mai repede, îndreptându-se spre scara de marmoră care se vedea de departe, urcând în spirală.

—Melania, şopti el încurcat, nu pot intra cu pardesiul pe mine...

Nu-i înţelese răspunsul, pentru că tocmai atunci ultimii sosiţi se îmbulzeau către intrarea principală, câteva perechi urcau repede pe scări şi începea să se audă freamătul sălii şi muzicanţii care-şi încercau instrumentele.

—Melania! şopti când trecuseră de ceea ce trebuia să fie ultimele balcoane şi galeriile, şi fata continua să-l tragă după ea, pe această scară de marmoră care urca, nesfârşită, în spirală.

Dar parcă nici nu l-ar fi auzit. Uşile se închiseseră, freamătul sălii începuse să se potolească, nu se mai auzeau decât sunetele scurte ale unei trompete.

—Melania! exclamă şi voi să se oprească.

Zâmbind, fata se întoarse spre el:

—*Non sono Melania, Maestro,* şopti.

În acea clipă o recunoscu şi îşi aminti tot, de la întâlnirea lor în faţa gării, când a ajutat-o să-şi urce valizele în *vaporetto*, până în seara când, strângându-i mâna în mâinile lui, îi spusese: *Ti voglio bene, Laetitia. E adesso je te dirai le reste en roumain:* Vrei să ne logodim? Acum? Chiar acum, în grădina asta?

Împlinise chiar în seara aceea nouăsprezece ani.

Îl privea cu acelaşi zâmbet trist pe care-l avusese Maria Daria şi Melania.

—Trebuie să ne grăbim, îi spuse, că ne aşteaptă.

Atunci începură să se audă aplauzele, şi după câteva clipe sala întreagă amuţi, într-o tăcere reculeasă. Emoţionat, Antim auzi bagheta lovind de trei ori, scurt, în pupitru.

—E târziu, continuă fata, încercând să-l tragă după ea. Ne

aşteaptă ceilalţi...

—Numai o clipă, o imploră, în şoaptă, Antim. Numai o clipă, să văd ce au să cânte...

—Ne aşteaptă, repetă fata cu o surdă deznădejde în glas.

Încercase din nou să-l tragă după ea, dar, cu un gest brusc, Antim izbuti să-şi elibereze mâna. Auzi iarăşi cele trei bătăi scurte ale baghetei în pupitru, apoi aceeaşi tăcere împietrită a sălii, prelungindu-se nefiresc.

—De ce n-o fi începând? Ce mai aşteaptă? o întrebă.

Dar nu mai era nimeni lângă el şi Antim întoarse speriat capul în toate părţile. Atunci, parcă ar fi apărut de după coloana de marmoră Generăleasa.

—Manolache, asta era? Logodnica? Străina?... *Ea* era? repetă după o pauză.

I se păru că ghiceşte o urmă de ironie în glas şi-şi plecă intimidat privirile.

—Ea era, *mon Général.*

Chicago, New York, decembrie 1971

INCOGNITO LA BUCHENWALD...

Pentru Sibylle

Se adunaseră toți în fața ferestrei. Tăceau, ca și cum s-ar fi silit să pară indiferenți, privind ninsoarea. Și deodată tresărind, Maria da Maria începu să șteargă geamul cu palma stângă, apropiindu-și fruntea și clipind repede din pleoape ca să vadă mai bine. Cineva se trudea să deschidă poarta. Atunci o văzu și Făgădău. Călcând anevoie dar fără șovăială, printre troiene, înainta o femeie îmbrăcată într-o manta de ploaie, cu cizmele înalte până aproape de genunchi. Un șal a cărui culoare nu se mai putea distinge îi acoperea aproape în întregime figura. Curând o auziră pe verandă, ciocnindu-și cizmele militărești, ca să le scuture de zăpadă. Ieronim deschise larg ușa și, pentru că necunoscuta rămăsese nehotărâtă în prag, îi apucă brațul și o trase înăuntru. Apoi închise ușa împingând-o cu piciorul. Femeia îl privi zâmbind, cu o neașteptată lumină în ochi.

—Dumneata ești Ieronim Thanase? întrebă.

—Eu sunt.

—E adevărat că ai un câine savant?

Ieronim începu să râdă.

—Nu unul, spuse. Am doi!

—Atunci, știu cine ești, reluă femeia și începu să-și scoată atent, fără grabă, mănușile. Astă-vară veneai la spitalul Colentina, la pavilionul copiilor, ca să-i distrezi.

—Asta e. Ba chiar o dată...

—Ieronim! îl întrerupse Maria, apucându-i brațul. Nu e nevoie să intri în amănunte.

—*Purgare non est necesse!* adăogă cineva.

Necunoscuta își scutură de câteva ori, cu gesturi scurte, pletele și

zâmbi din nou.

—Te cunosc bine spuse. De aceea am îndrăznit să te caut pe o vreme ca asta, deşi nu ştii cine sunt. Eu sunt Marina Darvari.

—Nu. Nu cred că ne-am cunoscut.

—Dar nu e vorba de mine. E vorba de o fetiţă, un fel de nepoată de-a mea. O fetiţă bolnavă, într-o odăiţă întunecată şi umedă, şi nici o păpuşă, nici un ursuleţ, nici o jucărie, din toate câte i-au dăruit rudele şi vecinii, nu o mai face să râdă...

—Numai rouă dacă-ar bea.
Cu cenuşă, scrum de stea...

recită melancolic un tânăr cu fruntea larg descoperită. Apoi, înclinându-se, adăogă: Numele meu e Petru Lorinţ. Student în anul III. Conservator şi Facultatea de Litere.

Marina îi privi adânc, cu gravitate, ca şi cum şi-ar fi cumpănit bine răspunsul, apoi îşi plecă fruntea.

—E adevărat, spuse. Poate că nici nu-ţi dai seama cât este de adevărat!... Dar nici măcar ninsoarea, chiar acolo, la fereastră, nu o mai impresionează. Stă, de zile şi nopţi, stă cu ochii deschişi, uscaţi, pironindu-şi privirile în tavan. Nici o lacrimă... În câteva zile va împlini opt ani, adăogă după o clipă de tăcere.

Dintr-o singură privire, întrebător, Ieronim îi cercetă pe toţi. Apoi se hotărî.

—Va fi greu, spuse. Câinii nu-i ţin aici. E prea frig, şi n-am ce să le dau de mâncare. Ar trebui, deci, să mă duc să-i iau, şi apoi să găsesc o sanie sau vreo maşină, sau poate un camion de la teatru. Pe zăpada asta, îi omor sigur, şi-i omor degeaba...

Marina începu să-şi descheie, absentă, nasturii de sus de la manta. Îi privi pe rând, oarecum la întâmplare, apoi întrebă:

—Dar *voi* ce credeţi? Doctorii, ei, nici măcar nu ştiu ce are. Dar voi? Voi credeţi că va scăpa cu viaţă?

Se strânseră şi mai aproape unul în altul şi izbucniră toţi, ca o singură voce, puternică, stranie, profundă:

—Va trăi! Va trăi! Va trăi!

Maria întoarse capul spre Ieronim.

—Corul! exclamă solemn Ieronim. Ei alcătuiesc Corul. Singurul Cor autentic pe care-l avem azi în Bucureşti. Singurul care ar putea fi comparat cu Corul tragediilor greceşti...

O clipă, Marina păru că luptă să-şi înece un suspin, dar, îşi dădură

repede seama, nu era decât respiraţia ei curioasă, aritmică, întretăiată de pauze lungi, în care parcă şi-ar fi reţinut răsuflarea. Se îndreptase spre jilţul cu spătar înalt, rezemat de perete.

—Vă cred, spuse aşezându-se. Sunteţi toţi tineri şi tinerii nu se înşeală niciodată atunci când e vorba de viaţă...

Maria apucă iar braţul lui Ieronim.

—Ai auzit ce-a spus? A spus: *când e vorba de viaţă!* Am putea începe aşa. Ieronim, chiar aşa cum s-a întâmplat...

Ieronim înălţă din umeri.

—Ar fi prea frumos, spuse. Adică, *ar părea* prea frumos.

Ceilalţi se strânseră din nou lângă el, turburaţi şi totodată însufleţiţi.

—Ar putea avea dreptate, spuse Făgădău. În orice caz să încercăm...

—Am *sigur* dreptate, exclamă Maria. Şi spectatorii ar descoperi treptat că nu e vorba de o fetiţă bolnavă, ci de altceva, infinit mai grav, că e vorba de...

Se întrerupse brusc, roşind vinovată. În clipa următoare se afla lângă Marina.

—Doamnă, începu luându-i mâna. Vreţi să ne faceţi un serviciu? Un foarte mare serviciu? O să vă explic îndată despre ce este vorba. Doar o clipă...

O trase uşor după ea, îndreptându-se spre uşă. O ajută să-şi încheie nasturii de sus ai mantalei şi îi înfăşură şalul deasupra capului.

—Să nu răciţi, spuse. Deşi nu va dura mai mult de un minut. Ieşiţi pe verandă, vă scuturaţi cizmele ca şi cum le-aţi scutura de zăpadă, apoi intraţi. Şi când Ieronim vă deschide uşa îi puneţi *aceleaşi întrebări.*

—Ce fel de întrebări?

—Ce-aţi spus adineaori: Dumneata eşti Ieronim Thanase? E adevărat că ai un câine savant?... Şi celelalte. Nu sunt multe...

Deschise uşa şi o împinse cu emoţie pe verandă.

—Tăcere! şopti fără să întoarcă capul. Apoi, către Ieronim: Acum Ieronim, fii gata. Uşa!...

Când o deschise, ninsoarea răbufni cu putere în odaie. Iritat, pentru că Marina rămăsese în prag, Ieronim îi apucă braţul şi o trase înăuntru. Scoţându-şi absentă şalul, Marina îl privi, zâmbindu-i cu neaşteptată căldură, aproape cu dragoste, şi totuşi, parcă silindu-se să-şi păstreze o anumită gravitate.

—Dumneata eşti Ieronim Thanase?

—Eu sunt.

—E adevărat că ai doi câini savanți? Pardon! E adevărat că...

—N-are nici o importanță, o încurajă Maria. Continuați!...

—E adevărat, spuse Ieronim.

—Atunci știu cine ești... Astă-vară veneai la spitalul Colentina, la pavilionul copiilor...

—E absurd! izbucni Ieronim. N-are nici un sens!

Corul rosti încet, aproape în șoaptă, dar mustrător: *Sensul îl creăm noi, Ieronim. Sensul îl revelăm noi, prin spectacol. Prin Spectacol, Ieronim, fără început și fără sfârșit!*

Întorcându-se către Marina, Ieronim începu să râdă:

—Ați ghicit că e vorba de *începutul* unui spectacol experimental. Dar...

— Așa începe și acolo, îl întrerupse Făgădău. Mai precis: așa ar putea începe și acolo, dacă vom ști...

—Și mai precis: dacă vom izbuti să înțelegem ce s-a *întâmplat* acolo, continuă Maria.

—Eu, personal, știu ce s-a întâmplat, reluă Făgădău. Am trecut și eu pe-acolo.

—Băiețaș, îl amenință Maria, *purgare non est necesse!* Spune ce ai de spus, scurt și concis. Arată-ne!

Făgădău se depărtă câțiva pași, apoi se întoarse brusc, încruntat, cu o privire sălbatecă, înfigându-și pumnii în șolduri. Părea un alt om.

—Tu ești ăla care, așa și pe dincolo?! strigă el cu un glas sălbatec, izbucnit parcă din gâtlej, îngroșat de tutun și alcool.

—Eu sunt, răspunse Lorinț.

—Este adevărat că aveți aici, la numărul 18, unul care se pretinde făcător de minuni?

—N-a spus niciodată că e făcător de minuni.

—Dar atunci ce mă-sa pretinde că este? Fakir? Îmblânzitor de șerpi?

—El spune că e Boddhisattva...

Ieronim ridică exasperat amândouă brațele în sus:

—Nu! Nu! Nu! Pur și simplu, *nu poate începe așa!* Deocamdată, uităm tot, și apoi încercăm altceva.

Maria o ajutase să-și descheie nasturii de sus ai mantalei, silind-o apoi să se așeze în jilț.

—Numele meu este Maria Daria Maria, dar mi se spune Maria da Maria. Eu nu fac parte din trupa lui Ieronim, eu sunt muzicantă. Violoncelistă. Dar mă fascinează ideea lui. Închipuiți-vă că...

—Cred că am înţeles ceva, o întrerupse Marina. Scena se petrece într-un lagăr de concentrare şi de exterminare; să-i spunem, Buchenwald...

Maria da Maria întoarse brusc capul către ceilalţi şi-i privi speriată.

—Dar cum aţi ghicit? Aţi aflat de la cineva?

Marina îşi scuturâ din nou pletele, apoi îşi netezi prelung fruntea cu palma dreaptă.

—Nu. Nu mi-a spus nimeni nimic. Dar mi se pare evident: gesturile, tonul vocii, vocabularul...

—Aţi auzit? Aţi auzit? strigă Făgădău.

—Dar nu înţeleg ce-are a face Buchenwaldul cu Boddhisattva, adăogă Marina.

Câţiva începură să râdă tinereşte, fericiţi, căutându-şi unul altuia privirea.

—Dacă doamna ne asigură că va fi discretă, să-i spunem? îi întrebă Ieronim.

—I-am spus deja esenţialul, vorbi cel mai vârstnic dintre ei.

Blonziu spălăcit, cu mici pete roşiatice pe obraz, era îmbrăcat cu un palton vechi, mult prea lung pentru statura lui.

—Eu sunt Valerian şi mi se spune că sunt cel mai înţelept, adăogă. Ieronim s-a gândit la Boddhisattva pentru că a voit să detaşeze problema libertăţii din contextele care a fost dezbătută până acum - iudeo-creştin, existenţialist, marxist - şi s-o plaseze într-o altă perspectivă, într-o perspectivă *nouă*. Şi ca să nu spună de la început că este nouă, a camuflat-o sub un termen exotic: Boddhisattva... Aşa este, Ieronim?

—Cam aşa, răspunse Ieronim, zâmbind melancolic. Pentru că, Doamnă, continuă întorcându-se către Marina, noi, câţiva, am ajuns mai demult la concluzia că numai prin teatru; adică prin *spectacol* (incluzând, evident, mimul, coregrafia, corul), numai prin spectacol am putea izbuti *să arătăm* că, deşi condiţionaţi şi îngrădiţi din toate părţile, noi, ca şi contemporanii noştri din celelalte ţări şi continente, nu suntem asemenea şoarecilor prinşi în cursă...

—Chiar dacă cineva e gata să ne stropească cu gaz şi să ne dea foc, adăogă Valerian.

—Şi vă rugăm să păstraţi această imagine, interveni Făgădău, căci Buchenwald asta înseamnă: locul unde oamenii au fost prinşi şi carbonizaţi ca şoarecii într-o cuşcă stropită din belşug cu gaz... Iartă-mă, Ieronim, adăogă. Acum, spune înainte...

—Ar fi multe de spus, reluă Ieronim. Dar dacă, aşa cum credem

noi, numai spectacolul poate *arăta* că oamenii din zilele noastre nu sunt în situaţia şoarecilor prinşi în cursă, trebuie să precizăm modalitatea libertăţii de care dispun. Este evident, bunăoară, că într-o situaţie-limită, ca la Buchenwald, libertatea nu poate fi decât *interioară*. Aşadar, aproape imposibil de verificat de ceilalţi din jur. Pe de altă parte, acea libertate interioară absolută nu se dobândeşte uşor. În fond, cucerirea ei este tot atât de dificilă pe cât este cucerirea libertăţii exterioare, bunăoară evadând dintr-o închisoare modernă...

Fata se apropie şi-l bătu pe umăr.

—Fiind cea mai tânără, se adresă Marinei, sunt considerată şi cea mai nepricepută. Deşi am un nume frumos: Sofia Speranţia. Dar, Ieronim, adăogă repede, pentru că vorbim de libertate şi afirmăm că *nu* suntem asemenea şoarecilor prinşi în cursă, ce ne facem *acum*, în cazul acesta: e vorba de o fetiţă bolnavă pe care câinii tăi ar face-o să râdă, şi poate i-ar grăbi însănătoşirea. Şi, totuşi, uite, numai pentru că ninge întruna de aseară, *nu putem face nimic!* Iar dacă va ninge toată noaptea asta, chiar dacă ţi se va da camionul teatrului, tot nu vei mai putea ajunge până la ea... Stă departe, doamnă? întrebă întorcând capul.

—Destul de departe, răspunse Marina. Dar nu vă mai gândiţi la ea, adăogă ridicându-se din jilţ. M-aţi liniştit voi. *Ştiu,* acum, că nu se va întâmpla nimic. Şi îndată ce se va potoli ninsoarea...

Se întrerupse pe neaşteptate şi-şi opri privirile în fundul sălii, unde se distingea, anevoie, un perete curios reparat, care părea o uşă blocată cu scânduri, bătute una peste alta, oarecum la întâmplare.

—Dacă nu e vorba de o întâlnire cu *adevărat* importantă, spuse Manole subliniind cu înţeles cuvântul, te rog să mai ai puţină răbdare. Aşa ceva n-ai să întâlneşti pe acolo, pe la Charlottenburg, de unde vii tu...

—Ca să fiu foarte sincer, spuse Condurachi, acum vin de la Zürich.

—Trebuie să sosească dintr-un moment într-altul, continuă Manole. A spus că vine *exact după un an*, şi atât cât cunosc eu, adică foarte puţin, nu mă îndoiesc că va veni... Dacă ţi-e cald, adăogă, scoate-ţi haina...

Condurachi se apropiase de tablou.

—Nu, nu mi-e cald, spuse. Dar nu văd ce-ar mai putea schimba, ce-ar mai putea adăoga. Este pur şi simplu perfect. Evident, eu nu mă pricep în pictură...

—Nici eu, îl întrerupse Manole. Dar m-a fermecat îndată ce-am dat cu ochii de el.

—E cel mai frumos corp de femeie pe care l-am văzut vreodată, în pictură, în sculptură sau în realitate. Se întoarse către Manole şi-l întrebă zâmbind: Dar ce-a spus Generăleasa? Cum de l-a acceptat?

Manole începu să râdă:

—La asta nu ne gândisem. Şi, evident, numai aici, în salon, îşi are locul. Ce folos să-l fi atârnat într-una din odăile noastre, unde nu intră nimeni? Ei bine, când s-a întors Generăleasa şi a dat cu ochii de tablou, a înlemnit. Nu ştiam ce să credem: îi place, nu-i place? Şi deodată a exclamat: „E foarte frumos, e admirabil. Dar nu-l putem ţine aici..." „De ce? am întrebat-o. Pentru că e un nud de femeie?" Ea s-a uitat curios la mine, după obiceiul ei, şi mi-a spus: „Manolache, eu nu mă sperii de un cur de femeie, aşa cum nu m-am speriat, în tinereţea mea, de nici un cur de bărbat!... Dar ştii că pe-aici se vântură atâţia copii..." Într-un fel, avea dreptate, adăogă Manole. Şi atunci, ne-am înţeles ca de sărbători, când vin rudele şi copiii, să acoperim tabloul cu o perdea aşa cum acoperim oglinda...

—În fond, îl întrerupse Condurachi, aproape că nu mai poţi spune că e un nud de femeie. E mai degrabă un corp de zeiţă...

—Aşa spunea şi ea, Zamfira, când mi l-a arătat. „Vă aduc o zeiţă în casă", spunea. Rămase o clipă pe gânduri, apoi începu din nou să râdă: De altfel aşa ne-am cunoscut. Eram aici, cu Luchian, şi auzim soneria. Am deschis eu. O femeie necunoscută, de vreo cincizeci de ani, aproape sărăcăcios îmbrăcată şi totuşi, nu ştiu cum să spun, cu mult gust. Părea suferindă, obosită; de-abia izbutea să zâmbească. Şi totuşi avea ceva nobil şi, cum să spun, enigmatic în figura ei. „Maestrul Manole Antim? întrebă. Am auzit că sunteţi oameni cu stare şi că vă plac lucrurile frumoase. Nu vreţi o zeiţă? Nu e vorba de o zeiţă din Antichitate, ci una din zilele noastre. Acum zece ani, am fost la nunta ei..." Făcu semn unui tânăr care rămăsese afară şi pe care nu-l văzusem când deschisesem uşa. Tânărul intră, ne salută timid şi, proptindu-şi tabloul de genunchi, începu să-i desfacă sforile. Apoi a scos pânza cu care fusese acoperit şi s-a dus să rezeme tabloul de jilţul Generălesei. Luchian şi cu mine am împietrit. „E cu câţiva centimetri mai scundă decât originalul, ne-a spus. Când am văzut-o ultima oară, zeiţa împlinise optsprezece ani şi avea doi metri patruzeci şi cinci".

—Adevărat? exclamă Condurachi.

—Nu, astea făceau parte din, mă rog, să zicem „misterul" ei.

Inventa tot felul de întâmplări stranii, aşa cum îşi inventase nu ştiu câte nume şi pseudonime. O chema, de fapt Zamfira, dar prietenii îi spuneau Marina. Ea pretindea că, de fapt, nu e pictoriţă, că adevărata ei vocaţie e sculptura.

—Zamfira şi mai cum? îl întrerupse Condurachi.

—Bănuiesc că o cheamă sau a chemat-o Darvari.

Condurachi clătină neîncrezător din cap:

—N-am auzit niciodată de o sculptoriţă sau o pictoriţă cu acest nume.

—Evident că nu. Pentru că, am aflat mai târziu, de altfel cu totul întâmplător, că la expoziţii îşi semnează operele cu fel de fel de nume sau pseudonime. Şi cum nu prea vrea să vândă - nu vinde decât la străini sau în oraşele de provincie - e necunoscută...

—Curios! exclamă Condurachi apropiindu-se din nou de tablou. Atunci de ce-a venit să vă ofere Zeiţa?

Manole începu să se plimbe, cu mâinile la spate, parcă ar fi vrut să-şi ascundă nervozitatea.

—Dacă e adevărat ce ne-a spus, lucrurile s-ar fi petrecut aşa. Vărul ei, Dragomir, avea nevoie urgentă, adică în două, trei zile, de o anumită sumă. Ea l-a asigurat - evident, a recunoscut în faţa noastră că-l minţise - l-a asigurat că avea de încasat nu ştiu câte mii de lei de la nişte comenzi mai vechi şi că nu are de făcut altceva decât să ceară clienţilor să elibereze cecurile pe numele lui. Nu ştiu ce-a crezut şi cât a crezut acest Dragomir. Îţi repet ce mi-a spus ea: că s-a suit în trăsură cu vreo patru-cinci lucrări - acesta era, ne-a asigurat, singurul tablou, restul, sculptură - şi s-a dus la câteva adrese de oameni cu stare, dar nu colecţionari de meserie. Şi, evident, preţurile erau atât de derizorii, încât n-a avut nici o dificultate. Pretindea că ştia de noi, că cineva din familia ei cunoscuse pe nu ştiu cine din familia noastră; *bref*, ne-a oferit Zeiţa. Preţul era cam tot atâta cât trebuie să fi fost costul ramei...

—E de necrezut! exclamă Condurachi.

—Dar, evident, a pus această condiţie: că va veni după un an...

Se îndreptă grăbit spre tablou şi din spatele ramei, desprinse cu grijă o hârtiuţă.

—Uite, scris chiar de mâna ei: 12 iulie 1930. Şi azi suntem în 12 iulie 1931...

Văzându-l că se uită nervos la ceas, Manole adăogă:

—Fă un efort şi mai stai încă cinci, zece minute. N-are să-ţi pară rău...

Condurachi se aşează resemnat în fotoliu şi-şi caută tabacherea.

—Numai de s-ar ţine de cuvânt şi ar veni, spuse.

—... Îndată ce se va potoli ninsoarea, repetă Marina absentă, vin eu cu o maşină bine încălzită. Maşina unui prieten din corpul diplomatic...

Parcă de-abia acum îşi dădu seama cât e de vastă şi de ruinată sala. Se îndreptă încet către cămin şi-l privi cu atenţie. Sub cenuşă, se mai zăreau resturi de jăratec, pâlpâind brusc, la răstimpuri, când, sub uşă, ajungea până aici viscolul. În gura căminului rămase, doar pe jumătate carbonizat, un picior de lemn, neaşteptat de gros. Când întoarse mirată capul, Ieronim zâmbi.

—Credeţi că e picior de masă? întrebă. Nu. Picioarele de masă le-am ars săptămâna trecută. Acesta e picior de cuier. Cel mai gros cuier din tot cartierul. Mândria Generălesei!...

Marina tresări, parcă ar fi pătruns-o deodată frigul, şi-şi încheie nasturii mantalei, până sus. Apoi porni mai departe de-a lungul pereţilor goi, cu zugrăveala căzută, cârpită pe alocuri cu cartoane şi jurnale nepriceput lipite.

—Dar ce-o să faceţi într-o zi, două? Nu mai aveţi nimic de ars. Nu puteţi arde şi aceste câteva scaune care v-au mai rămas!...

Ieronim începu să râdă; părea deodată foarte bine dispus.

—Mai sunt destule lucruri prin celelalte încăperi, şi arătă vag cu braţul în jurul lui. Iar în pod a mai rămas câte ceva; pachete cu cărţi şi ziare, lăzi vechi şi alte nimicuri. Ştiţi, adăogă coborând glasul, casa ar fi trebuit să fie dărâmată astă-toamnă. Dar s-au ivit anumite încurcături... În orice caz, la primăvară nu mai scapă. Au de gând să construiască aici un imobil de douăsprezece etaje.

Marina îl ascultase fascinată, fără să-şi poată desprinde privirile de buzele lui.

—Dar până atunci? întrebă. Până atunci, ce-o să faceţi? Iarna de-abia a început...

Ieronim ridică din umeri.

—Aici nu mai locuieşte nimeni. Venim doar pentru repetiţii. Fiecare dintre noi avem, pe unde a dat Dumnezeu, câte un pat cald...

—Şi, totuşi, trebuie să vă adunaţi aici, pentru repetiţii, reluă Marina privind melancolic în jurul ei.

—Mai avem, v-am spus, diferite obiecte combustibile. Şi chiar aici, uite, acolo, vedeţi, ne-a mai rămas dulapul. E un dulap cum nu s-a mai făcut altul de o sută de ani. L-a adus un unchi al meu din Bavaria. Are vreo patru, cinci sute de kilograme. Ne încălzeşte cel

puțin o săptămână...

Dar Marina nu-l mai asculta. Se apropiase grăbind ușor pasul, de colțul din stânga, de lângă ușă. Acolo, peretele părea mai bine conservat. Doar câteva crăpături adânci înălțându-se către tavan. Și, în mijloc, o suprafață mai puțin decolorată, cu marginile aproape regulate. Numai când se apropie la câțiva pași, își dădu seama că se înșelase. Peretele era tot atât de zdrențuit ca și restul sălii.

—Dar de ce la *Buchenwald?* întrebă ea pe neașteptate, cu un glas surprinzător de puternic. Ce știți voi de Buchenwald?

—Nu, nu, doamnă! o întrerupse Marcian. Vă rog să-mi iertați tonul, dar așa sunt eu, arțăgos din fire. Oricare dintre noi, *astăzi*, înțelegem esența și mesajul Buchenwaldului. Dar nu asta e problema. Problema începuse să v-o explice Ieronim, adineauri, când, din nefericire, a intervenit cine nu trebuia să intervină...

—Băiețaș, fii atent la ce spui, îl mustră Maria da Maria. Nu suntem singuri.

—Cer iertare celor în drept, continuă Marcian scoțându-și brusc ochelarii și așezându-i în buzunarul de sus al paltonului. Dar dacă doamna a fost acceptată în secretele spectacolului nostru, măcar să afle esențialul. Anume, ce spunea Ieronim: că libertatea interioară este aproape întotdeauna irecognoscibilă. Să ne închipuim că se aflau acolo, printre condamnații la incinerare, sfinți, martiri, Boddhisattva numiți-i cum veți voi. O dată ce, din caritate, din dragoste pentru semenii lor, au refuzat soluția, să-i spunem magică, a *miracolului* - porți deschise ca prin farmec, ziduri abolite etc. - și au acceptat, aparent, condiția celorlalți, cum și-ar fi putut *arăta* altfel libertatea pe care...

—la priviți! întrerupse Maria da Maria, ridicând brațul.

Făgădău călca apăsat, grav, parcă ar fi avut cizme de campanie, cu mâinile în șolduri. Se opri în fața unui tânăr înalt, slab, cu ochii adânciți în orbite.

—Tu ești ăla care, așa și pe dincolo, ziceai că ești fachir?

—Pot fi și fachir, dar asta nu mă mai interesează. În India, în China, în Japonia, mi-ar fi spus Boddhisattva.

—În orice caz, făcător de minuni. Atunci, fă minunea, s-o văd și eu.

—Am făcut-o, și de mai multe ori. Ultima oară erau doi doctori acolo, trimiși special de la Centrală. S-au convins și ei. Nu simțeam fierul roșu, nici măcar pe limbă, și când mi-au curățat una din coaste cu bisturiul, le-am spus să fie atenți, căci mă gâdil...

Făgădău îl plesni cu cravașa, invizibilă, și tânărul începu să-și

şteargă liniştit sângele de pe obraz.

—Minunea e, reluă Făgădău, că nu ştii ce te aşteaptă.

—Ba ştiu foarte bine: crematoriul. Dar ce folos, dacă nu vei fi şi dumneata acolo, să mă vezi cum am să tremur, zgâlţâit de frig, o să-mi suflu în pumni ca să mă încălzesc...

Ieronim se apropie de ei şi-i întrerupse cu blândeţe:

—De-ajuns pentru azi. Doamna va vedea restul la premieră. Şi, să sperăm, va înţelege...

—Am înţeles mai mult decât vă închipuiţi voi, vorbi grav Marina. Am înţeles, bunăoară, că cel căruia voi îi spuneţi Boddhisattva va muri carbonizat, dar va muri liber. Şi e probabil că, dacă n-ar fi fost un Boddhisattva, şi-ar fi dovedit libertatea şi altfel, în chip public: bunăoară, scuipând în obraz pe comandantul lagărului.

—Este extraordinar! exclamă Ieronim. Cum aţi ghicit? Asta făcea parte, până de curând, din scena de-adineaori: după ce-i spune că lui îi va fi frig în crematoriu - căci, evident, pentru el se alesese pedeapsa maximă: incinerarea de viu - după ce-i spune asta, îl scuipă în obraz. Dar ne-am dat seama că asemenea reacţie, *eroică*, nu se potriveşte unui Boddhisattva, după cum nu s-ar fi potrivit, bunăoară, lui Isus sau unui martir creştin...

Marina îl ascultase cu o neaşteptată emoţie, privindu-l adânc în ochi.

—Îmi place de voi că vă trudiţi să respectaţi adevărul istoric, spuse. Dar când v-am întrebat: De ce Buchenwald? mă gândeam la altceva. După cât am înţeles, pentru Ieronim, şi pentru voi toţi, spectacolul îşi propune să reveleze spectatorilor nu numai scopul suprem - cucerirea libertăţii interioare - dar şi mijloacele prin care această libertate poate fi cucerită.

—Exact! spuse Ieronim.

—Dar atunci v-aţi ales episodul cel mai greu de ilustrat, continuă Marina. Ştim toţi ce s-a petrecut la Buchenwald, chiar dacă nu ştim, şi nu vom şti niciodată, eroismul sau sfinţenia anumitor victime. Dar cum o să *arătaţi* mijloacele prin care a fost cucerită libertatea interioară?

Toţi începură să aplaude, entuziasmaţi. Fericit, emoţionat, cu obrajii îmbujoraţi, Ieronim se întoarse către ei:

—Să-i spunem? exclamă. Nu, nu putem să-i spunem!...

—Nu avem dreptul, vorbi, cu o senină gravitate, tânărul înalt şi slab. Numele meu este Petru Petrovan, adăogă adresându-se Marinei. Sunt poet. Dar din deznădejde, căci sunt şi tuberculos, am devenit

actor. Evident, aşa cum înţelege Ieronim că trebuie să fie *adevăratul actor*...

—Ea trebuie să fie, şopti Manole când auzi soneria. Nu ţi-am spus eu că vine?

Deschise uşa şi nu-şi putu ascunde surpriza. Din prag, îi zâmbi Marina, aşa cum fără îndoială fusese ea cu cincisprezece, douăzeci de ani mai înainte. Era îmbrăcată tinereşte şi totuşi sobru. În mână avea un buchet de trandafiri roşii.

—Pentru stăpâna casei, pe care n-am avut încă plăcerea s-o cunosc, spuse.

De-abia după ce, încurcat, aşezase buchetul pe una din măsuţe, rezemându-l de o enormă scoică de mare, Manole îşi dădu seama că nu făcuse prezentările.

—Inginerul Ştefan Condurachi, pronunţă el rar, intimidat, încercând să fie solemn. Locuieşte mai mult în străinătate. Doamna Zamfira Darvari...

Marina zâmbi absentă, cu privirile aţintite asupra tabloului. Se îndreptă spre el agale, oprindu-se la răstimpuri ca să-l contemple.

—E cu adevărat o zeiţă, începu Condurachi. Şi după câte mi-a povestit Manole, există, în carne şi oase.

Marina se întoarse şi-l privi surprinsă, parcă atunci ar fi dat cu ochii de el.

—Sper că mai trăieşte încă. Dar nu mai avem veşti de la ea. De când a plecat din ţară, acum unsprezece ani, n-am mai primit nici o veste. E drept că nu prea ştia să scrie: dar soţul ei era un filolog desăvârşit, vorbind şi scriind perfect româneşte...

Manole făcu câţiva paşi spre ea şi o întrebă, timid:

—Dar soţul dumneavoastră? L-aţi regăsit?

Marina încercă să-şi ascundă zâmbetul, melancolic şi totuşi amuzat.

—Încă nu. El m-a aşteptat zece ani. Tot atâta am să-l aştept şi eu...

Manole roşi şi începu să-şi frece mâinile.

—Atunci, să vă ofer ceva? O cafea? O dulceaţă? Îmi pare atât de rău că nici de data aceasta Generăleasa nu este acasă.

—Nu, mulţumesc. Am venit doar să schimb tabloul... V-am adus, la alegere, un nud de Bonnard, altul de Petraşcu şi câteva marine de Iser, aproape singurele pe care le-a făcut.

Când întoarse din nou capul şi-l văzu pe Manole, izbucni în râs.

—Dar nu vi-l iau *de tot*! exclamă. Vi-l înapoiez la anul...

—Şi totuşi, doamnă, interveni Condurachi, nu văd ce-aţi mai putea adăoga sau schimba. Este pur şi simplu perfect. Este o capodoperă!

—Mulţumesc, spuse Marina, mulţumesc foarte sincer. Dar nu cred că voi schimba ceva. Am nevoie de Zeiţă, o nevoie *personală*, adăogă coborând uşor glasul.

Manole o privea stânjenit, neştiind ce să facă cu mâinile.

—Ne-am învăţat cu ea, cu Zeiţa, spuse în cele din urmă. Ne va lipsi...

—Un an trece repede, îl întrerupse Marina. Şi când veţi vedea ce vă aduc în loc!...

Traversă repede salonul, deschise uşa şi, după câteva minute, se întoarse însoţită de o foarte tânără pereche.

—Proaspăt logodiţi, îi prezentă ea.

Apoi, tustrei, cu mare grijă începură să desfacă sforile şi să scoată tablourile, unul după altul, din pânzele cu care fuseseră acoperite.

Ca de obicei, aşa cum făceau de câte ori simţeau că nu mai e nimic de *spus*, nimic de încercat, se strânseseră toţi în faţa ferestrei. Priveau ninsoarea. Nu se mai distingeau decât stâlpii verandei şi, câţiva metri mai departe, aproape de stradă, bradul. Dar nu îndrăznea nimeni să plece. Treptat, sala se încălzise din nou şi, unul câte unul, se întorceau de la fereastră, apropiindu-se de cămin. Valerian, cel dintâi care îşi scosese paltonul, încercase chiar un început de poem.

—Un dulap, doar atât! şoptise. Un vechi, bătrân şi obosit sau, poate, înţelept? - dulap...

Ieronim îl sfărâmase cu mare pricepere, în chip savant, mânuind aproape cu dragoste toporişca, blând, abil, concentrat. Când începuse să se înfierbânte căminul, Maria da Maria îşi întinse mâinile cât putu mai aproape de flăcări frecându-le, mângâindu-le.

—Eu ştiu la ce vă gândiţi, vorbi ea deodată, fără să întoarcă capul. Şi de-aceea nu ne reuşeşte nimic, nici nu *spunem*, nici nu *arătăm*. Nu vă e mintea la spectacol. Vă tot întrebaţi de ce ne-a cerut ea să privim petele astea?

—Nu ne-a cerut, o întrerupse Ieronim. Ne-a spus doar atât: că dacă am şti cum să privim petele acestea...

—Cum să le privim şi să le înţelegem, completă Făgădău.

—Petele acestea decolorate de soare şi adâncite de umezeală...

—A spus altfel: „sensibilizate" de umezeală...

—În orice caz, nu ne-a cerut nimic, continuă Ieronim. Nici nu i-am fi îngăduit de altfel, să ne ceară ceva... Dar, la un moment dat,

am avut impresia că mă privește ironic, poate cu oarecare milă, poate chiar sarcastic, ca și cum ar fi vrut să spună: „Vă pierdeți tinerețea cu himere, vă riscați talentul încercând tot felul de experiențe, când aveți aici, în fața voastră, aceste pete decolorate de soare și de igrasie..."

Se apropiaseră de zid, privindu-l atent, concentrat, clipind uneori din ochi, mișcându-și încet capetele când spre stânga când spre dreapta, ca să surprindă toate nuanțele posibile. Erau pete fără forme precise, care-și modificau contururile după unghiul din care erau privite. Doar crăpătura care se înalța aproape în diagonală către tavan își păstra direcția și adâncimea, oricum ar fi fost privită.

—Decolorate de soare și de igrasie, repetă visător Lorinț. Atunci am înțeles. Asta a vrut să ne spună: aveți aici modelul exemplar al uniunii contrariilor, umezeala și soarele, adică Apa și Focul...

—Ar fi fost prea banal. Trebuie să fie altceva.

—Am citit odată o poveste cu un rabin din Cracovia, care visa mereu o comoară, începu Făgădău.

—O știe toată lumea, îl întrerupse Ieronim. Se dusese s-o caute nu mai știu unde, poate la Varșovia, și până la urmă descoperă comoara chiar la el acasă, sub cenușa căminului. O cunoaște toată lumea, repetă, povestea rabinului din Cracovia... Doamna aceasta, Marina Darvari, a vrut să spună altceva. Dar, poate ca să se răzbune că nu am introdus-o în anumite secrete ale spectacolului, a vrut să pară cât mai enigmatică și mai oracular-misterioasă: „Dacă ați *ști* voi, dacă *voi* ați ști *cum* să le priviți, cum să *priviți* petele acestea", etcetera, etcetera, etcetera.

—Dar vezi că a reușit, îl întrerupse Maria da Maria. Nu recunoaștem, dar fiecare din noi numai la asta ne gândim: enigmatică și oracular-misterioasă, cum prea bine spui, dar *ce-a vrut să spună?*

—Eu recunosc foarte sincer, reluă Ieronim, că, oricât ar fi de absurd, enigma aceasta mă obsedează. Dacă a făcut vreo aluzie la trecutul mai mult sau mai puțin misterios al casei acesteia sau la trecutul familiei mele, *nu mă interesează.* Le cunosc toate câte s-au întâmplat și, deși le păstrez amintirea, nu mă interesează. Sunt singurul - sau ultimul, cum vreți să spuneți - supraviețuitor al familiilor Antim-Calomfir-Thanase, dar faptul acesta nu mă emoționează. Mă consider *primul* dintr-o nouă dinastie. A doua, „descălecare" Antim-Calomfir-Thanase. Cu mine începe o nouă istorie, pe alt plan, mai înalt și mai creator. Puțin îmi pasă de enigmele sau nostalgiile care se leagă de trecutul acestei case, sau de trecutul familiei mele. Nu mă interesează decât viitorul, așa cum cred eu că-l putem împlini trăind *liber* orice epifanie a *prezentului*, cât s-ar

dovedi ea de tragică, născută din nenoroc şi ursită deznădejdii...

Îl ascultaseră toţi cu frunţile sus, emoţionaţi.

—Asta am învăţat şi noi, învăţând să ne închipuim închişi la Buchenwald, spuse Petru Petrovan. Nu există altă cale de mântuire.

—Eu evit termenul „mântuire" îl întrerupse melancolic Ieronim, pentru că ar putea da loc la confuzii. Orice tip de mântuire presupune credinţa într-un mântuitor. Respect, şi chiar invidiez pe cei care cred într-un mântuitor, dar eu n-am fost dăruit cu o asemenea credinţă. Şi atunci a trebuit să caut altceva, pentru că fără libertate n-aş putea trăi.

—Dar, Ieronim, exclamă Marina, v-am vorbit eu despre trecut altfel decât un mijloc şi cel mai la îndemână de a trăi *exclusiv în prezent?*

O priveau toţi, surprinşi, nedumeriţi. Marina înainta încet către ei ca un personaj dintr-un film mut de la începutul veacului, îmbrăcată cu o blană de astrahan, cu un buchet de violete în mână. Dacă nu i-ar fi recunoscut glasul, n-ar fi crezut că este ea, Marina, atât părea de tânără. Şi în locul cizmelor milităreşti, avea o pereche de şoşoni îmblăniţi, aşa cum nu mai văzuseră până atunci.

—Dar cum aţi intrat? o întrebă Ieronim izbutind să nu-şi trădeze emoţia.

—Eu v-am vorbit exlusiv de *prezent*, continuă Marina. Şi când v-am spus să învăţaţi a privi petele acestea, n-am vrut să spun decât atât: învăţaţi să le priviţi aşa cum sunt *acum*, pur şi simplu aşa cum *sunt* ele în clipa de faţă, şi atunci veţi înţelege.

Se apropie de Maria da Maria şi, cu un zâmbet, îi oferi buchetul de violete.

—În fond, adăogă Marina, v-am propus o altă variantă a spectacolului vostru cu libertatea care se poate cuceri chiar la Buchenwald. E drept, o variantă mai puţin spectaculară.

Îşi opri o clipă ochii asupra Marinei, care rămăsese cu buchetul de violete în mână, neîndrăznind să-l miroase.

—O să mai vin pe la voi, reluă Marina, şi o să stăm de vorbă. Acuma trebuie să mă duc, căci sunt aşteptată. Am trecut să vă spun doar că fetiţa noastră râde şi se joacă, şi ar vrea să-i facem un om de zăpadă, chiar acolo, în faţa ferestrei. Şi i-am făgăduit că o să i-l facem...

—Când te-ai întors? îl întrebă Manole.

—Acum câteva zile, răspunse Condurachi absent, preocupat. Ai auzit? A declarat şi Franţa război.

—Era de aşteptat, spuse Manole. Dar ce ai? Pari obosit...

—Am prea multe pe cap. Dar să lăsăm asta... Voi cum o mai duceţi?

Manole ridică din umeri.

—Ca toată lumea. Necazuri, boli, greutăţi.

—*À propos*, îl întrerupse Condurachi, încercând să zâmbească. Tot nu v-a înapoiat Zeiţa.

Manole clătina din cap, parcă s-ar fi întristat deodată, fără voia lui.

—Nu ne-a înapoiat-o, şi nici nu mai sperăm să ne-o înapoieze vreodată. Va trebui să ne mulţumim cu Bonnard, adăogă melancolic. Dacă nu cumva îl vom vinde. Ni s-au oferit trei milioane...

—Dar pe ea, pictoriţa...

—Zamfira Darvari sau cam aşa ceva. Pretindea că, în primul rând, ea e sculptoriţă...

—Ai mai întâlnit-o?

Manole clătină din nou din cap.

—Am întâlnit-o de câteva ori, dar nu m-a văzut sau s-a făcut că nu mă vede. Era o dată cu un grup întreg...

—Tot atât de tânără şi frumoasă? îl întrerupse Condurachi.

Manole îi puse mâna pe umăr.

—*Mon cher*, n-ai să mă crezi, a îmbătrânit îngrozitor. E de nerecunoscut! Ce mai încolo şi-ncoace, când am zărit-o ultima oară, primăvara trecută, era o babă!

Eleazar se opri brusc în mijlocul odăii.

—Mă asculţi sau preferi să te uiţi pe fereastră?

—Te ascult, spuse Lorinţ, dar nu mă pot reţine să nu privesc pe fereastră. *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă...*

—Atunci, hai în grădină, să vorbim despre altceva.

Lorinţ se reaşeză în fotoliu.

—Nu, nu, ţi-am spus foarte sincer, mă interesează. Pentru că, ori eu nu mai înţeleg nimic ori tu faci, undeva, vreo confuzie...

—Nu fac nici o confuzie. Ţi-am citit şi fragmente din scrisoarea lui Adrian. Totul a pornit de la petrecerea aceea, când două din fete s-au îmbătat, şi, voind să se ducă undeva au alunecat şi au căzut în mijlocul salonului şi încercând zadarnic să se ridice, cu rochiile lor scurte şi subţiri, îţi dai seama ce-a fost şi ce s-a văzut. Mai ales că şi ceilalţi, noi toţi cu excepţia lui Adrian şi a Leanei -, eram mai mult sau mai puţin beţi. Viki a voit să le ajute, dar ameţită cum era, şi încercând să le ridice pe amândouă deodată, s-a împiedicat şi au căzut

grămadă, toate trei, şi acum nu mai îndrăznea nimeni să le ajute, pentru că ele se prăpădeau de râs rostogolindu-se pe covor, şi cine ştie ce-ar fi urmat dacă Elefterescu nu s-ar fi ridicat brusc în picioare, palid, tremurând uşor de emoţie, exclamând: „Aşa s-a întâmplat şi cu prinţul Siddharta!"

—Ce-l apucase? întrebă amuzat Lorinţ.

—Citise o viaţă a lui Buddha, şi de-atunci, de câte ori avea prilejul, la birou sau la petreceri, numai de asta ne vorbea: Cum a văzut el, prinţul Siddharta, într-o zi, pentru întâia oară, un bolnav, şi apoi, în altă zi, tot pentru întâia oară, un mort... ştii povestea. Noi o ştiam toţi, pentru că ne-o povestise de nenumărate ori, o ştiau şi fetele. Şi e probabil că şi-au adus aminte de gravitatea cu care ne povestea Elefterescu - oh! de câte ori, şi aproape întotdeauna cu aceleaşi cuvinte - şi-au adus aminte de gravitatea cu care ne povestea „Marea Plecare", evident cu majusculă, noaptea în care Siddharta şi-a părăsit familia, palatul şi haremul. Cum a văzut el atunci, traversând gineceul, cum a văzut toate concubinele dormind dezgolite, în fel de fel de posturi groteşti şi impudice, şi această ultimă, supremă viziune a Eternului Feminin i-a fost de mare folos lui Siddharta, când prinţul a devenit ascetul Gautama...

—Văd că ţi-a rămas şi ţie bine întipărită în minte viaţa lui Buddha, îl întrerupse Lorinţ.

—Dar cui nu i-a rămas, din toţi prietenii şi colegii lui? ne-a repetat-o până la exasperare.

—Şi fetele de pe covor?

—Asta începusem şi eu să-ţi povestesc, reluă Eleazar. Foarte probabil că şi-au amintit şi ele „Marea Plecare" şi scena din gineceu. Şi atunci au început să râdă şi mai isteric, tăvălindu-se pe covor, jucând puţin teatru, încercând să pară lubrice, iar Vera i-a strigat: „Siddharta! s-au împlinit scripturile. Acum e momentul să laşi totul baltă şi s-o porneşti spre Himalaya!"... Elefterescu rămăsese în picioare, tot atât de palid, ca o statuie, doar buzele îi tremurau. Şi apoi Elvira, care era lângă el la masă, destul de ameţită şi ea, a început să plângă şi i-a strigat: „Siddharta! Eu sunt soţia ta, prea iubita Yasodhara, pe mine să nu mă laşi!...". „Ba să plece, trebuie să plece, să-şi împlinească destinul!" strigau fetele de pe covor, rostogolindu-se provocatoare. Cineva din capul mesei, nu mai ştiu cine era, a voit să intensifice spectacolul şi s-a dus repede să stingă luminile. Toţi au început să exclame, să strige, să cânte, să râdă. Parcă ar fi fost o „orgie" din acelea pe care le citeau părinţii noştri prin romane. Unii strigau: „Lumină! Să se facă lumină!" Alţii repetau refrenul: *„A poil!*

A poil!... " Toate acestea n-au durat mai mult de două, trei minute. Dar când s-au aprins luminile, Elefterescu dispăruse. Şi aşa a început...

Lorinţ îşi îndreptă din nou privirile pe fereastră, apoi ridică din umeri.

—Nu văd legătura cu ce vrem să facem noi, mai precis, legătura cu spectacolul lui Ieronim.

—Atunci n-ai ascultat bine când ţi-am citit fragmente din scrisoarea lui Adrian. Pentru că, am uitat să adaog, când s-au reaprins luminile şi ne-am dat seama că Elefterescu dispăruse, Adrian s-a ridicat, şi el foarte palid, şi ne-a făcut semn cu braţele, dar zadarnic, căci larma nu s-a potolit. Dar eu l-am auzit bine, eram destul de aproape, la masă, şi mi-era milă de Leana, căci părea speriată, deznădăjduită... Cunoşti povestea lui, adică a lor, cu Orfeu şi Euridice?

—O cunosc, bineînţeles.

—Adrian se afla acum într-una din perioadele lui de luciditate, şi ne bucurasem toţi auzind că scrie din nou... În sfârşit, nu asta voiam să-ţi spun acum. Voiam să-ţi spun că l-am auzit pe Adrian. Încerca să ne convingă de gravitatea întâmplării. „Eu rămân occidental, spunea, eu am mitologia care mi-a fost ursită, dar ştiu ce înseamnă să ţi se reveleze mesajul unui mit. Dacă Elefterescu şi-a revelat secretul mitului care-l obsedează, nu mai scapă. Ori îşi urmează modelul, cu riscurile pe care le implică, ori îi rezistă, şi atunci e strivit!..."

—Bine, dar îl cunoaştem toţi pe Adrian, îl întrerupse Lorinţ. El e poet şi traduce tot ce se întâmplă în jurul lui prin mitul personal.

—Dar nu e vorba numai de asta, reluă Eleazar, de cât a fost el de impresionat de dispariţia lui Elefterescu. E vorba de ce spune Adrian în scrisoarea de astă-vară, din care ţi-am citit fragmente. Nu ştiu cum a auzit el, acolo unde era, de spectacolul vostru, dar Adrian a recunoscut imediat legătura: totul a pornit de-acolo, de la petrecerea aceea. Pentru că a doua zi la birou când ne-am întâlnit cu Elefterescu, am început să-l tachinăm: „Tot pe-aici, Siddharta, tot pe-aici, printre curve şi bucureşteni?" Evident, a încercat să râdă, dar am simţit că e ceva *schimbat* în el.

—Schimbat? se miră Lorinţ. În ce sens?

—Simţea, poate, că ce se întâmplase cu o noapte mai înainte ar fi putut avea o anumită semnificaţie. Ţi-am spus: citise viaţa lui Buddha.

—Bine, bine, îl întrerupse nerăbdător Lorinţ. Dar nu văd legătura cu ce facem noi...

Eleazar începu să se plimbe cu paşi mari prin odaie, ca şi cum ar fi încercat să-şi potolească exasperarea. Se opri brusc în faţa lui Lorinţ.

—Nu e vorba acolo de un Boddhisattva şi de Buchenwald?

Celălalt ridică din umeri.

—Într-un anumit fel, e vorba şi de asta. Dar Ieronim prezintă lucrurile cu totul altfel. În primul rând, nu e nimic, nici măcar o aluzie, în legătură cu Siddharta, care a devenit Gautama Buddha, şi toate celelalte. Cel căruia i se spune Boddhisattva, pentru că n-avem cum să-i spunem altfel - îţi repet, nu vrem să facem din el un sfânt sau un martir în sensul creştin al termenului - cel căruia i se spune Boddhisattva, este un fost inginer, pacifist, şi deci antinazist, închis, ca şi atâţia alţii, la Buchenwald.

Eleazar îl ascultase impasibil, cu un zâmbet sarcastic în colţul buzelor.

—Încerc să mă rezum, începu el când celălalt îşi întoarse iarăşi capul spre fereastra deschisă. Atunci, când s-au întâmplat toate astea, nu se ştia nimic de Buchenwald. Era în toamna lui 1939. Războiul abia începuse. Dar, cu timpul, ne-am convins că Elefterescu luase în serios buddhismul. Citea orice carte care-i cădea în mână şi începuse să ne exaspereze cu teoriile lui...

—Ce fel de teorii?

—Teoriile lui buddhiste, ce citise el în cărţi. Dar mai ales asta: că, spunea, să presupunem, chiar aşa în glumă, să presupunem că un nou Buddha, un Boddhisattva, s-ar afla printre noi. Cum l-am recunoaşte?

—Începe să devină interesant! exclamă Lorinţ. Să auzim mai departe.

—Eram sigur că, dacă ai să mă asculţi cu atenţie, ai să vezi imediat legătura. Deci cum l-am recunoaşte? Pentru că nu se va reîncarna într-o familie princiară, şi nici nu va părea de la început un geniu sau un sfânt. Va fi un om ca toţi oamenii. Va face armata, va avea o meserie, şi chiar dacă nu se va căsători, va trăi şi el ca toţi ceilalţi. Dar, evident, reîncarnându-se ca să aducă mesajul salvării sau al eliberării, spune-i cum vrei, va fi silit, la un moment dat, să *predice*, să-şi proclame, în chip public, mesajul.

Tăcu brusc, îndreptându-se către fereastra deschisă, apoi se întoarse şi se opri în faţa lui Lorinţ.

—Ei, şi aici îl încurcăm noi cu întrebările noastre. Mă rog, îi spuneam, oricât de mult ar semăna el cu oricare dintre noi, atunci când va începe să predice, îşi va revela identitatea. Va fi, deci recunoscut ca un Boddhisattva.

—Şi ce vă răspundea?

—Nu prea ştia ce să răspundă. Teza lui era că *poate* - recunosc că spunea întotdeauna: *poate* - *poate* una din filozofiile, gnozele sau sectele religioase, sau creaţiile artistice contemporane, camuflează noua versiune a salvării, formulată pentru epoca noastră şi în termeni accesibili culturii noastre, formulată, proclamată, spunea, de un Boddhisattva.

—Foarte interesant, spuse Lorinţ, căzând pe gânduri. Dar eşti sigur că menţiona, alături de filozofii şi gnoze religioase, *creaţiile artistice contemporane?*

Eleazar ridică încurcat din umeri.

—După atâţia ani, nu mai pot repeta exact vorbele sau expresiile lui. Evident, adăogă, el citea mai mult filozofie şi istoria religiilor...

—Şi acum spune mai departe. Ce s-a întâmplat cu el?

—Cu Elefterescu? A murit pe front, în primele zile ale războiului, prin iulie 1941...

—Păcat! exclamă Lorinţ, ridicându-se brusc din fotoliu. Era un om interesant. I-ar fi plăcut lui Ieronim... Dar vreau să te asigur că, deşi o fi auzit de el, de acest Elefterescu, Ieronim nu s-a inspirat din „cazul" lui. Spectacolul e construit într-o perspectivă cu totul diferită.

—Dar ideea că un nou Boddhisattva va fi fatalmente camuflat şi, deci, anonim? Asta de unde a luat-o? Ţi-am citit adineaori fragmente din scrisoarea lui Adrian.

—Ştiu, ştiu, continuă Lorinţ. Dar, repet, chiar dacă auzise de ideea lui Elefterescu, de imposibilitatea de a recunoaşte un Boddhisattva contemporan. Spectacolul este altfel construit şi urmăreşte altceva.

—Anume ce? îl întrerupse iritat Eleazar.

—Nu am dezlegarea să-ţi spun. Pot adăuga numai un lucru: corul, dansul, muzica, luminile sunt tot atât de importante pe cât sunt dialogurile. Ce ţi *se spune*, ţi *se arată*, şi acest fel de spectacol este cu totul nou. În fond, reluă după o pauză, gânditor, nici nu ştiu dacă îl mai putem numi „spectacol" în sensul curent al cuvântului.

Se pregătea de plecare, dar parcă nu se îndura să se despartă de grădina pe care o vedea prin fereastră.

—*Niciodată toamna...* murmură el încet.

—Bine, înţeleg, vorbi calm Eleazar, vreţi să fie marea surpriză a sezonului. Dar spune-mi măcar cum începe.

Lorinţ îl privi mirat, cu un zâmbet enigmatic.

—Îţi spun şi totuşi ai să crezi că nu-ţi spun adevărul. Dar adevărul este că *nu există început!*

Eleazar izbucni în râs.

—Îţi baţi joc de mine!

Sau poate există, continuă Lorinţ, dar dacă încă nu l-am găsit. Să nu crezi că nu l-am căutat. Îl căutăm şi acuma. Dar cum să recunoşti *adevăratul început*, când spectacolul se întemeiază pe cel mai banal mister, banal în sensul că ne lovim la tot pasul de el şi în fiecare zi? Dar, în sfârşit, ar fi prea multe de spus!...

Când o văzu de departe, călcând apăsat şi totuşi cu eleganţă, în cizmele ei milităreşti, printre troiene, sub ninsoarea care cădea necontenit de trei zile, Maria da Maria îşi înfăşură fularul în jurul capului, ca un turban, şi ieşi s-o întâmpine. Se întâlniră în faţa verandei.

—Doamnă, şopti Maria, vă rog să nu intraţi acum, că de-abia a început repetiţia, şi Ieronim e nebun de fericire, e de nerecunoscut. Spune că de data aceasta...

Marina îşi şterse fără grabă fulgii care i se aşezau molatec pe obraji şi zâmbi.

—De aceea venisem şi eu, să-i spun doar atât: că nu e nevoie să caute începutul, pentru că îl va găsi de la sine, fără nici un efort.

De-abia atunci Maria da Maria îşi dădu seama că plânge.

—De ce te uiţi aşa la mine? o întrebă Marina. Pentru că plâng sau pentru că ţi se pare c-am îmbătrânit peste noapte?

Nu-i lăsă timp să răspundă.

—Ah! dacă aş şti să răspund la întrebarea aceasta, câte alte răspunsuri nu ne-ar cere să le mai întrebăm o dată şi apoi încă odată, încă o dată...

De câteva zile, ploua mărunt, mohorât, ca printr-o ceaţă fumurie. Ieronim se opri pe trotuarul din faţa casei şi-şi scoase absent bascul din buzunarul macferlanului. Rămase câteva clipe cu bascul în mână, privind cum cei trei lucrători de pe acoperiş se pregăteau să zvârle în curte fâşiile mari, aproape pătrate, de tablă ruginită. Îşi potrivi bascul, trăgându-l uşor pe frunte. Apoi căută cu ochii un loc pe unde ar putea traversa strada, printre bălţoace şi noroiul amestecat cu ulei negru pe care-l lăsaseră camioanele. Ultimul camion, încărcat cu giurgiuvele, fierărie şi blocuri de piatră, îl întâmpinase, cu puţine minute mai înainte, la colţul străzii. Grăbise atunci pasul, crezând că va ajunge prea târziu. Dar se linişti de departe. Casa părea încă întreagă, deşi fără treptele scării de la intrarea principală, fără uşi şi cu ferestrele ca

niște mari orbite speriate. Doar când ajunse, pe trotuar, chiar în fața porții, își dădu seama că odăile din fund dispăruseră, lăsând să se vadă, stingher, un perete cu tapetul albăstrui, de mult zdrențuit, și sus, la etaj, restul scării de lemn care ducea în pod.

Mai cercetă o dată, cât de departe izbuti să pătrundă cu privirile prin ploaia măruntă, dar nu întâlni decât aceeași stradă îngropată în noroi, pe alocuri înecată în băltoace. Aproape că nu auzi zgomotul bucăților de tablă: căzuseră pe molozul din curte. Dar în clipa următoare își dădu seama că bradul fusese retezat și că încercaseră chiar, deși fără succes, să-i smulgă rădăcinile. Alte două camioane goale se opriră, fumegând, în fața casei, și Ieronim căută un alt loc, ca să poată privi mai bine. Câțiva lucrători cu căști de metal apăruseră din spatele casei. Ploaia se înteți se, și ceața începu să semene cu o negură, înecăcioasă, cu gust de fum.

—Eram sigură că am să te găsesc aici, auzi chiar în spatele lui, glasul Marinei.

Întoarse brusc capul, enervat, dar se trezi, fără voia lui zâmbind. Marina îl privea în ochi, râzând, cu fața luminată de o bucurie copilărească, parcă i-ar fi făcut o farsă.

—Cum ai știut? o întrebă.

Marina se hotărî să-și deschidă umbrela, dar o ținea mult aplecată spre stânga, ca să-l poată vedea.

—Am trecut pe aici azi-dimineață, când tăiau bradul, spuse. Cred că nu-ți pare rău, întrebă repede, cu un aer vinovat în priviri.

Ieronim ridică din umeri, apoi își apăsă bascul pe frunte.

—De ce să-mi pară rău? spuse întorcând capul spre casă. Era de mult o ruină. Până și șoarecii o părăsiseră...

—Întrebam așa, cum am învățat la școală, dar și din anumite romane, reluă Marina după o lungă tăcere. Trecutul. Urmele sfinte ale trecutului...

—O parte din viața mea care se duce, o întrerupse Ieronim, copilăria și adolescența mea, îngropate pentru totdeauna, fără urme, etcetera, etcetera...

Și pentru că îl vedea că privește visător brațul macaralei care se pregătea să lovească peretele cu tapetul albăstrui, Marina adăogă:

—Etcetera, etcetera! Ai dreptate. Orice viață, oricât ar fi ea de nobilă, de unică, se poate rezuma, la un moment dat, prin această formulă: etcetera, etcetera...

—Suntem de perfect acord, spuse Ieronim continuând să privească manevra macaralei.

—Da, dar mi-e teamă că deşi ai înţeles, *totuşi* nu-ţi dai seama unde trebuie să ducă această înţelegere...

Se întrerupse, aşteptând să se risipească ecoul prăvălirii unui zid întreg, care luase cu el jumătate din încăperile rămase încă în picioare.

—Să nu-ţi mai fie teamă, vorbi Ieronim, ştiu unde duce acest fel de înţelegere. Ştiam asta de mult. Ce nu înţelesesem încă era *legătura*...

Cu toate că ploaia se înteţise din nou, praful răzbătea încet, persistent, până la ei. Ieronim începu să tuşească şi, zâmbind, parcă tot mai bine dispus, îşi căută batista.

—Legătura? întrebă târziu Marina.

—Da, legătura, între lucruri şi evenimente, toate câte se întâmplă în jurul nostru...

Camionul se împotmolise chiar în faţa lor. Şoferul îşi zvârli mucul de ţigare pe care îl păstrase în colţul gurii, înjură şi făcu semn cu braţul unui lucrător din curte.

—În fond, continuă Ieronim, cu o voce caldă, schimbată, privim şi de data aceasta petele de pe zid, petele pe care ni le-ai arătat astă iarnă. Multă vreme n-am înţeles ce voiai să spui. Dar, acum cred că încep să înţeleg.

—Numai atât? îl întrerupse Marina, hotărându-se brusc să închidă umbrela. Numai să înţelegi?

—Aşteaptă, continuă Ieronim zâmbind, făceam doar istoria descoperirii mele...

Camionul se urni brusc, şi Ieronim începu să-şi şteargă, cu o copilărească încântare, stropii de noroi de pe bărbie.

—Lecţia era prea simplă, de aceea mi-au trebuit două luni ca s-o înţeleg. Nu mă întrerupe, te rog, adăogă precipitat cu o bruscă exaltare în glas. Ai vrut să ne spui un lucru pe care, în ceea ce mă priveşte, îl ştiam de mult, dar nu făcusem încă legătura cu petele de igrasie de pe zid. Ai vrut să ne spui că *oricând şi oriunde*, putem fi fericiţi, adică liberi, spontani, creatori. Nu e nevoie de peisaje paradisiace, nici de prezenţe nobile şi înălţătoare, de muzică angelică şi celelalte. *Aici*, ca şi oriunde în altă parte, *oricând*, în orice împrejurare, dacă ştim cum să privim, şi *înţelegem*, atunci...

—Ieronim! şopti Marina, Ieronim!

Nu simţise când încetase ploaia şi se ridicase negura înecăcioasă, şi cerul se limpezise, înălţându-se şi parcă totodată adâncindu-se. Privea înfrigurat lumina, tot mai puternică, mai sclipitoare, care se răspândea deasupra oraşului, prefăcând clădirile în imense cristale,

asemenea unor nesfârşite flăcări de aur şi de pietre scumpe. Cristalele se înălţau, apropiindu-se unul de altul, contopindu-şi pe nesimţite vâlvătaia.

—E adevărat! murmură Ieronim fără să-şi dea seama că vorbeşte singur. Ştiam că e adevărat! Aşa au văzut şi ei...

Îl orbea acum, şi totuşi nu clipea din ochi, îl orbea lumina, ca şi cum oraşul ar fi fost incendiat de o nefirească incandescenţă de gheaţă.

—... Ştiam că aşa au văzut şi ei, acolo. Acolo la Buchenwald... Dar cum să le-o arăt şi *celorlalţi?* exclamă deodată, ridicând brusc glasul. Cum să le arăt că este aceeaşi lumină ascunsă pretutindeni, în toate lucrurile, cât ar fi ele de urâte? În orice pată de igrasie pe un perete, în orice împroşcătură de noroi?

Îşi auzi atunci glasul şi zâmbi încurcat. Inima începu să i se bată tot mai repede, apoi, pe neaşteptate, se opri, şi în acea clipă îl asurzi un trăznet nesfârşit, izbucnit parcă din toate părţile deodată, şi înţelese, dar fără să simtă, că se cufundă, pierzându-se într-o albă, supra firească incandescenţă...

—Sunt nebuni! se auzi exclamând când dădu cu ochii de câţiva trecători zgribuliţi, ascunşi sub umbrele. Ce i-a apucat?

Nedumerit întoarse capul ca să-i urmărească. Atunci Marina îl cuprinse în braţe şi-l sărută pe amândoi obrajii. Lui Ieronim i se păru că întâlneşte pentru întâia oară această femeie tânără, neînchipuit de frumoasă, aşa cum nu întâlnise niciodată în viaţă, cum nu întâlnise nici în vis. O privea amuţit.

—Ieronim! şopti Marina. Ştiam că într-o zi am să te regăsesc!

Chicago, martie 1974

PELERINA

I

Îl recunoscu de departe. Purta aceeaşi pelerină scurtă, învechită, cu două petece simetric şi provocator cârpite pe umeri, ca şi cum ar fi vrut să ascundă urma epoleţilor. Dar Pantelimon ştia acum că pelerinele cu epoleţi nu făcuseră parte din uniformele armatei române; cel puţin nu în secolul nostru, îl asigurase Ulieru. Se vor fi purtat altădată, poate în epoca feudală. Şi, dacă s-ar putea dovedi că petecele ascund cu adevărat urmele epoleţilor, adăogase Ulieru, după o pauză, vreau să spun: dacă s-ar putea dovedi, cu mijloace moderne, ştiinţifice, atunci ar fi grav!... Se întrerupse şi-l privise lung—De când îl cunoşti?—Eu? Nu-l cunosc. Habar n-am cine e, nici cum îl cheamă. Ţi-am vorbit de pelerina lui pentru că m-au impresionat cele două petece. Ţi-am spus: păreau cusute exact pe umeri, ca nişte epoleţi... —Destul de suspect, îl întrerupse Ulieru. Şi, dacă s-ar putea dovedi cu precizie, prin mijloace ştiinţifice, ar putea fi chiar foarte grav. Cred că înţelegi de ce... Pantelimon înălţase încurcat din umeri. —Nu, spuse, nu înţeleg. —Pentru că, în acest caz, pelerina a fost *sigur* furată. Furată de la Muzeul Armatei... Şi totuşi, adăogă gânditor, spui că nu-l cunoşti... —L-am văzut doar de două sau trei ori, ieşind de la alimentara Mătăsari. El ieşea şi eu mă îndreptam spre intrarea B. Mă duceam să cumpăr nişte mezeluri...

De data aceasta micşoră pasul ca să-i poată privi cu atenţie pelerina. Nu se înşelase: petecele erau cusute exact pe locul şi pe măsura epoleţilor. Poate privirile sau zâmbetul lui îl încurajase, pentru că se opri brusc la un pas de el.

—Vă rog, dacă nu vă supăraţi, îmi puteţi spune în ce an suntem?

—Nouăsprezece mai, răspunse Pantelimon.

—Nu, nu m-ați înțeles. Nouăsprezece mai, asta știam. Dar *anul?* În ce an suntem?

Pantelimon se trase ușor spre zid, lăsând să treacă o femeie cu un copil de mână.

—1969! spuse, 19 mai 1969.

—Așa credeam și eu, exclamă celălalt. Pot spune chiar că eram convins: 1969. Și cu toate acestea, sunt unii oameni care cred contrariul. Ca să fiu mai precis: sunt oameni care pretind că suntem în 1966! Mi-au arătat chiar ziare. Le-am citit cu cea mai mare atenție: trebuie să recunosc că erau ziare din martie, aprilie și mai 1966.

—Nu înțeleg, spuse Pantelimon zâmbind încurcat.

—Vă rog să mă credeți, continuă celălalt scuturându-și pelerina cu un gest surprinzător de tineresc. Sunt om serios, am, cum se spune, capul pe umeri. Dar în fața evidenței, a ziarelor, vreau să spun, a trebuit să mă înclin...

—Ce fel de ziare? întrebă Pantelimon.

—Ziarul nostru cel mai popular: *Scânteia.* Îl citesc în fiecare zi. *Scânteia* de azi dimineață am citit-o de la primul la ultimul rând.

—Ei și? îl întrerupse nervos Pantelimon, dându-și seama că mai mulți trecători se opriseră lângă ei și-i ascultau. Am citit-o și eu, și tot de la primul la ultimul rând...

—Da, dar ziarul de care vă vorbesc mă asigură că suntem în mai 1966!

—Poate o fi fost un număr vechi, interveni un tânăr cu șapcă trasă adânc pe frunte până în dreptul sprâncenelor.

—Da, dar vedeți... , se pregăti să-i explice, scuturându-și din nou pelerina, parcă ar fi vrut s-o arunce peste umeri, adunând-o, întreagă pe spate.

—Despre ce e vorba? întrebă cineva de lângă zid, fără să-și scoată țigarea din gură, înaintând încet spre Pantelimon.

—Tovarășul susține că suntem în 1966...

—Îmi dați voie, tovarășe; n-am susținut asta. Mi-am permis doar să vă întreb în ce an suntem. Mai precis, am vrut să mă conving că nu mă înșel când afirm că suntem în 1969, deși...

—Deși?

Își scoase țigarea dintre dinți, și vorba părea acum schimbată, aproape severă.

—Deși, cum spuneam, ziarul pe care l-am citit azi dimineață, *Scânteia,* vreau să spun, indică precis: 19 mai 1966. Și nu e pentru

prima dată. Acum trei zile şi de două ori săptămâna trecută, şi mai înainte, toată luna aprilie, *Scânteia* pe care am primit-o şi am citit-o eu.

—Se întâmplă, vorbi cineva. Am un prieten la Slatina, şi mi-a arătat şi el, le-am văzut cu ochii mei... Numere din *Scânteia*... Toate erau din 1966...

—Era din provincie, îl întrerupse cineva. Slatina e un oraş frumos, dar e în provincie...

Câţiva încercară să râdă. Pantelimon se simţi atins pe braţ, şi întoarse capul. Bătrânul îi zâmbea cu înţeles.

—Ar trebui să te repezi şi d-ta până la Slatina, spuse. Poate te trezeşti din nou în anul 1966. Şi...

Dar îi întâlni privirile, îl văzu cum trage cu sete din ţigare şi tăcu, zâmbind încurcat.

—Nu vă mai astâmpăraţi! şuieră printre dinţi, strivind ţigarea cu piciorul. Vă ţineţi de prostii. În loc să vă vedeţi de treabă...

II

Când, o jumătate de ceas în urmă, ieşi de la alimentară, îl găsi rezemat cu spatele de zid, aşteptându-l.

—Pantelimon, îl întrebă, de când îl cunoşti pe Zevedei? Pantelimon înghiţi cu greu şi-şi trecu pachetul în cealaltă mână.

—Nu-l cunosc. Nici nu ştiam că-l cheamă Zevedei. L-am zărit de vreo două, trei ori, şi m-au frapat petecele de la pelerină: parcă ar fi fost cârpite pe locul epoleţilor. Dar, cum spune directorul nostru, tovarăşul Ulieru, armata română n-a cunoscut pelerine cu epoleţi. De aceea e suspect... Poate, în epoca feudală...

—Lasă epoca feudală, îl întrerupse celalt. De ce spuneai că e suspect?

—Pentru că, aşa cum spune tovarăşul Ulieru, dacă s-ar putea dovedi cu certitudine, prin mijloace ştiinţifice, vreau să spun, dacă s-ar putea dovedi că petecele au fost cârpite pe locul epoleţilor, atunci pelerina este *sigur* furată de la Muzeul Armatei.

—Asta e altă mâncare de peşte, vorbi celalt scoţându-şi pachetul cu ţigări. Lasă în pace Muzeul Armatei. De când îl cunoşti pe Zevedei?

Pantelimon îşi trecu pachetul în mâna stângă. Dar se răzgândi

repede şi, apucându-l cu mâna dreaptă, se trase spre zid.

—V-am spus. L-am cunoscut acum o jumătate de ceas. Mă duceam la alimentară pentru nişte mezeluri, şi el m-a oprit, şi m-a întrebat: Vă rog, dacă nu vă supăraţi, îmi puteţi spune în ce an suntem? Şi i-am răspuns...

Pantelimon îşi înălţă brusc fruntea, şi zâmbi.

—Nu înţelesem, credeam că mă întreabă de zi, şi i-am răspuns: 19 mai. Dar el m-a întrerupt: Nu, spuse, ştiu şi eu că suntem în 19 mai. Dar, anul? În ce an suntem?...

—În ce an suntem? repetă celalt zâmbind. Şi d-ta n-ai bănuit nimic?

Pantelimon se apropie şi mai mult de zid.

—Am crezut că poate nu-i în toate minţile sau că...

—Adică, ce vrei să spui cu asta? Că i s-a întâmplat ceva? Că a fost amestecat în vreo afacere suspectă şi că, în sfârşit, de-acolo i se trag toate?

—Cam aşa ceva sau poate că... în sfârşit, înţelegeţi ce vreau să spun.

Celalt zâmbi din nou, apoi îşi aprinse absent ţigarea.

—Dar de ce în *1966?* întrebă privindu-l cu pleoapele brusc şi sever apropiate. Nu ţi s-a părut suspect că Zevedei a precizat: *1966* şi nu un alt an, bunăoară 1956 sau 1960?

—Nu, recunoscu timid Pantelimon. Acum, că-mi spuneţi d-stră, parcă mi se pare şi mie suspect. Căci, în fond, de ce 1966?...

Celalt izbucni în râs.

—Prea mă crezi prost, tovarăşe.

Pantelimon păli şi încercă zadarnic să zâmbească.

—Eu? începu. De ce să vă cred cum spuneţi d-stră?... Eu... Dar se întrerupse, văzând apropiindu-se foarte grăbit, aproape în fugă, pe tânărul cu şapca trasă pe frunte.

—Plecase de-acasă, şopti gâfâind. Plecase cu cinci minute înainte.

—De la n-rul 13?

—Nu, de la 13 bis.

—Atunci te-a păcălit din nou. Ţi-am spus că la 13 bis... Dar, în sfârşit, deocamdată n-are importanţă.

Apoi, întorcându-se brusc spre Pantelimon.

—De unde ştiai de Muzeul Armatei?

—Eu? Nu ştiu nimic.

—Tovarăşe Pantelimon, vorbi celalt printre dinţi, eu sunt un om bun de felul meu, dar...

Pantelimon își plecă umerii, și se lipi de zid.

—Directorul nostru, de la administrație, tovarășul Ulieru, mi-a atras atenția și mi-a spus: Dacă s-ar putea dovedi cu precizie, prin mijloace științifice moderne, că în locul petecelor...

—Bine, bine, asta mi-ai mai spus-o. Dar de ce Muzeul Armatei?

—Tovarășul director, Ulieru, spunea că e grav, pentru că era o piesă de muzeu. Cu alte cuvinte, era o piesă furată de la Muzeul Armatei.

Celalt își scoase țigarea și-l întrerupse clătinând de câteva ori mâna foarte aproape de obrazul lui Pantelimon.

—Dar dacă ai înțeles asta, cum de n-ai înțeles legătura cu 1966? Căci Zevedei ți-a vorbit de1966 iar nu de 1960 sau 1956!

Îl privi din nou, cu pleoapele mult apropiate, apoi șuieră printre dinți.

—Prea ne credeți proști, tovarășe!

—Eu, tovarășe? exclamă Pantelimon lipindu-și mâna liberă de piept.

—Nu vă mai astâmpărați!

Apoi, întorcându-se brusc către tânărul cu șapcă.

—Ce era cu Slatina? Îl cunoaște cineva?

—E de la aceeași secție cu Făinaru. Se referea la chestia din septembrie.

—Atunci e suspect...

—Așa spunea și Făinaru. De aceea...

—Bine, am înțeles!, îl întrerupse privindu-l amenințător în adâncul ochilor.

III

Ca în fiecare zi, câteva minute înainte de ora prânzului, se îndreptă spre biroul lui Ulieru. Dar în fața ascensorului îl întâmpină dactilografa.

—Nu vă urcați degeaba, că astăzi n-a venit. Treburi, adăogă zâmbind, 20 mai, 21 mai, și așa mai departe...

Lui Pantelimon i se păru că dactilografa încercase să clipească din ochiul stâng, și roși, încurcat.

—Înțeleg, spuse și se îndreptă spre ușă.

Dar după câțiva pași se întoarse și întrebă coborând glasul:

—Este ceva special? Vreau să spun 20 sau 21 mai au vreo semnificație specială?

Dactilografa îl privi din nou, mirată, și de data aceasta Pantelimon nu se mai îndoi: tânăra clipea într-adevăr cu înțeles, din ochiul stâng.

—Depinde de oraș, spuse. În anumite orașe de provincie 20 mai e mai important decât 21 mai...

. —Orașe de provincie, repetă visător Pantelimon. Ce curios! Aseară, nu știu nici eu bine de ce, mă gândeam la orașele de provincie. La Slatina, bunăoară...

Ca și cum nu l-ar fi auzit, tânăra zâmbi și, clătinând scurt din cap, îi întoarse spatele.

În ziua următoare, Pantelimon se hotărâse să dejuneze în laborator. Desfăcuse pachetul cu mezeluri și se pregătea să destupe o sticlă de bere, când în ușă apăru Ulieru.

—Te-ai și întors? îl întâmpină Pantelimon cu bucurie. Atunci mergem la cantină...

Și pentru că Ulieru tăcea, privindu-l preocupat, destupă sticla de bere, umplu un pahar și i-l întinse.

—De unde știai că am fost la Slatina? îl întrebă Ulieru după ce sorbi cu grijă câteva înghițituri.

Pantelimon tresări surprins.

—Ai fost la Slatina? Să mă trăsnească Dumnezeu dacă am știut ceva!

—Atunci de ce i-ai spus dactilografei că orașul dumitale favorit e Slatina? De ce tocmai Slatina, unde mă aflam eu? Și, pentru că suntem prieteni și am încredere în d-ta, îți spun că fusesem trimis într-o inspecție...

Pantelimon își goli paharul și se așeză pe scaun.

—Întâi și întâi, n-am spus că Slatina e orașul meu favorit. Nici nu-l cunosc. N-am fost niciodată la Slatina. I-am spus doar că, cu o seară mai înainte, mă gândeam nu știu nici eu bine de ce, mă gândeam la orașele de provincie, bunăoară, la Slatina.

—Dar de ce tocmai la Slatina? îl întrerupse Ulieru căutându-i privirile.

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

—Pentru că, n-am apucat să-ți spun, pentru că, în sfârșit, alaltăieri, îndreptându-mă către alimentară, m-am întâlnit din nou cu individul acela cu pelerină, știi care... Tipul despre care spuneai că dacă s-ar putea dovedi cu precizie...

Ulieru se apropie în vârful picioarelor de ușă și o deschise brusc,

privi în dreapta şi în stânga, apoi se întoarse şi se reaşeză pe scaun.

—Cred că nu e în toate minţile, continuă Pantelimon.

—Ai vorbit cu el?

—Doar câteva cuvinte. N-am apucat să-i vorbesc mai mult, pentru că... E o poveste întreagă.

—Dar ţi-a spus el ceva despre Slatina?

—Nu el. Se adunase acolo, pe trotuar, un grup întreg, şi cineva, nu mai mi-aduc bine aminte cine, a spus că şi la Slatina apare *Scânteia* cu data, să spunem, de 19 mai 1966 în loc de, cum ar trebui, 19 mai 1969. Să vezi cum a fost...

Ascultându-l, Ulieru îşi trecea la răstimpuri batista pe frunte. Apoi o ascundea ruşinat în buzunar şi începea să-şi frece mâinile.

—Ar putea fi foarte grav, rosti în cele din urmă. M-ai băgat—, recunosc, fără să vrei, —ne-ai băgat pe amândoi într-o încurcătură din care Dumnezeu ştie cine are să ne scoată.

—Dar de ce e atât de grav? întrebă turburat Pantelimon.

—Pentru că individul acela foarte suspect, individul cu pelerină a adus vorba de ziarele din 1966.

—Dar ce s-a întâmplat în 1966?

Ulieru se ridică brusc şi deschise din nou uşa, privind până în fundul coridorului.

—Bună, bună! strigă, fluturându-şi mâna.

Apoi îşi apropie scaunul de al lui Pantelimon şi continuă în şoaptă.

—Să vorbim mai încet, că Petrescu Doi s-a întors să-şi verifice aparatele...

Se întrerupse şi răsuflă adânc.

—Ce s-a întâmplat în 1966? S-au întâmplat multe. În orice caz, în 1966 era mai bine ca acum, în 1969. Şi atunci, înţelegi, dacă oamenii citesc ziarele din mai 1966 când noi, de fapt, suntem în mai 1969... E, în orice caz, ceva subversiv. E împotriva Statului.

Se întrerupse o clipă, întoarse capul spre uşă, făcu un semn, şi continuă ridicând glasul.

—Este împotriva aşezării noastre socialiste. Întâlneşti saboteuri în orice întreprindere. Nu e de mirare. Duşmanul de clasă nu renunţă la privilegiile pe care, pe bună dreptate, partidul şi poporul...

Uşa se deschise şi în prag apăru Ioanichie Petrescu. Intră, cu tabacherea deschisă, îmbiindu-i.

—Ştiu, ştiu bine că nu fumaţi, dar eu, în orice caz, vă pun la încercare...

Apoi, întorcându-se către Ulieru.

—Cum decurge ancheta, tovarăşe inginer?

—N-a fost anchetă, răspunse Ulieru încercând să pară detaşat, aproape plictisit. Am fost în misiune de control. Totul decurge conform planului...

Ioanichie Petrescu îl privea, zâmbind ironic.

—Şi cu toate acestea, n-au livrat nici 20% din comenzile noastre.

—Au să livreze, au să livreze totul conform planului... Dar mie mi-e foame, adăogă ridicându-se brusc. Şi cum nu mă prea împac cu mezelurile, mă duc la cantină.

—Azi au ciorbă de fasole, preciză Petrescu continuând să zâmbească.

Lăsă să treacă un răstimp, jucându-se absent cu tabacherea, apoi, fără să-l privească, se adresă lui Pantelimon.

—Nu ştiam că-l cunoşti pe Năstase...

Pantelimon tocmai sfârşise de desfăcut pachetul cu mezeluri.

—Nu cred că-l cunosc. Cine e Năstase?

—Ai stat mult de vorbă cu el alaltăieri, în faţa alimentarei Mătăsari. Să ştii că e un element foarte capabil. Şi un om integru. Poţi să ai toată încrederea în el. Dar, adăogă căutându-i privirile, pentru că suntem numai noi doi, îţi pot spune că l-ai cam dezamăgit.

—Eu? exclamă Pantelimon ducându-şi mâna la piept.

—Dumneata. Ai fost reticent, parcă ţi-ar fi fost frică de el. Nu i-ai spus nimic de legăturile d-tale cu Zevedei, de când îl cunoşti, şi celelalte...

Pantelimon înghiţi cu greu, şi apucând paharul lui Ulieru, dădu peste cap restul de bere.

—Dacă ţi-e sete, continuă Petrescu, vino la mine, în laborator. Am întotdeauna o sticlă de bere rece.

—Nu, mulţumesc, nu mi-e sete. Dar pentru că veni vorba de tovarăşul Năstase şi de individul cu pelerină...

—Asta e mania lui, a lui Zevedei, îl întrerupse Petrescu: să poarte pelerina lui unchiu-său, colonelul.

—Tovarăşul Ulieru bănuia că a furat-o de la Muzeul Armatei.

—Nu, n-a furat-o. Unchiu-său, colonelul, a fost în armata austro-ungară. A murit foarte bătrân, aproape centenar, la sfârşitul războiului. Dar Zevedei e un om ciudat: vrea să se distingă de popor, şi atunci recurge la orice semn distinctiv... Pantelimon prinse curaj, şi începu să-şi aşeze mezelurile pe o farfurie de plastic.

—În fond, ţine să se declare pe faţă duşman de clasă...

—Cam aşa ceva, spuse Petrescu deschizând tabacherea. Dreptul lui.

—Dreptul lui? se miră Pantelimon. Într-o societate socialistă ca a noastră?

—Aşa a crezut el. Şi a tras consecinţele. Ştii şi d-ta că a stat 15 ani la închisoare; 15 ani, până a fost graţiat.

Pantelimon muşcase cu spor dintr-o felie de parizer, şi se trudea acum s-o mestece cât mai repede. Ioanichie Petrescu îl privea zâmbind.

—Şi dacă a fost graţiat, continuă după o pauză, nu mai poate fi arestat pentru că poartă pelerina lui unchiu-su... Dar vezi că nu se astâmpără. Are dreptate Năstase: sunt unii oameni care, oricâte li s-ar întâmpla în viaţă, nu se astâmpără.

Treptat, Pantelimon se lumină la faţă.

—D-aia întreabă în ce an suntem, spuse.

—Exact. Şi de aceea l-ai decepţionat pe Năstase, încercând să te prefaci...

—Eu? exclamă Pantelimon cu oarecare greutate, căci avea gura plină.

Petrescu râse cu poftă şi apoi, brusc, se hotărî şi alese o ţigare din tabacheră.

—Una străină, cu filtru; pentru zile mari... Da, d-ta, reluă calm, cu un glas neutru. Ai încercat să joci rolul tânărului naiv şi cu capul în nori, când noi toţi te cunoaştem, şi te apreciem ca pe un element strălucit, de încredere şi de viitor.

—Nu înţeleg, spuse Pantelimon. Să mă trăsnească Dumnezeu dacă înţeleg la ce faceţi aluzie.

—Răspundeai ca şi cum nu l-ai fi cunoscut pe Zevedei...

—Dar nu-l cunosc.

—Dă-mi voie, te rog, îl întrerupse Petrescu ridicând braţul în aer. Ca şi cum nu l-ai fi cunoscut, iar pe de altă parte, te prefăceai că nu înţelegi legătura cu anul 1966.

—Acum înţeleg, mărturisi Pantelimon cu un aer de triumf. Foarte probabil, 1966 este anul când a fost graţiat...

Ioanichie Petrescu îl privi câteva clipe în tăcere, fumând absent.

—Recunosc că eşti mare meşter, ştii să-ţi ascunzi jocul. Dreptul d-tale, adăogă, regăsindu-şi zâmbetul. Dar dacă n-o ştiai, ţi-o spun eu: Zevedei a fost graţiat, ca toţi ceilalţi, în 1964. O ştie toată lumea...

IV

Ca de obicei când vecinii ascultau programul de nouă seara, Pantelimon îşi propţi coatele pe birou, îşi înfundă degetele în urechi şi, cu încăpăţânare, continuă lectura. De câte ori întâlnea un nume străin, îl silabisea de mai multe ori, cu glas tare. Celebrul fiziolog englez John A. Davenport... Da-ven-port. Da-ven...

Dar auzise semnalul bine ştiut - cele cinci bătăi în uşă, cu o scurtă pauză după a treia ciocănitură - şi se grăbi să deschidă.

—Ar trebui să te căsătoreşti şi d-ta, ca toţi tinerii de viitor, spuse Ulieru. Ai avea şi d-ta televizor, ai asculta programul de la nouă seara...

Apoi coborând brusc glasul, adăogă:

—Hai să bem o bere.

După ce traversară bulevardul, Ulieru îl întrebă.

—Ce ţi-a spus Petrescu Doi după ce-am plecat eu? Îl asculta atent, întorcând la răstimpuri capul, să văd dacă sunt singuri. Târziu, se opri din mers şi răsuflă lung, adânc, de mai multe ori.

—Vasăzică, ştie şi el ceva. Ştie cel puţin două lucruri: Întâi, că la Slatina e fierbere mare de când cu explozia de la Fabrica de Cerneală. Şi al doilea, ştie şi rezultatul anchetei... Tăcu brusc, ridicând ca din întâmplare capul către o fereastră deschisă de la etajul trei. Pantelimon îi urmări privirile, apoi porniră amândoi deodată, grăbind pasul.

—Adică? îndrăzni să-l întrebe tîrziu.

—Ştie şi el că, în urma anchetei, s-a descoperit originea cernelii cu care se tipăreau până acum vreo două, trei săptămâni, numerele din *Scânteia* fals datate februarie şi martie 1966.

—Vasăzică, exclamă Pantelimon, Zevedei avea dreptate!

—Vorbeşte mai încet, îl întrerupse Ulieru. Omul d-tale avea dreptate, pentru că numerele apocrife există: le-am văzut şi eu. Le-am văzut la Slatina.

—Şi?... întrebă emoţionat Pantelimon.

—Nu înţeleg nimic, dar, evident, eu nu ştiu mare lucru. Ştiu doar ce mi s-a spus: că este la mijloc un complot vast şi foarte inteligent organizat... Mare ghinion! exclamă după un răstimp.

Se apropie de bordura trotuarului şi scuipă, cu furie, de mai multe

ori.

—Mare ghinion! Şi pentru mine, că am fost trimis la Slatina, şi pentru d-ta, că te-a interesat o pelerină cu petece în dreptul epoleţilor, şi ai intrat pe mâna lui Năstase. Orice am face de aici înainte, suntem amândoi suspecţi. Ai văzut pe Petrescu Doi? A mai venit vreodată la dumneata, aşa, din senin, la ora prânzului?

—Nu cred.

—Asta, pentru că m-a zărit când am deschis uşa... Pantelimon călca cu privirile în caldarâm, absent, preocupat.

—Dar nu înţeleg de ce fel de complot ar putea fi vorba, murmură după o lungă tăcere.

—Nu înţeleg nici eu. Cei care au cumpărat ediţiile - tirajul real, din 1966, şi ediţiile apocrife, din 1969 - spun că textele sunt *aproape* identice. Doar câteva modificări, de altfel fără însemnătate, şi multe greşeli de tipar, mai multe ca de obicei...

—Atunci?

—Ei spun că e complot. Deocamdată, se silesc să descopere pe toţi cei care primesc asemenea exemplare antedatate. Căci ajung cu poşta de dimineaţă, odată cu exemplarele ediţiei curente. Dar, evident, oamenii au prins de veste şi le ascund, poate chiar le distrug... Deşi, pe de altă parte, adăogă după o nouă pauză, am auzit că în unele oraşe de provincie se vând la bursa neagră...

Cu mare atenţie, au pipăit amândoi banca, să vadă dacă e bine uscată, apoi s-au aşezat, tăcuţi.

—E curios, e cât se poate de curios, şopti Pantelimon mai mult pentru sine.

Ezită o clipă, apoi continuă cu un glas ferm.

— Vreau să spun, curios tip de complot... Să reproducă numere întregi din *Scânteia,* având totuşi grija să le antedateze cu trei ani, adică să le denunţe singuri că sunt apocrife...

—Aşa îmi spuneam şi eu. Dar, dacă organizatorii complotului vor să transmită mesagii în toată ţara, nu puteau găsi un mijloc mai sigur decât să le trimită prin chiar organul partidului.

Pantelimon, clătină din cap.

—Bine, dar acum, o dată descoperiţi, nu mai au nici o şansă. Exemplarele vor fi controlate, unul câte unul, înainte de a fi expediate.

—Nu poţi controla, în fiecare noapte, zeci de mii de exemplare. Ai paraliza circulaţia ziarului... În plus, exemplarele apocrife apar neregulat, uneori două, trei zile în şir, apoi deloc, o săptămână

întreagă...

Tăcu brusc, își frecă nervos mâinile, apoi spuse încet privind bordura trotuarului:

—Ar trebui să te însori, să ai și d-ta o familie, să-ți cumperi televizor. Ești tânăr. Să nu ajungi ca mine, adăogă. Răsuflă adânc, obosit, și întoarse capul spre Pantelimon.

—Tot ce ți-am spus adineaori, nu le-am aflat la Slatina. Mi le-a spus Năstase, astă-seară. A venit la mine, și mi le-a spus. Ca să-mi câștige încrederea, pretinde el. Și, evident, m-a descusut, m-a întrebat tot ce e în lună și în soare, dar m-a întrebat mai ales despre d-ta, de când te cunosc, și celelalte... Iar la plecare mi-a mai spus ceva. Mi-a spus că te așteaptă mâine, la el, la birou, către ora prânzului. Să n-ai nici o grijă, a adăogat, că dacă te va reține acolo ceva mai mult, va telefona chiar el, acolo unde trebuie...

V

Plouase din nou, toată dimineața, și, o dată ajuns în stradă, Pantelimon cercetă neliniștit cerul. Își ridică gulerul macferlanului, își înfundă bascul până la urechi și porni cu pas repede. Dar peste câteva minute ploaia se înteți și fu nevoit să-și deschidă umbrela. Se prefăcea că nu remarcă zâmbetele trecătorilor, întorcând capul ca să-l privească, aproape alergând zgribulit sub jumătatea de umbrelă - dar știa că roșise. Ajuns la câteva case de numărul 4 se hotărî brusc și închise umbrela.

—Ești ud leoarcă, tovarășe, exclamă Năstase când îl văzu intrând. Să nu răcești. Poate ar fi bine să iei o aspirină. Dacă nu ai la îndemână, îți dau eu.

—Nu, mulțumesc, nu cred că va fi nevoie. Nu răcesc atât de ușor.

Rezemându-se de speteaza fotoliului, Năstase îl privi ironic și totuși afabil, aproape cu simpatie.

—Am auzit numai bine despre d-ta, începu brusc. Îndeosebi directorul d-tale, tovarășul Ulieru, te ridică în slava cerului. Spuneau că ești pe cale de a face o mare descoperire. Nu știu ce substanță care, în caz că...

Pantelimon zâmbi încurcat.

—Da, e în legătură cu una din materiile prime... Dar, vedeți, e oarecum delicat... Într-un anumit fel, e un secret de Stat...

—Ştiu, de aceea nici nu insist... D-ta nu fumezi? îl întrebă scoţând din buzunar un pachet de ţigări.

—Nu, mulţumesc. N-am fumat niciodată.

—Bine faci... Ştii de ce te-am chemat? îl întrebă privindu-l în ochi.

—Mi-a spus aseară tovarăşul Ulieru.

— Ce ţi-a spus?

—Mi-a spus să mă prezint la biroul d-stră pe la ora prânzului. Iar dacă mă veţi reţine...

—Nu ţi-a spus tot. De altfel, nici nu mă aşteptam să-ţi spună tot. Să revenim, deci, la esenţial.

Înghiţi cu sete fumul, apoi continuă, fără să scoată ţigarea din gură.

—Esenţialul, pentru noi, *nu* este povestea pe care ai auzit-o de la Zevedei. Esenţialul *pentru* noi este legătura, de care ai pomenit şi d-ta, acum trei zile, legătura între explozia de la Fabrica de Cerneluri din Slatina, tipografia clandestină unde se imprimă numeroasele false din *Scânteia* şi, mai ales, subliniez: *mai ales*, incidentul de la Muzeul Armatei, *tot* din 1966, incident care a dus la procesul subdirectorului. Cunoşti detaliile, nu ţi le mai amintesc... Dar, adăogă scoţând ţigarea din gură şi plecându-se puţin deasupra biroului, cu privirile în ochii lui Pantelimon, d-ta mai ştii şi altceva... Bunăoară, continuă după o scurtă pauză, formula vopselelor prin care au fost alterate culorile câtorva uniforme din secolul XIX. Subdirectorul Muzeului spunea „modificări", dar de fapt erau falsuri, pentru că au fost schimbate radical culorile originale. Or, s-a dovedit la anchetă, substanţele întrebuinţate nu se puteau obţine, în 1966, decât în două locuri: la Fabrica de Cerneală din Slatina, şi la laboratorul unde lucrai d-ta atunci, în 1966.

Îşi stinse ţigarea, strivind-o îndelung, fără grabă, în scrumieră.

—De aceea te-am chemat, reluă târziu. Din scurta convorbire de acum patru zile, mi-am dat seama că ai remarcat şi d-ta legătura ce ne interesează... Începe de unde vrei d-ta.

Pantelimon îşi dădu deodată seama că zâmbeşte şi se răsuci încurcat pe scaun.

—Dacă v-aş spune adevărul, începu brusc, cu glasul ferm, aţi crede că sunt ori prost, ori nebun - şi mi-aş pierde slujba, aş fi trimis la munca de jos. Dar eu tot vi-l spun, pentru că n-am încotro. Adevărul este că acum trei ani, în 1966, eu lucram tot la proiectul de care v-am spus, cel în legătură cu materiile prime. Sunt pur şi simplu nul în chimia cernelurilor. Iar despre schimbarea culorilor anumitor

uniforme de la Muzeul Armatei, aud de asta pentru prima oară astăzi, de la d-stră. În ce privește explozia de la Slatina, știu doar ce mi-a spus aseară tovarășul Ulieru.

—Nu m-ai înțeles bine, îl întrerupse, aproape sever, Năstase. Eu n-am spus că ai fi fost implicat direct în pregătirea cernelurilor. Ți-am amintit, doar, că ai lucrat într-un laborator unde se puteau fabrica asemenea cerneluri. Nu numai că ai lucrat acolo, dar printre colegii și colegele d-tale de laborator se află și o anumită tânără, foarte frumoasă, care...

Pantelimon se îmbujoră.

—A fost greșeala mea, spuse. Nu eram făcuți unul pentru altul și ne-am despărțit.

—Nu, nu mă refeream la asta. Îți aminteam doar că tânăra chimistă locuia în strada Luceafărului numărul 13, iar la 13 bis locuia Zevedei...

Pantelimon înghiți de mai multe ori, cu efort, ca și cum ar fi încercat zadarnic să-și recapete glasul.

—E greu de crezut că n-ai întâlnit niciodată pe Zevedei.

—Și totuși acesta este adevărul, izbucni Pantelimon. Nu l-am întâlnit!

—Să admitem și asta, continuă calm Năstase. Dar este de neînchipuit că n-ai aflat nimic din tot ce se lucra, și se vorbea, în celelalte secții, bunăoară în laboratoarele cernelilor...

—V-am spus, sunt nul în chimia cernelilor.

—Și, totuși, colega d-tale, domnișoara Sanda Irineu, lucra în secția cernelilor.

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

—Când eram singuri, spuse, nu discutam niciodată probleme de chimie.

—Dar când erați în grup? La cantină, bunăoară, sau în excursia pe care ați făcut-o, cu alți doisprezece colegi și colege, în Munții Neamțului, în vara 1966?

—Atunci am fost ultima oară împreună, vorbi grav Pantelimon, ridicând fruntea. Când ne-am întors la București, nu mai era nimic între noi.

—Și nu te-a frapat nimic din tot ce se vorbise și se discutase atunci? Nu-ți mai aduci nimic aminte? Bunăoară, de doctorul Magheru, care a fost apoi transferat la Slatina? Colegii d-tale spun că erați prieteni...

—Nu eram prieteni. De altfel, dacă vreți să cunoașteți adevărul,

din cauza lui m-am despărțit de Alexandra...

Năstase continua să-l privească, clătinând încet capul.

—Și cu toate acestea, d-ta n-ai rupt definitiv legăturile cu tovarășa Irineu. Îi scriai la răstimpuri...

—Cărți poștale ilustrate, zâmbi Pantelimon, căci făcea colecție...

—Anul trecut i-ai trimis chiar o carte...

—Era o broșură în limba germană, știam că o interesează... Am voit să-i fac plăcere.

—Dar nu i-a mai ajuns, continuă Năstase, pentru că între timp, tovarășa Irineu schimbase din nou adresa. A fost trimisă în misiune în Suedia și a rămas acolo...

Pantelimon păli, își trecu mâna prin păr și începu să-și șteargă picăturile de ploaie, parcă atunci le-ar fi simțit pentru întâia oară.

—Nu știai că a rămas în Suedia?

—Nu, răspunse absent Pantelimon.

Apoi își privi mâna udă și o lăsă stânjenit pe genunchi.

—Dacă ți-a rămas părul ud, atunci răcești la sigur, spuse Năstase, ridicându-se. Să-ți dau o aspirină.

Pantelimon o înghiți supus și goli pe nerăsuflate paharul cu apă.

—Mulțumesc, spuse așezând paharul în colțul biroului.

—Dar știi, nu s-a împăcat cu clima din Suedia și a plecat mai departe. Mult mai departe... Se pare că s-a stabilit în Uganda...

VI

După ce ascultă convorbirea înregistrată la magnetofon, Ghibercea întoarse capul și-l întrebă.

—De ce i-ai spus că s-a stabilit în Uganda?

—Așa, la întâmplare, să văd cum va reacționa.

—A reacționat cum nu se putea mai bine... Ori nu știe nimic, și atunci, vorba lui, e prost; ori își ascunde atât de bine jocul încât, tot vorba lui, ar putea fi pe jumătate nebun...

Tăcu, înălțând capul, și-și opri privirile în tavan.

—Timpul trece, edițiile clandestine apar, e adevărat, la intervale neregulate, și noi am rămas exact acolo de unde am pornit acum trei luni, când am descoperit primul număr apocrif.

Năstase își corectă poziția pe scaun, apoi, văzând că tăcerea se prelungește, îndrăzni.

—Permiteți, tovarășe colonel, tot am aflat câte ceva.

—Bunăoară?

—Bunăoară, legătura între Slatina și Muzeul Armatei...

—Măcar dacă am putea fi siguri că există o legătură...

—... Sau că modificările introduse în text, şi mai ales greşelile de tipar, alcătuiesc un cod, prin care se transmit mesagii...

Ghibercea îşi întoarse încet fotoliul spre fereastră, continuând să examineze atent tavanul.

—Modificări introduse în text, repetă el rar. Cea mai importantă este şi cea mai misterioasă: „Visători din toate ţările, uniţi-vă!" Sau, cum spui, *mai ales* greşeli de tipar: „providenţă" în loc de „provenienţă", „confuzie" în loc de „difuzie" şi altele la fel. Cele mai multe, cu o literă în minus sau două litere în plus...

—Conform codului, sugeră timid Năstase.

—Dar, după trei luni, serviciile speciale încă n-au descifrat codul.

Năstase îşi corectă din nou poziţia pe scaun.

—Ştim, cel puţin, că se transmit mesagii unor anumite grupe subversive; foarte probabil, se organizează acte de sabotaj sau, şi mai probabil, se pregăteşte un complot...

Ghibercea îşi întoarse hotărât fotoliul spre Năstase, şi-l privi lung, pe sub sprâncene.

—Ştii foarte bine, tovarăşe, că dacă există duşmani de clasă şi se comit acte criminale de sabotaj, nu s-a remarcat nici o schimbare în ultimele trei luni. Totul se petrece ca şi cum numerele apocrife n-ar exista, sau n-ar circula. Este, sigur, o acţiune clandestină împotriva Statului. Dar nu se văd rezultatele...

—Poate că n-au trecut încă la acţiune, sugeră Năstase...

—Şi asta e posibil... Singurul argument în favoarea ipotezei unei acţiuni organizate este Zevedei...

—Aşa vă spuneam şi eu...

—Dar nu în sensul în care crezi d-ta, continuă Ghibercea. Greşeala a fost făcută de la început, de când l-aţi lăsat pe Zevedei să înţeleagă că am aflat multe despre el, că e deci urmărit pas cu pas. Bine că nu l-aţi arestat! Atâta ar mai fi trebuit!... Dar, în orice caz, purtarea lui Zevedei nu se poate explica decât dacă există o organizaţie secretă din care, direct sau indirect, face şi el parte. Altminteri, ar trebui să-l considerăm nebun; şi nebun, *sigur* nu e.

—Şi cu toate acestea, începu timid Năstase.

—Cei care nu-l cunosc bine ţi-ar da dreptate, îl întrerupse Ghibercea. Căci ce sens ar avea să acosteze oamenii în faţa alimentarei Mătăsari, pe care o *ştie* sub supravegherea d-tale, să-i acosteze şi să-i întrebe în ce an suntem, aducând deci vorba despre exemplarele apocrife? Şi ce sens ar avea pelerina lui cu două petece cusute pe locul epoleţilor? Nimeni din toţi cei care l-au întâlnit

vreodată şi l-au văzut vorbind despre exemplarele din anul 1966, nimeni nu-l mai poate uita. Omul se poartă ca şi cum ar vrea să atragă atenţia asupra lui, şi în aşa fel încât *să nu poată fi uitat.* Mai ales când unul ca d-ta, evident, în interesul serviciului, îţi trimiţi curierii în strada Luceafărului nr. 13, şi repeţi adresa în gura mare.

Năstase îşi îndreptă din nou poziţia, pregătindu-se să se justifice.

—Ştiu, a trebuit s-o faci, dar a fost o greşală... Să revenim însă la obiectivul pe care-l urmăreşte Zevedei. Nu există decât o singură explicaţie: omul a pierdut legătura cu agentul sau superiorul lui. Ştie că se găseşte undeva, aici, în Capitală, şi îi tot transmite semnale. Probabil că azi, mîine, va afla de el tot Bucureştiul. Şi Zevedei speră să se pomenească într-o noapte cu omul pe care-l aşteaptă...

—Ambele locuinţe sunt supravegheate 24 de ore din 24, vorbi Năstase. Şi nr. 13 şi 13 bis. Avem observatori la numerele 10, 12 şi 14. Toţi cei care îl vizitează pe Zevedei, sau pe vecinul lui, Ioan Roată, au fost urmăriţi şi, când a trebuit, interogaţi. Iar în timpul nopţii nu l-a căutat nimeni. Şi nici Zevedei n-a ieşit vreodată din casă după ora 10 noaptea.

—Asta o ştiam şi eu, îl întrerupse Ghibercea. Dar odată şi-odată, ziua sau noaptea, are să-şi contacteze omul de legătură pe care-l aşteaptă. Altminteri...

—Deci, e vorba de un complot, spuse Năstase ca să întrerupă tăcerea...

—Într-un anumit fel, da. Dar dacă e complot, şi Zevedei a pierdut legătura, şi tot o caută mereu, cum se face că astăzi, 26 mai, s-au descoperit deja exemplare în 14 oraşe, ca să nu mai vorbesc de Bucureşti? Cum se face că...

Se întrerupse şi începu să se joace cu degetele pe birou. Apoi apăsă pe butonul din stânga telefonului, şi când uşa se deschise, spuse fără să întoarcă capul.

—Adu-mi ultimul dosar cu rezultatele serviciilor speciale.

Aştepta tăcut, continuând să-şi mişte degetele într-un ritm curios, ca şi cum le-ar fi mişcat când pe claviatura unui clavecin, când pe o tobă.

—Ultimul dosar pare tot atât de nul ca şi cel de săptămâna trecută, şopti după ce răsfoi primele pagini. S-au înregistrat toate greşelile de tipar, s-au făcut tabele şi statistici, au fost consultaţi doi eminenţi matematicieni şi chiar un specialist în computerele electronice... Şi până azi, nimic. Nu ştim nimic!

—Dar de ce să ne mai ascundem după deget, tovarăşe Năstase?! Ştii la ce fac aluzie, adăogă după o pauză coborând uşor glasul. Am

înțeles și noi, s-a înțeles și sus, apoi și mai sus... S-a înțeles asta demult. Nu există în toată țara și nici n-ar putea exista o tipografie capabilă să furnizeze asemenea ediții apocrife. Deci, ne consolăm măcar cu această ipoteză: că exemplarele apocrife ar putea fi tipărite la una din ambasadele din Capitală. Una din ambasadele țărilor prietene... sau mai puțin prietene, adăogă încercând să zâmbească. Dar este doar o ipoteză...

—Și totuși, îndrăzni Năstase, cerneala fabricată la Slatina...

—Dacă am putea fi siguri măcar de asta! exclamă Ghibercea. Să admitem, totuși, că este aceeași cerneală. Dar unde e tipografia, și cum se asigură circulația? Și pentru ce, în ce scop! *Cui prodest*? dacă ai învățat cumva latina în liceu să-ți mai aduci aminte. *Cui prodest?* „Visători din toate țările?"... Dar unde sunt? Și cine sunt?...

VII

În fiecare zi, câteva minute înainte de prânz, Pantelimon se îndrepta hotărât spre biroul lui Ulieru. Dar pe măsură ce se apropia, încetinea pasul. Ajuns în dreptul ascensorului se rezema de perete și deschidea ziarul. Dar nu izbutea să citească. La răstimpuri își ridica privirile și cerceta pendula. Apoi își împăturea ziarul și pornea agale spre cantină. Ajungea printre cei din urmă și mânca la repezeală, fără poftă, cu ochii în farfurie. Dacă îi vorbea cineva, tresărea speriat, clipind din ochi, silindu-se să zâmbească. Sfârșea întotdeauna prin a se interesa de cel mai apropiat magazin cu umbrele.

—Deci este adevărat ce se vorbește, auzi glasul lui Ulieru în spatele lui. Vrei cu tot dinadinsul să-ți cumperi o umbrelă!

După ce-i strânse viguros mâna, Ulieru îl privi, încruntându-se.

—Dar ce se întâmplă cu d-ta? Pari de pe altă lume.

—Au reînceput insomniile, răspunse încruntat Pantelimon. Tovarășul Năstase avea dreptate: am răcit săptămâna trecută. M-a pătruns ploaia și deși mi-a dat o aspirină, părul mi-era ud, mai ales la ceafă, și am răcit. De aceea tot voiam să-mi cumpăr o umbrelă solidă. Poate una din acelea de-acolo, adăogă întinzând brațul și arătându-le.

Ieșind din magazin, Ulieru îi spuse.

—Dacă n-ai altceva de făcut, haide cu mine... Nu ne-am văzut de o săptămână, continuă coborând glasul. Dar în săptămâna asta am aflat mai multe despre d-ta decât am aflat în doi ani.

Pantelimon întoarse brusc capul și-l privi curios.

—... Şi sunt sigur că şi d-ta ai aflat tot atât de multe despre mine, continuă Ulieru zâmbind. Pentru că, deşi nu ne-am mai întâlnit, am comunicat prin intermediar. Năstase îmi repeta tot ce discutase cu d-ta, iar uneori deschidea magnetofonul şi îmi cerea să comentez anumite pasagii. Fără îndoială că acelaşi lucru s-a petrecut şi cu d-ta...

—Acelaşi lucru, şopti Pantelimon plecându-şi privirile. Exact acelaşi lucru...

—Nu trebuie să-ţi faci proces de conştiinţă, reluă Ulieru. Aşa sunt vremurile...

Întoarse capul şi se opri, răsuflând adânc.

—Dar nu pentru asta te căutam. M-au interesat interpretările d-tale.

—Ce interpretări? îl întrerupse speriat, Pantelimon.

—Tot ce-ai spus despre Zevedei. Este pasionant. Deci, adăogă coborând mai mult glasul, îl cunoşti bine. Când l-ai întâlnit?

—Nu-l cunosc deloc. L-am întâlnit o singură dată, atunci când m-a oprit să mă întrebe în ce an suntem... Dar tovarăşul Năstase are o întreagă colecţie de convorbiri înregistrate pe bandă, şi le-am ascultat şi eu; unele, chiar de două, trei ori...

Se opri din mers şi întoarse capul spre Ulieru. De data aceasta un zâmbet îi lumina întregul obrazul.

—Acest Zevedei, continuă cu o neaşteptată fervoare în glas este un om mai mult decât interesant. Este unic! Probabil că de aceea adorm atât de târziu. Nu e noapte să nu mă gândesc la el, şi încerc să înţeleg ce voia să spună când afirma că: „Am făcut politică 15 ani".

—„... puşcărie tot 15 ani", continuă Ulieru zâmbind, „şi vreau să înţeleg..."

—„Vreau să înţeleg sensul acestor 30 de ani", reluă Pantelimon. „Căci ambele perioade alcătuiesc o totalitate."

—Cred că el a spus „ambele faze", îl întrerupse Ulieru. Dar e acelaşi lucru.

—„De aceea mă interesează problema timpului", continuă să citeze Pantelimon. Problema timpului, repetă visător. Se opri din nou, şi căută privirile lui Ulieru.

—Dar asta nu poate avea nici o legătură cu ziarele antedatate 1966...

—Şi totuşi, Năstase îl bănuieşte pe el, vorbi absent Ulieru. Hai mai bine să mergem.

—Evident, antedatarea ziarelor trădează o anumită preocupare cu „problema Timpului". Dar tot ce-a spus mai înainte Zevedei, dacă a

fost sincer, şi eu cred că a fost - poate e nebun, dar e sincer - tot ce-a spus mai înainte indică altceva... Nu ştiu dacă ai ascultat toată convorbirea înregistrată în acea zi.

—Am ascultat o bună parte, dar nu ştiu dacă a fost întreaga convorbire. Te referi, foarte probabil, la ce-a spus Zevedei, despre von Braun...

—Exact! exclamă Pantelimon. Am ascultat acel pasaj de trei ori şi îl ştiu aproape pe dinafară. M-a încântat, înainte de toate, sinceritatea lui, când a subliniat că fenomenul politic îi este, acum, perfect indiferent.

—A mai spus ceva, mai înainte, interveni Ulieru. A spus: „Misterul antedatării ziarelor este un pseudomister. Este pur şi simplu o performanţă de ordin tehnologic."

—Cred că asta a spus-o în urmă, *după* ce-a insistat că fenomenul politic îi este, acum perfect indiferent. Dar asta n-are importanţă. După ce-a vorbit de „problema Timpului", a adăogat: „Ar trebui să mă încurajaţi, căci cei ca mine, pasionaţi de problema Timpului, nu au, şi nici nu pot avea, vreo putere politică".

—„Aduceţi-vă aminte de răspunsul lui von Braun când Hitler i-a cerut să grăbească perfectarea rachetelor, ca să asigure victoria.

Pantelimon se opri şi-i apucă braţul.

—I-a spus: „Pe mine nu mă interesează cum să câştigăm mai repede războiul; pe mine mă interesează să ajungem mai repede în Lună. Şi aşa s-a întâmplat: germanii au pierdut războiul, dar datorită lui von Braun, au ajuns în Lună!"

—Haide să mergem, îl îndemnă Ulieru, după ce mai întoarse o dată capul şi cercetă strada.

—Şi cu toate acestea, reluă târziu Pantelimon, exemplul lui von Braun poate fi înţeles în două feluri. Poate Zevedei vrea să spună: pe mine mă interesează „problema Timpului" şi von Braun ilustrează admirabil triumful celui care a privit *departe*, peste ani, dincolo de ani, dincolo de timp. Pe de altă parte, i se poate răspunde: dar triumful lui von Braun este pur tehnologic şi, ca atare, se traduce prin putere politică...

—În acest caz, îl întrerupse Ulieru.

—În acest caz, citând exemplul lui von Braun, Zevedei s-a gândit la altceva... Dar la ce? De aceea nu pot să dorm, adăogă după o pauză. Mă răsucesc în pat, şi mă tot întreb: la ce s-a gândit?

—Poate nu s-a gândit la nimic, spuse Ulieru.

—Atunci, ar fi şi mai interesant, pentru că, în acest caz, fără să

vrea, fără să-şi dea seama, s-a trădat!

Se opri brusc, şi apucându-i braţul, îl întrebă în şoaptă:

—I-o spun eu sau i-o spui d-ta? Ar putea fi primul pas către descifrarea codului...

—Spune-i-o d-ta, căci eşti tânăr şi ai nevoie de galoane. Dar spune-mi şi mie. Am să i-o repet şi poate se va convinge că nu-i ascund nimic.

Întoarseră amândoi capetele şi-şi rotiră privirile de jur împrejur.

—Von Braun, Lună, alunizare, începu Pantelimon. Mesajele ar putea fi transmise printr-un cod fondat pe fazele Lunii. Greşelile de tipar şi celelalte modificări aduse ediţiei originale şi-ar putea găsi sensul ţinându-se seama de indicaţiile calendarului lunar.

—Nu înţeleg, şopti Ulieru.

—Şi totuşi, în fond, e destul de simplu. Deschizi ziarul, citeşti informaţiile din ziua aceea: lună plină, sau în creştere, sau în descreştere, şi cauţi greşelile de tipar. Să spunem, azi e lună plină; numeri deci 12 cuvinte - sau 12 litere - după prima greşeală de tipar, şi apoi treci la a doua greşeală, la a treia, şi aşa mai departe. Copiezi aceste cuvinte sau, poate, numai literele iniţiale - şi ai aflat mesajul.

—Să fie oare aşa? şopti emoţionat Ulieru.

—Nu ştiu, pentru că n-am văzut nici un exemplar din ediţiile apocrife. Dar s-ar putea verifica.

—Haide să mergem! spuse Ulieru.

Păşea gânditor, întorcând la răstimpuri capul spre Pantelimon şi privindu-l curios, cu admiraţie şi totodată cu teamă.

—Te felicit, şopti târziu. Şi mă bucur că ai încredere în mine... Ştii, nu m-am simţit bine când te-am auzit vorbind de fosta d-tale dragoste, d-ra Irineu. Nu ştiam. Ne cunoaştem de aproape doi ani, şi nu mi-ai spus nimic...

VIII

—Mă tot gândeam, azi dimineaţă, în avion, începu Pantazi după ce le strânse mâinile, mă gândeam: cu ce seamănă? Şi adineaori, intrând aici, am înţeles; e ca în povestea aceea cu satul care îşi omorâse bătrânii. Îi omorâseră pe toţi, afară de unul singur. Iar când s-au încurcat lucrurile... Cunoaşteţi urmarea.

—S-au făcut greşeli, spuse Ghibercea zâmbind încurcat. Pantazi îl

privi scurt, clătină din cap, apoi se așeză în fotoliu.

—Partidul nu face niciodată greșeli, continuă scoțându-și scobitoarea din gură și așezând-o pe marginea cestii cu cafea. Doar conjuncturile se schimbă... Și ce plăcere, adăogă rotindu-și ochii în jurul mesei, ce plăcere să văd că nu mi-ați uitat tabieturile: cafea turcească, fără caimac...

Un zâmbet timid le lumină pentru câteva clipe fețele. Apoi toți șase își îndreptară privirile spre Ghibercea. Cu un tremur aproape imperceptibil al mâinii, Pantazi apucă ceașca și sorbi pe îndelete, cu încântare.

—Exact ca pe vremurile bune... Dar fabula cu satul fără bătrâni, adăogă întorcându-se către Ghibercea, mă pune pe gânduri. Dacă m-ați adus cu un avion special înseamnă că lucrurile s-au încurcat rău de tot. Și pentru că, pe vremuri bune, se spunea că am iarba fiarelor...

Ca la un semnal, toți șase izbucniră într-un râs scurt, sfios, căutând privirile lui Ghibercea.

—... V-ați închipuit că, doar ce-am să scot iarba fiarelor din buzunar, am să ating lacătul și, ca prin farmec, au să se sfarme toate încuietorile.

Apucă ceașca, o dădu peste cap, apoi, adresându-se lui Ghibercea, îl întrebă:

—Despre ce e vorba?

Ghibercea îi întinse un dosar.

—Îmi închipui că știți deja despre ce este vorba.

Pantazi deschise dosarul și luă în mână un exemplar din *Scânteia*, îl parcurse dintr-o singură privire, apoi îl așeză cu grijă la loc.

—E din 6 iunie 1966, spuse.

—A apărut și s-a distribuit acum trei zile, precizează Ghibercea. N-ați auzit nimic despre edițiile apocrife ale *Scânteii?*

Pantazi luă scobitoarea, o rupse în bucățele și începu s-o mestece încet, concentrat.

—De doi ani verific identitatea și cercetez dosarele lucrătorilor de la uzinele pe care le cunoașteți. Nu prea am timp de altceva... Evident, am auzit și eu multe, ca toată lumea. Dar nu știu nimic precis, adăogă începând să depună, meticulos, fără grabă, fărâmele de scobitoare pe marginea farfurioarei.

Ghibercea se adresă unui tânăr pe jumătate chel, cu ochelari negri, așezat la capătul mesei.

—Începe d-ta, Dumitrașcu.

Pantazi îl ascultă, răsfoind în același timp dosarul. După câteva

minute, ridică mâna şi-l întrerupse.

—Ziarele acestea, apocrife, cum le spuneţi, au fost tipărite sau în tipografia *Scânteia* sau au fost procurate de una din ambasadele din Capitală.

—Aşa credem şi noi, zâmbi cu înţeles Ghibercea. Şi pentru că suntem siguri că n-au fost tipărite la tipografia noastră, ne întrebăm de ce au fost introduse şi difuzate de vreo ambasadă. Ascultaţi mai departe...

Pantazi scoase din buzunar o altă scobitoare şi, cu capul plecat, apropiindu-şi uşor pleoapele, ascultă rezultatele cercetărilor întreprinse de serviciile speciale: analiza hârtiei şi a cernelii, statistica greşelilor de tipar, încercările de descifrare a codului prin care sunt transmise mesajele.

—Dar de unde ştim că sunt trimise mesaje? întrebă Pantazi.

—Altminteri, ce sens ar avea toate eforturile noastre acestea, considerabile, de a tipări şi a distribui în toată ţara câteva mii de exemplare apocrife? vorbi Ghibercea. Pentru că, o să vedeţi, mai sunt şi alte elemente. Ascultaţi mai departe.

Pantazi îşi rezemă coatele de birou şi, sugând discret vârful scobitoarei, ascultă.

—Ce e cu pelerina lui Zevedei? întrebă deodată. L-am cunoscut şi eu pe vremuri...

La semnul lui Ghibercea, Năstase deschise dosarul din faţa lui şi citi câteva fraze, în timp ce pe ecran apăruse Zevedei ieşind radios din alimentara Mătăsari şi săltându-şi pelerina pe umeri.

—De felul lui e mai puţin vesel, adăogă Năstase. Dar în ziua aceea găsise şuncă...

Imobilizat pe ecran, Zevedei continua să zâmbească, cu pachetul în mâna stângă, iar cu dreapta pregătindu-se să-şi aranjeze pelerina.

—A fost pelerina unui unchi al lui, colonelul Bruno Flondor, din armata austro-ungară, explică Năstase. Dar acum cred că e util să asculţi una din primele convorbiri, continuă cercetând magnetofonul „Eu am făcut politică 15 ani, se auzi vocea lui Zevedei, şi puşcărie tot 15 ani... De aceea *trebuie* să înţeleg problema timpului..."

Câteva minute în urmă, Pantazi ceru să i se repete pasajul cu von Braun. Li se aduse a doua cafea şi începu s-o soarbă pe îndelete, ascultând pe Năstase citind fişa lui Pantelimon. Origine socială sănătoasă. Fiu de muncitori din Valea Jiului. Student eminent, deşi lipsit de spirit politic. Înainte chiar de a-şi lua doctoratul i s-a acceptat un proiect destul de îndrăzneţ la secţia C. După şase luni de cercetări,

rezultatele s-au dovedit atât de neașteptate încât proiectul a fost trecut, cu prioritate, la secția A, iar Pantelimon promovat șef de laborator, cu grad de asistent universitar. Fără a se cunoaște motivul, rupe logodna cu tovarășa Sanda Irineu, colega lui de laborator. Devine suspect în noiembrie 1967 și se află de-atunci sub supraveghere. Nu are prieteni. Singurul cu care stă de vorbă la cantină și se întâlnește câteodată este tovarășul Ulieru, de la direcția contabilității.

—Cum arată? întrebă Pantazi.

În văzu pe ecran, în fața alimentarei Mătăsari, apoi în laborator, privind încruntat conținutul unei retorte, apoi înaintând pe stradă alături de Ulieru; în cele din urmă, apucând brațul unei tinere, parcă ar fi vrut s-o îmbrățișeze.

—Este tovarășa Sanda Irineu, explică Năstase. A studiat patru ani, la Facultatea de Chimie din Moscova. Specializată în aniline și cerneluri. În noiembrie 1967 a fost trimisă la un congres la Stockholm și nu s-a mai întors. Actualmente în Uganda. Colecționează cărți poștale ilustrate, din lumea întreagă.

Năstase rezumă apoi convorbirile lui cu Ulieru și cu Pantelimon răsfoind dosarul și citind adesea fraze întregi sau, la cererea lui Pantazi, deschizând magnetofonul și lăsându-l să vorbească. După un sfert de ceas, ascultând pentru a doua oară explicațiile lui Pantelimon relativ la posibilitățile unui cod construit pe fazele lunii, se întoarse spre Ghibercea.

—Și? întrebă. Ați încercat?

Ghibercea zâmbi, neîncercând să-și ascundă satisfacția, și ridică din umeri.

—Serviciile speciale au început calculele chiar în noaptea aceea, 2 spre 3 iunie, pe baza ediției apocrife din acea dimineață. Nici un rezultat. S-au cercetat apoi toate numerele anterioare. Nimic... Ipoteza lui Pantelimon e destul de ingenioasă, dar codul, admițând că *există* un cod, n-a fost încă descifrat...

Pantazi rămase pe gânduri și nimeni nu îndrăzni să turbure tăcerea.

—Înainte de a proceda mai departe, începu el târziu, trebuie să vă fac o mărturisire: m-ați adus degeaba. Nu vă pot ajuta. Pentru simplul motiv că problema aceasta depășește teritoriul național. Și eu nu sunt bun la probleme de ordin internațional. Ar trebui să consultați serviciile anumitor țări prietene...

—Am făcut-o demult, spuse Ghibercea. Nici nu se putea altfel, pentru că aflaseră și ei, probabil câteva ceasuri după noi. Au urmărit

şi ei aceleaşi piste ca şi noi: explozia de la Fabrica de Cerneală, procesul sub-directorului Muzeului Armatei, supravegherea tipografiei şi a distribuţiei ziarului. I-am întâlnit peste tot. Şi, foarte probabil, au utilizat şi ei calculatoarele electronice... Fără nici un rezultat.

—Şi totuşi, începu Pantazi mestecând calm un rest de scobitoare, totuşi, afacerea *nu poate fi* decât internaţională. Noi suntem o ţară mică, şi duşmanii noştri interni au fost demult anihilaţi sau reduşi la neputinţă. Este imposibil de închipuit că, sub ochii noştri, s-a putut organiza în ultimele trei, patru luni, o acţiune subversivă de asemenea proporţii şi dispunând de mijloace tehnice pe care le-ar invidia multe ţări...

Ghibercea îl ascultase privind triumfător în jurul lui.

—La aceleaşi concluzii am ajuns şi noi, spuse. Dar se pune necontenit întrebarea: De ce? În ce scop? Dacă ediţiile apocrife trimit mesaje subversive, de ce nu se întâmplă nimic mai mult, şi nimic *altceva* decât se întâmpla până în iarna trecută? Şi, de orice fel de acţiuni subversive ar fi vorba, mijloacele folosite sunt prea complicate şi prea costisitoare.

Vecinul din stânga lui Ghibercea înalţă mâna.

—Dacă permiteţi, tovarăşe colonel, aş vrea să pun o întrebare tovarăşului Pantazi... Când aţi spus că problema este internaţională, la ce v-aţi gândit?

Înainte de a-i răspunde, Pantazi, îl privi lung, parcă atunci l-ar fi văzut pentru întâia oară.

—M-am gândit că s-ar putea ca înşişi autorii operaţiei să ne fi sugerat ideea mesajelor subversive şi a complotului.

—Nu prea înţeleg...

—Nici eu, adăogă Ghibercea. De ce şi-ar fi dat atâta osteneală? Pantazi apucă farfurioara şi o trase încet în faţa lui.

—Mulţumesc, spuse. Numai aici se poate bea cea mai bună cafea *fără caimac*. Nu înţeleg cum o faceţi...

Apropie ceaşca de buze şi sorbi cu grijă.

—Şi, ca de obicei, e fierbinte, adăogă. Excelentă!... Ca să revenim la ce spuneam adineaori. Spuneam: s-ar putea ca mesajele să existe, dar să nu se refere la o acţiune subversivă la noi în ţară. S-ar putea ca mesajele să fie adresate altor grupuri din alte ţări; şi ca să ajungă mai sigur la destinaţie, le trimit prin ediţiile falsificate ale ziarului nostru.

—Greu de crezut, îl întrerupse Ghibercea zâmbind. Prea complicat.

—Am spus: *s-ar putea*. E o simplă ipoteză. Dar se mai pot face şi altele.

—Bunăoară? întrebă Ghibercea.

—Am să vi le spun mai târziu, după ce voi mai afla amănunte. Deocamdată aş vrea să ştiu dacă asemenea exemplare apocrife au fost expediate peste frontiere. Mai precis, dacă ele se află cumva în colecţiile bibliotecilor centrale sau în redacţiile ziarelor comuniste din Europa, sau chiar în lumea întreagă, peste tot unde se expediază *Scânteia*. Credeţi că e posibil să avem, în timp util, informaţii precise?

—E posibil, răspunse Ghibercea. Dar dacă au fost cumva trinise, e greu de crezut că au fost păstrate în colecţie. Văzând că sunt datate *1966,* s-a putut crede că este la mijloc greşeala sau neglijenţa expediţiei şi au fost aruncate...

—Totuşi ar fi bine să încercăm. Dacă ar fi observat că eroarea sau neglijenţa se repetă s-ar fi adresat administraţiei ziarului. Ştiţi cumva de vreo reclamaţie în acest sens?

Ghibercea privi întrebător în jurul mesei.

—Da, vorbi vecinul lui Pantazi, cel care îi adusese cafelele. Au fost cel puţin două plângeri: una de la Biblioteca Centrală din Mexico City şi cealaltă de la redacţia ziarului *Unità*.

—Ce fel de plângeri? întrebă Ghibercea.

—Amândouă la fel: că li se trimit, la răstimpuri, numere vechi şi astfel li se descompletează colecţia. Dar nu mi-a trecut prin minte că ar exista vreo legătură cu exemplarele apocrife, adăogă îmbujorându-se.

—Când s-au făcut plângerile?

—Cea din Mexico în martie, cea din Italia, câteva săptămâni mai târziu. *Unità* ne-a trimis chiar lista numerelor care lipsesc din colecţie. Evident, e vorba de...

—Atunci e simplu, îl întrerupse Ghibercea apăsând pe unul din butoanele roşii.

IX

Şedinţa a fost reluată la 2,15. În dreptul fiecăruia se afla un termos cu o oranjadă şi, într-un pahar, cafea *espresso* cu gheaţă. Numai lui Pantazi i se aduse cafea turcească şi o carafă cu apă rece. Ascultă absent raportul unui inspector despre oraşele unde au fost

colectate exemplare apocrife, ce fel de oameni le-au primit, ce-au declarat la interogatorii. Marea majoritate, muncitori sau şefi de organizaţie. Foarte puţini intelectuali, şi aproape toţi membrii de partid. La început, aruncau exemplarele apocrife, mai ales că unii primeau în aceeaşi dimineaţă şi ediţia curentă. Dar în ultimul timp au prins de veste, şi le duc la sediu sau le vând amatorilor...

—Ce fel de amatori? întrebă Pantazi.

—Oameni de tot felul, colecţionari de curiozităţi. Au fost anchetaţi şi ei. Nu par suspecţi. În aparenţă, de bună credinţă; dar, evident, vorbesc în dreapta şi în stânga, şi vrând, nevrând, fac publicitate... S-a aflat acum în toate oraşele de provincie.

—Aşa am aflat şi eu, spuse Pantazi rupând meticulos scobitoarea. Unii se amuză, alţii se bucură. Spun: iată că se *pot face* acte de sabotaj, şi Securitatea nu izbuteşte să dea de urma autorilor.

—Asta e partea cea mai gravă a afacerii, interveni Ghibercea. Publicitatea. E greu de ştiut câţi şi-au dat seama de modificările textelor şi de greşelile de tipar. Mulţi n-au remarcat nici măcar principala modificare: „Visători din toate ţările, uniţi-vă!". Dar îi încântă succesul operaţiei.

—Poate că şi asta face parte din program, spuse Pantazi. Dar dacă ar fi numai asta!... Vă ascult, adăogă văzând că tăcerea se prelungeşte.

—Cred că am spus esenţialul, încheie inspectorul după ce mai răsfoi o dată dosarul.

Pantazi îşi băgă automat degetele în buzunarul de sus al hainei, dar căută zadarnic. Câteva clipe în urmă, Ghibercea îi întinse un tub de celofan plin cu scobitori. Surprinse acelaşi gest la alţi patru, şi zâmbi.

—Mulţumesc, spuse Pantazi. Mă bucur să văd că nu mi-aţi uitat ticurile şi tabieturile... Aş vrea totuşi să ne reîntoarcem o clipă la principalii suspecţi: Pantelimon, Zevedei şi d-ra Irineu. Dacă e vorba de o acţiune, şi deci de o organizaţie, înţeleg rolul d-rei Irineu, dar mai puţin pe al celorlalţi doi sau trei, dacă numărăm şi pe Ulieru...

—În ceea ce priveşte pe Zevedei, interveni Ghibercea, ar fi totuşi un indiciu.

Şi expuse ipoteza lui: purtarea lui Zevedei nu se poate explica decât presupunând că a pierdut legătura. Pantazi îl ascultă atent sugând la răstimpuri scobitoarea.

—Foarte interesantă ipoteza d-tale. Dar mă întreb dacă nu cumva ne-au atras de la început în cursă, momindu-ne cu piste fictive - pelerina lui Zevedei, explozia de la Fabrica de Cerneală, neregulile de

la Muzeul Armatei, şi poate mai sunt şi altele, pe care nu le cunosc...

—Şi cu toate acestea, interveni Năstase, există o legătură între ei pentru că Sanda Irineu, când era logodită cu Pantelimon, locuia alături de locuinţa lui Zevedei, iar doctorul Magheru a fost mutat la Fabrica de Cerneală din Slatina...

—E adevărat, reluă Pantazi, dar s-ar putea ca această legătură, destul de suspectă, să fi fost utilizată drept momeală; şi anume, ca să ne mobilizeze toate energiile în jurul unui complot intern, fictiv, camuflând sursa şi caracterul internaţional al operaţiei. Dacă este aşa, au reuşit, căci am pierdut trei luni...

Ghibercea păli uşor şi-l privi încruntându-se.

—Ce-am fi putut face?

—Nu e un reproş, continuă Pantazi. Pentru că, în orice caz, aţi anchetat cu eficienţă pe Zevedei, i-aţi comunicat lui Pantalimon declaraţiile —mă refer în special la pasajul despre von Braun —şi aţi identificat astfel structura codului...

Ghibercea privi în jurul mesei, zâmbind ironic.

—D-ta glumeşti, tovarăşe, spuse continuând să zâmbească. V-am atras atenţia azi dimineaţă că serviciile speciale au lucrat zi şi noapte, luând ca bază şi fazele Lunii din 1966, şi cele de anul acesta: absolut fără nici un rezultat. Nu s-a format nici măcar un singur cuvânt, ca să nu mai vorbim de mesaje...

Pantazi începu să soarbă, gânditor, din cafeaua proaspătă pe care i-o adusese vecinul.

—Fireşte, este o simplă ipoteză. Dar pentru că ştim acum că ediţiile apocrife au fost expediate peste hotare —în Mexico, în Italia şi sigur în alte părţi —că, deci, este vorba de o acţiune internaţională, nu trebuie să calculăm pe baza fazelor Lunii de la noi, din România. Trebuie ţinut seama de calendarul lunar din alte ţări, chiar din foarte multe ţări. Cred că serviciile speciale vor putea începe chiar în seara aceasta, utilizând calculatorul electronic. De la Observatorul Astronomic li se vor pune la dispoziţie tabele de mare precizie, indicând fazele Lunii de pe toată suprafaţa Pământului. Computerele vor face restul. Ar trebui să începem întâi cu vecinii noştri, apoi Franţa, Italia, Mexic, Suedia... Dar să nu uitaţi Uganda, adăogă după o scurtă pauză.

X

Când îl zări apropiindu-se, tânărul îşi împături jurnalul, căută ceva în servietă, apoi se ridică alene de pe bancă, parcă nu s-ar fi îndurat să se despartă de umbra teiului. Porni agale, cu paşi leneşi, în direcţia opusă, întorcând mereu privirile spre bancă. De abia după ce-l văzu aşezându-se, grăbi pasul şi câteva clipe în urmă dispăru.

—Îmi pare bine că am, în sfârşit, prilejul să te întâlnesc, spuse Pantazi, şi chiar aici, sub tei... N-am mai trecut pe aici de trei ani, adăogă scoţând o scobitoare din buzunar şi începând s-o răsucească uşor între degete. Voiam să te felicit, şi să te întreb: când au descifrat codul? câte zile înainte de a-i comunica descoperirea lui Năstase?

Pantelimon se întoarse brusc, cu tot corpul şi-l privi surprins.

—Dar nu l-am descifrat! S-au făcut toate calculele posibile, mi-a spus tovarăşul Năstase, dar fără nici un rezultat.

Pantazi îl cercetă câteva clipe în tăcere, începând să rupă, meticulos, scobitoarea.

—Să nu te sperii văzându-mă că sug scobitorile, le rup în bucăţele şi le mânjolesc. Ticul acesta —recunosc, detestabil —este preţul pe care îl plătesc şi acum, cinci ani după ce m-am lăsat de fumat... Îţi spuneam deci, continuă cu o voce mai gravă, sunt curios să ştiu câte zile au trecut între momentul când ai făcut legătura cu von Braun —alunizare —fazele Lunii, şi momentul când i-ai comunicat ipoteza d-tale lui Năstase.

Pantelimon închise ochii şi clătină de mai multe ori capul, parcă ar fi numărat în gând.

—Nu mai mult de patru zile. Evident, îi vorbisem cu o zi mai înainte tovarăşului Ulieru, în ziua când ne-am întâlnit întâmplător în faţa raionului de umbrele...

Pantazi nu încercă să-şi ascundă satisfacţia.

—Vasăzică, trei zile. Ai păstrat secretul pentru d-ta trei zile. De ce?

—Nu îndrăzneam să mă destăinuiesc cuiva. Mi se părea, principiul vreau să spun, mi se părea *evident* şi în acelaşi timp absurd, inaplicabil. Cum s-a şi dovedit, de altfel...

—Şi de ce lui Ulieru?

—Pentru că suntem... cum să spun? nu pot spune că suntem

prieteni, dar oricum, este singurul în care am toată încrederea, cu care stau de vorbă...

—Deci, îl întrerupse Pantazi, dacă prietenul d-tale Ulieru s-ar fi destăinuit chiar în ziua aceea altcuiva, acel altcineva ar fi avut un avantaj de 24 de ceasuri...

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

—Dar să lăsăm asta, continuă Pantazi. Ce mi se pare senzațional este că ai reușit să dezlegi codul datorită pelerinei lui Zevedei! Pentru că, nu e așa? ai mărturisit chiar de la primul interogatoriu că te-au impresionat petecele cusute în dreptul epoleților.

Pantelimon începu să se miște stânjenit pe bancă.

—Dacă n-ar fi fost petecele, Zevedei nu te-ar fi oprit în fața alimentarei Mătăsari, ca să te întrebe în ce an suntem, și, astăzi, d-ta ți-ai fi văzut liniștit de treabă, în laboratorul d-tale. N-ai fi devenit obiectivul nr. 1 al câtorva servicii secrete, în așa măsură încât trebuie să te păzim zi și noapte. Pentru că, adăogă zâmbind, cred că ai înțeles și d-ta: dacă ai fost deplasat de urgență în provincie, apoi internat într-un sanatoriu sub pretextul că riști o congestie pulmonară, iar azi ai fost adus la București cu ambulanța Ministerului pentru un așa-zis consult, și apoi invitat să te plimbi prin parc, însoțit de un intern și, în cele din urmă, poftit să te odihnești pe banca aceasta... cred că ai înțeles că toate acestea au fost spre binele d-tale.

—N-am înțeles nimic. Mi-am închipuit doar că am devenit suspect în urma...

—Erai suspect mai dinainte, îl întrerupse Pantazi. Dar de data aceasta era vorba de altceva: trebuia să te păzim. Oamenii pot dispare mai ușor decât îți închipui. Dispar azi și mâine se trezesc în cine știe ce continent... așa sunt timpurile. Au aflat și alții de descoperirea d-tale, și au aflat-o 24 de ceasuri înaintea noastră...

—Dar s-au făcut calcule... încearcă din nou să se scuze Pantelimon.

—O să revenim la asta. Îți vorbeam de pelerina lui Zevedei fără de care... Îl cunosc pe Zevedei și știam și de pelerină, dar nu știam c-o poartă, așa peticită, iarnă și vară. Îl cunosc bine pe Zevedei, adăogă după o scurtă pauză. Eu l-am băgat în închisoare. Aflasem că se pregătește să fugă în munți, să se alăture unui grup de sabotori, destul de bine înarmați. Și pentru că știam că grupul fusese înconjurat, mi-a fost milă de Zevedei: îl cunoșteam de tânăr, și pe vremuri cunoscusem bine pe unchiu-său, colonelul Bruno Flondor. Așa că a trebuit să-l arestez chiar în noaptea aceea, și să-l implic într-un complot fictiv.

Speram că va lua doar cinci ani, dar la proces a vorbit prea mult, vrute şi nevrute, şi a fost condamnat la 25 de ani. Mi-a părut rău. Totuşi, a scăpat cu viaţă. Ceilalţi, din munţi, au fost prinşi şi executaţi câteva zile în urmă.

Tăcu şi-l privi în ochi.

—Dacă-l întâlneşti, nu-i vorbi de asta. E poveste veche, şi el nu ştie nimic... Dar pelerina! exclamă ridicând brusc mâna în aer, parcă-ar fi voit să-i arate scobitoarea pe care tocmai o scosese din buzunar. Am citit şi recitit toate stenogramele, doar voi afla de ce s-a hotărât să poarte pelerina asta...!

—Cu două petece cusute în dreptul epoleţilor, preciză Pantelimon.

—Epoleţii fuseseră smulşi la descinderea din noaptea aceea, când a fost arestat. Dădusem instrucţiuni să se caute valută, dacă s-ar fi găsit, ar fi fost implicat în alt proces, şi ar fi luat pedeapsa minimă 3 ani. Dar Zevedei era un om integru: el voia să lupte în munţi; în casa lui nu s-a găsit nici măcar un franc elveţian... Deşi, reluă după o pauză, zâmbind, este probabil că s-a aflat în tot oraşul de cercetarea minuţioasă a epoleţilor, pentru că de-atunci nu prea s-au mai găsit, la descinderi, bijuterii sau valute ascunse în căptuşeala hainelor. Şi una din paginile cele mai negre din istoria serviciului nostru este tocmai aceasta: nu ne-am gândit la colecţiile de costume naţionale, în primul rând la colecţiile de uniforme de la Muzeul Armatei. Organizaţia a putut lucra, nestânjenită, cel puţin zece ani. Aveau oameni de încredere la Muzeu, şi agenţi de legătură foarte pricepuţi. Sub diferite pretexte —molii, praf, verificarea fişelor, şi câte altele —anumite piese erau scoase din vitrine şi aduse într-o cameră specială. Restul, se înţelege de la sine... Aşa şi-au salvat mulţi bijuteriile şi valutele ba, unii dintre ei, chiar şi rezervele de aur. Evident, operaţia costa scump: aproape jumătate din valoarea obiectelor puse la adăpost. Dar unele uniforme fuseseră de atâtea ori descusute, cusute şi din nou descusute, după atâţia ani, începuseră să se zdrenţuiască. Atunci, sub-directorul Muzeului a avut o idee nefericită: a hotărât restaurarea lor, dar s-au aplicat vopsele mediocre, uniformele arătau mai rău decât înainte de restaurare şi sub-directorul a sugerat să li se schimbe culoarea. Şi aşa s-a descoperit, şi a izbucnit scandalul.

—Ca într-un roman de aventuri, spuse Pantelimon. Pantazi îl privi curios, parcă ar fi încercat să-şi ascundă dezamăgirea

—Şi totuşi încă nu înţeleg *de ce* s-a hotărât Zevedei să poarte *numai* pelerina asta, s-o poarte iarna şi vara. Aşa cum îl cunoaştem eu

ştiu că *trebuie* să existe un motiv. Dar care?... În orice caz, trebuie să-i fim recunoscători. Datorită pelerinei, d-ta l-ai întâlnit pe Zevedei, ai aflat de ediţiile apocrife, de von Braun şi alunizare, şi ai sugerat o ipoteză, singura care merită să fie luată în considerare. Doar că n-ai comunicat-o în întregime. Ultima parte ai păstrat-o pentru d-ta.

—Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, şopti intimidat Pantelimon.

Câteva clipe Pantazi îl cercetă din nou, zâmbind.

—Mi-e greu să cred că te-ai oprit la jumătatea drumului. M-aş fi aşteptat să sugerezi lui Năstase să se procedeze la descifrarea mesajelor ţinând seama de fazele lunii şi în afara teritoriului nostru ţinând seama, bunăoară, de calendarul lunar din Franţa sau Rusia sau Mexic. Sau Uganda.

Pantelimon păli şi-şi înălţă brusc capul.

—Dar e pur şi simplu absurd! exclamă. Dacă apar ediţii clandestine, cu eventuale mesagii cifrate, în România, mesagiile nu pot fi decât în româneşte şi adresate românilor.

—Pare, într-adevăr, absurd, începu Pantazi căutându-şi o nouă scobitoare. Şi totuşi, *aşa este*: ţinând seama de calendarele lunare de pe toată suprafaţa Pământului, computerele electronice au descifrat până acum peste o sută de mesagii, redactate în 15 limbi, inclusiv limba română.

—Imposibil! repetă Pantelimon. E absurd!... Ce fel de mesagii?

—Destul de paşnice şi de anoste. Citate din Gandhi şi din Evanghelii, din Charta Naţiunilor Unite, din Marc Aureliu şi Confucius, şi multe alte surse de acelaşi fel... Dar mai ales din Evanghelii. Deocamdată, în 15 limbi, dar încă n-a fost epuizată întreaga colecţie.

Pantelimon îl ascultase, uluit, privindu-l cu ochii dilataţi, parcă s-ar fi trudit să-l vadă mai bine.

—Dar de ce? şopti târziu. Ce sens ar putea avea o ediţie poliglotă, cifrată şi tipărită la noi, conţinând mesagii indescifrabile în România?

—Într-un anumit fel, reluă Pantazi continuând să zâmbească, este o propagandă pacifistă pe plan mondial şi efectuată cu mijloace internaţionale.

—Dar e absurd, e absurd! O propagandă care utilizează mijloace atât de complicate încât numai computerele electronice reuşesc să descifreze mesagiile!...

—Nu înţeleg nici eu prea bine, continuă Pantazi. Dar nu trebuie să uiţi că numai *noi*, aici în România a trebuit să recurgem la computere. Cititorul din Franţa, sau Suedia, sau Mexico descifrează

singur: se uită la data la care a fost tipărit ziarul, caută poziția Lunei din acea zi, din țara lui, apoi, conform sistemului pe care l-ai descoperit d-ta, începe să descifreze. Evident, dacă vede că primele grupe de litere nu au nici un sens, renunță; știe —pentru că a fost informat în prealabil, știe că ediția din ziua aceea nu conține mesagii adresate țării lui...

—Este extraordinar de complicat! repetă Pantelimon. Și se pare de-a dreptul absurd, ținând seama că ziarul se tipărește în limba română.

—Există totuși o explicație. Ți-o spun, adăogă Pantazi după o nouă pauză, pentru că ai dovedit că poți păstra un secret, chiar pentru trei zile. Dar al d-tale era, într-adevăr, un foarte prețios secret. Ce-am să-ți spun eu acum sunt doar ipoteze, și nu se referă direct la țara noastră. Dar, dacă poți, e preferabil să le ții pentru d-ta...

—Vă dau cuvântul meu de onoare, șopti Pantelimon punându-și mâna pe inimă.

—Noi suntem o țară mică, reluă Pantazi, cu o umbră de tristețe în glas. Și constituim, ca și multe alte țări, o societate mai mult sau mai puțin închisă. Asta e conjunctura istorică și trebuie să ținem seama de ea... S-au încercat, prin vecini, anumite modificări de structură, ceea ce occidentalii numesc „liberalizare". Știi cu ce rezultat. Dar e greu de închipuit că această tendință către „liberalizare" poate fi radical anihilată. Pe de altă parte, e greu de închipuit că anumite supra-puteri să nu încerce a profita de o asemenea tendință.

Se întrerupse, scoase frânturile de scobitoare din gură și le așeză cu grijă, una lângă alta, pe marginea băncii.

—Ce-ți spun eu acum, repet, e o simplă ipoteză. Și ți-o spun d-tale pentru că ai înțeles lecția lui von Braun: triumfă numai acela care vede departe. D-ta ești tânăr, ai să vezi multe... Să precizez: ce sens poate avea, cum spuneai, o ediție apocrifă a *Scânteii*, ale cărei mesagii cifrate nu pot fi descifrate în România și sunt numai rareori redactate în românește? Nu există decât o singură explicație. Anumite servicii ale unei supra-puteri încearcă o experiență și, pentru motive pe care nu le cunoaștem, o încearcă la noi. Dar, pentru a evita o anumită interpretare eronată și mai ales complicații diplomatice, mesagiile sunt cifrate într-un mod imposibil de descifrat la noi în țară; mai mult, conținutul acestor mesagii este, politicește, fără semnificație, adică, cel puțin deocamdată, este o simplă propagandă pacifistă.

—Pare de necrezut! exclamă Pantelimon. Atâta cheltuială și atâta

risipă de energie, ca să comunici prin cifru texte din Evanghelii şi din Gandhi!...

—Dacă ipoteza mea e justă, experienţa are o importanţă extraordinară. Iar mai târziu ar putea avea consecinţe destul de grave. Am să revin îndată asupra acestui aspect al problemei. Deocamdată să analizăm scopul experienţei: organizatorii încearcă să verifice în ce măsură se pot transmite —*în lumea întreagă* —anumite slogane, sau informaţii sau, eventual, mai târziu, instrucţiuni precise de ordin politic sau militar. În ce măsură, adică: până la ce limită pot utiliza un mod care, pe de o parte, e atât de simplu încât poate fi învăţat pe dinafară, iar, pe de altă parte, se re-codifică automat şi la infinit, în cazul că e descifrat de adversar. Căci, ştii mai bine decât mine, pe o bază invariabilă —fazele Lunii—poţi schimba la infinit cifrul: în cazul nostru, se numără cuvintele—sau literele—la dreapta sau la stânga greşelilor de tipar, dar se poate modifica ordinea în care trebuie numărate, şi se pot constitui noi sisteme, pe baza literelor sau grupurilor de litere, şi asta, la infinit. Important este un singur lucru: să existe o structură invariabilă şi uşor accesibilă, adică prezentă la orice longitudine sau latitudine. Cum bine ai ghicit d-ta, singura structură de acest fel este calendarul lunar.

—Dar... interveni Pantelimon.

—Ştiu, îl întrerupse Pantazi. Este, cum spui, extrem de complicat tipărirea ediţiilor apocrife, introducerea lor prin mijloace legale sau ilegale în diferitele ţări, instruirea prealabilă a cititorilor în sistemul re-codării codurilor descifrate, şi câte altele. Este extraordinar de complicat, dar este un sistem care nu poate fi niciodată abolit. Cât timp există un calendar lunar, şi există suprą-puteri ori mijloace tehnice limitate la dispoziţie, difuzarea pe scară mondială a oricărei categorii de mesagii nu poate fi întreruptă. Deocamdată, adăogă zâmbind, se face propagandă pacifistă. Zevedei, bunăoară, habar n-are de cod, dar e convins că e vorba de mesagii religioase care anunţă Pacea universală. Căci trudindu-se să înţeleagă, cum spune el, unitatea fundamentală a celor două faze antagonice din viaţa lui —15 ani de activitate politică şi 15 ani de meditaţie în puşcărie —a ajuns la concluzia că numai o împăcare universală, adică Pacea mondială, poate salva omenirea de o catastrofă. De când i-au căzut pentru întâia oară sub ochi exemplarele antedatate cu trei ani, e convins că o puternică misivă spirituală a început în mai multe părţi ale lumii. Dar pentru că nu poate citi mesagiile, întreabă la răstimpuri, cum a făcut cu d-ta, în ce an suntem —sperând că într-o bună zi să întâlnească pe

cineva care cunoaşte codul şi-i poate comunica mesagiile... Dacă îl întâlneşti, adăogă cu un zâmbet trist, să-i spui că a avut dreptate: majoritatea mesagiilor sunt extrase din Evanghelii, în primul rând Fericirile.

—Fericirile? întrebă Pantelimon. Adică...?

—Nu ai auzit niciodată de Fericirile proclamate de Isus? Fericiţi cei înfometaţi, căci se vor îndestula. Fericiţi cei ce plâng, căci vor fi mângâiaţi... Fericiţi iubitorii de pace...

—Ah, da! exclamă Pantelimon roşind. Ştiu. Le-am auzit şi eu. Dar nu ştiam că li se spune aşa: *Fericirile.*

—Sunt opt Fericiri, adăogă Pantazi aşezând cu degetele uşor tremurând ultima frântură de scobitoare pe marginea băncii. Dacă aş face un efort, cred că mi le-aş aminti pe toate opt... Tăcu, închizând ochii, parcă ar fi încercat să şi le amintească şi să le numere.

—Spuneaţi că au fost trimise mesagii şi în limba română, îndrăzni târziu Pantelimon să rupă tăcerea.

—Numai unul singur, dar a fost trimis de mai multe ori: „Fericiţi cei săraci cu duhul căci a lor va fi împărăţia Cerurilor!"

Pantelimon păli, şi-şi trecu de mai multe ori mâna pe frunte.

—„Cei săraci cu duhul", repetă în şoaptă. Dacă nu sunt indiscret.

—Nu eşti. Acest mesaj, singurul, în limba română, nu poate fi descifrat decât ţinând seama de calendarul lunar din Uganda...

—Era expresia ei favorită, continuă visător Pantelimon. Mi-o tot repeta mereu. Pe atunci, mi se părea umilitoare, şi nu înţelegeam de ce mi-o spune. De ce tocmai mie?...

Cu un gest, scurt, Pantazi zvârli rămăşiţele scobitorilor, călcându-le cu piciorul, amestecându-le în pietriş, încercând să le ascundă.

—Ai să înţelegi, poate, mai târziu, spuse. Au fost mulţi săraci cu duhul în toată lumea asta a noastră. Dar cel mai faimos tot Parsifal a rămas. Căci a fost singurul care a întrebat: unde se află potirul Sfântului Graal?... Halal de Graalul nostru!, continuă cu o voce obosită, depărtată. Halal de Graalul care ne-a fost nouă ursit să-l căutăm. Să-l căutăm şi să-l găsim! adăogă ridicându-se.

Îi strânse mâna şi porni agale, lăsându-şi uşor capul pe spate, ca şi cum de-abia atunci ar fi ajuns până la el mireasma florii de tei.

Porto de Andraitx, august 1975

SUMAR

LA ȚIGĂNCI / 5

GHICITOR ÎN PIETRE / 37

PODUL / 61

ADIO!... / 82

PE STRADA MÂNTULEASA / 99

ÎN CURTE LA DIONIS / 175

IVAN / 215

UNIFORME DE GENERAL / 250

INCOGNITO LA BUCHENWALD / 295

PELERINA / 319